Udvalg om
Udlændinges ret til velfærdsydelser

Rapport om

Optjeningsprincipper i forhold til danske velfærdsydelser

Marts 2011

Indholdsfortegnelse

1. Sammenfatning og afgrænsning af udvalgets arbejde 5
1.1 Sammenfatning af rapporten 5
1.2 Rapportens opbygning 9
1.3 Opgavens omfang, afgrænsning og kommissorium 10
1.4 Velfærdsydelser, der indgår i udvalgsrapporten 12
1.5 Optjeningsprincipper – definition og eksempler 12
1.6 Definition af udlændinge og reglerne om udlændinges indrejse og ophold i Danmark 14
1.7 Sammenhæng med udvalg om "Udredning af indvandringens økonomiske konsekvenser" 16

2. Den danske velfærdsmodel – særlig i en international kontekst? 18
2.1 Velfærdsmodeller 18
2.1.1 Den universelle velfærdsmodel 18
2.1.2 Den residuale velfærdsmodel 20
2.1.3 Den arbejdsmarkedsbaserede velfærdsmodel 21
2.2 Den danske velfærdsmodel under pres 24
2.2.1 Model for velfærdsmagneter 25
2.2.2 Optjeningsregler begrænser tiltrækningskraft og indvandring 29
2.2.3 Indvandring kan understøtte den universelle velfærdsmodel 30
2.3 Landesammenligning ift. velfærdsmodeller/velfærdsydelser 31
2.3.1 Eksempler på optjeningskriterier for udvalgte overførselsindkomster 32
2.3.2 Eksempler på optjeningsprincipper for udvalgte serviceydelser 40
2.3.3 Andre landes overvejelser ift. velfærdsydelser og globalisering 42
2.4 Nyere overvejelser og ændringer i forhold til sikring af velfærdssamfundet 46
2.4.1 EF medlemskab i 1973 og brøkpension for sociale pensioner 46
2.4.2 Introduktionsydelse/starthjælp 46
2.4.3 500 kroners nedsættelsen, loftet over ydelser til kontanthjælpsmodtagere og 300-timers-reglen 48
2.4.4 Opholdsretlig regulering af ret til sociale ydelser 49
2.4.5 EU's østudvidelse og det nationale kompromis 51
2.4.6 Børnefamilieydelse efter 2 års optjeningsprincip 52
2.4.7 Brøkpension til flygtninge 52

3. Juridiske forhold omkring brug af optjeningsprincipper 54
3.1 Grundloven 55
3.2 EU-retlige rammer 56
3.2.1 Indledning 56
3.2.2 Oversigt over de EU-retlige rammer 57
3.2.3 Indledende om direkte og indirekte forskelsbehandling 57
3.2.4 Arbejdstagernes fri bevægelighed 58
3.2.5 Unionsborgerskabet 68
3.2.6 Konkluderende om opholdsdirektivet og unionsborgerskabet 77
3.2.7 Praksis om indirekte forskelsbehandling 77
3.2.8 Sammenfattende om indirekte forskelsbehandling og optjeningskrav 81
3.2.9 Ligebehandlingsprincippet i relation til TEUF artikel 19 81
3.3 Internationale forpligtelser i øvrigt 82
3.3.1 Multilaterale konventioner 82
3.3.2 Bilaterale konventioner (social sikring) 89

4. Kortlægning af adgang til danske velfærdsydelser I: sociale ydelser 91
4.1 Oversigt over sociale ydelser og optjeningsprincipper 91
4.1.1 Muligheder for eksportable velfærdsydelser 91
4.2 Midlertidige indkomsterstattende overførselsindkomster 93
4.2.1 SU i Danmark og udlandet, herunder udlandsstipendium 93
4.2.2 Kontanthjælp 96
4.2.3 Starthjælp 97
4.2.4 Introduktionsydelse 99
4.2.5 Dagpenge 100
4.2.6 Sygedagpenge 102
4.2.7 Barselsdagpenge 104
4.2.8 Revalidering 105
4.2.9 Ledighedsydelse 107
4.2.10 SVU og VEU godtgørelse 108
4.2.11 Kontante ydelser i asylcentersystemet: Grundydelse, forsørgertillæg samt tillægsydelse 109
4.3 Permanente indkomsterstattende overførselsindkomster 111
4.3.1 Fleksjob 111
4.3.2 Førtidspension 111

4.3.3 Efterløn 113
4.3.4 Fleksydelse 114
4.3.5 Folkepension 116
4.3.6 Reintegrationsbistand 118
4.4 Sociale tillægsydelser 119
4.4.1 Særlige regler om hjælp til visse persongrupper, der ikke har optjent ret til social pension eller til fuld social førtidspension 119
4.4.2 Børne- og ungeydelse ("børnecheck") 121
4.4.3 Børnetilskud 123
4.4.4 Boligsikring/boligydelse 125
4.4.5 Enkeltydelser efter aktivloven 126
4.4.6 Efterlevelseshjælp 128
4.4.7 Varmetillæg 129
4.4.8 Personligt tillæg 129
4.4.9 Helbredstillæg 130
4.4.10 Handicaptillæg til studerende 131
4.4.11 Flytte- og etableringstilskud i Almenboligloven 131
4.4.12 Repatrieringsstøtte 132
4.5 Tillægsydelser - sundhed 133
4.5.1 Tilskud til ernæringspræparater 133
4.5.2 Begravelseshjælp 133
4.5.3 Tolkebistand 134
4.5.4 Befordring og befordringsgodtgørelse 135
5. Kortlægning af adgang til danske velfærdsydelser II: serviceydelser 136
5.1 Oversigt over serviceydelser og eventuelle optjeningsprincipper 136
5.1.1 Muligheder for eksportable ydelser 136
5.2 Sundhedsområdet 137
5.2.1 Generelle betragtninger 137
5.2.2 Sygehusbehandlinger 138
5.2.3 Behandling hos alment praktiserende læger og praktiserende speciallæger 139
5.2.4 Tilskud til behandling hos tandlæge, kiropraktor, fysioterapeut, fodterapeut og psykolog 140
5.2.5 Vederlagsfri fysioterapi 141
5.2.6 Tilskud til lægemidler 142
5.2.7 Hjemmesygepleje 143
5.2.8 Forebyggende sundhedsydelser, herunder sundhedsplejerske 143
5.2.9 Genoptræning 143
5.2.10 Kommunal tandpleje 144
5.2.11 Regionstandpleje 144
5.2.12 Vaccinationer 144
5.2.13 Alkohol- og stofmisbrugsbehandling 145
5.2.14 Den offentlige rejsesygesikring 145
5.3 Socialområdet – Børn og unge 145
5.3.1 Generelle betragtninger 145
5.3.2 Dagtilbud 146
5.3.3 Tilskud til privat pasning 147
5.3.4 Tilskud til pasning af egne børn 148
5.3.5 Fritidshjem 148
5.3.6 Klubtilbud og andre socialpædagogiske fritidstilbud 150
5.4 Socialområdet – Udsatte 151
5.4.1 Generelle betragtninger 151
5.4.2 Gratis familieorienteret rådgivning 151
5.4.3 Anbringelse uden for hjemmet, konsulentbistand, pædagogisk støtte i hjemmet, familiebehandling, aflastning, kontaktperson, formidling af praktiktilbud 151
5.4.4 Efterværn 153
5.4.5 Behandling af stofmisbrugere 154
5.4.6 Herberger og forsorgshjem 155
5.4.7 Kvindekrisecentre 155
5.5 Socialområdet – Ældre 156
5.5.1 Generelle betragtninger 156
5.5.2 Tilbud om forebyggende hjemmebesøg til alle borgere, der er fyldt 75 år 156
5.5.3 Generelle tilbud med aktiverende og forebyggende sigte 157
5.5.4 Hjemmehjælp (personlig og praktisk hjælp, madservice samt kontanttilskud til ansættelse af hjælper) 158
5.5.5 Tilbud om midlertidig ophold til personer, der i en periode har et særligt behov for omsorg og pleje 161
5.5.6 Genoptræning 161

5.5.7 Vedligeholdelsestræning 162
5.5.8 Tilbud om afløsning eller aflastning til pårørende, der passer en person med nedsat funktionsevne 163
5.5.9 Plejehjem og beskyttede boliger 163
5.5.10 Friplejeboliger 165
5.6 Socialområdet – Handicaphjælp 166
5.6.1 Generelle betragtninger 166
5.6.2 Tilbud om gratis rådgivning til personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer 166
5.6.3 Særlige dagtilbud og klubtilbud til børn med handicap 167
5.6.4 Tabt arbejdsfortjeneste til forældre, der passer et barn i hjemmet 167
5.6.5 Ledsageordning 168
5.6.6 Socialpædagogisk bistand 168
5.6.7 Borgerstyret personlig assistance 169
5.6.8 Kontaktpersonordning til døvblinde 169
5.6.9 Plejevederlag 170
5.6.10 Pasning af nærtstående med handicap eller alvorlig sygdom 171
5.6.11 Tolkning til personer med hørehandicap 171
5.6.12 Tilbud af behandlingsmæssig karakter 172
5.6.13 Beskyttet beskæftigelse og aktivitets og samværstilbud 172
5.6.14 Støtte til køb af bil 173
5.6.15 Boligindretning 174
5.6.16 Individuel befordring 174
5.6.17 Forbrugsgoder og hjælpemidler 175
5.6.18 Midlertidigt og varigt ophold i botilbud 176
5.6.19 Merudgiftsydelse 176
5.7 Undervisning 178
5.7.1 Grundskole (Folkeskolen, frie grundskoler, efterskoler og modersmålsundervisning) 178
5.7.2 Gymnasiale uddannelser (stx, hhx, htx, hf og IB herunder IB-tilskud til IB-uddannelse i udlandet) 179
5.7.3 Erhvervsfaglige uddannelser (EUD og AER) 180
5.7.4 Videregående uddannelser (erhvervsakademi-, professionsbachelor-, bachelor- og kandidatuddannelser) 182
5.7.5 Videregående uddannelser, friplads og stipendier 183
5.7.6 Voksen- og efteruddannelse (AVU, FVU, AMU, akademi- og diplomuddannelser og folkehøjskoler) 184
5.7.7 SPS (specialpædagogisk støtte) 185
5.7.8 Uddannelseskort (befordringsrabat til uddannelsessøgende i ungdomsuddannelse) – transport 186

6. Overvejelser i forhold til at indføre eller styrke optjeningsprincipper 187
6.1 Mulige modeller for optjening 187
6.1.1 Erhvervelse af adgang til ydelsen 188
6.1.2 Udmålingen af ydelsen 188
6.1.3 Bevarelse eller generhvervelse af retten til en ydelse 189
6.1.4 Muligheden for at tage ydelsen med ud af landet (eksportabilitet) 189
6.2 Øvrige hensyn, der kan indgå i vurderingen af en øget brug af optjeningsprincipper for modtagelse af velfærdsydelser 189
6.2.1 Rekruttering af udenlandsk arbejdskraft 190
6.2.2 Integrationsindsatsen 190
6.2.3 Danskere, der vender hjem efter ophold i udlandet 191
6.2.4 Administrative omkostninger 191
6.2.5 Andre hensyn 191
6.3 Afrunding 191

Litteraturliste 193

Bilag A. Udvalgte begreber og definitioner anvendt i rapporten 196

Bilag B. Bruttoliste over danske velfærdsydelser 198

Bilag C. Regelgennemgang i forhold til velfærdsydelser 202

Bilag D. Talgrundlag for udlændinges brug af velfærdsydelser 491

Bilag E. Oversigt over gensidige overenskomster med 3. lande 502

Bilag F. International sammenligning 505

1. Sammenfatning og afgrænsning af udvalgets arbejde

1.1 Sammenfatning af rapporten

Der blev i forbindelse med forhandlingerne om finansloven for 2011 i efteråret 2010 nedsat et hurtigarbejdende tværministerielt udvalg, som har haft til opgave at kortlægge udlændinges ret til og brug af danske velfærdsydelser. Udvalget har kortlagt både sociale ydelser og serviceydelser med fokus på de velfærdsydelser, som har et stort element af offentlig subsidiering betalt af de generelle skatter, og som er knyttet direkte til en borger.

Kortlægningen skal danne grundlag for kommende overvejelser om i højere grad at basere adgangen til velfærdsydelser på optjeningsprincipper.

Boks 1.1. Definition af et optjeningsprincip

Med et optjeningsprincip menes, at en person gennem objektivt målbare kriterier for en aktivitet i en given periode optjener ret til en velfærdsydelse, og at retten til velfærdsydelsen i en periode vil være helt eller delvist begrænset eller omfattet af øget egenbetaling.

Foruden erhvervelse af adgangen til en ydelse kan optjeningsprincipper anvendes i forbindelse med udmåling af ydelsens størrelse og bevarelse/generhvervelse af adgangen til ydelsen. Der er allerede tre former for optjeningskriterier i brug i dag: Bopæl og ophold, beskæftigelse samt forsikringsmedlemskab/bidragsbetaling.

Optjeningsprincipper vil påvirke såvel udlændinge som danske statsborgere, idet det ikke er muligt at betinge adgangen til en velfærdsydelse på statsborgerskab alene. Denne virkning kendes også fra eksempelvis starthjælpen.

Baggrunden for at undersøge, hvordan adgangen til de danske velfærdsydelser kan baseres på optjeningsprincipper, er til dels nogle eksempler, der var fremme i efteråret 2010 om arbejdstagere fra andre EU-lande, som efter kortvarig beskæftigelse i Danmark havde ret til dansk børnefamilieydelse til deres børn, der boede i et andet EU-land. Bl.a. på den baggrund blev et 2-årigt optjeningsprincip for børnefamilieydelsen indført, så der nu gradvist optjenes ret til ydelsen med bopæl/beskæftigelse i 2 år ud af 10 år.

Der er allerede optjeningsprincipper forbundet med flere velfærdsydelser, især de sociale ydelser, og optjeningsprincipper er ikke et nyt fænomen i det danske velfærdssystem. Eksempelvis blev pensionens størrelse afhængig af bopælstiden i Danmark allerede i forbindelse med EF-medlemskabet i 1972.

Den danske velfærdsmodel under pres af migration

Man kan groft inddele de højtudviklede vestlige økonomier i tre velfærdsmodeller efter, hvordan de leverer, organiserer og finansierer velfærdsgoder, samt i hvilket omfang det offentlige, markedsmekanismer eller familie og sociale relationer er med til at opfylde samfundets behov. De tre velfærdsmodeller er: Den universelle model, den residuale model og den arbejdsmarkedsbaserede (korporative) model.

Selvom ingen af de tre velfærdsmodeller eksisterer i deres reneste form, kan man i praksis tale om, at Danmark og de andre nordiske lande primært falder ind under den universelle model. Den universelle model er karakteriseret ved en omfattende offentlig sektor og et relativt højt skattetryk, da brugen af velfærdsydelser er afkoblet fra finansieringen, som sker gennem de generelle skatter.

Den danske velfærdsmodel indebærer en implicit forsikring for alle, og der er en relativ stor grad af økonomisk omfordeling. Modellen bygger på solidaritet over livsforløbet og på tværs af generationer, da der som udgangspunkt er lige adgang til velfærdsgoder for hele befolkningen, uden kobling til finansieringen. Modellen er samtidig afhængig af, at alle føler sig forpligtede til at bidrage økonomisk til velfærdsstaten efter evne, primært gennem beskæftigelse, og bygger på en implicit antagelse om, at folk lever i samme land stort set hele deres liv.

Mens en dansk universel model kan fungere i et hypotetisk lukket system, er situationen anderledes udfordrende i en globaliseret verden, hvor ind- og udvandring påvirker sammensætningen af befolkningen, både hvad angår kompetencer og brug af velfærdsgoder. Globaliseringen kan derfor sætte den implicitte sociale kontrakt om finansiering af velfærdssamfundet under pres, når der i perioder af et livsforløb ikke betales skat, som er fundamentet for at finansiere velfærdsgoderne.

Under visse antagelser (bl.a. fri bevægelighed af arbejdskraften, relativt generøse velfærdsydelser og begrænsede adgangskriterier til velfærdsydelser) kan et land med en universel velfærdsmodel i højere grad tiltrække indvandrere, der er tilbøjelige til at være på sociale ydelser. Dette vil ikke være økonomisk holdbart på lang sigt, da der vil opstå et voksende træk på ressourcerne, mens skattebasen vil blive mindsket. En begrænsning af adgangen til velfærdsydelser, f.eks. gennem optjeningsprincipper, kan således mindske presset på de offentlige finanser.

Selvom Danmark som udgangspunkt falder ind under den universelle velfærdsmodel, er der imidlertid allerede adgangskriterier knyttet til mange velfærdsydelser – både i form af optjeningskriterier og andre objektive kriterier, som eksempelvis har betydning for ydelsens størrelse. Det gælder især for de sociale ydelser.

Til gengæld bruger Danmark ikke forsikringsordninger særligt meget i forhold til lignende lande (eksempelvis Norge, Sverige, Tyskland, Storbritannien og Holland). I flere af de lignende lande er det eksempelvis et krav, at man har indbetalt direkte til forsikringsordninger for f.eks. sygedagpenge og barselsdagpenge for at være berettiget til dem.

Alligevel oplever andre lande også problemer med at finansiere velfærdsydelserne. Aktuelt arbejdes der i såvel Norge som Sverige med analyser af problemstillinger i forhold til den finanspolitiske holdbarhed. I Norge skal et udvalgsarbejde belyse, hvor økonomisk robust de norske velfærdsydelser er overfor ind- og udvandring, mens en svensk komité skal belyse de generelle forsikringsordninger ved sygdom og arbejdsløshed med henblik på større finansiel holdbarhed.

Velfærdsydelser i rapporten

Der kortlægges i rapporten omkring 120 velfærdsydelser, som dækker såvel sociale ydelser som serviceydelser. Der er taget udgangspunkt i velfærdsydelser, som er knyttet direkte til en borger. Det vil sige, at der ikke indgår velfærdsydelser som tilskud til f.eks. virksomheder eller institutioner, hvor forbruget ikke kan henføres til konkrete borgere.

Generelt gælder et krav om lovligt ophold i Danmark for at kunne blive berettiget til en velfærdsydelse. Hertil kommer en række yderligere kriterier, som i forskelligt omfang er med til at målrette den konkrete ydelse. Rapporten beskriver relativt kortfattet formålet med de enkelte ydelser samt generelle adgangskriterier, mens regelgrundlaget for hver ydelse findes udspecificeret i bilag til rapporten.

For såvel de sociale ydelser som serviceydelserne findes der ofte ikke et etableret statistikgrundlag, som muliggør en opgørelse af forbruget fordelt på modtagernes oprindelse. På baggrund af diverse registre, analyserapporter mv. er der i rapporten imidlertid skønnet over forbruget på de enkelte ydelser. Især brugen af serviceydelser på det sociale område er imidlertid underbelyst.

Sociale ydelser

De sociale ydelser udgøres af kontante ydelser, som er indkomsterstattende eller tillægsydelser. Ud over lovligt ophold gælder der en række optjeningsbetingelser og øvrige objektive kriterier (f.eks. alderskrav og i nogle tilfælde også indkomstafhængighed) i forhold til retten til de sociale ydelser.

De sociale ydelser behandles i rapporten under fire kategorier: 1) Midlertidigt indkomsterstattende overførselsindkomster som SU, kontanthjælp o.l., 2) permanente indkomsterstattende overførselsindkomster som bl.a. efterløn og førtidspension, 3) tillægsydelser indenfor det sociale område som børne- og ungeydelsen, boligsikring mv., og 4) sundhedsrelaterede tillægsydelser som eksempelvis tolkebistand i forbindelse med behandling.

For de midlertidigt indkomsterstattende ydelser gælder der udover optjeningsbetingelser og øvrige objektive kriterier ofte nogle betingelser for at kunne bibeholde ydelsen. Det kan eksempelvis være den rådighedsforpligtelse, der påhviler starthjælps-, kontanthjælps- og dagpengemodtagere. Et andet eksempel er den opfølgning, som en sygedagpengemodtager er underlagt.

Modtagelsen af permanente ydelser er typisk forbundet med langvarige optjeningsperioder. Eksempelvis er der lange optjeningskrav baseret på bopæl for at modtage fuld førtidspension og folkepension.

Der er allerede udbredt brug af optjeningsprincipper i forbindelse med de sociale ydelser både i forhold til adgang, udmåling og varighed af ydelsen. Optjeningsprincipper er altså ikke kun et fænomen i arbejdsmarkedsbaserede velfærdssystemer som Tyskland og Frankrig.

Serviceydelser

Serviceydelser omfatter i denne rapport sundhedsydelser, serviceydelser på det sociale område og ydelser på uddannelsesområdet.

Serviceydelserne opdeles i rapporten i seks kategorier: 1) Sundhedsområder som sygehusbehandling, tilskud til tandlæge o.l., 2) børn og unge som eksempelvis dagtilbud og fritidshjem, 3) socialt udsatte som bl.a. familierådgivning og anbringelse af børn uden for hjemmet, 4) ældreområdet som hjemmehjælp, genoptræning o.l., 5) handicapområdet som eksempelvis ledsagerordning og pasning af nærtstående, og 6) undervisning som grundskole, gymnasiale uddannelser mv.

For de fleste sundhedsydelser er der krav om klinisk faglig visitation af almen læge mv. Serviceydelserne på det sociale område er trangsbestemte efter visitation af kommunen. Adgangen til serviceydelser i forhold til sundhed og det sociale område er dermed oftest baseret på en mere subjektiv vurdering af behovet, dvs. på baggrund af visitation.

Ydelserne på uddannelsesområdet er derimod reguleret direkte i diverse lovgivninger, herunder bl.a. Grundloven, der giver ret til fri undervisning i folkeskolen, Folkeskoleloven, lov om friskoler og private grundskoler, lov om uddannelsen til studentereksamen, universitetsloven mv.

Serviceydelserne under ét er generelt af universel karakter med fri og lige adgang uden eksempler på optjeningsprincipper.

Juridiske overvejelser om optjeningsprincipper

Den første forudsætning for at indføre eller styrke optjeningsprincipper for at modtage velfærdsydelser er, at der er juridisk råderum for en regelændring.

I Grundlovens § 75, stk. 2, fastlægges retten til hjælp fra det offentlige for den, som ikke kan ernære sig selv. Det er et mindstekrav, at et offentligt forsorgsvæsen sikrer enhver, der ikke kan klare sig selv, og hvis forsørgelse ikke påhviler andre.

I forhold til EU-retten er begreberne direkte og indirekte forskelsbehandling centrale i forbindelse med overvejelser om optjeningsprincipper. Både direkte og indirekte forskelsbehandling er som udgangspunkt forbudt, men indirekte forskelsbehandling kan i særlige undtagelsestilfælde retfærdiggøres, hvis det er sagligt begrundet og i øvrigt proportionalt.

Princippet om ligebehandling begrænser mulighederne for at opstille optjeningsprincipper for EU-borgere, der ikke i samme grad rammer danskere. Mht. muligheden for at tage ydelser med til et andet EU-land (eksportabilitet) kan de sociale ydelser, der er kontante sikringsydelser (f.eks. sygedagpenge, pensioner, familieydelser mv.). tages med ud af landet under bopæl eller ophold i et andet EU-land.

Hvad angår tredjelandsborgere har Danmark ratificeret en række multilaterale konventioner, f.eks. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, der i forskelligt omfang har betydning for adgangen til at indføre optjeningsprincipper. Flygtninge udgør en særlig kategori af tredjelandsstatsborgere, for hvilke ligebehandlingsprincippet i FN's flygtningekonvention gælder.

Endelig har Danmark indgået bilaterale aftaler om social sikring med en række andre lande.

Da der gælder forskellige regelsæt for forskellige kategorier af personer, behandles EU-borgere (herunder vandrende arbejdstagere og ikke-økonomisk aktive) samt borgere fra 3. lande og flygtninge separat i rapportens afdækning.

Andre overvejelser i forhold til optjeningsprincipper

Ved i højere grad at basere adgangen til velfærdsydelser på optjeningsprincipper, som sikrer tilknytning til det danske samfund, kan det danske velfærdssystem gøres mere robust over for migration, og skabe en tættere kobling mellem hvor længe man har bidraget til velfærdssamfundet (gennem skattebetaling) og anvendelsen af velfærdsydelser.

Selv om særligt EU's regler begrænser det juridiske råderum, er der en række muligheder for at knytte rettighederne til velfærdsydelser sammen med øget brug af optjeningsprincipper.

Da denne rapport er en kortlægning af de danske velfærdsydelser, opstilles der ikke konkrete muligheder for at indføre eller udvide brugen af optjeningsprincipper. Kortlægningen giver til gengæld indsigt i, hvordan rettighederne til en velfærdsydelse kan reguleres.

Optjeningsprincipper kan betyde, at personer, som kommer til landet, gradvist optjener retten til at modtage den fulde ydelse i takt med øget tilknytning til landet – et såkaldt pro rata princip.

Kortlægningen viser en særlig problemstilling, idet serviceydelser ofte er naturalydelser, hvor det ikke giver mening at modtage dele af ydelsen, f.eks. lægehjælp. Et udmålingskrav i forhold til serviceydelser kan derfor gå på graden af egenbetaling. Således at udlændinge (og danskere som har haft ophold i udlandet) på baggrund af eksempelvis ophold gradvist optjener en lavere egenbetaling eller højere tilskud, efterhånden som personen får tilknytning til det danske samfund.

På områder, hvor der allerede i dag findes brugerbetaling, kan personer, der kommer til landet, eksempelvis starte med fuld egenbetaling og gradvist optjene en egenbetaling svarende til det, som gælder personer med fast tilknytning til landet. På områder, hvor der ikke er nogen egenfinansiering, kan en person, som kommer til landet, eksempelvis starte med en delvis egenbetaling og gradvis optjene retten til en fuldt finansieret ydelse.

I forbindelse med overvejelserne om at udvide brugen af optjeningsprincipper baseret på tilknytning til landet skal udfordringen i forhold til den fremtidige mangel på arbejdskraft tænkes ind.

Øgede krav til optjening af velfærdsydelser kan i visse tilfælde påvirke virksomhedernes muligheder for at rekruttere kvalificeret udenlandsk arbejdskraft. Det gælder særligt for de ydelser, der er midlertidige og er knyttet til ordinær beskæftigelse. Et eksempel er sygedagpenge, som i de fleste tilfælde udbetales som refusion til arbejdsgivere, der blandt andet via overenskomster kan være forpligtet til at udbetale løn under sygdom. Hvis der f.eks. kræves en opholdsperiode i Danmark, inden der kan udbetales sygedagpenge, vil en konsekvens være, at arbejdsgivernes omkostninger ved af anvende udenlandsk eller nyligt genindvandret arbejdskraft forøges. Dertil kommer, at optjeningsprincipper på en række områder vil øge den effektive beskatning for den udenlandske arbejdskraft i Danmark, og dermed isoleret set mindske de danske virksomheders rekrutteringsgrundlag.

Også andre forhold kan have betydning for mulighederne for at indføre eller styrke optjeningsprincipper. Ud over, at der skal være juridisk rum for ændringen i forhold til EU-retten og øvrig lovgivning, aftaler og konventioner, spiller de mulige administrative løsninger ind. Hertil kommer overvejelser om integrations- og mobilitetshensyn og andre relevante hensyn, eksempelvis socialpolitiske, uddannelsespolitiske og sundhedspolitiske hensyn.

1.2 Rapportens opbygning

Denne rapport udgør grundlaget for det tværministerielle udvalgs afrapportering og foreløbige forslag til regeringen.

Rapporten er opbygget, så kapitel 1 beskriver og afgrænser opgaven for udvalget, herunder hvilke velfærdsydelser der behandles, og hvad der forstås ved optjeningsprincipper. Endvidere gives en beskrivelse af regler for udlændinges indrejse og ophold i Danmark, idet opholdsgrundlaget i nogle tilfælde har betydning for udlændingens adgang til velfærdsydelser. Kapitel 1 afrundes med en beskrivelse af sammenhængen til et sideløbende tværministerielt udvalg om de samfundsøkonomiske konsekvenser af indvandring.

Bilag B indeholder i den forbindelse en bruttoliste over danske velfærdsydelser samt hvilket ressortområde de tilhører.

Kapitel 2 gennemgår den universelle danske velfærdsmodel, og de særlige udfordringer den står over for, bl.a. finansieringsmæssigt, i lyset af øget globalisering og migration. Modellen finansieres primært gennem generelle skatter, og der er således ikke en direkte sammenhæng

mellem adgangen til velfærdsydelser og tilsvarende bidrag til ordningerne. Modellen sammenlignes med andre lande, og der gennemgås eksempler på opbygningen af forskellige velfærdsordninger i andre lande i forhold til tilsvarende danske ordninger. Kapitlet afrundes med en gennemgang af nyere overvejelser i forhold til at gøre velfærdsordningerne mere robuste, herunder ændringer fra de senere år i form af bl.a. starthjælpen, Østaftalen og det senest indførte optjeningsprincip i forhold til modtagelse af børnefamilieydelse.

Kapitel 3 gennemgår generelle, juridiske forhold, der skal tages i betragtning i forbindelse med overvejelser omkring det at indføre eller skærpe eksisterende optjeningsprincipper i forhold til danske velfærdsydelser. Adgangen til velfærdsydelserne, herunder for udlændinge, kan være reguleret i forskellige regelsæt alt efter personernes oprindelse og opholdsgrundlag i Danmark. Derfor ses der på de rammer, der opstilles efter hhv. grundloven, EU-retten, og øvrige internationale forpligtelser.

De to næstfølgende kapitler indeholder en kortlægning af de nuværende regler for adgang til de danske velfærdsydelser, hvor hhv. kapitel 4 og kapitel 5 gennemgår de sociale ydelser (indkomsterstattende overførselsindkomster og tillægsydelser) og serviceydelserne. Kapitel 4 indeholder for hver social ydelse en relativ kort gennemgang af dens formål og overordnede principper og regler for adgang til ydelsen. Det skyldes, at de sociale ydelser er omfattet af forskelligartede adgangskriterier, herunder optjeningsprincipper. Hertil kommer viden om den nuværende brug af ordningen, herunder udgifter og personkreds.

Serviceydelserne gennemgås i kapitel 5, og for disse gælder næsten ensartede adgangskriterier, så snart man er visiteret til ordningen. Derfor beskrives reglerne her i højere grad på tværs af områderne.

Regelgrundlaget for hver velfærdsydelse gennemgået i hhv. kapitel 4 og 5 er nærmere udfoldet i bilag C.

Rapporten afrundes med overvejelser om, hvordan eventuelle optjeningsprincipper kan indføres eller styrkes for velfærdsydelserne. Potentielle modeller for optjeningsprincipper skitseres, herunder hvordan de kan regulere forskellige dele af rettighederne til velfærdsydelser. Desuden skitseres potentielle hensyn, der derudover kan komme i betragtning, såfremt optjeningsprincipper i højere grad indføres eller skærpes.

Hyppigt anvendte begreber er defineret i bilag A.

1.3 Opgavens omfang, afgrænsning og kommissorium

Under forhandlingerne om finansloven for 2011 i efteråret 2010 blev det diskuteret, i hvilket omfang de danske velfærdsydelser var tilgængelige for alle, herunder også personer med begrænset tilknytning til landet, uden tilsvarende medfinansiering. Det følger af en universel velfærdsmodel, at ydelserne stilles til rådighed for alle borgere uden kobling til finansieringen, som sker gennem generelle skatter, men det gør samtidig også brugen af velfærdsydelserne følsom over for migration og utilsigtet brug.

I efteråret 2010 var der eksempler fremme vedrørende utilsigtet brug, herunder bl.a. at østeuropæiske arbejdstagere i Danmark efter ganske kortvarig beskæftigelse fik ret til den danske børnefamilieydelse (”børnechecken”) med henblik på efterfølgende overførsel til arbejdstagerens familie og børn, der opholdt sig i hjemlandet. Børnefamilieydelsen er en relativ generøs velfærdsydelse, som tildeles uden nogen form for trangskriterium gennem en længere årrække, indtil barnet bliver myndigt. Formålet med ydelsen er bl.a. at styrke tilskyndelsen til at få børn i Danmark. Eksport af ydelsen er derfor ikke den oprindelige intention med ydelsen, og

det blev skønnet, at der ikke var proportionalitet i forhold til, hvor relativt let den opnås. Derfor ønskede man, at der skulle demonstreres en vis tilknytning til Danmark for at opnå ydelsen, og det blev derfor besluttet at indføre en delvis optjening (pro rata princip), hvor ydelsen opnås gradvist gennem en periodes ophold i Danmark.

Aftalepartierne bag finansloven ønskede samtidig, at det skulle undersøges, hvor vidt dette eller andre optjeningsprincipper kunne udbredes til øvrige danske velfærdsydelser. Optjeningsprincipper kan regulere adgangen til og brugen af en ydelse og er baseret på objektive kriterier, der sagligt kan begrundes. Det skal bemærkes, at det ikke er muligt at betinge adgangen til en velfærdsydelse på statsborgerskab i sig selv, og indførelse eller skærpelse af eksisterende optjeningsprincipper vil derfor også påvirke danske statsborgeres brug af ydelsen i det omfang, at de ikke måtte leve op til optjeningskriterierne, eksempelvis for personer der vender tilbage til Danmark efter et længerevarende udlandsophold.

Det er baggrunden for dette udvalgs arbejde jf. udvalgets kommissorium i boks 1.2.

Boks 1.2. Kommissorium for udvalg om udlændinges ret til velfærdsydelser

Danmark har et veludbygget, skattefinansieret velfærdssystem. Et kendetegn ved systemet er, at alle borgere typisk har samme ret til velfærdsydelser, uanset hvor meget man har bidraget til finansieringen. Øget globalisering, tilgang af international arbejdskraft og migration rejser imidlertid spørgsmålet om, hvor vidt adgangen til velfærdsydelser for udlændinge er hensigtsmæssigt indrettet.

Adgangen til velfærdsydelser er i Danmark typisk ikke baseret på optjeningsprincipper, som det er tilfældet i en række andre lande. Samtidig ligger niveauet for f.eks. dagpenge og kontanthjælp i Danmark over normallønnen i en række andre lande, ligesom de skattefinansierede serviceydelser generelt er af relativ høj kvalitet. Det kan skabe et pres på brugen af de danske velfærdsydelser. På den baggrund indgår følgende i Aftale om finansloven for 2011:

"Regeringen, Dansk Folkeparti og Kristendemokraterne er enige om at undersøge, hvordan adgangen til sociale ydelser i Danmark i højere grad kan baseres på et princip om optjening af ret til offentlige ydelser og service. På den baggrund nedsættes et hurtigarbejdende tværministerielt udvalg, som skal kortlægge udlændiges ret til danske velfærdsydelser. Det gælder både offentlige indkomstoverførsler og serviceydelser. På baggrund af kortlægningen skal udvalget allerede til marts anvise foreløbige forslag."

Udvalget skal fokusere på:

- Overførselsindkomster – bl.a. førtidspension, kontanthjælp, dagpenge, SU og boligstøtte m.v.
- Serviceydelser – bl.a. sundhedsydelser, børnepasning, uddannelse m.v.

Udvalget skal dels belyse udlændinges adgang til og forbrug af velfærdsydelser, mens de opholder sig i Danmark, dels belyse dette i forhold til mulighederne for at modtage ydelserne uden for landets grænser (portable ydelser).

Udvalget skal endvidere beskrive hvordan andre relevante lande i og uden for EU har indrettet adgangen til relevante velfærdsydelser.

Udvalget skal med udgangspunkt i kortlægningen beskrive økonomiske og juridiske aspekter i forhold til mulige ændringer i adgangen til velfærdsydelser for udlændinge. På den baggrund skal udvalget undersøge og fremlægge modeller for, hvordan adgangen til velfærdsydelser i højere grad kan baseres på optjeningsprincipper, som er forenelige med gældende EU-regler og internationale konventioner.

I udvalgsarbejdet tages der højde for de forskellige opholdsgrundlag, der kan være for udlændinge, dvs. for hhv. beskæftigelsesrettet og ikke-beskæftigelsesrettet indvandring, herunder for EU/EØS-borgere, flygtninge, og personer fra tredjelande.

Udvalget består af repræsentanter fra Beskæftigelsesministeriet (formand), Finansministeriet, Justitsministeriet, Økonomi- og Erhvervsministeriet, Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Socialministeriet samt Undervisningsministeriet. Øvrige ministerier kan inddrages efter behov.

Udvalget bistås af et sekretariat sammensat af medarbejdere fra Beskæftigelsesministeriet, Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, Finansministeriet og Justitsministeriet. Udvalget afrapporterer til regeringen og skal senest til marts 2011 anvise foreløbige forslag.

Udvalget har således haft ca. 4 måneder til at foretage en kortlægning af reglerne for de danske velfærdsydelser og gennemføre en afklaring af det juridiske rum for at indføre eller skærpe eksisterende optjeningsprincipper for adgangen til og brugen af velfærdsydelserne. Udvalget har desuden afsøgt eksisterende viden om brug af danske velfærdsydelser.

1.4 Velfærdsydelser, der indgår i udvalgsrapporten

Udvalget er blevet bedt om at undersøge og kortlægge adgangen til danske velfærdsydelser. Med velfærdsydelser forstås såvel sociale ydelser (pengeoverførsler som kan have midlertidig eller permanent indkomsterstattende natur eller udgøre tillægsydelser) som serviceydelser. Serviceydelserne er inddelt i områderne sundhed, det sociale område samt undervisning.
For at afgrænse velfærdsydelserne er det valgt alene at medtage ydelser, som er knyttet direkte til den enkelte borger. Dvs. der indgår ikke tilskud fra staten til f.eks. virksomheder eller institutioner, som ikke samtidig er knyttet til bestemte borgere. Det betyder, at offentligt konsum såsom vedligeholdelse af veje, opretholdelse af militær og støtte til kulturelle formål (teatre, biblioteker mv.) ikke indgår. For disse typer af ydelser er det svært at afgrænse forskellige borgeres træk på ydelserne og dermed opstille kriterier for adgangen til brug af disse.

Det er samtidig valgt at se på velfærdsydelser, som helt eller i høj grad finansieres gennem generelle skatter, dvs. hvor der er en betydende offentlig medfinansiering.

De enkelte fagministerier er blevet bedt om at liste velfærdsydelser på deres ressortområde. Bruttolisten over denne type velfærdsydelser fremgår af bilag B og dækker omkring 120 velfærdsydelser.

Regelgrundlaget og kriterier for adgang til ydelsen er beskrevet pr. velfærdsydelse i bilag C. I selve rapporten er de fleste ydelser endvidere kortfattet beskrevet i forhold til formål og generelle principper omkring adgangen i hhv. kapitel 4 og 5 – for serviceydelserne typisk med en sammenfattende beskrivelse for et hovedområde

1.5 Optjeningsprincipper – definition og eksempler

Ved et optjeningsprincip til en velfærdsydelse forstås, at en person gennem objektivt målbare kriterier for en aktivitet i en given periode optjener ret til en velfærdsydelse. Retten til en velfærdsydelse kan ses i forhold til såvel adgang til ydelsen, som ydelsens størrelse eller varighed. Konsekvenserne af et optjeningsprincip er, at retten til en velfærdsydelse i en periode vil være helt eller delvist begrænset eller omfattet af øget egenbetaling.

Kriterierne skal være objektivt målbare, eksempelvis bopæl eller beskæftigelse i Danmark i et bestemt omfang. Kriteriet kan f.eks. have til formål at sikre etablering af en faktisk tilknytning til det danske samfund. Kravet til optjeningen kan enten være baseret på en fast, sammenhængende periode for f.eks. at åbne retten til en ydelse (karensperiode), eller på et pro rata princip, hvor flere perioder sammenlægges, og hvor adgang til ydelsen opnås løbende.

I denne rapport arbejdes med følgende overordnede kriterier for optjening:

1. Periode med lovligt ophold i Danmark
2. Periode med bopæl i Danmark (tilmeldt Folkeregisteret)
3. Periode med beskæftigelse i Danmark (evt. af et bestemt omfang)
4. Periode med bidragsbetaling eller anden form for medfinansiering

Det bemærkes, at når der opnås bopæl i Danmark, vil personen samtidig være skattepligtig i Danmark.

Hvert kriterium kan som nævnt ovenfor principielt påvirke retten til og brugen af velfærdsydelser på flere måder:

1. Adgang (åbne ret til ydelsen)
2. Udmåling (størrelse af ydelsen)
3. Varighed (fastholdelse af ydelsen eller generhvervelse)
4. Eksportabilitet (mulighed for at tage ydelsen med over grænserne)

Et eksempel på optjeningsprincipper ses ved førtidspension, hvor adgang til ydelsen for ikke-danske statsborgere er betinget af 10 års bopæl i Danmark. Udmålingen af ydelsen er desuden omfattet af et optjeningsprincip, idet ydelsen er en såkaldt brøk-pension, hvis størrelse afhænger af, hvor længe man har boet i Danmark fra det fyldte 15. år. Tabel 1.1. nedenfor giver eksempler på, hvordan eksisterende optjeningsprincipper og andre kriterier regulerer retten til hhv. førtidspension og sygedagpenge.

Tabel 1.1. Eksempler på kriterier for brug af førtidspension og sygedagpenge

	Førtidspension			Sygedagpenge		
	Adgang	**Udmåling**	**Varighed**	**Adgang**	**Udmåling**	**Varighed**
Optjeningskriterier						
Bopæl	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej
Beskæftigelse	Nej	Nej	Nej	Ja	Nej	(Ja)
Bidragsbetaling	Nej			Nej		
Andre kriterier						
Aldersafhængig	Ja			Ja		
Indkomstafhængig		Ja				
Ægtefælleafhængig		Ja			Nej	
Visitation	Ja			Nej		
Opfølgning			Nej			Ja
Andet	Eksportabel			Eksportabel Arbejdsgiver betaler de første 21 dages syge-fravær		

Kilde: Se regelbeskrivelser for de enkelte ydelser i bilag C under hhv. 4.3.2 og 4.2.6.

Som supplement til optjeningsprincipper skal det bemærkes, at udlændingelovens regler om udlændinges indrejse og ophold i Danmark, jf. den nærmere beskrivelse af de forskellige opholdsgrundlag nedenfor, er fastsat bl.a. med det formål at sikre, at udlændinge, der meddeles opholdstilladelse her i landet som led i bl.a. ægtefællesammenføring, beskæftigelse eller studier, ikke ligger det offentlige til byrde. Reglerne i udlændingeloven indebærer, at meddelelse af opholdstilladelse til ægtefæller, beskæftigede og studerende m.v. som udgangspunkt er betinget af et selvforsørgelseskrav. For en nærmere beskrivelse heraf henvises til kapitel 2.

Herudover kan der i den pågældende lovgivning, der fastsætter betingelser for at modtage en velfærdsydelse, være fastsat nærmere regler – på grundlag af opholdsgrundlag – om kredsen af udlændinge, der kan modtage ydelsen.

Spørgsmålet om, hvorvidt udlændinge kan modtage en velfærdsydelse, kan desuden være reguleret i bilaterale aftaler mellem Danmark og et tredjeland. Sådanne aftaler kan indebære, at herboende udlændinge, der er statsborgere i det pågældende aftaleland, har ret til at modtage ydelser i det oprindelige hjemland.

Muligheden for at modtage danske velfærdsydelser kan endelig være betinget af et bopælskrav, således at udlændinge, der f.eks. er her i landet på visum eller visumfrit ophold ikke har adgang til at modtage ydelsen.

Endelig bemærkes, at udlændinge, der har haft ophold her i landet, i visse tilfælde kan medtage ydelsen ved ophold i et andet land. F.eks. kan en EU-arbejdstager, der ved arbejde i Danmark opnår ret til danske sygedagpenge, tage ydelsen med sig til udlandet.

1.6 Definition af udlændinge og reglerne om udlændinges indrejse og ophold i Danmark

Formålet med dette udvalgsarbejde er bl.a. at klarlægge udlændinges ret til velfærdsydelser.

Juridisk set kan en udlænding defineres som en person, der ikke er dansk statsborger. Denne juridiske definition adskiller sig fra den gængse statistiske definition af en udlænding, jf. afsnit om begrebet udlændinge i forhold til talgrundlag og statistik nedenfor.

Udlændingeloven indeholder regler om udlændiges indrejse og ophold her i landet, herunder om meddelelse af opholdstilladelse. Nedenfor redegøres der overordnet for forskellige typer af opholdsgrundlag.

De forskellige opholdsgrundlag kan lidt forenklet opdeles i følgende kategorier:

- Nordiske statsborgere
- Udlændinge med ophold efter EU-reglerne
- Udlændinge med opholdstilladelse som flygtninge
- Udlændinge med opholdstilladelse som arbejdstagere eller studerende mv.
- Udlændinge med opholdstilladelse som familiesammenførte
- Udlændinge med opholdstilladelse på andet grundlag

Nordiske statsborgere
Statsborgere i Finland, Island, Norge og Sverige kan frit indrejse, opholde sig, studere og arbejde i Danmark. De behøver således ikke visum, opholds- eller arbejdstilladelse.

EU/EØS-borgere
EU/EØS-borgere kan opholde sig i Danmark efter EU-reglerne om fri bevægelighed for personer og tjenesteydelser. Statsborgere fra Schweiz bedømmes efter de samme regler som EU- og EØS-statsborgere.

En EU/EØS-statsborger kan opholde sig frit i Danmark i op til 3 måneder. Hvis EU/EØS-statsborgeren leder efter arbejde under opholdet, må pågældende være her i op til 6 måneder. Ophold ud over de 3 eller 6 måneder kræver et registreringsbevis.

EU/EØS-borgere har ret til at medbringe familiemedlemmer i 3 måneder. Hvis EU/EØS-borgerens formål med opholdet er at lede efter arbejde, kan familiemedlemmet medbringes i 6 måneder. Familiemedlemmer til en EU/EØS-borger, som bor fast i Danmark, kan søge om

at få udstedt et registreringsbevis, hvis familiemedlemmet er EU/EØS-borger eller et opholdskort, hvis familiemedlemmet er tredjelandsstatsborger.

Et registreringsbevis eller opholdskort er – i modsætning til en opholdstilladelse udstedt efter reglerne i udlændingeloven – alene et bevis på de rettigheder, som EU/EØS-borgeren eller tredjelandsborgeren allerede har efter EU-reglerne om fri bevægelighed for personer og tjenesteydelser.

Opholdstilladelse efter udlændingeloven

Der kan efter udlændingeloven gives opholdstilladelse til en udlænding, der opfylder betingelserne for at få:

- opholdstilladelse som flygtning (udlændingelovens §§ 7 og 8),
- opholdstilladelse som familiesammenført (udlændingelovens §§ 9 og 9 c, stk. 1),
- opholdstilladelse på baggrund af beskæftigelse (udlændingelovens § 9 a),
- humanitær opholdstilladelse (udlændingelovens § 9 b),
- opholdstilladelse som udsendelseshindret (udlændingelovens § 9 c, stk. 2),
- opholdstilladelse som uledsaget mindreårig (udlændingelovens § 9 c, stk. 3),
- opholdstilladelse efter friby-ordningen (udlændingelovens § 9 c, stk. 4),
- opholdstilladelse på baggrund af tidligere dansk indfødsret (udlændingelovens § 9 d),
- opholdstilladelse efter bestemmelsen om udlændinge fra Kosovoprovinsen (udlændingelovens § 9 e)
- opholdstilladelse som religiøs forkynder, missionær m.v. (udlændingelovens § 9 f), eller
- opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9 c, stk. 1, med henblik på andet end familiesammenføring, f.eks. opholdstilladelse som studerende, au pair eller praktikant.

Typen af opholdsgrundlag kan som nævnt ovenfor have betydning for muligheden for at modtage velfærdsydelser for en udlænding her i landet.

Der kan for det første til udlændingens opholdsgrundlag være knyttet en række betingelser, som f.eks. et krav om selvforsørgelse, således at modtagelser af visse former for velfærdsydelser kan have opholdsretlige konsekvenser for den enkelte udlænding.
Der kan for det andet i den pågældende lovgivning, der fastsætter betingelser for at modtage ydelsen, være fastsat nærmere regler – på grundlag af opholdsgrundlag – om kredsen af udlændinge, der kan modtage ydelsen.

Spørgsmålet om, hvorvidt udlændinge kan modtage velfærdsydelse, kan desuden være reguleret i bilaterale aftaler mellem Danmark og et tredjeland. Sådanne aftaler kan indebære, at herboende udlændinge, der er statsborgere i det pågældende aftaleland, har ret til at modtage ydelser i det oprindelige hjemland.

Spørgsmålet om muligheden for at modtage danske velfærdsydelser kan endelig være betinget af et bopælskrav, således at udlændinge, der f.eks. er her i landet på visum eller visumfrit ophold ikke har adgang til at modtage ydelsen.

Endelig bemærkes, at udlændinge, der har haft ophold her i landet, i visse tilfælde kan medtage ydelsen ved ophold i et andet land.
F.eks. kan en EU-arbejdstager, der ved arbejde i Danmark opnår ret til danske sygedagpenge, tage ydelsen med sig til udlandet.

Brug af begrebet udlænding i forhold til talgrundlag og statistik
Det bemærkes, at der i de forskellige tilgængelige talgrundlag og i statistisk sammenhæng anvendes et andet udlændingebegreb end det udlændingeretlige, og at de forskellige grupperinger af udlændinge varierer i forskellige undersøgelser.

Herudover skal der gøres opmærksom på, at der i denne rapport - sammenlignet med andre opgørelser - anvendes en lidt anden definition af udlændinge, end der eksempelvis anvendes af Danmarks Statistik til en statistisk afgrænsning af udlændinge, jf. boks 1.3. nedenfor.

Boks 1.3. Statistisk afgrænsning af udlændinge hos Danmarks Statistik

Jf. Danmarks Statistik er "udlændinge" en fællesbetegnelse for indvandrere og efterkommere baseret på oplysninger fra Det Centrale Personregister (CPR).

En person er dansker, hvis mindst én af forældrene både er dansk statsborger og er født i Danmark*. Der har således ikke betydning, om personen selv er dansk statsborger eller født i Danmark.

Hvis personen ikke er dansker, er vedkommende:
- indvandrer, hvis personen er født i udlandet
- efterkommer, hvis personen er født i Danmark

Statsborgerskab er uden betydning for den statistiske definition af indvandrere og efterkommere. For at blive medregnet i statistikken som indvandrer, skal personen have opholdstilladelse i Danmark og være tilmeldt Folkeregistret. Asylansøgere, som ikke har opholdstilladelse i Danmark, og som derfor ikke er tilmeldt Folkeregistret, indgår derfor ikke i statistikken over udlændinge.

Anm.: * Hvis der ikke findes oplysninger om forældrene, er personen dansker, hvis vedkommende er dansk statsborger og født i Danmark. Personen er indvandrer, hvis vedkommende er født i udlandet, og personen er efterkommer, hvis vedkommende er udenlandsk statsborger født i Danmark.
Kilde: Danmarks Statistik.

Om talgrundlaget anvendt i denne rapport henvises generelt til bilag D. Der er kun i begrænset omfang tilgængelig statistik over brugen af danske velfærdsydelser fordelt efter oprindelsesland, hvorfor det i en del tilfælde har været nødvendigt at danne skøn baseret på registre, udredningsrapporter og andet tilgængeligt materiale. Tidsperiode samt opgørelsesmetode kan derfor variere mellem ydelserne.

Brugen af ydelserne efter oprindelse er så vidt muligt er beskrevet i såvel kapitel 4 vedrørende sociale ydelser og kapitel 5 vedrørende serviceydelser, mens bilag C indeholder de samlede regelbeskrivelser og den overordnede ressourceanvendelse for ordningerne.

1.7 Sammenhæng med udvalg om "Udredning af indvandringens økonomiske konsekvenser"

Aftale mellem regeringen og Dansk Folkeparti om "Nye tider. Nye krav."
Med aftalen om Finanslov for 2011 indgik regeringen og Dansk Folkeparti aftalen "Nye tider. Nye krav." om modernisering af reglerne for ægtefællesammenføring i Danmark. I denne aftale indgår bl.a., at der skal gennemføres *en udredning af hvad indvandring koster det danske samfund*.

Det fremgår således af aftalen "Nye tider. Nye Krav.", at:
"Regeringen og Dansk Folkeparti er derfor enige om, at der igangsættes en udredning, der skal belyse de økonomiske virkninger af indvandringen og de økonomiske konsekvenser, hvis den tidligere udlændingepolitik fra før 2002 var blevet videreført.

Undersøgelsen skal derudover bl.a. afdække, hvad forskellige grupper af indvandrere koster i direkte udgifter (f.eks. udgifter til asylområdet, tolke, integrationsprogram) og i udgifter til særforanstaltninger i skoler og institutioner. Derudover skal undersøgelsen afdække, hvad forskellige grupper af henholdsvis ikke-vestlige og vestlige indvandrere samt etniske danskere i gennemsnit koster og bidrager med til samfundet set over et livsforløb i dag set i forhold til før regeringens tiltræden."

Nedsættelse af tværministeriel arbejdsgruppe

På den baggrund blev der i december 2010 nedsat en tværministeriel arbejdsgruppe, som har ansvaret for udarbejdelse af udredningen af indvandringens økonomiske konsekvenser. Arbejdsgruppen består af repræsentanter fra Integrationsministeriet, Beskæftigelsesministeriet, Finansministeriet, Indenrigs- og Sundhedsministeriet samt Økonomi- og Erhvervsministeriet. Integrationsministeriet varetager formandskab og sekretariat for arbejdsgruppen.

Af arbejdsgruppens kommissorium fremgår det, at arbejdsgruppen på baggrund af tidligere undersøgelsers resultater samt evt. supplerende data skal afdække følgende spørgsmål:

- Hvad koster forskellige grupper af indvandrere fra henholdsvis ikke-vestlige og vestlige lande i direkte udgifter, f.eks. udgifter til asylområdet og integrationsprogrammer samt til særforanstaltninger i skoler og institutioner.

- Hvad koster og bidrager forskellige grupper af indvandrere og efterkommere med henholdsvis ikke-vestlig og vestlig oprindelse samt etniske danskere i gennemsnit med til samfundet over et livsforløb i dag set i forhold til før regeringens tiltræden.

- Hvad de samfundsøkonomiske konsekvenser havde været, hvis den tidligere udlændingepolitik fra før 2002 var blevet videreført.

- Hvilke samfundsøkonomiske konsekvenser vil forskellige scenarier for den fremtidige indvandring og integration have. Scenarierne kan f.eks. omfatte en vellykket integration, en mindre fremtidig indvandring fra henholdsvis ikke-vestlige og vestlige lande samt en større fremtidig indvandring af højtkvalificeret arbejdskraft.

Arbejdsgruppen om udredningen af indvandringens økonomiske konsekvenser har således arbejdet parallelt med udvalget om "Udlændinges ret til velfærdsydelser", hvis afrapportering nu foreligger. Arbejdsgruppen om indvandringens økonomiske konsekvenser og udvalget om "Udlændinges ret til velfærdsydelser" har begge til formål at kortlægge indvandreres brug af de danske velfærdsydelser, og har derfor flere sammenfald. For at sikre en sammenhæng mellem arbejdet i arbejdsgruppen og udvalget, har der derfor været en tæt, løbende kontakt og koordinering.

Arbejdsgruppens udredning af indvandringens økonomiske konsekvenser, som skal foreligge i april 2011, vil som nævnt i første omgang ske ud fra den eksisterende viden, der skal danne et godt udgangspunkt for eventuelle yderligere analyser. Når udredningen foreligger, vil aftaleparterne mødes og aftale det videre forløb, herunder behovet for eventuelle yderligere undersøgelser. Koordination mellem arbejdsgruppen og udvalget om "Udlændinges ret til velfærdsydelser" er derfor sket under hensyntagen til, at sidstnævnte afrapportering skal foreligge tidligere.

2. Den danske velfærdsmodel – særlig i en international kontekst?

2.1 Velfærdsmodeller

Danmark og de øvrige højtudviklede vestlige økonomier har et højt gennemsnitligt indkomstniveau til fælles. Der er til gengæld stor forskel på, hvordan de enkelte lande har valgt at indrette sig i forhold til bl.a. velfærdsgoder og finansieringen heraf.

Man kan groft inddele landene i tre velfærdsmodeller efter, hvordan de leverer, organiserer og finansierer velfærdsgoder, samt i hvilket omfang det offentlige, markedsmekanismer eller familie og sociale relationer er med til at opfylde samfundets behov. De tre modeller er: Den universelle model, den residuale model og den arbejdsmarkedsbaserede (korporative) model. Gennemgangen af de tre modeller bygger primært på Esping-Andersen (2006), med mindre andet er angivet.

Det skal understreges, at ingen af de tre velfærdsmodeller eksisterer i deres reneste form. Derimod har alle lande i praksis en blanding af de tre modeller med forskellige tilgange til forskellige goder. Generelt kan man dog på baggrund af et lands skattesystem og tilgang til de vigtigste velfærdsgoder tale om, at landet overvejende falder ind under en af de tre velfærdsmodeller.

2.1.1 Den universelle velfærdsmodel

Den universelle model er den model, som Danmark og de andre nordiske lande primært hører under. Modellen er kendetegnet ved solidaritet, da der som udgangspunkt er lige adgang til velfærdsgoder for hele befolkningen, uden at det er forbundet med forudgående økonomiske bidrag. Staten tager således hånd om den enkelte, og sociale udfordringer som eksempelvis risikoen for at miste kompetencer under ledighedsperioder betragtes som et samfundsmæssigt anliggende. Se boks 2.1 om Danmark som eksempel på den universelle model.

Den universelle model er karakteriseret ved en omfattende offentlig sektor og et relativt højt skattetryk. Velfærdsmodellen indeholder en implicit forsikring for alle, og der er en relativt høj grad af økonomisk omfordeling. Det offentliges rolle og ansvar indebærer bl.a., at de frie markedskræfter til en vis grad begrænses. Befolkningen dækkes af det offentlige sikkerhedsnet, men samtidigt føler alle – i den teoretiske model – sig forpligtede til at bidrage økonomisk til velfærdsstaten.

I den universelle velfærdsmodel er det primært det offentlige, der udbyder og bærer ansvaret for velfærdsydelser. For at den enkelte ikke skal være afhængig af familien og samtidig ikke være afhængig af at sælge sin arbejdskraft på markedet for at få adgang til velfærdsgoder, er der kun begrænset eller ingen brugerbetaling på de vigtigste offentlige goder så som hospitalsbehandling, ældrepleje og uddannelse. Subsidieret børnepasning giver desuden mænd og kvinder mulighed for at arbejde frem for at være hjemmegående.

Selv i den universelle model tilfalder velfærdsgoder ikke altid hele befolkningen, men et overvejende flertal. Eksempelvis vil et system, hvor de rigeste 2 pct. af befolkningen ikke har adgang til visse velfærdsgoder, stadig blive karakteriseret som en universel model. Det afgørende er, at systemet omfatter samfundets middelklasse.

Velfærd og beskæftigelse hænger afgørende sammen i den universelle model. Indkomstsikkerhed i form af et offentligt sikkerhedsnet finansieres således gennem beskæftigelse. Om-

kostningerne, der er forbundet med opretholdelsen af et solidarisk universelt velfærdssystem, kan kun dækkes, hvis de sociale problemer begrænses, samtidigt med at de offentlige indtægter maksimeres. For at nå det optimale ligevægtspunkt skal beskæftigelsen derfor maksimeres, og antallet af personer på sociale overførselsindkomster skal minimeres.

Hverken i den residuale eller i den arbejdsmarkedsbaserede velfærdsmodel er høj eller endda fuld beskæftigelse en nødvendighed. Faktisk understøtter den arbejdsmarkedsbaserede model ikke, at begge voksne i en familie arbejder.[1] Beskæftigelsesmæssig ulighed mellem kønnene er også af mindre betydning end de frie markedskræfter i den residuale model.

Boks 2.1. Danmark som eksempel på den universelle velfærdsmodel

Den universelle model kaldes ofte den nordiske eller skandinaviske velfærdsmodel, da de nordiske lande er kendetegnet ved en stor offentlig sektor og et højt skattetryk. Landenes velfærdsydelser er i vid udstrækning universelle og finansieret gennem progressive skatter, frem for at være selektive eller regressivt finansierede.

De danske velfærdsgoder omfatter i vid udstrækning hele befolkningen og har et relativt højt ydelsesniveau. Danmark har samtidigt en skattemodel med både en bred skattebase og et højt skattetryk. Eksempler på universelle velfærdsgoder, hvor ydelsesniveauet internationalt set er relativt højt, er børnechecken, SU og folkepensionens grundbeløb. Det danske velfærdssystem hører således generelt under den universelle model.

De danske serviceydelser er et eksempel på den universelle velfærdsmodel. Serviceydelserne er meget omfattende inden for alle områder, og Danmark er blandt de lande, der har det største omfang af pasningsmuligheder for 0-6-årige. Ved siden af det offentlige udbud af velfærdsservices som børnepasning, sundhed og uddannelse findes der et privat udbud af velfærdsservices. I langt de fleste tilfælde er de private tilbud kraftigt subsidieret (der er dog delvise undtagelser på sundhedsområdet som medicin, tandlægebehandling og andre former for ikke-lægelige behandlingstilbud). Adgangen til de danske serviceydelser er i høj grad uafhængig af folks indkomstforhold. Børnepasning afviger dog fra den universelle velfærdsmodel pga. den relativt høje brugerbetaling til daginstitutioner, samt en hel eller delvis fripladsordning, der er afhængig af husstandens indkomst.

Der er ligeledes områder, hvor de danske velfærdsgoder adskiller sig fra den universelle model. Der eksisterer nogle behovsprøvede velfærdsgoder, bl.a. i kontanthjælpssystemet, folkepensionen og ældrechecken. Man kan argumentere for, at folkepensionen er et universelt program, da det indeholder et grundbeløb, der er en ensartet universel ydelse. Arbejdsmarkedspensionssystemet er dog et område, hvor Danmark klart afviger fra den universelle velfærdsmodel. Både folkepension, dagpenge og barsel kan suppleres med langt gunstigere overenskomstbaserede ordninger. De offentlige ordninger tilbyder generelt kun basal tryghed for mange lønmodtagere. De danske overførselsindkomster er således en kombination af universelle ydelser og ydelser, der giver basal tryghed.

Hovedparten af de sociale velfærdsopgaver udføres i Danmark af det offentlige og ikke af markedet, familien, kirken eller landsdækkende velfærdsorganisationer. Dette adskiller Danmark fra den residuale velfærdsmodel, hvor velfærd opnås gennem markedet og private sundhedsforsikringer, samt den arbejdsmarkedsbaserede velfærdsmodel, der baserer velfærden på sociale netværk, familie og kirke.

I Danmark er det offentlige ansvarlig for finansieringen og leveringen af de velfærdsydelser, der udbydes til borgerne. Som tidligere omtalt er der supplerende socialsikringsordninger, der ikke er offentligt organiseret, og også kerneydelser som arbejdsløshedsforsikring og arbejdsskadeforsikring er privat organiseret.

Kilde: Green-Pedersen, Klitgaard og Nørgaard (2004) for Velfærdskommissionen.

[1] I den oprindelige model var det eksplicit kvinder, der ikke blev motiveret til at arbejde.

2.1.2 Den residuale velfærdsmodel

Den residuale model er en model, som de engelsktalende lande USA, Storbritannien og Australien hovedsageligt falder ind under. I den residuale model lægges der i modsætning til den universelle model vægt på, at de frie markedskræfter sørger for, at hovedparten af efterspørgslen på velfærdsydelser imødegås. I denne velfærdsmodel har markedet og individet frihed til at bestemme udviklingen. Det offentlige yder kun et minimum af universelle goder. Se boks 2.2 om USA som eksempel på den residuale velfærdsmodel.

Den residuale model er karakteriseret ved en lille offentlig sektor og lave skattesatser. Der er således en lav grad af økonomisk omfordeling og generelt større ulighed end i den universelle model.

Da de sociale ydelser hovedsageligt er forbeholdt lavindkomstgruppen, er det svært at kvalificere sig til ydelserne, som desuden er begrænsede både i omfang og værdi. En af grundene til den begrænsede adgang er, at der ifølge modellens antagelser ellers ville være tilbøjelighed til at udnytte velfærdsydelserne frem for at arbejde.

Boks 2.2. USA's sundhedssystem som eksempel på den residuale velfærdsmodel

I USA bærer både det offentlige og det private et ansvar ift. sundhedssystemet, men alligevel er det ikke alle, der reelt har adgang til sundhedsydelserne. USA er dermed det eneste OECD-lande, der har et sundhedssystem, som ikke tilbyder en universel dækning.

Beskæftigede og deres familier er som udgangspunkt forsikrede gennem arbejdet, mens udsatte grupper og ældre uden arbejde er dækket gennem offentlige programmer. De seneste års udvikling har dog medført en gradvist lavere dækning, da virksomhederne i større grad anvender kontrakttyper, som ikke kvalificerer de ansatte til en sundhedsforsikring, så mange står helt uden reel adgang til fyldestgørende behandling.

Næsten halvdelen af alle amerikanere har en sygeforsikring gennem deres egen eller et familiemedlems arbejde. Det er frivilligt for arbejdsgiverne at tilbyde deres medarbejdere forsikringer, men alle medarbejdere skal tilbydes den samme ordning. På trods af forsikringen er der stadig betydelig brugerbetaling i forbindelse med behandling eller indlæggelse. Det indebærer i praksis, at ikke alle forsikrede har råd til den optimale behandling i forbindelse med sygdom.

Godt en fjerdedel af alle amerikanere er dækket af en offentligt finansieret sygeforsikringsordning. De to bærende programmer i det offentlige system er Medicare og Medicaid/S-CHIP.

Medicare er et føderalt forsikringsprogram, der dækker næsten alle amerikanere over 65 år, samt kronisk syge (f. eks. personer med nyresvigt) og handicappede, der har ret til offentlig pension. Medicarepatienter har lige adgang til sundhedsydelser uden hensyn til indkomst eller tidligere sygdomsforløb og fungerer i realiteten som et universelt system for de berettigede. I 2010 dækkede Medicare omkring 46 mio. personer eller cirka 15 pct. af befolkningen.

Medicaid/S-CHIP er et delt føderalt/statsligt program, der tilbyder primært akutte sundhedsydelser til de laveste indkomstgrupper. Der er adgang til Medicaid for personer med børn og gravide, der har indkomst på under 133 pct. af den føderale fattigdomsgrænse, samt udvalgte lavindkomstgrupper med særlig vægt på børn, gravide, ældre og handicappede.

Tæt knyttet til Medicaid er børnesundhedsprogrammet, S-CHIP, der blev introduceret i 1997. Programmet retter sig mod børn, der falder mellem Medicaid for de fattigste og de arbejdsrelaterede forsikringer, og programmet tilbyder generelt de samme ydelser som Medicaid. Vermont har brugt S-CHIP til at lave universel dækning for børn, mens en femtedel af børn i Texas er uforsikret. Der er således stor forskel på dækningen i de forskellige stater.

Reelt har ikke alle adgang til sundhedsvæsenet
Mens sundhedsforsikringer gennem arbejdet giver mange amerikanere adgang til behandling af relativt høj kvalitet, og offentlige sundhedsforsikringer giver en betydelig gruppe adgang til akutte sundhedsydelser, var der i 2009 ca. 46 mio. personer helt uden en sundhedsforsikring. Disse personer har stadig adgang til sundhedssystemet, men skal i princippet selv betale for behandlingen, hvilket mange ikke har råd til. Der er således mange amerikanere, der ligger i den mellemindkomstgruppe, der har for høj indkomst til at være omfattet af Medicaid, men som alligevel ikke har råd til at tegne en sundhedsforsikring.
Sundhedsreform
USA har for nyligt vedtaget en sundhedsreform, der vurderes at nedbringe antallet af uforsikrede med ca. 32 mio. mennesker, så dækningsgraden stiger fra ca. 83 til ca. 94 pct. af alle amerikanere.

Hovedelementerne i reformen er øget forbrugerbeskyttelse ved køb af sundhedsforsikringer, oprettelse af særlige forsikringsbørser, der skal gøre det lettere og billigere for enkeltpersoner og små virksomheder at købe sundhedsforsikringer, og udvidelse af det offentlige Medicaid-program for de dårligst stillede amerikanere. Samtidig indføres en pligt for alle om at have en sundhedsforsikring. Det bliver dog muligt at betale en bøde, hvis man ikke har en sundhedsforsikring, og ligeledes kan virksomhederne få en bøde, hvis ikke alle ansatte er forsikrede.

Selv efter reformen vil der være en betydelig gruppe amerikanere, som ikke er dækket af sundhedssystemet, og der vil altså fortsat ikke være tale om en universel dækning, selvom reformen tager et skridt i den retning. Amerikanere uden sundhedsforsikring vil fortsat kun kunne modtage akut behandling eller skulle betale hele behandlingen selv, hvis der ønskes en mere udvidet behandling såsom forebyggelse, genoptræning eller lignende.

Kilde: Den danske ambassade i USA.

2.1.3 Den arbejdsmarkedsbaserede velfærdsmodel

Den arbejdsmarkedsbaserede eller korporative model, som den også kaldes, er i stor udstrækning anvendt i Mellemeuropa, herunder Tyskland, Frankrig og Italien. Modellen bygger på et princip om beskæftigelse for den enkelte som grundlag for retten til ydelser. De beskæftigede forsikres via sociale bidrag fra lønmodtageren, fagforeningen og/eller arbejdsgiveren. Ydelserne er baserede på arbejdsmarkedsfinansierede forsikringer og tildeles primært i forbindelse med arbejdsløshed, sygdom og tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet. Adgangen til og omfanget af velfærdsgoder er således bedst for de beskæftigede og stiger med antal år på arbejdsmarkedet. Til gengæld er de, der befinder sig uden for arbejdsmarkedet, i høj grad afhængige af sociale netværk og familie. Den arbejdsmarkedsbaserede model er med til at opretholde statusforskelle og medfører kun begrænset økonomisk omfordeling. Se boks 2.3 om Tyskland som eksempel på den arbejdsmarkedsbaserede velfærdsmodel.

I den arbejdsmarkedsbaserede model udbyder både det offentlige, det frie marked og det sociale netværk (venner, familie og andre sociale relationer) velfærdsydelser. De frie markedskræfters spiller dermed en mere begrænset rolle end i den residuale model. Den arbejdsmarkedsbaserede velfærdsmodel er indrettet således, at hvis en person mister sit arbejde, skal det offentlige som udgangspunkt ikke agere sikkerhedsnet. Derimod er det de netværk, som individet er en del af, som skal sikre et eksistensminimum. Det offentlige griber kun ind, når de sociale relationers forsørgerevne er udtømt (Andersen, 2004).

I den arbejdsmarkedsbaserede model er familie og religiøse samfund vigtige faktorer i forhold til udbuddet af velfærdsgoder. Religiøse og private organisationer bærer særligt et stort ansvar ift. omsorgsområdet (f.eks. børne- og ældreomsorg). Desuden er modellen forbundet med traditionelle familieformer, hvor manden arbejder, og kvinden er hjemmegående. Tildelingen af velfærdsgoder tager således ikke kun udgangspunkt i individets situation, men forholder sig også mere bredt til individets familiære forhold og sociale relationer. Familieydel-

serne tilskynder en fastholdelse af husmoderrollen. På grund af de traditionelle familieformer er offentlige børneinstitutioner og lignende serviceydelser ikke udbredt (Andersen, 2004).

Boks 2.3. Tyskland som eksempel på den arbejdsmarkedsbaserede velfærdsmodel

Den tyske socialsikring er hovedsageligt baseret på arbejdsmarkedsforsikringer. I 2010 var følgende sociale ordninger lovpligtige:

- Pensionsforsikring: Omfatter alle lønmodtagere, studerende og handicappede i socialforsikringspligtige stillinger på arbejdsmarkedet. Selvstændige og freelancearbejdere er under bestemte forudsætninger også forsikrede.[2] Pensionen stiger med indkomsten og antallet af forsikrede år. Der indbetales 19,9 pct. af bruttolønnen til ordningen.
- Arbejdsløshedsforsikring: Omfatter alle der er beskæftiget i mindst 18 timer om ugen. Arbejdsløshedsforsikringen giver ret til bl.a. dagpenge. Der betales 2,8 pct. af bruttolønnen til ordningen.
- Sygeforsikring: Omfatter alle arbejdstagere med indkomster under en fastsat grænse, men kan tegnes frivilligt af arbejdstagere med en højere indtægt. Arbejdstagere, der har en højere indtægt, kan vælge at tegne en privat sygeforsikring. Bidragssatsen til sygeforsikringen udgjorde i 2010 14,9 pct. af bruttolønnen. Der betales yderligere et lægegebyr på 10 euro per konsultation per kvartal.
- Plejeforsikring: Omfatter alle der hører under den lovpligtige sygeforsikring. Plejeforsikringen dækker udgifter for ekstra plejekrævende personer (f.eks. ældre og handicappede) til bl.a. hjemmehjælp og understøttelse. Bidragssatsen til plejeforsikringen var i 2010 på 1,95 pct. af bruttolønnen. For barnløse betaler arbejdstager 0,25 pct. ekstra.

Bidragene til ordningerne finansieres af henholdsvis arbejdsgiver og lønmodtager med halvdelen hver, og udgjorde i 2010 tilsammen i alt knap 40 pct. af bruttolønnen. Der er dog enkelte ordninger, hvor der er udmålingsgrænser (maksimumbeløb), således at der ikke betales bidrag af den del af lønnen, der ligger over udmålingsgrænsen.

Udover de fire forsikringer, som arbejdsgiver såvel som lønmodtager betaler til, er der en ulykkesforsikring, som er lovpligtig for alle arbejdstagere. Arbejdsgiveren betaler alene bidraget til ulykkesforsikringen.

Det udvidede familieforsørgerbegreb i socialsystemet

Det udvidede familieforsørgerbegreb i tysk sociallovgivning indebærer bl.a., at voksne børn har et økonomisk ansvar for deres forældre. Det betyder, at hvis en ældre person ikke kan klare sig selv og er henvist til hjælp fra det offentlige, kan regningen blive sendt videre til børnene. Afklaringen af betalingsforholdet foretages af den ansvarlige myndighed.

Dagpenge (Arbeitslosengeld I)

Arbejdssøgende, der står til rådighed for arbejdsmarkedet og har opbrugt deres ret til dagpenge (Arbeitslosengeld I) eller ikke har optjent ret hertil, kan søge om Arbeitlosengeld II.

Socialhjælp

Socialhjælpen kan tildeles personer, der er i nød og ikke selv eller gennem hjælp fra andre (f. eks. familien) kan klare sig. Socialhjælp er en skattefinansieret, kommunal ydelse, der tildeles personer, som ikke kan arbejde mindst tre timer om ugen. Der findes to hovedtyper af socialhjælp:

- Hjælp til underhold, som omfatter hjælp til bl.a. mad, bopæl, tøj, personlig pleje, varme og daglige fornødenheder.
- Hjælp i særlige livssituationer, som bl.a. omfatter forebyggende sundhedshjælp, hjælp til gravide, indslusningshjælp til handicappede og hjælp til hjemlig pleje.

For begge typer socialhjælp gælder princippet om skøn og behov, men der findes dog normsatser.

Kilde: Den danske ambassade i Tyskland.

[2] Den samlede beskæftigelse i Tyskland var ifølge Bundesagentur für Arbeit, der hører under det tyske beskæftigelsesministerium, i november 2010 på godt 41 millioner. Heraf var antallet af socialforsikringspligtige stillinger i oktober 2010 på godt 28 millioner, hvilket svarer til 70 pct. af den samlede beskæftigelse.

Tabel 2.1 giver en oversigt over nogle af de vigtigste karakteristika for velfærdsmodellerne, og hvordan de adskiller sig fra hinanden.

Tabel 2.1. Oversigt over de tre velfærdsmodeller

	Universel model	Residual model	Arbejdsmarkedsbaseret model
Primært formål	At sikre alle	At sikre de svageste	At sikre efter fortjeneste
Primær ansvars-placering	Det offentlige	Individet (gennem markedet)	Arbejdsmarkedet og sociale relationer (familie)
Finansiering af sociale ydelser	Finansieret gennem skatten	Finansieret af private forsik-ringer og i begrænset om-fang det offentlige	Finansieret via obligatoriske sociale bidrag
Primære ydelses-modtagere	Alle har lige adgang til ydelser	Kun de svageste borgere kan få velfærdsydelser og ydelserne er lave	Personer (inkl. familie), der har eller har haft tilknytning til arbejdsmarkedet, er bedst dækket
Hvem tilgodeser modellen?	Personer med lavest indkomst og ustabil tilknytning til ar-bejdsmarkedet	Personer med høj indkomst pga. det lave skatteniveau	Personer (inkl. familier) med tilknytning til arbejds-markedet
Sammenkobling ml. bidrag og ydel-se	Afkobling	Kobling	Kobling
Den sociale omfordeling	Stor	Lille	Mellem
Centralt element	Staten	Markedet	Arbejdsgiveren/familien
Landeeksempler	Danmark, Norge og Sverige	USA, Storbritannien og Australien	Tyskland, Frankrig og Itali-en

Kilde: Inspireret af Andersen (2004), Esping-Andersen (2006), Jon Kvist, Torben M. Andersen og sekretariatet.

Fortrængningseffekt af offentlige ydelser

Uanset hvilken type velfærdsmodel et land falder ind under, kan det offentlige tilbyde nogle velfærdsgoder, som uden det offentliges tilstedeværelse ville være blevet udbudt af den private sektor. Der er altså tale om en fortrængningseffekt, hvor det offentlige fortrænger den private sektor. Da den offentlige sektor er størst i den universelle model, er det selvsagt oplagt, at der er mest fortrængning der.

I Danmark gives der eksempelvis store offentlige driftstilskud (og godtgørelser) til en bred vifte af voksen- og efteruddannelser. Det indebærer en risiko for, at de offentlige udbydere af voksen- og efteruddannelse fortrænger private udbydere, der udbyder kurser uden offentligt tilskud (Arbejdsministeriet, Undervisningsministeriet og Finansministeriet 1999).

Det er imidlertid ikke kun i den universelle model, der er fortrængningseffekter, da både den residuale og den arbejdsmarkedsbaserede velfærdsmodel ligeledes kan indeholde elementer, hvor det offentlige fortrænger den private sektor.

Eksempelvis gennemførte den amerikanske regering betydelige nedskæringer i dækningen af sundhedsydelser for indvandrere i 1996. Indvandrere blev påkrævet, at de skulle have været 5 år i landet, før der blev givet adgang til det offentlige sundhedssystem. Data afslører, at nedskæringerne blev modsvaret af øget arbejdsudbud blandt indvandrere, som derved kvalificerede sig til arbejdsgiverbetalte sundhedsforsikringer. Nogle delstater kompenserede for den nationale nedskæring af sundhedsdækning for indvandrere ved at udvide delstatens sundhedsdækning, og i disse delstater faldt arbejdsudbuddet. Begge resultater dokumenterer en fortrængningseffekt af den offentlige sundhedsdækning, da den private sektor ville have leveret ydelserne, hvis ikke det offentlige udbød dem (Borjas 2003).

2.2 Den danske velfærdsmodel under pres

Mens en dansk universel model kan fungere i et hypotetisk lukket system, er situationen anderledes udfordrende i en globaliseret verden, hvor ind- og udvandring påvirker sammensætningen af befolkningen, både hvad angår kompetencer og brug af velfærdsgoder. Samtidigt kan globaliseringen sætte den implicitte sociale kontrakt om finansiering af velfærdssamfundet under pres, når der i perioder af et livsforløb ikke betales skat.

Serviceydelser

I takt med at den gennemsnitlige indkomst er steget i Danmark, er befolkningens ønsker og forventninger om flere og bedre skattefinansierede serviceydelser også steget. Et voksende udbud af serviceydelser er sårbart overfor mobilitet over grænserne.

Der er i dag generelt ingen optjeningsregler ift. serviceydelser. Udlændinge kvalificerer sig direkte til ydelserne, når der tages lovligt ophold i Danmark. Eksempelvis har udlændinge, der tager ophold i Danmark, adgang til subsidieret børnepasning eller gratis uddannelse, uden at der betinges på eksempelvis en efterfølgende erhvervsaktiv periode.

Ligeledes har danskere mulighed for at trække på ydelserne i perioder af deres liv uden at bidrage til systemet via skatten gennem hele eller dele af deres arbejdsliv. Eksempelvis er det muligt at uddanne sig i Danmark for derefter at tage til udlandet og arbejde i en årrække og efterfølgende igen vende hjem til Danmark og trække på sundhedssystemet senere i livet.

I takt med at serviceydelserne vokser i omfang, bliver samfundet således mere sårbart overfor både ind- og udvandring.

Dansk flexicurity udfordres af arbejdskraftens frie bevægelighed i EU

Den danske velfærdsmodel bygger på en implicit antagelse om, at folk lever i samme land hele deres liv. Desuden skal dem, der klarer sig godt, være villige til at betale for dem, der klarer sig mindre godt. Danmark udfordres således ved mobilitet over grænserne. Se boks 2.4 om den særlig udfordring Danmark står overfor i EU-sammenhæng.

Boks 2.4. Dansk flexicurity udfordres af arbejdskraftens frie bevægelighed i EU

Som eksempel på de udfordringer Danmark står overfor, kan man betragte den internationalt anerkendte danske flexicurity på arbejdsmarkedet. Flexicuritymodellen bygger på, at relativt generøse sociale ydelser er bundet op på ret-og-pligt, som for de ledige består af aktivering og jobsøgning. For at sikre en tilstrækkelig jobsøgning, og at den ledige reelt står til rådighed for arbejdsmarkedet, testes det løbende, om behovet for ydelsen fortsat består, samt om den ledige opfylder sine forpligtelser.

Afkobles sammenhængen mellem ydelser og pligter, er de relativt generøse ydelser sårbare ift. utilsigtet brug. Utilsigtet brug kan være gennem social turisme, hvor migranter udnytter forskelle i landenes velfærdsydelser til at optimere deres indkomst eller gennem emigration med ydelser fra Danmark til et land med langt færre pligter og mindre opfølgning i arbejdsmarkedssystemet.

Når flere og flere service- og sociale ydelser hænges op på rettighedstankegangen (ret-og-pligt), kan det medføre et øget problem ift. f.eks. eksportable ydelser uden opfølgning. Eksempelvis vil det være omkostningsfyldt at teste modtagernes behov i andre lande. Samtidigt har et modtagerland for personer, der har medbragt eksportable ydelser fra Danmark, kun et meget lille incitament til at teste personens behov, da det i sidste ende kan medføre en øget belastning for modtagerlandet.

Konkrete eksempler på ydelser, hvor kortvarig beskæftigelse i Danmark kvalificerer til langvarige eksportable ydelser på relativt højt niveau, er sygedagpenge og barselsdagpenge. Ydelserne er i Danmark bundet op på opfølgning, mens det i praksis er umuligt at kontrollere det fortsatte behov for ydelsen i udlandet.

2.2.1 Model for velfærdsmagneter

Der kan opstilles teoretiske modeller for hvordan generøse, universelle velfærdsmodeller, kommer under pres som følge af international migration. Den danske velfærdsmodel har flere karakteristika, der passer på beskrivelsen af en velfærdsmagnet.
Det danske skattetryk er internationalt set meget højt, og skatteprocenten stiger med indkomsten, således at dem med de højeste indkomster ikke blot betaler mest i kroner og ører, men også den største andel af indkomsten.

Som følge af den progressive skat er der et lavere afkast af uddannelse i Danmark end i de fleste andre lande, da indkomsten typisk stiger med uddannelse. Danmark tilbyder dermed en kombination af relativt generøse velfærdsgoder for alle og et relativt lavt (disponibelt) lønafkast på uddannelse.

Danmark risikerer således at afskrække højtuddannede fra at blive eller tage ophold i landet, mens de svageste eller lavtuddannede bliver eller tiltrækkes af de relativt generøse velfærdsgoder.

Social turisme

Borjas (1999) undersøger teoretisk og empirisk, hvordan amerikanske stater presses af hinanden i forhold til valg forbundet med velfærdsgoder og migration. Intuitionen bag hypotesen om emigranters valg af opholdsstat og deres overnormale træk på velfærdsydelser kan ved en omskrivning til danske forhold beskrives som følger (se boks 2.5 for en formel beskrivelse af modellen):

Det er besværligt eller omkostningsfyldt at flytte fra et land til et andet. Antages det, at flytteomkostningerne er relativt store, medfører det, at det ikke er attraktivt for ret mange personer, der er født i et land med et relativt stort velfærdssystem at flytte til et andet land med et lignende velfærdssystem, selv hvis det andet land tilbyder lidt bedre velfærdsgoder. Flytteomkostninger skal forstås som ikke blot de faktiske omkostninger til flyttemænd osv., men også omkostninger forbundet med at lære et nyt sprog, miste sit sociale netværk osv.)

Omvendt er emigranter, der allerede har besluttet sig for at forlade hjemlandet og bosætte sig i et andet land langt væk, en selektiv gruppe, som er uafhængig af flytteomkostningerne, og som blot vælger at bosætte sig, hvor det bedst kan betale sig. Dette valg refereres til som selvselektion. Mens danskfødte personer på sociale ydelser bliver, hvor de er født, vil indvandrere, der er tilbøjelige til at være på sociale ydelser, vælge det land, der tilbyder de bedste ydelser for dem. Tilbøjeligheden til at være på sociale ydelser skal opfattes som den information, folk har om deres eget helbred, kvalifikationer o.l., som gør, at de kan vurdere, om de med stor sandsynlighed får et velbetalt arbejde, eller om de eksempelvis er i risikogruppen for at blive overførselsindkomstmodtagere.

Der er selvsagt en række antagelser i modellen, som ikke afspejler virkeligheden eller en dansk kontekst. Betragtes migranters valg mellem lande i EU, kan det spille ind, at indvandrere ikke har lige adgang til alle lande i EU og således ikke kan vælge frit mellem landene. Desuden er grupperingen af etniske grupper i bestemte lande og byer samt disses netværk, som formidler information om arbejds- og ydelsesmuligheder til potentielle emigranter i hjemlandet, ikke inkorporeret i modellen. Modellen illustrerer dog i grove træk, hvordan et højtudviklet land med et stort velfærdssystem kan komme under pres gennem selvselektion af indvandrere, hvis ikke der dæmmes op med særlige regler for indvandringen eller i forhold til adgangen til velfærdsgoderne.

Boks 2.5. Formel model for en velfærdsmagnet

Omskrives Borjas' model til et dansk scenarie, kan man belyse nogle af de udfordringer, den danske model står overfor.

Antag at der er to højtudviklede lande: Land 1 (eksempelvis Danmark) og land 2 (eksempelvis Tyskland), og at alle folk er indkomstmaksimerende.

De folk, der er født i landene 1 og 2, antages at være tilfældigt fordelt og forholdet mellem (logaritmen af) lønnen og kompetencer (empirisk bruges uddannelse) i land j er:

$$\log(w_j) = \mu_j + \eta_j \upsilon, \qquad (1)$$

hvor w_j er lønnen i land j, μ_j er gennemsnittet af (logaritmen af) lønnen, og υ er en stokastisk (randomiseret) variable, der angiver afvigelsen fra den gennemsnitlige (logaritme af) løn, og som har en endelig varians. Variablen υ kan dermed fortolkes som en mobil kompetence, der kan anvendes i alle lande. Parameteren η angiver således lønafkastet på kompetencer.

De to lande har hver et velfærdsprogram, der simpelt antages at sikre en nedre indkomstgrænse på (logaritmen af) θ_j til alle, der er bosiddende i landet, uanset hvor personen er født. Det antages at θ_j er exogent bestemt, og at finansieringen ikke indgår i modellen*.

Hvis det først antages at være uden omkostninger at flytte fra et land til et andet, fås scenariet i figur X, hvor land 1 tilbyder flere sociale ydelser end land 2 ($\theta_1 > \theta_2$). Figuren viser, at alle der har kompetencer under υ_A vælger at bosætte sig i land 1 og modtage sociale ydelser. Alle der har kompetencer mellem υ_A og υ_B vælger at bosætte sig og arbejde i land 1, og alle der har kompetencer over υ_B vælger at bosætte sig og arbejde i land 2. På denne måde samles alle, der modtager sociale ydelser eller har få kompetencer (lidt uddannelse) i det land, der har det mest generøse velfærdssystem og det laveste afkast på uddannelse, mens de bedst kvalificerede samles i det andet land.

Figur X: Geografisk fordeling uden flytteomkostninger og det mest generøse velfærdssystem i land 1 ($\theta_1 > \theta_2$) samt størst lønafkast i land 2 ($\eta_2 > \eta_1$)

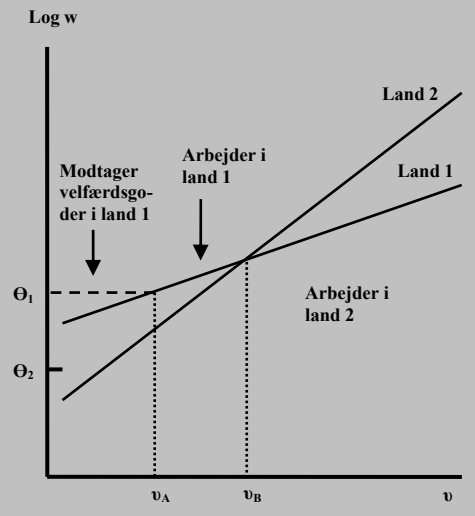

I virkeligheden er der naturligvis omkostninger forbundet med at flytte fra et land til et andet. Omkostningerne inkluderer selve flytteomkostningerne, men også omkostninger forbundet med at lære et nyt sprog, midlertidig forsørgelse af ægtefællen eller i form af et mindre socialt netværk. Pedersen, Pytlikova og Smith (2004) konkluderer, at både de økonomiske omkostninger ved at flytte såvel som de omkostninger, der er forbundet med sprog- og kulturforskelle, er vigtige. Antages de samlede omkostninger (π) at svare til en fast andel af en persons indkomst i fødelandet, koster det πw_j at flytte til et andet land for en person, der er født i land j. Det antages, at π er ens for alle.

Figur Y viser konsekvensen af flytteomkostninger for personer født i land 2. Det antages, at land 1 tilbyder højere velfærdsydelser end land 2. Resultatet er nu, at personer på sociale ydelser bliver i land 2. Flytteomkostningerne stopper altså i praksis både indvandring til land 1 af personer på sociale ydelser og personer med få eller ingen kompetencer fra land 2, fordi de ekstra velfærdsgoder ikke er tilstrækkelige til at kompensere for omkostningerne forbundet med at flytte.

Figur Y: Geografisk fordeling af personer født i land 2 ved faste flytteomkostninger og mest generøse velfærdsgoder i land 1 ($\theta_1 > \theta_2$) og størst lønafkast i land 2 ($\eta_2 > \eta_1$)

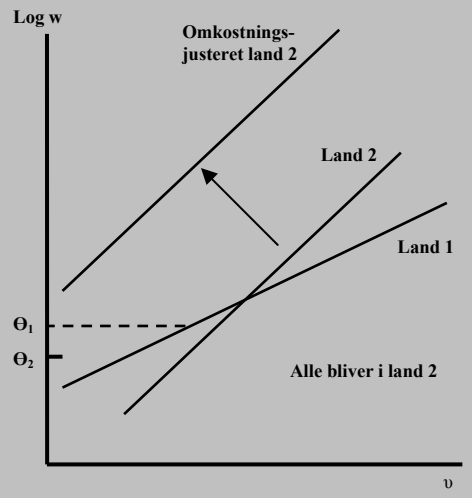

Modellen har indtil nu kun forholdt sig til fordelingen af personer mellem to lande, der i forhold til et lavindkomstland kun har små forskelle i omfanget af velfærdsgoder. Personerne kommer altså fra et højtudviklet land med en relativt høj gennemsnitlig levestandard, og hvor der – om end i forskellig grad – tages hånd om de svageste.

Introduceres et mindre udviklet land (eksempelvis et 3. land som Tyrkiet) i modellen, bliver billedet mere realistisk. Landet angives som land 0. Det antages, at landet har et langt mindre udviklet velfærdssystem til at tage hånd om de svageste, end land 1 og 2 har, og velfærdsgoderne sættes derfor til 0 i modellen. Personer fra land 0 står overfor samme lønfordeling som i (1), men har et alternativ – nemlig lønnen i hjemlandet 0.

En potentiel indvandrer fra land 0 ved, at det er omkostningsfyldt at flytte til land 1 eller 2. Der er til gengæld ikke særlige flytteomkostninger forbundet med at vælge et land frem for et andet – eksempelvis Danmark frem for Tyskland – hvis man overvejer at flytte fra mellemøsten til et sted i Europa.

Figur Z viser, hvordan personer fra land 0 vil fordele sig mellem lande med forskellige velfærdssystemer. Flytteomkostningerne ændrer ikke på lønafkastet i land 1 og 2. Figuren viser, at de personer, der har færrest kompetencer, og som derfor er tilbøjelige til at modtage sociale ydelser (hvis landet tilbyder nogle), vil flytte til land 1. Personer med få kompetencer (mellem υ_A og υ_B) bosætter sig og arbejder i land 1, mens personer med lidt bedre kompetencer (mellem υ_B og υ_C) flytter til land 2 og arbejder. De bedst kvalificerede personer fra land 0 bliver i hjemlandet, der i eksemplet har det største lønafkast ift. kompetencer, hvilket kan skyldes en meget lav skat og en meget lille gruppe af højtuddannede personer.

Figur Z: Geografisk fordeling af personer født i land 0 ved faste flytteomkostninger, mest generøse velfærdsgoder i land 1 ($\theta_1 > \theta_2 > \theta_0$) og mindst lønafkast i land 1 ($\eta_0 > \eta_2 > \eta_1$)

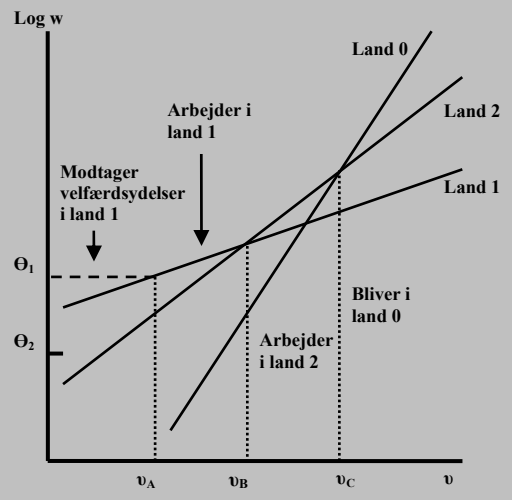

Modellen viser, hvordan indvandrere med få eller ingen kompetencer vil være overrepræsenterede i et land med større velfærdsgoder end andre lande – selvom der er en omkostning forbundet med at flytte. Grupperingen af indvandrere er altså magen til den fordeling, der ville være blandt indbyggerne i land 1 og 2, hvis der ikke var nogen omkostning ved at flytte.

Anm.: *Dette er selvsagt en urealistisk antagelse, da øget indvandring af personer på sociale ydelser vil få systemet til at kollapse over tid pga. manglende finansiering. Men netop ved at se bort fra finansieringen i modellen ses de stiliserede konsekvenser, hvis der ikke gøres noget.
Kilde: Borjas (1999, 2000 og 2004).

Forudsigelsen i modellen er, at indvandrere til dels bosætter sig ud fra en vurdering af egne kompetencer og omfanget af velfærdsydelser, der tilbydes. Data fra USA viser, at indvandrere, der modtager sociale ydelser, er overrepræsenterede i de stater, der har de bedste velfærdsydelser. Den teoretiske models forudsigelser understøttes altså empirisk.

Modellen forudsiger ved en generalisering af valg af opholdsland, at lande, der som Danmark har valgt relativt generøse velfærdsgoder til alle og en relativt højt og progressivt indkomstbeskatning, vil fungere som en magnet og tiltrække personer med få kompetencer og med tilbøjelighed til at være på sociale ydelser. Dette vil naturligvis ikke være holdbart på lang sigt, da der vil opstå et voksende træk på ressourcerne, mens skattebasen vil blive mindsket.

Empiriske vurderinger af social turisme i Danmark

Danmark har oplevet en stor stigning i både ind- og udvandringen siden 1950'erne. Med en fortsat mere globaliseret verden kan migration få en stadig større betydning for både konjunkturforløb i den indenlandske økonomi og sammensætningen og størrelsen af den fremtidige arbejdsstyrke.

Betragter man andelen af nytilkomne indvandrere i Danmark, modtager en større andel sociale ydelser eller arbejder inden for områder med få eller ingen særlige kvalifikationskrav, end det er tilfældet for danskerne (DØR 2007). Kombineret med en generel større mobilitet i verden er der således aspekter i den faktiske migration, der understøtter teorien om, at den danske velfærdsmodel kan komme under pres ved at tiltrække personer, der i gennemsnit trækker mere på de offentlige ydelser, end de bidrager til dem.

Der er en række faktorer, der gør, at den danske model ikke umiddelbart står overfor et sammenbrud. Teorien om velfærdsmagneter understøttes således ikke entydigt empirisk. Pedersen, Pytlikova og Smith (2004) finder generelt for OECD-landene, at teorien om velfærdsmagneter ikke bekræftes i praksis. Resultaterne viser, at migration reagerer positivt på stor lønspredning og negativt på høj ledighed, hvilket støtter modellen om velfærdsmagneter. Men tager man højde for omfanget af velfærdssystemet gennem skattesatsen, viser det sig, at indvandringen falder med højere velfærd. Dette gør sig overraskende nok særligt gældende ift. lavindkomstlande, hvorfra der typisk kommer personer med få eller ingen kvalifikationer. Resultatet peger altså på, at mere velfærd medfører mindre indvandring fra lavindkomstlande. Der er således undersøgelser, der understøtter teorien om velfærdsmagneter, og undersøgelser der afviser den.

OECD (2008) argumenterer for, at den danske skat i sig selv ikke afskrækker indvandring af personer med en løn, der ligger på gennemsnittet eller endda lidt over. Det er nemlig de samlede forbrugsmuligheder, der tages med i beslutningen om at bosætte sig i et andet land. Det er altså en blanding af løn, skat, leveomkostninger og velfærdsydelser, som migranter har adgang til i forskellige lande, der danner baggrund for en beslutning. Dermed er Danmark et relativt attraktivt land for personer med en gennemsnitlig løn. Selv for personer med en løn lige over gennemsnittet er Danmark attraktivt, hvis de har børn, pga. de store tilskud til børnepasning og det gratis uddannelsessystem. OECD har desuden peget på, at den samlede pakke af offentlige velfærdsydelser og skat formentlig ikke er økonomisk attraktiv i Danmark for højtlønnede sammenlignet med andre lande.

Legrain (2008) afviser bekymringen, om at lande med store velfærdssystemer skulle tiltrække indvandrere i så stort et omfang og af en så belastende karakter, at velfærdssystemet ikke er holdbart på lang sigt. Med udgangspunkt i Sveriges situation argumenteres for, at indvandring skal ses som en mulighed og ikke en trussel.

I artiklen opstilles en række forudsætninger, der skal være opfyldt, hvis et land i praksis skal være en velfærdsmagnet. Et af kriterierne er, at der skal være umiddelbar adgang til velfærdsydelser for nytilkomne indvandrere. Med optjeningsprincipper for udlændinges adgang til velfærdsydelser begrænses indvandringen således. To andre kriterier er, at de potentielle indvandrere har mulighed for at flytte, og at de er så desperate eller ambitiøse, at de vil forlade deres hjem. Det vil sige, at de forventede omkostninger ved at blive og de forventede indtægter ved at flytte skal være så store, at de opvejer de økonomiske, psykologiske mv. omkostninger og usikkerheder, der er forbundet med at flytte til et andet land med en anden kultur og sprog osv. Der konstateres på den baggrund, at velfærdssamfundet ikke kan tiltrække mange indvandrere, da de fattigste typisk gerne vil, men ikke kan migrere, mens de bedre stillede typisk ikke ønsker det.

På baggrund af opgørelser over indvandringen fra de nye EU-lande til de gamle i forbindelse med Østudvidelsen i 2004, konkluderer Kvist (2004a), at indvandring ikke er en trussel for den danske velfærdsmodel, da indvandringen fra disse lande ikke er øget betydeligt efter EU-udvidelsen. En forudsætning for konklusionen er, at indvandringen ikke blot erstattes af ”social dumping”. Med ”social dumping” henvises til virksomheder eller arbejdstagere, der etablerer sig på midlertidig basis i et andet land med højere lønninger for at tilbyde deres arbejdskraft relativt billigt.

2.2.2 Optjeningsregler begrænser tiltrækningskraft og indvandring

I forsøget på at dæmme op for social turisme, ”social dumping” eller andre former for migration, der kan medføre et pres på velfærdssystemet, påpeger Kvist (2004b), at Danmark og andre lande med lignende velfærdssystemer risikerer at forringe de sociale ydelser for at

mindske tiltrækningskraften – et såkaldt ”race to the bottom”. Disse forringelser rammer ikke blot de potentielle indvandrere, men også dem der allerede bor i landet eller statsborgere, der er midlertidigt udvandret. Den universelle velfærdsmodel står på denne måde for fald, hvis velfærdsgoderne afskaffes, reduceres eller rettes mod personer med lang anciennitet på arbejdsmarkedet. Nedbrydningen af det universelle velfærdssamfund sker fra denne vinkel primært som følge af politiske valg, der skal bremse indvandringen, snarere end indvandringens økonomiske belastning i sig selv.

En anden måde at håndtere den potentielle indvandring på er at stramme udlændingepolitikken, så det bliver sværere at komme ind i Danmark eller sværere at få adgang til velfærdsydelserne på lige fod med danskere. Ind- og udvandringspolitik har haft en fremtrædende rolle de seneste år i forbindelse med diskussioner om, hvor robust velfærdssamfundet er over for den fremtidige befolkningssammensætning (DØR 2007). En medvirkende årsag til, at Østudvidelsen eksempelvis ikke medførte øget indvandring, er Østaftalen, som indebar, at personer fra de 10 nye EU-medlemslande skulle have et konkret jobtilbud for at kunne søge arbejds- og opholdstilladelse i Danmark.

Hvis et land tiltrækker tilstrækkeligt med kvalificerede potentielle indvandrere, kan indvandringsreglerne reducere selvselektionen af indvandrere. Reglerne kan altså medvirke til, at indvandrere ikke vælger at tage ophold i et land frem for et andet, ud fra overvejelser om hvorvidt de forventer at trække på velfærdsydelserne eller ej. For at dæmme op for tiltrækningen af mindre kvalificerede indvandrere rangordner Canada eksempelvis visa-ansøgere efter alder, uddannelse, erhvervserfaring, sprogkundskaber og erhverv for at sikre den mest gunstige sammensætning af indvandringen.

Udlændingepolitikken har altså stor betydning for, om et land med et stort velfærdssystem, der i teorien kommer under pres som følge af indvandring, også i virkeligheden oplever en bølge af indvandrere med tilbøjelighed til at være på sociale ydelser. Stramninger ift. indvandringspolitikken dæmper mulighederne for selvselektion, men kan også afskrække både højt- og lavtkvalificerede potentielle indvandrere fra at vælge Danmark frem for et andet land.

2.2.3 Indvandring kan understøtte den universelle velfærdsmodel

Som følge af den demografiske udfordring Danmark står overfor, er der brug for en større og højt kvalificeret arbejdsstyrke i fremtiden. Med den rette sammensætning af kvalifikationer, alder mv. kan indvandring bidrage til at bevare det danske velfærdssamfund i stedet for at sætte det under pres. Opstramningerne på udlændingeområdet har medført, at sammensætningen af indvandrere er ændret over de seneste år. Antallet af indvandrere med ikke-humanitære opholdsgrundlag i Danmark er steget, mens antallet, der indvandrer af humanitære årsager, er faldet. Den udvikling bidrager til at mindske presset på de offentlige finanser.

Danmark bliver ikke ene om at mangle kvalificeret arbejdskraft i fremtiden. Eksempelvis Sverige og Tyskland har større demografisk underskud frem mod 2020 end Danmark. Det må derfor forventes, at landene vil konkurrere om at tiltrække den rette arbejdskraft. Med åbningen for fri bevægelighed i de nye EU-lande vurderer DØR (2007), at særligt Tyskland vil kunne tiltrække mange indvandrere, da sprog og kultur er mere lig de nye EU-lande. Dermed reduceres potentialet for indvandring til Danmark.

Hvis velfærdssystemet som udgangspunkt ikke tiltrækker nok indvandrere med de rette kvalifikationer, er det en mulighed, at indføre særligt gunstige forhold for at tiltrække denne gruppe. Danmark har allerede indført dette til en vis grad gennem forskerordningen, der giver højtkvalificeret arbejdskraft gunstige skatteforhold i op til 5 år, samt en green card ordning

mv., der letter adgangen til det danske arbejdsmarked for personer med de rette kvalifikationer.

Da der er direkte konkurrence med vores nabolande om at tiltrække kvalificerede indvandrere, kan omfattende regler på udlændingeområdet og færre velfærdsydelser for indvandrere være med til at begrænse tiltrækningskraften af både lavt- og højtkvalificerede personer. Der er altså afledte effekter af at stramme op på adgangen til velfærdsgoder for udlændinge. Fremtidens arbejdsstyrke påvirkes også af danskere, der tager ophold i udlandet i kortere eller længere tid. Antallet af danskere, der bosætter sig i udlandet, er steget over længere tid. Personer med lang uddannelse og høj løn har større tilbøjelighed til at udvandre end andre, men det er dog stadig et forholdsvist lavt antal højtuddannede, der udvandrer. Hidtil er de fleste vendt tilbage til Danmark efter relativt kort tid.

Optjeningsprincipper eller generelt strammere vilkår for udlændinge i Danmark eller for danskere i udlandet skal således afvejes i forhold til risikoen for at afskrække indvandringen af kvalificeret arbejdskraft, da indvandringen kan være en vigtig del af løsningen på den manglende arbejdskraft om få år.

2.3 Landesammenligning ift. velfærdsmodeller/velfærdsydelser

I afsnit 2.3.1 og 2.3.2 gives eksempler på kriterier for at få udvalgte velfærdsydelser i Danmark og en række lande, som Danmark ofte sammenlignes med. Som udgangspunkt sammenlignes Danmark med Sverige, Norge, Tyskland, Storbritannien, Nederlandene og Canada. Landene i sammenligningen kan dog variere lidt afhængig af, hvilke information der er tilgængelig.

I sammenligningen er der forsøgt inddraget lande, der har forskellige velfærdssystemer – den universelle model, den arbejdsmarkedsbaserede model og den residuale model.[3] Ofte har landene ikke kun én type velfærdsmodel, men elementer fra flere af modellerne. Der kan dog være en type model, der dominerer.

I landesammenligningerne beskrives hovedprincipperne i de udvalgte velfærdsydelser. Der kan derfor være undtagelser, for eksempelvis særlige erhverv, som ikke er nævnt, eller undtagelser for særlige aldersgrupper.

I afsnittet gives der eksempler på landeforskelle på både serviceydelser og på overførselsindkomster. Inden for serviceydelser ses der på kriterier for adgangen til sundhedsvæsnet og hjemmepleje (”Long term care”).

Inden for overførselsindkomster skelnes der mellem midlertidige og permanente ydelser. Blandt de midlertidige ydelser ses der på sygedagpenge, barselsdagpenge, overførsler ved ledighed (dagpenge og kontanthjælp), uddannelsesstøtte og børnefamilieydelse. Blandt de permanente overførselsindkomster, der belyses, er førtidspension og alderspension.

I sammenligningen sættes der fokus på, hvilke primære kriterier man skal opfylde for at modtage den pågældende velfærdsydelse. Nogle af kriterierne er optjeningskriterier, hvilket vil sige, at en person gennem objektivt målbare kriterier for en aktivitet gennem en periode optjener ret til en velfærdsydelse. I sammenligningen omfatter dette bopæl, beskæftigelse, ind-

[3] Se afsnit 2.1 for mere information om de forskellige velfærdsmodeller. Danmark, Sverige og Norge tilhører overordnet set den universelle model, mens Tyskland tilhører den arbejdsmarkedsbaserede model, og Storbritannien og Canada hovedsagligt har elementer fra den residuale model. Nederlandene tilhører primært den arbejdsmarkedsbaserede model, men med klare universelle elementer

betaling og karensperiode. Men der kan også være andre kriterier for, om den enkelte kan få ydelsen. Her kunne alder, formue, indkomst, ægtefælle afhængighed mv. have betydning. Kriterierne kan også få betydning for størrelsen eller varigheden af ydelsen.

Analyserne viser, at selvom Danmark som udgangspunkt tilhører den universelle velfærdsmodel, så er der allerede en række adgangskriterier knyttet til relativt mange velfærdsydelser – både i form af optjeningskriterier og andre kriterier, som eksempelvis har betydning for ydelsens størrelse. Det gælder især for de sociale ydelser, dvs. pengeoverførsler. Optjeningsprincipper er således ikke noget nyt for det danske velfærdssystem.

Boks 2.6. Hvilke data foretages sammenligningerne på baggrund af?

I landesammenligningerne benyttes primært to kilder:

- EU's database MISSOC, som har information om en række velfærdsydelser for EU-landene, samt et par ekstra lande, herunder Norge. Databasen opdateres hvert halve år.
- Rapporterne "Social Security Programs: Throughout the World" for hhv. Europa og Amerika, der er lavet af det amerikanske Social Security Administration (SSA) i samarbejde med International Social Security Association (ISSA). Rapporten for Europa indeholder information fra seneste januar 2010, mens den nyeste information i rapporten for Amerika er fra juli 2009.

Der er inddraget andre kilder, hvis de to ovenfor nævnte kilder ikke indeholder information om den velfærdsydelse, der belyses.

Afsnit 2.3 afsluttes med underafsnit 2.3.3, hvor andre landes overvejelser ift. velfærdsydelser og globalisering belyses.

2.3.1 Eksempler på optjeningskriterier for udvalgte overførselsindkomster

Midlertidige overførselsindkomster

I dette afsnit gennemgås internationale sammenligninger for følgende midlertidige overførselsindkomster: sygedagpenge, barselsdagpenge, dagpengelignende ydelser, kontanthjælpslignende ydelser og indkomsterstattende ydelser i forbindelse med uddannelse. Som et eksempel på en tillægsydelse sammenlignes der ydelser, som minder om børnefamilieydelsen.

Sygedagpenge

I tabel 2.2 sammenlignes kriterier for at få en indkomsterstattende overførsel ved sygdom for en række lande.[4] Som nævnt ovenfor ses der både på optjeningskriterier og på andre kriterier. I tabellen er optjeningskriterierne markeret med *. Optjeningskriterier kunne eksempelvis være bopæl, beskæftigelse, indbetaling mv. Mens andre kriterier kunne være alder, formue, indkomst osv.

For alle ydelserne i den internationale sammenligning vil et kryds i tabellen markere, at der er et sådan kriterium for at få den ydelse i det pågældende land. Et kriterium kan dog have forskellig betydning i forskellige lande og ved forskellige ydelser. For eksempel kan en ydelse være afhængig af indkomst på flere måder. Den tidligere indkomst kan eksempelvis påvirke ydelsesniveauet eller ydelsens længde, eller alternativt kan ydelsen afhænge af, om man har indkomst ved siden af. I bilag F er der en udvidet version af tabellerne for alle ydelser i den internationale sammenligning, hvor der er anmærkninger til nogle af de angivne kriterier i tabellerne.

[4] For mange af landene er regler, der vedrører ydelser til forældre, som passer alvorligt syge børn, beskrevet sammen med sygedagpengereglerne. I sammenligningen er der set bort fra disse regler, hvis de er nævnt eksplicit.

I mange af landene er der ligesom i Danmark et krav om forudgående beskæftigelse for at være berettiget til sygedagpenge. For Sverige, Tyskland og Nederlandene er der et krav om et medlemskab af en forsikringsordning.

I de fleste af de andre lande – undtagen Danmark – er der et krav om forudgående indbetaling til en obligatorisk forsikringsordning for at være berettiget til at modtage en overførsel ved sygdom.

I Sverige, Norge og Tyskland er der ligesom i Danmark en arbejdsgiverperiode, hvor arbejdsgiveren skal betale for sygefraværet. I Sverige er der dog ikke kompensation for den første fraværsdag for arbejdstager (karensdag), mens der i Storbritannien er en 3 dages venteperiode for arbejdstageren. I Canada er der en to ugers venteperiode.

I alle landene afhænger ydelsens størrelse af den tidligere løn, men ofte er der et loft over ydelsens størrelse.

Den ene ydelse i Storbritannien og ydelserne i Tyskland og Canada afhænger også af familieforhold. I Storbritannien kan man ikke få ydelsen, hvis ens ægtefælle eller samlever arbejder over et vist antal timer. I Tyskland dækker medlemskabet af forsikringsordningen også den forsikredes ægtefælle eller partner og børn under 18 år (25 år, hvis de er studerende eller lærlinge), hvis de ikke selv er forsikrede. I Canada kan der gives et tillæg, der bl.a. afhænger af familieindkomst og uforsørgede børn.

Tabel 2.2. Kriterier for adgang til sygedagpenge

	Danmark	Sverige	Norge	Tyskland	Storbritannien		Canada	Nederlandene
					Statutory sick pay	Employment and support allowance		
Bopæl*								
Beskæftigelse*	x		x		x		x	
Indbetaling*		x	x	x		x	x	x
Karensperiode*								
- Arbejdsgiverperiode	x	x	x	x				
- Anden karensperiode	x	x			x	x	x	
Alder	x				x			x
Formue						x		
Indkomstafhængig	x	x	x	x	x	x	x	x
Familieafhængig				x		x	x	
Andet								

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. Se bilag F for yderligere beskrivelse af kriterierne.
Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Nordsoc, Missoc (januar 2010).

Barselsdagpenge

I tabel 2.3 og 2.4 sammenlignes kriterier for at få barselsdagpenge for en række lande.[5] I mange af landene er der ligesom i Danmark et krav om forudgående beskæftigelse for at være berettiget til barselsdagpenge.

[5] Det skal bemærkes, at der i sammenligningen som udgangspunkt ikke ses på ydelser under graviditeten. I nogle af landene herunder bl.a. Danmark, Sverige og Norge kan den gravide få en ydelse, hvis den gravide ikke kan varetage sit job, fordi det eksempelvis er for fysisk krævende, og arbejdsgiveren ikke kan omplacere den gravide. Herudover er særlige regler ved adoption ikke beskrevet.

I de øvrige lande i sammenligningen, undtagen Danmark, er der også et krav om, at man skal have indbetalt et bidrag til en obligatorisk forsikringsordning for at være berettiget. I Norge er der dog en ordning for personer, der ikke opfylder kravene. I Tyskland kan en person også være forsikret gennem sin ægtefælle eller partner.

Der er også kriterier, som kan have betydning for størrelsen af den udbetalte overførsel, og for hvor længe man kan få udbetalt barselsdagpenge. Eksempelvis har den tidligere indkomst betydning for størrelsen af overførslen i mange af landene, men ofte med et loft.

I de nordiske lande er der en vis familieafhængighed ift., hvor stor en andel af barselorloven hhv. moderen og faderen kan tage. I Danmark kan en del af orloven deles mellem moderen og faderen efter eget valg, mens en del af orloven er reserveret til hhv. moderen og faderen i Danmark, Norge og Sverige.

I Tyskland er der også en familieafhængighed i form af, at en person kan være dækket af ordningen via en forsikret ægtefælle og partner.

For de lande, hvor der er nævnt særlige regler for fædre i Missoc og materialet fra SSA og ISSA, er disse også beskrevet i tabellen. Der kan dog være yderligere ordninger.

Tabel 2.3. Kriterier for adgang til barselsdagpenge

	Danmark	Sverige	Norge		Tyskland
			Foreldrepenger	Engangsstøned ved fødsel	
Bopæl*		x		x	
Beskæftigelse*	x	(x)	x		
Indbetaling*		x	x		x
Karensperiode*					
Alder					
Formue					
Indkomstafhængig	x	x	x		x
Familieafhængig	(x)	(x)	(x)		x
Andet					

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. Se bilag F for yderligere beskrivelse af kriterierne.
Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Nordsoc, Missoc (januar 2010).

Tabel 2.4. Kriterier for adgang til barselsdagpenge

	Storbritannien			Canada	Nederlandene
	Statutory maternity pay	Statutory paternity pay	Maternity allowance		
Bopæl*					
Beskæftigelse*	x	x	x	x	
Indbetaling*	x	x	x	x	x
Karensperiode*					
Alder					
Formue					
Indkomstafhængig	x	x	x	x	x
Familieafhængig				x	
Andet					

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. Se bilag F for yderligere beskrivelse af kriterierne.
Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Missoc (januar 2010).

Ledighed (dagpenge og kontanthjælpslignende ydelser)
I tabel 2.5 sammenlignes kriterier for at få dagpengelignende ydelser (unemployment insurance) i en række forskellige lande.[6] I alle landene kræver retten til dagpengelignende ydelser indbetaling til en forsikringsordning. I de fleste af landene på nær Danmark og Sverige er indbetalingen obligatorisk. I Danmark og Sverige er forsikringen frivillig.

I Danmark, Sverige, Canada og Nederlandene skal man opfylde et beskæftigelseskrav for at være berettiget til ydelsen. I Canada afhænger kravet til antal beskæftigede timer af den regionale ledighedsprocent, mens det forudgående beskæftigelsesomfang kan få betydning for, hvor længe man kan modtage den dagpengelignende ydelse i Nederlandene.

I nogle af landene er der en karensperiode for arbejdstageren, før man kan modtage den dagpengelignende ydelse. Karensperioden varierer fra land til land. I Storbritannien er den 3 dage, mens den er to uger i Canada. I Danmark er der alene en karensperiode for selvstændige. I Danmark betaler arbejdsgiveren i visse tilfælde arbejdsgivergodtgørelse (g-dage) i de 3 første ledighedsdage, hvis personen er blevet ledig som følge af afskedigelse, hjemsendelse, ophør af opgave- eller tidsbestemt akkord eller lignende, og herudover opfylder en række andre betingelser. I disse dage får man ikke dagpenge. I Norge er der også en ordning ("permittering"), hvor arbejdsgiveren i forbindelse med midlertidige hjemsendelser er forpligtet til at betale løn i en vis periode.

I de fleste lande afhænger ydelsen af den tidligere indkomst, men ofte er der et loft over ydelsens størrelse. I nogle lande afhænger ydelsens størrelse også af, om man har børn, som skal forsørges.

Tabel 2.5. Kriterier for adgang til dagpengelignende ydelser

	Danmark	Sverige		Norge	Tyskland	Storbritannien	Canada	Nederlandene
		Inkomstbortfallsförsäkring	Grundförsäkring					
Bopæl*	x			x				
Beskæftigelse*	x	x	x				x	x
Indbetaling*	x	x		x	x	x	x	x
Karensperiode*	x	x	x	x		x	x	
Alder	x	x	x	x	x	x		x
Formue								
Indkomstafhængig	x	x		x	x		x	x
Familieafhængig		x	x	x	x		x	
Andet								

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. Se bilag F for yderligere beskrivelse af kriterierne.
Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Missoc (juli 2010).

I alle landene i sammenligningen findes der et system ligesom kontanthjælpssystemet (social assistance) for personer, der i en periode på grund af særlige forhold ikke kan forsørge sig selv og deres familie.[7] [8]

[6] I sammenligningen er der generelt set bort fra særlige regler for ældre ledige og deltidsforsikrede.
[7] Sammenligningen bygger på data fra Missoc, da Social Assistance-ordningerne generelt ikke er beskrevet i SSA og ISSA-bøgerne. Da information om Canada ikke indgår i Missoc-databasen, indgår Canada ikke i denne sammenligning.

I alle landene skal man have bopæl i landet for at være berettiget til ydelsen, og ydelsen er behovsbestemt, jf. tabel 2.6. Derved er det formue-, indkomst- og familieforhold, der afgør, om man er berettiget til ydelsen også ydelsens størrelse.

Ydelsen er ikke tidsbegrænset i nogle af landene, under forudsætning af at man er berettiget til den.
I Nederlandene er der to kontanthjælpslignende ydelser. Den ene ydelse kan kun tilkendes unge på 27 år eller yngre, mens den anden er for personer på over 27 år. I Danmark er der også specielle satser for unge under 25 år.

Tabel 2.6. Kriterier for adgang til kontanthjælpslignende ydelser

	Danmark	Sverige	Norge	Tyskland	Storbritannien	Nederlandene	
						Investment in the Young Act	Work and Social Assistance Act
Bopæl*	x	x	x	x	x	x	x
Beskæftigelse*							
Indbetaling*							
Karensperiode*					x		
Alder	x			x		x	x
Formue	x	x	x	x	x	x	x
Indkomstafhængig	x	x	x	x	x	x	x
Familieafhængig	x	x	x	x	x	x	x
Andet							

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. Se bilag F for yderligere beskrivelse af kriterierne.
Kilder: Missoc (juli 2010).

Indkomsterstattende ydelser i forbindelse med uddannelse (SU)

I tabel 2.7 sammenlignes kriterier for at få uddannelsesstøtte i Danmark, Sverige, Norge, Finland og Holland.

I alle landende er ydelsen indkomstafhængig således, at der er en grænse for hvor høje indtægter den studerende kan have og samtidig modtage ydelsen.

I Norge kan et stipendium ændres til lån, hvis den studerende og dennes eventuelle ægtefælles formue overstiger en vis grænse.

Ingen af landende har kriterier som indbetalinger eller beskæftigelse. Dette stemmer meget godt overens med, at uddannelsesstøtte som udgangspunkt retter sig mod personer som ikke nødvendigvis har været på arbejdsmarkedet endnu.

[8] I nogle lande (f.eks Tyskland og Storbritannien) skelnes der mellem kontanthjælpslignende ydelser til folk, der er arbejdsmarkedsparate, og for folk, der ikke kan arbejde. Denne sammenligning tager udgangspunkt i de ydelser, der er for folk, der kan arbejde.

Tabel 2.7. Kriterier for adgang til SU

	Danmark	Sverige	Norge	Finland	Nederlandene
Bopæl*					
Beskæftigelse*					
Indbetaling*					
Karensperiode*					
Alder		x	x	x	x
Formue					
Indkomstafhængig	x	x	x	x	x
Familieafhængig			x		x

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. Se bilag F for yderligere beskrivelse af kriterierne.
Kilder: Undervisningsministeriet.

Tillægsydelser - Børnefamilieydelsen ("børnecheck")

I tabel 2.8 sammenlignes kriterier for at få ydelser, der ligner børnefamilieydelsen, for en række lande. I alle landene er der et krav om, at barnet skal have bopæl i landet. Der kan dog være undtagelser for bl.a. EU/EØS-borgere.

For Danmark, Tyskland, Canada og Nederlandene angives, at også personer, der arbejder og derigennem betaler skat i landet, er dækket af ydelsen.

I de fleste lande kan forældrene få ydelsen indtil barnet er 18 år. I nogle lande er grænsen dog lavere og eventuelt suppleret med eksempelvis uddannelseskrav, eller højere, hvis barnet opfylder et uddannelseskrav. I Sverige får man en anden ydelse for børn over 16 år. I Storbritannien afhænger aldersgrænsen af, om barnet fortsætter i uddannelse. Grænsen kan hæves til 20 år. I Nederlandene skal de 16-17-årige opfylde visse uddannelsesmæssige krav, for at forældrene kan få ydelsen. I Tyskland kan aldersgrænsen øges til 25 år, hvis barnet deltager i visse former for uddannelse.

I en række af landene afhænger ydelsens størrelse af antallet af børn og børnenes alder. I de fleste af landene er ydelsen ikke indkomstafhængig, men i nogle lande kan der være tillæg for lavindkomstfamilier.

Tabel 2.8. Kriterier for adgang til ydelser der ligner børnefamilieydelsen

	Danmark	Sverige	Norge	Tyskland	Storbritannien		Canada	Neder-landene
					Child bene-fit	Child tax benefit		
Bopæl*	x	x	x	x	x	x	x	x
Beskæftigelse*								
Indbetaling*								
Karensperiode*								
Alder	x	x	x	x	x	x	x	x
Formue								
Indkomstafhængig				x		x	x	(x)
Familieafhængig	(x)	x	x	x	x	x	x	x
Andet								

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. Se bilag F for yderligere beskrivelse af kriterierne.
Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Missoc (juli 2010).

Permanente overførselsindkomster
I dette afsnit foretages en international sammenligninger af kriterierne for at få tildelt førtidspension og alderspension.

Førtidspension
I tabel 2.9 og 2.10 sammenlignes kriterier for at få førtidspension for en række lande.

I en del af landende bliver hele eller dele af ydelsen beregnet ud fra tidligere indkomst. Dette gælder ikke i Danmark, hvor der alene ses på, om personen har en eventuel indkomst sideløbende med modtagelse af ydelsen.

Et kriterium, som gælder i de fleste lande for at få ret til ydelsen er, at der er betalt bidrag. Dette gælder f.eks. Holland, hvor der dog findes en særlig ordning for unge og studerende der ikke har haft de samme muligheder for at indbetale bidrag.

De nordiske lande har alle et bopælskrav. Et sådant krav finder man ikke i de øvrige lande i sammenligningen. Dog har Holland også et bopælskrav i forbindelse med deres ordning for unge og studerende.

Tabel 2.9. Kriterier for adgang til førtidspension

	Danmark	Sverige		
		Sickness and Activity Compensation	Garanti benefits	Disability allowance
Bopæl*	x	x	x	x
Beskæftigelse*		x		
Indbetaling*				
Karensperiode*				
Alder	x	x		x
Formue				
Indkomstafhængig	x	x	x	
Familieafhængig	x			
Andet				

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. Se bilag F for yderligere beskrivelse af kriterierne.
Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Missoc (januar 2010), nav.no.

Tabel 2.10. Kriterier for adgang til førtidspension

					Nederlandene		
	Norge	Tyskland	Storbritannien	Canada	IVA	WGA	WAJONI
Bopæl*	x						x
Beskæftigelse*	x		x	x	x	x	
Indbetaling*	x	x	x	x	x	x	
Karensperiode*					x	x	x
Alder	x	x	x	x	x	x	x
Formue			x				
Indkomstafhængig	x	x	x	x	x	x	
Familieafhængig	x		x	x			
Andet							x

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. Se bilag F for yderligere beskrivelse af kriterierne.
Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Missoc (januar 2010), nav.no.

Alderspension (Folkepension)
I tabel 2.11 og 2.12 sammenlignes kriterier for at få adgang til alderspension for en række lande. Mange af landene har mere end én type alderspension. Ofte er ydelserne substitutter for hinanden. Eksempelvis er der 4 alderspensionsydelser i Sverige, hvor den ene ydelse udbetales, hvis personen ikke eller kun i ringe grad er berettiget til øvrige indkomstafhængige pensionsydelser. Nedenfor i tabellerne er udvalgt de ydelser, der synes relevant for at beskrive alderspensionssystemet i det pågældende land. Udover ydelserne kan der bl.a. være privattegnede pensionsordninger og arbejdsmarkedspension.

Både Danmark, Sverige, Norge og Canada har alderspensioner, hvor man skal opfylde et bopælskrav for at være berettiget til ydelsen. For disse lande afhænger ydelsens størrelse bl.a. af antallet af år, hvor personen har haft bopæl i landet. I disse fire lande skal personen have 40 års bopæl for at få fuld pension, ellers sker der en proportional reduktion af ydelsen (brøkpension).

I Tyskland, Storbritannien og Nederlandene har man kun forsikringsordninger. I Danmark, Sverige og Canada er der udover ordninger, hvor man er berettiget via bopæl i en vis periode, også forsikringsordninger. For de fleste af landene afhænger ydelsen ved bidragsordninger af den tidligere indkomst. Herudover kan ydelsen størrelse afhænge af antallet af år, hvor man har bidraget til ordningen. I eksempelvis Storbritannien skal man have bidraget i 30 år for at få fuld ydelse, mens man i Nederlandene skal have ydet bidrag i 50 år, ellers reduceres ydelsen tilsvarende.

I de fleste af de betragtede lande er pensionsalderen 65 år. Men eksempelvis i Sverige er der en fleksibel tilbagetrækningsalder fra 61 år for bl.a. indkomstpension, mens der i Storbritannien er forskel på mænd og kvinders pensionsalder – 65 år for mænd og 60 år for kvinder. I Storbritannien øges kvinders pensionsalder dog til 65 år frem mod 2020.

For de fleste af landene kan ydelsen under visse betingelser tages med til udlandet.

Tabel 2.11. Kriterier for adgang til alderspension (Folkepension)

	Danmark		Sverige				Norge		
	Social pension	ATP	Indkomst pension	Præmie-pension	Tillægs-pension	Garanti-pension	Grunn-pensjon	Tilleggs pensjon	Særtillegg
Bopæl*	x					x	x		x
Beskæftigelse*		x						x	
Indbetaling*		x	x	x	x				
Karensperiode*									
Alder	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Formue									
Indkomstafhængig	x	x	x	x	x	(x)		x	
Familieafhængig	x						x		
Andet	x		x	x	x		x		

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. Se bilag F for yderligere beskrivelse af kriterierne.
Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Missoc (juli 2010).

Tabel 2.12. Kriterier for adgang til alderspension (Folkepension)

	Tyskland	Storbritannien		Canada		Nederlandene
		Basic State Pension	State Second Pension	Old-age security	Canada Pension Plan	
Bopæl*				x		
Beskæftigelse*						
Indbetaling*	x	x	x		x	x
Karensperiode*						
Alder	x	x	x	x	x	x
Formue						
Indkomstafhængig	x	x	x	x		
Familieafhængig						x
Andet		x	x	x	x	x

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. Se bilag F for yderligere beskrivelse af kriterierne.
Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Missoc (juli 2010).

2.3.2 Eksempler på optjeningsprincipper for udvalgte serviceydelser

I dette afsnit foretages en international sammenligning af kriterierne for at få adgang til sundhedsvæsnet og pleje. Der er, hvor det har været muligt, taget udgangspunkt i den form for pleje, der minder om hjemmehjælp.

Sundhedsvæsnet

I Danmark, Sverige, Norge og Storbritannien har en person ret til sundhedsydelser, hvis personen har lovligt ophold og bopæl i landet, jf. tabel 2.13.

I Tyskland, Nederlandene og Canada skal man tegne en sundhedsforsikring for at få adgang til sundhedssystemet. For Tyskland og Nederlandene er sundhedsforsikringerne lovpligtige. I Tyskland kan man eventuelt være forsikret gennem sin ægtefælle eller sine forældre.

Tabel 2.13. Kriterier for adgang til sundhedsvæsnet

	Danmark	Sverige	Norge	Tyskland	Storbritannien [1)]	Canada	Nederlandene
Bopæl*	x	x	x		x	x	x
Beskæftigelse*							
Indbetaling*				x			
Karensperiode*							
Alder		x	x	x	x	x	x
Formue							
Indkomstafhæn-gig		(x)			(x)		
Familieafhængig				x			
Andet							

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. Se bilag F for yderligere beskrivelse af kriterierne. 1) Missoc angiver, at informationen kun dækker England.
Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Missoc (januar 2010).

Afhængig af den konkrete sundhedsydelse er der i alle landene knyttet en vis egenbetaling til nogle af ydelserne. Dette kan enten være egenbetaling for at gå til praktiserende læge/ speciallæge, som i Sverige og Norge og/eller egenbetaling til medicin eller ved tandlægebesøg, som det er tilfældet i bl.a. Danmark.

Der er forskel på, hvor stor en andel af udgifterne til sundhedsvæsnet, der er finansieret via skatter og obligatoriske forsikringer. Af tabel 2.14 fremgår det, at 84,5 procent af udgifterne til sundhedsvæsnet i Danmark er finansieret via generelle skatter, mens de resterende knap 16 procent finansieres via egenbetaling og supplerende private forsikringer. I Norge er omtrent samme andel som i Danmark finansieret via generelle skatter, mens andelen, der er finansieret via skatter/obligatoriske forsikringer, er lavere i eksempelvis Tyskland og Nederlandene

I alle landene er der visse former for egenbetaling i sundhedsvæsnet – for eksempel på lægebesøg, tandlægebesøg eller medicin. I mange lande kan børn under en vis alder være undtaget for dette – eventuelt på udvalgte ordninger inden for sundhedssystemet. Dertil kommer et årligt loft for egenbetaling i lande som f.eks. Sverige og Norge.

I Storbritannien kan indkomst også have betydning for omfanget af egenbetaling.

Tabel 2.14. Andel af udgifterne til sundhedsvæsnet, der er finansieret via skatter eller obligatoriske forsikringer for udvalgte lande

	Andel finansieret via skatter og obligatoriske forsikringer	Finansiering
Danmark	84,5 pct.	Skat
Sverige	81,7 pct.	Skat
Norge	84,1 pct.	Skat
Storbritannien	81,7 pct.	Skat
Tyskland	76,9 pct.	Obligatorisk forsikring
Nederlandene	74,8 pct.	Obligatorisk forsikring

Kilde: Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse (2010): ”International benchmarking af det danske sygehusvæsen”.

Pleje

I tabel 2.15 sammenlignes kriterierne for at få adgang til pleje (”long-term care”) i de udvalgte lande. I sammenligningen er der, hvor det har været muligt, taget udgangspunkt i den form for pleje, der minder om hjemmehjælp.

I de nordiske lande og Storbritannien har man et system, hvor alle med bopæl og lovligt ophold er dækket.

I Nederlandene skal man have en obligatorisk sundhedsforsikring, hvis man har bopæl. Man kan også være dækket, hvis man arbejder og betaler indkomstskat i Nederlandene.

Tyskland adskiller sig fra de øvrige lande ved, at man skal være medlem af en lovpligtig forsikringsordning for at kunne få pleje. Næsten hele befolkningen er dækket af denne forsikringsordning. Der findes også en anden ordning for personer, der ikke er dækket af forsikringsordningen, men som har behov for hjælp.

Fælles for alle landene er, at man skal visiteres for at få ret til pleje.

Tabel 2.15. Kriterier for adgang til pleje (long-term care)

	Danmark	Sverige	Norge	Tyskland	Storbritannien[1)]	Nederlandene
Bopæl*	x	x	x		x	x
Beskæftigelse*						
Indbetaling*				x		x
Karensperiode*				x		
Alder					x	
Formue						
Indkomstafhængig					(x)	
Familieafhængig						
Andet	x	x	x	x	x	x

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. Se bilag F for yderligere beskrivelse af kriterierne. 1) Missoc angiver, at informationen kun dækker England.
Kilder: Missoc (juli 2010).

Sammenfatning af landesammenligningerne

Analyserne viser, at selvom Danmark som udgangspunkt tilhører den universelle velfærdsmodel, så er der allerede en række adgangskriterier knyttet til mange velfærdsydelser – både i form af optjeningskriterier og andre kriterier, som eksempelvis har betydning for ydelsens størrelse. Det gælder især for de sociale ydelser, dvs. pengeoverførsler. Optjeningsprincipper er således ikke noget nyt for det danske velfærdssystem.
Danmark adskiller sig generelt lidt fra de øvrige lande ved ikke at bruge forsikringsordninger særlig meget. I en række af de andre lande i sammenligningen er det eksempelvis et krav, at man har indbetalt til ordninger såsom sygedagpenge og barselsdagpenge for at være berettiget til dem. I Danmark er der ofte et beskæftigelseskrav knyttet til at få disse midlertidige overførselsindkomster.

Danmark adskiller sig sammen med Sverige på de dagpengelignende ydelser ved at forsikringsordningen er frivillig, mens den er obligatorisk i de øvrige lande.

2.3.3 Andre landes overvejelser ift. velfærdsydelser og globalisering

Dette afsnit belyser, om der er andre lande, der har haft overvejelser og eventuelt nedsat udvalg til at belyse, hvor robust (finansieringsmæssigt) deres velfærdsydelser er overfor ind- og udvandring.

Norge har nedsat et udvalg, som arbejder med en sådan problemstilling, mens Sverige har nedsat et udvalg med fokus på en holdbar finansiering af syge- og arbejdsløshedsforsikringer. Disse to udvalg beskrives kort nedenfor.

Norsk udvalg om konsekvenserne af øget migration for den norske velfærdsmodel

I de seneste år er arbejdskraften blevet mere mobil internationalt, og indvandringen til Norge er steget. Den større mobilitet på tværs af landegrænser og den deraf følgende mere mangfoldige befolkning har konsekvenser for forskellige dele af den norske velfærdsmodel. Den øgede mobilitet kræver derfor øget viden om sammenhængen mellem migration og den fremtidige udvikling af velfærdsmodellen og velfærdsordningerne.

Den norske regeringen nedsatte derfor i maj 2009 et udvalg, der skal vurdere konsekvenserne af øget migration og international mobilitet for den norske velfærdsmodel. Udvalget skal komme med en udredning inden 6. maj 2011.

Nedenfor gengives hovedelementerne i mandatet for det norske udvalg. Hele mandatet er gengivet i boks 2.7.

Det norske udvalg skal beskrive og vurdere de elementer i den norske velfærdsmodel, der påvirker og påvirkes af øget migration. Udvalget skal bl.a. beskrive, hvilke rettigheder ind- og udvandrere har til de universelle velfærdsordninger i forbindelse med f.eks. sygdom, arbejdsløshed, alderdom, overførsler til børnefamilier mv.

Udvalget skal også vurdere de samfundsmæssige konsekvenser af eventuelle ændringer i ind- og udvandringen, herunder hvilke forudsætninger der skal være til stede, hvis bæredygtigheden af den norske velfærdsmodel skal fortsættes på kort og langt sigt. Her skal det blandt andet vurderes, hvorvidt de universelle velfærdsordninger sammen med specifikke integrationsvirkemidler understøtter målsætningen om højst mulig erhvervsdeltagelse, samt hvilken betydning øget mobilitet har for forholdet mellem udbud og efterspørgsel efter velfærdsydelser.

Herudover skal udvalget vurdere, om omfanget af øget ind- og udvandring i sig selv vil give et pres på de norske velfærdsordninger. Specifikt skal udvalget undersøge, hvorvidt optjening af velfærdsrettigheder, eksport af ydelser mv. er bæredygtig i en situation med langt højere migration, end den man oplever i dag.

Udvalget skal på baggrund af sine analyser komme med forslag til eventuelle ændringer eller tilpasninger, der kan bidrage til langsigtet bæredygtighed.

Boks 2.7. Mandat for norsk udvalg, der skal vurdere konsekvenser for velfærdsmodellen af øget migration og international mobilitet

Utvalget skal beskrive og vurdere nærmere de elementene i den norske velferdsmodellen som påvirker og påvirkes av en økende migrasjon. Utvalget skal gi en oppdatert beskrivelse av hvilke rettigheter inn- og utvandrere har til de universelle velferdsordningene knyttet til inntektssikring ved sykdom, arbeidsledighet, uførhet, alderdom, overføringer til barnefamilier mv. Utvalget skal videre beskrive rettighetene til andre universelle velferdsordninger, som opplæring og helse- og omsorg, for å sette arbeidet inn i en helhetlig ramme.

Utvalget skal ta utgangspunkt i og beskrive dagens migrasjonsbilde og forventede utviklingstrekk i Norge. Utvalget skal beskrive nærmere hvilke faktorer som forventes å påvirke inn- og utvandringen fremover. Utvalget skal på selvstendig grunnlag vurdere nærmere hvilke forutsetninger om omfang og sammensetning av migrasjon til og fra Norge det er rimelig å legge til grunn for utvalgets arbeid.

Utvalget skal fokusere på utformingen av inntektssikringsordningene og virkemidlene i integrerings- og arbeidsmarkedspolitikken, men, i den grad det er behov for det, også trekke inn utformingen av de andre velferdsordningene. Utvalget skal ikke gå nærmere inn på innrettingen av norsk innvandringspolitikk som sådan, men skal likevel vurdere om det er sider ved innvandringspolitikken som er spesielt relevant for den fremtidige utviklingen og utformingen av den norske velferdsmodellen. Utvalget skal også beskrive hvordan utformingen av norske velferdsordninger kan påvirke migrasjonsstrømmene.

Utvalget skal legge en bred forståelse av migrasjon, inn- og utvandring, til grunn. Dette innebærer blant annet at personer med opphold på EØS-grunnlag, asylsøkere og personer uten lovlig opphold omfattes av utvalgets vurderinger.

Utvalget skal vurdere de samfunnsmessige konsekvensene av eventuelle endringer i inn- og utvandringen, herunder hvilke forutsetninger som må være tilstede for at vi skal kunne videreføre bærekraften i vår velferdsmodell på kort og lang sikt. Spesifikt bes utvalget om å vurdere:

- Hvorvidt de universelle velferdsordningene sammen med de spesifikke integreringsvirkemidlene støtter opp under målene om høyeste mulig yrkesdeltagelse.

- Hvilken betydning har økt mobilitet for forholdet mellom velferdsproduksjon og velferdskonsum.
- Hvorvidt et større etnisk og kulturelt mangfold kan antas å påvirke synet på og bruken av dagens velferdsordninger. Dette krever at utvalget vurderer nærmere forutsetningene for legitimiteten og bærekraften i ordningene, samt normer og normdannelse.
- Hvordan økt innvandring kan påvirke lønnsdannelsen, utstøting fra arbeidslivet og omfanget av uformell sektor. Det blir viktig å få fram hvilke forhold/virkemidler som kan påvirke dette bildet.

Utvalget skal videre vurdere om omfanget på den økte inn- og utvandringen i seg selv vil kunne gi et press på de norske velferdsordningene. Spesifikt bes utvalget om å vurdere:

- Hvorvidt ordningene for opptjening av rettigheter, eksport av ytelser mv. er bærekraftige i en situasjon med langt høyere migrasjon enn i dag.
- Hvilke administrative og andre utfordringer økt migrasjon reiser.

På bakgrunn av utvalgets vurderinger av situasjonen i dag og velferdsordningenes betydning skal utvalget skissere forslag til eventuelle endringer/tilpasninger i virkemidlene som kan bidra til langsiktig bærekraft. Det blir spesielt viktig å klargjøre de forutsetninger og den usikkerheten som ligger til grunn for forslagene. Økonomiske, administrative og andre vesentlige konsekvenser av forslagene skal utredes.

Utvalget skal ha et komparativt perspektiv, hvor utviklingen i andre nordiske land og andre land skal vurderes og ses opp mot relevante utviklingstrekk i Norge. Utviklingen opp mot land som har en vesentlig annen velferdsmodell enn Norge skal også vurderes.

Utvalget vil få et eget sekretariat. Utvalget kan ved behov innhente faglig støtte og innspill underveis, fra blant annet ressurs- og kompetansemiljøer og berørte myndigheter. Det forutsettes at utvalget har kontakt med andre relevante offentlige utvalg. Utvalget kan også bestille utredninger i den grad utvalget selv ikke har kompetanse eller mulighet til å foreta den nødvendige innhenting av kunnskap.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil nedsette en referansegruppe som skal bistå utvalget med innspill.

Utvalget skal avlevere sin utredning senest to år etter oppstart.

Svensk komité om holdbar finansiering af syge- og arbejdsløshedsforsikringer

I Sverige er der også fokus på at skabe holdbare offentlige finanser. En stor andel af de offentlige udgifter i Sverige går til syge- og arbejdsløshedsforsikringer. Den svenske regering nedsatte derfor i april 2010 en komité, der skal se på de generelle forsikringer ved sygdom og arbejdsløshed. Komiteen skal overveje ændringer, der kan føre til mere holdbare syge- og arbejdsløshedsforsikringer. Ændringerne skal også bidrage til på langt sigt at øge beskæftigelsen og dermed langsigtede holdbare statsfinanser.

Komiteen skal senest 15. november 2011 komme med forslag til nye regler for beregning af sygedagpenge pba. tidligere indkomst. Komiteen skal desuden komme med en analyse af, hvordan forsikringssystemet fungerer for personer, der arbejder eller studerer i forskellige nordiske lande, og hvilke muligheder der findes, og hvilke konsekvenser det vil medføre at lave tilpasninger i forhold til disse landes systemer. Komiteen skal også rapportere erfaringer fra andre lande i tilsvarende spørgsmål. Hele udvalgsarbejdet skal være færdigt senest 15. maj 2013.

Det er ikke første gang Sverige overvejer ordninger, som skal være finanspolitisk holdbare. I 1999 indførte Sverige et nyt pensionssystem, som skulle være mere holdbart end det tidligere system, hvor de demografiske udsigter med blandt andet stigende levetid var en udfordring for holdbarheden. I det nye pensionssystem skulle der være en forbindelse mellem det enkelte

individs indbetalinger og udbetalinger, dog uden at ændre systemet til en opsparingsbaseret pensionsordning, se boks 2.8.[9]

Boks 2.8. Det svenske pensionssystem

I 1999 blev der indført et nyt pensionssystem i Sverige, som skulle skabe en forbindelse mellem pensionsindbetalinger og -udbetalinger.[10]

Det *tidligere* pensionssystem bestod af en fast pensionsudbetaling (folkepension) og en indkomstrelaterede supplerende udbetaling (ATP), hvilket minder om det danske system. Folkepensionen var af typen pay-as-you-go (PAYG), hvor pensionsudbetalingerne løbende blev finansieret ved opkrævning af skatter fra de erhvervsaktive. Et sådan pensionssystem var ikke holdbart med de demografiske forskydninger, som Sverige står overfor, hvor blandt andet middellevetiden stiger og unge træder senere ind på arbejdsmarkedet.

Det *nye* pensionssystem består af tre dele: indkomstpension, præmiepension og garantipension.

Indkomstpensionen er en pay-as-you-go pension. Der indbetales 16 procent af lønnen til denne ordning. På udbetalingstidspunktet modtager personen en pensionsudbetaling, der svarer til den tidligere indbetaling korrigeret for den økonomiske vækst i Sverige[a)] og befolkningstilvæksten. Herved er pensionssystemet i høj grad et PAYG-systemet, det vil sige et forsikringssystem, hvor pensionsindbetalingerne i et år dækker det års pensionsudbetalinger. PAYG-elementet kommer ind, da pensionssystemet omfordeler indkomst fra de erhvervsaktive til de generationer, der har trukket sig tilbage.

Præmiepensionen udgør 2,5 procent af lønnen, som indbetales på en individuel konto. Det enkelte individ kan selv vælge, hvilken fond pengene skal investeres i.

Der indbetales således samlet set 18,5 pct. af indkomsten til pension. For både indkomstpensionen og præmiepensionen gælder, at man skal være fyldt 61 år for at kunne trække sig tilbage.

Personer, der ikke har optjent tilstrækkelig pension, er garanteret en supplerende pension – *garantipensionen*. Garantipensionen er af samme type som den gamle folkepension (en PAYG-ordning) og finansieret via statens budget. Denne pension udbetales til personer på 65 år eller derover, og man skal have haft bopæl i Sverige i 40 år for at få ydelsen.

Det, at udgifterne skal svare til indtægterne i det svenske pensionssystem, kan dog være en udfordring, da det kan føre til at pensionsydelsen til den enkelte reduceres, hvis antallet af pensionister stiger, og indbetalingerne ikke øges tilsvarende.

a) I forbindelse med pensionsreformen blev der introduceret et indkomstindeks, som måler den gennemsnitlige indkomstændring i Sverige. Ved at linke indekseringen af pensionsrettigheder og udbetalte pensioner til indkomstindekset vil pensionssystemet være forbundet til den generelle udvikling i økonomien.

Andre lande

Udover Norge og Sverige er det undersøgt, om der er andre lande med lignende ordninger eller overvejelser, eksempelvis i lande med nuværende eller gamle kolonier. Det har ikke været muligt at finde sådanne tilfælde.

[9] Hastrup et al (2010): ”EU og Socialpolitikken – på vej mod et europæisk socialt medborgerskab”.
[10] Kilder: Hastrup et al (2010): ”EU og Socialpolitikken – på vej mod et europæisk socialt medborgerskab” og Ministry of Health and Social Affairs Sweden: ”Social insurance in Sweden”.

2.4 Nyere overvejelser og ændringer i forhold til sikring af velfærdssamfundet

2.4.1 EF medlemskab i 1973 og brøkpension for sociale pensioner

Der blev i 1972 foretaget ændringer i folke- og invalidepensionslovene med henblik på Danmarks tilslutning til EF (lov nr. 257 og nr. 258 af 7. juni 1972). Lovændringerne sigtede på at gøre pensionens størrelse betinget af bopælstiden i Danmark. Forordning 1408/71 havde det grundprincip, at arbejdstagerens sociale sikring følger beskæftigelseslandets lovgivning. Arbejdstageren ville dermed som hovedregel være bosat i den stat, hvor han var beskæftiget, og ville dermed være omfattet af denne stats lovgivning om social sikring. Der ville imidlertid være situationer, hvor arbejdstageren var beskæftiget i en medlemsstat og bosat i en anden medlemsstat. Det var f.eks. tilfældet for grænsearbejdere. I denne situation ville arbejdstageren optjene pension i Danmark, når Danmark er beskæftigelsesland og ikke bopælsland. Dermed blev beskæftigelse i Danmark ligestillet med bopæl i Danmark med hensyn til optjening af dansk social pension.

Ligebehandlingskravet i forordning 1408/71 og dermed også i Traktaten medførte, at det gældende krav i folke- og invalidepensionslovene om dansk indfødsret for ret til dansk pension ikke kunne gøres gældende over for statsborgere fra andre EF- medlemsstater. Da forordningen ville gælde umiddelbart for Danmark ved indtræden i EF, ville pensionslovenes krav om dansk indfødsret blive fortrængt af forordningens regler, og dermed ville det retligt set ikke være nødvendigt at ændre bestemmelsen herom i pensionslovene. For at undgå, at personer uden for forordningens personkreds ville blive berettiget til dansk pension, blev indfødsretskravet opretholdt. Sammenholdt med forordningens øvrige regler medførte ligebehandlingsprincippet, at statsborgere fra andre EF-medlemsstater, og som i øvrigt opfyldte betingelserne herfor, efter de gældende regler ville kunne modtage fuld dansk folke- eller invalidepension efter kun 1 års bopæl i Danmark. På denne baggrund blev det besluttet at ændre pensionslovene, så der blev indført et optjeningsprincip. Retten til fuld pension blev betinget af bopæl eller beskæftigelse i Danmark i 40 år mellem det 15. og det 67. år, således at der ved kortere tid end 40 år ville blive ydet en brøkpension, beregnet i forholdet mellem længden af bopælstiden og fyrre år.

Optjeningsprincippet blev indført i forbindelse med Danmarks tilslutning til EF den 1. januar 1973.

2.4.2 Introduktionsydelse/starthjælp

Det kræver syv års opholdstid ud af de seneste otte at modtage kontanthjælp i Danmark. I den periode henvises personen til starthjælp, hvis pågældende i øvrigt opfylder betingelserne. Udlændinge, der tilbydes et integrationsprogram efter integrationsloven, har ret til introduktionsydelse de første tre år efter at kommunerne har overtaget ansvaret for dem. Herefter overgår de til at have ret til starthjælp. Introduktionsydelse og starthjælp er på samme niveau og udbetales efter de samme principper. Introduktionsydelse udbetales i sagens natur alene til udlændinge.

Udtrykket ”starthjælp” anvendes ofte som dækkende både introduktionsydelse og starthjælp. I det følgende er der alene sondret mellem begreberne, i det omfang det er nødvendigt.

Optjening eller venteperiode

Starthjælp opfattes ofte som den ydelse, en person kan modtage, mens man optjener ret til kontanthjælp.

Der er imidlertid ikke tale om et klassisk optjeningsprincip, sådan at kontanthjælpen eller starthjælpen varierer med opholdstiden. Syv års perioden er reelt en venteperiode på ret til kontanthjælp, og starthjælpen er den ydelse, der kan tilbydes i venteperioden. Niveauet for kontanthjælp er altså det samme, om man har opholdt sig otte eller 57 år her i landet – og om man har arbejdet eller ikke.

Der er imidlertid en god grund til, at starthjælpssystemet forbindes med begrebet optjeningsprincip, da det netop var sådanne tanker, der lå bag indførelsen af starthjælpen. Det belyses nærmere i det følgende.

En ny udlændingepolitik

”Optjeningsprincip for fuld kontanthjælp” var indeholdt i regeringsudspillet ”En ny udlændingepolitik” fra 17. januar 2002. Den kom også til at omfatte danske statsborgere. Udspillet blev udmøntet i L 126 (2001-2002, 2. samling) om ændring af lov om aktiv socialpolitik og integrationsloven.

Heraf fremgik, at

”udlændinge som udgangspunkt ikke skal forsørges af det offentlige. I nogle tilfælde er det dog nødvendigt at fravige dette princip.

Der er efter de nugældende regler ikke krav om, at man skal have opholdt sig lovligt i landet i en længere periode for at modtage kontanthjælp eller introduktionsydelse.

Regeringen foreslår, at der indføres nye principper for ret til kontanthjælp, så kun personer, der har opholdt sig her i riget i mindst 7 år ud af de sidste 8 år, har ret til fuld kontanthjælp.” Kun personer, der fremover kommer til Danmark, vil være omfattet af de nye regler. Dette gælder for såvel udlændinge som danskere.

Udtrykket optjening af kontanthjælp er ikke anvendt i lovforslaget om starthjælp.

Introduktionsydelse – version 1.0.

I 1998 gennemførte den daværende regering integrationsloven, der var den første lov, der indeholdt en samlet regulering af den integrationsindsats, der skal tilbydes udlændinge. Samtidig overgik integrationsindsatsen til kommunerne, hvor den hvad angår flygtninge hidtil alene havde været en statslig opgave, der på det praktiske plan blev varetaget af Dansk Flygtningehjælp.

Indtil da modtog udlændinge, der ikke kunne forsørge sig selv, kontanthjælp efter de almindelige regler i lov om aktiv socialpolitik (der afløste bistandsloven et halvt år før integrationslovens ikrafttræden). Integrationsloven indeholdt en bestemmelse om en særlig introduktionsydelse, der var fastsat til 5.000 kroner pr. måned for udlændinge uden forsørgelsespligt over for mindreårige børn og 7.000 kroner pr. måned for udlændinge med forsørgelsespligt over for mindreårige børn. Disse ydelser svarede nogenlunde til de tilsvarende kontanthjælpssatser minus et par tusinde kroner. Beregningsreglerne svarede også til kontanthjælpssystemets principper. Da alene udlændinge blev tilbudt et introduktionsprogram omfattede introduktionsydelse kun udlændinge.

Integrationsprogrammet havde (og har) en varighed af tre år efter at kommunalbestyrelsen har overtaget ansvaret for en udlænding. Perioden blev ikke forlænget, selvom udlændingen ikke kunne deltage i perioder med f.eks. sygdom eller barsel. Perioden blev principielt heller

ikke forkortet, selv om den pågældende havde skaffet sig arbejde og godt kunne undvære indsatsen.

Introduktionsydelsen erstattede i denne tre års periode den kontanthjælp, som de pågældende udlændinge ellers kunne være berettiget til i tilfælde af, at de ikke kunne forsørge sig selv.

I 2000 blev satserne sat op, så de svarede til kontanthjælpssatserne. I 2002 ændredes reglerne som følge af indførelsen af starthjælpen, jf. L 126 (2001-2001, 2. samling).

2½ års beskæftigelseskrav

Pr. 1. juli 2006 indførtes et beskæftigelseskrav på 2½ år, således at starthjælpsmodtagere alene kunne overgå til kontanthjælp, hvis de havde haft 2½ års ordinær beskæftigelse i otte års perioden.

Ændringen indgik i regeringens aftale med Dansk Folkeparti fra april 2006 om de dele af velfærdsudspillet " Fremtidens velstand og velfærd", der omhandler fremtidig indvandring. Aftalen blev udmøntet i L 93, (2006-2007) om ændring af udlændingeloven og lov om aktiv socialpolitik (indvandringsprøve, integrationseksamen, opholdstilladelse med henblik på at søge beskæftigelse m.v.).

Formålet er at tilskynde udlændinge til at opnå en mere fast tilknytning til arbejdsmarkedet og supplerer herved den gældende betingelse for ret til kontanthjælp, dvs. kravet om ophold i de sidste syv ud af otte år. Kravet gælder ikke for førtidspensionister og personer over pensionsalderen. De vil efter syv år her i riget overgå til at få ret til kontanthjælp.

Det fremgik af lovforslaget, at kravet er et klart signal om, hvad der forventes af ansøgeren, herunder at selvforsørgelse via beskæftigelse er normen i Danmark.

Kravet får tidligst virkning/konsekvens for personer, der ansøger om kontanthjælp efter 1. juli 2013.

2.4.3 500 kroners nedsættelsen, loftet over ydelser til kontanthjælpsmodtagere og 300-timers-reglen

Disse reguleringer har ikke noget med optjening at gøre, men er alligevel medtaget i denne sammenhæng, fordi formålet med dem er - i lighed med et optjeningsprincip – at de medvirker til, at det bedre kan betale sig at arbejde.

500 kroners nedsættelsen

Særligt for gifte kontanthjælpsmodtagere var der væsentlige samspilsproblemer, så det ikke altid kunne betale sig at arbejde. Det indebar, at det kunne være vanskeligt at motivere denne gruppe til at søge og fastholde arbejde.

Derfor blev den såkaldte 500 kroners nedsættelse indført pr. 1. januar 2003. Nedsættelsen indebærer, at ægtepar, hvor en eller begge modtager kontanthjælp efter bestemmelserne for personer på 25 år eller derover, får nedsat kontanthjælpen med 500 kr. om måneden pr. person efter 6 sammenhængende måneder med kontanthjælp.

Loft over ydelser til kontanthjælpsmodtagere

Senere samme år indførtes loft over ydelser til kontanthjælpsmodtagere som et led i "Flere i arbejde".

Loftet havde som 500 kroners nedsættelsen også til formål at det bedre skulle kunne betale sig at arbejde. Loftet over ydelser til kontanthjælpsmodtagere/starthjælpsmodtagere har to formål: At sikre at det samlede rådighedsbeløb for kontanthjælpsmodtagere så vidt muligt altid er lavere end rådighedsbeløbet ved almindeligt arbejde, også på lavtlønsområdet, og herved sikre, at der er økonomiske incitamenter til at tage arbejde.

Niveauet for loftet afhænger af, om kontanthjælpsmodtageren er gift, samlevende, forsørger eller enlig. For gifte og samlevende svarer loftet til den kontanthjælpssats, kontanthjælpsmodtageren er berettiget til. For enlige forsørgere svarer loftet til arbejdsløshedsdagpengenes maksimum, og for enlige ikke-forsørgere svarer loftet til kontanthjælpssatsen for forsørgere.

300-timers-reglen/450-timers-reglen

Nogle anser 300/450-timers-reglen for at være en optjeningsregel. Det er imidlertid ikke i overensstemmelse med forudsætningerne for dens tilblivelse. Reglen hidrører fra den såkaldte forklæderegel, som havde til formål at fritage en ægtefælle, der aldrig havde arbejdet uden for hjemmet fra rådighedsforpligtelsen. Hovedreglen er, at begge ægtefæller skal stå til rådighed for at nogle af dem kan opnå hjælp. Men ved denne særlige regel er den ene ægtefælle sikret hjælp, uden at de begge skal stå til rådighed. Der blev (og bliver) ikke udbetalt hjælp til den ægtefælle, der ikke stod til rådighed, men før ændringen blev der udbetalt et tillæg til den ægtefælle, der stod til rådighed.

Indførelsen af 300-timers-reglen havde til formål at sikre et objektivt rådighedskriterium, således at en ansøger ved at præstere 300 timers arbejde inden for to år kunne bevise, at pågældende stod til rådighed for arbejdsmarkedet og dermed fortsat var berettiget til kontanthjælp.

Bestemmelsen trådte i kraft 1. april 2006, teknisk benævnt som bortfald af kontanthjælp til hjemmegående ægtefælle og var et led i integrationsaftalen.

For ægtepar, hvor begge er på kontanthjælp, gælder det, at en ægtefælle, der ikke inden for de seneste to år har haft sammenlagt minimum 300/450 timers ordinært arbejde, bliver betragtet som reelt hjemmegående. Det betyder, at kontanthjælpen til den pågældende person falder bort. Perioder med barsel og dokumenteret sygdom bliver ikke medregnet i de to år, men forlænger beregningsperioden. Personer, hvis arbejdsevne er så begrænset, at de ikke kan opnå ordinær beskæftigelse, er ikke omfattet af reglen om bortfald af kontanthjælpen.

2.4.4 Opholdsretlig regulering af ret til sociale ydelser

En form for optjening af ret til velfærdsydelser ses også via reglerne for opholdsgrundlag, som er blevet strammet ad flere omgange. Hermed begrænses målgruppen for velfærdsydelser.

Udlændingeloven indeholder regler om udlændinges adgang til indrejse og ophold her i landet.

Udlændingelovens regler er fastsat bl.a. med det formål at sikre, at udlændinge, der meddeles opholdstilladelse her i landet som led i bl.a. ægtefællesammenføring, beskæftigelse eller studier, ikke ligger det offentlige til byrde og med henblik på sikre det bedst mulige grundlag for en vellykket integration i det danske samfund. Reglerne i udlændingeloven indebærer således, at meddelelse af opholdstilladelse til ægtefæller, beskæftigede og studerende m.v. som udgangspunkt er betinget af et krav om selvforsørgelse.

Regeringen har gennem årene gennemført en række skærpelser af udlændingelovens krav om selvforsørgelse.

Som led i udmøntningen af regeringens udlændingeudspil "En ny udlændingepolitik" fra januar 2002 blev der allerede i 2002 ved lov nr. 365 af 6. juni 2002 indført skærpede krav til selvforsørgelse ved ægtefællesammenføring. Forsørgelseskravet i ægtefællesammenføringssager – som hidtil alene havde fundet anvendelse, hvis den herboende ægtefælle var indvandrer – blev således udvidet til også at gælde for herboende personer med dansk indfødsret, statsborgerskab i et af de andre nordiske lande eller opholdstilladelse som flygtning. Den herboende ægtefælle skulle godtgøre at være i stand til at forsørge ansøgeren. Endvidere blev ægtefællesammenføring betinget af, at den herboende ægtefælle stiller økonomisk sikkerhed (63.413,39 kr. i 2011-niveau) til dækning af eventuelle fremtidige offentlige udgifter til hjælp efter lov om aktiv socialpolitik eller integrationsloven til ansøgeren. Herudover blev ægtefællesammenføring betinget af, at den herboende ægtefælle ikke havde modtaget hjælp efter lov om aktiv socialpolitik eller integrationsloven i en periode på 1 år inden tidspunktet for indgivelsen af ansøgningen og frem til meddelelsen af opholdstilladelse.

Ved lov nr. 89 af 30. januar 2007 blev kravet om godtgørelse af forsørgelsesevnen i familiesammenføringssager erstattet af et mere målrettet forsørgelseskrav. Det nye forsørgelseskrav – som er en videreudvikling af det selvforsørgelseskrav i form af karenstid ved modtagelse af visse offentlige ydelser, der blev indført i 2002 – betyder, at det normalt ikke længere er en betingelse for ægtefællesammenføring, at den herboende person godtgør at kunne forsørge ansøgeren. Det er derimod en betingelse, at den herboende ægtefælle og ansøgeren ikke modtager hjælp til forsørgelse efter lov om aktiv socialpolitik eller integrationsloven. Ægtefællesammenføring blev ved denne lovændring således betinget af, at den herboende ægtefælle i 1 år forud for afgørelsen om opholdstilladelse ikke har modtaget hjælp efter lov om aktiv socialpolitik eller integrationsloven, samt af, at ansøgeren og den herboende ægtefælle ikke modtager hjælp efter lov om aktiv socialpolitik eller integrationsloven i tiden, indtil ansøgeren meddeles tidsubegrænset opholdstilladelse. Modtager familien hjælp til forsørgelse, er grundlaget for familiesammenføring ikke længere til stede, og opholdstilladelsen vil efter omstændighederne kunne inddrages.

Senest er selvforsørgelseskravet i ægtefællesammenføringssager blevet skærpet ved lov nr. 572 af 31. maj 2010, hvorved betingelsen for ægtefællesammenføring om, at den herboende ægtefælle ikke måtte have modtaget hjælp efter lov om aktiv socialpolitik eller integrationsloven i 1 år forud for afgørelsen om familiesammenføring, blev skærpet til 3 år.

Det bemærkes, at opholdstilladelse på baggrund af beskæftigelse betinges af, at udlændingen og eventuelle medfølgende familiemedlemmer ikke modtager hjælp efter lov om aktiv socialpolitik. Opholdstilladelse som studerende er betinget af, at udlændingens forsørgelse er sikret gennem egne midler, stipendium, studielån eller lignende.

Hertil kommer, at meddelelse af tidsubegrænset opholdstilladelse bl.a. er betinget af krav om selvforsørgelse. Tidsubegrænset opholdstilladelse er således normalt betinget af, at udlændingen ikke i de sidste 3 år forud for indgivelsen af ansøgning om tidsubegrænset opholdstilladelse, og indtil udlændingen vil kunne meddeles tidsubegrænset opholdstilladelse, har modtaget offentlig hjælp efter lov om aktiv socialpolitik eller integrationsloven. Tidsubegrænset opholdstilladelse er normalt også betinget af, at udlændingen ikke har forfalden gæld til det offentlige, medmindre der er givet henstand med hensyn til tilbagebetalingen af gælden og gælden ikke overstiger 100.000 kr., ligesom udlændingen skal kunne dokumentere at have haft ordinær fuldtidsbeskæftigelse her i landet i mindst 2 år og 6 måneder inden for de sidste 3 år forud for indgivelsen af ansøgning om tidsubegrænset opholdstilladelse og fortsat må

antages at være tilknyttet arbejdsmarkedet på tidspunktet for afgørelse om tidsubegrænset opholdstilladelse.

2.4.5 EU's østudvidelse og det nationale kompromis

I forbindelse med østudvidelsen, hvor 8 øst- og centraleuropæiske lande blev medlem af EU d. 1. maj 2004, blev der iværksat en omfattende gennemgang af sociale ydelser i stil med gennemgangen i nærværende rapport. Resultatet foreligger i rapporten "Danske sociale ydelser i lyset af udvidelsen af EU", afgivet den 11. april 2003 af den tværministerielle arbejdsgruppe om brug af sociale ydelser i lyset af udvidelsen af EU.

Arbejdet skal ses i lyset af de særlige omstændigheder. Efter udvidelsen havde medlemsstaterne i en overgangsperiode mulighed for at gøre undtagelse fra reglerne for fri bevægelighed for arbejdskraft. Parallelt med arbejdet med sociale ydelser overvejede man derfor, hvordan man kunne opstille et regelsæt for adgangen til Danmark.

Arbejdet vedr. adgangen til Danmark resulterede i et regelsæt, hvor man princippet åbnede for adgangen til det danske, men hvor man krævede opholds- og arbejdstilladelse, og som betingelse for arbejdstilladelse krævede, at arbejdet foregik på fuld tid og til overenskomstmæssige vilkår.

Der var en nær sammenhæng mellem adgangen til ophold og arbejde i Danmark og retten til visse sociale ydelser: Da opholdsgrundlaget blev mistet i tilfælde af, at arbejdet ophørte - medmindre arbejdet havde varet 12 måneder - var der ikke ret til kontanthjælp og arbejdsløshedsdagpenge. Arbejde ville i øvrigt ikke kunne overtages med dags varsel, som rådighedsreglerne kræver, da arbejdet først kunne begyndes, når ansøgning om arbejdstilladelse var behandlet og godkendt. I lovgivningen blev det præciseret, at der alene var ret til hjælp til hjemrejse, hvis opholdsgrundlaget blev mistet.

Reglerne for arbejdstilladelse blev gradvist lempet for at blive endelig udfaset d. 1. maj 2009.

Som følge af analysen af de sociale ydelser blev der indført skærpede regler for sygedagpengeopfølgning i udlandet. I den forbindelse blev den såkaldte centrale enhed etableret. Den Centrale Enhed er placeret i Arbejdsmarkedsstyrelsen og bistår kommunerne med varetagelse af konkrete initiativer i forbindelse med gennemførelsen af opfølgningen i de nye EU-lande. F.eks. at indhente en lægeerklæring, at etablere kontakt til den kompetente myndighed i opholdslandet, at skaffe viden om rehabiliteringsinstitutioner i den sygemeldtes hjemland.

Der blev også lukket for adgang til børnepasningsorlov fra d. 1. april 2004 for at forhindre, at borgere fra de nye lande fik adgangen til orloven, som herefter kunne afholdes i hjemlandet. Da orloven først udfases i 2011, skulle personer, der var berettiget til orlov efter de dagældende regler, ansøge om retten til at bevare muligheden for at holde børnepasningsorlov på et senere tidspunkt. De fik herefter et "orlovsbevis" af Arbejdsmarkedsstyrelsen.

Endelig blev der fastsat en vejledende grænse på 10 ugers arbejde for at anse en EU-borger som vandrende arbejdstager, jf. nærmere herom i kapitel 3.

Der var i sin tid mange bekymringer for, hvad EU-udvidelsen ville indebære. Med østaftalen fandt man en løsning, hvor man på den ene side åbnede det danske arbejdsmarked og på den anden side krævede, at østeuropæiske arbejdstagere skulle arbejde på danske løn- og ansættelsesvilkår. I løbet af Østaftalens løbetid kunne man konstatere, at åbningen af arbejdsmarkedet ikke førte til ubalancer. Tværtimod faldt tilgangen af arbejdskraft sammen med en højkonjunktur og var med til at afhjælpe flaskehalsproblemer.

Da arbejdstagere omfattet af østaftalen samtidig havde begrænset adgang til sociale ydelser, høstede Danmark stort set kun fordele i de første år efter udvidelsen. En ulempe var dog, at systemet med arbejdstilladelser skabte grobund for et illegalt arbejdsmarked, som politiet og fagbevægelsen skulle bruge ressourcer på at stække. Samlet set må overgangsordningen dog vurderes til at være en succes, og det danske arbejdsmarked ville givetvis have været værre stillet, hvis man havde benyttet sig af et af de 2 øvrige alternativer: Enten at undlade at åbne arbejdsmarkedet for østarbejdere, eller at åbne det helt uden særlige overgangsregler. I førstnævnte tilfælde ville man have begrænset udbuddet af arbejdskraft med flaskehalse og stigende lønpres til følge. I sidstnævnte tilfælde ville man have skabt grobund for uro på arbejdsmarkedet, social turisme mv., med heraf følgende manglende opbakning fra befolkningen til udvidelsen. Den måde, man forvaltede årene efter udvidelsen på, gjorde befolkningen mere åben for udenlandsk arbejdskraft.[11]

2.4.6. Børnefamilieydelse efter 2 års optjeningsprincip

Udlændinge kan modtage børnefamilieydelse (nu børne- og ungeydelsen), efter en vis karensperiode, hvis de er fuldt skattepligtige i Danmark, har forældremyndigheden over barnet og barnet rent faktisk opholder sig her i landet. Grundet EU-reglerne er det muligt for EU-borgere at modtage børnefamilieydelse fra deres første arbejdsdag i Danmark, også hvis deres barn ikke opholder sig i landet.

I efteråret 2010 var der nogle eksempler fremme, bl.a. om., at arbejdstagere fra andre EU-lande, der er beskæftiget i Danmark som efter kortvarig beskæftigelse får ret til den danske børnefamilieydelse til deres børn, der bor i et andet EU – land.

Politikerne ønskede at sikre, at modtagere af ydelsen havde en vis tilknytning til landet. Det blev derfor besluttet, at indføre et optjeningsprincip hvor ydelsen opnås gradvist. Optjeningsprincippet indebærer, at man skal have haft bopæl i Danmark i 2 år inden for de seneste 10 år for at modtage fuld ydelse. Der vil være optjent ret til 25 pct. af den fulde ydelse efter et halvt års bopæl i Danmark og 50 pct. efter et år osv. Efter 2 års bopæl i Danmark vil der være optjent ret til fuld ydelse.

Da lønnet beskæftigelse og udøvelse af selvstændig erhvervsvirksomhed i Danmark ligestilles med bopæl i Danmark kan personer med hjemsted i et hvilket som helst EU/EØS-land optjener ret til dansk børnefamilieydelse, når de tager arbejde her i landet. EU-borgere vil dog efter det nye optjeningsprincip først kunne modtage fuld børnefamilieydelse, til børn som ikke opholder sig i Danmark, når de har været beskæftiget i Danmark i 2 år. Dette er med til at sikre, at ydelsen alene udbetales til personer med en vis tilknytning til landet, og dermed tilsvarende medfinansiering af det danske velfærdssystem.

2.4.7 Brøkpension til flygtninge

I Danmark gælder princippet om brøkpension, hvor størrelsen af folkepensionen bygger på opholdstiden i Danmark. Retten til fuld folkepension er således betinget af mindst 40 års fast bopæl i Danmark mellem det fyldte 15. år og folkepensionsalderen. Udgør opholdstiden mindre end 40 år, udbetales folkepensionen med en brøk.

Indtil 1. januar 2011 var der to undtagelser for flygtninge, der var meddelt opholdstilladelse i medfør af udlændingelovens § 7 eller § 8, for så vidt angår ret til og optjening af social pension:

[11] Se figur 9.2 på s. 143 i Malchow-Møller, Munch og Skaksen (2009).

- Der blev ikke stillet krav om dansk statsborgerskab.
- Ved opgørelse af bopælstiden her i riget blev bopælstid i oprindelseslandet medregnet. Det samme gjaldt bopælstid i andre lande, hvori den pågældende havde haft bopæl på et grundlag svarende til udlændingelovens § 7. Bopælstid i oprindelseslandet blev også medregnet i forhold til kravet om en mindstebopælstid på 3 år.

Med lovændringen fra 2011 blev reglerne om opgørelse af bopælstid for ret til folkepension for personer, som har fået opholdstilladelse efter § 7 eller § 8 i udlændingeloven harmoniseret med reglerne for opgørelse af bopælstid for danskere og øvrige udlændinge. Det vil sige, at flygtninge, der har nået folkepensionsalderen, ikke længere får sidestillet bopæl i oprindelseslandet med bopæl her i riget, ved optjening af ret til folkepension.

Flygtninge, der kommer til landet efter det fyldte 62. år, vil ikke som hidtil kunne opnå ret til fuld folkepension. På grund af alderen vil de slet ikke kunne opnå ret til folkepension. Disse flygtninge kan i stedet få udbetalt starthjælp i 7 år efter ankomsten og herefter kontanthjælp med et beløb, der månedligt svarer til, hvad en gift folkepensionist uden andre indtægter end folkepensionen kan få udbetalt, jf. aktivlovens § 27.
Flygtninge, der kommer til landet før det fyldte 62. år, vil kunne nå at opfylde kravet om 3 års bopæl i Danmark og derved blive berettiget til en brøkpension som folkepensionist. Typisk vil der i stedet for en fuld pension skulle udbetales brøkpension folkepension med supplement i form af personligt tillæg efter en konkret individuel vurdering.

Flygtninge, som ankommer efter det 62. år og således ikke opnår ret til folkepension, vil heller ikke være berettiget til diverse tillæg samt særlig gunstig boligstøtte, da det er en betingelse, at man er pensionist.

3. Juridiske forhold omkring brug af optjeningsprincipper

I dette kapitel beskrives, hvilke juridiske regler der skal iagttages i forbindelse med overvejelser om ændring af betingelserne for at opnå ret til ydelser. Først redegøres der for grundlovens § 75, stk. 2, der fastlægger retten til hjælp fra det offentlige for den, som ikke kan ernære sig selv. Dernæst følger en beskrivelse af de EU-retlige rammer for optjeningsprincippet mv. Endelig gennemgås internationale forpligtelser i øvrigt i form af multilaterale og bilaterale konventioner.

EU-borgeres adgang til velfærdsydelser i Danmark hviler på 3 fundamentale principper: Forbuddet mod diskrimination/forskelsbehandling, den fri bevægelighed for arbejdstagere og selvstændige erhvervsdrivende samt unionsborgerskabet. Disse fundamentale principper skal ses i lyset af hinanden. F.eks. er forbuddet mod forskelsbehandling en forudsætning for fri bevægelighed for arbejdskraft. EU-retten fastsætter således i vidt omfang, at EU-borgere, som har ophold i Danmark, skal ligestilles med danske borgere.

Forskelsbehandling kan være direkte eller indirekte. Direkte forskelsbehandling foreligger, når lovgivningen direkte kræver bestemt statsborgerskab eller national oprindelse som betingelse for en rettighed. Indirekte forskelsbehandling foreligger, når et kriterium er mere egnet til at ramme udenlandske end nationale borgere. Både direkte og indirekte forskelsbehandling er som udgangspunkt forbudt i medfør af EU-retten, men indirekte forskelsbehandling kan i særlige undtagelsestilfælde retfærdiggøres, hvis det er sagligt begrundet og i øvrigt proportionalt.

EU- Domstolen stiller således store krav til argumentationen for, at en indirekte forskelsbehandlende betingelse er objektivt begrundet og proportional.

Et bopælskrav, herunder et optjeningskrav med udgangspunkt i personens bopæl, kan under alle omstændigheder kun få betydning, hvor der ikke findes udtrykkelige regler om sammenlægning af perioder i hjemlandet hhv. eksport af ydelser, jf. gennemgangen af forordning 883/2004.

En saglig begrundelse for krav om bopæl kan være behovet for at sikre en vis tilknytning til landet afhængig af ydelsens art og formål.

Det gælder særligt for økonomisk aktive EU-borgere, at de er omfattet af forordning 1612/68 om fri bevægelighed for arbejdstagere. Denne forordning omhandler bl.a. lige adgang til sociale ydelser for EU-arbejdstagere, men indeholder ikke regler om koordinering af de sociale ydelser. Artikel 7 fastsætter, at arbejdstagere nyder samme sociale og skattemæssige fordele som indenlandske arbejdstagere. Sociale fordele omfatter alle sociale ydelser, dvs. blandt andet kontanthjælp, aktivering, fleksjob, daginstitutioner og tilbud om handicaphjælp.

Forordning 883/04, der koordinerer de sociale sikringsordninger, omfatter alle EU-borgere og deres familiemedlemmer, det vil sige både økonomisk aktive og ikke-økonomisk aktive. Forordningen sikrer, at disse, når de bevæger sig mellem medlemslandene, kan medtage sikringsperioder fra andre medlemslande til opfyldelse af eventuelle karensperioder mv. Dette gælder for eksempel i forhold til arbejdsløshedsdagpenge, hvor de perioder, man har indbetalt til en a-kasse i udlandet, vil indgå i opgørelsen af den tid, man skal have indbetalt til en a-kasse i Danmark for at være berettiget til at modtage arbejdsløshedsdagpenge. Derudover

sikrer forordningen, at man kan tage ydelsen med ud af landet i det omfang, det er muligt, hvilket afhænger af, om der er tale om en natural- eller kontantydelse.

Endvidere regulerer opholdsdirektivet, direktiv 2004/38, i et vist omfang adgang/manglende adgang til ydelser, ligesom der gælder et ligebehandlingskrav i medfør af traktaten om den europæiske unions funktionsmåde.

De ovenfor omtalte ligebehandlingsprincipper har den effekt, at der er meget begrænset mulighed for at opstille optjeningsprincipper for EU-borgere, der ikke i samme grad rammer danskere. Disse ligebehandlingsprincipper regulerer ikke adgangen til at indføre optjeningsprincipper for tredjelandsborgere. Danmark har imidlertid indgået en række andre aftaler, der omfatter tredjelandsborgere, og som også indeholder ligebehandlingskrav i forhold til disse.

Danmark har således ratificeret en række multilaterale konventioner, der i forskelligt omfang har betydning for adgangen til at indføre optjeningsprincipper.

Derudover har Danmark gennem årene indgået bilaterale aftaler om social sikring med en række andre lande. Disse aftaler hviler på gensidighed og har til formål at sikre en ret til optjening af social sikring, først og fremmest social pension, samt sikre udbetaling af ydelsen på medkontrahentens område for dem, der er omfattet af aftalen.

3.1 Grundloven

Grundlovens § 75 har følgende ordlyd:

"§ 75. Til fremme af almenvellet bør det tilstræbes, at enhver arbejdsduelig borger har mulighed for arbejde på vilkår, der betrygger hans tilværelse.
Stk. 2. Den, der ikke selv kan ernære sig eller sine, og hvis forsørgelse ikke påhviler nogen anden, er berettiget til hjælp af det offentlige, dog mod at underkaste sig de forpligtelser, som loven herom påbyder."

Grundlovens § 75, stk. 2, indebærer, at der skal bestå et offentligt forsorgsvæsen, der sikrer enhver, der ikke kan klare sig selv, og hvis forsørgelse ikke påhviler andre, en egentlig ret til hjælp.

Bestemmelsen angiver ikke omfanget af hjælpen, men det antages, at bestemmelsen forudsætter, at det påhviler det offentlige at garantere enhver et eksistensminimum, jf. Alf Ross, Dansk Statsforfatningsret 2, 3. udgave ved Ole Espersen (1980), side 784.

Bestemmelsen udelukker ikke, at der nægtes eksempelvis kontanthjælp i tilfælde, hvor behov for forsørgelse kan afhjælpes på anden måde, f.eks. ved, at den pågældende tager imod et rimeligt tilbud om arbejde. I den forbindelse kan der henvises til landsrettens begrundelse (som blev tiltrådt af Højesteret) i U 2006.770 H, hvor en borger blev anset for at være forpligtet til at deltage i tilbudt aktivering som betingelse for at modtage kontanthjælp. Landsretten udtalte herom følgende:

"Efter grundlovens § 75, stk. 2, er lovgivningsmagten forpligtet til at indføre/opretholde en lovgivning, hvorved »Den, der ikke selv kan ernære sig eller sine, og hvis forsørgelse ikke påhviler nogen anden, er berettiget til hjælp af det offentlige . . .«. Som det fremgår af bestemmelsens ordlyd, er retten til offentlig hjælp subsidiær i forhold til pligten til efter evne at forsørge sig selv. Der er ikke i bestemmelsens ordlyd eller i den forfatningsretlige teori

grundlag for at fastslå, at den hjælp, der skal ydes den, der ikke kan forsørge sig selv eller har ret til forsørgelse hos andre, skal bestå i arbejdsfri ydelser.

Aktiveringstilbuddet til sagsøgeren indebar, at han, i det omfang han deltog i aktiveringen, ville få udbetalt en ydelse, som oversteg et eksistensminimum, og hans vægring ved at deltage i aktivering ville alene have som konsekvens, at han, mens aktiveringstilbuddet stod åbent, mistede ydelsen, i det omfang han ikke deltog i aktiveringen. Aktiveringstilbuddet var endvidere rimeligt, bl.a. i den forstand, at sagsøgeren magtede at udføre arbejdet, og kravet om deltagelse i aktivering som betingelse for opnåelse af kontanthjælp var sagligt begrundet, idet det havde til formål at forbedre sagsøgerens muligheder for selvforsørgelse.

Der er herefter ikke grundlag for at fastslå, at sagsøgeren ikke i den omtvistede 2-måneders-periode i juni-juli 2000 fik tilbud om »hjælp« inden for rammerne af grundlovens § 75, stk. 2."

Domstolene lagde i sagen således som begrundelse for, at den pågældende person havde fået "hjælp" i § 75's forstand, bl.a. vægt på, at aktiveringstilbuddet var rimeligt, og at aktiveringskravet var sagligt begrundet, fordi det havde til formål at forbedre personens selvforsørgelsesevne.

Det har i den statsretlige litteratur været drøftet, om udlændinge, som befinder sig i Danmark, er omfattet af den personkreds, som efter grundlovens § 75, stk. 2, skal sikres ret til hjælp fra det offentlige. Spørgsmålet er i den nyere statsretlige litteratur besvaret bekræftende, jf. bl.a. Henrik Zahle, Dansk Forfatningsret 3, 3. udgave (2003), side 220, der dog samtidig anfører, at det offentliges forpligtelser begrænses af adgangen til at bringe den pågældende ud af landet.

I overensstemmelse med opfattelsen i den nyere statsretlige litteratur er det i forarbejderne til lov nr. 1040 af 17. december 2002 (nedsat kontanthjælp til personer, der er samlevende med en starthjælps- eller introduktionsydelsesmodtager) forudsat, at grundlovens § 75, stk. 2, gælder i forhold til udlændinge, som befinder sig i Danmark.

Ud over § 75 er også grundlovens § 76 relevant i forhold til udlændinges adgang til velfærdsydelser. Grundlovens § 76 giver alle børn i den undervisningspligtige alder ret til fri (gratis) undervisning i folkeskolen. § 76 gælder alle børn i den nævnte alder, der er bosat i Danmark, uanset statsborgerskab. Børn, der skal opholde sig her i landet i mindst 6 måneder, er omfattet af reglerne om undervisningspligt, jf. folkeskolelovens § 32.

3.2 EU-retlige rammer

3.2.1 Indledning

I dette afsnit beskrives de EU-retlige rammer, der skal tages højde for ved vurderingen af EU-borgeres adgang til velfærdsydelser i Danmark, herunder deres mulighed for at modtage dem i deres hjemland. Der er tale om en overordnet beskrivelse af de grundlæggende principper, idet den konkrete vurdering i forhold til de enkelte ydelser foretages ved gennemgangen af ydelsen.

Traktaten om Den Europæiske Unions Funktionsmåde (herefter betegnet TEUF) fastsætter i artikel 48 de overordnede rammer for EU's regulering af social tryghed for vandrende arbejdstagere, selvstændige og pårørende. Artiklen er et supplement til reglerne om arbejdskraftens frie bevægelighed i TEUF artikel 45. Formålet er at sikre arbejdstagere, selvstændige

erhvervsdrivende og pårørende mod de tab af rettigheder, der ellers ville være en følge af at benytte sig af muligheden for at arbejde og opholde sig i en anden medlemsstat end hjemstaten. Reglerne er en forudsætning for gennemførelsen af arbejdskraftens frie bevægelighed.

I forbindelse med udvidelsen af EU i 2004 blev EU-retten gennemgået i rapporten "Danske sociale ydelser i lyset af udvidelsen af EU", afgivet den 11. april 2003 af den tværministerielle arbejdsgruppe om brug af sociale ydelser i lyset af udvidelsen af EU. Dette kapitel genbruger i et vist omfang denne tidligere gennemgang, men ændringer i traktatgrundlaget, nye afledte retsakter - i form af opholdsdirektivet og den nye forordning om koordinering af social sikring - og ny domspraksis nødvendiggør en grundlæggende omskrivning.

3.2.2 Oversigt over de EU-retlige rammer

EU-borgeres adgang til at opholde sig i Danmark og mulighed for at få velfærdsydelser hviler på 3 fundamentale principper: Forbuddet mod diskrimination/forskelsbehandling, den fri bevægelighed for arbejdstagere og selvstændige erhvervsdrivende samt unionsborgerskabet.

De 2 førstnævnte principper stammer tilbage fra EFs oprettelse, mens unionsborgerskabet blev indført med Maastricht-traktaten i 1993. Det er ikke muligt at se principperne i isolation. F.eks. er forbuddet mod forskelsbehandling en forudsætning for fri bevægelighed for arbejdskraft. Den nære sammenhæng mellem principperne ses også af, at TEUF's bestemmelser om forbud mod forskelsbehandling er placeret sammen med bestemmelserne om unionsborgerskab under overskriften "Ikke-forskelsbehandling og unionsborgerskab". Endvidere har indførelsen af unionsborgerskabet fået EU-Domstolen til at styrke borgernes rettigheder efter andre bestemmelser i traktaten, f.eks. for vandrende arbejdstagere. Men fremstillingsteknisk er det fundet hensigtsmæssigt at tage udgangspunkt i de 3 principper.

I forbindelse med omtalen af forbuddet mod forskelsbehandling vil der blive lagt særligt vægt på indirekte forskelsbehandling. Det vil sige forskelsbehandling, som skyldes, at en retsforskrift på grund af dens karakter er egnet til i højere grad at berøre udenlandske end indenlandske borgere. Et oplagt eksempel er krav om bopæl af en vis varighed. Sådan indirekte forskelsbehandling er ulovlig, medmindre kravet er objektivt begrundet og står i rimeligt forhold til det tilstræbte formål.

Da der gælder en særlig beskyttelse for økonomisk aktive, herunder vandrende arbejdstagere, vil arbejdstagerbegrebet blive gennemgået. Endvidere vil forordningerne om vandrende arbejdstagere blive belyst. Det gælder forordning 1612/68, hvorefter vandrende arbejdstagere har ret til samme sociale og skattemæssige fordele som indenlandske arbejdstagere. Forordningen suppleres af forordning 883/04, der fastsætter detaljerede regler for koordinering af regler om social sikring. Den fri bevægelighed for selvstændige (etableringsfriheden) vil også blive berørt, da selvstændige også kan påberåbe sig fordele, men i praksis spiller selvstændige ikke så stor en betydning.

Angående de omfattende regler for vandrende arbejdstagere er det også interessant at få belyst, i hvilket omfang andre end vandrende arbejdstagere kan udlede rettigheder af unionsborgerskabet, herunder ikke blot udlændinge, der kommer til Danmark, men også danske statsborgere, der har udnyttet deres ret til fri bevægelighed.

3.2.3 Indledende om direkte og indirekte forskelsbehandling

Det generelle forbud mod forskelsbehandling på baggrund af nationalitet fremgår nu af TEUF artikel 18, hvorefter "inden for traktaternes anvendelsesområde og med forbehold af disses særlige bestemmelser er al forskelsbehandling, der udøves på grundlag af nationalitet, forbudt".

For så vidt angår vandrende arbejdstagere fremgår det af TEUF artikel 45, stk. 2, at arbejdskraftens fri bevægelighed "forudsætter afskaffelse af enhver i nationaliteten begrundet forskelsbehandling af medlemsstaternes arbejdstagere, for så vidt angår beskæftigelse, aflønning og øvrige arbejdsvilkår".

Chartret om grundlæggende rettigheder, som med Lissabon-traktaten er blevet juridisk bindende på traktatniveau, bekræfter også forbuddet mod forskelsbehandling.

Direkte forskelsbehandling foreligger, når lovgivningen direkte kræver bestemt statsborgerskab eller national oprindelse som betingelse for en rettighed.

Indirekte forskelsbehandling foreligger som nævnt, når et kriterium er egnet til at ramme flere udenlandske end nationale borgere. Det er forbudt, medmindre kriteriet er objektivt begrundet og ikke går videre, end hvad der er nødvendigt for at opnå formålet. Den sidste betingelse udgør proportionalitetsprincippet.

Kriterier som helt evident rammer flere udlændinge er f.eks. sprogkrav og bopælskrav. Særligt på jobmarkedet, vil krav om beherskelse af det nationale sprog dog som regel være sagligt begrundet, men afhængigt af arbejdets karakter kan der ikke nødvendigvis kræves flydende kundskab. Der kan f.eks. stilles større krav til en embedsmand end til en staldkarl.

Bopælskrav kan efter omstændighederne også være objektivt begrundede. Retspraksis herom for vandrende arbejdstagere m.fl. gennemgås senere. På dette sted skal det blot foreløbigt understreges, at indirekte forskelsbehandling også kan forekomme ved kriterier, som tilsyneladende er helt neutrale. Et klassisk eksempel fra retspraksis er en sag vedr. irske krav til fiskerbådes størrelse. Kravet forbød både over en vis størrelse at fiske på dele af irsk territorium. Det blev under sagen påvist, at kravet udelukkende ramte hollandske og franske fiskere, der brugte større både end irske fiskere på grund af den større sejlafstand. Kravet var øjensynlig stillet med det bevidste formål at holde udenlandske fiskere ude, og Domstolen gik derfor ikke ind i en vurdering af eventuelle objektive formål. Kravet kunne eventuelt være godkendt, hvis det var stillet ud fra f.eks. sikkerhedsmæssige eller miljømæssige hensyn, og det var nødvendigt for at opnå formålet.

3.2.4 Arbejdstagernes fri bevægelighed

Arbejdstagerbegrebet[12]

En række fordele kan kun påberåbes af EU-borgere, hvis de er økonomisk aktive, herunder vandrende arbejdstagere. Spørgsmålet er derfor, hvornår en EU-borger kan betragtes som arbejdstager i Danmark. Efter retspraksis skal 3 betingelser være opfyldt.

1) Der skal præsteres ydelser mod vederlag for en anden og efter dennes anvisninger.
2) Der skal være tale om reel og faktisk beskæftigelse af et sådant omfang, at den fremtræder som mere end et rent marginalt supplement.
3) Der skal være tale om beskæftigelse af en vis varighed.

For at illustrere betingelserne, særligt den anden, kan der tages udgangspunkt i en ny dom på området - C-14/09, Genc, afsagt den 4. februar 2010. Sagen drejede sig om fortolkningen af associeringsrådets afgørelse nr. 1/80, jf. EU´s associeringsaftale med Tyrkiet. Efter associeringsaftalen har tyrkiske statsborgere ret til nogle opholds- og arbejdsmæssige fordele, når de

[12] Dette afsnit vedrører arbejdstagerbegrebet i.h.t. TEUF artikel 45 og forordning 1612/68 og må ikke forveksles med beskæftigelseskravet efter forordning 883/2004 om koordination af social sikring.

har haft beskæftigelse i en vis tid. ”Beskæftigelse” i henhold til associeringsaftalen svarer efter EU-Domstolens praksis til den beskæftigelse, der kræves for at kunne anses som vandrende arbejdstager.

Sagen drejede sig om den tyrkiske statsborger Hava Genc, som i 2000 rejste ind i Tyskland med henblik på familiesammenføring med sin ægtefælle. I de følgende år fik hun opholdstilladelse og en tidsubegrænset arbejdstilladelse. På et tidspunkt fik hun arbejde som rengøringsassistent med ugentlig arbejdstid på 5½ timer til en timeløn på 7,87 EUR. I henhold til ansættelseskontrakten havde hun krav på 28 dages betalt ferie og løn under sygdom. Endvidere var det aftalt, at den til enhver tid gældende kollektive overenskomst skulle finde anvendelse på ansættelsesforholdet.

I februar 2008 fik Genc - som i mellemtiden var flyttet fra sin ægtefælle - afslag på forlængelse af opholdstilladelse. Myndighederne fandt, at hun ikke kunne påberåbe sig afgørelse nr. 1/80, fordi hun ikke opfyldte betingelserne fastsat i denne afgørelses artikel 6. Henset til det ringe antal timer, som Hava Genc arbejdede hos virksomheden, kunne hendes beskæftigelse ikke anses for lovlig beskæftigelse.

Sagen kom for en domstol, som forelagde EU-Domstolen følgende spørgsmål:

1) Er en tyrkisk statsborger, der har tilknytning til det lovlige arbejdsmarked i en medlemsstat og varigt præsterer ydelser af en vis økonomisk værdi mod vederlag for en anden og efter dennes anvisninger, arbejdstager i henhold til artikel 6, stk. 1, i […] afgørelse nr. 1/80 […], uanset at beskæftigelsens tidsmæssige omfang kun udgør ca. 14% af den overenskomstmæssige arbejdstid for en person, der er beskæftiget på fuld tid (her 5,5 timer ud af en ugentlig arbejdstid på 39 timer), og den indtægt, der opnås ved denne beskæftigelse, og som udgør den pågældendes eneste erhvervsindtægt, kun dækker ca. 25% af det beløb, som ifølge medlemsstatens nationale lovgivning er fornødent med henblik på at sikre livets ophold (her ca. 175 EUR ud af ca. 715 EUR)?

Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende:

2) Kan en tyrkisk statsborger påberåbe sig den frie bevægelighed som arbejdstager i medfør af associeringen EØF-Tyrkiet som omhandlet i artikel 6, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80, uanset at formålet med opholdet ved indrejsen i den pågældende medlemsstat (her ægtefællesammenføring) er bortfaldet, der ikke foreligger andre beskyttelsesværdige hensyn, som begrunder et fortsat ophold i medlemsstaten, og muligheden for fortsat at udøve en ubetydelig beskæftigelse i medlemsstaten ikke kan anses for at begrunde et fortsat ophold dér, særligt eftersom der ikke er gjort en seriøs indsats for at opnå en stabil økonomisk integration uden at gøre krav på sociale ydelser for at sikre livets ophold?«

Nedenfor følger omfattende uddrag af de meget illustrative præmisser. Understregningen er foretaget her:

”Det første spørgsmål

(…)

Det følger af artikel 6, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80, at tyrkiske arbejdstagere, som i værtsmedlemsstaten ønsker at påberåbe sig rettighederne fastsat i denne bestemmelse, skal opfylde tre betingelser, nemlig at de skal være arbejdstagere, at de skal have tilknytning til det lovlige arbejdsmarked, og at de skal have lovlig beskæftigelse.

En fast retspraksis har udledt, (…)at principperne i [EF-traktatens regler om fri bevægelighed for vandrende arbejdstager] i videst muligt omfang skal udvides til at omfatte tyrkiske statsborgere, der er omfattet af de rettigheder, der er fastsat i nævnte afgørelse. (…)

Med henblik på at efterprøve, om den første betingelse i artikel 6, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80 er opfyldt, er det følgelig nødvendigt at henvise til fortolkningen af arbejdstagerbegrebet i EU-retten.

Som Domstolen gentagne gange har fastslået, er arbejdstagerbegrebet i artikel 39 EF et EU-retligt begreb, som ikke må fortolkes indskrænkende. Enhver person, der udøver en reel og faktisk beskæftigelse, bortset fra beskæftigelse af så ringe omfang, at den fremtræder som et rent marginalt supplement, skal anses for »arbejdstager«. Kendetegnet ved et arbejdsforhold er ifølge Domstolens praksis, at en person i en vis periode præsterer ydelser mod vederlag for en anden og efter dennes anvisninger (…).

Hverken den begrænsede størrelse af vederlaget eller spørgsmålet om, hvorledes midlerne til at sikre vederlaget tilvejebringes, eller det forhold, at den pågældende person søger at supplere lønnen med andre midler, såsom offentlige ydelser udbetalt af bopælsmedlemsstaten, er afgørende for arbejdstagerbegrebet i EU-retlig forstand (…).

Den forelæggende ret har efter at have fastslået, at Hava Genc præsterer ydelser mod vederlag for en arbejdsgiver og efter dennes anvisninger, som følge heraf konstateret, at grundelementerne for ethvert ansættelsesforhold, dvs. et over-underordnelsesforhold og betaling af et vederlag for de præsterede ydelser, foreligger (…).

Den forelæggende ret rejser imidlertid spørgsmålet, om en ubetydelig beskæftigelse som den, der udøves af Hava Genc – henset til den pågældendes meget begrænsede antal arbejdstimer og et vederlag, som kun delvist dækker livets ophold – vil kunne give hende arbejdstagerstatus som omhandlet i Domstolens praksis.

Det bemærkes herved, at Domstolen i dom af 14. december 1995, Megner og Scheffel (sag C-444/93, Sml. I, s. 4741) blev anmodet om at udtale sig om, hvorvidt to unionsborgere, som i Tyskland var beskæftigede som rengøringsassistenter, hvis arbejdstid var fastsat til 10 timer om ugen, og hvis månedlige vederlag ikke oversteg en syvendedel af det månedlige referencegrundlag, tilhørte den erhvervsaktive befolkning som omhandlet i Rådets direktiv 79/7/EØF af 19. december 1978 om gradvis gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til social sikring (…).

I den nævnte dom afviste Domstolen den tyske regerings argument, hvorefter personer med ubetydelig beskæftigelse ikke tilhører den erhvervsaktive befolkning, idet de navnlig ikke er i stand til at leve af den beskedne indtægt, de opnår derved (…).

*Domstolen fastslog, at den omstændighed, at arbejdstagerens indtægt ikke kan dække samtlige den pågældendes behov, ikke kan bevirke, at han ikke tilhører den erhvervsaktive befolkning, og at en lønnet beskæftigelse, hvorved der opnås en løn, der er mindre end eksistensminimum, eller hvorved arbejdstiden normalt ikke overstiger endog ti timer ugentligt, ikke udelukker, at den person, der udøver den, anses for arbejdstager i henhold til artikel 39 EF [*om fri bevægelighed for arbejdstagere*] (…).*

Selv om den omstændighed, at den pågældende som led i arbejdsforholdet kun har arbejdet ganske få timer, kan være et holdepunkt for, at den udøvede beskæftigelse kun er et rent mar-

ginalt supplement (dom af 26.2.1992, sag C-357/89, Raulin, Sml. I, s. 1027, præmis 14), forholder det sig ikke desto mindre således, at uafhængigt af den begrænsede størrelse af et vederlag udbetalt i forbindelse med en beskæftigelse, og uafhængigt af den begrænsede arbejdstid i forbindelse med beskæftigelsen, kan det ikke udelukkes, at denne beskæftigelse efter en samlet bedømmelse af det omhandlede arbejdsforhold af de nationale myndigheder anses for at være af reel og faktisk karakter, hvilket indebærer, at vedkommende skal anses for arbejdstager i artikel 39 EF's forstand.

En samlet bedømmelse af Hava Gencs arbejdsforhold indebærer, at der tages hensyn ikke blot til arbejdstidens omfang og vederlagets størrelse, men også til retten til betalt ferie i 28 dage, til løn under sygdom, til, at ansættelsesaftalen er omfattet af den til enhver tid gældende kollektive overenskomst, samt til, at hendes aftaleforhold med den samme virksomhed har varet i næsten fire år.

Sidstnævnte elementer kan udgøre en indikation for, at den omhandlede beskæftigelse er af reel og faktisk karakter.

Den nationale ret har imidlertid anført, at Domstolens praksis vedrørende fortolkningen af arbejdstagerbegrebet ikke indeholder nogen nærmere fastsat grænse baseret på arbejdstiden og vederlagets størrelse, og at beskæftigelse, der ligger under denne grænse, må anses for et rent marginalt supplement, og at dette bidrager til en manglende præcisering af begrebet »et rent marginalt supplement«.

Det bemærkes herved, at proceduren for præjudicielle forelæggelser i artikel 234 EF angiver rammerne for et snævert samarbejde mellem de nationale retter og Domstolen, baseret på en indbyrdes fordeling af opgaverne, og udgør et instrument, ved hjælp af hvilket Domstolen forsyner de nationale retter med de fortolkningselementer med hensyn til EU-retten, som er nødvendige for, at de kan afgøre de for dem verserende retssager (…).

Et af de væsentligste kendetegn ved det retslige samarbejde, der er indført ved artikel 234 EF, er, at Domstolen besvarer et spørgsmål om fortolkning af EU-retten, som er forelagt for den, i mere abstrakte og almengyldige vendinger, hvorimod det tilkommer den forelæggende ret at træffe afgørelse i den for denne ret indbragte sag under hensyntagen til Domstolens besvarelse (…).

Det henhører under den nationale rets kompetence at foretage en bedømmelse af den betydning, som alle disse elementer, der karakteriserer et arbejdsforhold, herunder navnlig dem, som er nævnt i denne doms præmis 27, kan have for konstateringen af, om den beskæftigelse, som udøves af Hava Genc, er af reel og faktisk karakter, og om hun derfor må anses for arbejdstager. Det er således kun den nationale ret, der har direkte kendskab til de faktiske omstændigheder i hovedsagen og derfor er bedst egnet til at foretage den nødvendige efterprøvelse.

Henset til de ovenstående betragtninger skal det første spørgsmål besvares med, at en person, som befinder sig i en situation som den, sagsøgeren i hovedsagen befinder sig i, er arbejdstager som omhandlet i artikel 6, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80, forudsat at den omhandlede beskæftigelse er af reel og faktisk karakter. Det tilkommer den forelæggende ret at foretage den nødvendige efterprøvelse af de faktiske omstændigheder med henblik på at vurdere, om dette er tilfældet i den sag, som er blevet indbragt for den."

Det andet spørgsmål blev besvaret med, at en tyrkisk statsborger, der er arbejdstager, har opholdsret i værtsmedlemsstaten, selv om det oprindelige formål med indrejsen ikke længere foreligger.

Selv om dommen gentager praksis, hvorefter beskæftigelsen skal udgøre mere end et marginalt supplement, ses det, at dette kriterium efter omstændighederne ikke har stor selvstændig betydning. Ganske vist lader Domstolen det være op til den nationale ret at foretage den endelige bedømmelse, men det er overraskende, at Domstolen ikke umiddelbart afviser, at 5,5 timers beskæftigelse om ugen kan være mere end et marginalt supplement.

Den danske regering afgav indlæg i sagen og gjorde gældende, at EU-Domstolen skulle tage stilling og ikke overlade den endelige vurdering til den nationale ret. Regeringen pegede på de vanskeligheder, en national ret har ved at foretage en vurdering af, om en beskæftigelse er rent marginal. Regeringen fandt, at EU-Domstolen skulle fastslå, at Hava Genc kun havde beskæftigelse, der udgjorde et marginalt supplement, med henvisning til, at arbejdstiden kun udgjorde 14% af normal arbejdstid, at indtægten alene udgjorde 25 % eksistensminimum i Tyskland, samt at beskæftigelsen var meget uregelmæssig, idet månedslønnen varierede mellem 35-115 Euro og 255 Euro. Som det fremgår af præmisserne, havde den forlæggende ret også angivet problemerne med en manglende præcis afgrænsning, men EU-Domstolen afviste altså at forholde sig konkret.

Beskæftigelsen skal foregå i en "vis periode". Som det også fremgår af præmisserne ovenfor, kan perioden ikke betragtes isoleret, men må vurderes sammen med de andre elementer, der karakteriserer beskæftigelsen.

I sagerne C-22/08 og C-23/08 (Vatsouras m.fl.) udtalte Domstolen, at beskæftigelse af kort varighed ikke i sig selv kan føre til, at der ikke foreligger arbejdstagerstatus. De pågældende havde haft beskæftigelse mellem 1 og 2 måneder, og den forelæggende ret havde uden videre forudsat, at de pågældende derfor ikke var arbejdstagere. Dette afviste EU-Domstolen altså, at de kunne uden at foretage en samlet vurdering af alle momenter. I sagerne var beskæftigelsen ikke på forhånd tidsbegrænset. Arbejdsforholdene ophørte på grund af arbejdsmangel.

På hjemmesiden "nyidanmark.dk" findes der med henblik på vejledning af offentligheden, følgende konsoliderede tekst:

"Det beror på en konkret vurdering af den enkelte sags faktiske omstændigheder, om en EU/EØS-statsborger, herunder en dansk statsborger kan betragtes som arbejdstager i EU-rettens forstand. Det er afgørende, om der er tale om udøvelsen af faktisk og reel beskæftigelse. Beskæftigelse, der fremstår som et rent marginalt supplement, er således udelukket fra anvendelsesområdet.

Det er derfor normalt en betingelse, at der har været tale om beskæftigelse i minimum 10-12 timer ugentligt. Betingelsen om, at der normalt skal foreligge 10-12 timers ugentlig beskæftigelse, er baseret på EU-domstolens restpraksis, jf. EU-domstolens dom i Kempf (sag C-139/85) og Megner og Scheffel (sag C-444/93).

I den førstnævnte sag var der tale om en beskæftigelse på 12 timer ugentligt, og i den sidstnævnte sag har EU-domstolen slået fast, at en lønnet beskæftigelse, hvorved arbejdstiden normalt ikke overstiger 18, 12 eller endog 10 timer ugentligt, ikke udelukker, at den person, der udøver den, anses for arbejdstager i EU-rettens forstand.

*EU-domstolen har i dommen Genc (*sag C-14/09*) fastslået, at kriterier såsom ret til betalt*

ferie, løn under sygdom, arbejdsforholdets tidsmæssige udstrækning, samt om man er dækket af en overenskomst, skal indgå i den samlede konkrete vurdering af, om et arbejdsforhold, hvor det ugentlige timetal ikke overstiger 10-12 timer, er reelt og faktisk. I den konkrete sag var der tale om 5,5 timers ugentlig beskæftigelse.

EU-domstolen tog ikke stilling til, om en ugentlig arbejdstid på 5,5 timer var tilstrækkelig til at være omfattet af arbejdstagerbegrebet, eller om der var tale om beskæftigelse af rent marginal karakter, da det blev overladt til medlemsstaten at foretage denne vurdering.

Der kan ikke ved vurderingen fastsættes en nedre grænse for, hvor længe arbejdsforholdet skal have varet. EF-domstolen har i dommen Franca Ninni-Orasche (sag C-413/01) fastslået, at en tidsbegrænset kontrakt på 10 ugers arbejde var tilstrækkelig til, at der var tale om en arbejdstager i EU-rettens forstand. Sagen vedrørte uddannelsesstøtteområdet, og der blev på baggrund heraf udstedt en vejledning til kommunerne for, hvornår en person skal anses som arbejdstager. Vejledningen vedrører ansættelsesforhold, der på forhånd er aftalt til at have en kort varighed. I vejledningen er fastsat en tidsgrænse på 10 uger i sådanne sager. Det understreges dog, at der i hvert enkelt tilfælde skal foretages en konkret vurdering. Der skal således altid foretages en konkret og individuel vurdering af hver enkelt sag, og EF-domstolens 10-ugers grænse i Ninni-Orasche-dommen kan således alene anses for at være et eksempel på en sag, hvor et arbejde af 10 ugers varighed ansås for tilstrækkeligt. En EU/EØS-statsborger, som har en tidsubegrænset ansættelse, men som ophører med arbejdet efter mindre end 10 uger vil efter omstændighederne kunne opfylde betingelserne for at være arbejdstager i EU-rettens forstand, ligesom en person, der har arbejdet mere end 10 uger, ikke altid vil opfylde betingelserne, f.eks. fordi der ikke er tale om reelt arbejde"

De 10 uger har udgangspunkt i EU-Domstolens dom C-413/01, hvorefter *"en tidsbegrænset beskæftigelse på to og en halv måned, der udføres af en borger i en medlemsstat på en anden medlemsstats område, hvis statsborgerskab vedkommende ikke har, kan give vedkommende status som arbejdstager i traktatens artikel 48's forstand, for så vidt som beskæftigelsen ikke har en marginal og supplerende karakter. Det tilkommer den forelæggende ret at foretage den nødvendige vurdering af de faktiske omstændigheder med henblik på at afgøre, om det er tilfældet i den sag, som er blevet indbragt for den."*. Domstolen udtalte i øvrigt i den pågældende sag, at der ikke kunne tages hensyn til omstændigheder forud for eller efter beskæftigelsen. Det var således indikeret for Domstolen, at beskæftigelsen evt. var opnået med henblik på at opnå de fordele, som det indebærer at være vandrende arbejdstager. Domstolen fandt imidlertid, at der kun skal vurderes ud fra beskæftigelsen i sig selv. Dette er i overensstemmelse med tidligere praksis fra EU-Domstolen, hvorefter formålet med at tage beskæftigelse ikke kan tillægges betydning (C-53/81, Levin).

Den grundlæggende betingelse om, at der skal foreligge et arbejdstagerforhold, har stor betydning for afgrænsningen til personer, der deltager i beskæftigelsesprojekter, idet de ikke kan bestride et arbejde på normale vilkår, og frivilligt og ulønnet arbejde m.v. Afgrænsningen arbejdstager/selvstændig er af mindre betydning i forhold til adgangen til sociale og skattemæssige fordele efter forordning 1612/68, idet selvstændige har krav på disse direkte på grundlag af traktaten (etableringsfriheden, kravet om ligebehandling, unionsborgerskabet), men afgrænsningen har betydning i forhold til forordning 883/04 om social sikring, idet der kan gælde forskellige regler for lønmodtagere og selvstændige.

Arbejdstagerstatus kan bevares, efter at ansættelsesforholdet er ophørt. Domstolens praksis herom er kodificeret i opholdsdirektivets artikel 7, stk. 3, hvorefter en unionsborger, der ikke længere er arbejdstager eller selvstændig erhvervsdrivende, med henblik på retten til ophold bevarer sin status som arbejdstager eller selvstændig erhvervsdrivende, hvis den pågældende:

a) er midlertidig uarbejdsdygtig som følge af sygdom eller ulykke
b) er uforskyldt arbejdsløs efter at have haft lønnet beskæftigelse i mere end et år, og dette er behørigt konstateret, og vedkommende tilmelder sig arbejdsformidlingen som arbejdssøgende
c) er uforskyldt arbejdsløs efter udløbet af en tidsbegrænset ansættelseskontrakt af mindre end et års varighed eller uforskyldt har mistet sit arbejde i løbet af de første tolv måneder, og dette er behørigt konstateret, og den pågældende tilmelder sig arbejdsformidlingen som arbejdssøgende. I det tilfælde bevarer den pågældende sin status som arbejdstager i mindst seks måneder
d) påbegynder en erhvervsuddannelse. Medmindre personen er uforskyldt arbejdsløs, kan status som arbejdstager dog kun bevares, hvis der er en forbindelse mellem den tidligere erhvervsmæssige beskæftigelse og den omhandlede uddannelse.

Adgang til sociale fordele – forordning 1612/68
Traktatens bestemmelse om fri bevægelighed for arbejdstagere er udmøntet i forordning (EØF) 1612/68 om arbejdskraftens fri bevægelighed, der regulerer adgangen til beskæftigelse, herunder arbejds- og levevilkår, familiemedlemmers afledte rettigheder og retten til social og skattemæssig ligestilling.

Forordningens grundlæggende princip om ligestilling med hensyn til bl.a. sociale fordele har haft væsentlig betydning for fastlæggelsen af retsstillingen for vandrende arbejdstagere. Forordningen har ikke længere så stor selvstændig betydning, idet det grundlæggende princip om ligebehandling og fri bevægelighed fremgår direkte af traktaten. Allerede i en dom fra 1993, (C-111/91) fastslog Domstolen, at bopælskrav i Luxembourg for opnåelse af ret til en særlig barsel- og moderskabsydelse ikke kunne opretholdes. I forhold til arbejdstagere begrundede Domstolen det i forordning 1612, men i forhold til selvstændige erhvervsdrivende begrundede Domstolen det direkte på grundlag af traktatens bestemmelse om etableringsfrihed. Rettighederne direkte på grundlag af traktaten er kun blevet styrket ved Domstolens seneste praksis vedrørende unionsborgerskabet samt indførelsen af opholdsdirektivet.

Sociale fordele fortolkes af Domstolen som alle rettigheder med eller uden tilknytning til en arbejdskontrakt, som enhver indenlandsk arbejdstager har på grundlag af status som arbejdstager eller på grund af bopæl, hvis udstrækning af rettigheden til vandrende arbejdstagere vil fremme disses mobilitet inden for EU[13].

Domstolens praksis viser, at begrebet omfatter en lang række foranstaltninger, hvoraf kan nævnes: Revalidering af handicappede arbejdstagere, rabatkort til transport af børnerige familier, rentefri barsellån, der ydes af det offentlige, og økonomisk støtte fra staten til lavindkomstfamilier med det formål at øge fødselstallet, ydelser under en ordning, der har til formål at sikre et eksistensminimum, garanteret mindsteindkomst til ældre, ungdomsarbejdsløshedsydelser, alderspension, der sikrer ældre en mindsteindtægt, retten til at opnå opholdstilladelse for en samlever fra et land uden for EU, støtte til underhold og uddannelse, som tildeles med henblik på at gennemføre et erhvervskvalificerende universitetsstudium, stipendier med henblik på, at den vandrende arbejdstager kan videreføre studier i en tredje medlemsstat, studiestøtte til vandrende arbejdstageres børn, ydelser til voksne handicappede efterkommere af en vandrende arbejdstager, godtgørelse af begravelsesudgifter, som afholdes af en vandrende arbejdstager, udtrædelsesgodtgørelse til arbejdstagere i landbruget i forbindelse med nedlæggelse af landbrugsjord og børnepasningsydelse.

[13] Sag 249/83 Hoeckx, C 185/96 Kommissionen mod Grækenland og C-57/96 Meints.

Da der ikke er nogen fast ramme for fortolkningen af begrebet ”social fordel”, og EU-Domstolen synes at fortsætte sin brede og udvidende fortolkning af begrebet, bør man være yderst forsigtig med at antage, at en given social foranstaltning ikke er en social fordel i forordning 1612/68 forstand.

I forhold til dansk lovgivning omfatter sociale fordele bl.a. kontanthjælp, aktivering, fleksjob mv., daginstitutioner, tilbud til handicappede. Der henvises nærmere til gennemgangen af de enkelte ydelser. For så vidt angår afgrænsningen til sociale sikringsydelser, henvises der til afsnittet om forordning 883/04.

Forordning 1612/68 omfatter også skattemæssige fordele, f.eks. fradrag for transport og dobbelt husførelse, hvilket er særlig relevant i forhold til udlændinge, der har bevaret deres bopæl i hjemlandet (grænsegængere). Fradragsreglerne er således med lov nr. 519 af 12. juni 2009 om ændring af ligningsloven blevet ændret med henvisning hertil. Lovændringen var en udløber af ”Forårspakke 2.0”, hvor følgende blev aftalt: *” Parterne er enige om at fradraget for rejseudgifter begrænses til 50.000 kr. pr. år med virkning fra 1. januar 2010. Hermed begrænses også de meget store fradrag, som udenlandske medarbejdere, herunder fra Østeuropa, har kunnet foretage ved arbejde i Danmark.«*

Restriktioner for fri bevægelighed

Det skal bemærkes, at princippet om fri bevægelighed ikke blot medfører forbud mod direkte og indirekte forskelsbehandling. Det forudsætter også afskaffelse af restriktioner, der vanskeliggør den fri bevægelighed. Denne problemstilling nævnes blot for fuldstændighedens skyld og skal ikke gennemgås i detaljer her. Et eksempel er den såkaldte Bosman-sag, hvor Domstolen gjorde op med muligheden for at kræve transfer for en fodboldspiller efter kontraktperiodens udløb og med adgangen til at fastsætte kvoter for antallet af udlændinge på et fodboldhold.

Forbuddet mod restriktioner er styrket ved EU-Domstolens praksis om unionsborgerskabet, hvorefter en medlemsstat ikke må lade det komme en borger til skade, at denne har udnyttet retten til fri bevægelighed, jf. nedenfor om unionsborgerskabet.

Forordning 1408/71 og 883/04

Formålet med forordningerne 1408/71 og 883/2004 er at koordinere medlemsstaternes lovgivninger om social sikring for personer, der udnytter retten til fri bevægelighed inden for Unionen. Dette er for at sikre, at disse personer ikke mister optjente rettigheder til social sikring og også for at forhindre, at personer optjener ret til social sikring i flere lande samtidig. Forordningerne supplerer medlemsstaternes lovgivninger og forudsætter således eksistensen af sociale sikringsordninger i medlemsstaterne, men de erstatter normalt ikke den nationale lovgivning.

Forordning 883/04 ophævede og erstattede forordning 1408/71 med virkning fra den 1. maj 2010. Forordning 1408/71 forbliver dog i kraft og dens retsvirkninger bevares i en overgangsperiode. Hvor forordning 1408/71 primært omhandler erhvervsaktive og tidligere erhvervsaktive og deres pårørende omhandler forordning 883/04 alle EU-borgere, som er eller har været omfattet af lovgivningen om social sikring i én medlemsstat. I det følgende vil der blive taget udgangspunkt i forordning 883/04.

EU- koordinering af social sikring

Forordning 883/04 koordinerer følgende sociale sikringsydelser, jf. artikel 3, stk.1:

- ydelser i anledning af sygdom og moderskab (sygehjælp og syge- og barseldagpenge),
- ydelser ved invaliditet, herunder ydelser, der tager sigte på at bevare eller forbedre erhvervsevnen (pension og revalidering),
- ydelser ved alderdom (pension),
- ydelser til efterladte (pension),
- ydelser i anledning af arbejdsulykker og erhvervssygdomme,
- ydelser ved dødsfald (begravelseshjælp),
- ydelser ved arbejdsløshed,
- efterløn,
- familieydelser.

Endvidere finder forordningens koordineringsregler anvendelse på særlige ikke-bidragspligtige ydelser. Det er ydelser, der befinder sig i mellemområdet mellem social sikring og social bistand. Udmålingen af og formålet med ydelsen er afgørende for, hvorvidt ydelsen er en social sikringsydelse og omfattet af koordineringsreglerne. Jo mere skønsmæssig og trangsbestemt en ydelse er, jo mere peger det på, at det er en forsorgsmæssig ydelse. Til gengæld peger det på at være en social sikringsydelse, jo mere objektivt udmålt ydelsen er.

Forordningens koordineringsregler finder ikke anvendelse på social og sundhedsmæssig forsorg.

De sociale sikringsydelser, som forordningens koordineringsregler finder anvendelse på, er indeholdt i følgende dansk lovgivning:

- Sundhedsloven
- Lov om dagpenge ved sygdom
- Lov om dagpenge ved fødsel
- Lov om barseludligning på det private arbejdsmarked (barseludligningsloven)
- Lov om social pension
- Lov om højeste, mellemste, forhøjet almindelig og almindelig førtidspension
- ATP-ordningen efter lov om Arbejdsmarkedets Tillægspension
- Lov om tjenestemandspension
- Lov om arbejdsskadesikring
- Lov om arbejdsløshedsforsikring
- Lov om fleksydelse
- Ledighedsydelse
- Lov om en børne- og ungeydelse
- Lov om børnetilskud mv. bortset fra reglerne om bidragsforskud
- Følgende regler i lov om aktiv socialpolitik og lov om aktiv beskæftigelsespolitik:
- Retten til revalideringsindsats, (kap.6), og »redskaberne« dertil
- Visse ydelser efter lov om social service
- Tilskud til privat pasning og til pasning af egne børn efter dagtilbudsloven.

Forordningernes regler om social sikring hviler på fire hovedprincipper:

Ligebehandlingsprincippet
Ligebehandlingsprincippet (jf. TEUF artikel 18) sikrer statsborgere i en medlemsstat, at de i relation til adgangen til bl.a. de sociale sikringsydelser stilles lige med statsborgere i den EU-stat, hvor de er bosat eller arbejder.

Ligebehandlingsprincippet er gentaget i forordningens artikel 4.

Sammenlægningsprincippet
Sammenlægningsprincippet (jf. TEUF artikel 48) sikrer, at personer ikke mister rettigheder under erhvervelse, fordi de flytter til en anden medlemsstat, eller får arbejde i en anden medlemsstat. Sammenlægningsteknikken anvendes både ved åbning af en ret til ydelser (dvs. ophævelse af en karensperiode) og ved beregning af ydelser.

Sammenlægning for at erhverve ret til en ydelse betyder, at hvis et lands lovgivning indeholder bestemmelser om, at en person skal have været f.eks. forsikret eller beskæftiget en vis tid, inden han kan opnå ret til ydelser, skal der ved afgørelsen af, om sådanne betingelser er opfyldt, tages hensyn til, at personen har været forsikret eller beskæftiget i en anden medlemsstat. Forsikrings-, beskæftigelses- og bopælsperioder, der er gennemført under en anden medlemsstats lovgivning, skal med andre ord tages i betragtning, som om de var gennemført i henhold til lovgivningen i det pågældende land.

Eksportabilitetsprincippet
Eksportabilitetsprincippet (jf. TEUF artikel 48) indebærer, at de sociale sikringsydelser kan udbetales overalt inden for Unionen. Princippet går således ud på at sikre de berettigede mod indtægtstab som følge af flytning til (eller ophold i) en anden medlemsstat end den, hvorfra ydelsen skal udredes. Eksportabilitetsprincippet beskytter erhvervede rettigheder.

Reglerne om »eksport« af ydelser er forskellige for kontantydelser (dagpenge, pensioner osv.) og for naturalydelser (lægehjælp, sygehusophold osv.). For naturalydelser gælder som hovedregel, at de ydes efter lovgivningen i det land, hvor den berettigede bor eller opholder sig, uanset om den berettigede i henhold til forordningens regler »hører under« lovgivningen i dette land. Eksportabiliteten viser sig ved, at institutionen i det land, under hvis lovgivning den berettigede hører, skal refundere institutionen i bopæls- eller opholdsstaten dens udgifter til naturalydelser. Hvis f.eks. en grænsearbejder, der bor i Tyskland og arbejder i Danmark, bliver syg på sin bopæl, skal han have lægehjælp efter tysk lovgivning, men da han arbejder i Danmark, hører han efter forordningens regler i sikringsmæssig henseende til i Danmark, og den danske sygesikring skal derfor refundere den tyske sygeforsikring dens udlæg til lægehjælp osv. til den pågældende.

Derimod gælder for kontantydelser, at de ydes direkte efter lovgivningen i den stat, under hvis lovgivning den berettigede hører. Kontantydelser skal derfor ydes til en arbejdstager eller person, uanset om han har bopæl i en anden medlemsstat. De sendes til ham, enten direkte eller via en institution i den stat, hvor han bor. Når der i forordningen er valgt to forskellige løsninger for naturalydelser og for kontantydelser, skyldes det vanskeligheder ved på anden måde at give ret til naturalydelser, når den berettigede ikke opholder sig i det land, efter hvis lovgivning hjælpen skal ydes - og på den anden side, at det er forholdsvis enkelt at sende penge over grænserne.

Pro rata temporis princippet
Pro rata temporis princippet giver den berettigede ret til en forholdsmæssig ydelse, hvis han - fordi han skifter arbejdssted - ikke har nået at optjene tilstrækkelige rettigheder til at kunne få en fuld ydelse. Princippet er ikke almindeligt i den forstand, at det finder anvendelse på alle ydelser. Dets anvendelse er begrænset til pensionerne og fordelingen af udgifterne til visse

erstatninger efter lovgivningen om erhvervssygdomme. Det er en beregningsregel, der forudsætter sammenlægningsprincippet. Når der ydes pension »pro rata temporis«, betyder det, at den pension, der ydes, er proportional med den forsikrings- eller bopælstid, som den berettigede har gennemført i vedkommende land sat i forhold til den samlede forsikrings- eller bopælstid tilbagelagt efter lovgivningen i samtlige EU-lande". Princippet må ses i lyset af forordningens regler om pension. Efter disse regler skal den berettigede have pension fra hvert af de lande, hvor han har optjent ret. Hans samlede pension stykkes sammen af pensionsdele fra hvert af de lande, hvor han har optjent ret.

Opholdsdirektivet set i relation til forordning 1612/68 og forordning 883/04
Forordning 883/04 og direktiv 2004/38 om unionsborgeres og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område er to forskellige retsinstrumenter. Forordningen koordinerer retten til sociale sikringsydelser, men giver ikke i sig selv ret til lovligt ophold på en medlemsstats område. Direktivet regulerer retten og betingelserne for at en borger kan tage ophold eller færdes lovligt på en anden medlemsstats område, men giver ikke i sig selv ret til sociale sikringsydelser. Direktivet skelner mellem økonomisk aktive og ikke økonomisk aktive. For ikke-økonomisk aktive gælder det, at de ikke må lægge værtslandets sociale system til urimelig byrde, og at de skal være i besiddelse af en sygesikring.

Forsorgsmæssige ydelser er derimod ikke omfattet af forordningens anvendelsesområde.

Begrebet "sociale ydelser" er dog ikke defineret nærmere, hverken i forordningen eller direktivet. Det følger dog af EU-domstolens retspraksis, at økonomiske ydelser, der, uanset hvorledes de betegnes i den nationale lovgivning, har til formål at lette adgangen til arbejdsmarkedet, ikke kan anses for "sociale ydelser" i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 24, stk. 2, i direktiv 2004/38, jf. sag C-22/08-23/08, Vatsouras.

Enhver unionsborger, der udøver retten til at færdes og opholde sig på en anden medlemsstats område, kan påberåbe sig det generelle forbud mod forskelsbehandling på grund af nationalitet i TEUF artikel 18 i alle de situationer, der henhører under EU-retten. Der henvises endvidere til de specielle bestemmelser om ligebehandling i artikel 24 i opholdsdirektivet samt artikel 7, stk. 2, i forordning 1612/68. Artikel 24 i opholdsdirektivet fastlægger retten til ligebehandling for EU-borgere, der i henhold til direktivets regler opholder sig i værtsmedlemsstaten samt deres familiemedlemmer, uanset nationalitet. Der gælder en række undtagelser hertil, jf. artikel 24, stk. 2.

Sammenfattende kan det fastslås, at ligebehandling for så vidt angår retten til sociale ydelser alene gælder fuldt ud for arbejdstagere og selvstændige erhvervsdrivende. For så vidt angår artikel 7, stk. 2, i forordning 1612/68, fastlægger denne retten til ligebehandling i social og skattemæssig henseende for vandrende arbejdstagere og dennes familiemedlemmer. EU-Domstolen har fortolket begrebet "social fordel" meget vidtgående.

3.2.5 Unionsborgerskabet

Unionsborgerskabet har særlig betydning for grupper, der ikke er vandrende arbejdstagere. Det gælder f.eks. førstegangsarbejdssøgende og personer, der har fået ophold som selvforsørgende, dvs. ikke-økonomisk aktive personer.

Opholdsdirektivet regulerer, hvornår der er adgang til ophold og også i et vist omgang adgang/manglende adgang til ydelser. Rækkevidden af direktivet er ikke på alle områder helt klar (jf. f.eks. nedenfor om sociale ydelser og Vatsouras-sagen), og samspillet med forordningerne for vandrende arbejdstagere er kompliceret. Hertil kommer, at EU-Domstolen til stadighed fortolker EU-retten dynamisk. Det er derfor ikke muligt at tegne et enkelt billede af

retsstillingen for unionsborgere. I det følgende gennemgås de grundlæggende bestemmelser i opholdsdirektivet og de ledende domme fra EU-Domstolen om unionsborgerskabet.

Regler i opholdsdirektivet

Artikel 6

Ret til ophold i indtil tre måneder

1. Unionsborgere har ret til frit at tage ophold på en anden medlemsstats område for en periode på højst tre måneder uden andre betingelser eller formaliteter end kravet om at være i besiddelse af et gyldigt identitetskort eller pas.

2. Stk. 1 finder ligeledes anvendelse på familiemedlemmer, der ikke er statsborgere i en medlemsstat, og som ledsager eller slutter sig til en unionsborger, hvis de er i besiddelse af et gyldigt pas.

Artikel 7

Retten til ophold i mere end tre måneder

1. Enhver unionsborger har ret til at opholde sig på en anden medlemsstats område i mere end tre måneder, hvis den pågældende:

a) er arbejdstager eller selvstændig erhvervsdrivende i værtsmedlemsstaten, eller

b) råder over tilstrækkelige midler til sig selv og sine familiemedlemmer, således at opholdet ikke bliver en byrde for værtsmedlemsstatens sociale system, og er omfattet af en sygeforsikring, der dækker samtlige risici i værtsmedlemsstaten, eller

c) - er indskrevet ved en privat eller offentlig institution, der er godkendt eller som finansieres af værtsmedlemsstaten i medfør af dennes lovgivning eller administrative praksis, med henblik på dér som hovedaktivitet at følge en uddannelse, herunder en erhvervsuddannelse, og

– er omfattet af en sygeforsikring, der dækker samtlige risici i værtsmedlemsstaten, og ved en erklæring eller på anden tilsvarende måde, efter den pågældende persons eget valg godtgør over for den relevante nationale myndighed, at vedkommende råder over tilstrækkelige midler til sig selv og sine familiemedlemmer, således at opholdet ikke bliver en byrde for værtsmedlemsstatens sociale system, eller

er et familiemedlem, der ledsager eller slutter sig til en unionsborger, der opfylder betingelserne i litra a), b) eller c).

2. Retten til ophold, jf. stk. 1, omfatter også familiemedlemmer til en unionsborger, der ikke er statsborgere i en medlemsstat, når disse ledsager eller slutter sig til unionsborgeren i værtsmedlemsstaten, og unionsborgeren opfylder betingelserne i stk. 1, litra a), b) eller c).

Artikel 7, stk. 3 om bevarelse af status som arbejdstager er gennemgået under afsnittet ovenfor om vandrende arbejdstagere.

Artikel 8

Administrative formaliteter for unionsborgere

3. Med henblik på udstedelse af beviset for registrering kan medlemsstaterne udelukkende kræve, at

-unionsborgere som omhandlet i artikel 7, stk. 1, litra a), foreviser et gyldigt identitetskort eller pas, en bekræftelse fra arbejdsgiveren for ansættelsen eller et ansættelsesbrev eller et bevis for, at vedkommende udøver selvstændig erhvervsvirksomhed

– unionsborgere som omhandlet i artikel 7, stk. 1, litra b), foreviser et gyldigt identitetskort eller pas samt dokumentation for, at de opfylder betingelserne i litra b)

- unionsborgere som omhandlet i artikel 7, stk. 1, litra c), foreviser et gyldigt identitetskort eller pas og dokumentation for at være tilmeldt en anerkendt institution og være dækket af en sygeforsikring, der dækker samtlige risici, samt fremlægger den i artikel 7, stk. 1, litra c,

omhandlede erklæring eller tilsvarende dokumentation. Medlemsstaterne kan ikke kræve, at der i nævnte erklæring angives et bestemt beløb.

4. Medlemsstaterne må ikke fastsætte et bestemt beløb, som de anser for at svare til "tilstrækkelige midler", men de skal tage hensyn til den pågældendes personlige situation. Beløbet må under ingen omstændigheder være højere end det niveau, der giver værtsmedlemsstatens egne statsborgere mulighed for at modtage sociale ydelser, eller når dette kriterium ikke kan anvendes, end den laveste sociale pension, der udbetales i værtslandet

Artikel 14
Bevarelse af retten til ophold
1. Unionsborgere og deres familiemedlemmer, har ret til ophold som omhandlet i artikel 6, så længe de ikke bliver en urimelig byrde for værtsmedlemsstatens sociale system.
2. Unionsborgere og deres familiemedlemmer har ret til ophold som omhandlet i artikel 7, 12 og 13, såfremt de opfylder de i disse artikler opstillede betingelser.
Hvis der i særlige tilfælde er rimelig tvivl om, hvorvidt unionsborgeren eller dennes familiemedlemmer opfylder betingelserne i artikel 7, 12 og 13, kan medlemsstaterne undersøge, om disse betingelser er opfyldt. En sådan undersøgelse foretages dog ikke systematisk.
3. Unionsborgeres og deres familiemedlemmers benyttelse af værtsmedlemsstatens sociale system må ikke automatisk medføre foranstaltninger til udsendelse af de pågældende personer.
4. Uanset stk. 1 og 2 og med forbehold af kapitel VI må der under ingen omstændigheder iværksættes foranstaltninger til udsendelse af unionsborgere eller deres familiemedlemmer, hvis:
a) unionsborgerne er arbejdstagere eller selvstændige erhvervsdrivende, eller
b) unionsborgerne er rejst ind på værtslandets område for at søge beskæftigelse. I så fald må unionsborgerne og deres familiemedlemmer ikke udsendes, så længe det kan dokumenteres, at unionsborgerne fortsat søger arbejde og har reelle muligheder for at blive ansat.

Artikel 24
Ligebehandling
1. Med forbehold af specifikke bestemmelser, der udtrykkeligt fremgår af traktaten og den afledte ret, anvendes traktatens bestemmelser uden forskelsbehandling på alle unionsborgere, der i henhold til dette direktiv opholder sig i værtsmedlemsstaten, og på værtsmedlemsstatens egne statsborgere. Denne ligebehandling gælder også familiemedlemmer, der ikke er statsborgere i en medlemsstat, men som har ret til ophold eller ret til tidsubegrænset ophold.
2. Uanset stk. 1 er værtsmedlemsstaten ikke forpligtet til at tillægge ret til sociale ydelser i de første tre måneder af et ophold eller eventuelt i den længere periode, der er omhandlet i artikel 14, stk. 4, litra b), eller til, forud for erhvervelse af ret til tidsubegrænset ophold, at yde studiestøtte, herunder støtte til erhvervsuddannelse, i form af stipendier eller lån, til andre personer end arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og personer, der har bevaret denne status, samt deres familiemedlemmer.

Retspraksis om unionsborgerskabet
I sag C-85/96, Sala, Saml. 1998 I-2691, fastslog Domstolen, at unionsborgere, der har lovligt ophold i en medlemsstat, ikke må forskelsbehandles i forhold til statens egne borgere, for så vidt angår ydelser mv. der er omfattet af traktatens anvendelsesområde, uanset grundlaget for deres lovlige ophold.

Sagen vedrørte en spansk kvinde, der havde haft lønnet beskæftigelse i Tyskland, men var blevet arbejdsløs og modtog bistandshjælp. Sala fik afslag fra myndighederne i Tyskland på at modtage børnepasningsydelse, da hun ikke var tysk statsborger og ikke længere havde

opholdsbevis eller anden form for opholdsdokument. At hun havde lovligt ophold i henhold til tysk lovgivning, bestred Tyskland dog ikke. Domstolen udtalte, at statsborgere i en medlemsstat, der har lovligt ophold i en anden medlemsstat, kan påberåbe sig forbuddet mod forskelsbehandling i TEUF artikel 18 (dengang artikel 6) i alle de tilfælde, som er omfattet af TEUFs anvendelsesområde. Domstolen konkluderede herefter i præmis 65, at

"[EU-retten] er til hinder for, at en medlemsstat over for statsborgere fra andre medlemsstater, **der har en anerkendt ret til at have bopæl i medlemsstaten**, stiller krav om, at disse foreviser en af medlemsstatens myndigheder udstedt formel opholdstilladelse for at kunne få tilkendt børnepasningsydelse, mens landets egne statsborgere alene skal have bopæl eller sædvanligt ophold i medlemsstaten."

Det var således i strid med forskelsbehandlingsforbuddet at betinge børnepasningsydelsen af et opholdsbevis, der ikke blev krævet af Tysklands egne borgere.

I sagen C-184/99, Rudy Grzelczyk, Saml. 2001 I-6193, tog Domstolen stilling til en lignende problemstilling vedrørende en fransk statsborger, der studerede i Belgien. Efter at have studeret i Belgien i 3 år søgte Rudy Grzelczyk de belgiske myndigheder om minimex, der er en belgisk kontanthjælpsydelse. De belgiske myndigheder afslog under henvisning til, at kontanthjælpsydelsen var forbeholdt belgiske borgere, flygtninge og statsløse, samt EU-borgere, der var omfattet af forordning 1612/68 (dvs. vandrende arbejdstagere).

Under henvisning til, at unionsborgerskabet og kapitlet om uddannelse og erhvervsuddannelse siden var indføjet i traktaten, fastslog Domstolen, at studerende med lovligt ophold i en anden medlemsstat har samme ret som andre unionsborgere til at påberåbe sig rettigheder under TEUF og herunder forbuddet mod forskelsbehandling i artikel 18. Grzelczyk havde derfor ret til at få minimex på lige fod med belgiske borgere.

Kravet om ligebehandling skal dog ses i sammenhæng med artikel 21, hvorefter unionsborgere "har ret til at færdes og opholde sig frit med de begrænsninger og på de betingelser, der er fastsat i denne traktat og i gennemførelsesforanstaltningerne hertil". Retten til ophold for studerende er således fortsat undergivet de begrænsninger, der følger af (nu) direktiv 2004/38/EF (opholdsdirektivet).

Domstolen fortolker herefter dette krav i direktivet således, at værtsmedlemsstaten kan fratage den studerendes opholdsret, hvis den studerende ikke længere opfylder betingelsen om egne midler, men udtaler at

"sådanne foranstaltninger kan dog aldrig blive den automatiske følge af, at en studerende, der er statsborger i en anden medlemsstat, har ansøgt om tildeling af en bistandsydelse i værtsmedlemsstaten", jf. præmis 43.

Sagen er blevet fulgt op af flere sager, der vedrører adgangen til studiestøtte:

I Bidar-sagen (C-209/03) fastslog Domstolen, at særligt indførelsen af unionsborgerskabet medfører, at der skal ske ligebehandling af unionsborgere med hensyn til tildeling af studiestøtte. I sagen accepterede Domstolen dog, at værtsstaten kan begrænse tildeling af støtte til personer, der har godtgjort at være integreret til en vis grad i samfundet i denne stat. For studerende, der ikke kan påvise integration i form af tilknytning til arbejdsmarkedet, kunne der stilles krav om ophold af en vis periode i værtsstaten. I den konkrete sag henviste Domstolen til, at UK stillede krav om 3 års bopæl. Sagen er fulgt op af Förster-sagen (C-158/07), hvor Domstolen accepterede et hollandsk krav om bopæl på 5 år. Domstolen skelede dog i den

forbindelse til artikel 24, stk. 2, i opholdsdirektivet, som endnu ikke var gældende for omstændighederne i sagen. Her følger nogle af de illustrative præmisser (artikel 12 er nuværende artikel 18, og artikel 18 er nuværende artikel 21):

"Ifølge artikel 12, stk. 1, EF er al forskelsbehandling, der udøves på grundlag af nationalitet, forbudt inden for EF-traktatens anvendelsesområde og med forbehold af dennes særlige bestemmelser.

Ifølge Domstolens faste praksis kan en unionsborger, der har lovligt bopæl i værtsmedlemsstaten, støtte ret på artikel 12 EF i alle de situationer, der er omfattet af fællesskabsrettens materielle anvendelsesområde (dom af 12.5.1998, sag C-85/96, Martínez Sala, Sml. I, s. 2691, præmis 63, og Bidar-dommen, præmis 32).

Herunder hører også situationer, der er knyttet til udøvelsen af de grundlæggende friheder, som er sikret ved traktaten, herunder udøvelsen af retten til at færdes og opholde sig på medlemsstaternes område, som er fastsat i artikel 18 EF (jf. dom af 2.10.2003, sag C-148/02, Garcia Avello, Sml. I, s. 11613, præmis 24, og af 12.7.2005, sag C-403/03, Schempp, Sml. I, s. 6421, præmis 18).

Domstolen har i den forbindelse tidligere fastslået, at en statsborger i en medlemsstat, der rejser til en anden medlemsstat for at gennemgå en gymnasieuddannelse, gør brug af sin ret efter artikel 18 EF til at færdes frit (jf. dom af 11.7.2002, sag C-224/98, D'Hoop, Sml. I, s. 6191, præmis 29-34, og Bidar-dommen, præmis 35).

Hvad angår sociale forsorgsydelser har Domstolen fastslået, at en unionsborger, der ikke er erhvervsaktiv, kan påberåbe sig artikel 12, stk. 1, EF, når han lovligt har opholdt sig i værtsmedlemsstaten i en vis periode (Bidar-dommen, præmis 37).

En studerende, som rejser til en anden medlemsstat for at påbegynde eller fortsætte sine studier, har opholdsret i henhold til artikel 18 EF og direktiv 93/96, når vedkommende opfylder betingelserne i direktivets artikel 1 om, at han eller hun råder over tilstrækkelige midler, er omfattet af en sygeforsikringsordning og er indskrevet ved en anerkendt uddannelsesinstitution med henblik på hovedsageligt at følge en erhvervsuddannelse.

En studerende, der opholder sig lovligt i en anden medlemsstat, er derfor omfattet af traktatens anvendelsesområde i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i artikel 12, stk. 1, EF med hensyn til tildeling af en studiestøtte til dækning af leveomkostninger (jf. Bidar-dommen, præmis 42).

Ifølge artikel 3 i direktiv 93/96 [nu direktiv 2004/38] *giver dette direktiv ganske vist ikke studerende, som har opholdsret, krav på at få udbetalt uddannelsesstøtte i værtsmedlemsstaten.*

Denne bestemmelse er dog ikke til hinder for, at en statsborger i en medlemsstat, som ifølge artikel 18 EF og de bestemmelser, der er vedtaget til gennemførelse af denne artikel, opholder sig lovligt på en medlemsstats område, hvor den pågældende påtænker at påbegynde eller fortsætte sine studier under dette ophold, påberåber sig det grundlæggende princip om ligebehandling, der er fastsat i artikel 12, stk. 1, EF (jf. i denne retning Bidar-dommen, præmis 46).

Det er i den forbindelse uden betydning, at Jacqueline Förster hovedsageligt rejste til Nederlandene for at færdiggøre sin uddannelse dér.

Endvidere kan en studerende, som er statsborger i en medlemsstat i Den Europæiske Union, ifølge retningslinjerne af 9. maj 2005 oppebære en studiestøtte, hvis vedkommende forud for ansøgningens indgivelse har opholdt sig lovligt og uden afbrydelse i Nederlandene i mindst fem år. Da denne betingelse vedrørende opholdets varighed ikke kan gøres gældende over for studerende, som er nederlandske statsborgere, er det et spørgsmål, hvilke begrænsninger der kan fastsættes for, at studerende, som er statsborgere i andre medlemsstater, har ret til en studiestøtte til dækning af leveomkostninger, for at den forskellige behandling af de sidstnævnte studerende i forhold til indenlandske studerende, som kan opstå af denne grund, ikke kan anses for diskriminerende og dermed forbudt efter artikel 12, stk. 1, EF.

Dette spørgsmål har Domstolen taget stilling til i Bidar-dommen.

Bidar-dommen vedrørte i modsætning til den foreliggende sag en national lovgivning, der stillede som betingelse, at studerende fra andre medlemsstater, som ansøgte om en støtte til dækning af leveomkostninger, ud over at opfylde et krav om bopæl var etableret i værtsmedlemsstaten. For så vidt som den lovgivning, der i nævnte dom var tale om i hovedsagen, udelukkede enhver mulighed for, at en statsborger fra en anden medlemsstat som studerende kunne opnå status som etableret person, indebar denne lovgivning, at en sådan statsborger, uanset vedkommendes grad af faktisk integration i værtsmedlemsstaten, umuligt kunne opfylde nævnte betingelse og derfor have fordel af retten til støtte til dækning af leveomkostninger.

I Bidar-dommen påpegede Domstolen, at selv om medlemsstaterne har pligt til ved organiseringen og anvendelsen af deres sociale sikringsordning at vise en vis økonomisk solidaritet med statsborgere fra andre medlemsstater, er enhver medlemsstat berettiget til at sikre, at tildeling af støtte til dækning af leveomkostningerne for studerende fra andre medlemsstater ikke bliver til en urimelig byrde, der kan have konsekvenser for det samlede støttebeløb, der kan udbetales af denne stat (jf. Bidar-dommen, præmis 56).

Domstolen understregede endvidere, at det er berettiget, at en medlemsstat kun tildeler en støtte til dækning af leveomkostninger til sådanne studerende, der har godtgjort til en vis grad at være integreret i samfundet i denne stat (jf. Bidar-dommen, præmis 57).

På grundlag af disse betragtninger konkluderede Domstolen, at en vis grad af integration kan anses for godtgjort, såfremt det konstateres, at den pågældende studerende har opholdt sig i en vis periode i værtsmedlemsstaten (jf. Bidar-dommen, præmis 59).

Hvad særligt angår spørgsmålet, om en betingelse om uafbrudt bopæl i fem år, som det kræves efter de nationale retsforskrifter, der er omtvistet i hovedsagen, er forenelig med fællesskabsretten, skal det undersøges, om en sådan betingelse kan være begrundet i værtsmedlemsstatens ønske om at sikre sig, at studerende, som er statsborgere i andre medlemsstater, til en vis grade er integreret på dennes område.

I den foreliggende sag findes en sådan betingelse om uafbrudt bopæl i fem år at være egnet til at sikre, at den, som har ansøgt om studiestøtten til dækning af leveomkostninger, er integreret i værtsmedlemsstaten.

Det er dog yderligere en forudsætning for, at denne betingelse er berettiget efter fællesskabsretten, at den står i rimeligt forhold til det lovlige formål, som forfølges med national ret. Den må således ikke gå videre, end hvad der er nødvendigt for at nå dette formål.

En betingelse om uafbrudt bopæl i fem år kan ikke anses for at være for vidtgående, navnlig ikke under hensyn til de anførte krav vedrørende graden af integration for personer, som ikke er statsborgere i værtsmedlemsstaten.

I den forbindelse bemærkes, at selv om direktiv 2004/38 ikke finder anvendelse på de faktiske omstændigheder i hovedsagen, indeholder direktivets artikel 24, stk. 2, vedrørende andre personer end arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og personer, der har bevaret denne status, samt deres familiemedlemmer en bestemmelse om, at værtsmedlemsstaten ikke er forpligtet til at yde studiestøtte, herunder støtte til erhvervsuddannelse, i form af stipendier eller lån, til studerende, der ikke har fået fast opholdsret, ligesom det i artikel 16, stk. 1, bestemmes, at unionsborgere, der har haft lovligt ophold i værtsmedlemsstaten fem år i træk, har ret til tidsubegrænset ophold på dens område.

Domstolen har også præciseret, at et bopælskrav for at være forholdsmæssigt skal anvendes af de nationale myndigheder på grundlag af klare og på forhånd kendte kriterier (jf. dom af 23.3.2004, sag C-138/02, Collins, Sml. I, s. 2703, præmis 72).

Det bopælskrav, som er fastsat i retningslinjerne af 9. maj 2005, giver de pågældende mulighed for at få helt klart kendskab til deres rettigheder og forpligtelser og sikrer dermed en høj grad af retssikkerhed og gennemskuelighed ved tildeling af studiestøtte til dækning af leveomkostninger for studerende.

Det må derfor fastslås, at et sådant bopælskrav på fem år, som er fastsat i den nationale lovgivning, der er omtvistet i hovedsagen, ikke går videre, end hvad der er nødvendigt for at opfylde formålet, som er at sikre, at studerende fra andre medlemsstater til en vis grad er integreret i værtsmedlemsstaten.

Denne konstatering berører ikke medlemsstaternes mulighed for at tildele studerende fra andre medlemsstater, som ikke opfylder kravet om fem års bopæl, studiestøtte til dækning af deres leveomkostninger, hvis de ønsker det."

Domstolen har tidligere fastslået, at artikel 21 om unionsborgerskabet har direkte virkning. I dom af 17. september 2002 i sagen C-413/99, Baumbast, udtalte Domstolen således, at i modsætning til tiden før 1993, hvor Maastricht-traktaten trådte i kraft, og hvor opholdsretten efter TEF tidligere var betinget af, at vedkommende udøvede en ret efter artikel 45, 49 eller 56, indførtes ved artikel 21, stk. 1, retten for enhver unionsborger til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område. Videre fastslog Domstolen, at det ikke kan kræves af en unionsborger, at denne skal udøve virksomhed som lønmodtager eller som selvstændig erhvervsdrivende for at opnå de rettigheder, der hjemles i TEUF om unionsborgerskabet, jf. dommens præmis 81. Domstolen drog dog ikke nogle mere generelle konsekvenser af, at retten til indrejse og ophold efter artikel 21 har direkte virkning.

Domstolen undersøgte herefter, om Baumbast opfyldte de betingelser for ret til ophold, der er fastsat i Rådets direktiv 90/364 (nu direktiv 2004/38) om opholdsret for statsborgere, der ikke har opholdsret på grundlag af andre bestemmelser i EU-retten samt til medlemmerne af deres familie. Domstolen konstaterede, at Baumbast boede med sin familie i UK og arbejdede som lønmodtager i tredjelande for tyske virksomheder. Domstolen konstaterede endvidere, at Baumbast eller dennes familie ikke havde gjort brug af det sociale system i UK, hvorfor han opfylder betingelsen i direktivet om, at han skal have rådighed over tilstrækkelige midler.

Med hensyn til direktivets anden betingelse om, at man skal være dækket af en fuld sygeforsikring i værtsstaten, fastslår Domstolen, at Baumbast og hans familie er dækket af en fuld

sygeforsikring i Tyskland, og at det vil være et klart uforholdsmæssigt indgreb i retten til ophold efter artikel 21, hvis der ikke tillades ham en ret til ophold efter denne bestemmelse under henvisning til betingelsen i opholdsdirektivet, blot fordi den sygeforsikringsordning, som han er omfattet af, ikke dækker behandling, der ydes i værtsstaten i nødsituationer. Domstolen indfortolker således et proportionalitetsprincip i artikel 21. De begrænsninger og betingelser, der nævnes i artikel 21, skal anvendes i overensstemmelse med EU-rettens almindelige principper, navnlig proportionalitetsprincippet. De nationale foranstaltninger, der træffes på dette område, skal være hensigtsmæssige og nødvendige med henblik på at opnå det forfulgte mål, jf. dommens præmis 91.

I præmisserne i Förster-sagen nævnes Collins-sagen (C-138/02). Den sag vedrørte en førstegangsarbejdssøgende i UK. Spørgsmålet var, om Collins havde ret til en ydelse for arbejdssøgende. Domstolen brugte en kombination af unionsborgerskabet og traktatens regler om ligebehandling af vandrende arbejdstagere til at nå frem til, at arbejdssøgende har krav på ligebehandling med henblik på ydelser til jobsøgende. Da sagen også er illustrativ vedr. krav om bopæl gengives nogle af præmisserne her:

"Når henses til indførelsen af unionsborgerskabet og den i retspraksis anlagte fortolkning af unionsborgernes ret til ligebehandling, kan traktatens artikel 48, stk. 2, der er udtryk for det grundlæggende ligebehandlingsprincip, som er sikret i traktatens artikel 6, ikke længere fortolkes således, at en økonomisk ydelse, som har til formål at lette adgangen til beskæftigelse på en medlemsstats arbejdsmarked, ikke er omfattet af bestemmelsens anvendelsesområde.

Fortolkningen af ligebehandlingsprincippets rækkevidde med hensyn til adgangen til beskæftigelse bør genspejle denne udvikling i forhold til den fortolkning, der blev anlagt i Lebondommen og i dommen af 12. september 1996, Kommissionen mod Belgien.

I 1996-bekendtgørelsen er der indført en forskellig behandling, alt efter om en person har sædvanligt ophold i Det Forenede Kongerige eller ikke. Da denne betingelse lettere vil kunne opfyldes af statens egne statsborgere, er de nævnte bestemmelser til ugunst for de statsborgere i medlemsstaterne, som har udnyttet deres ret til at bevæge sig for at søge beskæftigelse på en anden medlemsstats område (jf. i denne retning dom af 23.5.1996, sag C-237/94, O'Flynn, Sml. I, s. 2617, præmis 18, og af 16.1.2003, sag C-388/01, Kommissionen mod Italien, Sml. I, s. 721, præmis 13 og 14).

Et sådant bopælskrav vil kun kunne være begrundet, såfremt det er uafhængigt af de berørte personers nationalitet og står i rimeligt forhold til det formål, der lovligt tilstræbes med den pågældende nationale lovgivning (dom af 24.11.1998, sag C-274/96, Bickel og Franz, Sml. I, s. 7637, præmis 27).

Domstolen har allerede fastslået, at det er legitimt for den nationale lovgiver at ville sikre sig, at der består en reel forbindelse mellem den, der ansøger om ydelser, der har karakter af en social fordel i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 1612/68, og det berørte arbejdsmarkeds geografiske område (jf. i forbindelse med udbetaling af ungdomsarbejdsløshedsydelser til unge, som søger arbejde for første gang, D'Hoop-dommen, præmis 38).

Det bemærkes, at støtten til arbejdssøgende, der er indført ved 1995-loven, er en social sikringsydelse, der har erstattet arbejdsløshedsydelsen og indkomststøtten til arbejdsløse, og at der bl.a. stilles krav om, at den person, der gør krav på ydelsen, skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet, være aktiv arbejdssøgende og ikke må have hverken indtægter, der overstiger det fastsatte beløb, eller en formue, der overstiger et bestemt beløb.

Det kan anses for legitimt, at en medlemsstat kun tildeler en sådan støtte, når det er godtgjort, at der består en reel forbindelse mellem den, der søger arbejde, og den pågældende stats arbejdsmarked.

Hvorvidt der består en sådan forbindelse afhænger bl.a. af, om det kan fastslås, at den omhandlede person i et rimeligt tidsrum, faktisk og reelt har søgt arbejde i den pågældende medlemsstat.

Det Forenede Kongerige kan således kræve, at der består en tilknytning mellem de personer, der ønsker at få tildelt en sådan støtte, og dets arbejdsmarked.

Selv om et bopælskrav i princippet er egnet til at sikre, at der består en sådan tilknytning, må det imidlertid, for at være forholdsmæssigt, ikke være mere vidtgående end nødvendigt for at opfylde denne målsætning. De nationale myndigheder skal nærmere bestemt basere anvendelsen af kravet på klare og på forhånd kendte kriterier, og der skal være fastsat en adgang til domstolskontrol. Hvis der til opfyldelse af nævnte krav kræves en bopælsperiode, må den under alle omstændigheder ikke overstige, hvad der er nødvendigt for, at de nationale myndigheder kan sikre sig, at den berørte faktisk søger beskæftigelse på værtsmedlemsstatens arbejdsmarked."

Collins-sagen vedrørte omstændigheder før opholdsdirektivet. I Vatsouras-sagen (C-22/08 og C-23/08) fik Domstolen lejlighed til at vurdere en ydelse til førstegangsarbejdssøgende i forhold til opholdsdirektivets artikel 24, stk., 2, hvorefter der ikke er ret til sociale ydelser de første 3 måneder af opholdet. Domstolen fastslog, at denne undtagelse skal tolkes i lyset af traktatens bestemmelser om ligebehandling af vandrende arbejdstagere (som jf. Collins-sagen også gælder ydelser for arbejdssøgende, der har til formål at lette adgangen til arbejdsmarkedet), og konstaterede på den baggrund, at en ydelse, der har til formål at lette adgang til

arbejdsmarkedet, ikke er en "social ydelse" i opholdsdirektivets forstand[14].
I Vatsouras-sagen bekræftede Domstolen, at medlemsstaterne kan kræve som betingelse for tildeling af ydelsen, at der består en reel forbindelse til arbejdsmarkedet. Endvidere fastslog den, at det ikke er afgørende for tildelingen, hvordan ydelsen betegnes i den nationale lovgivning, men om den rent faktisk resulterer i lettere adgangen til arbejdsmarkedet. I sagen var det en betingelse for at få ydelsen, at pågældende var arbejdsdygtig, og Domstolen tilkendegav, at dette kan være et indicium for, at ydelsen har til formål at lette adgangen til arbejdsmarkedet.

EU-Domstolen har i dom af 11. juli 2002 i sag C-224/98, D´Hoop, fastslået, at en forskelsbehandling, der består i at behandle egne borgere dårligere, alene fordi de har udnyttet deres ret til fri bevægelighed og taget en studentereksamen i en anden medlemsstat, er i strid med de principper, der ligger til grund for unionsborgerskabet, nemlig princippet om, at unionsborgere skal tilsikres den samme retlige behandling under udøvelsen af deres ret til fri bevægelighed. Det var således i strid med EU-retten, at den belgiske lovgivning om ungdomsarbejdsløshedsydelser som betingelse for udbetaling krævede, at modtageren havde gennemført en gymnasieuddannelse i Belgien. Unionsborgerskabet sætter således grænser for medlemssta-

[14] Allerede før afsigelsen af dommen blev det fremhævet i "The relationship and interaction between the coordination regulations and directive 2004/38/EC, side 25, at "social ydelse" bør afgrænses klart, hvilket altså ikke er sket. http://www.tress-network.org/TRESSNEW/PUBLIC/EUROPEANREPORT/ThinkTank_Residence.pdf

ternes mulighed for at udøve såkaldt ”omvendt diskrimination”, dvs., at man indrømmer egne borgere en ringere retsstilling end andre EU-borgere.

I sagerne C-499/06 (Nerkowska) og C-221/07 (Zablocka-Weyhermüller) har EU-Domstolen udvidet anvendelsesområdet for unionsborgerskabet væsentligt. Som det fremgår ovenfor ved praksis om uddannelsesstøtte, har Domstolen anset det for en betingelse for en unionsborgers ret, at pågældende ydelse var omfattet af traktatens anvendelsesområde. I sagerne udtalte Domstolen, at erstatning til krigsofre var national kompetence. Imidlertid fandt den, at medlemsstaterne er forpligtet til at udøve deres kompetence under hensyn til EU-retten, herunder unionsborgeres ret til at færdes og opholde sig frit. Udbetalingen kunne derfor ikke betinges af bopæl.

3.2.6 Konkluderende om opholdsdirektivet og unionsborgerskabet

Det fremgår af den ovenfor omtalte retspraksis fra Domstolen, at enhver unionsborger efter EU-traktatens artikel 21 som udgangspunkt har ret til at tage ophold i en anden medlemsstat. Opholdsretten er dog underlagt de betingelser og begrænsninger, som følger af traktatens andre bestemmelser eller er fastsat i opholdsdirektivet. Disse betingelser og begrænsninger fortolker EU-Domstolen imidlertid indskrænkende. En dommer fra EU-Domstolen har også indikeret, at Domstolen ikke nødvendigvis vil godkende enhver indskrænkning, der er fastsat i opholdsdirektivet (Christian Timmermanns, Lifting the Veil of Union Citizen Rights, 2003). I Vatsouras-sagen undgik Domstolen en stillingtagen hertil ved en fortolkning af begrebet ”sociale ydelser”.

Med de modifikationer, der følger af Collins- og Vatsouras-dommene, kan det ikke udledes af Domstolens hidtidige retspraksis, at en unionsborger kan opnå ret til at blive forsørget i opholdslandet alene med henvisning til TEUF artikel 21 i de tilfælde, hvor unionsborgerens ret til ophold efter EU-retten er betinget af, at unionsborgeren kan forsørge sig selv.

Unionsborgerskabet har dog den selvstændige betydning, at den konkrete *anvendelse* af de pågældende betingelser og begrænsninger i retten til ophold skal finde sted under overholdelse af det EU-retlige proportionalitetsprincip. Dette indebærer, at en national foranstaltning, hvorefter en unionsborger udvises eller nægtes en social ydelse under henvisning til dennes nationalitet, efter omstændighederne vil blive anset for uproportional og dermed stridende mod artikel 21, hvis foranstaltningen efter en konkret vurdering fremstår som åbenbart urimelig eller uforholdsmæssig.

3.2.7 Praksis om indirekte forskelsbehandling

Som det fremgår ovenfor har Domstolen for unionsborgere, der ikke har arbejdstagerstatus, i vidt omfang accepteret krav om bopæl, herunder bopæl af en vis varighed med henblik på at sikre, at ydelser kun udbetales til personer med en vis grad af integration i samfundet.

For så vidt angår vandrende arbejdstagere, er der for ydelser, der er omfattet af forordning 883/04, i vidt omfang gjort op med, om man kan fastsætte krav om bopæl, ligesom der er regler om sammenlægning af perioder. Der findes dog praksis vedr. sager om arbejdsløshedsydelser, der som udgangspunkt er omfattet af forordning 883’s materielle anvendelsesområde, men hvor sagerne vedrørte situationer, der ikke er omfattet af koordineringsregler. Disse sager blev afgjort direkte på grundlag af traktaten.

For så vidt angår sociale fordele til vandrende arbejdstagere har Domstolen i en række tilfælde tilsidesat bopælskrav. Det gælder f.eks. krav om et års ophold før ret til en særlig barsel- og moderskabsydelse (C-111/91), et bopælskrav som betingelse for at få en sabbatorlovsydelse (C-469/02), krav om 5 års ophold for at få en garanteret mindsteindkomst (C-299/01). I 2

af sagerne (299/01 og 469/02), havde medlemsstaten dog overfor Kommissionen erkendt traktatbrud, og sagerne angik derfor alene manglende rettidighed i at leve op til deres egen erkendelse. Domstolen gik derfor ikke ind i en nærmere prøvelse af det saglige formål og proportionalitet. I sagen C-111/91 går Domstolen ind i en nærmere vurdering af saglighed og proportionalitet:

"Den luxembourgske regering har for det andet anført, at den omtvistede bopælsbetingelse er sagligt begrundet af hensyn til den offentlige sundhed, idet den hænger sammen med, at udbetalingen af barselsydelsen er betinget af, at der er foretaget en række lægeundersøgelser.
Denne begrundelse kan ikke anerkendes. Under de i sagen givne omstændigheder er en forhåndsbetingelse om bopæl i Storhertugdømmet Luxembourg hverken nødvendig eller hensigtsmæssig for at nå målet vedrørende den offentlige sundhed. Ganske vist er forpligtelsen til at gennemgå en række lægeundersøgelser i Storhertugdømmet hensigtsmæssig i henseende til dette mål, men det forekommer urimeligt ikke at tage hensyn til lægeundersøgelser, som efter omstændighederne er foretaget i en anden medlemsstat.

Endvidere er den luxembourgske regerings argument uden enhver betydning for så vidt angår barselsydelsens anden del, dels fordi bopælsbetingelsen for dennes vedkommende også kan opfyldes af barnets fader, dels fordi den obligatoriske postnatale undersøgelse af moderen ikke har nogen forbindelse med betingelsen om bopæl forud for fødslen.
Den sagsøgte regerings anbringende om, at det er nødvendigt at sikre, at samtlige lægeundersøgelser finder sted under én og samme læges kontrol, kan ikke tiltrædes. Det skal hertil blot bemærkes, at de luxembourgske bestemmelser på ingen måde foreskriver, at de obligatoriske lægeundersøgelser skal foretages under den samme læges kontrol."

Af nyere praksis kan nævnes C-212/05, hvorefter en grænsearbejder ikke kunne nægtes en børnepasningsydelse til sin hjemmegående ægtefælle. Domstolen gik dog ikke ind i en nærmere vurdering af Tysklands grunde for bopælskravet – at der skulle være en faktisk tilknytning til samfundet – for Domstolen lagde vægt på, at den tyske lovgivning åbnede for, at beskæftigelse i Tyskland kunne danne grundlag for tildeling af ydelsen, selv om vedkommende havde bopæl i en anden medlemsstat. Med andre ord var Tysklands argumentation for Domstolen ikke reel.

At medlemsstaten skal argumentere godt for indirekte diskriminerende foranstaltninger illustreres bl.a. af C-228/07. Her fastslog Domstolen, at den østrigske regering ikke har udfoldet bestræbelser på at redegøre for formålet med en betingelse om bopæl, der blev stillet som betingelse for at få en arbejdsløshedsydelse, der blev tildelt under afventning af afgørelse om tildeling af invalidepension. Domstolen indikerede dog alligevel, "at den i hovedsagen omtvistede bopælsbetingelse forekommer uforholdsmæssig, da den opstilles i relation til en social sikringsydelse, der som den i hovedsagen omhandlede, kan udbetales til ansøgere om invalidepension i en begrænset periode, der ifølge den østrigske regering i gennemsnit ikke overstiger tre til fire måneder, i hvilket tidsrum det i afventning af en endelig afgørelse om tildeling af en sådan pension hverken kræves, at de er i stand til og villige til at arbejde, eller at de står til rådighed for arbejdsmarkedet (jf. i denne retning Collins-dommen, præmis 68 og 69)."

Modsat accepterede Domstolen i sagen C-406/04 et krav om bopæl for tildeling af en arbejdsløshedsydelse for personer over 50 år, der var fritaget for pligten til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet. Her havde de belgiske myndigheder udførligt redegjort for behovet for at føre kontrol med, om pågældendes økonomiske eller familiemæssige situation ændrer sig. Den understregede, at "herved må der tages hensyn til, at den kontrol, som udføres på området for arbejdsløshedsydelser, har en specifik karakter, som begrunder indførelsen af mere

indgribende foranstaltninger end dem, der anvendes ved kontrollen med andre ydelser". Der var også proportionalitet, idet "anvendelsen af mindre indgribende foranstaltninger, såsom fremlæggelsen af dokumenter eller attester, ville berøve kontrollen dens uventede karakter og dermed gøre den mindre effektiv".

Sagen C-228/07 er i øvrigt interessant ved, at den – i forlængelse af tidligere sager – principielt accepterer risikoen for at alvorligt indgreb i den social sikringsordnings økonomiske ligevægt kan udgøre et tvingende alment hensyn. Domstolen fandt dog, at en sådan risiko "næppe kan påvises, da de kompetente myndigheder, som generaladvokaten i det væsentlige har anført i punkt 81 i forslaget til afgørelse, ved at tildele den i hovedsagen omhandlede ydelse til ansøgere om invalidepension, der på tidspunktet for indgivelse af deres ansøgning boede på det nationale område, netop har godtgjort, at de kan påtage sig den finansielle byrde i afventning af en endelig afgørelse heraf." Afgørelsen af meget konkret. Generaladvokaten udtalte således: " De østrigske myndigheder har på forhånd anbefalet Jörn Petersen at ansøge om en forskudsvis udbetaling, hvorved de indirekte anerkender, at »det må påregnes, at [den ansøgte] ydelse vil blive tilkendt«, og derfor kan de i løbet af denne periode påtage sig den finansielle byrde i forbindelse med den omstridte ydelse. Hvis sagsøgeren gives afslag på ydelsen ved erhvervsudygtighed, genskabes hans oprindelige situation. Men indtil da kan Jörn Petersens flytning – som er foregået undervejs i den sagsbehandling, der sandsynligvis vil tilkende ham en ydelse, der giver ham lov til at bo i en hvilken som helst medlemsstat – ikke på nogen måde være en forudsætning for de østrigske myndigheders handleevne eller finansielle integritet."

I sagen C-158/96, der drejer som om retten til hospitalsbehandling i en anden medlemsstat, udtales:

"Det skal hertil bemærkes, at formål af rent økonomisk art ikke kan begrunde en begrænsning af det grundlæggende princip om fri udveksling af tjenesteydelser (jf. i denne retning dom af 5.6.1997, sag C-398/95, SETTG, Sml. I, s. 3091, præmis 23). Det kan dog ikke udelukkes, at en risiko for et alvorligt indgreb i den sociale sikringsordnings økonomiske ligevægt kan udgøre et tvingende alment hensyn, som kan berettige en sådan begrænsning.
Det må imidlertid fastslås, at i modsætning til hvad såvel UCM som den luxembourgske regering har hævdet, ville godtgørelse af udgifter til tandbehandling, som er udført i en anden medlemsstat, i henhold til satserne i den stat, hvor den
pågældende er sikret, ikke have væsentlig betydning for finansieringen af den sociale sikringsordning. "

Sagen C-208/05(ICT) drejede sig om, hvorvidt en medlemsstats udbetaling til en privat arbejdsformidling af det formidlingsvederlag, som en arbejdssøgende skal erlægge for formidlingen, kan betinges af, at den beskæftigelse, som formidleren har fundet, er omfattet af den lovbestemte socialforsikring på denne medlemsstats område. Der udtales:

"Det skal derfor undersøges, om en foranstaltning som ordningen med tilgodebeviser for arbejdsformidling kan begrundes, for det første i den omstændighed, at en sådan ordning udgør et nyt instrument i den nationale arbejdsmarkedspolitik med henblik på at forbedre arbejdsformidlingen og nedbringe arbejdsløsheden, for det andet i, at formålet hermed er at beskytte den nationale socialforsikring, der kun kan sikres ved hjælp af nationale bidrag, og som ville lide tab af bidrag i tilfælde af formidling af arbejde i andre medlemsstater, og endelig i, at dens formål er at beskytte det nationale arbejdsmarked mod tabet af kvalificeret arbejdskraft.

Hvad angår den førstnævnte begrundelse bemærkes, at det påhviler medlemsstaterne at vælge de foranstaltninger, hvormed målene for deres beskæftigelsespolitik kan realiseres. Domstolen har fastslået, at medlemsstaterne råder over et vidt skøn ved udøvelsen af denne beføjelse. Det kan heller ikke bestrides, at det er et lovligt mål i socialpolitikken at fremme ansættelse (jf. for så vidt angår ligebehandling af mandlige og kvindelige arbejdstagere dom af 9.2.1999, sag C-167/97, Seymour-Smith og Perez, Sml. I, s. 623, præmis 71 og 74, og af 11.9.2003, sag C-77/02, Steinicke, Sml. I, s. 9027, præmis 61 og 62).

Imidlertid kan det skøn, som medlemsstaterne råder over på det socialpolitiske område, ikke tjene som begrundelse for, at de rettigheder, som borgerne har i medfør af traktatens bestemmelser, hvori deres grundrettigheder er forankret, tilsidesættes (jf. Terhoeve-dommen, præmis 44, Seymour-Smith og Perez-dommen, præmis 75, og Steinicke-dommen, præmis 63). Generelle udsagn om egnetheden af den i hovedsagen omhandlede ordning med tilgodebeviser for arbejdsformidling til fremme af arbejdsformidling og nedbringelse af arbejdsløsheden i Tyskland kan ikke alene godtgøre, at formålet med ordningen begrunder, at udøvelsen af en af fællesskabsrettens grundlæggende friheder begrænses, og udgør heller ikke elementer, der med rimelighed gør det muligt at antage, at de valgte midler er eller kunne være egnede til at virkeliggøre dette mål.

Det samme gælder den anden begrundelse vedrørende beskyttelsen af den tyske sociale sikringsordning. Årsagsforbindelsen mellem tabet af sociale bidrag i Tyskland og formidling af arbejde i en anden medlemsstat er nemlig ikke godtgjort. Desuden er det – henset til den høje arbejdsløshed i Tyskland – ikke åbenbart, at en ledig stilling i denne medlemsstat forbliver ledig i længere tid, fordi der er foretaget formidling af beskæftigelse til en arbejdssøgende i en anden medlemsstat.

Selv om en risiko for et alvorligt indgreb i den sociale sikringsordnings økonomiske ligevægt kan udgøre et tvingende alment hensyn (jf. bl.a. dom af 28.4.1998, sag C-158/96, Kohll, Sml. I, s. 1931, præmis 41), er en sådan risiko ikke godtgjort i det foreliggende tilfælde. Tabet af bidrag til den tyske sociale sikringsordning kan nemlig begrænses. Dels er medlemsstaten, hvis den arbejdssøgende, der har fået formidlet beskæftigelse i en anden medlemsstat, ikke længere skal betale sociale bidrag til oprindelsesmedlemsstaten, ikke længere forpligtet til at udbetale arbejdsløshedsunderstøttelse. Dels indebærer selve karakteren af arbejdskraftens frie bevægelighed i traktaten, at en arbejdstagers udrejse til en anden medlemsstat kan kompenseres ved ankomsten af en arbejdstager fra en anden medlemsstat.

Selv om det antages, at tilrettelæggelsen af arbejdsmarkedet, herunder forebyggelse mod tab af kvalificeret arbejdskraft, under visse omstændigheder, og under overholdelse af visse betingelser, kan begrunde begrænsninger af arbejdskraftens frie bevægelighed, skal det under alle omstændigheder bemærkes, at nationale bestemmelser, som de i hovedsagen omhandlede, går ud over, hvad der er nødvendigt for at nå de ønskede mål. Sådanne mål kan ikke begrunde, at arbejdssøgende, der har fået formidlet beskæftigelse i andre medlemsstater, systematisk får afslag på tilgodebeviser for arbejdsformidling. En sådan foranstaltning er nemlig ensbetydende med en ren benægtelse af arbejdskraftens frie bevægelighed i medfør artikel 39 EF, hvis formål er at sikre Fællesskabets arbejdstagere og arbejdssøgende retten til at tage lønnet beskæftigelse efter deres eget valg og at udøve denne på en anden medlemsstats område (jf. for så vidt angår etableringsfrihed dom af 5.11.2002, sag C-208/00, Überseering, Sml. I, s. 9919, præmis 93).”

Som det fremgår, har Domstolen i en række tilfælde anerkendt de sociale sikringsordningers økonomiske ligevægt som et tvingende alment hensyn, men i de konkrete tilfælde har reglerne ikke levet op til proportionalitetsprincippet.

3.2.8 Sammenfattende om indirekte forskelsbehandling og optjeningskrav

Som det fremgår, stilles der fra EU - Domstolens side store krav til argumentationen for, at en indirekte diskriminerende betingelse er objektivt begrundet og proportional. Den er i den forbindelse opmærksom på, om medlemsstaten evt. bruger skinbegrundelser.

Et optjeningskrav hhv. bopælskrav kan under alle omstændigheder kun stilles, hvor der ikke findes udtrykkelige regler om sammenlægning af perioder i hjemlandet hhv. om eksport af ydelser, jf. gennemgangen af forordning 883/04.

Det kan være en legitim begrundelse for et bopælskrav, at der er behov for at sikre en vis tilknytning til landet afhængig af ydelsens art og formål.

3.2.9 Ligebehandlingsprincippet i relation til TEUF artikel 19

EU's charter om grundlæggende rettigheder indeholder i artikel 21 et forbud mod forskelsbehandling bl.a. på grund af race og etnicitet.

Den EU-retlige beskyttelse af de grundlæggende rettigheder kommer bl.a. til udtryk i EU-traktatens artikel 6, stk. 1. Det fremgår heraf, at Unionen anerkender de rettigheder, friheder og principper, der findes i EU's charter om grundlæggende rettigheder, der har samme juridiske værdi som traktaterne. Det fremgår endvidere af EU-traktatens artikel 6, stk. 3, at de grundlæggende rettigheder, som de er garanteret ved den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder (EMRK), og som de følger af medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner, udgør generelle principper i EU-retten.

Det fremgår endvidere af TEUF artikel 19, at EU kan træffe hensigtsmæssige foranstaltninger til at bekæmpe forskelsbehandling på grund af bl.a. race og etnisk oprindelse.

EU har med hjemmel heri i 2000 bl.a. udstedt direktivet om etnisk ligebehandling[15]. Direktivet er i dansk ret bl.a. gennemført i lov om etnisk ligebehandling[16], som forbyder forskelsbehandling på grund af en persons race eller etniske oprindelse. Forbuddet gælder både direkte og indirekte forskelsbehandling. Forbuddet gælder for al offentlig og privat virksomhed, for så vidt angår social beskyttelse, herunder social sikring og sundhedspleje, sociale goder, uddannelse, samt adgang til og levering af varer eller tjenesteydelser, herunder bolig, der er tilgængelig for offentligheden. Det bemærkes i den forbindelse, at forbuddet mod forskelsbehandling på grund af race og etnicitet gælder alle, og således også ulovlig forskelsbehandling af tredjelandsstatsborgere.

EU har endvidere i 2000 udstedt direktivet om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv[17]. Direktivet er i dansk ret gennemført i lov om forskelsbehandling på arbejdsmarkedet mv.[18], som forbyder forskelsbehandling på grund af race, hudfarve, religion eller tro, politisk anskuelse, seksuel orientering, alder, handicap eller national, social, eller etnisk oprindelse. Forbuddet gælder både direkte og indirekte forskelsbehandling. Efter loven må en arbejdsgiver ikke forskelsbehandle en lønmodtager eller ansø-

---

[15] Direktiv om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset race eller etnisk oprindelse (43/2000/EF).
[16] Lov nr. 374 af 28. maj 2003 om etnisk ligebehandling.
[17] Direktiv om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv (2000/78/EF)
[18] Lovbekendtgørelse nr. 1349 af 16. december 2008 om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v.

ger til ledige stillinger, ansættelse, afskedigelse, forflyttelse, forfremmelse eller med hensyn til løn- og arbejdsvilkår på grund af de ovenfor nævnte kriterier.

For en beskrivelse af forbuddet mod ulovlig forskelsbehandling på grund af race eller etnicitet i den europæiske menneskerettighedskonvention samt beskyttelse af retten til ikke-diskrimination og ligebehandling i forskellige FN-konventioner henvises til afsnit 3.3. nedenfor.

3.3 Internationale forpligtelser i øvrigt

3.3.1 Multilaterale konventioner

Indledning

Danmark har ratificeret en række multilaterale konventioner, der på forskellig måde har relevans for afgrænsningen af det juridiske rum for indførelse af optjeningsprincipper vedrørende velfærdsydelser.

Nogle konventioner forpligter de deltagende stater til at opretholde et bestemt minimumsniveau for velfærdsydelser, mens de fleste konventioner pålægger staterne mere overordnede forpligtelser, såsom pligt til at have et socialt sikringssystem på et "acceptabelt niveau", som løbende forbedres, og som sikrer borgerne retten til en række nærmere definerede, grundlæggende rettigheder.

Der er dog i vid udstrækning overlap mellem rettighederne efter de forskellige konventioner, der i mange tilfælde også indeholder gensidige henvisninger.

I en del konventioner gælder et ligebehandlingsprincip, hvorefter egne statsborgere og statsborgere fra andre deltagende stater skal behandles på lige fod for så vidt angår adgangen til de omfattede rettigheder, ligesom der ofte er medtaget bestemmelser om forbud mod diskrimination i forhold til en række kriterier. Det forekommer f.eks. også, at de deltagende stater skal sikre bevarelse af erhvervede rettigheder samt adgang til at medregne beskæftigelses- og forsikringsperioder ved bevægelser mellem deltagerstaterne.

Der findes forskellige overvågningsmekanismer, der skal påse de deltagende staters gennemførelse af forpligtelserne efter konventionerne. Ofte bygger overvågningen på de deltagende staters periodiske afrapportering om gennemførelsen af konventionen i det pågældende land, hvorefter en komité af uafhængige eksperter, der er valgt af deltagerstaterne, gennemgår rapporteringerne, og offentliggør konklusioner om staternes efterlevelse af konventionens bestemmelser. Repræsentanter for det pågældende land deltager enten direkte i komitéens gennemgang ("eksamination") af rapporten om konventionens gennemførelse, eller er repræsenteret i en komité, der efterfølgende træffer beslutning om konsekvenserne af en manglende efterlevelse.

Det kompetente organ – f.eks. ekspertkomité, regeringskomité, arbejdskonference eller ministerkomité – vil kunne udtrykke kritik med forskellige "alvorsgrader" af en deltagende stats manglende efterlevelse af sine forpligtelser efter den pågældende konvention.

Nedenfor er anført en række bestemmelser efter internationale konventioner, som Danmark har tilsluttet sig, og som har særlig relevans for afgrænsning af den juridiske ramme for indførelse af optjeningsprincipper i forhold til retten til at modtage velfærdsydelser:

Den europæiske Socialpagt (Europarådet)
Den europæiske Socialpagt fra 1961 forpligter de deltagende stater til at sikre borgerne en række grundlæggende sociale rettigheder.

Der er blandt andet tale om retten til arbejde, uddannelse, bolig, sundhed, rimelige arbejdsvilkår, lige løn for mandlige og kvindelige arbejdstagere, retten til at organisere sig og føre kollektive forhandlinger, retten til at strejke og retten til social sikring og bistand m.v.

Artikel 10 omhandler retten til erhvervsmæssig uddannelse. De deltagende stater er efter artiklen blandt andet forpligtet til at sikre, at der i "passende tilfælde" ydes finansiel støtte, hvilket f.eks. omfatter studiestøtte og lavt forrentede lån. Efter ECSR´s (komitéen af uafhængige eksperter) praksis har de deltagende stater pligt til at sikre, at borgere fra andre deltagende stater, som har lovligt ophold eller regelmæssig beskæftigelse i landet, behandles lige med hensyn til adgangen til finansiel støtte til uddannelse. ECSR fandt i sine nyeste konklusioner vedrørende dansk SU (2008), at Danmark er i uoverensstemmelse med artikel 10, stk. 4, b, og tog herved ikke hensyn til, at bestemmelsen efter sin formulering kun vedrører støtte i "passende tilfælde" (appropriate cases). Imidlertid fandt Regeringskomitéen, at sagen ikke gav anledning til en advarsel eller henstilling til Danmark. Efter artikel 12 om retten til social sikring, er de deltagende stater forpligtet til at etablere og vedligeholde et socialt sikringssystem på et "tilfredsstillende niveau", som mindst svarer til niveauet for ratifikation af ILO-konvention nr. 102 (jf. nedenfor). Staterne skal efter artiklen samtidigt arbejde for løbende at løfte sikringsniveauet. Dette medfører efter ECSR´s praksis, at det skal være velbegrundet, når reformer begrænser det sociale sikringssystem, herunder i relation til systemets holdbarhed, ligesom de deltagende stater skal opretholde i det mindste et grundlæggende obligatorisk og tilstrækkeligt omfattende socialt sikringssystem.

Videre har de deltagende stater efter artiklen pligt til gennem indgåelse af bilaterale og multilaterale aftaler - eller ved andre midler - at tage skridt til at sikre dels ligebehandling for borgere fra andre deltagende stater for så vidt angår rettigheder til social sikring, herunder vedrørende bevarelse af ydelser ved bevægelser mellem de deltagende stater, og dels bevilling og bevarelse af sociale sikringsydelser ved sammenlægning af forsikrings- eller beskæftigelsesperioder, som er gennemgået under hver af de deltagende staters lovgivning.

Ved ydelser, der er uafhængige af indbetaling af (forsikrings-) bidrag, kan staterne i de bilaterale henholdsvis multilaterale aftaler betinge bevilling af sådanne ydelser til statsborgere fra andre deltagende stater af, at disse har haft bopæl i en vis periode i den bevilgende stat.

ECSR´s praksis indebærer blandt andet, at der for så vidt angår social sikring er krav til staterne om at sikre ligebehandling i forhold til borgere fra andre deltagende stater, som har eller har haft lovligt ophold eller regelmæssigt arbejde i den deltagende stat; der er således forbud mod såvel direkte (nationalitetskrav) som indirekte forskelsbehandling (krav om bopæl og betingelse om varighed heraf, beskæftigelseskrav) i forbindelse med bevilling af bidragspligtige ydelser. Ved ikke-bidragspligtige ydelser, som f.eks. familieydelser, har staterne adgang til at fastsætte bopælsbetingelser, under forudsætning af, at disse er proportionale.

Det fremgår ligeledes af ECSR´s praksis, at staterne skal sikre dels retten til bevarelse af erhvervede rettigheder (på baggrund af invaliditet, alder, arbejdsskade, sygdom og ved ydelser til efterlevende), uanset årsag til modtagerens bevægelse mellem de deltagende stater, og dels adgangen til at medregne beskæftigelses- og forsikringsperioder, der er gennemgået i udlandet, og som anvendes til sammenlægning med henblik på opnåelse af rettigheder. Dette skal ske gennem bilaterale aftaler, eller gennem andre midler, herunder ensidigt fastsatte regler.

Artikel 13 omhandler retten til social og sundhedsmæssig bistand.

Efter bestemmelsen skal de deltagende stater sikre, at enhver person, som er uden tilstrækkelige midler, gives en passende bistand, og, i tilfælde af sygdom, den behandling, der er nødvendiggjort af pågældendes tilstand. Det er en betingelse, at den pågældende ikke kan erhverve sig tilstrækkelige midler gennem egen indsats, eller på anden måde, herunder gennem en social sikringsordning. Efter ECSR´s praksis må den sociale bistand ikke være på et niveau, der falder under fattigdomsgrænsen (defineret som mindre end 50 % af medianindkomsten).

Den sundhedsmæssige, nødvendige bistand til personer, der ikke har tilstrækkelige midler, skal efter ECSR´s praksis være gratis.

Videre skal staterne sikre, at alle kan modtage den rådgivning og personlige hjælp, som er nødvendig for at forhindre, fjerne eller lette personlig eller familiær nød.

Der gælder et ligebehandlingsprincip for de deltagende stater, idet egne borgere og borgere fra andre deltagende stater skal behandles på lige fod for så vidt angår anvendelsen af bestemmelserne i artikel 13, i overensstemmelse med forpligtelserne under den europæiske konvention om social og sundhedsmæssig bistand (jf. nedenfor). Bistand skal gives til alle, der blot opholder sig på statens territorium, hvilket efter ECSR´s praksis – men mod artiklens ordlyd – indebærer, at der også i et vist omfang er pligt til at give bistand til personer med ulovligt ophold. De deltagende stater skal efter praksis tilvejebringe hjælp, der afhjælper en akut nød.

Danmark har ratificeret Den europæiske socialpagt.

Konvention nr. 102 om minimumsnormer for social tryghed og konvention nr. 118 om ligestilling af ind- og udlændinge i henseende til social tryghed (ILO/FN)

Den internationale arbejdsorganisation, ILO, er FN´s særorganisation for arbejdsmarkedsspørgsmål. ILO har som grundlæggende mål at bekæmpe fattigdom, fremme social retfærdighed og forbedre arbejdsforholdene verden over. ILO´s trepartsorganisation, bestående af regeringer, arbejdsgivere og arbejdstagere, er unik i en international sammenhæng, og adskiller ILO fra de øvrige FN-organer og andre mellemstatslige organisationer.

Én af ILO's hovedopgaver er at udarbejde internationale standarder i form af konventioner og henstillinger, der regulerer alle aspekter af arbejdslivet. ILO har siden oprettelsen i 1919 i alt vedtaget 188 konventioner og 200 henstillinger.

Danmark har ratificeret 63 konventioner, herunder ILO's konvention nr. 102 om minimumsnormer for social tryghed og konvention nr. 118 om ligestilling af ind- og udlændinge i henseende til social tryghed.

ILO's konvention nr. 102 omhandler blandt andet bestemmelser om ret til læge- og hospitalsbehandling, dagpenge under sygdom, arbejdsløshedsunderstøttelse, aldersrente, erstatning for tilskadekomst under arbejdet og erhvervssygdomme, familieydelser, moderskabsydelser, invaliderente og ydelser til efterladte. Det er muligt for medlemslandene kun at ratificere dele af konventionen, hvilket Danmark har valgt at gøre.

Konventionen betinger, at en vis procentdel af befolkningen er omfattet af de sociale sikringsordninger, og omhandler endvidere niveau og betingelser for at modtage ydelser samt periodens længde. Konventionen overlader det til medlemsstaterne selv at bestemme, om ordningerne skal være bidrags- eller skattefinansieret. Af artikel 68 fremgår, at personer, der

ikke har statsborgerret i et land, hvori de er bosat, skal have samme rettigheder som landets egne statsborgere, dog således, at der kan fastsættes særlige regler vedrørende ikke-statsborgere og statsborgere, der er født udenfor den pågældende medlemsstats territorium, for så vidt angår ydelser, som fuldt ud eller hovedsagelig udredes af offentlige midler.

I forbindelse med vedtagelsen af ILO konvention nr. 102 var ILO opmærksom på, at bestemmelserne i konventionen om udlændinges rettigheder ikke var tilstrækkelige, hvorfor ILO 10 år senere vedtog konvention nr. 118 om ligestilling af ind- og udlændige i relation til social tryghed, hvor medlemslandene har mulighed for kun at ratificere dele af konventionen.

Danmark har ratificeret de områder i konventionen, der vedrører lægebehandling, ydelser i anledning af sygdom, ydelser ved tilskadekomst under arbejdet og arbejdsløshedsunderstøttelse. Efter artikel 3, stk. 1, i nr. 118, forpligtes medlemsstaten til at yde statsborgere i enhver anden medlemsstat ligestilling efter dens lovgivning med dens egne statsborgere for så vidt angår retten til ydelser.

Konventionen anerkender, at der kan stilles krav om bopæl af en vis periode i vedkommende land, som betingelse for ligestilling, når der er tale om ydelser, der gives uden at være betinget af direkte bidrag fra arbejdsgivere eller arbejdere, eller beskæftigelse af en vis periode, dog med undtagelse af lægebehandling, ydelser i anledning af sygdom, ydelser ved tilskadekomst under arbejdet og familieydelser (sidstnævnte forpligtelse er Danmark ikke bundet af). For disse undtagelser er der et ubetinget krav om ligestilling mellem ind- og udlændinge.

Den europæiske kodeks for social sikring (Europarådet)
Den europæiske kodeks for Social Sikring i regi af Europarådet er et ”niveauinstrument”. Konventionen giver således ikke de deltagende stater pligt til at sikre borgerne bestemte rettigheder, men fastsætter udelukkende niveau for ydelsernes størrelse i tilfælde, hvor en modtager allerede har opnået ret til bestemte sociale ydelser.

Kodeksen indeholder de samme forsikringsgrene som ILO Konvention nr. 102, og Danmarks ratifikation omfatter alle sikringsgrenene med undtagelse af efterladtepension.

Den europæiske konvention om social og sundhedsmæssig bistand (Europarådet)
Efter artikel 1 i den europæiske konvention om social og sundhedsmæssig bistand, har hver af deltagende stater pligt til at sikre borgere fra de øvrige deltagende stater, som lovligt opholder sig på deres territorium, og som mangler tilstrækkelige midler, social og sundhedsmæssig bistand efter den til enhver tid gældende lovgivning i staten på lige fod med - og på samme vilkår som - landets egne borgere.

Efter konventionens artikel 6 må en deltagende stat, på hvis territorium et andet lands statsborger lovligt opholder sig, ikke hjemsende denne alene af den grund, at pågældende har behov for bistand.

Der er ikke en formel overvågningsmekanisme tilknyttet konventionen.

Danmark har ratificeret konventionen om social og sundhedsmæssig bistand.

Den internationale konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder (FN)
Efter artikel 9 i konventionen om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder, anerkender de deltagende stater ethvert menneskes ret til social tryghed, herunder socialforsikring.

Komitéen har i General Comment No. 19 fastslået, at retten til social tryghed ikke kan defineres snævert. Ifølge komitéen gælder der efter konventionen ”a strong presumption that retrogressive measures taken in relation to the right to social security are prohibited”. Staten vil derfor skulle løfte bevisbyrden for, at et givent tiltag er nødvendigt og proportionalt.

De deltagende stater anerkender i konventionens artikel 11, at ethvert menneske har ret til en levefod, som er tilstrækkelig for vedkommende selv og vedkommendes familie, herunder ret til ”passende ernæring, beklædning og bolig og til fortsat forbedring heraf”, ligesom staterne anerkender ethvert menneskes grundlæggende ret til frihed for sult. Staterne forpligter sig til - hver især og gennem internationalt samarbejde - at træffe passende foranstaltninger til sikring af virkeliggørelsen af disse rettigheder. ”Passende levefod” fortolkes som en standard, som ligger over den pågældende stats fastsatte fattigdomsgrænse.

Efter artikel 12 har de deltagende stater bl.a. pligt til at træffe foranstaltninger, der er nødvendige for at ”skabe betingelser for at sikre ethvert menneske lægehjælp samt kur og pleje under sygdom”.

Konventionens artikel 2 indeholder en generel bestemmelse om, at enhver deltagende stat er forpligtet til ”…at træffe forholdsregler med henblik på den fremadskridende fulde virkeliggørelse af de i denne konvention vedtagne rettigheder”. Samtidigt gælder, at rettighederne skal ”gennemføres uden forskelsbehandling af nogen art i henseende til race, hudfarve, køn, sprog, religion, politisk eller anden anskuelse, national eller social herkomst, formueforhold, fødsel eller anden stilling.”

Det antages, at konventionen stiller krav om en ”kvalitativ mindstestandard”, det vil sige en nedre grænse for det acceptable niveau for de grundlæggende ydelser. Niveauet herfor er ikke absolut, og skal ikke ses i forhold til niveauet i øvrige deltagende stater, men må til enhver tid søges fastlagt med udgangspunkt i den enkelte stats egen finansielle situation og muligheder. Det er ligeledes en betingelse, at der sker en løbende, samlet forbedring af niveauet i den enkelte stat.

Danmark har ratificeret konventionen om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder.

Den internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder (FN)
Konventionens artikel 26 indeholder et generelt diskriminationsforbud. Bestemmelsen har følgende ordlyd: ”Alle mennesker er lige for loven og er berettigede til lovens ligelige beskyttelse uden nogen forskelsbehandling. I denne henseende skal loven forbyde enhver forskelsbehandling og sikre alle ligelig og effektiv beskyttelse imod forskelsbehandling af nogen grund, herunder race, hudfarve, køn, sprog, religion, politisk eller anden anskuelse, national eller social herkomst, formueforhold, fødsel eller anden stilling”. Bestemmelsen betyder, at en stat hverken direkte eller indirekte må forskelsbehandle personer i sammenlignelige situationer, medmindre forskelsbehandlingen er sagligt begrundet og proportional.

Danmark har ratificeret konventionen om borgerlige og politiske rettigheder.

Verdenserklæringen om Menneskerettigheder (FN)
Verdenserklæringen har i artikel 25 en bestemmelse, der ligner den ovenfor anførte artikel 11 i konventionen om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder, men som udvider omfanget af rettigheder. Det fastsættes således, at ”enhver har ret til en sådan levefod, som er tilstrækkelig til hans og hans families sundhed og velvære, herunder til føde, klæder, bolig og lægehjælp og de nødvendige sociale goder og ret til tryghed i tilfælde af arbejdsløshed, sygdom, uarbejdsdygtighed, enkestand, alderdom eller andet tab af fortjenstmulighed under omstæn-

digheder, der ikke er selvforskyldt". Videre indeholder Verdenserklæringens artikel 2 et forbud mod forskelsbehandling, der omfatter de samme kriterier som artikel 2 i konventionen om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder.

Verdenserklæringen er ikke juridisk bindende.

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (Europarådet)
Den Europæiske Menneskerettighedskonvention giver ikke en egentlig ret til at modtage sociale ydelser og sundhedsydelser, men artikel 2 i 1. tillægsprotokol indeholder en ret til uddannelse. Det følger imidlertid af konventionens artikel 14 om forbud mod diskrimination, sammenholdt med artikel 1 i 1. tillægsprotokol, der omhandler beskyttelse af ejendom, og som efter EMD's praksis omfatter sociale ydelser, at staten er forpligtet til ikke at forskelsbehandle personer i sammenlignelige situationer med hensyn til modtagelse af sociale ydelser, medmindre forskelsbehandlingen er sagligt begrundet og proportional.

Det er således afgørende for anvendelsen af konventionens artikel 14, om der er tale om forskelsbehandling af personer i sammenlignelige situationer. Det afhænger af en konkret vurdering, om personer befinder sig i sammenlignelige situationer. Endvidere finder bestemmelsen kun anvendelse i forhold til de rettigheder, der omfattes af konventionen.

Konvention om flygtninges retsstilling (FN)
Spørgsmålet om udlændinges adgang til velfærdsydelser skal blandt andet vurderes i forhold til de forpligtelser, der følger af FN's konvention om flygtninges retsstilling.

Efter artikel 23 i FN's konvention om flygtninges retsstilling skal de kontraherende stater med hensyn til offentlig hjælp og understøttelse indrømme flygtninge, der lovligt bor inden for deres område, samme behandling som deres egne statsborgere.

Efter flygtningekonventionens artikel 24, stk. 1, litra b, skal de kontraherende stater endvidere indrømme flygtninge, der lovligt bor indenfor deres område, samme behandling som deres egne borgere i forhold, der vedrører social tryghed, herunder lovbestemmelser vedrørende tilskadekomst under arbejde, erhvervssygdomme, moderskab, sygdom, invaliditet, alderdom, død, arbejdsløshed, familieforsørgelse og enhver anden risiko, som i henhold til vedkommende lands love eller bestemmelser omfattes af en ordning til gennemførelse af social tryghed), jf. dog bestemmelsens litra b, nr. I og II.

Efter flygtningekonventionens artikel 24, stk. 3, skal de kontraherende stater desuden lade flygtninge nyde godt af de overenskomster, der er eller i fremtiden måtte blive afsluttet mellem dem angående bevarelsen af sådanne rettigheder i henseende til social tryghed, som er erhvervet eller er under erhvervelse, på samme betingelser, som gælder for statsborgere i de stater, der har afsluttet de pågældende overenskomster.

Konvention om Barnets Rettigheder (FN)
Konventionen har til formål at fremme børns rettigheder generelt og indeholder borgerlige og politiske rettigheder såvel som økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder. For så vidt angår førstnævnte kategori af rettigheder kan bl.a. nævnes retten til livet, et navn og en nationalitet og respekt for privat- og familieliv samt retten til ytringsfrihed, religionsfrihed og forenings- og forsamlingsfrihed. For så vidt angår sidstnævnte kategori af rettigheder kan bl.a. nævnes retten til sundhed, social sikkerhed, en passende levestandard, uddannelse, hvile og fritid samt retten til beskyttelse mod økonomisk udnyttelse, ulovlig brug af narkotika og seksuel udnyttelse.

Konventionen fastslår endvidere, at håndhævelsen af de i konventionen fastsatte rettigheder skal ske uden forskelsbehandling af nogen art og uden hensyntagen til barnets eller dettes forældres eller værges race, hudfarve, køn, sprog, religion, politiske eller anden anskuelse, nationale, etniske eller sociale oprindelse, formueforhold, handicap, fødsel eller anden stilling.

Konventionen pålægger deltagerstaterne at gennemføre al passende lovgivning samt administrative og andre forholdsregler til gennemførelsen af de i konventionen anerkendte rettigheder. Med hensyn til de økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder skal deltagerstaterne gennemføre sådanne forholdsregler i videst muligt omfang inden for de ressourcer, der er til rådighed, og, hvor der er behov for det, inden for rammerne af internationalt samarbejde.

Deltagerstaterne er forpligtet til med fem års mellemrum at afgive beretning til en komité om de foranstaltninger, de har truffet med henblik på at virkeliggøre de rettigheder, der er anerkendt i konventionen, og om de fremskridt, der er gjort med hensyn til nydelsen af disse rettigheder.

Konventionen er ratificeret af 193 stater, heriblandt Danmark.

Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap (FN)
I Handicapkonventionen anerkendes vigtigheden af de principper og retningslinjer, der er indeholdt i verdenshandlingsprogrammet for personer med handicap fra 1983 og i FN's Standardregler af 20. december 1993 om lige muligheder for handicappede. I øvrigt anerkendes, at diskrimination af en person på grund af handicap er en krænkelse af det enkelte menneskes naturlige værdighed samt behovet for at fremme og beskytte menneskerettighederne for alle personer med handicap, herunder vigtigheden af personlig autonomi, uafhængighed og retten til at træffe frie valg.

Det er karakteristisk for konventionen, at den indeholder en række programerklæringer og bestemmelser om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder, som skal gennemføres gradvist i de enkelte deltagerstater ved passende foranstaltninger. Dette betyder, at der ikke i konventionen er krav om, at sådanne foranstaltninger skal være gennemført på et bestemt tidspunkt. FN's handicapkonventionen indeholder som udgangspunkt ikke nye rettigheder for personer med handicap – men der er tale om en tydeliggørelse af eksisterende rettigheder, og der er derfor i konventionen en lang række artikler, der allerede er reguleret i andre konventioner.

Danmark har ratificeret konventionen.

Nordisk Konvention om Social Bistand
Konventionen trådte i kraft den 14. juni 1992 og finder anvendelse på al lovgivning i de nordiske lande, der til enhver tid gælder for følgende sociale ordninger: a) social bistand og sociale tjenester, b) andre sociale ydelser der ikke omfattes af reglerne i den nordiske konvention af 15. juni 1992 om social sikring.

Ved anvendelsen af den lovgivning i et nordisk land, som konventionen omfatter, ligestilles statsborgere i et andet nordisk land, der har lovligt midlertidigt ophold eller lovlig bopæl i landet, med landets egne statsborgere, jf. artikel 4.

Efter artikel 6 skal en person, som er omfattet af konventionen, og som under lovligt midlertidigt ophold i et nordisk land får et umiddelbart behov for social bistand og sociale tjenester,

fra opholdslandet modtage en sådan bistand efter landets lovgivning, som behovet for hjælp tilsiger.

Artiklerne 5 og 9 finder tillige anvendelse på lovgivningen om sundhedsvæsenet.

Artikel 5 omhandler retten til at anvende eget sprog ved henvendelse til myndighederne i de nordiske lande, og artikel 9 regulerer en situation, hvor en person, der omfattes af konventionen, med behov for behandling eller pleje af længere varighed har ønske om at flytte fra et nordisk land til et andet nordisk land, hvortil den pågældende har en særlig tilknytning. I et sådant tilfælde skal de ansvarlige myndigheder i de to lande søge at medvirke til en sådan flytning, såfremt denne vil forbedre den pågældendes livssituation.

Danmark har ratificeret konventionen.

Nordisk Konvention om Social Sikring

Nordisk konvention om social sikring af 18. august 2003 anvender bestemmelserne i EF-forordning 1408/71.

Konventionen koordinerer de nordiske landes sociale sikringsordninger, men fastsætter ikke krav om landenes indretning af de sociale systemer. Konventionen finder anvendelse på den lovgivning, som er omfattet af forordning 1408/71.

Konventionens personkreds er den samme, som er dækket af forordning 1408/71. Den omfatter endvidere de personer, der ikke er dækket af personkredsen i forordning 1408/71, men som er eller har været omfattet af lovgivningen om social sikring i et nordisk land, og som har bopæl i et nordisk land, samt deres familiemedlemmer og efterladte.

Det betyder, at den nordiske konvention i en vis udstrækning også finder anvendelse på 3. lands statsborgere.

I forhold til Danmark er der fastlagt begrænsninger i 3. lands statsborgeres ret til børnefamilieydelse, social pension og arbejdsløshedsdagpenge

Der er en ny nordisk konvention om social sikring undervejs, og der er lagt op til, at den nye konvention skal bygge på forordning 883/2004 i stedet for forordning 1408/71.

Konventionen gælder i forhold til samtlige nordiske lande samt Færøerne og Grønland.

Danmark har ratificeret konventionen.

3.3.2 Bilaterale konventioner (social sikring)

Danmark har gennem årene indgået bilaterale aftaler om social sikring med en række andre lande. Disse aftaler hviler på gensidighed og har til formål at sikre statsborgere fra Danmark og medkontrahenten ligebehandling i henseende til åbning af ret og optjening af social sikring, først og fremmest social pension, samt sikre udbetaling af ydelsen på medkontrahentens område.

Statsborgere uden for EU/EØS skal efter pensionslovene have haft fast bopæl i Danmark i 10 år, før de åbner ret til pension, og de kan som hovedregel ikke medtage pensionen til hjemlandet.

Aftalerne fører til, at der sker åbning af ret til pension allerede efter 3 års bopæl (enkelte dog 5 år), hvorefter denne optjenes med 1/40 pr. år i Danmark. Den således optjente pension kan ved det fyldte 65. år udbetales på den anden stats område. Førtidspension kan også udbetales under bopæl i det andet land.

Lovvalg og udstationering er også væsentlige regler i disse aftaler. Det betyder, at en medarbejder, der er udstationeret i det "andet" land kan forblive under dansk lovgivning om social sikring i en periode på typisk 2-3 år, hvorved virksomhederne kan spare at betale socialsikringsbidrag under denne del af udstationeringen.

De bilaterale konventioner kan opdeles i 3 kategorier:

1) Aftaler indgået i perioden 1950' – 1980ér, og som vedrører lande, der nu er med i EU, nemlig Frankrig, Tyskland, Storbritannien, Schweiz og Østrig. Disse aftaler har som udgangspunkt ikke længere betydning.

2) Aftaler der omhandler alle sociale sikringsydelser Tyrkiet(1976), Jugoslavien(1977), Pakistan(1982), Marokko(1982), Israel(1995) Kroatien(2005) Endelig kan nævnes, at Bosnien-Herzegovina, Serbien og Makedonien har statssuccederet i aftalen indgået med ex-Jugoslavien.

3) Aftaler der alene omhandler social pension, ATP og lovvalg (udstationering) Canada(1985), Chile(1995), New Zealand(1997), Australien(1999), USA(2007)

Det bemærkes, at Danmark har indgået socialsikringsaftale med Indien (underskrevet februar 2010) og Sydkorea (underskrevet marts 2010). Disse aftaler er endnu ikke trådt i kraft. Begge aftaler omhandler social pension, ATP og lovvalg.

4. Kortlægning af adgang til danske velfærdsydelser I: sociale ydelser

4.1 Oversigt over sociale ydelser og optjeningsprincipper

Sociale ydelser udgøres af kontante ydelser. Disse ydelser kan enten udgøres af indkomsterstattende ydelser eller tillægsydelser. Tillægsydelser vil normalt supplere en indkomst eller en indkomsterstattende ydelse, men de kan også være indkomst uafhængige, som det er tilfældet med børnefamilieydelsen.

Som udgangspunkt er alle ydelserne forskellige og med forskellige formål, og de tildeles på et forskelligt grundlag, men det er muligt at udpege nogle generelle linjer for de pågældende ydelser, som vil blive gennemgået nedenfor.

Generelt gælder det for alle de sociale ydelser, at man skal have lovligt ophold i Danmark for at være berettiget til at modtage ydelsen. Derudover gælder der en række optjeningsbetingelser og en række øvrige objektive kriterier. Dette skal ses i modsætning til de ydelser, hvor man skal visiteres for at få ret til ydelsen, som det generelt er tilfældet på sundhedsområdet og for nogle få af de sociale ydelser. Optjeningsbetingelserne og de øvrige objektive kriterier fungerer således som barrierer for at modtage ydelsen.

Vedrørende indkomsterstattende ydelser kan betingelserne for at modtage ydelserne variere alt efter, om der er tale om en midlertidigt indkomsterstattende ydelse eller en permanent indkomsterstattende ydelse.

For de midlertidigt indkomsterstattende ydelser, gælder der udover optjeningsbetingelserne og de øvrige objektive kriterier ofte nogle betingelser for at kunne bibeholde ydelsen. Det kan eksempelvis være den rådighedsforpligtelse, der påhviler starthjælp –, kontanthjælp – og arbejdsløshedsdagpengemodtagere. Et andet eksempel er den opfølgning en person, der er på sygedagpenge, er underlagt.

Modtagelsen af permanente ydelser vil ofte være behæftet med meget lange opholds – og optjeningsperioder. Det vil sige, at der gælder nogle skærpede optjeningsbetingelser andre objektive krav for at få adgang til at modtage ydelsen. Eksempelvis gælder nogle meget lange optjeningskrav for at modtage førtidspension og folkepension.

Hvor der er meget begrænsede eller få optjeningsbetingelser eller øvrige objektive kriterier forbundet med at modtage en ydelse, vil dette ofte blive modsvaret af et visitationskrav. Dette er eksempelvis tilfældet med fleksjob.

4.1.1 Muligheder for eksportable velfærdsydelser

En social ydelse er som udgangspunkt en ”social fordel” og omfattet af EF-forordning 1612/68 om arbejdskraftens frie bevægelighed. Sociale ydelser omhandler bl.a. sociale forsorgsydelser (f.eks. kontanthjælp) og sociale sikringsydelser (f.eks. social pension). Forordning 1612/68 giver lige ret til sociale og skattemæssige fordele for danske arbejdstagere og arbejdstagere fra andre EU-lande. Forordning 1612/68 kan mere populært siges at være en overligger, hvor alle sociale ydelser falder ind under. ”Sociale fordele” tilkendes efter de kriterier, der gælder efter lovgivningen i det land, der skal udbetale ydelsen. Forordning 1612/68 koordinerer ikke de sociale ydelser i forhold til eventuelle optjente sociale rettigheder i andre EU-lande. Forordning 1612/68 giver altså ikke i sig selv giver ret til, at en social ydelse kan eksporteres til udbetaling under bopæl i et andet EU-land.

Sociale sikringsydelser er omfattet af koordineringsreglerne i EF – forordning. nr. 883/2004 om social sikring. En udførlig opregning af disse ydelser fremgår af kapitel 3.

Sociale forsorgsydelser er derimod ikke omfattet af forordning 883/2004, og der er derfor ikke fastsat EU-regler om eksport af sociale forsorgsydelser.

De sociale sikringsydelser, der er kontante ydelser, kan eksporteres inden for EU. Naturalydelser, der er sociale sikringsydelser, kan i sagens natur kun ydes i opholdslandet/bopælslandet. Det gælder f.eks. hospitalsbehandling. Hvis en naturalydelse ændrer karakter og f.eks. omlægges til en kontantydelse, vil det som hovedregel medføre, at ydelsen bliver eksportabel efter forordningen.

En kontantydelse kan kun undtages fra eksport, hvis ydelsen dels har til formål at sikre trængende personer et nødvendigt forsørgelsesgrundlag, dels skal supplere indkomsten for personer, der modtager utilstrækkelige ydelser fra den sociale sikring. De kontantydelser, der kan undtages fra eksport er " særlige ikke-bidragspligtige ydelser", der befinder sig i en gråzone mellem de sociale sikringsydelser og de sociale forsorgsydelser, og som er trangsbestemte, idet en trangsvurdering er et væsentligt element. For at kunne undtages fra eksport er det samtidig en betingelse, at ydelsen er opført i et bilag i forordningen (bilag X til forordning 883/2004) (dvs. at de andre medlemsstater har givet tilslutning til, at ydelsen ikke eksporteres).

Et eksempel på en sådan "særlig ikke-bidragspligtig ydelse" er den danske boligstøtte til pensionister. Det er også den eneste ydelse, som Danmark har anført i bilag X til forordning 883/2004, som en ikke - eksportabel ydelse.

EU – Domstolen har anlagt en restriktiv fortolkning af de kontantydelser, der er opført i bilaget til forordningen. Domstolen har i en række sager specielt fokuseret på formålet med den enkelte kontantydelse. Domstolen har også fastlagt, at muligheden for at undtage en kontantydelse fra eksport skal fortolkes indskrænkende.

EU – Kommissionen har gennemført en analyse af samtlige de kontantydelser, som medlemsstaterne har anført som ikke - eksportable i bilaget til forordning 1408/71. I dette arbejde blev ydelsens formål og øvrige elementer vurderet (2003), og resultatet blev, at en lang række ydelser udgik af bilaget, og ydelserne bliver dermed eksportable. I forlængelse af dette analysearbejde anlagde Kommissionen sag mod Rådet og EU - Parlamentet med påstand om, at en række optegnelser om ikke - eksportable sociale sikringsydelser skulle udgå af bilaget til forordningen, Sagen C-299/05. Kommissionen vandt sagen, og der er dermed lagt en endnu mere restriktiv fortolkning på dette område.

De konkrete sociale ydelser, der kan eksporteres

I forhold til oplistningen af de konkrete sociale ydelser i kapitel 4 er følgende kontante ydelser, der er omfattet af forordning 883/2004, eksportable til bopæl eller ophold i et andet EU-medlemsland:

- Arbejdsløshedsdagpenge
- Sygedagpenge
- Barseldagpenge
- Ledighedsydelse
- Førtidspension
- Folkepension

- Efterløn
- Fleksydelse
- Børnefamilieydelse
- Børnetilskud
- Efterlevelseshjælp
- Varmetillæg
- Personligt tillæg
- Merudgiftsydelse
- Begravelseshjælp

4.2 Midlertidige indkomsterstattende overførselsindkomster

4.2.1 SU i Danmark og udlandet, herunder udlandsstipendium

Lov om statens uddannelsesstøtte (SU) har til formål at give alle unge adgang til uddannelse. Et hovedformål er at sikre, at ingen skal fravælge at tage en uddannelse af økonomiske grunde. Ordningen er en generel ordning, der giver uddannelsessøgende i ungdoms- og videregående uddannelse mulighed for at søge SU, hvis de opfylder en række grundbetingelser. SU-ordningen giver mulighed for støtte til uddannelse i Danmark og i udlandet. En række tillægsydelser er knyttet til retten til SU, f.eks. handicaptillæg, forsørgertillæg og befordringsrabat til studerende i videregående uddannelse.

Studerende kan tage SU med til studieophold og hele uddannelser i udlandet. Ud over de generelle kriterier for SU er det en yderligere betingelse for at få SU til en hel uddannelse i udlandet, at den uddannelsessøgende har haft sammenhængende ophold i Danmark i mindst 2 år inden for de sidste 10 år forud for ansøgningstidspunktet. SU til en ungdomsuddannelse og videregående uddannelse kan tages med til udlandet i hhv. to og fire år (i Norden dog til hele uddannelsesforløbet).

Studerende, der er berettigede til SU kan desuden søge udlandsstipendium som tilskud til betaling af studieafgift til en uddannelsesinstitution i udlandet til:
1) studieophold i udlandet som led i en dansk videregående uddannelse
2) en hel videregående uddannelse på kandidatniveau i udlandet af op til 2 års varighed.

Udlandsstipendiet kan maksimalt udgøre den faktiske studieafgift, dog højst det årstaxameter en dansk uddannelsesinstitution ville modtage i tilskud for en tilsvarende uddannelsesaktivitet i Danmark.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen

Uddannelsessøgende har ret til uddannelsesstøtte, når de er (jf. SU-lovens § 2):

- danske statsborgere
- indskrevet på og gennemgår en uddannelse, der giver ret til uddannelsesstøtte;
- fyldt 18 år (gælder ikke videregående uddannelser)
- studieaktive og
- ikke får anden offentlig støtte, der tilsigter at dække leveomkostninger.

Kriterier i forhold til udlændinges ret til ydelsen

Uddannelsessøgende, der er EU/EØS-statsborgere, og deres familiemedlemmer kan ligestilles med danske statsborgere til SU til uddannelse i Danmark og i udlandet efter de betingelser, der følger af EU-retten og EØS-aftalen, jf. SU-bekendtgørelsens § 67. EU-statsborgere og EØS-statsborgere, der ikke er arbejdstagere eller selvstændige erhvervsdrivende i Danmark, og deres familiemedlemmer har først ret til uddannelsesstøtte efter 5 års sammenhængende ophold i Danmark.

Øvrige udenlandske statsborgere kan ligestilles med danske statsborgere til SU til uddannelse i Danmark, hvis de (jf. SU-bekendtgørelsens § 66):

- Er omfattet af integrationslovens § 2, stk. 2 og 3,
- Tilhører det danske mindretal i Sydslesvig,
- Er islandske statsborgere og var bosat i Danmark i perioden 1936-1946,
- Er kommet til Danmark med forældrene før det 20. år,
- Er gift med en dansk statsborger og var bosat i Danmark i mindst 2 år,
- Har boet i Danmark i mindst 2 år og har haft mindst 30 timers erhvervsarbejde, eller
- Har haft bopæl i Danmark i mindst 5 år uden at have taget ophold med henblik på uddannelse.

Brug af ydelsen

I 2009 var der godt 330.000 personer, som modtog SU. Disse personer fik tildelt 11,9 mia. kr. i stipendiestøtte. Gennem de seneste 10 år er antallet af støttemodtagere steget med omkring 45.000 personer, jf. tabel 4.1.

Tabel 4.1. Støttemodtagere og støttebeløb i 1999, 2004 og 2009

	1999	2004	2009
		--- antal ---	
Støttemodtagere i alt	289.900	309.200	334.100
- Stipendiemodtagere	287.800	306.300	332.100
		--- mio. kr. ---	
Udbetalt stipendiebeløb før skat	7.354	9.600	11.944

Kilde: Styrelsen for Statens Uddannelsesstøtte.

Der var knap 17.000 personer uden dansk statsborgerskab, som modtog SU for i alt knap 650 mio. kr. i 2009. Hovedparten af de udenlandske SU-modtagere er i gang med en ungdomsuddannelse. Udlændinge udgør således omkring af 5 procent af samtlige SU-modtagere.

Den største gruppe af ikke-danske statsborgere, som modtager SU, er personer fra øvrige EU-lande (dvs. ekskl. de nordiske lande), hvor 3.800 personer modtog SU. Herefter følger personer fra øvrige europæiske lande (ekskl. de nordiske lande og EU-lande) samt personer fra mellemøsten-lande, jf. tabel 4.2.

Tabel 4.2. SU-støttemodtagere uden dansk statsborgerskab i 2008 og 2009

	Støttemodtagere uden dansk statsborgerskab		Stipendie-beløb	
Landegruppe	2008	2009	2008	2009
	------ antal ------		--- mio. kr.---	
Norden	1.600	1.900	65	78
Øvr. EU-lande	3.400	3.800	135	155
Øvr. Europa	3.300	3.600	104	116
Mellemøsten	3.300	3.600	119	144
Afrika	1.400	1.700	51	67
Asien	1.200	1.400	42	53
Nord- & Sydamerika	600	700	25	28
Øvrige lande	200	200	6	7
I alt	**15.100**	**16.800**	**548**	**648**

Anm.: Styrelsen for Statens Uddannelsesstøtte har ikke oplysninger om, hvor mange flygtninge, der modtager SU. I 2009 modtog 2.245 udenlandske statsborgere SU på grundlag af ligestilling fordi de var omfattet af integrationslovens regler. Der kan dog være flygtninge, der er ligestillet til SU efter andre årsager. Bemærk at antallet af ligestillede efter integrationsloven (jf. kriterierne beskrevet ovenfor) kan indeholde personer, der har fået støtte til både en ungdomsuddannelse og videregående uddannelse. Disse personer er talt med begge steder.
Kilde: Styrelsen for Statens Uddannelsesstøtte.

Det skønnes, at godt 15.000 udlændinge modtog SU i 2008. Hermed udgør udlændinge omkring 5 procent af samtlige SU-modtagere. Blandt udlændinge er det særligt personer fra 3. lande, som modtager SU, jf. tabel 4.3.

Tabel 4.3. Skøn over udlændinges andel af samtlige SU-modtagere i 2008

	Andel af SU-modtagere	Andel af udgifter
EU/EØS-lande	1,2 pct.	1,5 pct.
3. lande	2,2 pct.	2,1 pct.
Flygtninge	1,5 pct.	1,4 pct.
Udlændinge i alt	**4,9 pct.**	**5,0 pct.**

Anm.: Opgørelsen er baseret på SU-styrelsens indberetninger til E-indkomstregistret. Det er således uklart, hvorvidt SU-styrelsens indberetninger tager højde for eventuelle tilbagebetalinger af stipendier.
Kilde: Finansministeriet på baggrund af Lovmodellen.

Der var ca. 3.700 personer, som i 2009 modtog SU i udlandet. Der var godt 1.500 personer, som modtog SU i forbindelse med en uddannelse i Storbritannien, hvilket udgør den største gruppe af SU-modtagere i udlandet. Der er også relativt mange personer, som modtager SU i de nordiske lande eller i øvrige EU-lande, jf. tabel 4.4.

Tabel 4.4. Landefordeling 2008 og 2009 af støttemodtagere på uddannelser i udlandet (ekskl. studieophold)

	Støttemodtagere		Stipendie-beløb	
Landegruppe	2008	2009	2008	2009
	--- antal ---		--- mio. kr. ---	
Storbritannien	1.400	1.600	54	63
Norden	700	800	29	32
Øvrige EU-lande	600	700	22	25
USA	300	300	11	13
Øvrig Europa	Under 50	Under 50	1	1
Øvrige lande	300	400	14	16
I alt	**3.400**	**3.700**	**131**	**150**

Kilde: Styrelsen for Statens Uddannelsesstøtte.

Ifølge Styrelsen for Statens Uddannelsesstøtte var der knap 200 udenlandske statsborgere, som modtog SU til en uddannelse i udlandet (studieophold som et led i en dansk uddannelse er ikke medregnet her).

Uddannelsessøgende kan få et udlandsstipendium som tilskud til betaling af studieafgift i forbindelse med en uddannelse i udlandet. I 2009 var der godt 400 personer, som modtog udlandsstipendium til en kandidatuddannelse i udlandet. Udgifterne hertil svarede til godt 12 mio. kr.

4.2.2 Kontanthjælp

Overordnet formål med ydelsen

Formålet med kontanthjælpen er at skabe et økonomisk sikkerhedsnet, der sikrer forsørgelse til den, der ikke kan forsørge sig selv, og bygger på Grundlovens bestemmelse i § 75, der siger, at den, der ikke selv kan ernære sig eller sine, og hvis forsørgelse ikke påhviler nogen anden, er berettiget til hjælp af det offentlige, dog mod at underkaste sig de forpligtelser, som loven herom påbyder

Der er tale om et objektivt kriterium, der alene bygger på, om vedkommende har mistet sit indtægtsgrundlag eller ej. Der skal med andre ord være indtrådt en social begivenhed, der bevirker, at den pågældende ikke længere kan forsørge sig selv.

Formålet med at give hjælp til forsørgelse er at sætte modtageren i stand til at klare sig selv. Modtageren og en eventuel ægtefælle skal derfor efter evne udnytte og udvikle deres arbejdsevne, herunder ved at tage imod tilbud om arbejde eller aktivering.

Det er lovens formål at skabe et økonomiske sikkerhedsnet for enhver uanset nationalitet, som opholder sig lovligt her i landet, og som ikke på anden måde kan klare sig selv økonomisk.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen

Det følger af lov om aktiv socialpolitik, at det er en betingelse for at få hjælpen, 1) at ansøgeren har været ude for ændringer i sine forhold, f.eks. i form af sygdom, arbejdsløshed eller samlivsophør, 2) at ændringerne bevirker, at ansøgeren ikke har mulighed for at skaffe det nødvendige til sin egen eller familiens forsørgelse, og 3) at behovet ikke kan dækkes gennem andre ydelser. Desuden skal kontanthjælpsmodtageren stå til rådighed for arbejdsmarkedet for at bevare ret til kontanthjælp.

Kontanthjælpen er en tidsubegrænset og indkomsterstattende ydelse, og modtageren må som udgangspunkt ikke have nogen egen formue ved siden af, at denne modtager kontanthjælp. Hvis kontanthjælpsmodtageren er gift, er udmålingen af ydelsen afhængig af den anden ægtefælles indtægt.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.

Udover de generelle kriterier for at modtage ydelsen, gælder der et opholdskrav, hvorefter retten til kontanthjælp tillige er betinget af, at ansøgeren har opholdt sig her i riget i sammenlagt 7 år inden for de seneste 8 år. For personer, der som følge af denne betingelse har haft ret til eller ville have haft ret til kontanthjælp, er retten til kontanthjælp endvidere betinget af, at ansøgeren har haft ordinær beskæftigelse her i riget i en tid, som sammenlagt svarer til fuldtidsbeskæftigelse i 2 år og 6 måneder inden for de seneste 8 år.

Modtageren skal desuden som altovervejende hovedregel have bopæl og opholde sig i Danmark.

Kontanthjælpen er kategoriseret som en social fordel, der som altovervejende hovedregel ikke kan tages med ud af landet. Det gælder både EU-borgere og 3. lands borgere.

Brug af ydelsen

I 2009 skønnes det, at der var knap 25.000 udlændinge, som i kortere eller længere tid modtog kontanthjælp. Hermed udgør udlændinge omkring 15 procent af det samlede antal kontanthjælpsmodtagere. Det betyder, at udlændinge er overrepræsenteret blandt kontanthjælpsmodtagere, da udlændinge generelt udgør knap 6 procent af befolkningen. Udgifterne til de ca. 25.000 udlændinge på kontanthjælp svarer til godt 2,1 mia. kr.

Omkring 11.300 personer på kontanthjælp er udlændinge fra 3. lande. Ca. 9.000 og 4.600 kontanthjælpsmodtagere skønnes at være hhv. EU/EØS-borgere eller flygtninge, jf. tabel 4.5.

Tabel 4.5. Skøn over udlændinge på kontanthjælp, berørte personer (16-66 år) i 2009

	Antal personer	Forsørgelsesudgifter i mio. kr.
EU/EØS-lande	4.600	286
3. lande	11.300	1.007
Flygtninge	9.000	821
Udlændinge i alt	**24.900**	**2.120**
Samlet antal personer på kontanthjælp	**167.500**	**12.269**

Anm.: Udlændinge i alt er inkl. personer, hvor oprindelseslandet er uoplyst. Antallet af flygtninge på kontanthjælp er undervurderet, mens antallet af personer fra 3. lande omvendt er overvurderet. Det skyldes, at der i de anvendte dataregistre ikke haves oplysninger om udlændinges indrejsedato (udstedelse af cpr-nummer) fra før slutningen af september 1992. Udlændinge, der er kommet til Danmark som flygtninge, defineres som flygtninge ud fra deres indrejsedato. Se eventuelt bilag d for yderligere om dette. Det betyder, at flygtninge med en indrejsedato før slutningen af september 1992 ikke opgøres som flygtninge, men som personer fra 3. lande.
Kilde: Arbejdsmarkedsstyrelsen.

Med en vis usikkerhed skønnes omkring 200 udlændinge at modtage kontanthjælp, mens de var bosiddende i udlandet. Det svarer til mindre end 1 procent af samtlige udlændinge, der modtog kontanthjælp i 2009. Udgifterne hertil anslås at udgøre godt 3½ mio. kr.

4.2.3 Starthjælp

Overordnet formål med ydelsen

Formålet er det samme som med kontanthjælp, nemlig at skabe et økonomisk sikkerhedsnet for enhver, der ikke kan forsørge sig selv. Starthjælp sikrer, at personer, der ikke har ret til kontanthjælp som følge af opholds- og beskæftigelsesreglerne, får en indkomsterstattende ydelse.

Forsørgelsessystemet sikres via grundlovens § 75, stk. 2, der har følgende ordlyd *´Den, der ikke selv kan ernære sig eller sine, og hvis forsørgelse ikke påhviler nogen anden, er berettiget til hjælp af det offentlige, dog mod at underkaste sig de forpligtelser, som loven herom påbyder`*, pålægger samfundet at tage hånd om mennesker, der ikke kan klare sig selv.

Formålet med at give hjælp til forsørgelse er at sætte modtageren i stand til at klare sig selv. Modtageren og en eventuel ægtefælle skal derfor efter evne udnytte og udvikle deres arbejdsevne, herunder ved at tage imod tilbud om arbejde eller aktivering.

Det er lovens formål at skabe det underste økonomiske sikkerhedsnet for enhver uanset nationalitet, som opholder sig lovligt her i landet, og som ikke på anden måde kan klare sig selv økonomisk.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen
Det følger af lov om aktiv socialpolitik, at det er en betingelse for at få hjælpen, 1) at ansøgeren har været ude for ændringer i sine forhold, f.eks. i form af sygdom, arbejdsløshed eller samlivsophør, 2) at ændringerne bevirker, at ansøgeren ikke har mulighed for at skaffe det nødvendige til sin egen eller familiens forsørgelse, og 3) at behovet ikke kan dækkes gennem andre ydelser. Desuden skal starthjælpsmodtageren stå til rådighed for at bevare ret til starthjælp.

Ligesom med kontanthjælpen er starthjælpen en tidsubegrænset og indkomsterstattende ydelse, og modtageren må som udgangspunkt ikke have nogen egen formue ved siden af, at denne modtager starthjælp. Hvis starthjælpsmodtageren er gift, er udmålingen af ydelsen afhængig af den anden ægtefælles indtægt.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.
Kontanthjælpen er som nævnt betinget af, at ansøgeren har opholdt sig her i riget i sammenlagt 7 år inden for de seneste 8 år. Hvis en person ikke opfylder opholdsbetingelsen, vil pågældende være berettiget til starthjælp, hvis denne i øvrigt opfylder betingelserne for at kunne modtage kontanthjælp.

For personer, der som følge af opholdskravet har haft ret til eller ville have haft ret til kontanthjælp, er retten til kontanthjælp endvidere betinget af, at ansøgeren har haft ordinær beskæftigelse her i riget i en tid, som sammenlagt svarer til fuldtidsbeskæftigelse i 2 år og 6 måneder inden for de seneste 8 år. Opfylder pågældende ikke denne betingelse, ydes der starthjælp.

Starthjælpen er en social fordel, der som altovervejende hovedregel ikke kan tages med ud af landet. Det gælder både EU-borgere og 3. lands borgere.

Brug af ydelsen
I 2009 var der knap 6.700 personer, som i kortere eller længere tid modtog starthjælp. Langt hovedparten af starthjælpsmodtagerne er udlændinge. Således skønnes omkring 4.300 udlændinge at være på starthjælp, hvilket svarer til næsten 2 ud 3 starthjælpsmodtagere.

Det er særligt flygtninge efterfulgt af udlændinge fra EU/EØS-lande, som modtager starthjælp. I 2009 anslås der at være omkring 1.900 flygtninge og 1.600 EU/EØS-borgere på starthjælp, jf. tabel 4.6.

Tabel 4.6. Skøn over udlændinge på starthjælp, berørte personer (16-66 år) i 2009

	Antal personer	Forsørgelsesudgifter i mio. kr.
EU/EØS-lande	800	24
3. lande	1.600	71
Flygtninge	1.900	98
Udlændinge i alt	**4.300**	**194**
Samlet antal personer på starthjælp	**6.700**	**274**

Anm.: Udlændinge i alt er inkl. personer, hvor oprindelseslandet er uoplyst. Antallet af flygtninge på starthjælp er undervurderet, mens antallet af personer fra 3. lande omvendt er overvurderet. Det skyldes, at der i de anvendte dataregistre ikke haves oplysninger om udlændinges indrejsedato (udstedelse af cpr-nummer) fra før slutningen af september 1992. Udlændinge, der er kommet til Danmark som flygtninge, defineres som flygtninge ud fra deres indrejsedato. Se eventuelt bilag d for yderligere om dette. Det betyder, at flygtninge med en indrejsedato før slutningen af september 1992 ikke opgøres som flygtninge, men som personer fra 3. lande.
Kilde: Arbejdsmarkedsstyrelsen.

Med en vis usikkerhed skønnes omkring 100 udlændinge at modtage starthjælp, mens de var bosiddende i udlandet. Det svarer til godt 2 procent af samtlige udlændinge, der modtog starthjælp i 2009. Udgifterne hertil anslås at udgøre knap 1½ mio. kr.

4.2.4 Introduktionsydelse

Overordnet formål med ydelsen

Formålet med introduktionsydelsen er at sikre nyankomne udlændinge, som ikke kan forsørge sig selv eller forsørges af andre, et forsørgelsesgrundlag under det op til 3-årige integrationsprogram, som skal bibringe udlændingen de fornødne dansksproglige, kulturelle, faglige og andre forudsætninger, der er nødvendige for at komme i beskæftigelse og blive selvforsørgende og kunne deltage i det almindelige samfundsliv.

Introduktionsydelsen svarer beløbsmæssigt til kontanthjælp på starthjælpsniveau og er fastlagt på dette niveau for at sikre, at det altid kan betale sig at forlade offentlig forsørgelse for at tage et arbejde. Introduktionsydelsen er således med til at styrke nyankomne udlændinges tilskyndelse til at søge og opnå arbejde og dermed deres samlede integration i det danske samfund.

Kriterier i forhold til udlændinges ret til ydelsen

Nyankomne flygtninge og familiesammenførte udlændinge, som defineret i integrationslovens § 2, stk. 2 og 3, skal tilbydes et integrationsprogram af den ansvarlige kommunalbestyrelse. Integrationsprogrammet har en varighed af højst 3 år.

Udlændinge, der tilbydes et integrationsprogram, er berettiget til introduktionsydelse, medmindre den pågældende kan forsørge sig selv eller forsørges af andre. Det er en forudsætning for at modtage ydelsen, at udlændingen ikke har et rimeligt tilbud om arbejde og aktivt søger at udnytte sine arbejdsmuligheder samt tager imod tilbud som led i integrationsprogrammet.

Nyankomne flygtninge og familiesammenførte udlændinge, som defineret i integrationslovens § 2, stk. 2 og 3, er endvidere berettiget til hjælp i særlige tilfælde efter reglerne i integrationslovens kapitel 6 og § 23 f. Det er en forudsætning for hjælpen, at udlændingen og en evt. ægtefælle ikke selv har midler til at dække udgiften.

Det bemærkes, at det primært er flygtninge og deres familiemedlemmer, som modtager introduktionsydelse og hjælp i særlige tilfælde. Dette har sammenhæng med de udlændingeretlige regler, hvorefter der i sager om ægtefællesammenføring som altovervejende udgangspunkt stilles krav om, at ægtefællerne er selvforsørgende. Ansøger en ægtefællesammenført om forsørgelsesydelser, vil det således som udgangspunkt skulle vurderes, om opholdstilladelsen skal inddrages.

Udlændinge med et andet opholdsgrundlag end det i integrationsloven § 2, stk. 2 og 3, nævnte er ikke berettiget til introduktionsydelse eller hjælp i særlige tilfælde efter integrationsloven. Det indebærer, at udlændinge, som er EU/EØS-borgere eller statsborgere i Schweiz samt deres medfølgende familie og arbejdskraftindvandrere m.v. fra tredjelande og deres medfølgende familie ikke er berettiget til de nævnte ydelser. De pågældende kan efter omstændighederne i stedet være berettiget til hjælp efter lov om aktiv socialpolitik. Der henvises til afsnittene ovenfor om kontanthjælp og starthjælp.

Danske statsborgere er ikke omfattet af integrationsloven og derfor ikke berettiget til introduktionsydelse.

Introduktionsydelse og hjælp i særlige tilfælde udbetales i den 3-årige introduktionsperiode. Der gælder således ikke nogen optjeningsperiode for ret til disse ydelser.

Modtagere af introduktionsydelse eller hjælp i særlige tilfælde skal have bopæl og opholde sig i Danmark. Ydelserne er således ikke eksportable.

Brug af ydelsen
Det fremgår af finansloven for 2011, at det skønnes, at 4.505 helårspersoner vil være berettiget til introduktionsydelse, hvilket svarer til udgifter til introduktionsydelse på 163,5 mio. kr. for staten og 163,5 mio. kr. for kommunerne.

Det fremgår endvidere af finansloven for 2011, at det skønnes, at ca. 2.400 personer vil være berettiget til hjælp i særlige tilfælde m.v., hvilket svarer til udgifter for staten på 33,4 mio. kr. og udgifter for kommunerne på 33,4 mio. kr.

Det er primært flygtninge og deres familiemedlemmer, der modtager disse ydelser.

Ydelserne er ikke eksportable og vurderes derfor i hovedsagen forbrugt her i landet.

4.2.5 Dagpenge

Overordnet formål med ydelsen
Arbejdsløshedsforsikringen er en frivillig forsikringsordning, der administreres af de statsanerkendte arbejdsløshedskasser, og finansieres dels ved obligatoriske medlemsbidrag fra medlemmerne, dels ved skattebetaling. Kommunerne medfinansierer udgifterne til dagpenge.

Arbejdsløshedsdagpenge udbetales ved ledighed, og formålet er at dække en del af det indkomsttab, der følger af ledigheden.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen
Retten til arbejdsløshedsdagpenge forudsætter, at en række betingelser er opfyldt. De 3 vigtigste betingelser er medlemskab af en a-kasse i mindst 1 år, opfyldelse af beskæftigelseskravet på 52 ugers fuldtidsarbejde inden for 3 år (34 uger for deltidsforsikrede) eller drift af selvstændig virksomhed i væsentligt omfang i en tilsvarende periode, og rådighed for arbejdsmarkedet.

Optagelse i en a-kasse forudsætter, at man er mellem 18 og pt. 63 år gammel, og har bopæl og ophold her i landet.

Dagpengeperioden er på i alt 2 år inden for 3 år.

Genoptjening af retten til en ny dagpengeperiode i løbet af dagpengeperioden kræver 52 ugers fuldtidsarbejde inden for 3 år (deltidsforsikrede 34 uger). Ved udløb af dagpengeperioden kræves der 26 ugers fuldtidsbeskæftigelse (pr. 1.juli 2012 dog 52 uger).

Der gælder særlige regler for medlemmer, der udøver selvstændig virksomhed som bibeskæftigelse, og for medlemmer, der modtager eller ansøger om social pension.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.
I arbejdsløshedsforsikringsloven skelnes der ikke mellem danske statsborgere og udlændinge med bopæl og ophold i Danmark i forhold til kravet om optjening af retten til arbejdsløshedsdagpenge.

Det er muligt for et medlem af en a-kasse at tage til et andet EØS-land for at søge arbejde og samtidig modtage arbejdsløshedsdagpenge fra Danmark (eksportabilitetsprincippet) i en periode på 3 måneder.

Tilsvarende gælder det for andre EØS-borgere, at de kan komme til Danmark for at søge arbejde, og medbringe arbejdsløshedsdagpenge fra deres hjemland.

For EØS-borgere gælder det endvidere, at de under visse betingelser kan medregne tidligere forsikrings- og arbejdsperioder, når de bosætter sig i et andet EØS-land. Det er en betingelse, at EØS-borgeren har bopæl og opholder sig i Danmark. Det er også en betingelse, at pågældende søger om optagelse i en dansk arbejdsløshedskasse inden 8 uger fra det tidspunkt, hvor pågældende ophørte med at være forsikret i det andet EU/EØS-land. Det er yderligere en betingelse, at borgeren opnår arbejde i Danmark i mindst 296 timer i løbet af 12 uger/3 måneder, medmindre pågældende inden for de seneste 5 år allerede har været medlem af en dansk arbejdsløshedskasse, eller pågældende er ledig grænsearbejder/atypisk grænsearbejder med bopæl i Danmark.

Som en undtagelse kan også konventionsflygtninge (jf. artikel 1 i Geneve Konventionen, 1951) og statsløse (jf. artikel 1 i New York Konventionen, 1954), der bor i et EØS-land, overføre forsikrings- og arbejdsperioder, idet de er omfattet af personkredsen i EF-forordning 883/04 om koordinering af de sociale sikringsordninger.

Alle med bopæl i nordiske lande kan i henhold til Nordisk Konvention ligeledes overføre forsikrings- og arbejdsperioder mellem de nordiske lande. 3. lands statsborgere kan dog ikke eksportere ret til arbejdsløshedsydelser til og fra Danmark og de øvrige nordiske lande.

Brug af ydelsen

I 2009 skønnes det, at der var godt 20.000 udlændinge, som i kortere eller længere tid modtog dagpenge. Hermed udgør udlændinge knap 7 procent af samtlige dagpengemodtagere. Udgifterne til de 20.000 udlændinge på dagpenge svarer til knap 1,1 mia. kr.

Det er særligt udlændinge fra 3. lande efterfulgt af EU/EØS-borgere, som modtager dagpenge. Således anslås det, at lidt over 10.000 udlændinge fra 3. lande modtager dagpenge, mens der er hhv. 6.800 EU/EØS-borgere og 3.100 flygtninge, som modtager dagpenge, jf. tabel 4.7.

Tabel 4.7. Skøn over udlændinge på dagpenge, berørte personer (16-66 år) i 2009

	Antal personer	Forsørgelsesudgifter i mio. kr.
EU/EØS-lande	6.800	340
3. lande	10.100	553
Flygtninge	3.100	185
Udlændinge i alt	**20.100**	**1.081**
Samlet antal personer på dagpenge	**296.000**	**14.599**

Anm.: Udlændinge i alt er inkl. personer, hvor oprindelseslandet er uoplyst. Antallet af flygtninge på dagpenge er undervurderet, mens antallet af personer fra 3. lande omvendt er overvurderet. Det skyldes, at der i de anvendte dataregistre ikke haves oplysninger om udlændinges indrejsedato (udstedelse af cpr-nummer) fra før slutningen af september 1992. Udlændinge, der er kommet til Danmark som flygtninge, defineres som flygtninge ud fra deres indrejsedato. Se eventuelt bilag d for yderligere om dette. Det betyder, at flygtninge med en indrejsedato før slutningen af september 1992 ikke opgøres som flygtninge, men som personer fra 3. lande.
Kilde: Arbejdsmarkedsstyrelsen.

I 2009 skønnes der med en vis usikkerhed at være omkring 1.800 personer, som modtog arbejdsløshedsdagpenge i udlandet. Med ca. 700 personer udgør udlændinge knap 40 procent af

de personer, som modtager arbejdsløshedsdagpenge i udlandet. Blandt udlændinge er det særligt EU/EØS-borgere, som modtager dagpenge i udlandet, jf. tabel 4.8.

Tabel 4.8. Skøn over udlændinge, der modtager arbejdsløshedsdagpenge, mens de er bosiddende i udlandet, berørte personer (16-66 år) i 2009

	Antal personer	Forsørgelsesudgift i mio. kr.
EU/EØS-lande	600	12
3. lande	100	2
Flygtninge	>50	>1
Udlændinge i alt	**700**	**15**
Samlet antal personer på A-dagpenge i udlandet	**1.800**	**33**

Anm.: Samme som tabel 4.7. Opgørelsen af antallet af personer, som modtager dagpenge i udlandet, er beregnet på baggrund af oplysninger om personernes folkeregisteradresse i CPR-registret. Hvis personerne ikke har en dansk folkeregisteradresse, betegnes de som bosiddende i udlandet. Personer, som er tilmeldt kommunen, men ikke har en dansk adresse, betegnes dog som bosiddende i Danmark.
Kilde: Arbejdsmarkedsstyrelsen.

4.2.6 Sygedagpenge

Overordnet formål med ydelsen

Det overordnede formål med sygedagpengeloven er at yde økonomisk kompensation ved fravær fra beskæftigelse på grund af sygdom samt at medvirke til, at den sygemeldte genvinder sin arbejdsevne og vender tilbage til arbejdsmarkedet så hurtigt som muligt.

Loven har desuden til formål at understøtte samarbejdet mellem kommuner, virksomheder og andre relevante aktører for at nedbringe og forebygge sygefravær.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen

Efter sygedagpengeloven er det er en betingelse for at være berettiget til sygedagpenge (såvel for danske statsborgere som for udlændinge), at der er tale om uarbejdsdygtighed ved egen sygdom hos en lønmodtager eller selvstændig med en vis arbejdsmarkedstilknytning til Danmark.

For at være berettiget til at modtage sygedagpenge fra arbejdsgiveren i de første 21 dage, skal vedkommende have været ansat hos den pågældende arbejdsgiver uafbrudt i de seneste 8 uger før fraværet og i denne periode have været beskæftiget hos arbejdsgiveren i mindst 74 timer. For derefter at være berettiget til at modtage sygedagpenge fra kommunen skal lønmodtageren have været tilknyttet arbejdsmarkedet uafbrudt i de seneste 13 uger før sygdommens indtræden og i denne periode have været beskæftiget i mindst 120 timer. En anden måde at opfylde beskæftigelseskravet på er ved at ville have været berettiget til a-dagpenge, hvis ikke den pågældende var blevet syg.

Selvstændige opfylder beskæftigelseskravet hvis de inden for de seneste 12 måneder har udøvet selvstændig virksomhed i mindst 6 måneder, heraf den seneste måned forud for sygefraværet. Virksomheden skal være udøvet i mindst halvdelen af den normale overenskomstmæssige ugentlige arbejdstid.

For så vidt angår varigheden af udbetalingen af ydelsen er udgangspunktet, at man ophører med at modtage sygedagpenge, når ydelsen er modtaget i mere en 52 uger inden for de seneste 18 måneder. Det er dog en række forlængelsesmuligheder, og forholdsvis mange bliver forlænget efter en eller flere af forlængelsesbestemmelse.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.
Kravet om en tilknytning til arbejdsmarkedet betyder at EU-statsborgere, der kommer direkte fra beskæftigelse i et andet EU-land i kraft af sammenlægningsprincippet i forordning 883/2004 kunne være berettiget til sygedagpenge hvis de blot har påbegyndt arbejde i Danmark, og dermed er blevet omfattet dansk lovgivning om sygedagpenge. Tilsvarende tæller den periode, hvor den sygemeldte EU-borger har modtaget sygedagpenge i udlandet med ved opgørelsen af varighedsbegrænsningen.

Det forudsættes endvidere, at den sygemeldte medvirker i opfølgningen, ikke mod lægens opfordring afviser nødvendig lægebehandling eller genoptræning eller ved sin adfærd forhaler helbredelsen. I modsat fald bortfalder ydelsen.

Den sygemeldte skal desuden som altovervejende hovedregel have lovligt ophold og betale skat i Danmark for at være berettiget til danske sygedagpenge.

EF-forordning 883/224 gælder ikke for personer, der ikke er statsborgere i et land, som er medlem af EØS, såkaldte tredjelandes statsborgere. Dog betyder den nordiske konvention, at f.eks. en amerikansk statsborger, der er bosat i Sverige og arbejder i Danmark, vil være omfattet af den danske sygedagpengelovgivning og derfor berettiget til sygedagpenge, hvis han opfylder betingelserne i øvrigt, herunder kravet om uarbejdsdygtighed og beskæftigelseskravet.

Brug af ydelsen
I 2009 skønnes der at være omkring 23.600 udlændinge, som i kortere eller længere tid modtog sygedagpenge. Det betyder, at udlændinge udgør knap 5½ procent af samtlige sygedagpengemodtagere. Til sammenligning udgør udlændinge knap 6 procent af befolkningen, og hermed modtager udlændinge sygedagpenge i lidt mindre grad end befolkningen generelt.

Blandt udlændinge udgør EU/EØS-borgere den største gruppe af sygedagpengemodtagere efterfulgt af personer fra 3. lande. Omkring 10.600 EU/EØS-borgere er således sygedagpengemodtagere, mens ca. 9.400 sygedagpengemodtagere anslås at være udlændinge fra 3. lande, jf. tabel 4.9.

Tabel 4.9. Skøn over udlændinge på sygedagpenge, berørte personer (16-66 år) i 2009

	Antal personer	Forsørgelsesudgifter i mio. kr.
EU/EØS-lande	10.600	345
3. lande	9.400	429
Flygtninge	3.500	190
Udlændinge i alt	**23.600**	**967**
Samlet antal personer på sygedagpenge	**440.600**	**14.745**

Anm.: Udlændinge i alt er inkl. personer, hvor oprindelseslandet er uoplyst. Antallet af flygtninge på sygedagpenge er undervurderet, mens antallet af personer fra 3. lande omvendt er overvurderet. Det skyldes, at der i de anvendte dataregistre ikke haves oplysninger om udlændinges indrejsedato (udstedelse af cpr-nummer) fra før slutningen af september 1992. Udlændinge, der er kommet til Danmark som flygtninge, defineres som flygtninge ud fra deres indrejsedato. Se eventuelt bilag d for yderligere om dette. Det betyder, at flygtninge med en indrejsedato før slutningen af september 1992 ikke opgøres som flygtninge, men som personer fra 3. lande.
Kilde: Arbejdsmarkedsstyrelsen.

I 2009 skønnes der med en vis usikkerhed at være omkring 7.800 personer, som modtog sygedagpenge i udlandet. Med ca. 3.200 personer udgør udlændinge godt 40 procent af de personer, som modtager sygedagpenge i udlandet.

Langt størstedelen af de udlændinge, som modtog sygedagpenge, mens de var bosiddende i udlandet, kom fra andre EU/EØS-lande. Således anslås det, at 2.900 EU/EØS-borgere modtager sygedagpenge i udlandet, jf. tabel 4.10.

Tabel 4.10. Skøn over udlændinge der modtager sygedagpenge mens de er bosiddende i udlandet, berørte personer (16-66 år), 2009

	Antal personer	Forsørgelsesudgift i mio. kr.
EU/EØS-lande	2.800	78
3. lande	300	8
Flygtninge	>50	2
Udlændinge i alt	**3.200**	**90**
Samlet antal personer på sygedagpenge i udlandet	**7.800**	**300**

Anm.: Samme som tabel 4.9. Opgørelsen af antallet af personer, som modtager dagpenge i udlandet, er beregnet på baggrund af oplysninger om personernes folkeregisteradresse i CPR-registret. Hvis personerne ikke har en dansk folkeregisteradresse, betegnes de som bosiddende i udlandet. Personer, som er tilmeldt kommunen, men ikke har en dansk adresse, betegnes dog som bosiddende i Danmark.
Kilde: Arbejdsmarkedsstyrelsen.

Der findes ikke registeroplysninger om i hvilke lande de omkring 7.800 sygedagpengemodtagere bosiddende i udlandet mere specifikt modtager sygedagpenge. Ud fra en betragtning om, at man typisk vil modtage sygedagpenge i sit hjemland (her målt ved oprindelsesland), kan man på baggrund af sygedagpengemodtagernes oprindelsesland få en indikation af dette.

Med knap 6.400 personer er hovedparten af sygedagpengemodtagerne bosiddende i udlandet enten af dansk, tysk eller svensk oprindelse. Det indikerer, at de personer, som modtager sygedagpenge i udlandet, typisk kan være grænsependlere. De resterende godt 1.400 personer er fordelt på mange lande, dog er der knap 300 sygedagpengemodtagere af polsk oprindelse.

4.2.7 Barselsdagpenge

Overordnet formål med ydelsen

Formålet med barseldagpenge er at give forældrene mulighed for at være sammen med barnet efter fødslen.

Barselsloven giver moderen ret til 14 uger efter fødslen. Faderen har ret til 2 uger inden for disse 14 uger. Herefter har forældrene ret til 32 ugers forældreorlov med barseldagpenge, som de kan dele imellem sig.

Hvis en lønmodtager modtager løn under dele af barselorloven, har arbejdsgiveren ret til at få udbetalt refusion fra det offentlige svarende til de barseldagpenge, som lønmodtageren i samme periode ville være berettiget til.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen

Retten til barseldagpenge opnås på grundlag af 13 ugers beskæftigelse her i landet med en indtægt, der kan beskattes her i landet. Beskæftigelse i et andet EU/EØS-land kan for EU/EØS-statsborgere tælles med i opgørelsen af de 13 uger, da der er tale om en social sikringsydelse.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende
Lovligt ophold eller omfattet af EF-regler
For ikke EU/EØS-borgere er det som hovedregel en betingelse, at personen ved fraværsperiodens begyndelse har lovligt ophold i landet.

Indkomst kan beskattes i Danmark
For ikke EU/EØS-borgere er retten til barseldagpenge herudover som hovedregel betinget af, at den indkomst, der indgår i beregningsgrundlaget for barselsdagpenge, kan beskattes i Danmark. Dette krav kan være fraveget efter internationale aftaler om social sikring.

Brug af ydelsen
Udgiften til barseldagpenge er i dag godt 10 mia. kr., jf. 2009-regnskab (2011-pl) for stat og kommuner under ét. Pr. 1. april 2010 var der ca. 61.000 personer, der var registreret som modtagere af barseldagpenge.

Antallet af modtagere med udenlandsk statsborgerskab er på 4.800 personer. Heraf er ca. 600 modtagere personer med udenlandsk statsborgerskab bosat i udlandet, hvilket svarer til ca. 12,5 pct. af gruppen.

Modtagerne af barselsdagpenge fordeler sig således, at der er ca. 2.200 personer med statsborgerskab fra et andet EU/EØS-land, der ca. 2.000 personer fra 3. lande og antallet af flygtninge, der modtager barselsdagpenge i Danmark, skønnes at udgøre godt 560, jf. tabel 4.11.

Tabel 4.11. Skøn over antallet af barselsdagpengemodtagere med et andet statsborgerskab end dansk

Statsborgerskab	Bosat i Danmark	Bosat i udlandet
EU/EØS ekskl. Danmark	1.754	456
3. lande	1.902	136
Flygtninge	562	4
I alt	**4.218**	**596**

Anm.: Flygtninge er beregnet som personer med statsborgerskab fra et af de lande som Danmarks Statistik normalt kategorisere som flygtningeland.
Kilde: Pensionsstyrelsen på baggrund af Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase, DREAM.

4.2.8 Revalidering

Overordnet formål med ydelsen
Revalideringsydelse som indkomsterstattende ydelse gives i forbindelse med deltagelse i revalidering, dvs. uddannelsesforløb. Formålet er, at personer med begrænsninger i arbejdsevnen, hvis problemer ikke kan løses gennem deltagelse i andre erhvervsrettede aktiviteter, kan hjælpes til at blive fastholdt på eller komme ind på arbejdsmarkedet, således at pågældendes mulighed for at forsørge sig selv og sin familie forbedres.

Udgangspunktet er således at kvalificere revalidenden til - efter endt revalideringsforløb - at klare et job på normale vilkår eller, hvis det ikke er muligt, til et fleksjob.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen
For at få revalidering er det en betingelse, at personen har begrænsninger i arbejdsevnen af fysiske, psykiske eller sociale årsager. Det afgørende er, hvordan disse faktorer i det konkrete tilfælde påvirker arbejdsevnen. Der kan således ikke på forhånd angives faktorer, som i sig selv giver grundlag for revalidering, men det er kommunen, der visiterer den pågældende til revalidering.

Der gives kun revalidering, hvis andre erhvervsrettede aktiviteter, f.eks. aktivering, vurderes som utilstrækkelige i forhold til at få personen i job. Dette følger af, at revalidering er subsidiær i forhold til andre erhvervsrettede foranstaltninger. Hvis beskæftigelsesmæssige problemer umiddelbart kan løses gennem deltagelse i andre erhvervsrettede aktiviteter, kan der ikke tilbydes revalidering.

Personer, der ønsker uddannelse, omskoling eller lignende, skal således som udgangspunkt bruge de almindelige uddannelses- og arbejdsmarkedsordninger.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.
Det følger af § 3 i lov om aktiv socialpolitik, at enhver, der opholder sig lovligt her i landet, har ret til hjælp efter denne lov – herunder også til revalidering med revalideringsydelse - hvis betingelserne herfor i øvrigt er opfyldt.
Det er en således en betingelse for at modtage hjælpen, at man opholder sig i landet, dvs. at man er bosiddende i landet.

Der er ikke mulighed for at gennemføre en revalidering i udlandet efter danske revaliderings-regler, og ydelsen er således ikke eksportabel.

Opholdskommunen vil dog kunne beslutte, at en revalidend, der bor i Danmark, vil kunne bevare revalideringsydelsen under kortere ophold i udlandet, såfremt opholdet er et led i revalideringen. Det er en betingelse, at personen er bosat her i landet på det tidspunkt, hvor uddannelsen iværksættes, og at kommunen kan følge uddannelsesforløbet under udlandsopholdet.

Der er ikke krav til længden af ophold i Danmark, før man kan få revalideringsydelse.

Brug af ydelsen
I 2009 var der 21.000 personer, som i kortere eller længere tid modtog revalideringsydelse. De samlede forsørgelsesudgifter til revalideringsydelse er på knap 2,4 mia. kr.

Med ca. 900 personer skønnes udlændinge at udgøre omkring 4-5 procent af samtlige modtagere af revalideringsydelse. Udgifterne hertil er på næsten 100 mio. kr., jf. tabel 4.12.

Tabel 4.12. Skøn over udlændinge på revalidering, berørte personer (16-66 år) i 2009

	Antal personer	Forsørgelsesudgifter i mio. kr.
EU/EØS-lande	300	34
3. lande	300	33
Flygtninge	200	27
Udlændinge i alt	**900**	**95**
Samlet antal personer på revalidering	**21.000**	**2.366**

Anm.: Udlændinge i alt er inkl. personer, hvor oprindelseslandet er uoplyst. Antallet af flygtninge på revalidering er undervurderet, mens antallet af personer fra 3. lande omvendt er overvurderet. Det skyldes, at der i de anvendte dataregistre ikke haves oplysninger om udlændinges indrejsedato (udstedelse af cpr-nummer) fra før slutningen af september 1992. Udlændinge, der er kommet til Danmark som flygtninge, defineres som flygtninge ud fra deres indrejsedato. Se eventuelt bilag d for yderligere om dette. Det betyder, at flygtninge med en indrejsedato før slutningen af september 1992 ikke opgøres som flygtninge, men som personer fra 3. lande.
Kilde: Arbejdsmarkedsstyrelsen.

I 2009 skønnes der med en vis usikkerhed at være omkring 50 personer bosiddende i udlandet, som modtog revalidering. Heraf var der ikke nogen udlændinge.

4.2.9 Ledighedsydelse

Ledighedsydelse

Formålet med ledighedsydelse er at give hjælp til forsørgelse under ledighed efter visitation til et fleksjob eller ved ledighed mellem to fleksjob. Der kan udbetales ledighedsydelse til en person, der er visiteret til fleksjob, hvis personen er ledig og på tidspunktet for visitationen ville være berettiget til sygedagpenge, modtog sygedagpenge eller dagpenge efter lov om ret til orlov og dagpenge ved barsel, deltog i revalidering efter lov om en aktiv beskæftigelsesindsats § 27 og § 28, stk. 2 eller modtager ledighedsydelse efter ansættelse i ustøttet beskæftigelse.

Særlig ydelse

For at sikre at fleksjobvisiterede, som ikke opfylder betingelserne for at modtage ledighedsydelse, og som ikke kan få kontanthjælp på grund af den gensidige forsørgelsespligt, har en indtægt, mens de venter på et fleksjob, blev særlig ydelse indført med virkning fra den 1. juli 2001. Ydelsen svarer til kontanthjælp for voksne ikke forsørgere, mens unge under 25 får samme sats som unge under 25 på kontanthjælp.

En person, der modtager starthjælp ved visitationen til fleksjob, får også ret til særlig ydelse.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen

Ledighedsydelse

En person, der er visiteret til fleksjob, kan modtage ledighedsydelse ved ledighed, hvis pågældende på tidspunktet for visitationen

1) ville være berettiget til at modtage dagpenge efter lov om sygedagpenge eller lov om ret til orlov og dagpenge ved barsel,
2) modtager sygedagpenge,
3) deltager i revalidering efter en jobplan efter §27 og § 28, stk. 2, i lov om en aktiv beskæftigelsesindsats, eller
4) modtager ledighedsydelse efter ansættelse i ustøttet beskæftigelse.

En person, der er ledig og er visiteret til fleksjob, men som ikke opfylder de nævnte betingelser på visitationstidspunktet, bliver berettiget til ledighedsydelse, når pågældende har været ansat i et fleksjob i 9 måneder inden for 18 måneder.

Mens personen er på ledighedsydelse, skal pågældende stå til rådighed for fleksjob samt deltage i rimelige tilbud og jobsamtaler i det individuelle kontaktforløb, som jobcenteret indkalder pågældende til.

En person, der ikke opfylder betingelserne for ledighedsydelse, kan modtage kontanthjælp, hvis pågældende opfylder betingelserne for dette. Personen skal følge reglerne om at udnytte sine arbejdsmuligheder aktivt, og deltage i rimelige tilbud og jobsamtaler i det individuelle kontaktforløb, som jobcenteret indkalder pågældende til.

Særlig ydelse

Hvis en person, der er ledig og visiteret til et fleksjob ikke opfylder betingelserne for at modtage ledighedsydelse eller kontanthjælp, kan personen få særlig ydelse. Der kan udbetales særlig ydelse, hvis personen har en indtægt, der er mindre end det beløb, der ydes til en voksen uden forsørgerpligt. Hvis personen er under 25 år, er personen kun berettiget til særlig ydelse, hvis indtægten er mindre end det beløb, der udbetales til unge under 25 år uden forsørgerpligt.

Personer på starthjælp vil også være berettiget til særlig ydelse, jf. ovenstående.

Mens personen er på særlig ydelse, skal pågældende stå til rådighed for fleksjob samt deltage i rimelige tilbud og jobsamtaler i det individuelle kontaktforløb, som jobcenteret indkalder pågældende til.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.
Ledighedsydelse
Hvis udlændingen opfylder betingelserne for at modtage ledighedsydelse, udbetales dette i lighed med hvad der ellers gælder.

Udlændingen skal have bopæl og ophold i Danmark for at kunne få udbetalt ledighedsydelse.

Særlig ydelse
Hvis udlændingen opfylder betingelserne for at modtage særlig ydelse, udbetales dette i lighed med hvad der ellers gælder.

Udlændingen skal have bopæl og ophold i Danmark for at kunne få udbetalt særlig ydelse.

Brug af ydelsen
I 2009 var der 27.300 personer, der i kortere eller længere tid modtog ledighedsydelse. Forsørgelsesudgifterne hertil er på knap 2,2 mia. kr.

Med omkring 1.000 personer skønnes udlændinge at udgøre knap 4 procent af samtlige personer på ledighedsydelse. Udgifterne til udlændinge, som modtager ledighedsydelse, anslås at være på næsten 100 mio. kr., jf. tabel 4.13.

Tabel 4.13. Skøn over udlændinge på ledighedsydelse, berørte personer (16-66 år) i 2009

	Antal personer	Forsørgelsesudgifter i mio. kr.
EU/EØS-lande	400	31
3. lande	400	40
Flygtninge	200	23
Udlændinge i alt	**1.000**	**94**
Samlet antal personer på ledighedsydelse	**27.300**	**2.167**

Anm.: Udlændinge i alt er inkl. personer, hvor oprindelseslandet er uoplyst. Antallet af flygtninge på ledighedsydelse er undervurderet, mens antallet af personer fra 3. lande omvendt er overvurderet. Det skyldes, at der i de anvendte dataregistre ikke haves oplysninger om udlændinges indrejsedato (udstedelse af cpr-nummer) fra før slutningen af september 1992. Udlændinge, der er kommet til Danmark som flygtninge, defineres som flygtninge ud fra deres indrejsedato. Se eventuelt bilag d for yderligere om dette. Det betyder, at flygtninge med en indrejsedato før slutningen af september 1992 ikke opgøres som flygtninge, men som personer fra 3. lande.
Kilde: Arbejdsmarkedsstyrelsen.

I 2009 skønnes der med en usikkerhed at være omkring 50 personer bosiddende i udlandet, som modtog ledighedsydelse.

4.2.10 SVU og VEU godtgørelse

Overordnet formål med ydelserne
Lov om statens voksenuddannelsesstøtte (SVU) og lov om godtgørelse ved deltagelse i erhvervsrettet voksen- og efteruddannelse (VEU) har til formål at skabe økonomisk grundlag for, at voksne, fortrinsvis kortuddannede, kan deltage i efter- og videreuddannelse.

Ordningerne er målrettet personer, der er i beskæftigelse, og giver den enkelte uddannelsessøgende adgang til at få støtte til dækning af tabt arbejdsfortjeneste ved deltagelse i voksen- og efteruddannelse.

Personer, der deltager i uddannelse, der giver ret til SVU, vil desuden have mulighed for at få SVU til deltagerbetalingen, mens personer, der deltager i uddannelse, der giver ret til godtgørelse, kan have ret til at modtage tilskud til befordring og ret til at modtage tilskud til kost og logi.

Kriterier i forhold til udlændinges ret til ydelsen

Det er en betingelse for at modtage ydelserne, at den pågældende er i beskæftigelse, enten som lønmodtager eller som selvstændig erhvervsdrivende i Danmark. Den pågældende skal derudover opfylde en række andre krav, som f.eks. kan vedrøre alder, forudgående tilknytning til arbejdsmarkedet og uddannelsesbaggrund m.v. Det er ligeledes en betingelse, at der er tale om deltagelse i en støtteberettigende uddannelse.

Der gælder ingen særlige regler for udlændinge. Alle, der opfylder betingelserne, er omfattet af reglerne.

Brug af ydelsen

På finansloven for 2011 skønnes det, at der vil være ca. 5.300 årselever, som modtager statens voksenuddannelsesstøtte. Udgifterne forventes at udgøre godt 745 mio. kr.

Ultimo 2009 skønnes udlændinge at udgøre omkring 6 procent af samtlige modtagere af statens voksenuddannelsesstøtte. Blandt udlændinge udgør personer fra 3. lande med 3,2 pct. den største gruppe af modtagere af statens voksenuddannelsesstøtte efterfulgt af EU/EØS-borgere, jf. tabel 4.14.

Tabel 4.14. Skøn over udlændinges andel af samtlige modtagere af statens voksenuddannelsesstøtte, ultimo 2009

	EU/EØS	3. lande	Flygtninge	Udlændinge i alt
Andel i procent	2,2 pct.	3,2 pct.	0,7 pct.	6,1 pct.

Anm.: Antallet af modtager af Statens Voksenuddannelsesstøtte er opgjort i uge 48 2009.
Kilde: Lovmodellen og Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase, DREAM, og egne beregninger.

I 2011 skønnes det, at der vil være ca. 9.600 årselever, som modtager VEU-godtgørelse. Udgifterne til VEU-godtgørelse forventes at udgøre ca. 1,3 mia. kr. i 2011.

Baseret på AMU-statistikken på uvm.dk skønner Undervisningsministeriet, at omkring 1.000-1.100 VEU-godtgørelsesberettigede på AMU i 2009 var indvandrere af udenlandsk herkomst. Det skal bemærkes, at dette skøn er behæftet med usikkerhed, bl.a. udgør AMU-kurser kun en delmængde af VEU-området.

I 2009 er den gennemsnitlige trækprocent beregnet til at være 70 pct. Trækprocenten angiver den andel af VEU-godtgørelsesberettigede, som modtog godtgørelsen. Med udgangspunkt i de forbehold anslår Undervisningsministeriet, at omkring 750 årselever på AMU var indvandrere af udenlandsk herkomst.

4.2.11 Kontante ydelser i asylcentersystemet: Grundydelse, forsørgertillæg samt tillægsydelse

Overordnet formål med ydelserne

Det overordnede formål med de kontante ydelser er at sikre et midlertidigt forsørgelsesgrundlag for den enkelte udlænding, indtil den pågældende udsendes eller meddeles opholdstilladelse, herunder særligt asylansøgere, jf. udlændingelovens § 42 a, stk. 1. Udlændingeservices forsørgelsespligt omfatter dog også andre udlændinge, der efter udlændingelovens kapitel 1 og 3-5 ikke har ret til at opholde sig her i landet, jf. udlændingelovens § 42 a, stk. 2, hvormed der er sikret et forsørgelsesgrundlag for udlændinge, der ikke har ret til hjælp til forsørgelse efter anden lovgivning.

Kriterier i forhold til udlændinges ret til ydelserne

Der udbetales tre former for kontante ydelser til udlændinge i asylcentersystemet: grundydelse, forsørgertillæg samt tillægsydelse, jf. udlændingelovens § 42 b.

Grundydelse

Grundydelse udbetales til en udlænding, der er omfattet af Udlændingeservices forsørgelsespligt, jf. udlændingelovens § 42 a, stk. 1-2, medmindre den pågældende er indkvarteret på et asylcenter, hvor der er vederlagsfri bespisningsordning. Grundydelsen forudsættes at dække udlændingens udgifter til kost.

Forsørgertillæg

Forsørgertillæg udbetales til en udlænding, der er omfattet af Udlændingeservices forsørgelsespligt, jf. udlændingelovens § 42 a, stk. 1-2, og når den pågældende har forsørgelsespligt over for et barn under 18 år. Der udbetales et forsørgertillæg pr. barn, dog højest to forsørgertillæg pr. familie. Forsørgertillægget forudsættes at dække udlændingens udgifter til barnets kost, tøj og lommepenge.

Der udbetales et nedsat forsørgertillæg pr. barn ud over to børn. Der kan højest udbetales to nedsatte forsørgertillæg pr. familie. Nedsat forsørgertillæg udbetales kun til udlændinge, der modtager grundydelse. Det nedsatte forsørgertillæg forudsættes at dække udlændingens udgifter til børnenes kost.

Tillægsydelse

Tillægsydelse udbetales til en udlænding, der er omfattet af Udlændingeservices forsørgelsespligt, jf. udlændingelovens § 42 a, stk. 1-2, og som har overholdt den med indkvarteringsoperatøren indgåede kontrakt, jf. udlændingelovens § 42 c. Tillægsydelsen forudsættes at dække udlændingens udgifter til tøj og lommepenge.

Brug af ydelsen

Ifølge Integrationsministeriets rapport ”Tal og fakta på udlændingeområdet 2009” var der i 2009 indkvarteret knap 2.400 helårspersoner i asylcentersystemet. Det bemærkes, at ikke alle indkvarterede nødvendigvis har modtaget en eller flere af de nævnte ydelser.

Det fremgår af finansloven for 2011, at de samlede realiserede udgifter til kontante ydelser til asylansøgere mv. (senest opgjort for 2009) var på 43,0 mio. kr. Heraf udgør grundydelser til asylansøgere med 25,6 mio. kr. den største udgiftspost, jf. tabel 4.15.

Tabel 4.15. Realiserede udgifter til kontante ydelser til asylansøgere m.fl. i 2009 (regnskabstal, FL2011)

	2009
	--- mio. kr. ---
Grundydelser til asylansøgere	25,6
Forsørgertillæg til asylansøgere	7,9
Tillægsydelser til asylansøgere	9,5
I alt	**43,0**

Anm.: Tallene er taget fra § 18.21.02. Kontante ydelser m.v. til asylansøgere m.fl.
Kilde: Finansloven 2011.

4.3 Permanente indkomsterstattende overførselsindkomster

4.3.1 Fleksjob

Overordnet formål med ydelsen

Fleksjobordningen blev indført 1. januar 1998 for, at personer med en permanent nedsat arbejdsevne kunne komme ind på eller forblive på arbejdsmarkedet gennem et arbejde på særlige vilkår.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen

Det er derfor en betingelse, at personer, der visiteres til fleksjob, skal have en varigt og væsentligt nedsat arbejdsevne. Alle tilbud efter lov om en aktiv beskæftigelsesindsats og andre beskæftigelsesfremmende foranstaltninger skal være afprøvet, før kommunen kan træffe afgørelse om, at en person opfylder betingelserne for fleksjob. Det skal således være afklaret, at arbejdsevnen ikke ved tilbud eller revalidering kan styrkes, således at personen kan varetage et ordinært arbejde.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.

En udlænding, der skal visiteres til fleksjob, skal som udgangspunkt have opholdsret og være bosiddende i Danmark.

Der er kun i meget begrænset omfang mulighed for at arbejde i et fleksjob i udlandet, nemlig ved udstationering i et år fra en arbejdsgiver med hjemsted i Danmark. Tilskuddet til fleksjobbet udbetales til arbejdsgiver i Danmark

Brug af ydelsen

I 2010 var der godt 52.500 personer, der var ansat i et fleksjob.

Langt hovedparten af personerne ansat i et fleksjob er af dansk oprindelse og/eller har et dansk statsborgerskab, mens udlændinge skønnes at udgøre knap 2½ procent af fleksjobberne ultimo 2009. Antallet af udlændinge med et fleksjob er nogenlunde jævnt fordelt blandt EU/EØS-borgere, personer fra 3. lande og flygtninge, jf. tabel 4.16.

Tabel 4.16. Skøn over udlændinges andel af personerne ansat i et fleksjob, ultimo 2009

	EU/EØS	3. lande	Flygtninge	Udlændinge i alt
Udlændinges andel	0,8 pct.	0,8 pct.	0,7 pct.	2,4 pct.

Anm.: Antallet af fleksjobbere er opgjort i uge 48 2009.
Kilde: Lovmodellen og Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase, DREAM, og egne beregninger.

4.3.2 Førtidspension

Overordnet formål med ydelsen

Førtidspensionen skal sikre personer, der ikke kan arbejde på grund af en varig og væsentlig nedsat arbejdsevne, et forsørgelsesgrundlag frem til folkepensionsalderen.

Pensionen er en forsørgelsesydelse og indtægtsreguleres derfor, hvis pensionistens og dennes eventuelle ægtefælles eller samlevers indtægter overstiger nærmere fastlagte grænser.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen
Det er en betingelse for at få førtidspension efter de regler, der trådte i kraft pr. 2003, at personens arbejdsevne er varigt nedsat i et sådant omfang, at den pågældende uanset mulighederne for støtte efter den sociale eller anden lovgivning, herunder beskæftigelse i fleksjob, ikke vil være i stand til at blive selvforsørgende ved indtægtsgivende arbejde. Før 1. januar 2003 var der andre kriterier for at få tilkendt førtidspension og en del personer modtager stadig pension efter disse regler. Det er ikke længere muligt at få tilkendt pension efter de gamle regler og de vil derfor ikke blive beskrevet nærmere.

Da pensionen er en forsørgelsesydelse, indtægtsreguleres den, hvis pensionistens og dennes eventuelle ægtefælles eller samlevers indtægter overstiger nærmere fastlagte grænser.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.
Som udgangspunkt skal en person have dansk indfødsret og have fast bopæl i Danmark for at være berettiget til førtidspension. Personen skal desuden have haft fast bopæl her i 3 år mellem det fyldte 15. år og folkepensionsalderen (en såkaldt mindstebopælstid). For personer omfattet af EF-forordning 883/2004, EF-forordning 1408/71 eller overenskomster med andre lande gælder særlige regler for opgørelse mindstebopælstiden. For flygtninge regnes bopælstiden i oprindelseslandet med ved opgørelsen af mindstebopælstiden.

Dansk indfødsret
Kravet om dansk statsborgerskab er fraveget i forhold til udlændinge, der har boet i Danmark i mindst 10 år mellem det fyldte 15. år og folkepensionsalderen, heraf mindst 5 år inden førtidspensionen ydes.

Kravet om dansk indfødsret er endvidere fraveget for flygtninge, der har fået opholdstilladelse efter §§ 7 eller 8 i udlændingeloven og for personer omfattet af EF-forordning 883/2004 eller EF-forordning 1408/71. Herudover er kravet om statsborgerskab fraveget for statsborgere fra lande, som Danmark har indgået konvention med om social sikring, og som i øvrigt opfylder konventionens betingelser.

Bopæl i Danmark
For at få ret til dansk førtidspension er udgangspunktet, at modtageren har fast bopæl her i riget. Bopælskravet betyder, at pensionister som hovedregel skal have bopæl i Danmark både på det tidspunkt, hvor personen får tilkendt pension, og ved udbetaling af pensionen.

Kravet om fast bopæl i Danmark er fraveget i EF-forordning 883/04 og EF-forordning 1408/71 og i en række konventioner om social sikring, som Danmark har indgået. Endvidere er der i pensionsloven særlige regler for at kunne tage en tilkendt førtidspension med ved flytning til udlandet.

Udmåling af pensionens størrelse afhænger af bopælstiden ("brøkpension")
Pensionens størrelse afhænger af bopælstiden, dvs. af, hvor mange år modtageren har haft fast bopæl her i riget eller har haft hyre på dansk skib i optjeningsperioden. Optjeningsperioden for førtidspensionister begynder ved det fyldte 15. år og slutter på det tidspunkt, hvorfra der ydes førtidspension.

Personen skal have boet her i riget i mindst 4/5 af optjeningsperioden. Hvis bopælstiden er mindre, fastsættes en brøkpension, der svarer til forholdet mellem bopælstiden og 4/5 af optjeningsperioden.

For personer omfattet af EF-forordning 883/2004 eller EF-forordning 1408/71 ligestilles beskæftigelse i Danmark med bopæl.

For flygtninge sidestilles bopælstiden i oprindelseslandet med bopælstid her i riget ved udmåling af pensionen. Det samme gælder andre lande, hvori den pågældende har haft bopæl på et grundlag svarende til det, der er nævnt i udlændingelovens § 7.

Brug af ydelsen

Udgiften til førtidspension er i dag knap 40 mia. kr. ifølge 2009-regnskabet (2011-pl). Heraf udbetales ca. 0,5 mia. kr. til personer, der er bosat i udlandet. Det svarer til 1,3 pct. af de samlede udgifter til førtidspension. I uge 1 2010 var der ca. 242.600 personer, der modtog førtidspension, og af disse var ca. 4.000 bosat i udlandet.

Der er ca. 2.100 personer med statsborgerskab fra et EU/EØS-land, som modtager førtidspension i Danmark, mens der er ca. 700 EU/EØS statsborgere, der modtager dansk førtidspension i udlandet. Der er ca. 5.500 personer fra 3. lande, der modtager førtidspension i Danmark, og der er ca. 250 personer fra 3. lande, som modtager dansk førtidspension i udlandet. Antallet af flygtninge med førtidspension i Danmark skønnes at udgøre ca. 8.400, mens der er mindre end 100 flygtninge, der modtager førtidspension i udlandet, jf. tabel 4.17.

Tabel 4.17. Skøn over antallet af førtidspensionister med et andet statsborgerskab end dansk fordelt på, hvor de er bosat, primo januar 2010

Statsborgerskab	Bosat i Danmark	Bosat i udlandet
EU/EØS ekskl. Danmark	2.091	699
3. lande	5.442	239
Flygtninge	8.396	59
I alt	**15.929**	**997**

Anm.: Flygtninge er her beregnet som personer med statsborgerskab fra et af de lande som Danmarks Statistik normalt kategoriserer som flygtningeland.
Kilde: Pensionsstyrelsen.

4.3.3 Efterløn

Overordnet formål med ydelsen

Efterløn giver personer med en langvarig tilknytning til arbejdsmarkedet mulighed for, via a-kassemedlemskab helt eller delvist at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet 5 år før folkepensionsalderen. Der findes ingen visitation sted, men er en rettighed man får via indbetalte bidrag.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen

For at have ret til efterløn skal følgende betingelser være opfyldt:
Man skal

- være medlem af en a-kasse,
- have nået efterlønsalderen ,
- have været medlem i mindst 30 år (der er fastsat særlige regler for personer, der er født før 1976),
- have indbetalt efterlønsbidrag i 30 år, og senest fra den dag, man er fyldt 30 år, (der er fastsat særlige regler for personer, der er født før 1976),

- kunne opfylde betingelserne for ret til dagpenge ved ledighed,
- have fået indberettet værdien af pensionsformuen.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.
Man skal have bopæl her i riget eller i et andet EØS-land for at modtage efterløn.

I særlige tilfælde kan arbejdsløshedsforsikringsperioder under ophold i et andet EU/EØS-land medregnes i anciennitetskravet - mod efterbetaling af efterlønsbidraget - men generelt er efterlønsordningen undtaget fra sammenlægning, jf. artikel 66 i forordning (EF) nr. 883/04.

Efter overgang til efterløn kan man frit tage ophold i et andet EU/EØS-land (og Schweiz) og få udbetalt efterløn.

Man kan få udbetalt efterløn, hvis man opholder sig uden for EU/EØS-land og Schweiz i sammenlagt op til 3 måneder pr. kalenderår. Hvis opholdet i udlandet uden for EU/EØS-området og Schweiz overstiger 3 måneder, kan man ikke modtage efterløn for den periode, der overstiger de 3 måneder. Man kan dog bevare retten til efterløn ved ophold ud over 3 måneder, hvis opholdet strækker sig hen over et årsskifte.
Hvis man tager fast ophold uden for EU/EØS-området og Schweiz, kan man ikke modtage efterløn.

Brug af ydelsen
Udgiften til efterløn er i dag knap 22 mia. kr. (ekskl. skattefri præmie, men inkl. egenbetaling) for stat og kommuner under ét, jf. 2009-regnskabet (2011-pl). Pr. 1. april 2010 var der godt 136.000 personer, som modtog efterløn. Antallet af modtagere med udenlandsk statsborgerskab skønnes at være på ca. 1.800, dvs. knap 1,3 pct. af samtlige efterlønsmodtagere Heraf er ca. 40 bosat i udlandet, det er ca. 2,2 pct. af gruppen.

Modtagerne af efterløn fordeler sig således, at der er ca. 1.000 personer med statsborgerskab fra et andet EU/EØS-land og knap 800 personer fra 3. lande, som modtager efterløn. Antallet af flygtninge på efterløn, skønnes at udgøre knap 100, jf. tabel 4.18.

Tabel 4.18 Antallet af efterlønsmodtagere med et andet statsborgerskab end dansk pr. 1. april 2010 fordelt på, hvor de er bosat

Statsborgerskab	Bosat i Danmark	Bosat i udlandet
EU/EØS ekskl. Danmark	958	27
3. lande	760	13
Flygtninge	92	Under 5
I alt	**1.810**	**41**

Anm.: Flygtninge er her beregnet som personer med statsborgerskab fra et af de lande som Danmarks Statistik normalt kategoriserer som flygtningeland.
Kilde: Pensionsstyrelsen.

4.3.4 Fleksydelse

Overordnet formål med ydelsen
Fleksydelsesordningen blev indført med virkning fra 1. juli 2001. Ordningen var et led i aftalen om en førtidspensionsreform og det rummelige arbejdsmarked fra december 2000.

Formålet med fleksydelsesordningen er så vidt muligt at give personer, der er visiteret til fleksjob samme muligheder for frivilligt at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet som personer på det ordinære arbejdsmarked.

Fleksydelsesordningen svarer derfor som overvejende hovedregel til efterlønsordningen. I modsætning til i efterlønsordningen kan man ikke opnå en højere fleksydelse eller et lempeligere pensionsfradrag ved at udskyde overgangen til fleksydelse.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen
For at have ret til fleksydelse skal man blandt andet

- have nået fleksydelsesalderen,
- før overgang til fleksydelse være visiteret til fleksjob,
- betale fleksydelsesbidrag og senest fra det 30. år have indbetalt fleksydelsesbidrag eller været medlem af en anerkendt arbejdsløshedskasse og har indbetalt efterlønsbidrag, som ikke senere er tilbagebetalt, i sammenlagt mindst 30 år. (der er fastsat særlige regler for personer, der er født før 1976).

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.
Alle, uanset nationalitet, kan få fleksydelse, hvis de opfylder de almindelige betingelser herfor.

Arbejdsløshedsforsikringsperioder under ophold i et andet EU/EØS-land (før visitationen til fleksjob) medregnes kun i anciennitetskravet, hvis den a-kasse, man var medlem af på tidspunktet for tilbagevenden til Danmark, har medregnet den udenlandske forsikringsperiode til anciennitetskravet i efterlønsordningen. Generelt er fleksydelsesordningen undtaget fra sammenlægning, jf. artikel 66 i forordning (EF) nr. 883/04.

Efter overgang til fleksydelse kan man frit tage ophold i et andet EU/EØS-land (og Schweiz) og få udbetalt fleksydelse.

Man kan få udbetalt fleksydelse, hvis man opholder sig uden for EU/EØS-land og Schweiz i sammenlagt op 3 måneder pr. kalenderår. Hvis opholdet i udlandet uden for EU/EØS-området og Schweiz overstiger 3 måneder, kan man ikke modtage fleksydelse for den periode, der overstiger de 3 måneder. Man kan dog bevare retten til fleksydelse ved ophold ud over 3 måneder, hvis opholdet strækker sig hen over et årsskifte.

Hvis man tager fast ophold uden for EU/EØS-området og Schweiz, kan man ikke modtage fleksydelse.

Brug af ydelsen
På finansloven for 2011 skønnes udgifterne til fleksydelse at udgøre 1,05 mia. kr. Der er ca. 6.500 fuldtidspersoner, som modtager fleksydelse.

Pr. 1. april 2010 var der godt 50 personer ikke-danske statsborgere registreret som modtagere af fleksydelse. Det er primært udlændinge fra andre EU/EØS-lande efterfulgt af personer fra 3. lande, som modtager fleksydelse, jf. tabel 4.19.

Tabel 4.19. Skøn over antallet af fleksydelsesmodtagere med et andet statsborgerskab end dansk pr. 1. april 2010 fordelt på, hvor de er bosat

Statsborgerskab	Bosat i Danmark	Bosat i udlandet
EU/EØS ekskl. Danmark	36	Under 5
3. lande	15	0
Flygtninge	Under 5	0
I alt	**53**	**Under 5**

Anm.: Flygtninge er her beregnet som personer med statsborgerskab fra et af de lande som Danmarks Statistik normalt kategoriserer som flygtningeland.
Kilde: Pensionsstyrelsen.

4.3.5 Folkepension

Overordnet formål med ydelsen

Folkepension er en varig forsørgelsesydelse, der udbetales til personer, der har nået folkepensionsalderen. Folkepension sikrer pensionisterne et løbende forsørgelsesgrundlag.

Folkepensionen består af et grundbeløb og et pensionstillæg. Der kan endvidere ydes supplerende pensionsydelse (ældrecheck).

Folkepensionister har herudover mulighed for at søge om forskellige tillæg efter lov om social pension. Der er efter anden lovgivning en række særlige regler, der stiller folkepensionister særligt gunstigt, eksempelvis reglerne om boligydelse.

Da pensionen er en forsørgelsesydelse, indtægtsreguleres den, hvis pensionistens og dennes eventuelle ægtefælles eller samlevers indtægter overstiger nærmere fastlagte grænser.

En person, der har nået folkepensionsalderen og har beskæftigelse i et vist omfang har mulighed for at vente med at få udbetalt folkepensionen (opsat pension) op til i alt 10 år mod senere at få forhøjet folkepensionen med en venteprocent, der afhænger af, opsætningsperiodens længde.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen

Personer skal være nået folkepensionsalderen for at kunne modtage folkepension. Folkepensionsalderen er nu 65 år. Folkepensionsalderen bliver gradvis sat op fra 65 år til 67 år i perioden 2024 til 2027. Alderen sættes i denne periode op med et halvt år årligt i denne periode hvert år pr. 1. januar. Pensionsalderen for personer født efter den 31. december 1962, kan blive højere end 67 år. Det skyldes, at pensionsalderen bliver reguleret fra 2030, i takt med at befolkningen lever længere og længere. Reguleringen skal vedtages af Folketinget og bliver varslet 15 år i forvejen af myndighederne. Den første varsling sker i år 2015.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende

Som udgangspunkt skal en person være dansk statsborger og have fast bopæl i Danmark for at være berettiget til folkepension. Personen skal desuden have haft fast bopæl her i riget i 3 år mellem det fyldte 15. år og folkepensionsalderen (en såkaldt mindstebopælstid). Der gælder imidlertid nogle undtagelser.

Dansk indfødsret og optjening af mindste bopælstid her i riget

Kravet om dansk statsborgerskab er fraveget for udlændinge, som har boet i riget i mindst 10 år fra det fyldte 15. år og til folkepensionsalderen, heraf 5 år umiddelbart op til folkepensionsalderen.

Kravet om dansk statsborgerskab er desuden fraveget for flygtninge, der har fået opholdstilladelse efter §§ 7 eller 8 i udlændingeloven og for personer omfattet af EF-forordning 883/2004 eller EF-forordning 1408/71. Herudover er kravet om statsborgerskab fraveget for statsborgere fra lande, som Danmark har indgået konvention med om social sikring, og som i øvrigt opfylder konventionens betingelser.

Da der er tale om en social sikringsydelse, får personer omfattet af EF-forordning 883/2004 medregnet optjeningstid i et EU/EØS-lande og Schweiz ved opgørelsen af om kravet om en mindste bopælstid i Danmark er opfyldt.

Bopæl i Danmark
For at få ret til dansk pension er udgangspunktet, at modtageren har fast bopæl her i riget. Bopælskravet betyder, at pensionister som hovedregel skal have bopæl i Danmark både på det tidspunkt, hvor personen får tilkendt pension, og ved udbetalingen af pensionen.

Kravet om fast bopæl i Danmark er fraveget i forordning 883/04 og i EF-forordning 1408/71 og i en række konventioner om social sikring, som Danmark har indgået med andre lande. Desuden indeholder pensionsloven særregler mht. at kunne få dansk folkepension i udlandet og mht. at kunne medtage dansk folkepension til udlandet.

Hvad der kan udbetales
Ved udbetaling af folkepension til pensionister i udlandet udbetales alene folkepensionens grundbeløb. Borgere i EU/EØS-lande og Schweiz med ophold i et andet EU/EØS-land og Schweiz kan få også få udbetalt pensionstillægget (og den supplerende pensionsydelse).

Optjening af ret til pension
Pensionens størrelse afhænger af bopælstiden, dvs. af, hvor mange år modtageren har haft fast bopæl her i riget eller har haft hyre på dansk skib i optjeningsperioden.

Fuld folkepension er betinget af 40 års bopæl her i riget i perioden fra det 15. år til folkepensionsalderen (65 år i dag). Ved en kortere bopælsperiode fastsættes folkepensionen efter forholdet mellem bopælsperioden og 40 år (brøkpension). Førtidspensionister, der overgår til folkepension, får beregnet folkepensionen efter samme brøk som deres hidtidige førtidspension hvormed pensionen hidtil har været fastsat.

Ved lov nr. lov nr. 1603 af 22. december 2010 om ændring af lov om social pension, der trådte i kraft den 1. januar 2011, er flygtninges adgang til efter § 9 i lov om social pension, at sidestille bopælstid i oprindelseslandet med bopæl her i riget, ophævet ved ansøgning om folkepension. Tilsvarende kan bopælstid i andre lande, hvori den pågældende har haft bopæl på et grundlag, der svarer til det, der er nævnt i § 7 i udlændingeloven, heller ikke længere sidestilles med bopæl her i riget, ved tilkendelse af folkepension.

Loven fik umiddelbar virkning for flygtninge, som indrejser til Danmark den 1. januar 2011 eller senere.

Der er dog fastsat en 10-årig overgangsbestemmelse for udlændinge, der er meddelt ophold i Danmark efter udlændingelovens § 7 eller § 8, som er indrejst i Danmark før 1. januar 2011, og som opnår folkepensionsalderen før den 1. januar 2021. Denne persongruppe er omfattet af den hidtil gældende § 9 i lov om social pension ved opgørelse af optjeningsgrundlaget for ret til folkepension.

Brug af ydelsen
I 2007 skønnes der med en vis usikkerhed at være omkring 830.000 folkepensionister, hvoraf danske statsborgere med ca. 822.500 personer udgør langt hovedparten. Det anslås, at knap 5.200 folkepensionister er EU/EØS-statsborgere, 4.600 personer er fra 3. lande og 3.100 er flygtninge, jf. tabel 4.20.

På finansloven 2011 skønnes udgifterne til folkepensionens grundbeløb og pensionstillægget at være på 102.414,5 mio.kr., hvoraf 1.583,6 mio. kr. udbetales til personer bosat i udlandet.

Tabel 4.20. Skøn over antallet af modtagere af folkepension samt udgifter hertil fordelt på statsborgerskab

Statsborgerskab	Antal	Udgift (mio. kr. PL2011))	
		Grundbeløb	Pensionstillæg
Dansk	822.500	64.684,0	36.834,6
EU/EØS ekskl. Danmark	5.160	333,6	187,1
3. lande	4.590	240,6	148,7
Flygtninge	3.100	216,6	163,2
I alt	**830.700**	**65.234,2**	**37.184,9**

Anm.: Flygtninge er her beregnet som personer med statsborgerskab fra et af de lande som Danmarks Statistik normalt kategoriserer som flygtningeland.
Kilde: Pensionsstyrelsen.

4.3.6 Reintegrationsbistand

Overordnet formål med ydelsen

Repatrieringsloven indeholder mulighed for, at visse grupper af ældre og/eller uarbejdsdygtige udlændinge, der er omfattet af repatrieringslovens § 3, stk. 1 eller 7, kan modtage reintegrationsbistand, der er en løbende, pensionslignende månedlig ydelse. Formålet med bestemmelsen er at give ældre og/eller uarbejdsdygtige udlændinge, der ønsker at vende permanent tilbage til deres hjemland eller tidligere opholdsland, men som ikke har mulighed herfor på grund af manglende forsørgelsesgrundlag, et økonomisk grundlag for at repatriere.

Kriterier i forhold til udlændinges ret til ydelsen

Det er en betingelse for at modtage ydelsen, at ansøger er omfattet af repatrieringslovens personkreds, der omfatter flygtninge m.v., familiesammenførte til flygtninge m.v., andre familiesammenførte udlændinge, der har haft opholdstilladelse i mindst 5 år, samt andre udlændinge efter ansøgning til integrationsministeren.

Det er en forudsætning for hjælpen, at ansøgeren vender tilbage med henblik på varigt ophold i hjemlandet og således opgiver sin bopæl i Danmark.

Alle ansøgere uanset opholdsgrundlag skal endvidere have haft opholdstilladelse i Danmark i 5 år.

Herudover skal ansøgeren på tidspunktet for repatrieringen enten være fyldt 55 år, eller opfylde betingelserne for at modtage førtidspension eller være fyldt 50 år og på grund af sin helbredstilstand eller lignende forhold ikke kunne antages at kunne skaffe sig et forsørgelsesgrundlag i hjemlandet eller det tidligere opholdsland.

Det er en betingelse, at udlændingen ikke selv er i besiddelse af midler, der kan dække behovet.

Udlændingen skal endelig som udgangspunkt opholde sig i Danmark, når ansøgningen indgives. Når hjælpen udbetales, er den i sagens natur eksportabel.

Reintegrationsbistandens størrelse afhænger af, hvilket land den pågældende ønsker at repatriere til. Landene er opdelt i 2 landegrupper efter leveomkostningsniveauet i det enkelte land.

	5-årig udbetaling	Livslang ydelse
Gruppe 1 (f.eks. Bosnien-Hercegovina, Irak og Libanon)	2.500 kr.	2.000 kr.
Gruppe 2 (f.eks. Israel, Japan og USA)	4.500 kr.	3.600 kr.

Brug af ydelsen
Det fremgår af finansloven for 2011, at det skønnes, at 210 personer vil få tilkendt reintegrationsbistand i 2011, hvilket svarer til en udgift på 6,2 mio. kr.

Repatrieringsloven blev ændret i marts 2010 med virkning pr. 1. januar 2010, hvorefter bl.a. reintegrationsbistanden for de fleste nationaliteters vedkommende blev markant forhøjet fra hhv. 1.400/1.500 kr. pr. måned i 5 år til 2.500 kr. pr. måned i 5 år. Endvidere blev der indført en supplerende reintegrationsbistand på 1000 kr. pr. måned i 5 år eller 800 kr. pr. måned i livslang ydelse for de udlændinge, der havde fået opholdstilladelse i Danmark før den 1. juli 2002. Den forbedrede ordning har medført en betydelig stigning i antallet af repatrierede fra 129 i 2009 til 355 i 2010 og dermed også i antallet af udlændinge, der modtager repatrieringsbistand.

Det bemærkes, at danske og nordiske statsborgere, og statsborgere fra EU/EØS-lande samt Schweiz ikke er omfattet af repatrieringsloven.

Reintegrationsbistand udbetales først efter udlændingens tilbagevenden til hjemlandet eller det tidligere opholdsland, hvorfor ydelsen som altovervejende udgangspunkt forbruges i udlandet.

4.4 Sociale tillægsydelser

4.4.1 Særlige regler om hjælp til visse persongrupper, der ikke har optjent ret til social pension eller til fuld social førtidspension

Overordnet formål med ydelsen
Aktivloven indeholder særlige regler for hjælp eller supplerende hjælp til forsørgelse til visse persongrupper, der ikke har optjent ret til social pension eller ret til fuld social førtidspension på grund af optjeningsreglerne i pensionslovene.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen
Hjælp efter aktivlovens § 27 til personer, der ikke har ret til social pension på baggrund af reglerne om optjening
Personer, der efter aktivlovens § 27 opfylder betingelserne for at få kontanthjælp, kan højst få et månedligt beløb, der svarer til, hvad der ydes en gift folkepensionist uden andre indtægter end folkepensionen, hvis 1) de har nået efterlønsalderen som fastsat i lov om arbejdsløshedsforsikring m.v., og 2) ikke kan få social pension på grund af betingelserne om optjening.

Børn under 18 år af de personer, der er omfattet af § 27, og som ikke er berettiget til børnetilskud kan højst modtage en månedlig støtte på 2.700 kr. (2011 niveau). Der ydes et støttebeløb pr. familie uanset antallet af børn.

Det er uden betydning for selve anvendelsen af reglen, om ansøger er berettiget til pension efter anden lovgivning. Det er alene optjent ret til pension efter pensionsloven, der kan tillægges betydning.

Ydelsen udgør, uanset om pågældende er reelt enlig eller ej, et månedligt beløb, der svarer til, hvad der ydes en gift folkepensionist uden andre indtægter end folkepensionen. Det vil sige, at satsen er lavere end voksensatsen på kontanthjælp.

Hjælpen ydes efter aktivlovens regler. Det betyder eksempelvis, at ansøgeren ikke er berettiget til hjælp, hvis ansøgeren og ægtefællen har formue, der kan dække det økonomiske be-

hov. Det betyder endvidere, at der tages hensyn til såvel egne som ægtefælleindtægter. Ydelse af hjælp forudsætter i lighed med andre ydelser efter aktivloven, at modtageren opholder sig her i landet.

Ved indførelse af starthjælpen fra 1. juli 2002, som har lavere satser end kontanthjælp, blev hjælpen efter aktivlovens § 27 gjort betinget af de samme opholdskrav som for kontanthjælp i øvrigt. Det betyder, at personer, der er fyldt 60 år og som ikke opfylder opholdskravet for kontanthjælp, og som ikke kan få social pension på grund af betingelserne for optjening, kan modtage starthjælp efter de sædvanlige satser.

Supplerende hjælp efter aktivlovens § 27 a
Det fremgår af lovens § 27 a, at: "Hjælpen til personer, der ikke modtager fuld førtidspension efter lov om social pension på grund af betingelserne om optjening, kan pr. måned højst udgøre det beløb, der ville kunne udbetales, hvis ansøgeren havde været berettiget til fuld førtidspension. For personer, der ikke opfylder betingelserne i § 11, stk. 3-6, for at få kontanthjælp, kan hjælpen pr. måned højst udgøre et beløb, der svarer til starthjælpen."

Hjælpen ydes efter aktivlovens regler, herunder reglerne for starthjælp eller kontanthjælp. Det betyder eksempelvis, at ansøgeren ikke er berettiget til hjælp, hvis ansøgeren og ægtefællen har formue, der kan dække det økonomiske behov. Det betyder endvidere, at der tages hensyn til såvel egne som ægtefælleindtægter, herunder de beløb ansøgeren modtager i pension fra Danmark eller fra udlandet. Ydelse af hjælp forudsætter i lighed med andre ydelser efter aktivloven, at modtageren opholder sig her i landet.

Ved indførelse af starthjælpen fra 1. juli 2002, som har lavere satser end kontanthjælp, blev hjælpen efter § 27 a gjort betinget af de samme opholdskrav som for kontanthjælp i øvrigt, dvs. krav om lovligt ophold her i riget i mindst 7 af de sidste 8 år. Det betyder, at personer, der ikke opfylder opholdskravet, og som ikke modtager fuld førtidspension på baggrund af betingelserne om optjening, derfor maksimalt kan opnå starthjælp efter de sædvanlige takster.

Ankestyrelsen har i Principafgørelserne nr. 1-11, 2-11 og 3-11 truffet afgørelser om niveauet for supplement til brøkpension efter aktivlovens § 27 a, for henholdsvis en gift pensionist, en enlig forsørger og en gift forsørger.

Følgende fremgår af afgørelserne:

En førtidspensionist, der modtager brøkpension, ville - hvis pensionisten ikke særskilt var omfattet af § 27a i aktivloven - opfylde betingelserne for at få løbende supplerende hjælp til forsørgelse efter reglerne i § 25 og § 26.

Det fremgår særligt af afgørelse nr. 1-11
En gift brøkpensionist, som opfylder betingelserne for kontanthjælp, skal derfor for det første have suppleret sin brøkpension op til niveauet for kontanthjælp som gift.

Det fremgår særligt af afgørelse nr. 2-11
En enlig brøkpensionist, som har forsørgelsespligt over et mindreårigt barn, og som opfylder betingelserne for kontanthjælp, skal derfor for det første have suppleret sin brøkpension op til niveauet for kontanthjælp som enlig forsørger.

Det fremgår særligt af afgørelse 3-11
En gift brøkpensionist, som har forsørgelsespligt over mindreårige børn, og som opfylder betingelserne for kontanthjælp, skal derfor for det første have suppleret sin brøkpension op til

niveauet for kontanthjælp som gift forsørger.

Herudover skal kommunen tage stilling til, om brøkpensionisten har ret til et behovsbestemt supplement.

Den samlede hjælp kan dog ikke overstige den fulde førtidspension.

Kommunen skal ved udmålingen af supplement til brøkpension således foretage to vurderinger.

Den første vurdering består i, at den samlede hjælp i form af brøkpension og supplement til brøkpension som minimum skal svare til det niveau, som borgeren ville have været berettiget til at få udbetalt løbende efter reglerne om løbende hjælp til forsørgelse i aktivloven. Det betyder, at supplement til brøkpension skal udmåles efter reglerne i aktivloven, herunder reglerne for starthjælp eller kontanthjælp og med fradrag for indtægter og formue. På samme måde som ved almindelig udmåling af løbende hjælp til forsørgelse efter aktivloven indgår eventuel boligstøtte samt særlig støtte efter aktivlovens § 34 ikke ved beregningen af hjælpen. Ved beregningen indgår oplysninger om borgerens og ægtefællens bruttoindtægter.

Den anden vurdering indebærer, at kommunen skal tage stilling til, om brøkpensionisten herudover har ret til yderligere supplement op til et maksimalt niveau, der svarer til fuld førtidspension. Der er tale om et behovsbestemt supplement, der forudsætter en konkret vurdering af de økonomiske forhold.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.
Alle udlændinge med lovligt ophold i Danmark kan søge om hjælp efter aktivlovens §§ 27 og 27 a.

Brug af ydelsen
Der foreligger ikke nogen detaljeret oplysninger om hvem, der får hjælp efter § 27 og § 27 a fordelt på oprindelsesland.

Udgifterne til hjælp efter § 27 og § 27 a er 176 mio. kr. årligt til 2.300 helårspersoner, jf. finansloven 2011.

4.4.2 Børne- og ungeydelse (”børnecheck”)

Overordnet formål med ydelsen
Historisk har formålet med børne- og ungeydelsen (indtil 2011 kaldet børnefamilieydelsen) været en erkendelse af, at evnen til at betale skat afhænger af antallet af børn i husstanden. Det er også i dag lovens formål at skatteydere til Danmark med børn, skal have en vis økonomisk støtte af staten. Bl.a. derfor har ydelsen også tidligere været en ”skatteregel” i form af et bundfradrag.

Siden skattereformen i 1987 har børne- og ungeydelsen været en skattefri og indkomstuafhængig ydelse, der udbetales til alle forældre med børn og unge under 18 år med hjemsted i Danmark. Børne- og ungeydelsen er således en overførelsesindkomst og dermed ikke omfattet af regerings skattestop.

Børne- og ungeydelsen kan under særlige omstændigheder bortfalde. Det kan eksempelvis ske, hvis den unge ikke følger sin uddannelsesplan og dermed ikke er i uddannelse eller i arbejde.

Fra 2011 er der lagt et loft over det samlede ydelsesbeløb, som en modtager årligt kan modtage. Loftet udgør 35.000 kr.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen
Af lov om en børne- og ungeydelse § 2 fremgår nedenstående 7 betingelser, som skal være opfyldt for at danske- og tredjelandsstatsborgere kan få udbetalt ydelsen. Den 7. betingelse – der indfører et generelt optjeningsprincip gældende for *alle* - får dog først virkning fra den 1. januar 2012.

Retten til børne- og ungeydelse er betinget af:

1. at den person, der har forældremyndigheden over barnet eller har taget barnet i pleje med henblik på adoption, er fuldt skattepligtig efter kildeskatteloven § 1,
2. at barnet ikke har indgået ægteskab,
3. at barnet ikke er anbragt uden for hjemmet efter lov om social service, ikke sammen med en indehaver af forældremyndigheden er optaget i en døgnforanstaltning efter lov om social service eller i øvrigt forsørges af offentlige midler,
4. at kommunalbestyrelsen ikke for det pågældende kvartal har truffet afgørelse om manglende efterlevelse af forældrepålæg efter lov om social service § 57a, stk. 6,
5. at kommunalbestyrelsen ikke for den kommende pågældende måned har givet meddelelse til told- og skatteforvaltningen, om at en afgørelse om manglende efterlevelse af pligten til uddannelse, beskæftigelse eller anden aktivitet for 15-17-årige, jf. § 2a, stk. 3, i lov om vejledning om uddannelse og erhverv samt pligt til uddannelse, beskæftigelse m.v., skal have den virkning, at ungeydelsen skal standses,

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.

6. Retten til børne- og ungeydelsen er som udgangspunkt betinget af at barnet faktisk opholder sig her i landet, jf. § 2, stk. 1, nr. 2 i lov om en børne- og ungeydelse smh. § 5, stk. 1, nr. 2 i lov om børnetilskud og forskudsvis udbetaling af børnebidrag, jf. dog denne lovs § 5, stk. 3.

7. Derudover skal mindst en af de personer, der har forsørgelsespligten over for barnet, have haft bopæl eller beskæftigelse i Danmark i mindst 2 år inden for de seneste 10 år forud for den periode, udbetalingen vedrører. Hvis kravet i 1. pkt. ikke er opfyldt, udbetales en forholdsmæssig andel af ydelsen efter 3. pkt., hvis betingelserne herfor i øvrigt er opfyldt. Efter 6 måneders bopæl eller beskæftigelse i Danmark inden for de seneste 10 år udbetales 25 pct. af ydelsen, efter 12 måneders bopæl eller beskæftigelse i Danmark inden for de seneste 10 år udbetales 50 pct. af ydelsen, og efter 18 måneders bopæl eller beskæftigelse i Danmark inden for de seneste 10 år udbetales 75 pct. af ydelsen.

En EU/EØS-borger, der har forsørgelsespligten for et eller flere børn, er ydelsesberettigede ved at tage arbejde eller bopæl i Danmark. Optjeningsprincippet, der gælder fra år 2012, omfatter også EU/EØS-borgere.

Brug af ydelsen
Der udbetales årligt ca. 14,5 mia. kr. i børne- og ungeydelse til ca. 685.000 familier vedrørende ca. 1,2 mio. børn under 18 år. Modtageren er typisk moderen. Frem mod år 2020 reduceres udbetalingen som følge af indførelsen af et loft over den samlede børne- og ungeydelse pr. modtager. Det reducerer udbetalingerne med ca. 1,2 mia. kr. på sigt.

Det skønnes med en vis usikkerhed, at der sker udbetaling til omkring 4.000 personer fra andre EU-lande end Danmark, som enten arbejder eller bor i Danmark. Disse ca. 4.000 personer modtager børne- og ungeydelse for i alt ca. 6.000-6.500 børn bosat uden for Danmark.

Skatteministeriet har oplyst, at det ikke er muligt at angive et præcist skøn over, hvor meget af den børne- og ungeydelse, der udbetales til personer fra andre EU-lande end Danmark vedrørende børn bosat uden for Danmark, som forbruges i Danmark henholdsvis i udlandet.

4.4.3 Børnetilskud

Overordnet formål med ydelsen

Børnetilskud tilkommer barnet og udbetales som hovedregel til moderen.

Udbetaling af ydelser efter reglerne om børnetilskud (sociale tillægsydelser) har til formål at udjævne forskelle i børnefamiliers økonomiske muligheder.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen

Efter børnetilskudsloven findes der tre slags børnetilskud:

- Ordinært børnetilskud til børn af enlige forsørgere og af forældre, der begge modtager folkepension eller førtidspension.
- Ekstra børnetilskud, der sammen med det ordinære børnetilskud ydes til enlige, der har barnet hos sig.
- Særligt børnetilskud, der bl.a. ydes til børn, hvor den ene eller begge forældre er døde eller hvis faderskabet ikke kan fastslås, eller hvis den ene eller begge forældre modtager førtidspension.

Herudover findes en række specielle børnetilskudsydelser ydelser i form af flerbørnstilskud, adoptionstilskud og et særligt børnetilskud til uddannelsessøgende forældre.

Herudover indeholder børnetilskudsloven regler om, at *børnebidrag* udbetales af det offentlige, når bidraget ikke betales på forfaldsdagen. Børnebidraget skal være fastsat af statsforvaltningen efter lov om børns forsørgelse.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.

Den, der skal have børnetilskud udbetalt, skal have dansk indfødsret eller - i tilfælde af udbetaling af ordinært og ekstra børnetilskud - fast bopæl her i landet. Barnet skal som udgangspunkt opholde sig i Danmark og barnet må ikke være forsørget af det offentlige eller have indgået ægteskab.

Kravet om bopæl gælder ikke for statsborgere i Danmark og andre EU- og EØS-lande og Schweiz, som derfor kan have ret til børnetilskud, mens de opholder sig eller bor i et andet EU- eller EØS-land, hvis der er tale om arbejdstagere eller selvstændige erhvervsdrivende i Danmark og deres familiemedlemmer. Dette skyldes, at der er tale om en social sikringsydelse.

Bopælskravet kan herudover være fraveget i en række andre tilfælde, f.eks. hvis en person har ret til at modtage pension i udlandet eller hvis Danmark har indgået konventioner om social sikring med andre lande, hvor børnetilskudslovens regler om indfødsret og bopæl er fraveget.

Der gælder desuden særlige regler for udlændinge, som har fået opholdstilladelse i Danmark efter § 7 eller § 8 i udlændingeloven. Det er tilstrækkeligt, at blot en af forældrene har fået opholdtilladelse på dette grundlag

Nyt krav om bopæl eller arbejde fra 1. januar 2012
Der indføres et nyt optjeningsprincip for at kunne få børnetilskud pr. 1. januar 2012.

Det betyder, at det bliver et krav, at mindst en af de personer, der har forsørgelsespligt over for barnet skal have haft bopæl eller arbejde i Danmark i mindst 2 år inden for de seneste 10 for at få ret til fuldt børnetilskud.

Hvis årskravet ikke er opfyldt inden for de seneste 10 år, vil ydelsen blive nedsat forholdsmæssigt de første 2 år afhængigt af hvor længe ydelsesmodtageren har haft bopæl eller arbejdet her i landet.

Der vil være optjent ret til 25 pct. af den fulde ydelse efter et halvt års bopæl eller beskæftigelse i Danmark, 50 pct. efter et år og 75 pct. efter 1½ år. Ved mindre end 6 måneders bopæl i Danmark har man ikke ret til børnetilskud.

Som følge af EU-retten ligestilles lønnet beskæftigelse og udøvelse af selvstændig erhvervsvirksomhed i Danmark med bopæl i Danmark.

Brug af ydelsen
I 4. kvt. 2009 var der omkring 256.000 børn med børnetilskud, som enten kan være ordinært, særligt og flerbørnstilskud. Med godt 200.000 børn får flest et ordinært børnetilskud, jf. tabel 4.21.

De samlede udgifter til børnetilskud (inkl. ekstra børnetilskud) var i 4. kvt. 2009 på godt 520 mio. kr.[19]

Tabel 4.21. Børn med børnetilskud fordelt efter tilskudsart, 4. kvt. 2009

	Børn
Ordinært børnetilskud	201.000
Særligt børnetilskud	36.000
Flerbørnstilskud	19.000
I alt	**256.000**

Kilde: Danmarks Statistik.

Udlændinge skønnes at udgøre knap 5½ procent af børnene med børnetilskud (dvs. ordinært, særligt og flerbørnstilskud) i 4. kvt. 2007.[20] Det er særligt børn fra 3. lande efterfulgt af flygtninge, som modtager børnetilskud, jf. tabel 4.22.

[19] Ekstra børnetilskud ydes pr. familie og indgår derfor ikke i opgørelsen af børn med børnetilskud.
[20] Den seneste periode med registerdata for børnetilskud i Lovmodellen er 4. kvt. 2007.

Tabel 4.22. Skøn over udlændinges andel af børnetilskud, 4. kvt. 2007

	EU	3. lande	Flygtninge	Udlændinge i alt
Ordinært børnetilskud	0,7	2,9	1,5	**5,0**
Særligt børnetilskud	0,4	4,5	3,0	**7,9**
Flerbørnstilskud	0,5	1,6	0,5	**2,5**
I alt	**0,6**	**3,1**	**1,7**	**5,4**

Kilde: Lovmodellen og egne beregninger.

4.4.4 Boligsikring/boligydelse

Overordnet formål med ydelsen

Individuel boligstøtte ydes med det generelle sigte at sikre befolkningsgrupper med lavere indtægter, herunder børnerige familier og pensionister, mulighed for at skaffe sig og opretholde en rimelig bolig.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen

Boligstøtte beregnes på grundlag af lejens størrelse, husstandens indkomst samt boligens areal og husstandens sammensætning.

Ifølge lov om individuel boligstøtte medregnes følgende som medlemmer af husstanden: ansøgeren (om boligstøtte), dennes ægtefælle, hjemmeværende børn og andre, der har fast ophold i lejligheden uden at være logerende. Det er personer, der faktisk har fast ophold i boligen, som indgår i husstanden.

Boligsikring ydes som hovedregel kun til lejere og ikke ejer-/eller andelsboliger. Boligydelse (for pensionister) ydes både til lejere og ejere eller andelshavere (som lån til ejere eller andelshavere).

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.

Husstanden

Personer, der alene opholder sig i en bolig på grund af en ansøgning om opholdstilladelse efter udlændingeloven, anses ikke for at have fast bopæl her i landet og betragtes hverken som husstandsmedlem eller logerende.

Hvis der efter lov om børne- og ungeydelse træffes afgørelse om, at et barns ophold her i landet ikke er opfyldt, medregnes barnet ikke i beregningen af boligstøtte. Når betingelsen om barnets ophold her i landet opfyldes igen, medregnes barnet igen i boligstøtten.

Ejere eller andelshavere i private andelsforeninger, der modtager folkepension, har efter ansøgning ret til boligstøtte som lån. Retten omfatter tillige personer, der har bopæl i Danmark, og som modtager en tilsvarende udenlandsk alderspension, som EF-forordninge 883/2004 finder anvendelse på.

Retten til boligstøtte for førtidspensionister omfatter tillige personer, der har bopæl i Danmark, og som modtager en tilsvarende udenlandsk pension, som EF-forordninge 883/2004 finder anvendelse på.

Bopælskrav

Retten til boligstøtte er betinget af, at ansøgeren har fast bopæl her i landet, og at ansøgeren benytter en bolig her i landet til helårsbeboelse.

Udbetaling af boligstøtte forudsætter, at den pågældende ansøger har fået enten varig eller midlertidig opholdstilladelse efter udlændingeloven.

Ved midlertidigt ophold i udlandet normalt ikke over 6 måneder er formodningen for, at der stadig vil være tale om fast bopæl.

Boligydelse bortfalder, hvis pensionisten flytter til udlandet, selv om pensionisten i øvrigt bevarer selve pensionen efter lovgivningens regler om ret til dansk pension i udlandet.

Ved midlertidigt ophold i udlandet – normalt ikke over 6 måneder bevarer pensionisten dog retten til boligydelse i samme omfang som retten til pension.

Boligen skal rent faktisk benyttes som helårsbeboelse. Der kan således ikke opnås boligstøtte, hvis en person har tilmeldt sig folkeregistret, men ikke på noget tidspunkt er flyttet ind i lejligheden.

Brug af ydelsen
På finansloven for 2011 skønnes udgiften til boligstøtte at udgøre 11,7 mia. kr. Der udbetales kun boligstøtte til personer med bopæl i Danmark, som bor herboende i egentlige boliger.

Pr. 1. april 2010 var der ca. 516.000 personer, der modtog boligstøtte. Antallet af modtagere af boligstøtte med udenlandsk statsborgerskab er på knap 29.700 personer. Hermed udgør udlændinge knap 6 pct. af samtlige modtagere af boligstøtte. Udlændinge modtager ca. 640 mio. kr. (2011-pl) i boligstøtte.

Blandt de udlændinge, som modtager boligstøtte, udgør personer fra 3. lande den største gruppe med knap 12.000 personer. Herefter følger flygtninge, hvor omkring 11.200 personer skønnes at modtage boligstøtte, jf. tabel 4.23.

Tabel 4.23. Antallet af boligstøttemodtagere med et andet statsborgerskab end dansk, pr. 1. april 2010

Statsborgerskab	Bosat i Danmark
EU/EØS ekskl. Danmark	6.583
3. lande	11.880
Flygtninge	11.202
I alt	**29.665**

Anm.: Flygtninge er her beregnet som personer med statsborgerskab fra et af de lande som Danmarks Statistik normalt kategoriserer som flygtningeland.
Kilde: Pensionsstyrelsen.

4.4.5 Enkeltydelser efter aktivloven

Overordnet formål med ydelsen
Borgere kan søge hjælp (tillægsydelse) i særlige tilfælde efter lov om aktiv socialpolitik. Hjælpen er målrettet borgere, som ikke selv har mulighed for at afholde særlige udgifter.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen
Tilskud til enkeltudgifter, § 81
Hjælp til betaling af rimeligt begrundede udgifter forudsætter, at personen har været ude for uforudsigelige ændringer i sine forhold (social begivenhed), der har medført udgifter, hvor den pågældendes egen afholdelse af udgifterne i afgørende grad vil vanskeliggøre den pågældendes og familiens muligheder for at klare sig selv i fremtiden.

Efter en konkret vurdering kan der undtagelsesvis ydes hjælp til enlige eller familier til rimeligt begrundede enkeltudgifter, der har kunnet forudses, hvis afholdelsen er af helt afgørende betydning for ansøgerens eller familiens livsførelse.

Hvad der forstås ved rimeligt begrundede enkeltudgifter, vil afhænge af en konkret vurdering i det enkelte tilfælde. Der kan dog for eksempel ikke ydes hjælp til løbende forsørgelse eller til betaling af gæld til det offentlige.

Sygebehandling og medicin § 82
Personer kan få hjælp til betaling af udgifter til sygebehandling, medicin, tandbehandling og lignende, hvis behandlingen er nødvendig og helbredsmæssig velbegrundet, og personen ikke har økonomisk mulighed for selv at betale.

Det betyder, at kontanthjælpsmodtagere, studerende og andre personer med lav indkomst er omfattet af denne regel. Førtidspensionister, der er tilkendt pension efter reglerne fra 1. januar 2003, kan også søge hjælp efter denne regel. Pensionister, der har mulighed for at søge om personligt tillæg og helbredstillæg efter pensionsloven er derimod ikke omfattet.

Hjælpen kan ydes, hvis udgiften ikke dækkes efter anden lovgivning, f.eks. efter sundhedsloven, og hvis behandlingen er nødvendig og helbredsmæssigt velbegrundet. Ansøgeren og ægtefællen må ikke selv have økonomisk mulighed for at betale udgiften.

Det er hovedreglen, at hjælp ydes til udgifter ved behandling i det offentlige behandlingssystem og kun undtagelsesvis ved behandling uden for det offentlige system.

Hvis kommunen yder hjælp til sygebehandling m.v. efter § 82, kan der samtidig ydes hjælp til betaling af eventuelle transportudgifter.

Særlig hjælp vedrørende børn, §§ 83-84
Personer kan få hjælp til dækning af udgifter til samvær med egne børn under 18 år, og til et barns forsørgelse ved forældremyndighed uden forsørgelsespligt.

Den forælder, som ikke har barnet boende hos sig, har mulighed for at søge om hjælp til udgifter til transport, kost og deltagelse i aktiviteter. Den anden forælder, som har barnet boende hos sig, har kun mulighed for at søge om hjælp til transportudgifter i forbindelse med samvær.

Det er en betingelse, at ansøgeren ikke har økonomisk mulighed for at betale udgifterne. Kommunen kan ikke yde hjælp til udgifter, som ikke vil kunne afholdes af en normal lønindtægt.

Der kan efter bestemmelsen også ydelse hjælp til kontakt med bortførte børn og til dækning af forsørgelsesudgifter til et barn, når forældremyndigheden ved forældremyndighedsindehavernes død er tillagt en anden, der ikke har forsørgelsespligt over for barnet.

Hjælp til flytning § 85
Personer kan efter bestemmelsen få hjælp til at flytte til en anden bolig, hvis flytningen forbedrer ansøgerens eller familiens bolig- eller erhvervsforhold, herunder en flytning, hvor der flyttes fra en bolig med en boligudgift, der ikke svarer til ansøgerens eller familiens økonomiske formåen, til en bolig med lavere boligudgift.

Det er en betingelse for at kommunen yder hjælp til en flytning, at hverken ansøgeren eller ægtefællen har indtægter eller formue, der kan dække behovet. Kommunen kan for eksempel yde hjælp til udgifter til transport af indbo og rejseudgifter for ansøgeren og familien.

Dispositionen skal være rimelig set i forhold til ansøgerens samlede situation, herunder den pågældendes mulighed for selv at afholde den fremtidige husleje.
En forbedring af erhvervsforholdene forudsætter, at ansøgeren er sikret arbejde, og at arbejdet er mere end blot midlertidigt.

For at kunne yde hjælp til flytning til udlandet forudsætter det, at ansøgeren er statsborger i eller har særlig tilknytning til vedkommende land eller, at ansøgeren er sikret varige arbejdsmuligheder i landet.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.
Alle udlændinge med lovligt ophold i Danmark kan søge om hjælp til alle ovennævnte ydelser.

Brug af ydelsen
De samlede offentlige udgifter til enkeltudgifter skønnes i 2011 at være 492 mio. kr. til 59.000 helårsmodtagere. Pensionsstyrelsen har oplyst, at der ikke findes tal på, hvor mange udlændinge der modtager hjælpen.

4.4.6 Efterlevelseshjælp

Overordnet formål med ydelsen
Formålet med efterlevelseshjælpen er at yde økonomisk støtte til mindre velstillede efterlevende ægtefæller/samlevere.

Efterlevelseshjælp (social tillægsydelse) kan efter ansøgning ydes til efterlevende ægtefæller/samlevere, som ikke har ret til efterlevelsespension efter lov om social pension eller lov om højeste, mellemste, forhøjet almindelig og almindelig førtidspension.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen
Efterlevelseshjælpen er et engangsbeløb, der afhænger af indtægt og formue.

Betingelserne for at få efterlevelseshjælp er, at ansøgeren i de seneste 3 år har levet sammen med den person, der er afgået ved døden.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.
Det er som hovedregel en betingelse, at der har været samliv og fælles adresse her i landet.

Kravet om bopæl her i landet gælder dog ikke for personer, der efter EF-forordning nr. 883/04, afsnit II, med bopæl i en anden medlemsstat af EU/EØS er omfattet af dansk lovgivning om social sikring eller som pensionist eller familiemedlem til en pensionist modtager sygehjælp for dansk regning. For disse personer gælder det, at der skal have været fælles bopæl i de seneste 3 år inden for EU-/EØS-området.

Efterlevelseshjælpen kan udbetales til danske statsborgere og EU/EØS borgere med bopæl i et EU/EØS land.

Brug af ydelsen
De samlede offentlige udgifter til efterlevelseshjælp skønnes i 2011 at være 1,5 mio. kr. Der findes ikke tal over antallet af modtagere af efterlevelseshjælp, og det er derfor heller ikke muligt at udarbejde et skøn over i hvilket omfang udlændinge modtager efterlevelseshjælp.

4.4.7 Varmetillæg

Overordnet formål med ydelsen

Folkepensionister og førtidspensionister på den gamle ordning (dvs. førtidspension tilkendt før 1. januar 2003) kan søge om varmetillæg.

Formålet med tillægget er at yde tilskud til pensionisters opvarmningsudgifter.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen

Der kan både ydes varmetillæg til opvarmning af ejer-, andels- og lejeboliger. Varmetillæg kan alene ydes til de egentlige opvarmningsudgifter, herunder udgiften til opvarmning af varmt vand, dvs. udgifter til køb af el, gas, olie og andre brændselsformer. Faste udgifter til drift og vedligeholdelse af forsyningsanlægget kan derimod ikke dækkes af varmetillægget.

Pensionisten skal selv betale en andel af varmeudgiften.

Varmetillægget indtægtsreguleres.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.

Varmetillæg kan som udgangspunkt kun udbetales til pensionister, der modtager dansk pension, og har bopæl/ophold i Danmark.

Danske pensionister der opfylder betingelserne for at kunne medtage pensionen til udlandet (se tekstbidraget om folkepension), vil også kunne få varmetillægget udbetalt i udlandet (både EU/EØS-landene og øvrige udland) Udlændinge, der får tilkendt dansk pension, vil ikke kunne medtage varmetillægget ved flytning til hjemlandet/udlandet.

EU/EØS borgere, der modtager dansk pension vil også kunne modtage varmetillæg og medtage tillægget ved bopæl i andet EU/EØS-land.

Brug af ydelsen

De samlede offentlige udgifter til varmetillæg i 2011 skønnes at være på 460,4 mio. kr. for 250.000 modtagere. Pensionsstyrelsen har oplyst, at der ikke findes tal på, hvor mange udlændinge, der modtager varmetillæg.

4.4.8 Personligt tillæg

Overordnet formål med ydelsen

Formålet med det personlige tillæg er at dække rimelige og nødvendige udgifter for folkepensionister og førtidspensionister på den gamle ordning (tilkendt før 1. januar 2003), der har særligt vanskelige økonomiske forhold.

Der er ikke fastsat nærmere retningslinier for, hvilke udgifter der kan søges personligt tillæg til. For eksempel kan der søges om personligt tillæg til at dække resterende udgifter til ydelser, som pensionisten har fået helbredstillæg til, eller f.eks. som supplement til en nedsat pension (brøkpension).

Udgifter til forsørgelse af pensionisters børn kan dækkes efter reglerne om personligt tillæg, hvis pensionisten har forsørgelsespligt over for dem, og betingelserne i øvrigt er opfyldt.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen

Kommunen træffer afgørelse efter en konkret individuel vurdering af pensionistens indtægtsforhold, herunder størrelsen af den sociale pension og alle andre indtægter og formue - sam-

menholdt med størrelsen af de rimelige og nødvendige udgifter. Det indgår i vurderingen, om pensionisten ved en rimelig tilrettelæggelse af sin økonomi selv burde kunne dække udgiften helt eller delvist.

Personligt tillæg kan ydes som et engangsbeløb eller som en løbende ydelse, hvis betingelserne ved hver udbetaling fortsat er til stede.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.
Pensionister der opfylder betingelserne for at kunne modtage pension i udlandet, vil også kunne søge personligt tillæg efter den danske pensionslov, hvis der ikke kan ydes hjælp efter den sociale lovgivning i bopælslandet.

Personer, der er omfattet af EF-forordning 883/04 og EF-forordning 1408/71, har ret til at få udbetalt dansk pension inden for området EU/EØS og Schweiz på samme vilkår som danske statsborgere. Disse personer vil også kunne søge personligt tillæg på samme vilkår som danske statsborgere.

Udlændinge vil skulle opfylde de almindelige betingelser for ret til dansk pension for eventuelt at kunne få ret til personligt tillæg (se tekstbidrag om folkepension).

Brug af ydelsen
De samlede offentlige udgifter til personligt tillæg skønnes i 2011 at være på 128,5 mio. kr. Ifølge Pensionsstyrelsen findes der ikke tal/skøn over antallet af modtagere af personligt tillæg, og det er derfor ikke muligt at opgøre omfanget af udlændinges brug af ydelsen.

4.4.9 Helbredstillæg

Overordnet formål med ydelsen
Helbredstillæg ydes målrettet til de pensionister, der har helbredsrelaterede udgifter, men begrænsede indtægter og begrænset likvid formue ved siden af pensionen.

Helbredstillæg omfatter to typer tillæg:

Det almindelige helbredstillæg, som kan ydes til dækning af pensionistens egne udgifter til ydelser, som regionsrådet yder tilskud til efter sundhedsloven – f.eks. forskellige behandlinger og undersøgelser ved tandlæge, fysioterapeut, psykolog m.fl. samt visse typer medicin.

Det udvidede helbredstillæg, som kan søges til dækning af pensionistens nødvendige udgifter til f.eks. tandprotese, briller og fodbehandling, som der ikke kan ydes tilskud til efter sundhedsloven.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen
Helbredstillæg kan søges af folkepensionister og førtidspensionister på den gamle ordning – dvs. førtidspension tilkendt før 1. januar 2003.

Det almindelige helbredstillæg er et løbende tilskud, som fornyes automatisk hvert år, hvis der ikke er sket væsentlige ændringer i pensionistens forhold.

Det udvidede helbredstillæg er et engangsbeløb, som kan bevilges, hvis udgiften efter kommunens konkrete, individuelle vurdering er nødvendig.

Det almindelige helbredstillæg kan maksimalt dække 85% af pensionistens egenbetaling, men størrelsen at tilskuddet afhænger af pensionistens individuelle tillægsprocent. Den per-

sonlige tillægsprocent skal være større en 0 og den likvide formue skal være mindre end 75.000 kr.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.
Helbredstillæg kan som udgangspunkt kun udbetales til pensionister, der modtager dansk pension, og har bopæl/ophold i Danmark

Efter EU-retten er helbredstillægget en naturalydelse ved sygdom, der kan ydes til pensionister, der bor eller opholder sig i Danmark, og som modtager en dansk pension og/eller en pension fra et land hvor EU´s forordninger om social sikring gælder.

Pensionister, der ikke har bopæl i Danmark, har under midlertidigt ophold i Danmark derfor ret til helbredstillæg. Da naturalydelser ikke kan eksporteres, kan der alene ansøges om helbredstillæg for behov, der er opstået i Danmark.

Udlændige vil skulle opfylde de almindelige betingelser for ret til dansk pension for eventuelt at kunne få ret til helbredstillæg (se tekstbidrag om folkepension)

Brug af ydelsen
De samlede offentlige udgifter til helbredstillæg skønnes i 2011 at være på 952,3 mio. kr. Ifølge Pensionsstyrelsen findes der ikke tal på hvor mange personer, der modtager helbredstillæg. Det er derfor ikke muligt at opgøre antallet af udlændinge, som modtager helbredstillæg.

4.4.10 Handicaptillæg til studerende

Overordnet formål med ydelsen
Studerende, som modtager SU og går på en videregående uddannelse, kan søge om tillægsstipendium (handicaptillæg), hvis den studerende pga. en varig og betydelig funktionsnedsættelse har meget betydelige fysiske eller psykiske begrænsninger i evnen til at påtage sig sideløbende erhvervsarbejde.

Kriterier i forhold til udlændinges ret til ydelsen
Studerende, som er ligestillet efter danske regler eller EU/EØS-reglerne, har ret til at søge SU og handicaptillægget hertil, se kriterier ovenfor under afsnit 4.2.1.

Brug af ydelsen
I 2009 var der knap 2.500 studerende, som modtog et handicaptillæg. Udgifterne hertil var 159,5 mio. kr.

Undervisningsministeriet har oplyst, at det på det foreliggende datagrundlag ikke er muligt at opgøre i hvilket omfang udlændinge modtager handicaptillæg.

4.4.11 Flytte- og etableringstilskud i Almenboligloven

Overordnet formål med ydelsen
Der er i dag almene boligområder i Danmark, som enten er ghettoområder eller udsatte boligområder. Både ghettoområderne og de udsatte boligområder har en række problemer. Et af de væsentlige problemer er en skæv beboersammensætning, idet mange beboere er uden for arbejdsmarkedet, en høj andel er dømt for straffelovsovertrædelser m.v., og en høj andel af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande bor i områderne.

For at understøtte en mere blandet beboersammensætning har kommunalbestyrelserne mulighed for at tilbyde flytte- og etableringstilskud til beboere, som flytter fra et alment boligområde, hvor der er behov for at stimulere fraflytningen.

Adgangskriterier
Kommunen visiterer til ydelsen og kan fastsætte de nærmere vilkår for tilskuddet.

Etableringsudgifter kan f.eks. være hårde hvidevarer eller nye møbler, der passer til en ny planløsning, eller det kan være økonomisk hjælp til at betale indskud i den nye bolig.

Modtagerne kan f.eks. være beboere udenfor arbejdsmarkedet eller beboere med en årsindkomst under et vist niveau. Der kan ikke fastsættes kriterier for tildeling af flyttetilskud på baggrund af køn, race eller religion eller nationalt tilhørsforhold.

Der er en stor andel af beboerne i de udsatte boligområder og ghettoområderne, som har en anden etnisk baggrund end dansk, og mange af dem har en lav indkomst, ligesom mange er ledige. Det betyder, at de kan være oplagte kandidater til at modtage flytte- og etableringstilskud.

Det er et kriterium for modtagelse af ydelsen at modtageren flytter fra en permanent bopæl i et udsat boligområde til en permanent bopæl i et ikke problemramt boligområde inden for kommunegrænsen.

Ydelsen er ikke trangsbestemt og svarer ikke til de faktiske udgifter. Det er altså muligt, at en familie har flere udgifter til en flytning end tilskuddet dækker, men det omvendte kan også være tilfældet. Det samlede tilskud en husstand kan modtage er 50.000 kr.

Brug af ydelsen
Socialministeriet har ikke kendskab til i hvilket omfang udlændinge modtager flytte- og etableringstilskud. Socialministeriet har dog oplyst, at der generelt siden 2006 i meget begrænset omfang er givet flytte- og etableringstilskud, men det præcise beløb kendes ikke.

4.4.12 Repatrieringsstøtte

Overordnet formål med ydelsen
Støtte til repatriering er reguleret i repatrieringsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 369 af 6. april 2010. Ordningen har til formål at understøtte udlændinges frivillige tilbagevenden til hjemlandet eller tidligere opholdsland, jf. repatrieringslovens § 1.

Efter repatrieringslovens § 7 kan en udlænding i forbindelse med repatriering modtage økonomisk hjælp til bl.a. udgifter til rejsen fra Danmark til hjemlandet, udgifter til transport af personlige ejendele, udgifter til transport af udstyr, der er nødvendigt for udlændingens eller denne families erhverv i hjemlandet, hjælp til etablering i hjemlandet, udgifter til sygeforsikring i 1 år i hjemlandet, udgifter til medbragt lægeordineret medicin til højst 1 års forbrug samt udgifter til medbragte nødvendige personlige hjælpemidler.

Kriterier i forhold til udlændinges ret til ydelsen
Det er en betingelse for at modtage ydelsen, at ansøger er omfattet af repatrieringslovens personkreds, der omfatter flygtninge m.v., familiesammenførte til flygtninge m.v., andre familiesammenførte udlændinge, der har haft opholdstilladelse i mindst fem år, samt andre udlændinge efter ansøgning til integrationsministeren.

Det er en forudsætning for hjælpen, at ansøgeren vender tilbage med henblik på varigt ophold i hjemlandet og således opgiver sin bopæl i Danmark.

For familiesammenførte udlændinge er det som udgangspunkt desuden en betingelse, at den pågældende vender tilbage sammen med den person, der har dannet grundlag for opholdstilladelsen.

Det er endvidere en betingelse for at modtage hjælpen, at den pågældende udlænding ikke er i besiddelse af midler, der kan dække behovet.

Udlændingen skal endelig som udgangspunkt opholde sig i Danmark, når ansøgning om hjælp til repatriering indgives. Når hjælpen udbetales, er den i sagens natur eksportabel.

Brug af ydelsen
Det fremgår af finansloven for 2011, at det skønnes, at 350 personer vil få udbetalt repatrieringsstøtte i 2011, hvilket svarer til en udgift på 39,9 mio. kr.

Repatrieringsloven blev ændret i marts 2010 med virkning pr. 1. januar 2010, hvorefter bl.a. hjælp til etablering blev forhøjet væsentligt fra knap 30.000 i 2009 til knap 120.000 kr. i 2010. Den forbedrede ordning har medført en betydelig stigning i antallet af repatrierede fra 129 i 2009 til 355 i 2010.

Det bemærkes, at danske og nordiske statsborgere og statsborgere fra EU/EØS-lande samt Schweiz ikke er omfattet af repatrieringsloven.

Hjælp til repatriering dækker dels over udgifter, der er forbundet med selve flytningen til udlændingens hjemland eller tidligere opholdsland, dels over hjælp til etablering, der i 2011 udgør 119.815 kr. for udlændinge over 18 år og 36.541 kr. for udlændinge under 18 år. Heraf vil hjælpen til etablering som altovervejende udgangspunkt forbruges i udlandet.

4.5 Tillægsydelser - sundhed

Af kriterier i forhold til udlændinges ret til tillægsydelser på sundhedsområdet gælder - som ved de af kapitel 5 beskrevne sundhedsydelser generelt – at der er tale om bopæl i Danmark, eller rettigheder efter EU-retten.

4.5.1 Tilskud til ernæringspræparater

Der ydes tilskud til ernæringspræparater, som er ordineret af en læge i forbindelse med sygdom eller alvorlig svækkelse.

Brug af ydelsen
Udgifterne til ernæringspræparater udgjorde ca. 83 mio. kr. i 2009. Der blev solgt i alt 1.301.382 pakninger til 49.650 personer. Indenrigs- og sundhedsministeriet har oplyst, at udlændinges tilskud til ydelsen på det foreliggende datagrundlag ikke kan opgøres.

4.5.2 Begravelseshjælp

Der ydes begravelseshjælp afhængig af afdødes og den efterlevende ægtefælles formue og formuerettigheder.

Eksportabilitetsprincippet:
Efter EU-rettens koordineringsregler udbetales dansk begravelseshjælp efter dansk sikrede, herunder danske pensionister med bopæl i et andet EU-/EØS-land.

For sikrede fra andre EU-/EØS-lande med bopæl i Danmark skal begravelseshjælp udbetales fra deres udenlandske forsikringsinstitution. Pensionister fra andre EU-/EØS-lande med bopæl i Danmark, der ikke har ret til begravelseshjælp fra en udenlandsk forsikring, har ret til dansk begravelseshjælp på samme vilkår som andre bosatte i Danmark.

Brug af ydelsen
Udgifterne til begravelseshjælp udgjorde ca. 134 mio.kr. i 2009. Indenrigs- og sundhedsministeriet har oplyst, at udlændinges brug af begravelseshjælp på det foreliggende datagrundlag ikke kan opgøres.

4.5.3 Tolkebistand

Der ydes vederlagsfri tolkebistand til personer, som har ret til lovens ydelser, og som har behov herfor i forbindelse med behandling hos alment praktiserende læge og praktiserende speciallæge samt sygehusbehandling.

Regionerne skal fra 1. juni 2011 opkræve gebyr for tolkebistand fra personer, der har boet her i landet i mere end 7 år. Der vil skulle opkræves gebyr for hver behandling på sygehus eller hos læge, hvor der benyttes tolk.

Indenrigs- og sundhedsministeren fastsætter nærmere regler om beregning af bopælsperioden, gebyrets størrelse og opkrævning af gebyr, herunder om at nærmere bestemte persongrupper ikke skal betale gebyr, hvor særlige hensyn taler for det. Bemyndigelsen er endnu ikke udmøntet.

Brug af ydelsen
I 2009 udgjorde regionernes estimerede udgifter til tolkebistand på sundhedsområdet 120 mio. kr. til fremmedsprogstolkning i sygehus- og praksissektoren. Hertil kommer en udgift på 14 mio. kr. i 2009 til dækning af honorar til alment praktiserende læger og praktiserende speciallæger for at tilkalde tolk til patienter, der har brug for tolkning (der kan ikke skelnes mellem fremmedsprogstolkning og anden form for tolkning).

En opgørelse at tolkebistand fordelt på udlændige og etniske danskere er med registerdata alene mulig at foretage i primærsektoren og opgørelsen her er for 2006. Data omfatter al tolkebistand, således også tegnsprogstolkning mv. hvorfor dette ikke alene kan tages som udtryk for antallet af personer som har modtaget fremmedsprogstolkning.

Det skønnes, at godt 24.000 personer i 2006 fik tolkebistand i forbindelse med kontakt til en alment praktiserende læge. Med ca. 20.000 personer udgjorde udlændinge hovedparten heraf. Godt 11.000 personer skønnes at have fået tolkebistand i forbindelse med kontakt til en praktiserende specialelæge i 2006, også her udgjorde udlændige langt den største andel med knap 9.000 personer, jf. tabel 4.24.

Tabel 4.24. Skøn over antal personer, som har fået tolkebistand hos henholdsvis alment praktiserende og praktiserende speciallæge, samt bruttohonorar herfor, 2006

	Almen læge		Speciallæge	
	Antal personer i 1.000	Bruttohonorar i mio. kr.	Antal personer i 1.000	Bruttohonorar i mio. kr.
EU/EØS-lande	0,18	0,0	0,10	0,0
3. lande	8,63	3,2	3,81	0,9
Flygtninge	11,14	4,6	4,74	1,3
Udlændinge i alt	**20,01**	**7,9**	**8,66**	**2,2**
Samlet	**24,21**	**9,1**	**11,26**	**2,9**

Anm.: Befolkningsbevægelser er kun registreret tilbage til 1984. Det er derfor ikke muligt at se indrejsetidspunkt og oprindelsesland for personer, der er kommet til landet før dette tidspunkt. Forbruget af ydelser for flygtninge vil derfor være undervurderet. Bruttohonoraret dækker alene betaling til lægen for indkaldelse af tolkebistand, og altså ikke udgiften til selve tolken.
Kilde: Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Forebyggelsesregistret.

4.5.4 Befordring og befordringsgodtgørelse

Der ydes befordring eller befordringsgodtgørelse vedr. behandling hos alment praktiserende læge, praktiserende speciallæge og sygehus efter nærmere regler. Herudover ydes befordring med ambulance eller særligt sygekøretøj til personer, der har ret til vederlagsfri sygehusbehandling, hvis deres tilstand gør det nødvendigt. Endvidere ydes befordring eller befordringsgodtgørelse til genoptræning til personer, der har behov for genoptræning efter endt behandling på sygehus efter nærmere regler.

Brug af ydelsen

Udgifterne til patientbefordring skønnes at være ca. 1,2 mia. kr. Heri indgår ikke udgifterne til befordring med ambulance og særlige sygekøretøjer.

Indenrigs- og sundhedsministeriet har oplyst, at det samlede antal patienter, som har modtaget befordring eller befordringsgodtgørelse, ikke er kendt. Det er ligeledes ikke muligt at opgøre udlændinges brug af befordring og befordringsgodtgørelse på det foreliggende datagrundlag.

5. Kortlægning af adgang til danske velfærdsydelser II: serviceydelser

5.1 Oversigt over serviceydelser og eventuelle optjeningsprincipper

Kapitlet beskriver serviceydelserne, herunder bl.a. formål og regelgrundlag, på sundhedsområdet, det sociale område og uddannelsesområdet.

Ydelserne på sundhedsområdet dækker bl.a. over behandling i sygehusvæsenet, hos alment praktiserende læge, praktiserende speciallæge, genoptræning og offentlige tilskud til behandling hos fysioterapeut, psykolog mv. samt tilskudsberettigede lægemidler. Sundhedsydelserne er reguleret i Sundhedsloven, som bl.a. fastsætter at der let og lige adgang til behandling i Danmark. For mange sundhedsydelser gælder der krav om klinisk faglig visitation af almen læge mv. Retten til sundhedsydelser afhænger af bopæl i Danmark eller rettigheder efter EU-retten. Størstedelen af ydelserne er vederlagsfrie.

Ydelserne på det sociale områder spænder vidt. Der er børnepasning og tilbud til unge, hjælp til udsatte såsom hjemløse, stofmisbrugere og voldramte. Der er forskellige ydelser til ældre, som både har forebyggende og plejende karakter ligesom der er tilbud om bolig. Endelig er der forskellige ydelser til handicappede. Fælles for disse ydelser er, at de skal medvirke til, at give de handicappede en så normal tilværelse som muligt.

Ydelserne på det sociale område er typisk reguleret i serviceloven. Børnepasning mv. er reguleret i dagtilbudsloven. Kommunen visiterer til ydelserne, som dermed er behovsbestemte. Derudover er eneste krav for at modtage ydelserne, at man har lovligt ophold i landet. Størstedelen af ydelserne er gratis at modtage.

Ydelserne på uddannelsesområdet dækker bl.a. grundskole, efterskole, ungdomsuddannelser, herunder gymnasiale uddannelser, videregående uddannelser samt voksen- og efteruddannelser. Dertil kommer bl.a. overførselsydelsen SU og befordringsrabat til uddannelsessøgende. Ydelserne er reguleret i diverse lovgivninger herunder, herunder bl.a. Grundloven, der giver ret til fri undervisning i folkeskolen, Folkeskoleloven, lov om friskoler og private grundskoler, lov om uddannelsen til studentereksamen, universitetsloven mv. Størstedelen af ydelserne er gratis at modtage.

5.1.1 Muligheder for eksportable ydelser

En social serviceydelse er som udgangspunkt en ”social fordel” og omfattet af EF-forordning 1612/68 om arbejdskraftens frie bevægelighed. Serviceydelser er f.eks. hospitalsbehandling, hjælpemidler til handicappede, ældrepleje, daginstitution mv. Forordning 1612/68 giver lige ret til sociale og skattemæssige fordele for danske arbejdstagere og arbejdstagere fra andre EU-lande. Forordning 1612/68 kan mere populært siges at være en overligger, hvor alle sociale ydelser falder ind under. ”Sociale fordele” tilkendes efter de kriterier, der gælder efter lovgivningen i det land, der skal udbetale ydelsen. Forordning 1612/68 koordinerer ikke de sociale ydelser i forhold til eventuelle optjente sociale rettigheder i andre EU-lande. Forordning 1612/68 giver ikke i sig selv ret til at en social serviceydelse kan eksporteres til udbetaling under bopæl i et andet EU-land.

En social serviceydelse kan tillige være en social sikringsydelse og dermed omfattet af koordineringsreglerne i EF – forordning. nr. 883/2004. Det gælder f.eks. lægebehandling og hospitalsbehandling. En udførlig opregning af disse ydelser fremgår af kapitel 3.
De sociale sikringsydelser, der er kontante ydelser, kan eksporteres inden for EU. Naturalydelser, der er sociale sikringsydelser, og kan i sagens natur kun ydes i opholdslandet/bopælslandet. Det gælder f.eks. hospitalsbehandling. Hvis en naturalydelse ændrer karakter og f.eks. omlægges til en kontantydelse, vil det som hovedregel medføre, at ydelsen bliver eksportabel efter forordningen.

En kontantydelse kan kun undtages fra eksport, hvis ydelsen dels har til formål at sikre trængende personer et nødvendigt forsørgelsesgrundlag, dels skal supplere indkomsten for personer, der modtager utilstrækkelige ydelser fra den sociale sikring.

De kontantydelser, der kan undtages fra eksport er "særlige ikke-bidragspligtige ydelser", der befinder sig i en gråzone mellem de sociale sikringsydelser og de sociale forsorgsydelser, og som er trangsbestemte, idet en trangsvurdering er et væsentligt element

For at kunne undtages fra eksport er det samtidig en betingelse, at ydelsen er opført i et bilag i forordningen (bilag X til forordning 883/2004) (dvs. at de andre medlemsstater har givet tilslutning til, at ydelsen ikke eksporteres).

Et eksempel på en sådan "særlig ikke-bidragspligtig ydelse" er den danske boligstøtte til pensionister, som er en social sikringsydelse. Det er også den eneste ydelse, som Danmark har anført i bilag X til forordning 883/2004, som en ikke - eksportabel ydelse,

EU – Domstolen har anlagt en restriktiv fortolkning af de kontantydelser, der er opført i bilaget til forordningen. Domstolen har i en række sager specielt fokuseret på formålet med den enkelte kontantydelse. Domstolen har også fastlagt, at muligheden for at undtage en kontantydelse fra eksport skal fortolkes indskrænkende.

EU – Kommissionen har gennemført en analyse af samtlige de kontantydelser, som medlemsstaterne har anført som ikke - eksportable i bilaget til forordning 1408/71. I dette arbejde blev ydelsens formål og øvrige elementer vurderet(2003), og resultatet blev, at en lang række ydelser udgik af bilaget, og ydelserne bliver dermed eksportable. I forlængelse af dette analysearbejde anlagde Kommissionen sag mod Rådet og EU - Parlamentet med påstand om, at en række optegnelser om ikke - eksportable sociale sikringsydelser skulle udgå af bilaget til forordningen, Sagen C-299/05. Kommissionen vandt sagen, og der er dermed lagt en endnu mere restriktiv fortolkning på dette område.

De konkrete serviceydelser, der kan eksporteres
I forhold til oplistningen af de konkrete serviceydelser i kapitel 5 er følgende kontante ydelser, der er omfattet af forordning 883/2004, eksportable til bopæl eller ophold i et andet EU-medlemsland:

- Tabt arbejdsfortjeneste til forældre, der passer et barn i hjemmet
- Plejevederlag (til pasning af døende)

5.2 Sundhedsområdet

5.2.1 Generelle betragtninger

Sundhedsloven definerer formål og rammer for sundhedsydelser i Danmark, herunder bl.a. formålet med sundhedsvæsenet, sundhedsydelsernes karakter og adgangen hertil.

Sundhedsloven fastlægger, at sundhedsvæsenet har til formål at fremme befolkningens sundhed samt at forebygge og behandle sygdom, lidelse og funktionsbegrænsning for den enkelte, jf. § 1.

Sundhedsloven fastsætter kravene til sundhedsvæsenet med henblik på at sikre respekt for det enkelte menneske, dets integritet og selvbestemmelse og at opfylde behovet for bl.a. let og lige adgang til sundhedsvæsenet, jf. § 2. Det betyder bl.a., at lovens bestemmelser skal fortolkes således, at alle personer i samme situation har lige adgang til behandling efter samme kriterier og - på lige vilkår.

Efter Sundhedslovens § 7, har alle personer, der har bopæl i Danmark (tilmeldt Folkeregisteret), ret til fulde sundhedsydelser. Loven fastlægger bl.a., at de har ret til vederlagsfri behandling hos alment praktiserende læge, praktiserende speciallæge og på sygehus.

Udlændinges ret til sundhedsydelser afhænger af, om de har bopæl i Danmark, eller rettigheder efter EU-retten, sociale sikringsaftaler m.v. EU-borgere, herunder vandrende arbejdstagere, har særlige rettigheder efter EU-/EØS-retten om sociale sikringsordninger m.v.

Personer, herunder udlændinge, der ikke har bopæl her i landet, har under midlertidigt ophold ret til akut sygehusbehandling m.v. i tilfælde af ulykke, pludseligt opstået sygdom og fødsel eller forværring af kronisk sygdom m.v. Behandlingen m.v. ydes på samme vilkår som til personer med bopæl her i landet. Herudover ydes sygehusbehandling m.v., når det under de foreliggende omstændigheder ikke skønnes rimeligt at henvise personen til behandling i hjemlandet, eller personen ikke tåler at blive flyttet til et sygehus i hjemlandet. For denne yderligere behandling kan regionen opkræve betaling, men kan også yde behandlingen vederlagsfrit, når det under de foreliggende omstændigheder skønnes rimeligt.

For mange sundhedsydelser og behandlinger er der krav om klinisk faglig visitation, dvs. visitation af almen læge, speciallæge mv. afhængig af behandlingstype.

Se bilag C for en detaljeret beskrivelse af hver enkelt ydelse.

5.2.2 Sygehusbehandlinger

Der ydes vederlagsfri sygehusbehandling, herunder udredning, diagnosticering og efterbehandling ved behov herfor (dvs. efter klinisk faglig visitation, medmindre behovet er akut).

Brug af ydelsen

Regionernes samlede udgifter til sygehus mv. i 2009 var 73,3 mia. kr.

I alt blev 2,23 mio. personer behandlet på sygehusene i 2009. På de danske sygehuse var der i alt ca. 6,6 mio. ambulante besøg, ca. 1,3 mio. udskrivninger efter indlæggelse og ca. 660.000 operationer.

De nyeste tilgængelige registerdata, som kan skelne udlændinges brug af sygehusydelser er fra 2006. Data er dog ikke fuldkommen, hvorfor det samlede antal udlændinge, der har modtaget sygehusbehandling på offentlige sygehus ikke kan opgøres. Betragtes alene den stationære somatiske aktivitet i 2006 skønnes det, at sygehusbehandling af udlændinge her udgjorde knap 3,3 pct. af produktionsværdien (sygehusaktiviteten målt i kr.), jf. tabel 5.1. Det skal bemærkes, at tallene her altså kun omfatter indlagte patienter og således er eksklusiv bl.a. ambulant aktivitet.

Tabel 5.1. Skøn over udlændinges andel af den somatiske produktionsværdi (sygehusaktiviteten målt i kr.) for indlagte patienter, *offentlige sygehuse*, 2006

	Andel af produktionsværdi i pct.
EU/EØS-lande	1,0
3. lande	1,5
Flygtninge	0,8
Udlændinge i alt	**3,3**

Anm.: Genoptræning, ambulant aktivitet og psykiatri er ikke inkluderet. Befolkningsbevægelser er kun registreret tilbage til 1984. Det er derfor ikke muligt at se indrejsetidspunkt og oprindelsesland for personer, der er kommet til landet før dette tidspunkt. Forbruget af ydelser for flygtninge vil derfor være undervurderet.
Kilde: Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Forebyggelsesregistret.

5.2.3 Behandling hos alment praktiserende læger og praktiserende speciallæger

Der ydes vederlagsfri behandling hos alment praktiserende læger og praktiserende speciallæger ved behov herfor. I forhold til de offentlige tilskud under sygesikringen skelnes der mellem sikringsgruppe 1 og 2. Fsva. gruppe 2 sikrede, som har en højere valgfrihed end de typisk gruppe 1 sikrede, mod en vis grad af egenbetaling.[21]

Behandling hos speciallæger, bortset fra speciallæger i hhv. øjensygdomme og hals, øre- og næsesygdomme, kræver lægehenvisning for sikringsgruppe 1. For sikringsgruppe 2 gælder lidt andre regler.

Brug af ydelsen

De samlede udgifter til alment praktiserende læger og speciallæger udgjorde 11 mia. kr. i 2009, hvoraf udgifterne til almen praktiserende læger var på 8 mia. kr.

Antallet af kontakter til alment praktiserende læger var ca. 37 mio. svarende til mere end 6 kontakter i gennemsnit pr. person i Danmark. Antallet af kontakter til praktiserende speciallæger var ca. 5 mio.

De nyeste tilgængelige registerdata med mulighed for at skelne udlændinges brug af ydelser hos alment praktiserende læger og praktiserende speciallæger er fra 2006[22]. I 2006 skønnes i alt godt 4,7 mio. personer at have været i kontakt med en alment praktiserende læge (inkl. vagtlæge). Heraf var ca. 207.000 udlændinge. Det samlede bruttohonorar til alment praktiserende læger (inkl. vagtlæge og ekskl. udgifter til indkaldelse af tolkebistand) skønnes til knap 4,4 mia. kr. og udlændinges andel heraf til knap 186 mio. kr. eller knap 4,3 pct., jf. tabel 5.2.

[21] Ca. 98 pct. af borgerne er sikret via gruppe 1. Af særligt ved gruppe 2 er bl.a.: ingen tilmelding til alment praktiserende læge: ingen henvisningskrav til speciallæge; tilskud til behandling hos alment praktiserende læge og speciallæge svarende til de offentlige tilskudsordninger til gruppe 1 sikrede; egenbetaling fastsat af yderen.
[22] Der findes også registerdata for 2007, men data for sygesikringen er trukket for 2006 for at sikre tidsmæssig konsistens med data for sygehusområdet, hvor nyeste tilgængelig data er fro 2006.

Tabel 5.2. Skøn over antal personer, der har haft kontakt til en alment praktiserende læge, samt bruttohonoraret herfor, 2006

	Antal personer i 1.000	Samlet bruttohonorar i mio. kr.
EU/EØS-lande	64	50
3. lande	95	85
Flygtninge	48	51
Udlændinge i alt	**207**	**186**
Samlet	**4.738**	**4.376**

Anm.: Vedr. specialerne 80-89. Besøg hos vagtlæge er således inkluderet, mens tallene er ekskl. bruttohonorar for indkaldelse af tolkebistand. Befolkningsbevægelser er kun registreret tilbage til 1984. Det er derfor ikke muligt at se indrejsetidspunkt og oprindelsesland for personer, der er kommet til landet før dette tidspunkt. Forbruget af ydelser for flygtninge vil derfor være undervurderet.
Kilde: Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Forebyggelsesregistret.

Godt 1,6 mio. personer skønnes at have været i kontakt med en praktiserende speciallæge i 2006. Heraf var godt 69.000 udlændinge. Bruttohonoraret til praktiserende speciallæger (ekskl. udgifter til indkaldelse af tolkebistand) skønnes til i alt godt 2,3 mia. kr. og udlændinges andel heraf til godt 100 mio. kr. svarende til knap 4,4 pct., jf. tabel 5.3.

Tabel 5.3. Skøn over antal personer, der har haft kontakt til en praktiserende speciallæge, samt bruttohonoraret herfor, 2006

	Antal personer i 1.000	Samlet bruttohonorar i mio. kr.
EU/EØS-lande	20	31
3. lande	33	46
Flygtninge	16	24
Udlændinge i alt	**69**	**101**
Samlet	**1.617**	**2.302**

Anm.: Vedr. specialerne 1,3,4,5,6,7,8,9,11,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28. Tallene er ekskl. bruttohonorar for indkaldelse af tolkebistand. Befolkningsbevægelser er kun registreret tilbage til 1984. Det er derfor ikke muligt at se indrejsetidspunkt og oprindelsesland for personer, der er kommet til landet før dette tidspunkt. Forbruget af ydelser for indvandrer og flygtninge vil derfor være undervurderet.
Kilde: Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Forebyggelsesregistret.

Det skal bemærkes, at hver person kan have haft flere kontakter til alment praktiserende læge såvel som praktiserende speciallæge i løbet af året.

5.2.4 Tilskud til behandling hos tandlæge, kiropraktor, fysioterapeut, fodterapeut og psykolog

Der ydes tilskud af varierende grad til behandling hos tandlæge, kiropraktor, fysioterapeut, fodterapeut og psykolog ved behov herfor (dvs. efter klinisk faglig visitation af læge til fysioterapeut, fodterapeut og psykolog)[23].

Brug af ydelsen

De samlede udgifter samt antallet af personer, der har fået tilskud til tandlæge, kiropraktor, fysioterapeut, fodterapeut og psykolog i 2009 fremgår af tabel 5.4. Det ses bl.a., at 2,7 mio. personer fik tilskud til tandlægebehandling, og udgifterne hertil var 1,4 mia. kr.

[23] Tilskudsandelen er forskellig mellem ydelserne og i visse tilfælde mellem patientgrupper fx er der 60 pct. tilskud til psykologbehandling (højst til 12 behandlinger, med mulighed for ny henvisning), 40 pct. til fysioterapi, 60 pct. til fodterapi for sukkersygepatienter mv.

Tabel 5.4. Antal personer, der har fået tilskud til behandling hos tandlæge, kiropraktor, fysioterapeut, fodterapeut og psykolog, 2009

Sektor	Udgift i mio.	Antal i 1.000
Tandlæge	1.422	2.702
Kiropraktor	107	332
Fysioterapeut	344	378
Fodterapeut	95	92*
Psykolog	179	66

Anm.: Fysioterapi inkluderer ridefysioterapi. *Antallet er anslået, da der ikke registreres fuldstændigt i Landspatientregistret pga. manglende overenskomst på området i 2009.
Kilde: Danske Regioner.

Indenrigs- og Sundhedsministeriet har oplyst, at det ikke er muligt at opgøre udlændinges behandling hos kiropraktor, fysioterapeut, fodterapeut og psykolog. Det er dog muligt at opgøre udlændinges tilskud til tandlægebehandling.

I 2006 skønnes godt 2,7 mio. personer at have været i kontakt med en tandlæge. Heraf var godt 72.000 udlændinge. Det samlede bruttohonorar til behandling hos tandlæge i 2006 skønnes til knap 1,3 mia. kr. og udlændinges andel heraf til knap 35 mio. kr. eller knap 2,8 pct., jf. tabel 5.5.

Tabel 5.5. Skøn over antal personer, der har haft kontakt til en tandlæge, samt bruttohonoraret herfor, 2006

	Antal personer i 1.000	Samlet bruttohonorar i mio. kr.
EU/EØS-lande	33	16
3. lande	28	13
Flygtninge	11	5
Udlændinge i alt	**72**	**35**
Samlet antal personer	**2.712**	**1.254**

Anm.: Vedr. speciale 50. Befolkningsbevægelser er kun registreret tilbage til 1984. Det er derfor ikke muligt at se indrejsetidspunkt og oprindelsesland for personer, der er kommet til landet før dette tidspunkt. Forbruget af ydelser for flygtninge vil derfor være undervurderet.
Kilde: Indenrigs- og Sundhedsministeriet.

5.2.5 Vederlagsfri fysioterapi

Der ydes vederlagsfri behandling hos fysioterapeut ved behov herfor (dvs. klinisk faglig visitation af læge), til personer med varigt svært fysisk handicap og personer med fysisk funktionsnedsættelse som følge af progressiv sygdom. Formålet med vederlagsfri fysioterapi er således at give adgang til fysioterapi for at forbedre funktioner, vedligeholde funktioner eller forhale forringelser af funktioner hos voksne og børn med et varigt svært fysisk handicap eller en funktionsnedsættelse som følge af progressiv sygdom.

Vederlagsfri fysioterapi kræver lægehenvisning.

Brug af ydelsen

Der var 55.890 patienter, som modtog vederlagsfri fysioterapi i 2009. Patienterne modtog i alt 7.398.941 ydelser, og de samlede udgifter hertil var ca. 683 mio. kr.

Blandt patienter, som modtog vederlagsfri fysioterapi, var der 5 med bopæl i udlandet. Disse patienter modtog i alt 655 ydelser til en samlet udgift på 24.511 kr.

De nyeste tilgængelige registerdata der kan skelne udlændinges brug af vederlagsfri fysioterapi er fra 2006. Det skønnes, at der i 2006 i alt var godt 49.000 personer, der modtog vederlagsfri fysioterapi og ca. 5.000 der modtog vederlagsfri ridefysioterapi. Heraf var hhv. ca. 1.100 og 70 udlændinge. Det samlede honorar til vederlagsfri ride- og fysioterapi skønnes til godt 553 mio. kr. og udlændinges andel heraf til knap 10 mio. kr. svarende til knap 1,8 pct., jf. tabel 5.6.

Tabel 5.6. Skøn over antal personer, der har modtaget vederlagsfri ride- og fysioterapi, samt bruttohonoraret herfor, 2006

	Vederlagsfri fysioterapi Antal personer	Vederlagsfri ridefysioterapi Antal personer	Samlet bruttohonorar i mio. kr.
EU/EØS-lande	410	31	4
3. lande	332	21	3
Flygtninge	258	20	2
Udlændinge i alt	**1.000**	**72**	**10**
Samlet antal personer	**49.045**	**5.374**	**553**

Anm.: Vederlagsfri fysioterapi (speciale 62) og vederlagsfri ridefysioterapi (speciale 65). Befolkningsbevægelser er kun registreret tilbage til 1984. Det er derfor ikke muligt at se indrejsetidspunkt og oprindelsesland for personer, der er kommet til landet før dette tidspunkt. Forbruget af ydelser for flygtninge vil derfor være undervurderet.
Kilde: Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Forebyggelsesregistret.

5.2.6 Tilskud til lægemidler

Der ydes tilskud til lægeordinerede lægemidler efter nærmere regler. De offentlige tilskud følger det behovsafhængige medicintilskudssystem, hvor størrelsen af det offentlige tilskud er afhængig af den enkelte medicinbrugers årlige forbrug af tilskudsberettiget medicin. Dvs. jo større udgifter, borgeren har til tilskudsberettiget medicin, jo mere offentligt tilskud gives der inden for en periode på ét år (tilskudsperioden). Derudover afhænger tilskuddets størrelse også af, om man er under eller over 18 år. [24]

Brug af ydelsen

I 2009 udgjorde de samlede udgifter til medicintilskud godt 7 mia. kr. Heraf udgør udgifterne til udlændinge ca. 200 mio. kr., dvs. 3 procent af de samlede udgifter til medicintilskud. Blandt udlændinge er det personer fra 3. lande med 85 mio. kr., som modtager mest i medicintilskud. Herefter følger hhv. EU/EØS-borgere og flygtninge, jf. tabel 5.7.

Tabel 5.7. Skøn over udlændinges brug af medicintilskud, 2009

	Udgifter i mio. kr.
EU/EØS-lande	69
3. lande	85
Flygtninge	49
Udlændinge i alt	**203**
Samlede udgifter til medicintilskud	**7.047**

Kilde: Finansministeriet på baggrund af Lovmodellen (dvs. 33 pct. stikprøve).

[24] Medicintilskudssystemet følger en behovsafhængig trappefunktion med tilskud på 0 pct. ved 0-865 kr., 50 pct. 865-1.410 kr., 75 pct. 1.410-3.045 og 85 pct. over 3.045 kr. Efter sundhedsloven kan de personer, der har et stort, varigt, og fagligt veldokumenteret behov for tilskudsberettiget medicin efter ansøgning herom få tildelt et særligt kronikertilskud, som indebærer at der ydes 100 pct. tilskud til den del af den samlede egenbetaling, som overstiger egenbetalingsloftet på 3.555 kr..

5.2.7 Hjemmesygepleje

Der ydes vederlagsfri hjemmesygepleje efter lægehenvisning. Formålet med hjemmesygepleje er at forebygge sygdom, fremme sundhed, yde sygepleje og behandling, rehabilitering og palliation til patienter, der har behov for det (dvs. visitationskrav).

Hjemmesygepleje ydes til patienter i alle aldre i tilfælde af akut eller kronisk sygdom, hvor sygeplejefaglig indsats er påkrævet.

Kommunalbestyrelsen er ansvarlig for, at der ydes vederlagsfri hjemmesygepleje efter lægehenvisning. Kommunen kan herudover træffe afgørelse om tildeling af hjemmesygepleje til personer med ophold i kommunen, uafhængigt af boform.

Brug af ydelsen

Kommunernes nettodriftsudgifter til hjemmesygepleje er spredt ud over en række funktioner vedrørende kommunernes sociale indsats. På den autoriserede konto-plan optræder nettodriftsudgifter vedr. hjemmesygepleje under flere funktioner og grupperinger, og der kan derfor ikke foretages en nøjagtig opgørelse af udgiften til hjemmesygepleje.

Ifølge konto 5.32.32 Pleje og omsorg mv. af ældre og handicappede, Grp. 004: ”Hjemmesygepleje”, der beskrives som: ”Her registreres udgifter og indtægter vedrørende hjemmesygepleje, jf. sundhedslovens kapitel 38, herunder udgifter og indtægter til private leverandører af hjemmesygepleje.”, var udgifterne til hjemmesygepleje på 2,69 mia. kr.

Indenrigs- og Sundhedsministeriet har oplyst, at det ikke er muligt at opgøre udlændinges forbrug af hjemmesygepleje på det foreliggende datagrundlag.

5.2.8 Forebyggende sundhedsydelser, herunder sundhedsplejerske

Der tilbydes alle børn og unge vederlagsfri sundhedsvejledning, bistand samt funktionsundersøgelse ved en sundhedsplejerske. Endvidere tilbydes alle børn og unge i den undervisningspligtige alder to vederlagsfri forebyggende helbredsundersøgelser ved en læge eller sundhedsplejerske. Herudover skal alle børn og unge med særlige behov vederlagsfrit tilbydes en øget indsats indtil undervisningspligtens ophør.

Brug af ydelsen

De samlede udgifter til de forebyggende sundhedsydelser til børn og unge, herunder sundhedsplejerske, udgjorde 898 mio. kr. i 2009. Det samlede antal ydelser er ukendt.

Indenrigs- og Sundhedsministeriet har oplyst, at det ikke er muligt at opgøre udlændinges brug af forebyggende sundhedsydelser på baggrund af det foreliggende datagrundlag.

5.2.9 Genoptræning

Der ydes vederlagsfri genoptræning efter sygehusbehandling ved behov herfor. Formålet med genoptræning er, at patienten opnår samme grad af funktionsevne som tidligere eller bedst mulig funktionsevne.

Sygehuset skal have udarbejdet en genoptræningsplan før adgang til ydelsen.

Brug af ydelsen

I 2009 fik 91.429 patienter udarbejdet en genoptræningsplan til almindelig og specialiseret genoptræning.

5.2.10 Kommunal tandpleje

Der tilbydes alle børn og unge under 18 år vederlagsfri forebyggende og behandlende tandpleje, omsorgs- og specialtandpleje til personer, der pga. nedsat førlighed eller vidtgående fysisk eller psykisk handicap, kun vanskeligt kan benytte de almindelige tandplejetilbud og støtte til tandproteser til personer i tilfælde af funktionelt ødelæggende eller vansirende følger af ulykkesbetingede skader på tænder, mund og kæber.

Brug af ydelsen

De samlede udgifter til kommunal tandpleje udgjorde ca. 2,1 mia. kr. i 2009. I 2009 var der 1,251 mio. personer tilmeldt den kommunale børne- og ungetandpleje. Godt 29.900 personer har i 2008 modtaget omsorgstandpleje.

Indenrigs- og Sundhedsministeriet har oplyst, at det ikke er muligt at opgøre udlændinges brug af kommunal tandpleje på baggrund af det foreliggende datagrundlag.

5.2.11 Regionstandpleje

Der tilbydes alle børn og unge under 18 år med odontologiske lidelser, der ubehandlede medfører varig funktionsnedsættelse, et vederlagsfrit specialiseret tandplejetilbud. Endvidere tilbydes børn og unge, der har behov for det, vederlagsfrit højt specialiseret behandling. Herudover tilbydes vederlagsfrit højt specialiseret odontologisk rådgivning, udredning og behandling af patienter med sjældne sygdomme og handicaps, hos hvem den til grund liggende tilstand giver anledning til specielle problemer i tænder, mund eller kæber, samt højt specialiseret rådgivning eller behandling af børn.

Desuden ydes et særligt tilskud til tandpleje til kræftpatienter, der på grund af strålebehandling i hoved eller halsregionen eller på grund af kemoterapi har betydelige dokumenterede tandproblemer og personer, der på grund af Sjøgrens Syndrom har betydelige dokumenterede tandproblemer.

Brug af ydelsen

Ifølge Indenrigs- og Sundhedsministeriet skønnes de samlede udgifter til regionstandplejen at udgøre 41,2 mio. kr. i 2009, mens antallet af patienter, der modtog ydelser i regionstandplejen, anslås til 6.000 personer.

5.2.12 Vaccinationer

Der tilbydes nærmere bestemte vederlagsfri vaccinationer mod smitsomme sygdomme m.v. De gratis vaccinationer omfatter børnevaccinationsprogrammet, herunder Hpv-vaccination, hepatitis B-vaccination til særligt udsatte persongrupper samt influenzavaccination til visse persongrupper.

Brug af ydelsen

I 2009 blev der givet 812.000 børnevaccinationer, mens der blev givet 588.000 influenzavaccinationer. Udgifterne til dette var på hhv. 492 mio. kr. og 80 mio. kr. Ca. 3.300 personer har fået hepatitis B-vaccinationer, og udgifterne hertil udgjorde ca. 0,5 mio. kr., jf. tabel 5.8.

Tabel 5.8. Antal vaccinationer samt udgifterne hertil, 2008

	Udgift	Antal
Børnevaccinationer	492 mio. kr.	812.000
Hepatitis B-vaccinationer	Ca. 0,5 mio.kr.	Ca. 3.300
Influenzavaccinationer	80 mio. kr.	588.000

Kilde: Indenrigs- og Sundhedsministeriet.

5.2.13 Alkohol- og stofmisbrugsbehandling

Der ydes vederlagsfri behandling til alkoholmisbrugere og vederlagsfri lægelig behandling med afhængighedsskabende lægemidler til stofmisbrugere.

Brug af ydelsen

Indenrigs- og Sundhedsministeriet skønner, at der var 7.800 personer i alkoholbehandling og 7.275 i substitutionsbehandling i 2009. Det er ikke muligt at opgøre antallet af udlændinge, der får alkoholbehandling og substitutionsbehandling.

5.2.14 Den offentlige rejsesygesikring

Der ydes tilskud til sygehjælp m.v. til personer under midlertidigt ophold i udlandet, på Færøerne og i Grønland efter nærmere regler. Tilskuddet dækker udgifter til læge- og hospitalsbehandling, medicin m.m. i forbindelse med akut sygdom eller skadestilfælde opstået under den første måned af en ferie- eller studierejse i andre EU/EØS-lande, Færøerne, Grønland m.m.

Brug af ydelsen

I 2008 udgjorde udgifterne til den offentlige rejsesygesikring på 134 mio. kr. Der var knap 46.000 skadeanmeldelser.

Indenrigs- og Sundhedsministeriet har oplyst, at det ikke er muligt at opgøre udlændinges brug af denne ydelse på baggrund af det foreliggende datagrundlag.

5.3 Socialområdet – Børn og unge

5.3.1 Generelle betragtninger

Dagtilbud, fritidshjem, klubtilbud og andre socialpædagogiske tilbud skal leve op til de samme generelle formål for tilbuddene i dagtilbudsloven. Hertil kommer en række specifikke formål, som er beskrevet under hver ordning.

Det generelle formål for tilbuddene i dagtilbudsloven er følgende:

- Fremme børns og unges trivsel, udvikling og læring gennem dag-, fritids- og klubtilbud samt andre socialpædagogiske fritidstilbud.
- Give familien fleksibilitet og valgmuligheder i forhold til forskellige typer af tilbud og tilskud, så familien så vidt muligt kan tilrettelægge familie- og arbejdsliv efter familiens behov og ønsker.
- Forebygge negativ social arv og eksklusion ved, at de pædagogiske tilbud er en integreret del af både kommunens samlede generelle tilbud til børn og unge og af den forebyggende og støttende indsats over for børn og unge med behov for en særlig indsats, herunder børn og unge med nedsat psykisk og fysisk funktionsevne.
- Skabe sammenhæng og kontinuitet mellem tilbuddene og gøre overgange mellem tilbuddene sammenhængende og alderssvarende udfordrende for børnene.

Helt generelt er det kun forældre med lovligt ophold (eller for grænsegængere beskæftigelse) i Danmark, der har ret til ydelser efter dagtilbudsloven, dvs. dagtilbud, fritidshjem, klubtilbud og socialpædagogiske tilbud, tilskud til privat pasning og tilskud til pasning af egne børn.

Ydelserne er en generel ret, og man skal ikke visiteres til ydelserne. Retten til ydelserne ophører, når barnet når aldersgrænserne. Ydelserne betragtes som naturalydelser. Ydelserne kan ikke tages med til udlandet.

Hvis der er undtagelser eller yderligere adgangskriterier er disse beskrevet under den enkelte ordning.

5.3.2 Dagtilbud

Overordnet formål med ydelsen
Følgende specifikke formål skal dagtilbuddene (f.eks. vuggestue, dagpleje og børnehave) leve op til:

- Børn i dagtilbud skal have et fysisk, psykisk og æstetisk børnemiljø, som fremmer deres trivsel, sundhed, udvikling og læring.
- Dagtilbud skal i samarbejde med forældrene give børn omsorg og understøtte det enkelte barns alsidige udvikling og selvværd samt bidrage til, at børn får en god og tryg opvækst.
- Dagtilbud skal fremme børns læring og udvikling af kompetencer gennem oplevelser, leg samt pædagogisk tilrettelagte aktiviteter, der giver børn mulighed for fordybelse, udforskning og erfaring.
- Dagtilbud skal give børn medbestemmelse, medansvar og forståelse for demokrati. Dagtilbud skal som led heri bidrage til at udvikle børns selvstændighed, evner til at indgå i forpligtende fællesskaber samt samhørighed med og integration i det danske samfund.
- Dagtilbud skal i samarbejde med forældrene sikre en god overgang til skole ved at udvikle og understøtte grundlæggende kompetencer og lysten til at lære. Dagtilbud skal i samarbejde med skolerne skabe en sammenhængende overgang til skole og fritidstilbud.

Adgangskriterier og tilskud
Kommunen har pligt til at sikre, at der er det nødvendige antal pladser i dagtilbud, så alle børn i kommunen kan få en dagtilbudsplads.

Pasningsgarantien er central på dagtilbudsområdet og betyder, at kommunen skal tilbyde garanti for plads i et dagtilbud til børn i alderen 6 måneder og indtil barnets skolestart. Pasningsgarantien indebærer ikke en garanti for en plads i et bestemt dagtilbud.
Forældre kan ligeledes vælge et tilskud til en plads i en privatinstitution eller en plads i en anden kommune.

Kommunen fastsætter taksterne for forældrebetaling for dagtilbud i dagpleje og daginstitutioner, som kommunen har indgået aftale med. Kommunen fastsætter taksterne i forhold til driftsudgifterne (ekskl. administration og bygningsrelaterede udgifter), således at kommunen betaler mindst 75 pct. af de budgetterede bruttodriftsudgifter og forældrene maksimalt 25 pct. Forældrenes egenbetaling kan nedsættes gennem søskende- og fripladstilskud.

Brug af ydelsen
I 2009 havde knap 322.000 børn en dagtilbudsplads, og udgifterne til dette var på godt 22,5 mia. kr.

Ifølge en specialkørsel fra Danmarks Statistik var der i 2009 godt 26.000 børn mellem 0-9 år med anden herkomst end dansk, som havde en dagtilbudsplads eller plads i aldersintegreret institution, der også kan omfatte børn i skolealderen. Hermed udgør børn, som indvandrere eller efterkommere, omkring 8,0 procent af samtlige personer med en dagtilbudsplads eller i aldersintegreret institution, jf. tabel 5.9. Opgørelsen kan kun foretages for indskrevne, der er indberettet på cpr-nr. Opgørelsen undervurderer derfor antallet af indskrevne.

Tabel 5.9. Antal 0-9-årige i dagtilbud fordelt på herkomst, 2009

	Dagpleje	Vuggestuer	Børnehaver	Aldersintegreret inst.	I alt
Danskere	59.200	10.600	76.600	140.500	286.800
Indvandrere fra vestlige lande	200	0	600	900	1.700
Indvandrere fra ikke-vestlige lande	100	0	400	900	1.400
Efterkommere fra vestlige lande	500	200	500	1.400	2.500
Efterkommere fra ikke-vestlige lande	1.700	800	3.600	14.300	20.400
I alt	**61.700**	**11.600**	**81.600**	**158.000**	**312.900**
Indvandrere og efterkommeres andel	**4,1 pct.**	**8,6 pct.**	**6,3 pct.**	**11,1 pct.**	**8,3 pct.**

Kilde: Socialministeriet på baggrund af specialkørsel fra Danmarks Statistik.

Det skønnes, at udlændinge i 2006 udgjorde lidt under 4 procent af børnene i dagtilbud. Heraf udgjorde børn fra tredjelande den største andel, jf. tabel 5.10. Langt hovedparten af børnene i dagtilbud er således af dansk oprindelse og/eller har et dansk statsborgerskab.

Tabel 5.10. Skøn over udlændinges andel af dagtilbud, 2006

	EU/EØS	3. lande	Flygtninge	Udlændinge i alt
Udlændinges andel	0,7 pct.	2,1 pct.	1,1 pct.	3,8 pct.

Kilde: Beskæftigelsesministeriets beregninger på baggrund af Lovmodellen.

5.3.3 Tilskud til privat pasning

Adgangskriterier og tilskud

Kommunalbestyrelsen skal give forældre med børn i alderen fra 24 uger og til skolestart mulighed for at vælge tilskud til privat pasning i stedet for at benytte et dagtilbud.

Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at tilskuddet kun gives til en bestemt del af aldersgruppen. F.eks. kan kommunalbestyrelsen beslutte, at tilskuddet alene gives, til børn i alderen 1/2 til 3 år, eller at tilskuddet gives indtil barnet almindeligvis optages i børnehave. Kommunalbestyrelsen har dermed mulighed for at tilpasse ordningen til de lokale forhold.

Privat pasning kan tilrettelægges på mange forskellige måder. Eksempelvis kan forældre gå sammen med andre forældre om at etablere en privat pasningsordning, eller forældre kan købe sig plads i en privat pasningsordning, der er oprettet af andre. Forældrene kan også vælge at indgå aftale med en privat person, som i sit hjem eller i andre lokaler passer barnet/børnene.

Det er den enkelte kommunalbestyrelse, der fastsætter kommunens tilskud til privat pasning. Tilskuddet pr. barn skal fastsættes ens for alle børn i samme aldersgruppe. Tilskuddet skal mindst udgøre 75 pct. af den billigste budgetterede nettodriftsudgift pr. plads eksklusive støttepædagog i et dagtilbud til samme aldersgruppe i kommunen. Tilskuddet må dog højst udgøre 75 pct. af forældrenes dokumenterede udgifter til den private pasning. Forældrenes egenbetaling kan nedsættes gennem søskendetilskud.

Brug af ydelsen

I 2009 blev der givet tilskud til privat pasning for knap 5.000 børn. Udgifterne til dette er på 268 mio. kr. Udgiften omfatter ikke søskendetilskud.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.3.4 Tilskud til pasning af egne børn

Adgangskriterier
Efter dagtilbudsloven er det under visse betingelser muligt for forældre at vælge at passe deres barn hjemme i stedet for at få en plads i et dagtilbud til barnet. Det er kommunalbestyrelsen, der afgør, om muligheden skal gives til forældre i kommunen.

Hvis kommunalbestyrelsen beslutter at tilbyde forældre mulighed for økonomisk tilskud til pasning af egne børn, kan kommunalbestyrelsen beslutte, at tilbuddet skal gælde for alle børn mellem 24 uger og op til skolestart, eller at tilbuddet kun skal gælde børn i en bestemt aldersgruppe inden for aldersgrænsen 24 uger og op til skolestart.

Den forælder, der ansøger om tilskud til pasning af eget barn, kan ikke modtage tilskud til pasning af egne børn samtidig med, at han/hun modtager offentlig overførselsindkomst (f.eks. barseldagpenge, orlovsydelse, kontanthjælp, førtidspension og SU) eller har en arbejdsindtægt.

Tilskud til pasning af egne børn er dermed et alternativ til at være til rådighed og have tilknytning til arbejdsmarkedet. Det er altså ikke hensigten, at tilskuddet til pasning af egne børn skal være et supplerende forsørgelsesgrundlag til en offentlig overførselsindkomst eller en arbejdsindtægt.

Kommunalbestyrelsen kan alene udbetale tilskud til pasning af egne børn til en forælder, der har opholdt sig i Danmark i 7 ud af de seneste 8 år. Dette gælder både for udenlandske og danske statsborgere, der i en årrække har opholdt sig uden for Danmark. Kravet om ophold gælder dog ikke for vandrende arbejdstager i EU.

Tilskud til pasning af egne børn kan gives for en periode på minimum 8 uger og maksimalt et år. Kommunalbestyrelsen kan fastsætte en længere minimumsperiode og en kortere maksimumsperiode. Der kan maksimalt udbetales tre tilskud til samme husstand.

Det er kommunalbestyrelsen i den enkelte kommune, der fastsætter tilskuddet til pasning af egne børn. Tilskuddet skal fastsættes ens pr. barn for alle børn inden for samme aldersgruppe.

Kommunalbestyrelsens tilskud pr. barn kan maksimalt udgøre 85 pct. af den billigste nettodriftsudgift pr. plads i et dagtilbud til samme aldersgruppe.

Brug af ydelsen
I 2009 blev der givet tilskud til pasning af egne børn for knap 900 børn. Udgifterne til dette er på 24,8 mio. kr. Udgiften omfatter både tilskud til forældre på børnepasningsorlov og tilskud til pasning af egne børn.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.3.5 Fritidshjem

Overordnet formål med ydelsen
- Fritidshjemmene skal leve op til følgende specifikke formål:
- Børn i fritidshjem skal have et fysisk, psykisk og æstetisk børnemiljø, som fremmer deres trivsel, sundhed, udvikling og læring. Det pædagogiske arbejde i fritidshjem

skal respektere og understøtte børns selvvalgte aktiviteter og samtidig indeholde pædagogisk tilrettelagte aktiviteter.
- Fritidshjem skal være særlig opmærksom på at involvere og aktivere børn, der har brug for en særlig indsats.
- Fritidshjem skal fremme børns sproglige, æstetiske og kropslige udtryksformer, sundhed og kendskab til naturen.
- Fritidshjem skal give børn medbestemmelse, medansvar og forståelse for demokrati. Fritidshjem skal som led heri bidrage til at udvikle børns selvstændighed, evne til at indgå i forpligtende fællesskaber samt samhørighed med og integration i det danske samfund.
- Fritidshjem skal fremme kendskab til og samspil med andre typer af fritidstilbud, herunder idrætsforeninger og kulturtilbud.
- Fritidshjem skal i samarbejde med skolen og forældre medvirke til at skabe en sammenhængende overgang mellem skolens undervisningsdel og fritidshjemmet. Fritidshjem skal give børn mulighed for lektielæsning.

Adgangskriterier og tilskud

Kommunen har pligt til at sikre det nødvendige udbud af pladser i fritidshjem i kommunen til børn i skolealderen.

Kommunens tilskud til en plads i fritidshjem skal mindst udgøre 70 pct. af driftsudgifterne ekskl. administration og bygningsrelaterede udgifter. Forældrenes betaling for en plads i fritidshjem må derfor højst udgøre 30 pct. af driftsudgifter. Forældrenes egenbetaling kan nedsættes gennem søskende- og fripladstilskud.

Forældre kan ydes tilskud til en plads i et privat fritidshjem - hvis kommunalbestyrelsen har indgået aftale med private fritidshjem i kommunen og dermed har private fritidshjem som tilbud til aldersgruppen - eller en plads i en anden kommune.

Kommunalbestyrelsen fastsætter størrelsen af tilskuddet til private fritidshjem i kommunen. Tilskuddets størrelse er et vilkår mellem kommunalbestyrelsen og det private fritidshjem. Private fritidshjem fastsætter selv forældrenes egenbetaling, og der er dermed ikke noget loft over forældrebetalingen.

Forældre kan i udgangspunktet vælge en plads i et fritidshjem i en anden kommune. Hvis opholdskommunen ikke tilbyder fritidshjem til den pågældende aldersgruppe, er opholdskommunen ikke forpligtet til at give forældrene et tilskud til en plads i et fritidshjem i en anden kommune, som tilbyder fritidshjem til denne aldersgruppe.

Tilskuddet til en plads i et fritidshjem i en anden kommune svarer til opholdskommunens gennemsnitlige tilskud til et alderssvarende fritidshjem i kommunen. Forældrene afholder resten af udgiften.

Brug af ydelsen

I 2009 gik godt 16.900 børn i et fritidshjem. Udgifterne til fritidshjem var på 533,3 mio. kr.

Langt hovedparten af børnene i fritidshjem er af dansk oprindelse og/eller har et dansk statsborgerskab, mens udlændinge skønnes at udgøre godt 5 procent af børnene i fritidshjem i 2006.[25] Blandt udlændinge udgør børn fra 3. lande den største andel, jf. tabel 5.11.

[25] Det seneste år med registerdata for daginstitutionsbenyttelse i Lovmodellen er 2006.

Tabel 5.11. Skøn over udlændinges samlede brug af fritidshjem, 2006

	EU/EØS	3. lande	Flygtninge	Udlændinge i alt
Udlændinges andel	0,6 pct.	3,6 pct.	1,0 pct.	5,2 pct.

Kilde: Beskæftigelsesministeriets beregninger på baggrund af Lovmodellen.

5.3.6 Klubtilbud og andre socialpædagogiske fritidstilbud

Overordnet formål med ydelsen

Klubtilbud mv. skal leve op til følgende specifikke formål:

- Klubtilbud og andre socialpædagogiske fritidstilbud til større børn og unge skal i samarbejde med børnene og de unge skabe aktiviteter og samværsformer, der fremmer den enkeltes alsidige udvikling, selvstændighed og forståelse for demokrati. Klubtilbud m.v. skal som led heri bidrage til at udvikle børn og unges evne til at indgå i forpligtende relationer og fællesskaber.
- Klubtilbud m.v. indgår i kommunens generelle fritidstilbud til større børn og unge og skal efter kommunalbestyrelsens beslutning også kunne rette sit arbejde mod større børn og unge med behov for støtte. Aktiviteterne i tilbuddene skal afspejle målgruppens alder og bredde.
- Klubtilbud m.v. skal give større børn og unge kendskab til øvrige aktivitets-, kultur- og fritidstilbud, så børnene og de unge bliver i stand til selv at tilrettelægge deres fritidsliv, når de ikke er i klubtilbud m.v.
- Klubtilbud m.v. skal støtte de større børn og unge i deres fremtidige muligheder på uddannelsesområdet og på arbejdsmarkedet.
- Kommunalbestyrelsen fastsætter retningslinjer, der sikrer børn og unges indflydelse på indholdet i det enkelte tilbud. Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at reglerne om forældrebestyrelser skal finde anvendelse på visse tilbud.

Adgangskriterier

Kommunen har pligt til at sikre det nødvendige udbud af pladser i klubtilbud mv. i kommunen til større børn og unge.

Kommunens tilskud til en plads i et kommunalt eller selvejende klubtilbud m.v. skal mindst udgøre 80 pct. af driftsudgifterne. Forældrenes betaling for en plads i klubtilbud m.v. må højst udgøre 20 pct. af driftsudgifterne. Forældrene kan opkræves 50 pct. af udgiften til materialer og forplejning. Forældrenes egenbetaling kan yderligere nedsættes gennem evt. søskende- og fripladstilskud.

Forældre kan vælge et tilskud til en plads i et privat klubtilbud, hvis kommunalbestyrelsen har indgået aftale med det private klubtilbud. Forældrenes egenbetaling må maksimalt udgøre 20 pct. af det private klubtilbuds budgetterede bruttodriftsudgifter.

Forældrene kan i udgangspunkt vælge en plads i et klubtilbud i en anden kommune. Hvis opholdskommunen ikke har en bestemt type klubtilbud, er opholdskommunen ikke forpligtet til at give forældrene et tilskud til en plads i et sådant klubtilbud i en anden kommune.

Tilskuddet til en plads i et klubtilbud i en anden kommune svarer til opholdskommunens gennemsnitlige tilskud til klubtilbud i kommunen. Tilskuddet skal justeres i relation til tilskuddets omfang og aldersgruppe. Forældrene afholder resten.

Brug af ydelsen

I 2009 gik knap 77.000 børn i et klubtilbud eller andre socialpædagogisk fritidstilbud. De samlede udgifter til fritidshjem var på godt 1,2 mia. kr.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.4 Socialområdet – Udsatte

5.4.1 Generelle betragtninger

De ydelser, der beskrives i dette afsnit, kan kun giver til personer, der har lovligt ophold i landet. Undtagelser eller yderligere adgangskriterier beskrives særskilt under de enkelte ydelser.

Kommunen visiterer til ydelserne. Der er altså ikke en generel ret for alle til at modtage ydelserne. Visitation til langt de fleste af ydelserne samt udmåling sker med mindre andet er angivet på baggrund af en konkret individuel vurdering af den enkeltes behov. Kommunalbestyrelsen skal løbende følge de enkelte sager for at sikre sig, at hjælpen opfylder sit formål. Kommunalbestyrelsen skal herunder være opmærksom på, om der er behov for andre former for hjælp og om borgeren fortsat har ret til hjælpen.

Ydelserne betragtes som naturalydelser. Med mindre andet er angivet nedenfor, kan ydelserne ikke tages med til udlandet.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelserne på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.4.2 Gratis familieorienteret rådgivning

Overordnet formål med ydelsen

Kommunen har efter servicelovens § 11 en generel forpligtelse til at yde gratis familieorienteret rådgivning til løsning af vanskeligheder i familien. Rådgivningen kan ydes til hele familien eller til enkeltpersoner, herunder til barnet eller den unge. Som eksempel kan nævnes, at børn og unge bl.a. kan have behov for at snakke med en udenforstående voksen om deres problemer, dette kan bl.a. være tilfældet med unge med anden etnisk baggrund end dansk, der kan have behov for rådgivning og støtte i forbindelse med familiens ægteskabsplaner.

Formålet er at afhjælpe de problemer og behov, der allerede eksisterer for det enkelte barn/den enkelte unge og deres familier.

Brug af ydelsen

Ifølge Socialministeriet opgøres antallet af personer, som modtager gratis familieorienteret rådgivning, ikke. Det er dog muligt at opgøre udgifterne til den gratis familieorienteret rådgivning, og disse udgjorde 648 mio. kr. i 2009.

5.4.3 Anbringelse uden for hjemmet, konsulentbistand, pædagogisk støtte i hjemmet, familiebehandling, aflastning, kontaktperson, formidling af praktiktilbud

Overordnet formål med ydelsen

Formålet med servicelovens § 52 er, at børn og unge, der har behov for særlig støtte, får denne støtte. Denne støtte kan bl.a. bestå i:

- Anbringelse uden for hjemmet
- Pædagogisk støtte i hjemmet,
- Familiebehandling
- Aflastning

- Kontaktperson,
- Formidling af praktiktilbud
- Andre former for støtte, som har til formål at bidrage til en bedre overgang til en selvstændig livsførelse for den unge

Adgangskriterier
Alle børn og unge med lovligt ophold i landet, som har behov for særlig støtte, kan visiteres til denne ordning. Kommunalbestyrelsen skal senest 3 måneder efter, at der er iværksat foranstaltninger, vurdere, om indsatsen skal ændres og om handleplanen skal revideres. Kommunalbestyrelsen skal herefter med højst 12 måneders mellemrum foretage en sådan revurdering af sagen.

Brug af ydelsen
I 2009 var der knap 12.800 personer mellem 0 og 22 år, (inkl. efterværn jf. afsnit 5.4.4.), som blev anbragt uden for hjemmet. Udgifterne til dette var på ca. 9,6 mia. kr. i 2009-priser.

Der var ca. 12.800 børn og unge som modtager forebyggende foranstaltninger i 2008, mens knap 32.900 modtog familierettede forbyggende foranstaltninger i 2008. Udgifterne til forbyggende foranstaltninger var på ca. 3,9 mia. kr. i 2009-priser.

Boks 5.1. Udvalgte undersøgelser om anbringelse uden for hjemmet

En undersøgelse fra Ankestyrelsen (2008) viser, at børn og unge med anden etnisk oprindelse end dansk bliver anbragt uden for hjemmet i lidt højere grad end danske børn og unge i aldersgruppe 0-17 år.

For hver 1000 børn og unge i aldersgruppen 0-17 år pr. 1. januar 2008 blev der anbragt 10,1 børn og unge med dansk oprindelse og 11,3 med etnisk oprindelse. Anbringelsesfrekvensen varierer dog på tværs af køn og alder. Blandt andet var der flere drenge af anden etnisk oprindelse mellem 12-17 år, der blev anbragt uden for hjemmet, i forhold til danske drenge i samme aldersgruppe. Ligeledes er der relativt flere 15-17-årige piger af anden oprindelse end dansk, der anbringes uden for hjemmet, sammenlignet med jævnaldrende danske piger, jf. figur 5.1

Figur 5.1. Hyppighed af børn og unge anbragt uden for hjemmet, 1. januar 2008, fordelt på etnicitet

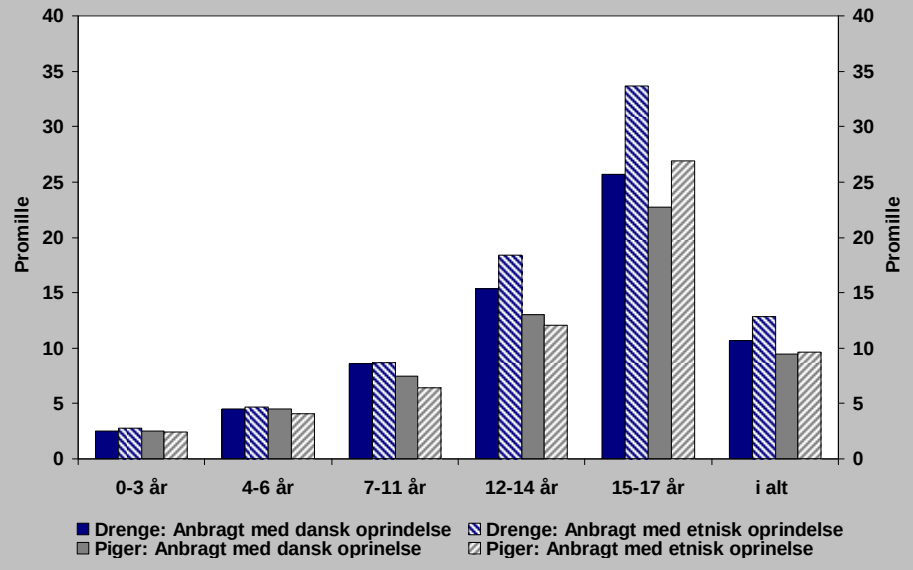

Kilde: Ankestyrelsen.

En undersøgelse foretaget SFI - Det nationale forskningscenter for velfærd - i 2008 fokuserer på forløbet for børn født i 1995, der enten er eller har været anbragt uden for hjemmet. Formålet er at give et

klarere billede af de eventuelt forskellige forhold, der gør sig gældende for anbringelsesforløbet for danske og børn med anden etnisk oprindelse.

Rapporten konkluderer ligesom Ankestyrelsen, at indvandrerbørn og -unge har en højere anbringelsesfrekvens end etnisk danske børn og unge på tværs af alle aldersgrupper. Men rapporten viser også, at børn og unge, der er efterkommere af indvandrer, generelt har en lavere anbringelsesfrekvens end danske børn og unge. Selvom rapporten konkluderer, at børn og unge med anden etnicitet end dansk har en højere anbringelsesfrekvens end danske børn, så viser rapporten samtidigt, at danske børn bliver anbragt uden for hjemmet i længere tid end børn og unge med anden etnicitet.

Børn og unge med anden etnicitet end dansk anbringes oftere på døgninstitutioner og socialpædagogiske opholdssteder. Det viser undersøgelser fra både SFI, Ankestyrelsen og tidligere undersøgelser (jf. Skytte, 2002). Ifølge SFI blev 51 pct. af de anbragte børn og unge fra 1995-årgangen med anden etnicitet end dansk anbragt i plejefamilier, mens 68 pct. af danske børn blev anbragt i plejefamilier. SFI peger på, at dette muligvis skyldes, at andelen af plejefamilier med anden etnisk baggrund end dansk er relativt lav i forhold danske plejefamilier.

SFI's undersøgelse viser også, at der blandt de anbragte børn fra 1995-årgangen var en langt større andel af børn med anden etnisk oprindelse, der blev tvangsanbragt i forhold til danske børn. I 2005 blev 9 pct. af de anbragte danske børn anbragt uden forældrenes samtykke. For gruppen af indvandrerbørn og efterkommere var andelen 27 pct., dvs. 3 gange så højt.

For gruppen af anbragte børn og unge med anden etnisk oprindelse er der dog store forskelle på, hvor stor en procentsats, der bliver tvangsanbragt. Ifølge SFI bliver relativt få børn og unge med oprindelse i Norden eller EU's medlemslande anbragt uden forældrenes samtykke. Mens godt halvdelen af børn og unge med oprindelse i Afrika og øvrige Europa (dvs. eksklusiv EU og Norden) bliver tvangsanbragt. SFI nævner, at forskellen i tvangsanbringelse mellem danske børn og unge og børn og unge med anden etnisk oprindelse muligvis kan forklares ud fra, at danske forældre har større forståelse for det danske sociale system og derved i højere grad accepterer frivillig anbringelse som en social indsats.

Kilde: Ankestyrelsen, *"Børn og unge anbragt uden for hjemmet, kommunale afgørelser – årsstatistik 2008"*, 2009. SFI, *"Anbragte børns udvikling og vilkår – Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995"*, 2008. Skytte, M. (2002), "*Anbringelse af etniske minoritetsbørn – om socialarbejderes vurderinger og handlinger"*, Lund Dissertations in Social Work.

5.4.4 Efterværn

Overordnet formål med ydelsen

Efterværn, jf. servicelovens § 76, er tilbud til unge i alderen 18 til 22 år, som har været anbragt uden for hjemmet op til det 18. år og som har behov for f.eks. hjælp til en bedre indføring på arbejdsmarkedet, støtte til gennemførelsen af en uddannelse eller støtte til en mere glidende overgang til selvstændig bolig.

Efterværn kan bestå i fortsat anbringelse, en fast kontaktperson, en udslusningsordning eller anden støtte, der har til formål at bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse for den unge.

Adgangskriterier

Alle unge mellem 18 og 22 år med lovligt ophold i landet, som har været anbragt umiddelbart frem til det fyldte 18. år eller har haft en kontaktperson umiddelbart frem til det fyldte 18. år har ret til denne ydelse.

Det væsentligste kriterium ved vurderingen af, om der skal iværksættes efterværn, er, om efterværnet vil kunne bidrage til, at den unge får en bedre overgang til voksenlivet.

Efterværnet skal ophøre, når det ikke længere opfylder sit formål under hensyn til den unges behov for støtte, eller når den unge fylder 23 år.

Brug af ydelsen
Socialministeriet har oplyst, at antallet af personer, som modtager efterværn, på nuværende tidspunkt ikke kan opgøres. Udgifterne til efterværn indgår i de samlede udgifter til anbringelse uden for hjemmet mv. (se ovenfor).

Boks 5.2. Undersøgelse af efterværnsindsats

SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd – samlede i 2010 erfaringer fra en række igangværende forsøg med særlige efterværnsindsatser i 10 kommuner rundt om i landet. Der var i alt indskrevet 120 unge i de særlige efterværnsindsatser, hvoraf personer med anden etnisk baggrund end dansk var på 17 personer svarende til en andel på 14 procent.

Det skal bemærkes, at opgørelsen af udlændinge, som modtager en efterværnsindsats, kun er baseret på 10 kommuner, og derfor ikke nødvendigvis er repræsentativ for hele landet. Det skyldes bl.a., at antallet af deltagere i forsøgene er relativ begrænset, og selv små ændringer i antallet kan derfor føre til ændringer i udlændinges andel.

Kilde: SFI, "Efterværn – støtte til tidligere anbragte unge", 2010.

5.4.5 Behandling af stofmisbrugere

Overordnet formål med ydelsen
Formålet med indsatsen efter servicelovens § 101 er, at misbrugeren skal komme ud af sit stofmisbrug, for derigennem at forbedre sin fysiske og især psykiske funktionsevne samt afhjælpe de sociale problemer, som følger af misbruget.

Hovedsigtet med behandlingen er ud fra brugerens egne ressourcer at hindre en yderligere funktionsnedsættelse og bibringe vedkommende en bedre social og personlig funktion med henblik på højnelse af livskvaliteten.

Adgangskriterier
Alle med lovligt ophold i landet, som har behov for social behandling for stofmisbrug, har ret til denne ydelse.

Brug af ydelsen
I 2009 var der knap 13.700 stofmisbrugere i behandling. Udgifterne i forbindelse med behandling af stofmisbrugere var på godt 880 mio. kr.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

Boks 5.3. Undersøgelse af narkosituationen i Danmark

Sundhedsstyrelsen offentliggør hvert år en årsrapport over narkosituationen i Danmark. Her opgøres bl.a. antallet af klienter indskrevet i behandling for stofmisbrug, som er baseret på registret over stofmisbrugere i behandling.

Sundhedsstyrelsens rapport viser, at der i 2009 var 5.296 klienter indskrevet til behandling for stofmisbrug. Af disse var 6 pct. udenlandske statsborgere, hvilket svarer nogenlunde til udlændinges andel af befolkningen som helhed.

Kilde: Sundhedsstyrelsen, "Narkosituationen i Danmark 2010", 2010.

5.4.6 Herberger og forsorgshjem

Overordnet formål med ydelsen
Formålet med tilbuddet efter servicelovens § 110 om midlertidigt ophold i boformer til personer med særlige sociale problemer er, udover at sikre personen husly, at hjælpe vedkommende videre på sigt. Dette gøres blandt andet ved, senest 1-2 dage efter optagelsen på boformen, at udarbejde en plan for opholdet i samarbejde med pågældende person. Handleplanen kan omfatte blandt andet misbrugsbehandling, behandling for sindslidelse osv. Planen skal koordineres med og indgå i kommunens handleplan efter servicelovens § 141 og også med en evt. jobplan efter kapitel 9 i lov om aktiv beskæftigelsesindsats, så der kan skrædder-sys en sammenhængende og helhedsorienteret indsats, der også omfatter beskæftigelse, boligforhold, økonomi, evt. behandling mm.

Adgangskriterier
Personer over 18 år med lovligt ophold i landet, som på grund af særlige sociale problemer har behov herfor, kan benytte sig af dette tilbud.

Brug af ydelsen
I 2009 var der godt 6.300 personer, der fik et tilbud om midlertidigt ophold i boformer til personer med særlige sociale problemer. Udgifterne til dette var på knap 700 mio. kr.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

Boks 5.4. Undersøgelse om personer indskrevet på herberger, forsorgshjem, mv.

Ankestyrelsen udgiver årligt en statistik over botilbud efter servicelovens §110, der giver et billede af de personer, der benytter sig af herberger, forsorgshjem, mv.

Ifølge Ankestyrelsen var der i 2009 i alt 13.503 personer indskrevet på diverse botilbud rundt om i Danmark. Omkring 10 pct. af de indskrevne var ikke-danske statsborgere. Størstedelen (8 pct. af alle indskrevne) af udlændingene er statsborgere fra et ikke-vestligt land.

De 18-64-årige brugere af botilbud kan også opdeles på fødested, hvor der ikke tages højde for statsborgerskab. Her var 81 pct. født i Danmark, mens 15 pct. var født i et ikke-vestligt land.

Kilde: Ankestyrelsen, "Brugere af botilbud efter servicelovens § 110 – Årsstatistik 2009", 2010.

5.4.7 Kvindekrisecentre

Overordnet formål med ydelsen
Formålet med ydelsen efter servicelovens § 109 er at sikre kvinder (og deres eventuelle børn), der har været udsat for vold eller trusler herom i familiemæssigt regi, omsorg og støtte samt et trygt sted at opholde sig. Samtidig er et formål med opholdet at (gen)opbygge kvindens (og hendes eventuelle børn) mulighed for at skabe en ny tilværelse uden vold og trusler herom udenfor krisecentret. Som et led heri tilbydes kvinder med børn særlig familierådgivning i forhold til bolig, økonomi, arbejdsmarked, skole, dagsinstitutioner, sundhedsvæsen m.v. Rådgivningen iværksættes, når forberedelsen til udflytning fra krisecentret påbegyndes og indtil kvinden og børnene er etableret i egen bolig. Til børn, der opholder sig på krisecenter med deres mor skal tilbydes psykologbehandling i mindst 4 og op til 10 timer.

Adgangskriterier
Alle kvinder med lovligt ophold i landet, som på grund af vold eller trusler om vold eller lignende krise i relation til familie- eller samlivsforhold har behov herfor, skal tilbydes denne ydelse.

Brug af ydelsen
Der var knap 1.900 kvinder, som i 2009 benyttede et kvindekrisecentre. Udgifterne hertil var på godt 180 mio. kr.

Boks 5.5. Undersøgelse om kvinder og børn på krisecentre

Servicestyrelsen udgiver på baggrund af tal indsamlet af Landsorganistionen af Kvindekrisecentre (LOKK) oplysninger om de kvinder og børn, der har haft ophold på et krisecenter i Danmark.

I 2009 var 29 pct. af kvinderne på krisecenter ikke-dansk statsborgere. Af de børn, der i 2009 var på et krisecenter, var lidt over halvdelen opvokset i en traditionelt ikke-dansk familie. En traditionel ikke-dansk familie skal forstås som en familie, der har betragtet sig selv som dansk i generationer.

Kilde: Servicestyrelsen, "LOKK årsstatistik 2009 – Kvinder og børn på krisecenter", 2010.

5.5 Socialområdet – Ældre

5.5.1 Generelle betragtninger

Alle personer med lovligt ophold her i landet har ret til at få hjælp efter serviceloven. Det er ikke afgørende for at få hjælp efter serviceloven, om modtageren er dansk statsborger eller ej. Det vil sige, at en udlænding, som opholder sig lovligt her i landet og får behov for hjælp efter serviceloven, har ret til hjælp efter samme regler som danske statsborgere, jf. servicelovens § 2.

Desuden skal det bemærkes, at samtlige af de under pkt. 5.5 nævnte ydelser gives som naturalydelser, der ikke kan tages med til udlandet.

Ved vurderingen af behovet for hjælp skal bedømmelsen tage udgangspunkt i den enkeltes forhold her på stedet på det givne tidspunkt, hvor der søges om hjælp. Kommunen visiterer som udgangspunkt borgeren til ydelsen. Såfremt der ikke står andet under de enkelte ydelser nedenfor, er der tale om ydelser, som kommunen visiterer til.

Kommunalbestyrelsen skal løbende følge de enkelte sager for at sikre sig, at hjælpen opfylder sit formål. Kommunalbestyrelsen skal herunder være opmærksom på, om der er behov for andre former for hjælp og om borgeren fortsat har ret til hjælp.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.5.2 Tilbud om forebyggende hjemmebesøg til alle borgere, der er fyldt 75 år

Overordnet formål med ydelsen
Formålet med tilbud om forebyggende hjemmebesøg efter servicelovens § 79 a er at oppriorite-re den forebyggende og sundhedsfremmende indsats over for ældre ved at yde råd og vejledning om aktiviteter og støttemuligheder med henblik på at bidrage til øget tryghed og trivsel.

Formålet er derfor også at henlede opmærksomheden på eksisterende hjælpeforanstaltninger og aktiverende tilbud, som vil kunne bidrage til at forebygge eller løse eventuelle problemer i opløbet. Det kan f.eks. ske ved at henlede opmærksomheden på frivillige organisationer og

sociale netværk. De ældre kan således tilskyndes til bedre at udnytte egne ressourcer og til at bevare funktionsniveauet længst muligt.

Adgangskriterier
Kommunen skal tilbyde forebyggende hjemmebesøg til alle borgere, der er fyldt 75 år, og som bor i eget hjem.

Kommunen kan vælge at undtage de borgere fra ordningen, der modtager både personlig og praktisk hjælp efter servicelovens § 83. Borgere, der alene modtager enten personlig eller praktisk hjælp, har ret til at få tilbud om forebyggende hjemmebesøg.

Udlændinge med lovligt ophold af mere varig karakter skal også tilbydes et årligt forebyggende hjemmebesøg.

Brug af ydelsen
I 2009 modtog knap 129.700 personer et eller flere forebyggende hjemmebesøg. Udgifterne til hjemmebesøgene var på 150 mio. kr.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.5.3 Generelle tilbud med aktiverende og forebyggende sigte

Overordnet formål med ydelsen
Formålet med tilbud med aktiverende og forebyggende sigte er at øge og bevare brugernes muligheder for at klare sig selv, f.eks. ved at forebygge forringelse af den fysiske funktionsevne eller af social isolation. Som eksempler på generelle aktiverende og forebyggende tilbud kan nævnes aktiviteter i form af besøgsordninger, klubarbejde, undervisning, foredrag, studiekredsarbejde og ældreidræt.

Adgangskriterier
Efter servicelovens § 79 har kommunen hjemmel til og kan træffe beslutning om at iværksætte eller give tilskud til generelle tilbud med aktiverende og forebyggende sigte.

Hvis der træffes afgørelse om at iværksætte eller yde tilskud til tilbud efter § 79, skal kommunen fastsætte retningslinjer for, hvilken persongruppe der kan benytte tilbuddene. Tilbuddene skal være generelle og dermed tilgængelige for hele den afgrænsede målgruppe, uden at der er foretaget en konkret og individuel vurdering af den enkelte borgers behov for tilbuddet. Det vil sige, at alle borgere, der indgår i den persongruppe, som tilbuddet er rettet imod, har ret til at benytte tilbuddet uden foregående visitation mv.

Brug af ydelsen
I uge 16 i 2009 modtog knap 15.900 personer modtog et tilbud hos et dagcenter uden visitation. Omfanget af brugen af øvrige tilbud med aktiverende og forebyggende sigte opgøres ikke. De samlede udgifter til tilbuddene var på 774,2 mio. kr.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

Boks 5.6. Undersøgelser om brugen af lokalcentre

En undersøgelse fra Styrelsen for Social Service (2010) viser, at ældre borgere med anden etnisk oprindelse end dansk (herefter etniske borgere) benytter sig sjældent af kommunes aktiverende tilbud – såsom træning, cafe, hjemmehjælp, m.m.. Undersøgelsen viser dog, at de kommuner, der udbyder tilbud målrettet de ældre etniske borgere, har et markant højere deltager niveau.

En anden undersøgelse foretaget af Aarhus kommune (2004) om ældre etniske borgere i kommunen viser ligeledes, at ældre etniske borgere i mindre grad benytter lokalcentre. Næsten halvdelen (45 pct.) af de ældre etniske aarhusianere gør slet ikke brug af lokalcentrets tilbud. Undersøgelsen peger på, at en mulig forklaring kan være sprogbarriere og at de etniske ældre har mindre kendskab til lokalcentrets tilbud. Hele 32 pct. af de ældre med anden etnisk baggrund end dansk har slet ikke kendskab til lokalcentrets konkrete tilbud. Undersøgelsen viser dog, at der er sket en stigning af ældre med anden etnisk oprindelses brug af lokalcentrets aktiviteter og tilbud. Hvor der i 1999 var 15 pct. af de ældre etniske borger, der benyttede lokalcentret, er der i 2004 omkring 25 pct. af de ældre etniske borgere, der bruger lokalcentret.

Undersøgelsen viser en sammenhæng mellem opholdstid i Danmark og de ældre etniske borgeres kendskab til lokalcentrets tilbud. Generelt gælder, at de ældre flygtninge og indvandreres kendskab til lokalcentret stiger proportionelt med den tid, de har boet i Danmark. Undersøgelsen viser, at der ofte vil være en stigning i brugen af lokalcentrets tilbud fra 1-5 til 11-15 års opholdstid i Danmark. For personer, der har opholdt sig i Danmark mere end 16 år, faldt brugen af lokalcentrets tilbud dog i flere tilfælde.

Kilde: Styrelsen for Social Service, ”Undersøgelse om kommunerne og de ældre etniske borgere”, 2010. Aarhus kommune ”Borgerundersøgelse: Pleje- og omsorgsbehovet blandt ældre flygtninge og indvandrere”, 2004.

5.5.4 Hjemmehjælp (personlig og praktisk hjælp, madservice samt kontanttilskud til ansættelse af hjælper)

Overordnet formål med ydelsen

Kommunen tilbyder hjælp efter servicelovens § 83 i form af personlig hjælp og pleje (dvs. personlig hygiejne, af- og påklædning, hjælp til spisning m.v.), hjælp og støtte til nødvendige praktiske opgaver i hjemmet (som rengøring, tøjvask og indkøb) samt madservice. Hjælpen skal bidrage dels til at vedligeholde fysiske eller psykiske færdigheder, dels til at afhjælpe væsentlige følger af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer. Tilbuddene skal løbende tilpasses modtagerens behov.

Efter Servicelovens § 95 har borgere ret til at få udbetalt hjælpen i form af et kontant tilskud, hvis borgeren er visiteret til mere end 20 timers hjælp eller hvis kommunen ikke kan stille den nødvendige hjælp til rådighed. Formålet hermed er, at borgere med et omfattende behov for personlig pleje og praktisk hjælp selv skal have mulighed for at udvælge og ansætte de nødvendige hjælpere.

Adgangskriterier

Kommunen har efter servicelovens § 83 stk. 1, nr. 1, 2 og 3, pligt til at sikre, at personer, der midlertidigt eller varigt har behov for personlig hjælp og pleje, praktisk hjælp og støtte til nødvendige opgaver i hjemmet og/eller madservice, kan få tilbud om hjælp til disse funktioner.

Afgørelser om hjælp skal træffes på baggrund af en konkret og individuel vurdering af borgerens behov for hjælp. Ved vurderingen skal der tages stilling til alle borgerens anmodninger om hjælp. Kommunalbestyrelsen skal genvurdere behovet for hjælp, når der er behov herfor, og når borgeren anmoder om hjælp.

Endelig skal bemærkes, at hjælp efter servicelovens § 83 gives som naturalydelser.

Kommunalbestyrelsens fastsættelse af borgernes betaling for tilbud efter servicelovens § 83 er reguleret i servicelovens § 161. Heraf fremgår, at kommunalbestyrelsen højst må medregne de gennemsnitlige, langsigtede omkostninger ved fastsættelsen af borgernes betaling for disse tilbud. Kommunalbestyrelsen kan ikke opkræve betaling for personaleomkostninger til personlig og praktisk hjælp efter servicelovens § 83, stk. 1, nr. 1 og 2, når hjælpen er varig.

Kommunalbestyrelsen kan godt opkræve betaling for personaleomkostninger, når der er tale om madservice efter servicelovens § 83, stk. 1, nr. 3.

For madservice gælder det videre, at kommunalbestyrelsen skal tilbyde modtagere af madservice i hjemmeplejen mindst ét dagligt måltid mad i form af en hovedret til maksimalt 46 kr. i 2011-niveau. For borgere, der bor i plejebolig mv., gælder det, at kommunalbestyrelsen højst må opkræve 3.170 kr. pr. måned i 2011-niveau for fuld forplejning.

Brug af ydelsen

Der var ca. 227.000 personer, som i 2009 modtog personlig eller praktisk hjælp, herunder madservice. Opgørelsen er inkl. beboere i plejeboliger m.v. . De samlede udgifter var i 2009 ca. 33 mia. kr. Socialministeriet har oplyst, at det er ikke muligt at opdele forbruget på hhv. madservice, personlig hjælp og praktisk hjælp.

Udgiften til madservice, personlig pleje og praktisk hjælp uden for plejeboliger og lignende boformer med ansat personale udgjorde ca. 16 mia. kr. i 2009. Antallet af modtagere var i 2009 182.000. Herunder modtog 164.000 personer praktisk hjælp i hjemmet.

Omkring 700 personer fik et kontant tilskud efter § 95 til ansættelse af hjælper, hvor de samlede udgifter var på 337,9 mio. kr.

Hertil kommer udgifterne til de ca. 500 personer, som bor i friplejebolig (se afsnit 5.5.10). Deres udgift til personlig og praktisk hjælp m.v. (efter servicelovens §§ 83, 85, 86, 97, 98 og 102) konteres særskilt og udgør 69,8 mio. kr. Udgiften hertil afholdes af kommunerne på samme måde, som når hjælpen ydes i andre botilbud eller til borgere, der ikke bor i særlige botilbud.

Boks 5.7. Undersøgelser om udlændinges brug af pleje- og omsorgsydelser

En undersøgelse af ældre med anden etnisk baggrund end dansk (herefter etniske ældre) i Københavns Kommune viser, at denne gruppe benytter hjemmehjælp i mindre omfang end vestlige ældre, heriblandt danskere.

I undersøgelsen nævnes det, at etniske ældres mindre brug af hjemmehjælp formentligt ikke skyldes, at etniske ældre har mindre behov for hjælp og støtte, men i stedet, at de enten får støtte eller hjælp fra anden side. Eksempelvis viser undersøgelsen, at etniske ældre ofte bor flere end 2 eller 3 sammen. Det kan være et udtryk for, at den etniske ældre bor sammen med familien, som tager sig af den ældre.

Inden for én aldersgruppe benytter etniske ældre sig dog i højere grad af ældreplejen end vestlige ældre, nemlig blandt de 60-64-årige. Undersøgelsen konkluderer, at dette kan være udtryk for, at etniske ældre har et tidligere behov for ældrepleje, hvilket kan skyldes tidligere nedslidning eller en tidligere oplevelse af alderdom. Undersøgelsen nævner, at de etniske ældre i aldersgruppen 60-64-års brug af ældrepleje kan være en begyndende tendens til, at etniske ældre generelt i højere grad vil benytte sig af ældreplejen.

En analyse fra Anvendt KommunalForskning (AKF) viser ligeledes, at ældre indvandrere i Københavns Kommune modtager mindre hjælp fra det offentlige, og gør mindre brug af plejebolig, personlig og praktisk bistand.

Det ses bl.a. ved, at der i 2007 var 15-30 procent af de ældre indvandrere, der boede i en plejebolig eller som havde modtaget personlig pleje eller praktisk bistand. Det er en betydelig mindre andel end ældre danskere, hvor 40 pct. modtog personlig pleje eller praktisk bistand i 2007. Blandt indvandrere havde indvandrere fra vestlige lande, som har boet i Danmark i mere end 10 år, den største andel af brug af pleje- og omsorgsydelser, jf. tabel 5.12.

Tabel 5.12. Andel borgere på 65+ år Københavns Kommune per 1. januar 2007, som i 2007 boede i plejebolig eller modtog praktisk bistand eller personlig pleje, fordelt efter oprindelsesland.

	Har boet i plejebolig eller fået praktisk bistand eller personlig pleje	Procentgrundlag
Dansker	40	50.008
Indvandrer fra vestligt land inden for 10 år	14	146
Indvandrer fra vestligt land for mere end 10 år siden	27	692
Indvandrer fra ikke-vestligt land inden for 10 år	14	336
Indvandrer fra ikke-vestligt land for mere end 10 år siden	18	1.487
I alt	**39**	**52.669**

Kilde: Anvendt KommunalForskning.

Kigger man på udgifterne til eksempelvis praktisk bistand, er der en mindre andel af indvandrere end danskere, som modtager hjælp. Et lignende billede ses også i forbindelse med udgifterne til personlig pleje.

Med undtagelse af vestlige indvandrere, som indvandrede for mere end ti år siden, har mindre end 10 procent af indvandrerne modtaget praktisk bistand. Til sammenligning har 30 procent af danskerne fået praktisk bistand. Blandt dem, som har fået praktisk bistand, udgør udgifterne i de fleste tilfælde under 25.000 kr. Det gælder både for danskere og indvandrere, jf. tabel 5.13.

AKF påpeger, at sammenligningen af udgifterne ikke tager højde for forskelle, som kan have betydning for danskeres og indvandreres behov for hjælp. F.eks. er danskere i gennemsnit ældre end indvandrere, og kan derfor have behov for mere hjælp.

Tabel 5.13 Andel borgere på 65+år i Københavns kommune pr. 1. januar 2007 fordelt efter udgifter til *praktisk bistand* i 2007

	0	1-10.000 kr.	10.001-25.000 kr.	25.001-100.000 kr.	100.001-200.000 kr.	Over 200.000 kr.	Personer
						--- Procent ---	Antal
Dansker	70	15	13	3	0	-	50.008
Indvandrer fra vestligt land inden for 10 år	93	5	2	1	-	-	146
Indvandrer fra vestligt land for mere end 10 år siden	81	11	6	2	-	-	692
Indvandrer fra ikke-vestligt land inden for 10 år	94	4	1	0	-	-	336
Indvandrer fra ikke-vestligt land for mere end 10 år siden	90	7	3	0	0	-	1.487
Alle	**70**	**14**	**12**	**3**	**0**	**-**	**52.669**

Kilde: Anvendt KommunalForskning.

AKF nævner, at en mulig forklaring på, at ældre indvandrere i mindre grad end danskere modtager offentlige pleje- og omsorgsydelser kan være, at indvandrere har mindre kendskab til mulighederne for hjælp fra det offentlige samt i højere grad end danskere modtager hjælp fra slægtninge.

Forskellen mellem danskere og indvandreres brug af pleje- og omsorgsydelser synes at blive mindre, jo længere tid ældre indvandrere har boet i Danmark. Ifølge AKF vil man derfor kunne forvente, at

brugen af pleje- og omsorgsydelser blandt indvandrere, som har opholdt sig længe i landet, i fremtiden vil nærme sig niveauet for danskeres brug. Det vil alt andet lige betyde, at indvandreres efterspørgsel efter pleje- og omsorgsydelser vil stige.

Kilde: Folkesundhed København, *Ældre etniske københavnere i tal*, 2007. Anvendt KommunalForskning (AKF), *Ældre danskeres og indvandreres brug af pleje- og omsorgsydelser*, 2009.

5.5.5 Tilbud om midlertidig ophold til personer, der i en periode har et særligt behov for omsorg og pleje

Overordnet formål med ydelsen

Formålet med at tilbyde midlertidige ophold kan f.eks. være øget tryghed, bedre behandlingsmuligheder og bedre muligheder for omsorg og pleje.

Adgangskriterier

Kommunen kan efter servicelovens § 84, stk. 2, tilbyde midlertidige ophold, f.eks. i plejehjem, plejeboliger mv., til personer, der i en periode har et særligt behov for omsorg og pleje. Det er op til de enkelte kommuner, om de vil tilbyde midlertidige ophold, og i givet fald hvilke personer, der skal have tilbud om midlertidige ophold. Serviceloven opstiller derfor ikke nærmere kriterier herfor. Der kan ikke sættes bestemte tidsmæssige grænser for midlertidige botilbud. Afgørende for tilbud om midlertidigt ophold vil være en vurdering af borgerens mulighed for at komme til at klare sig uden den hjælp og støtte, der ydes under et midlertidigt ophold.

Der er alene tale om tilbud, og det er derfor op til borgeren, om vedkommende vil tage imod tilbud om et midlertidigt ophold. Hvis borgeren ikke ønsker et midlertidigt ophold, skal kommunen tilbyde den fornødne hjælp, som borgeren har behov for, f.eks. personlig og praktisk hjælp efter servicelovens § 83, i borgerens egen bolig.

Brug af ydelsen

I uge 16 i 2009 havde godt 2.600 personer midlertidigt ophold i plejeboliger o.lign.

Socialministeriet har oplyst, at udgifterne til midlertidig ophold ikke opgøres særskilt. Udgifterne indgår sammen med udgifterne til anden (syge)behandling (efter servicelovens § 102), tilbud om afløsning eller aflastning (efter servicelovens § 84) samt socialpædagogisk bistand (servicelovens § 85), som i 2009 samlet set var 3.016,7 mio. kr.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.5.6 Genoptræning

Overordnet formål med ydelsen

Genoptræning efter servicelovens § 86, stk. 1, defineres som en målrettet og tidsafgrænset samarbejdsproces mellem en borger, eventuelle pårørende og personale. Formålet med genoptræning er, at borgeren opnår samme grad af funktionsevne som tidligere eller bedst mulig funktionsevne; bevægelses- og aktivitetsmæssigt, kognitivt, emotionelt og socialt. Genoptræningsindsatsen kan omfatte såvel somatiske patienter som psykiatriske patienter med et somatisk genoptræningsbehov.

Genoptræningen skal rettes imod patientens funktionsnedsættelse, dvs. problemer i kroppens funktioner eller anatomi, samt aktivitets- og deltagelsesbegrænsninger. Endvidere omfatter træningen de færdigheder, som borgeren har brug for i sine daglige gøremål.

Tilbuddet om genoptræning har samtidig til formål at undgå vedvarende eller yderligere svækkelse og at forebygge, at der opstår behov for øget hjælp, f.eks. i form af personlig og praktisk hjælp, eller behov for sygehusindlæggelse. Hvis der er tale om et længerevarende behov for træning, er det kommunens opgave at tilrettelægge træningsindsatsen på en sådan måde, at den dels forebygger, at problemerne for borgeren forværres, og dels sigter på at vedligeholde det erhvervede funktionsniveau.

Adgangskriterier
Kommunen skal tilbyde genoptræning efter en konkret og individuel vurdering af træningsbehovet hos den enkelte borger.

Målgruppen for genoptræning efter serviceloven vil typisk være ældre borgere, der efter sygdom, som ikke er behandlet i sygehusregi, er midlertidigt svækket. Udover denne målgruppe vil også andre voksne i begrænset omfang kunne omfattes af genoptræning efter § 86, stk. 1.

Genoptræning efter § 86, stk. 1, er tidsmæssigt begrænset til den periode, hvor funktionsniveauet fortsat kan forbedres gennem yderligere træning. Der skal således tilbydes genoptræning, så længe der er udsigt til, at funktionsevnen kan forbedres gennem en målrettet genoptræningsindsats.

Brug af ydelsen
Socialministeriet skønner, at ca. 36.000 personer i 2009 modtog et genoptræningstilbud eller et tilbud om vedligeholdelsestræning. Ifølge Socialministeriet er det ikke muligt at opgøre udgifterne til genoptræning efter serviceloven særskilt, men de samlede udgifterne til genoptræning efter serviceloven og sundhedsloven og vedligeholdelsestræning udgjorde i 2009 1.220,8 mio. kr.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om, hvor mange udlændinge der modtager ydelsen.

5.5.7 Vedligeholdelsestræning

Overordnet formål med ydelsen
Vedligeholdelsestræning efter servicelovens § 86, stk. 2, defineres som målrettet træning for at forhindre funktionstab og for at fastholde det hidtidige funktionsniveau. Vedligeholdelsestræning omfatter vedligeholdelse af såvel fysiske som psykiske færdigheder.

Vedligeholdelsestræning skal bidrage til at afhjælpe væsentlige følger af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne og til at fastholde det hidtidige funktionsniveau. Vedligeholdelsestræning har således også et forebyggende sigte.

Adgangskriterier
Kommunen skal tilbyde vedligeholdelsestræning til borgere, der grundet nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer har behov for at vedligeholde fysiske og psykiske færdigheder. Kommunen skal træffe afgørelse om vedligeholdelsestræning på baggrund af en konkret og individuel vurdering af borgerens behov for en individuel træningsindsats.

Målgruppen for vedligeholdelsestræning er alle borgere uanset alder, som på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer vurderes at have behov herfor. Vedligeholdelsestræning omfatter også træning af personer med kroniske lidelser, i

det omfang disse personer har brug for en individuel træningsindsats med henblik på at kunne vedligeholde fysiske, psykiske og sociale færdigheder.

Brug af ydelsen
Socialministeriet skønner, at ca. 36.000 personer i 2009 modtog et genoptræningstilbud eller et tilbud om vedligeholdelsestræning. Ifølge Socialministeriet er det ikke muligt at opgøre udgifterne til genoptræning særskilt, men de samlede udgifterne til genoptræning efter serviceloven og sundhedsloven og vedligeholdelsestræning udgjorde i 2009 1.220,8 mio. kr.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.5.8 Tilbud om afløsning eller aflastning til pårørende, der passer en person med nedsat funktionsevne

Overordnet formål med ydelsen
Kommunen skal efter servicelovens § 84, stk. 1, tilbyde afløsning eller aflastning til ægtefælle, forældre eller andre nære pårørende, der passer en person med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.

Formålet er at tilbyde afløsning eller aflastning til personer, som passer en pårørende med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.

Adgangskriterier
Tilbud om afløsning og aflastning gives på baggrund af en konkret og individuel vurdering af behovet. Afløsning gives som hjælp i hjemmet i det omfang, kommunalbestyrelsen vurderer, at der er behov herfor, mens aflastning gives uden for hjemmet, f.eks. i form af tilbud om dag-, nat- eller døgnophold i plejehjem eller plejebolig. Varigheden af sådanne ophold er afhængig af formålet, og kan f.eks. være jævnligt tilbagevendende weekendophold, ferieophold, ophold af flere måneders varighed mv.

Brug af ydelsen
I uge 16 2009 fik ca. 2.600 personer et tilbud om afløsning eller aflastning til pårørende, der passer en person med nedsat funktionsevne.

Socialministeriet har oplyst, at udgifterne til afløsning eller aflastning ikke opgøres særskilt. Udgifterne indgår sammen med udgifterne til anden (syge)behandling (efter servicelovens § 102), tilbud om midlertidig ophold (efter servicelovens § 84) samt socialpædagogisk bistand (servicelovens § 85), som i 2009 samlet set var på 3.016,7 mio. kr.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.5.9 Plejehjem og beskyttede boliger

Overordnet formål med ydelsen
Der findes en række forskellige botilbud målrettet personer med behov herfor, herunder almene ældreboliger og plejeboliger, plejehjem og beskyttede boliger, friplejeboliger mv.
I ældreboliger, herunder plejeboliger efter almenboligloven, samt i friplejeboliger efter friplejeboligloven sker beboernes boligbetaling efter lejelovgivningen med mulighed for individuel offentlig støtte i form af boligsikring og boligydelse efter lov om individuel boligstøtte. I

plejehjem og beskyttede boliger ydes offentlig støtte til boligbetalingen efter servicelovens § 192 (og ikke boligstøtte efter boligstøttelovgivningen).

Adgangskriterier

Plads på plejehjem eller i beskyttet bolig tilbydes til personer, der på baggrund af en konkret og individuel vurdering, har behov herfor.

Ældre og personer med handicap, herunder personer med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der ved visitation vurderes at have et særligt behov for tilbud om f.eks. en almen ældrebolig eller plejebolig, et kommunalt eller regionalt længerevarende botilbud eller et plejehjem eller en beskyttet bolig, har ret til frit at vælge sådanne boliger.

Alle personer med lovligt ophold her i landet kan være berettiget til at få hjælp efter serviceloven. Tilbud om plads på plejehjem eller i beskyttet bolig, plejebolig mv. må forudsættes at kræve tilladelse til mere permanent ophold i landet.

Beboeren betaler for boligen et beløb, der er sammensat af en del, der er afhængig af boligens omkostninger og en del, der er afhængig af beboerens husstandsindkomst. Beboeren skal dog ikke betale mere end boligens omkostninger.

Den del af betalingen, der er indkomstafhængig, udgør i hovedtræk 10 pct. af husstandsindkomsten, dog 20 pct. af indkomst over 173.500 kr. (1. januar 2010). Den del af betalingen, der afhænger af boligens omkostninger, fastsætter kommunen på grundlag af de budgetterede driftsudgifter til bygningerne, hvortil lægges 10 pct. af den seneste offentlige ejendomsvurdering. Omkostningerne vedrørende boligdelen fordeles på de enkelte boliger efter disses areal. Den offentlige støtte udgør differencen mellem den beregnede boligbetaling og boligens omkostninger.

Brug af ydelsen

Ifølge Danmarks Statistik var der knap 10.700 personer i 2009, som boede på et plejehjem eller i en beskyttet bolig.

Udgifterne til plejehjem og beskyttet bolig er 706,5 mio. kr.. Beløbet dækker kun boligudgifterne, og ikke personlig og praktisk hjælp, der efter servicelovens § 83 m.fl. ydes til beboerne. Udgiften dækker alene plejehjem og beskyttede boliger og ikke andre former for boliger til målgruppen, hvor der ydes offentlig støtte til betaling af boligudgiften i form af boligstøtte efter lov om individuel boligstøtte.

Langt hovedparten af personerne, som bor på et plejehjem eller i en beskyttet bolig, er af dansk oprindelse og/eller har et dansk statsborgerskab, mens udlændinge skønnes at udgøre under 1 procent af personerne på et plejehjem eller i beskyttet bolig. Blandt udlændinge udgør EU/EØS-borgere den største andel, jf. tabel 5.14.

Tabel 5.14. Skøn over udlændinges andel af den samlede benyttelse af plejehjem og beskyttede boliger, 2008

	EU/EØS	3. lande	Flygtninge	Udlændinge i alt
Udlændinges andel	0,5 pct.	0,2 pct.	0,1 pct.	0,7 pct.

Anm.: Opgørelsen er baseret på pensionistdatasættet i Lovmodellen, og omfatter her almindelige og særlige plejehjem samt beskyttede boliger. Som følge af manglende opdateringer i pensionistdatasættet (eksempelvis ved flytninger eller dødsfald mv.) er opgørelsen behæftet med usikkerhed. På trods af det kan opgørelsen give en indikation af i hvilket omfang udlændinge bor på plejehjem.
Kilde: Beskæftigelsesministeriets beregninger på baggrund af Lovmodellen.

5.5.10 Friplejeboliger

Overordnet formål med ydelsen

Friplejeboliger er et privat alternativ for borgeren til de eksisterende botilbud, herunder bl.a. plejehjem og beskyttede boliger efter serviceloven, ældreboliger og plejeboliger mv. efter almenboligloven, botilbud efter serviceloven mv.

Ved en friplejebolig forstås en udlejningsbolig uden for den kommunale boligforsyning, hvor der til den samlede bebyggelse hører servicearealer for personer med behov for omfattende service og pleje.

Ældre og personer med handicap, herunder personer med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der ved visitation vurderes at have et særligt behov for tilbud om f.eks. en almen ældrebolig eller plejebolig, et kommunalt eller regionalt længerevarende botilbud eller et plejehjem eller en beskyttet bolig, har ret til frit at vælge sådanne boliger. Den ældre, som af kommunen er visiteret til en plejebolig, har mulighed for at vælge en friplejebolig, hvorefter det er op til friplejeboligleverandøren selv at træffe beslutning om udlejningen af friplejeboligen.

Der ydes offentlig støtte til etablering af byggeriet,

Beboerne betaler husleje for boligen og kan hertil søge offentlig støtte efter lov om individuel boligstøtte.

Adgangskriterier

Tilbud om f.eks. plejehjemsplads, plads i plejebolig eller i friplejebolig tildeles på baggrund af kommunalbestyrelsen konkrete og individuelle vurdering af behovet hos den enkelte borger. Det drejer sig typisk om personer, som har et meget omfattende behov for hjælp eller støtte efter serviceloven.

Alle personer med lovligt ophold her i landet har ret til at få realitetsbehandlet en ansøgning om en friplejebolig mv. Tilbud om plads på plejehjem eller i beskyttet bolig, plejebolig, friplejebolig mv. må forudsættes at kræve tilladelse til mere permanent ophold i landet.

Brug af ydelsen

I 2010 var der ca. 500 personer med en friplejebolig. Beboernes betaling for boligen sker efter lejelovgivningen med mulighed for individuel boligstøtte efter lovgivningen herom. De offentlige udgifter til friplejeboliger er derfor udgifter til opførelse af friplejeboliger samt udgifter til boligstøtte, som ikke opgøres særskilt.

5.6 Socialområdet – Handicaphjælp

5.6.1 Generelle betragtninger

Generelt for velfærdsydelserne beskrevet i dette afsnit gælder, at for at få ydelsen skal modtageren have lovligt ophold i Danmark. Eventuelle tilføjelser er beskrevet under de enkelte ydelser.

Desuden skal det bemærkes, at hovedparten af ydelserne gives som naturalydelser. Ved vurderingen af behovet for hjælp skal bedømmelsen tage udgangspunkt i den enkeltes forhold her på stedet på det givne tidspunkt, hvor der søges om hjælp. Dvs. at kommunen visiterer borgeren til ydelsen. Såfremt der ikke står andet under de enkelte ydelser nedenfor, er der tale om ydelser, som kommunen visiterer til.

Kommunalbestyrelsen skal efter servicelovens § 148, stk. 2, løbende følge de enkelte sager for at sikre sig, at hjælpen opfylder sit formål. Kommunalbestyrelsen skal herunder være opmærksom på, om der er behov for andre former for hjælp, og om borgeren fortsat har ret til hjælpen.

Med mindre andet er angivet ved de enkelte ydelser nedenfor, er ydelserne naturalydelser, der ikke kan tages med til udlandet. Under midlertidige ophold i udlandet bevares dog retten til hjælp efter servicelovens §§ 41, 42, 45, 96, 97, 98, 100, 112, 113, 114 og 118. Det er en betingelse herfor, at kommunen løbende kan holdes orienteret om, at opholdet sker, uden at de almindelige regler for hjælpen tilsidesættes. Udgangspunktet er, at ydelser ikke kan medtages til udlandet i længere tid end en måned. Ved midlertidige ophold i udlandet, der overstiger en måned, skal modtageren, før udlandsopholdet påbegyndes, ansøge kommunen om bevarelse af hjælp.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.6.2 Tilbud om gratis rådgivning til personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer

Overordnet formål med ydelsen

Kommunalbestyrelsen skal efter servicelovens § 12 sørge for rådgivning til voksne, der har særlige behov på grund af nedsat fysisk og/eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer. Ydelsen har til formål at sikre, at den sociale indsats sker så tidligt som muligt, for derigennem bedst muligt at bidrage til forebyggelse eller til at forhindre en forværring af den pågældendes situation.

Rådgivningsforpligtelsen er ikke begrænset til den enkelte med nedsat funktionsevne, men omfatter også en forpligtigelse til at rådgive den pågældendes pårørende – f.eks. ægtefælle, forældre eller andre pårørende, der indgår i den pågældendes nære sociale netværk.

Rådgivningen skal afpasses den enkeltes behov og kan omfatte rådgivning om en række forskellige forhold, som f.eks. uddannelse, beskæftigelse, boformer og almene trivselsmæssige spørgsmål. Rådgivningen kan bestå af enkeltstående rådgivningssamtaler – eller det kan være længerevarende forløb, der kan styrke og fastholde kontakten med sindslidende, stofmisbrugere m.fl.

Adgangskriterier

Ydelsen retter sig mod personer over 18 år med lovligt ophold i Danmark.

Brug af ydelsen
Socialministeriet oplyser, at omfanget af personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer, som får tilbud om gratis rådgivning, ikke opgøres.

5.6.3 Særlige dagtilbud og klubtilbud til børn med handicap

Overordnet formål med ydelsen
Formålet med særlige dagtilbud og klubtilbud, jf. servicelovens §§ 32 og 36, er at tilgodese målgruppens behov for hjælp eller særlig støtte.

Adgangskriterier
Særlige dagtilbud og særlige klubtilbud gives til børn og unge under 18 år med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, som har et særligt behov for støtte, behandling mv., der ikke kan dækkes gennem deltagelse i et af de tilbud, som er nævnt i dagtilbudsloven.

Brug af ydelsen
Ifølge Socialministeriet opgøres antallet af personer, som modtager særlige dagtilbud og klubtilbud til børn med handicap, ikke. De samlede udgifter til disse tilbud var i 2009 på 1.032,3 mio. kr.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.6.4 Tabt arbejdsfortjeneste til forældre, der passer et barn i hjemmet

Overordnet formål med ydelsen
Formålet med tabt arbejdsfortjeneste, jf. servicelovens 42, til forældre til børn og unge med funktionsnedsættelse er:

- At barnet/den unge kan forblive i familien og dermed undgå anbringelse på institutioner eller lignende, såfremt hensynet til barnets tarv tilsiger dette.
- At familien kan leve så normalt som muligt på trods af og med barnets/den unges nedsatte funktionsevne eller den kroniske/langvarige lidelse.
- At hindre, at barnets/den unges nedsatte funktionsevne eller kroniske/langvarige lidelse forværres eller får andre og mere alvorlige følger.

Kompensation for tabt arbejdsfortjeneste er dækning af indtægtstab for forældre, der fordi de passer et barn under 18 år med et omfattende handicap, ikke kan passe deres arbejde og opretholde deres sædvanlige arbejdsindtægt.

Adgangskriterier
Målgruppen er som udgangspunkt forældre, hvor det en nødvendig følge af den nedsatte funktionsevne eller lidelse, at barnet/den unge passes i hjemmet af forældrene. Og hvor dette vurderes at være hensigtsmæssigt.

Ydelsen er en eksportabel kontantydelse. Ydelsen kan modtages frem til barnets 18 års fødselsdag. Ydelsen kan pr. 1. januar 2011 højst udgøre 19.613 kr. om måneden for personer, der får kompensation for hele deres hidtidige arbejdstid.

Brug af ydelsen
I 2009 fik knap 18.800 personer kompensation for tabt arbejdsfortjeneste, fordi de passede deres barn under 18 år med et omfattende handicap, og hermed ikke kunne opretholde deres sædvanlige arbejdsindtægt. Udgifterne hertil er på 1.279,2 mio. kr.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.6.5 Ledsageordning

Overordnet formål med ydelsen
Der er en ledsageordning for unge mellem 16 og 18 år og en anden ledsageordning for personer mellem 18 år og folkepensionsalderen. Den handicappede kan selv vælge til aktiviteter ledsageren skal benyttes.

Formålet for ordningen for unge mellem 16 og 18 år er at medvirke til selvstændiggørelse og integration i samfundet for børn, der som følge af handicappet har behov for ledsagelse, men som samtidig har behov for den løsrivelse fra deres forældre, som andre unge i samme alder har behov for.

Formålet med ordningen for personer mellem 18 år og folkepensionsalderen er at medvirke til normalisering og deltagelse i samfundet for personer med varigt nedsat funktionsevne, samt øge muligheden for at leve en selvstændig tilværelse med mulighed for at træffe selvstændige valg om deltagelse i aktiviteter.

Adgangskriterier
Kommunen skal uanset ordning tilbyde 15 timers ledsagelse om måneden til personer, der ikke kan færdes alene på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.

Brug af ydelsen
I 2009 var der i alt 30 personer mellem 16 og 18 år, der benyttede ledsagerordningen. For personer mellem 18 år og folkepensionsalderen var der knap 7.800 personer, der benyttede ordningen. Udgiften til begge ordninger var i 2009 på 184,5 mio. kr. i alt.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.6.6 Socialpædagogisk bistand

Overordnet formål med ydelsen
Formålet med indsatsen efter servicelovens § 85, er at tilbyde hjælp eller støtte samt optræning og hjælp til udvikling af færdigheder og således bidrage til at skabe en tilværelse for den enkelte på egne præmisser. Indsatsen tager bl.a. sigte på, at borgeren kan bevare, forbedre eller kompensere for nedsat funktionsevne eller særlige sociale problemer, som betyder, at den enkelte ikke kan fungere optimalt i dagligdagen eller i relation til omgivelserne.

Formålet med støtten kan f.eks. være udvikling og vedligeholdelse af personlige færdigheder, således at personen bliver bedre i stand til at gøre brug af samfundets almindelige tilbud.

Adgangskriterier
Målgruppen for ordningen er personer over 18 år med lovligt ophold i landet, som har behov for socialpædagogisk støtte som følge af betydeligt nedsat fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse eller særlige sociale problemer.

Så længe der er behov for ydelsen, opretholdes retten hertil, jf. servicelovens § 148, stk. 2.

Brug af ydelsen
I 2009 var der knap 24.200 personer, som modtog socialpædagogisk bistand.

Socialministeriet har oplyst, at udgifterne til socialpædagogisk bistand ikke opgøres særskilt. Udgifterne indgår sammen med udgifterne til anden (syge)behandling (efter servicelovens § 102), tilbud om afløsning eller aflastning (efter servicelovens § 84) samt tilbud om midlertidig ophold (servicelovens § 84), som i 2009 samlet set var på 3.016,7 mio. kr. Heraf udgjorde udgifterne til socialpædagogisk behandling størstedelen af beløbet.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.6.7 Borgerstyret personlig assistance

Overordnet formål med ydelsen
Formålet med ordningen efter servicelovens § 96 er, at borgere med et massivt og sammensat hjælpebehov får mulighed for at udvælge egne hjælpere og derved sammensætte en ordning, der giver borgeren størst mulig frihed, selvbestemmelse og fleksibilitet.

Adgangskriterier
Kommunen har pligt til at tilbyde borgerstyret personlig assistance (BPA) til ansættelse af handicaphjælpere til pleje, overvågning og ledsagelse til borgere med betydelig og varigt nedsat funktionsevne, som har et særligt behov for denne form for hjælp. Det er en forudsætning for en BPA-ordning, at borgeren har et massivt og sammensat hjælpebehov, der nødvendiggør denne helt særlige form for hjælp.

Målgruppen for ordningen er personer over 18 år med lovligt ophold i Danmark. Så længe der er behov for ydelsen, opretholdes retten hertil, jf. servicelovens § 148, stk. 2.

Brug af ydelsen
Der var godt 1.200 personer, som fik tildelt borgerstyret personlig assistance i 2009. De årlige omkostninger til dette var på 1.140 mio. kr.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.6.8 Kontaktpersonordning til døvblinde

Overordnet formål med ydelsen
Formålet med bestemmelsen i servicelovens § 98 er at sikre, at mennesker med et kombineret syns- og hørehandicap får den hjælp, der så vidt muligt betyder, at de kan deltage i samfundet og leve så normalt, som det er muligt. Dermed er kontaktpersonordningen med til at bryde den isolation, der ofte følger at et kombineret syns- og hørehandicap.

Adgangskriterier
Kontaktpersonordningen ydes til personer over 18 år, der er funktionelt døvblinde. Det er et krav, at vedkommende opholder sig lovligt her i landet. Hjælpen ydes i nødvendigt omfang på baggrund af en konkret, individuel vurdering.

Brug af ydelsen
I 2009 var der ca. 250 personer, som modtog kontaktpersonordningen til døvblinde. Udgiften til ordningen er på 36,9 mio. kr.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.6.9 Plejevederlag

Overordnet formål med ydelsen
Personer, der ønsker at passe en nærtstående, som ønsker at dø i eget hjem, har ret til at få udbetalt et plejevederlag efter servicelovens § 119.

Bestemmelsen omfatter alene hjælp i tilknytning til pleje af døende i eget hjem. Det karakteristiske ved pleje af døende er, at vægten flyttes fra behandling med helbredende sigte til omsorg og lindring. Indsatsen koncentreres således om at forbedre livskvaliteten i et kortere tidsrum. Ordningen er ikke forbeholdt bestemte sygdomskategorier.

Adgangskriterier
Kommunen visiterer til ydelsen. Der er en række generelle kriterier, der skal være opfyldt, for at der kan ydes plejevederlag, herunder:

- At hospitalsbehandling efter en lægelig vurdering må anses for udsigtsløs, og at den syges tilstand ikke i øvrigt nødvendiggør indlæggelse eller forbliven på sygehus eller ophold i plejehjem, plejebolig el.lign.
- At prognosen er kort levetid, oftest 2-6 mdr.
- At den syge er indforstået med etableringen af plejeforholdet.
- At den syge er plejekrævende.

Alle personer med lovligt ophold her i landet har ret til at få hjælp efter serviceloven. En pårørende med bopæl i udlandet, som har mulighed for at tage lovligt ophold i Danmark, vil derfor kunne få plejevederlag ved pasning af en herboende døende.

Der kan som hovedregel ikke udbetales plejevederlag til pleje af en døende i udlandet. EU-retten betyder dog, at der er ret til plejevederlag ved pasning af en døende, der bor inden for EU, EØS og Schweiz. Det betyder, at ydelsen er eksportabel.

Plejevederlaget er en kontantydelse, som udbetales indtil 14 dage efter, den plejekrævende er død. Plejevederlaget udgør enten 1,5 gange det sygedagpengebeløb, som plejeren ville være berettiget til i tilfælde af egen sygdom, eller 13.340 kr. i 2010-niveau. Plejevederlag kan ikke modtages sammen med anden offentlig forsørgelsesydelse.

Brug af ydelsen
Socialministeriet oplyser, at der i 2009 var ca. 2.500 personer, som fik udbetalt plejevederlag.

De samlede udgifter til plejevederlag og ansættelse til pasning af nærtstående med handicap eller alvorlig sygdom, jf. afsnit 5.6.10, var i 2009 på 158,7 mio. kr. Det er ikke muligt at opdele forbruget af de to ydelser.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.6.10 Pasning af nærtstående med handicap eller alvorlig sygdom

Overordnet formål med ydelsen
Formålet med servicelovens § 118 er i en kortere periode at give mulighed for at ansætte en person til at varetage pasnings- og omsorgsopgaver for en nærtstående med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med indgribende kronisk eller langvarig, herunder uhelbredelig, sygdom.

Adgangskriterier
Kommunen visiterer til ordningen. Det er en betingelse for ordningen, at alternativet til pasning i hjemmet er døgnophold uden for hjemmet f.eks. i plejebolig, botilbud eller lignende, eller at plejebehovet svarer til fuldtidsarbejde. Der skal være enighed mellem parterne om etablering af pasningsforholdet. Der må ikke være afgørende hensyn, der taler imod, at det er den pågældende person, der passer den nærtstående.

Den person, der ansættes til at varetage pasningen af en nærtstående, skal have tilknytning til arbejdsmarkedet. Lønnen udgør 19.613 kr. pr. måned i 2011.

Ydelsen er en naturalydelse, som kan modtages i 6 måneder. Perioden kan forlænges med indtil 3 måneder, hvis særlige forhold taler herfor.

Brug af ydelsen
Socialministeriet oplyser, at der i 2009 var ca. 140 personer, som blev ansat til pasning af nærtstående med handicap eller alvorlig sygdom.

De samlede udgifter til disse to ydelser var i2009 på 158,7 mio. kr. Det er ikke muligt at opdele forbruget af de to ydelser.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.6.11 Tolkning til personer med hørehandicap

Overordnet formål med ydelsen
Lov om tolkning til personer med hørehandicap har til formål at sikre mennesker, der har et hørehandicap, der gør det nødvendigt med tegnsprogstolk for at kunne kommunikere med andre, adgang til en fælles tolkeløsning.

I forhold til tegnsprogstolkning til aktiviteter, der er nødvendige for at deltage i samfundslivet på lige fod med alle andre, er adgangen til tegnsprogstolkning tidsubegrænset. Derudover får den enkelte tegnsprogstolkebruger en timebank med et fast årligt antal timers tolkning, som vedkommende selv kan prioritere. Disse tegnsprogstolkninger kan tegnsprogstolkebrugeren for eksempel vælge at bruge til aktiviteter af mere interessebaseret karakter.

Adgangskriterier
Personkredsen for den fælles tolkeløsning er døve, døvblevne, døvblinde samt svært hørehæmmede, der har et hørehandicap i en grad, der medfører, at det er nødvendigt med tegnsprogstolk for at kunne kommunikere med andre. Tegnsprogstolkning gennem den fælles

tolkeløsning tilbydes personer, der som følge af et hørehandicap kan have fordel af en tegnsprogstolk i kommunikationen med andre.

Hjælp efter tolkeloven kan som hovedregel ikke medtages til udlandet. Socialministeren har dog godkendt et forsøg med en ansøgningspulje på 1 mio. kr. til deltagelse i handicappolitiske aktiviteter i udlandet. Støtten ydes på baggrund af en konkret ansøgning fra tegnsprogstolkebrugeren til tolkemyndigheden, der administrerer ansøgningspuljen

Brug af ydelsen
Der er på finansloven for 2011 afsat 48,7 mio. kr. (2011 pl) til tolkning. Forbruget i 2010 har været ca. 18 mio. kr. Der er registreret ca. 2.500 brugere af den fælles tolkeløsning.

5.6.12 Tilbud af behandlingsmæssig karakter

Overordnet formål med ydelsen
Formålet med ydelsen efter servicelovens § 102 er at bevare eller forbedre borgerens fysiske, psykiske eller sociale funktioner, når dette ikke kan opnås gennem de behandlingstilbud, der kan tilbydes efter anden lovgivning.

Der er alene tale om behandlingsmæssig indsats, som ikke ydes i det almindelige behandlingssystem. Det kan f.eks. skyldes situationer, hvor borgerens forhold kræver en helt speciel indretning eller tilrettelæggelse af et tilbud, eller situationer hvor den pågældende ydelse ikke gives i det sædvanlige behandlingssystem, men konkret skønnes nødvendig.

Adgangskriterier
Personer over 18 år med lovligt ophold i landet, og som på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller ærlige sociale problemer, har behov for hjælp af behandlingsmæssig karakter, har ret til denne ydelse for så vidt tilbuddet ikke kan opnås gennem behandlingstilbud efter anden lovgivning; det vil sige, når behandlingstilbuddene i det sædvanlige behandlingssystem anses for udtømte.

Brug af ydelsen
I 2009 modtog 222 personer ydelsen.

Socialministeriet har oplyst, at udgifterne til tilbud af behandlingsmæssig karakter ikke opgøres særskilt. Udgifterne indgår sammen med udgifterne til tilbud om midlertidig ophold (efter servicelovens § 84), tilbud om afløsning eller aflastning (efter servicelovens § 84) samt socialpædagogisk bistand (servicelovens § 85), som i 2009 samlet set var på 3.016,7 mio. kr.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.6.13 Beskyttet beskæftigelse og aktivitets og samværstilbud

Overordnet formål med ydelsen
Tilbud om beskyttet beskæftigelse efter servicelovens § 103 og aktivitets- og samværstilbuddet efter lovens § 104 har begge til formål at øge den enkeltes livskvalitet i dagligdagen og retter sig især mod borgere med behov for socialt samvær og aktiviteter i fællesskab. Tilbuddene kan medvirke til, at de forskellige målgrupper, som tilbuddet retter sig mod, kan udfolde sig sammen med andre og deltage i et socialt såvel som arbejdsmæssigt fællesskab. Aktivitets- og samværstilbud kan desuden have en vigtig funktion som et fristed, der kan give gode betingelser for personlig udvikling, ligesom tilbuddet om beskyttet beskæftigelse kan skabe nogle nye veje for borgeren, idet der kan etableres netværk udenfor den kreds af mennesker, vedkommende normalt færdes i.

Adgangskriterier
Alle med lovligt ophold i landet, og som på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer, har behov for hjælp til forbedring af personlige færdigheder eller af livsvilkårene, har ret til disse ydelser. Beskyttet beskæftigelse kan dog kun gives til personer, som ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på normale vilkår på arbejdsmarkedet, og som ikke kan benytte tilbud efter anden lovgivning. Det er dog ikke alle tilbud, som man skal visiteres til af kommunen. Tilbud med visitation vil typisk være til personer med handicap, mens tilbud uden visitation typisk vil være til personer med særlige sociale problemer, f.eks. tilbud i form af værresteder, sociale caféer og varmestuer
Kommunen kan beslutte, at personer, der er visiteret til aktivitets- og samværstilbud, skal betale helt eller delvist for materialer og udflugter.

Så længe der er behov for ydelsen, opretholdes retten hertil, jf. servicelovens § 148, stk. 2., jf. også de generelle bemærkninger i indledningen.

Tilbud om beskyttet beskæftigelse ophører med folkepensionsalderen.

Brug af ydelsen
I 2009 fik knap 8.900 personer et tilbud om beskyttet beskæftigelse efter servicelovens § 103. Udgifterne hertil var på 1.096,7 mio. kr.

Der var godt 22.400 personer, som fik aktivitets- og samværstilbud efter servicelovens § 104. Udgifterne til disse tilbud var 2.224,9 mio. kr.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.6.14 Støtte til køb af bil

Overordnet formål med ydelsen
Kommunen skal efter servicelovens § 114 yde støtte til køb af bil til personer med en varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.

Formålet er at give mennesker med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne mulighed for enten at opnå eller fastholde arbejde eller uddannelse også i tilfælde, hvor modtageren som følge af funktionsnedsættelse har brug for kørsel i egen bil. Derudover er formålet at sikre, at mennesker med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, hvor funktionsnedsættelsen forringer evnen til at færdes og hvor vedkommende har aktiviteter uden for hjemmet, der medfører en betydeligt behov for kørsel med bil, en mulighed for at opnå og fastholde dette aktivitetsniveau.

Adgangskriterier
Støtte til køb af bil ydes blandt andet, hvis ansøgeren som følge af funktionsnedsættelsen har behov for støtte til køb af bil for at opnå eller fastholde et arbejde eller uddannelse. Der kan desuden gives støtte til køb af bil i tilfælde, hvor kørsel i egen bil i væsentlig grad kan afhjælpe følgerne af funktionsnedsættelsen og hvor vedkommende har aktiviteter uden for hjemmet der medfører et betydeligt behov for kørsel med bil, altså et kørselsbehov i forbindelse med fritidsaktiviteter.

Der er tale om er en naturalydelse, som kommunen visiterer til.

Støtten ydes som et rentefrit lån på maksimalt 163.000 kr. For personer med et indkomstgrundlag under 195.000 kr. (2011 pl.) udgør halvdelen af lånet et rentefrit afdragspligtigt lån, som skal betales tilbage i løbet af seks år. Den anden halvdel af lånet er et rente- og afdragsfrit lån, som kommunen afskriver over seks år. For personer med et indkomstgrundlag over 195.000 kr. forhøjes den rentefrie og afdragspligtige del af lånet med 20 % af den indkomst, der oversiger 195.000 kr. Der kan tidligst ydes fornyet støtte til køb af bil efter seks år.

Brug af ydelsen
Knap 1.900 personer fik i 2009 støtte til køb af bil. De samlede udgifter til denne støtteordning var på 368,5 mio. kr. (2011 pl.)

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.6.15 Boligindretning

Overordnet formål med ydelsen
Formålet med hjælp efter servicelovens § 116 til boligindretning eller skift af bolig er at medvirke til, at en borger med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne og dennes familie kan leve et almindeligt liv som andre på samme alder og i samme livssituation. Samtidig skal hjælpen medvirke til at gøre borgeren mere selvhjulpen og dermed mindre afhængig af andres bistand i dagligdagen, ligesom hjælpen også kan være med til at lette andres arbejde i forhold til borgeren.

Adgangskriterier
Kommunen visiterer til ydelsen. Det er en betingelse, at der er tale om en borger med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, og at boligindretningen er nødvendig for at gøre boligen bedre egnet som opholdssted for den pågældende. I ganske særlige tilfælde, hvor boligen ikke kan gøres egnet som opholdssted for den pågældende kan der ydes hjælp til dækning af udgifter til anskaffelse af en anden bolig til personer med betydelig og varigt nedsat funktionsevne, hvis kommunen ikke kan anvise en anden bolig, som dækker den pågældendes behov.

Der er tale om en naturalydelse. Kommunen vurderer størrelsen af ydelsen, og hvor hyppigt man kan modtage ydelsen.

Brug af ydelsen
Der blev ydet hjælp til boligændringer til 165 personer i 2009. Udgifterne hertil var 187,3 mio. kr.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.6.16 Individuel befordring

Overordnet formål med ydelsen
Kommunen kan vælge, men har ikke pligt til at yde tilskud til personer, som på grund af varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse har behov for befordring med individuelle transportmidler.

Formålet er at give kommunerne mulighed for at tilrettelægge befordringsordninger med individuelle transportmidler for mennesker med handicap i det omfang, kommunen mener der er behov herfor.

Adgangskriterier
Det er kommunen, der tilrettelægger ordningen

Der er tale om en naturalydelse. Kommunen vurderer størrelsen af ydelsen, og hvor hyppigt man kan modtage ydelsen.

Brug af ydelsen
Socialministeriet oplyser, at der ikke findes oplysninger om antallet af personer, der har modtaget tilskud til individuel befordring, men udgiften hertil var i 2009 på 65,4 mio. kr.

5.6.17 Forbrugsgoder og hjælpemidler

Overordnet formål med ydelsen
Bevilling af støtte til forbrugsgoder og hjælpemidler skal medvirke til at borgeren får mulighed for at føre en så normal og selvstændig tilværelse som muligt og i størst mulig grad gøre borgeren uafhængig af andres bistand i dagligdagen. Tildeling af støtte til et forbrugsgode eller hjælpemiddel skal samtidig sikre, at personer med varigt nedsat funktionsevne får mulighed for at få eller bevare en tilknytning til arbejdsmarkedet.

Adgangskriterier
Kommunen visiterer til ydelserne. Støtte til forbrugsgoder og bevilling af hjælpemiddel ydes til en borger med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, når forbrugsgodet/hjælpemidlet:

1) i væsentlig grad kan afhjælpe de varige følger af den nedsatte funktionsevne
2) i væsentlig grad kan lette den daglige tilværelse i hjemmet
3) er nødvendigt for, at den pågældende kan udøve et erhverv.

Ved forbrugsgoder forstås produkter fremstillet og forhandlet bredt med henblik på sædvanligt forbrug hos befolkningen i almindelighed. Der ydes ikke støtte til forbrugsgoder, der normalt indgår i sædvanligt indbo.

Hjælpemidler og forbrugsgoder er naturalydelse. Hjælpemidler ydes normalt som et udlån. Hjælpen kan dog ydes som et kontant tilskud efter reglerne om frit valg, jf. hjælpemiddelbekendtgørelsen. Kommunen vurderer størrelsen af ydelsen og hvor hyppigt man kan modtage ydelsen.

Brug af ydelsen
I 2009 blev der tildelt støtte til forbrugsgoder for i alt 19,1 mio. kr., mens der blev givet støtte til hjælpemidler for i alt 2.934,5 mio. kr.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

5.6.18 Midlertidigt og varigt ophold i botilbud

Overordnet formål med ydelsen
Formålet med botilbud efter servicelovens § 107 og § 108, er at tilbyde midlertidigt ophold til personer med betydeligt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer, og formålet med botilbud efter § 108 er at tilbyde ophold i boformer, der er egnet til længerevarende ophold, til personer på grund af betydeligt og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne

Adgangskriterier
Personer over 18 år med lovligt ophold i landet, som på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer har behov for midlertidigt eller varigt ophold i en boform, har ret til disse ydelser. Kommunen visiterer til ydelserne og følger op efter behov, jf. servicelovens § 148, stk. 2

Beboeren betaler af sin indkomst selv for kost og logi, vask m.m. samt for personlige fornødenheder.

Brug af ydelsen
Godt 10.100 personer havde efter servicelovens § 108 et permanent botilbud i 2009, og udgifterne til disse botilbud var på 8.279,9 mio. kr. Beløbet er inkl. udgifter til personlig og praktisk hjælp m.v. efter §§ 83-86. Der var knap 5.900 personer i 2009, som havde midlertidigt botilbud efter Servicelovens § 107. De samlede udgifter hertil er på 3.948,3 mio. kr.

Socialministeriet har oplyst, at der umiddelbart ikke findes oplysninger om fordelingen af brugen af ydelsen på hhv. danske og udenlandske statsborgere.

Boks 5.8. Undersøgelse af botilbud for udviklingshæmmede

UFC Handicap har i 2006 foretaget en spørgeskemaundersøgelse for Socialministeriet, hvor de giver et skøn over antallet af udviklingshæmmede med anden etnisk baggrund end dansk, der modtager støtte i botilbud. Undersøgelsen omfatter 106 botilbud fordelt på to amter med i alt 1.765 beboere.

Undersøgelsen viser, at ud af de i alt 1.765 beboere er der 16 med anden etnisk baggrund end dansk, dvs. under 1 pct. Ifølge undersøgelsen skønnes der på landsplan at være under 100 personer med anden etnisk baggrund end dansk.

Kilde: UFC Handicap, "Udviklingshæmmede med anden etnisk baggrund end dansk i botilbud", 2006.

5.6.19 Merudgiftsydelse

Overordnet formål med ydelsen
Der findes to ordninger for merudgiftsydelsen: én for børn og unge under 18 år og én for personer mellem 18 år og folkepensionsalderen.

Formålet med ordningen for børn og unge under 18 år er:

- At medvirke til at børn og unge med funktionsnedsættelse kan forblive i familien og dermed undgå anbringelse på institutioner eller lignende, såfremt hensynet til barnets tarv tilsiger dette.
- At familien kan leve så normalt som muligt på trods af og med barnets/den unges nedsatte funktionsevne eller den kroniske/langvarige lidelse.
- At hindre, at barnets/den unges nedsatte funktionsevne eller kroniske/langvarige lidelse forværres eller får andre og mere alvorlige følger.

Tilsvarende er formålet med ordningen for personer mellem 18 år og folkepensionsalderen at medvirke til, at en borger med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne og dennes familie kan leve et almindeligt liv som andre ikke handicappede på samme alder og i samme livssituation. Merudgiftsydelsen skal sikre, at en borger med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne kan få dækket de nødvendige merudgifter, som er en forudsætning for at få dagligdagen til at fungere.

Adgangskriterier
For begge ordninger er det et krav, at modtagere af ydelsen har lovligt ophold i Danmark. Ydelsen er ikke eksportabel.

Modtageren skal visiteres til ydelsen af kommunen. Kommunen vurderer størrelsen af ydelsen, og hvor hyppigt man kan modtage den.

Børn og unge under 18 år:
Som udgangspunkt bevilges økonomisk tilskud til dækning af nødvendige merudgifter ved forsørgelse i hjemmet af børn og unge under 18 år med:

- Betydeligt og varigt nedsat fysisk og/eller psykisk funktionsevne.
- Indgribende kroniske lidelser. Lidelsen skal være af en sådan karakter, at den har alvorlige følger i den daglige tilværelse.
- Indgribende langvarige lidelser. Sygdomstilstande og lignende, som fra det tidspunkt, hvor de opstår, normalt vil vare i flere år. Der lægges således i praksis vægt på, om lidelsen forventes at vare barnealderen ud.

Det er en betingelse for, at der kan bevilges merudgiftsydelse, at barnet eller den unge med nedsat funktionsevne eller indgribende lidelse forsørges i eget hjem. Ved forsørgelse i eget hjem forstås, at barnet eller den unge:

- Bor hos indehaveren af forældremyndigheden eller andre pårørende.
- Er indlagt på hospital.
- Er på aflastning efter Servicelovens § 52, stk. 3, nr. 5.
- Er på kost- eller efterskole (uden at der er tale om en anbringelse).

Personer mellem 18 år og folkepensionsalderen:
Der ydes dækning af nødvendige merudgifter ved den daglige livsførelse til personer mellem det fyldte 18. år og folkepensionsalderen, hvis merudgiften er en konsekvens af den nedsatte funktionsevne og ikke kan dækkes efter anden lovgivning eller andre bestemmelser i serviceloven. Udmåling af tilskuddet sker på baggrund af sandsynliggjorte udgifter for den enkelte, når de skønnede merudgifter udgør mindst 6000 kr. om året. Udmålingen sker på baggrund af faste beløb afhængig af de skønnede merudgifter.
Ydelsen er tidsubegrænset så længe modtageren opfylder betingelserne.

Brug af ydelsen
I 2009 var der 33.300 børn og unge under 18 år, som modtog merudgiftsydelse. Udgifterne hertil udgør 1.036,8 mio. kr.

I 2009 var der knap 10.200 helårsmodtagere af merudgiftsydelse til personer mellem 18 år og folkepensionsalderen, og de samlede udgifter hertil var 277 mio. kr.

En særkørsel fra Danmarks statistik viser, at udgifterne vedrørende modtagere med dansk oprindelse udgør 91 pct. af de samlede udgifter. Udgifterne til borgere med oprindelse i EU, herunder dansk oprindelse, udgør i alt 93 pct. Det betyder, at borgere udenfor EU udgør om-

kring 7 procent af de samlede udgifter til merudgiftsydelse. Der er ikke kendskab til, hvor stor en andel, der er flygtninge.

5.7 Undervisning

5.7.1 Grundskole (Folkeskolen, frie grundskoler, efterskoler og modersmålsundervisning)

Overordnet formål med ydelsen
Alle børn i den undervisningspligtige alder har ret til fri undervisning i folkeskolen, jf. Grundlovens § 76. Forældre eller værger, som selv sørger for, at børnene får en undervisning, som står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen, har ikke pligt til at lade børnene undervise i folkeskolen.

Ethvert barn, der bor her i landet, er undervisningspligtigt medmindre det omfattes af bestemmelser om undervisningspligt i anden lovgivning. Det samme gælder børn, der skal opholde sig i landet i mindst 6 måneder. Undervisningspligten medfører pligt til at deltage i folkeskolens undervisning eller i en undervisning, der står mål med krav i folkeskolen.

Kriterier af betydning for udlændinges adgang til ydelsen
Børn af diplomater er ikke omfattet af undervisningspligt, da de ikke anses for at have bopæl her i landet.

Undervisningssprog
Fsva. folkeskolen er det ikke direkte fastsat i lovgivningen, at undervisningssproget er dansk. Justitsministeriet har imidlertid udtalt, at det efter en samlet vurdering af folkeskoleloven og forarbejderne hertil, sammenholdt med friskoleloven, må antages at være forudsat i folkeskoleloven, at undervisningssproget i folkeskolen er dansk.

Undervisningssproget i en fri grundskole er dansk. I de tyske mindretalsskoler er det dog tysk. Undervisningsministeren kan i særlige tilfælde godkende, at undervisningssproget er et andet end dansk. Der er 17 frie grundskoler, hvor undervisningssproget er et andet end dansk, herunder på en afdeling af skolen.

Undervisningsministeren fastsætter nærmere regler om dansk som andetsprog for tosprogede børn, dvs. børn, der har et andet modersmål end dansk, og som først ved kontakt med det omgivende samfund, eventuelt gennem skolens undervisning, lærer dansk. Elever, der ved optagelsen har behov for støtte, men som er i stand til at deltage i den almindelige undervisning, henvises til supplerende undervisning i dansk som andetsprog fastsat efter elevens behov. Elever, der ved optagelsen ikke har tilstrækkeligt kendskab til dansk til at kunne deltage i den almindelige undervisning, henvises til basisundervisning i dansk som andetsprog (foregår uden for klassens rammer). På 8.-10. klassetrin kan der oprettes særlige klasser for elever, der er flyttet til Danmark, efter at de er fyldt 14 år. Undervisningen omfatter undervisning i dansk som andetsprog og i folkeskolens almindelige fag for 8.-10. klassetrin, som er tilrettelagt efter elevernes særlige forudsætninger og behov.

Kriterier for statstilskud ved fri grundskole mv.
For at en fri grundskole kan opnå statstilskud for en elev kræver det bl.a., at eleven har bopæl i Danmark. Forældrene skal derudover enten have bopæl i Danmark, være danske statsborgere eller have haft opholdstilladelse i Danmark i mere end 5 år.

Kravet til forældrene gælder dog ikke for børn, der ikke skal registreres i CPR, herunder diplomatbørn, grønlandske elever, udenlandske elever, der har fået opholdstilladelse med henblik på skolegang, elever fra EU- og EØS og elever, der er kommet til landet som asylansøgere og siden har fået opholdstilladelse.

Optagelse på efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler er ikke betinget af dansk statsborgerskab, men optagelse på skolerne er betinget af opfyldelse af krav til alder og afsluttet skolegang. Det er for efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler en tilskudsbetingelse, at kurset gennemføres med et flertal af danske elever og personer, der efter EU-retten eller EØS-traktaten skal sidestilles med danske statsborgere.

Elever på efterskoler kan få statslig elevstøtte til nedsættelse af elevbetalingen, når eleven er dansk statsborger eller efter international overenskomst har ret til elevstøtte på lige fod med danske statsborgere eller i støttemæssig henseende ligestilles med danske statsborgere efter regler fastsat af undervisningsministeren.

Brug af ydelsen

Ifølge Undervisningsministeriet var der i 2009 ca. 716.200 elever i grundskolen[26]. Hovedparten af eleverne er af dansk oprindelse og/eller har et dansk statsborgerskab, mens udlændinge skønnes at udgøre omkring 4½ procent af eleverne i grundskolen. Blandt udlændinge udgør personer fra tredjelande den største andel efterfulgt af flygtninge, jf. tabel 5.15.

Tabel 5.15. Skøn over udlændinges andel af eleverne i grundskolen, 2009

	EU/EØS	3. lande	Flygtninge	Udlændinge i alt
Udlændinges andel	1,0 pct.	2,2 pct.	1,2 pct.	4,4 pct.

Anm.: Opgørelsen er baseret på personer, som i 2009 var i gang med en uddannelse.
Kilde: Beskæftigelsesministeriets beregninger på baggrund af Lovmodellen.

I 2009 var de kommunale driftsudgifter til folkeskolen (inkl. hjemmeundervisning, befordring, specialundervisning og specialskoler) på 39,9 mia. kr. (Danmarks Statistik). Det statslige taxametertilskud til de frie grundskoler og efterskoler var hhv. 4,8 mia. kr. og 1,8 mia. kr. (Finansministeriets regnskabsdatabase).

5.7.2 Gymnasiale uddannelser (stx, hhx, htx, hf og IB herunder IB-tilskud til IB-uddannelse i udlandet)

Overordnet formål med ydelsen

I Danmark er der fire forskellige gymnasiale uddannelser:

- Uddannelsen til stx (studentereksamen, det almene gymnasium)
- Uddannelsen til hhx (højere handelseksamen)
- Uddannelsen til htx (højere teknisk eksamen)
- Uddannelsen til hf (højere forberedelseseksamen).

Formålet med de gymnasiale uddannelser er at forberede eleverne til videregående uddannelse, herunder tilegnelse af almendannelse, viden og kompetencer gennem uddannelsens kombination af faglig bredde og dybde og samspillet mellem fagene. Uddannelserne udgør hver for sig en helhed og afsluttes med en eksamen efter national standard, der giver mulighed for at søge optagelse på en videregående uddannelse

[26] Kilde: UNI-C.

Det fremgår af uddannelsesbekendtgørelserne for hf, stx, hhx og htx, at undervisningssproget i de danske gymnasiale uddannelser er dansk. Undervisningsministeren kan dog i konkrete tilfælde godkende, at undervisningssproget er engelsk, tysk eller fransk.

Ud over de danske gymnasiale uddannelser udbydes der i Danmark også International Baccalaureate (IB), der er en toårig international gymnasial uddannelse. Uddannelsen udbydes på i alt ni institutioner – og forventelig på yderligere tre institutioner i 2011. Uddannelsen kan søges af unge, der opfylder kravene til at blive optaget på en gymnasial uddannelse, og som har et særligt ønske eller behov for at følge en international og engelsksproget uddannelse. Den er herunder et tilbud til danske unge, der har gået i skole flere år i udlandet, og til udenlandske unge, der opholder sig i Danmark i længere tid. IB er adgangsgivende til videregående uddannelser i Danmark på lige fod med de øvrige gymnasiale uddannelser. Den er gratis på offentlige institutioner, idet der ydes statstilskud. Private gymnasier kan frit udbyde uddannelsen med deltagerbetaling.

Kriterier af betydning for udlændinges adgang til ydelsen

Der kræves kvalifikationer af elever med udenlandsk skolebaggrund, der svarer til dem, der gælder for danske elever. Lederen af den gymnasiale institution vurderer, at de nødvendige kvalifikationer er til stede. Lederen kan i den forbindelse vælge at afholde en faglig test i ét eller flere fag.

Elever, der er optaget efter reglerne, udløser offentlige tilskud.

Optagelse i IB-uddannelsen er ikke reguleret ved dansk lovgivning.

Brug af ydelsen

I 2009 var der godt 126.100 personer, som var i gang med en gymnasial uddannelse, jf. Undervisningsministeriet[27]. Hovedparten af eleverne er af dansk oprindelse og/eller har et dansk statsborgerskab, mens udlændinge skønnes at udgøre omkring 3½ procent af eleverne på de gymnasiale uddannelser. Blandt udlændinge udgør personer fra tredjelande den største andel efterfulgt af flygtninge, jf. tabel 5.16.

Tabel 5.16. Skøn over udlændinges andel af eleverne på de gymnasiale uddannelser, 2009

	EU/EØS	3. lande	Flygtninge	Udlændinge i alt
Udlændinges andel	0,7 pct.	1,6 pct.	1,1 pct.	3,5 pct.

Anm.: Opgørelsen er baseret på personer, som i 2009 var i gang med en uddannelse.
Kilde: Beskæftigelsesministeriets beregninger på baggrund af Lovmodellen.

I 2009 var det statslige taxametertilskud til stx og hf på 5,6 mia. kr. Tilskuddet til htx og hhx var 2,4 mia. kr. Tilskuddet til de private gymnasier, studenterkurser og hf-kurser var 336 mio. kr. (Finansministeriets regnskabsdatabase).

5.7.3 Erhvervsfaglige uddannelser (EUD og AER)

Overordnet formål med ydelsen

Erhvervsuddannelserne har følgende overordnede formål:

1) motivere unge til uddannelse og sikre, at alle unge, der ønsker en erhvervsuddannelse, får reelle muligheder herfor og for at vælge inden for en større flerhed af uddannelser,
2) give unge en uddannelse, der giver grundlag for deres fremtidige arbejdsliv, herunder etablering af selvstændig virksomhed,

[27] Kilde: UNI-C.

3) bidrage til at udvikle de unges interesse for og evne til aktiv medvirken i et demokratisk samfund og bidrage til deres personlige udvikling,
4) imødekomme arbejdsmarkedets behov for erhvervsfaglige og generelle kvalifikationer vurderet under hensyn til den erhvervsmæssige og samfundsmæssige udvikling, herunder udviklingen i erhvervsstruktur, arbejdsmarkedsforhold, arbejdspladsorganisation og teknologi, samt for en innovativ og kreativ arbejdsstyrke,
5) give de uddannelsessøgende viden om internationale forhold og viden som grundlag for arbejde og uddannelse i udlandet, og
6) give de uddannelsessøgende grundlag for videreuddannelse.

Kriterier af betydning for udlændinges adgang til ydelsen
Der er adgang til uddannelserne for alle med uddannelsesaftale og alle, som har opfyldt undervisningspligten efter folkeskoleloven. Skolen kan fastsætte krav til ansøgernes danskkundskaber ved optagelsen. Kravene kan højst omfatte sprogkundskaber svarende til Prøve i Dansk 3 eller Prøve i Dansk 2 suppleret med mindst 6 måneders erhvervserfaring inden for det relevante beskæftigelsesområde. Kravene kan dog ikke stilles til elever, der har indgået en uddannelsesaftale.

Institutionens udbud af uddannelse til udenlandske elever sker som indtægtsdækket virksomhed, idet der dog ydes statstilskud til udenlandske elever, såfremt:
1) de er meddelt tidsubegrænset opholdstilladelse eller tidsbegrænset opholdstilladelse med mulighed for varigt ophold i Danmark,
2) de er meddelt opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9 c, stk. 1, som medfølgende barn af en udlænding, som dels er statsborger i et land, der ikke er tilsluttet Den Europæiske Union eller omfattet af EØS-aftalen, dels er meddelt opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9 a. En udenlandsk elev er omfattet af denne regel, uanset at forælderens opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9 a ophører efter tidspunktet for påbegyndelsen af uddannelsen.
3) de er udvekslet med danske elever efter aftale mellem institutionen og en institution i udlandet, eller
4) de efter EU-retten, herunder EØS-aftalen, eller internationale aftaler, som Danmark har indgået, har krav på ligestilling med danske statsborgere.

Reglerne for modtagelse af visse elevhenførbare ydelser er ændret med virkning fra 2011 via ændring af lov om erhvervsuddannelser og lov om Arbejdsgivernes Elevrefusion, således at udenlandske elever, der ikke opfylder betingelserne for at udløse taxametertilskud i forbindelse med deltagelse i erhvervsuddannelse heller ikke kan udløse ydelser efter lov om erhvervsuddannelser og ydelser efter lov om Arbejdsgivernes Elevrefusion. For uddannelsesaftaler indgået fra og med den 15. november 2010 gælder endvidere, at der ikke udbetales præmie og bonus til arbejdsgiveren, hvis eleven ikke kan udløse taxametertilskud til skolen.

Brug af ydelsen
Ifølge Undervisningsministeriet var der godt 128.100 elever, som var i gang med en erhvervsfaglig uddannelse i 2009[28].

Hovedparten af eleverne har et dansk statsborgerskab, mens udlændinge skønnes at udgøre omkring 6½ procent af eleverne på de erhvervsfaglige uddannelser. Blandt udlændinge udgør personer fra tredjelande den største andel efterfulgt af flygtninge, jf. tabel 5.17.

[28] Kilde: UNI-C.

Tabel 5.17. Skøn over udlændinges andel af eleverne på de erhvervsfaglige uddannelser, 2009

	EU/EØS	3. lande	Flygtninge	Udlændinge i alt
Udlændinges andel	1,4 pct.	3,0 pct.	1,8 pct.	6,3 pct.

Anm.: Opgørelsen er baseret på personer, som i 2009 var i gang med en uddannelse.
Kilde: Beskæftigelsesministeriets beregninger på baggrund af Lovmodellen.

I 2009 var det statslige taxametertilskud til erhvervsuddannelserne 5,5 mia. kr. (Finansministeriets regnskabsdatabase).

5.7.4 Videregående uddannelser (erhvervsakademi-, professionsbachelor-, bachelor- og kandidatuddannelser)

Overordnet formål med ydelsen
Formålet med de videregående uddannelser er bl.a. at imødekomme behovet for kvalificeret arbejdskraft i den private og den offentlige sektor. Erhvervsakademi- og professionsbachelor-uddannelserne er erhvervs-, professions- og udviklingsbaserede. Bachelor- og kandidatuddannelserne på universiteterne er forskningsbaserede.

En række af uddannelserne udbydes med engelsk som undervisningssprog. Der er fastsat optagelsesregler for uddannelserne. Den ansøgte institution kan kræve, at udenlandske ansøgere eller ansøgere med udenlandsk adgangsgrundlag i ansøgningsåret har bestået Studieprøven i dansk eller dokumenteret tilsvarende kundskaber i dansk.

Kriterier af betydning for udlændinges adgang til ydelsen:
Der ydes statstilskud til udenlandske studerende på erhvervsakademier og professionshøjskoler efter samme regler, som gælder for erhvervsfaglige uddannelser, jf. ovenfor.
For universitetsstuderende på danske heltidsuddannelser på universiteter gælder, at de, som kan udløse fuldt tilskud og derfor kan studere gratis i Danmark, hvis de[29]:

1. er meddelt tidsubegrænset opholdstilladelse eller tidsbegrænset opholdstilladelse med mulighed for varigt ophold,
2. er udvekslet med danske studerende efter aftale mellem universitetet og et universitet i udlandet eller er på studieophold ved et dansk universitet formidlet via Fulbright, Denmark's International Study Program (DIS) eller Rotary Ambassadorial Scholarships,
3. efter EU-retten, herunder EØS-aftalen, eller internationale aftaler, herunder kulturaftaler, som Danmark har indgået, har krav på ligestilling med danske statsborgere,
4. har opholdstilladelse i medfør af udlændingelovens § 9 c som medfølgende barn til en udlænding, der har opholdstilladelse på grundlag af beskæftigelse m.v., jf. udlændingelovens § 9 a, eller
5. gennemfører dele af en Erasmus Mundus-kandidatuddannelse i Danmark og er omfattet af nr. 3.

Ordningen gælder for udenlandske studerende på heltids- og deltidsuddannelser på samme vilkår som for danskere.

Brug af ydelsen
I 2009 var der godt 201.800 studerende på de videregående uddannelser. Med knap 118.500 personer er over halvdelen i gang med en universitetsuddannelse (bachelor- og kandidatuddannelser). Ca. 65.600 personer er indskrevet på en professionsbacheloruddannelse, mens

[29] Jf. bekendtgørelse nr. 1373 om tilskud og regnskab m.v. ved universiteterne.

antallet af studerende på erhvervsakademiuddannelserne udgør 17.700 personer, jf. tabel 5.18.

Det statslige taxametertilskud til erhvervsakademiuddannelserne i 2009 var 856 mio. kr. Tilskuddet til professionsbacheloruddannelserne på Undervisningsministeriets område var 3 mia. kr. Tilskuddet til forskning og universitetsuddannelser på universiteterne var 13,9 mia. kr. (Finansministeriets regnskabsdatabase).

Tabel 5.18. Antal studerende på de videregående uddannelser, 2009

	Personer
Erhvervsakademiuddannelser	17.713
Professionsbacheloruddannelser	65.648
Universitetsuddannelser (bachelor- og kandidatuddannelser)	118.452
Videregående uddannelser i alt	**201.813**

Kilde: UNI-C.

Hovedparten af de studerende på de videregående uddannelser er dansk statsborger/dansk oprindelse, mens udlændinge skønnes at udgøre omkring 8½ procent af studerende på de videregående uddannelser. Blandt udlændinge udgør EU/EØS-borgere den største andel efterfulgt af personer fra 3, jf. tabel 5.19.

Tabel 5.19. Skøn over udlændinges andel af de studerende på de videregående uddannelser, 2009

	EU/EØS	3. lande	Flygtninge	Udlændinge i alt
Udlændinges andel	5,3 pct.	2,9 pct.	0,5 pct.	8,6 pct.

Anm.: Opgørelsen er baseret på personer, som i 2009 var i gang med en uddannelse.
Kilde: Beskæftigelsesministeriets beregninger på baggrund af Lovmodellen.

5.7.5 Videregående uddannelser, friplads og stipendier

Overordnet formål med ydelsen

Formålet er at give dygtige udenlandske studerende hele eller delvise fripladser enten uden eller med helt eller delvist stipendium til dækning af leveomkostninger, mens de gennemfører en hel videregående uddannelse på en dansk uddannelsesinstitution.

Friplads og stipendium kan tildeles højt kvalificerede studerende, som er meddelt tidsbegrænset opholdstilladelse med henblik på midlertidigt ophold til uddannelse.

Universitets- og Bygningsstyrelsen fastsætter en fast økonomisk ramme til fripladser og stipendier. Universiteterne disponerer frit over midlerne inden for rammerne i ordningen.

Kriterier af betydning for udlændinges adgang til ydelsen

Ydelserne tildeles de fagligt bedst kvalificerede udenlandske ansøgere, eller tildeles i forbindelse med indgåelse af aftale med udenlandske universiteter om strategiske alliancer med henblik på at fastholde og udbygge universitetets internationale konkurrenceposition og høje kvalitetsniveau.

Studerende, som efter EU-retten, herunder EØS-aftalen, eller internationale aftaler, som Danmark har indgået, har krav på ligestilling med danske statsborgere, kan ikke opnå ydelsen, da de allerede har ret til gratis hel uddannelse. Den studerende må heller ikke have ret til SU eller anden offentlig dansk støtte.

Brug af ydelsen
På Finansloven for 2011 er der afsat 79 mio. til friplads- og stipendier på universitetsområdet (bachelor og kandidatuddannelser).

5.7.6 Voksen- og efteruddannelse (AVU, FVU, AMU, akademi- og diplomuddannelser og folkehøjskoler)

Overordnet formål med ydelsen
På Undervisningsministeriets område er der to forskellige typer af voksenuddannelse: Formelt kompetencegivende uddannelser og ikke formelt kompetencegivende uddannelser. Derudover kan voksen- og efteruddannelserne underopdeles i almene voksenuddannelser, erhvervsrettede voksen- og efteruddannelser og videregående voksen- og efteruddannelse.

De almene voksenuddannelser består blandt andet af:

- Forberedende voksenundervisning (FVU) er for voksne, der vil være bedre til læsning og matematik. Begge fag er opdelt i trin, og der er mulighed for at aflægge prøve efter hvert trin.
- Ordblindeundervisning for voksne.
- Almen voksenuddannelse (AVU), som er et tilbud til voksne over 18 år om at forbedre deres kundskaber i en række almene fag, for eksempel edb, matematik og samfundsfag. AVU kan afsluttes med prøver, der svarer til folkeskolens 9. og 10. klasse.
- Hf-enkeltfag, som har til formål, at voksne kursister opnår almendannelse, viden og kompetencer, der danner grundlag for videre uddannelse eller øger kursisternes muligheder på arbejdsmarkedet. Hf-enkeltfag kan afsluttes med prøver, der svarer til de gymnasiale niveauer. Undervisningen foregår på dansk.

De erhvervsrettede voksen- og efteruddannelser omfatter:

- Arbejdsmarkedsuddannelserne (AMU), som består af cirka 3.000 forskellige uddannelser og udvalgte enkeltfag fra erhvervsuddannelser. Uddannelserne fører til en selvstændig kompetence i forhold til at udføre ufaglærte og faglærte jobfunktioner.
- Voksenerhvervsuddannelser (VEU), som er særlige voksenforløb på de ordinære erhvervsuddannelser
- Grundlæggende voksenuddannelse (GVU), som er den ramme, hvori tidligere uddannelse og relevant erhvervserfaring suppleret med blandt andet erhvervsuddannelseselementer og arbejdsmarkedsuddannelser stykkes sammen til en formel erhvervsuddannelse
- Videreuddannelsessystemet for voksne (VFV), som omfatter videregående voksenuddannelser (VVU) samt diplom- og masteruddannelser, og som giver kompetence på niveau med henholdsvis bachelor- og kandidatuddannelser.
- Åben uddannelse har til formål at fremme et bredt udbud af erhvervsrettet uddannelse til den voksne befolkning og omfatter blandt andet deltidsuddannelser, enkeltfag og fagspecifikke kurser.

Under ikke formelt kompetencegivende uddannelser findes undervisningen på blandt andet aftenskoler, folkehøjskoler og daghøjskoler.

Kriterier af betydning for udlændinges adgang til ydelsen
For udenlandske studerende på videregående uddannelser tilrettelagt efter lov om åben uddannelse eller på videregående uddannelser (f.eks. diplomuddannelser), som er en del af videreuddannelsessystemet for voksne, gælder, at de udenlandske studerende kun kan udløse statstilskud, hvis de:

1. er meddelt tidsubegrænset opholdstilladelse eller tidsbegrænset opholdstilladelse med mulighed for varigt ophold i Danmark,
2. er meddelt opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9 c, stk. 1, som medfølgende barn af en udlænding, som dels er statsborger i et land, der ikke er tilsluttet Den Europæiske Union eller omfattet af EØS-aftalen, dels er meddelt opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9 a, jf. dog stk. 3.
3. er udvekslet med danske studerende efter aftale mellem institutionen og en institution i udlandet eller
4. efter EU-retten, herunder EØS-aftalen, eller internationale aftaler, som Danmark har indgået, har krav på ligestilling med danske statsborgere.
5. Optagelse på folkehøjskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler er ikke betinget af dansk statsborgerskab, men optagelse på skolerne er betinget af opfyldelse af krav til alder og for husholdningsskolerne og håndarbejdsskolerne også afsluttet skolegang. Det er for folkehøjskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler en tilskudsbetingelse, at kurset gennemføres med et flertal af danske elever og personer, der efter EU-retten eller EØS-traktaten skal sidestilles med danske statsborgere.

Brug af ydelsen
I 2009 havde 1,22 mio. kursister været på en voksen- og efteruddannelse. Med 90,6 pct. var hovedparten af kursisterne danske statsborgere, mens 4,1 pct. og 5,3 pct. var hhv. EU/EØS-borgere eller havde et andet statsborgerskab.

Det statslige taxametertilskud til erhvervsrettet voksen- og efteruddannelse var 1,7 mia. kr. i 2009. Tilskuddet til almene voksenuddannelser var 1,5 mia. kr. (Finansministeriets regnskabsdatabase).

5.7.7 SPS (specialpædagogisk støtte)

Overordnet formål med ydelsen
De institutioner, der modtager driftstilskud i henhold til gældende lovgivning, kan få særlige tilskud til institutionernes udgifter til elever og kursister, der efter lov om uddannelsen til: studentereksamen (stx) (gymnasieloven), højere forberedelseseksamen (hf-loven), erhvervsuddannelser og højere handelseksamen (hhx) og højere teknisk eksamen (htx) skal have tilbud om specialpædagogisk bistand.

Formålet er at sikre, at studerende med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, der er optaget på en videregående uddannelse, uanset funktionsnedsættelsen kan gennemføre uddannelsen i lighed med andre studerende.

Begreberne specialpædagogisk bistand og specialpædagogisk støtte beskriver de foranstaltninger, der iværksættes med det formål at sikre, at elever med behov bliver i stand til at gennemføre deres uddannelse og opnå den uddannelseskompetence og evt. videreuddannelseskompetence, som uddannelsen tager sigte på, uanset elevens funktionsnedsættelse.

Kriterier af betydning for udlændinges adgang til ydelsen
Ungdomsuddannelse
Specialpædagogisk bistand kan ydes til uddannelsesinstitutionernes indsats til elever og kursister, der som følge af fysisk eller psykisk handicap eller tilsvarende svære vanskeligheder har behov for specialpædagogisk bistand for at gennemføre uddannelsen. Der stilles ikke krav om nationalitet som betingelse for SPS, men eleverne skal være optaget på og gennemgå en uddannelse, der er omfattet af de nævnte uddannelseslove, jf. ovenfor. Eleverne skal være uddannelsesaktive.

Videregående uddannelser
Den studerende skal være indskrevet på en støtteberettigende videregående uddannelse og være studieaktiv. For at søge om støtte skal den studerende kunne dokumentere sin funktionsnedsættelse og uddannelsesstedet skal gøre rede for det handicap, der opstår behov for at kompensere i forbindelse med deltagelse på den konkrete uddannelse.

Særligt for udlændinge gælder, at de skal have dansk statsborgerskab, efter international overenskomst have ret til støtte på lige fod med danske statsborgere eller i støttemæssig henseende ved uddannelser i Danmark ligestilles med danske statsborgere efter undervisningsministerens bestemmelse.

Brug af ydelsen
I 2009 blev der brugt 119,5 mio. kr. på specialpædagogisk støtte i ungdomsuddannelserne til ca. 6.800 personer, mens der blev brugt 62,6 mio. kr. til specialpædagogisk støtte på de videregående uddannelser til ca. 2.100 personer.

Styrelsen for Statens Uddannelsesstøtte har oplyst, at der ikke findes tal for i hvilket omfang udlændinge har modtaget specialpædagogisk støtte. Det er imidlertid styrelsens vurdering, at udlændinge kun i beskedent omfang modtager specialpædagogisk støtte.

5.7.8 Uddannelseskort (befordringsrabat til uddannelsessøgende i ungdomsuddannelse) – transport

Overordnet formål med ydelsen
Retten til befordringsrabat til uddannelsessøgende i ungdomsuddannelser skal sikre, at ingen elever forhindres i at gennemføre en ungdomsuddannelse på grund af transportudgifterne. Befordringsrabatten sikrer dermed en øvre grænse for den enkelte elevs transportudgifter.

Kriterier af betydning for udlændinges adgang til ydelsen
Retten til at modtage rabat til befordring stiller ingen krav til nationalitet. Alle elever ved de godkendte ungdomsuddannelser har således ret til befordringsrabat. De godkendte uddannelser omfatter gymnasier, handelsskoler, tekniske skoler m.v.

Brug af ydelsen
Der var i 2009 90.300 personer der modtog befordringsrabat til en ungdomsuddannelse. Samlet kostede ordningen godt 200 mio. kroner. Da der ikke er noget krav til statsborgerskab, er det ikke opgjort, hvor stor en del af rabatmodtagerne, der er ikke-danske statsborgere.

6. Overvejelser i forhold til at indføre eller styrke optjeningsprincipper

Med en universel velfærdsmodel er Danmark mere udsat end mange andre lande i forhold til globaliseringen og migration. Ind- og udvandring påvirker sammensætningen af befolkningen, både hvad angår kompetencer og brug af velfærdsgoder og samtidig afkobles sammenhængen mellem skattebetaling i Danmark og brugen af de danske velfærdsydelser. Problemstillingen er nærmere beskrevet i kapitel 2.

Ved i højere grad at basere adgangen til velfærdsydelser på optjeningsprincipper, som sikrer tilknytning til det danske samfund, kan det danske velfærdssystem gøres mere robust over for migration og dermed skabe en tættere kobling mellem hvor længe man betaler skat og så anvendelsen af velfærdsydelser.

Med et optjeningsprincip menes, at en person gennem objektivt målbare kriterier for en aktivitet i en given periode optjener ret til en velfærdsydelse og retten til velfærdsydelsen vil i en periode være helt eller delvist begrænset.

I afsnit 6.1 skitseres en række optjeningsprincipper. Der er en række centrale problemstillinger forbundet med at afgrænse adgangen til velfærdsydelser ved hjælp af optjeningsprincipper. I afsnit 6.2 præsenteres en række af disse problemstillinger.

6.1 Mulige modeller for optjening

Rettighederne til en velfærdsydelse kan reguleres på fire områder:

A. Erhvervelse af adgang til ydelsen
B. Udmåling af ydelsens størrelse
C. Bevarelse samt generhvervelse af adgangen til ydelsen
D. Muligheden for at tage ydelsen med ud af landet (eksportabilitet)

I forhold til i højere grad at basere rettighederne til velfærdsydelser på optjeningsprincipper kan hvert af disse fire områder at regulere på kombineres med et målbart optjeningskriterium, som markerer en form for tilknytning til det danske samfund.

Tre optjeningskriterier er allerede i brug i dag; bopæl og ophold, beskæftigelse samt forsikringsmedlemskab. I tabel 1 er illustreret en række kendte eksempler på gældende optjeningsprincipper.

Tabel 6.1. Eksempler på gældende optjeningsprincipper

	Rettigheder:			
	A. Retten til ydelsen (åbne op for retten)	**B. Udmålingen**	**C. Bevarelse og generhvervelse af retten**	**D. Mulighed for at tage ydelser med ud af landet (eksportabilitet)**
Optjeningskriterier:				
Ophold og bopæl	F.eks. krav om 10 års ophold i landet for at kunne modtage førtidspension (borgere fra 3. verdens lande)	F.eks. brøkpensionsbegrebet. Fuld folkepension kræver 40 års bopæl		F.eks. krav om 2 års ophold de seneste 10 år for at kunne tage SU med ud af landet
Beskæftigelse	F.eks. 26 ugers beskæftigelseskrav for at få sygedagpenge		F.eks. krav om 450-timers beskæftigelse for at bevare retten til kontanthjælp	
Forsikrings-medlemskab	F.eks. 1 års medlemskab for at kunne modtage dagpenge			

De fire optjeningsprincipper beskrives nærmere i de følgende afsnit 6.1.1. til 6.1.4.

6.1.1 Erhvervelse af adgang til ydelsen

Der eksisterer allerede i dag optjeningsprincipper i forhold til at åbne retten til en række ydelser. I praksis fungerer disse optjeningsprincipper, uanset om de opgøres på baggrund af ophold, bopæl eller beskæftigelse, som en venteperiode inden personer, som kommer til landet eller har haft ophold i udlandet får ret til danske velfærdsydelser.

Princippet er mest brugt i forhold til sociale ydelser (både indkomsterstattende og tillægsydelser). Et eksempel herpå er 10 års opholdskrav for at få adgang til folkepension (for borgere fra 3. lande).

Men lignende optjeningsprincipper findes også for enkelte serviceydelser. F.eks. kræver det tids-ubegrænset opholdstilladelse eller tidsbegrænset opholdstilladelse med mulighed for varigt ophold i landet at få adgang til gratis uddannelse. Da man typisk først opnår permanent opholdstilladelse efter 5 års ophold i landet, svarer det i princippet til en karensperiode.

Udlændinge og danskere, som har haft ophold i udlandet, der udelukkes fra velfærdsydelser i en periode med optjening, må enten undvære ydelsen eller selv finansiere den, hvis der findes en privat udbyder.

Det udgør en særlig udfordring at indføre optjeningsprincipper i forhold til behovsbestemte eller akutte sociale og sundhedsydelser, hvor det er problematisk at udskyde adgangen. Det vedrører f.eks. adgangen til akut lægehjælp

Man skal i øvrigt være opmærksom på de EU-retlige rammer, der gælder i forhold til adgang til sociale ydelser, herunder særligt reglerne om sammenlægning af forsikringsperioder i EF-forordning 883. Der henvises nærmere til kapitel 3.

6.1.2 Udmålingen af ydelsen

Optjeningsprincipper kan betyde, at personer som kommer til landet gradvist optjener retten til at modtage den fulde ydelse. Princippet kaldes et pro rata princip.

Der gælder allerede i dag optjeningsprincipper i forhold til udmåling af en række sociale ydelser (både indkomsterstattende og tillægsydelser). F.eks. den såkaldte brøkpension, hvor

størrelsen af folke- og førtidspension opgøres på baggrund af, hvor lang tid en person har opholdt sig i landet. Et lignende princip blev med finansloven for 2011 indført i forhold til børnefamilieydelsen.

Der er ikke kendskab til gældende optjeningsprincipper i forhold til udmåling af størrelsen af serviceydelser. Det skyldes til dels, at serviceydelser ofte vil være naturalydelser, hvor det ikke giver mening at modtage dele af ydelsen, f.eks. lægehjælp.

Et udmålingskrav i forhold til serviceydelser må nødvendigvis derfor alternativt gå på graden af egenbetaling. Således at udlændinge (og danskere som har haft ophold i udlandet) på baggrund af f.eks. ophold gradvist optjener en lavere egenbetaling eller højere tilskud, efterhånden som personen får tilknytning til det danske samfund.

På områder, hvor der allerede i dag findes brugerbetaling, kan personer, der kommer til landet, f.eks. starte med fuld egenbetaling og gradvist optjene en egenbetaling svarende til det som gælder personer med fast tilknytning til landet. På områder, hvor der ikke er nogen egenfinansiering, kan en person, som kommer til landet, f.eks. starte med en delvis egenbetaling og gradvis optjene retten til en fuldt finansieret ydelse.

6.1.3 Bevarelse eller generhvervelse af retten til en ydelse

Adgangen til velfærdsydelser kan begrænses ved at indføre særlige krav til, hvordan man bevarer retten til en ydelse.

Et optjeningsprincip til at erhverve retten til en ydelse på baggrund af f.eks. ophold i landet vil typisk også gælde for at bevare retten til ydelsen. F.eks. vil kravet om 7 års ophold de seneste 8 år for at få kontanthjælp også være et krav i forhold til at bevare retten til ydelsen.

Det behøver imidlertid ikke være tilfældet. I princippet kan der godt indføres et skærpet krav i forhold til at bevare retten til en ydelse. Alternativt kan der indføres et tillægskrav om f.eks. beskæftigelse i en vis periode for at få/bevare fuld ydelse. 450-timers reglen udgør f.eks. et skærpet beskæftigelseskrav i forhold til at bevare retten til at modtage kontanthjælp.

6.1.4 Muligheden for at tage ydelsen med ud af landet (eksportabilitet)

Adgangen til velfærdsydelser for personer med lille tilknytning til landet kan begrænses ved at indføre et særligt optjeningskrav i forhold til, hvornår man har ret til at tage en ydelse med ud af landet. F.eks. gælder der er et særligt opholdkrav for at kunne tage SU med ud af landet.

Eksportabilitet hænger tæt sammen med reguleringen af sociale sikringsydelser i EU-forordning 883/2004. om koordinering af landenes sociale sikringsordninger. EU-statsborgere kan efter disse regler have ret til at tage en kontant social sikringsydelse (f.eks. social pension eller sygedagpenge) med sig ud af landet, hvis de bor eller opholder sig i et andet EU-land.

Optjeningsprincipper i forhold til eksportabilitet er mest relevant for sociale ydelser og mindre relevant for serviceydelser, som oftest ikke kan tages med ud af landet (naturalydelser).

6.2 Øvrige hensyn, der kan indgå i vurderingen af en øget brug af optjeningsprincipper for modtagelse af velfærdsydelser

Den første forudsætning for at styrke optjeningsprincipperne for at modtage velfærdsydelser er at der er et råderum i juridisk forstand. Det juridiske rum er for EU-borgere (og særligt for EU-arbejdstagere) relativt begrænset, mens det er noget større for borgere fra 3. lande.

Det juridiske rum angiver alene rammerne for at styrke optjeningsprincipperne. For at vurdere ændringer på området er der en række andre forhold, der også skal tages hensyn til. Formålet med at styrke optjeningsprincipperne er at sikre robustheden i det danske velfærdssystem i lyset af den øgede globalisering og migration, hvor et stigende antal udlændinge og danskere med ophold i udlandet får adgang til de danske velfærdsydelser uden at have betalt fuld dansk skat.

Det kan dog også være et hensyn, at Danmark fortsat kan høste gevinsterne ved den øgede globalisering, f.eks. i form af mulighederne for at rekruttere kvalificeret arbejdskraft fra andre lande.

Samtidig må det vurderes, om en øget brug af optjeningsprincipper medfører meget bureaukratiske og vanskeligt administrerbare velfærdsordninger.

I det følgende gennemgås kort en række hensyn, som kan indgå i vurderingen af at styrke optjeningsprincippet i den danske velfærdsmodel.

6.2.1 Rekruttering af udenlandsk arbejdskraft

Danmark vil om få år stå i en situation, hvor der vil være generel mangel på arbejdskraft som følge af den demografiske udvikling. Det er derfor en målsætning, at det skal være så let som muligt for virksomhederne at rekruttere kvalificeret arbejdskraft fra udlandet.

Øgede krav til optjening af velfærdsydelser kan i visse tilfælde svække virksomhedernes tilskyndelse til at rekruttere kvalificeret udenlandsk arbejdskraft. Det gælder særligt for de ydelser, der er midlertidige og er knyttet til ordinær beskæftigelse.

Et eksempel er sygedagpenge, som i de fleste tilfælde udbetales som refusion til arbejdsgivere, der blandt andet via overenskomster kan være forpligtet til at udbetale løn under sygdom. Hvis der f.eks. kræves en opholdsperiode i Danmark inden der kan udbetales sygedagpenge, vil en konsekvens være, at arbejdsgivernes omkostninger ved af anvende udenlandsk arbejdskraft forøges.

Øget krav til optjening af velfærdsydelser kan desuden i visse tilfælde påvirke virksomhedernes muligheder for at rekruttere kvalificeret udenlandsk arbejdskraft, fordi det bliver mindre attraktivt for udenlandsk arbejdskraft at vælge Danmark som arbejdsland. Det kan f.eks. være tilfældet hvis der indføres bopælskrav for brug af visse serviceydelser - f.eks. lægehjælp og sygehusbehandling. Højt kvalificeret arbejdskraft kan som regel vælge mellem jobmuligheder i forskellige lande, og øget egenbetaling knyttet til ophold i Danmark vil gøre Danmark mindre attraktiv at søge arbejde i.

Øgede omkostninger ved udenlandsk arbejdskraft kan endvidere medføre, at Danmark bliver et mindre attraktivt land for internationale virksomheder at slå sig ned i. Det gælder særligt virksomheder, der er afhængig af højt specialiseret international arbejdskraft, som f.eks. forskningsenheder.

6.2.2 Integrationsindsatsen

Optjeningsforslag, der øger arbejdsgivernes omkostninger, kan også påvirke integrationsindsatsen. Det gælder f.eks. ved familiesammenføringer, hvor det er en højt prioriteret målsætning at integrere nyankomne familiemedlemmer på det danske arbejdsmarked.

Hvis der f.eks. indføres et bopælskrav for adgangen til sygedagpenge, vil det medføre øgede omkostninger for arbejdsgiverne i de tilfælde, hvor ydelserne udbetales som refusion til ar-

bejdsgiverne. Det kan skabe en barriere for, at arbejdsgiverne ansætter nydanskere og dermed en barriere for integrationen, som bedst sker på arbejdspladserne.

Tilsvarende vil et opholdskrav for retten til tilskud til en daginstitution kunne være i modstrid med integrationshensynet, idet der er et politisk ønske om, at børn af indvandrere er i daginstitution bl.a. for at lære at tale dansk.

6.2.3 Danskere, der vender hjem efter ophold i udlandet

Optjeningsforslag, der knytter sig til ophold i Danmark, vil også ramme danskere, der vender hjem efter et længere ophold i udlandet. Set fra en økonomisk og beskæftigelsespolitisk synsvinkel er det særligt et problem i forhold til de veluddannede arbejdstagere, der har valgt at arbejde en periode i udlandet, f.eks. som udstationerede for danske eller internationale virksomheder eller som led i videreuddannelse. Det er vigtigt for virksomhederne og de danske vækstmuligheder, at der ikke skabes barrierer for at danskere, der får viden og erfaring ved at arbejde i udlandet, kan komme hjem og arbejde igen i Danmark.

Denne problemstilling knytter sig i princippet til alle forslag om øget optjening.

6.2.4 Administrative omkostninger

Optjeningsprincipper vil ofte udgøre særregler, som skal administreres ved siden af gældende regler, og er derfor ofte forbundet med administrationsomkostninger. Optjeningsprincipper risikerer derfor at medføre en betydelig administrativ byrde, fordi optjeningsprincippet stiller krav til registrering af og opfølgning på f.eks. opholdstid i Danmark. Samtidig medfører f.eks. et pro rata-princip, at ydelsen skal beregnes særskilt for hver enkelt modtager og størrelsen af ydelsen ændres løbende.

De administrative byrder er mindst i de tilfælde, hvor der sker en opstramning af allerede gældende optjeningsprincipper. Det gælder f.eks. på førtids- og folkepensionsområdet, hvor der i forvejen er optjeningsprincipper både for modtagelse af ydelsen og for størrelsen af ydelsen. I de tilfælde er det relativt ukompliceret at ændre optjeningskravene.

I en række andre tilfælde vil indførelse af optjeningskrav være et nyt princip, og der vil skulle indføres en ny særskilt registrering og beregning af ydelsen.

De administrative byrder skal samtidig ses i lyset af, hvor mange personer en ændring vil berøre og dermed også det potentielle besparelsesprovenu.

6.2.5 Andre hensyn

Til de mange velfærdsydelser knytter sig en række hensyn, der er afhængige af formålet med den enkelte ydelse. Det kan f.eks. være sundhedspolitiske hensyn vedrørende udgifterne til medicin, læger og sygehuse eller uddannelsespolitiske hensyn vedrørende tilskud til uddannelsesinstitutioner eller SU. Optjeningsprincipper kan ligeledes have social- og arbejdsmarkedspolitiske konsekvenser.

6.3 Afrunding

Globaliseringen og den øgede migration skaber udfordringer for den danske velfærdsmodel, fordi den danske velfærdsmodel er skattefinansieret og fordi en øget migration afkobler sammenhængen mellem at betale skat i Danmark og så gøre brug af de danske velfærdsydelser.

Det er derfor naturligt at overveje justeringer i den danske velfærdsmodel, der i højere grad sikrer koblingen mellem skattebetaling og brug af velfærdsydelser. Optjeningsprincipper er i den forbindelse et muligt instrument og selv om særligt EU's regler begrænser det juridiske råderum, så er der dog en række muligheder for at knytte rettighederne til velfærdsydelser sammen med en øget brug af optjeningsprincipper.

Tilsvarende overvejelser om at fremtidssikre den skattefinansierede velfærdsmodel gøres i andre nordiske lande. I Norge arbejder et udvalg med tilsvarende problemstillinger og i Sverige er der igangsat justeringer af velfærdsordningerne, der gør finansieringen mere robust.

Litteraturliste

Aarhus Kommune (2004) ”Borgerundersøgelse: Pleje- og omsorgsbehovet blandt ældre flygtninge og indvandrere”. Videncenter for tilbud til ældre flygtninge og indvandrere, Lokalcentret Gellerup, Aarhus

Andersen, Heine (2004) ”Sociologi – en grundbog til et fag”. Hans Reitzels Forlag., København.

Ankestyrelsen (2009) “Børn og unge anbragt uden for hjemmet, kommunale afgørelser – årsstatistik 2008”. Schultz, København.

Ankestyrelsen (2010) ”Brugere af botilbud efter servicelovens § 110 – årsstatistik 2009”. København.

Anvendt KommunalForskning (AKF) (2009), ”Ældre danskeres og indvandreres brug af pleje- og omsorgsydelser”. København.

Arbejdsministeriet, Undervisningsministeriet og Finansministeriet (1999) ”Mål og midler i offentligt finansieret voksen- og efteruddannelse”. Schultz Grafisk.

Borjas, George (1999) “Immigration and Welfare Magnets”. Journal of Labor Economics, Vol. 17. No. 4, Part 1. Side 607-637.

Borjas, George (2000) “The Case for Choosing More Skilled Immigrants”. The American Enterprise, December.

Borjas, George (2003) “Welfare reform, labor supply, and health insurance in the immigrant population”. Journal of health economics no. 22 side 933-958.

Borjas, George (2004) “Increasing the Supply of Labor Through Immigration – Measuring the Impact on Native-born Workers”. Center for immigration studies.

De Økonomiske Råd (2007) “Dansk Økonomi – Efterår 2007”. De Økonomiske Råds Sekretariat, København.

Esping-Andersen, G. (2006) “The Three Worlds of Welfare Capitalism”. Polity Press, Cambridge.

Folkesundhed København (2007) ”Ældre etniske københavnere i tal”. København.

Green-Pedersen, Christoffer; Klitgaard, Michael B. og Nørgaard, Asbjørn S. (2004) ”Den danske velfærdsstat: Politiske, sociologiske og institutionelle dynamikker”. Arbejdsrapport 2004:1.

Hastrup, Bjarne et al (2010) “EU og socialpolitikken – på vej mod et europæisk socialt medborgerskab”. Multivers forlag, Viborg.

Kvist, Jon (2004a) “Does EU enlargement start a race to the bottom? Strategic interaction among EU member states in social policy”. Journal of European Social Policy, august 2004, vol.14.

Kvist, Jon (2004b) "Fremtiden nordiske velfærdsmodel i et europæisk perspektiv, I: Hur mår den nordiska välfärden?. Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets årsbok 2004". Nordic Council & Nordic Council of Ministers, København.

Legrain Philippe (2008). "Is free migration compatible with a European-style welfare state?". European Institute, London School of Economics. Expert report nr. 11 to Sweden's Globalisation Council.

Malchow-Møller, Nicolaj; Munch, Jakob R. og Skaksen, Jan R. (2009) "Det danske arbejdsmarked og EU-udvidelsen mod øst". Rockwool Fondens Forskningsenhed, Gyldendal.

Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse (2010) "International benchmarking af det danske sygehusvæsen", København.

Ministry of Health and Social Affairs Sweden (2009) "Social insurance in Sweden". XGS Grafisk Service, Stockholm.

OECD (2008a) "OECD Economic Surveys Denmark". Volume 2008/2", OECD.

OECD (2008b) "A Profile of Immigrant Populations in the 21st Century – Data from OECD Countries".

Pedersen, Peder J.; Pytlikova, Mariola og Smith, Nina (2004) "Selection or Network Effects? Migration Flows into 27 OECD Countries, 1990-2000". IZA Discussion Paper No. 1104, April 2004.

Servicestyrelsen (2010) "LOKK årsstatistik 2009 – Kvinder og børn på krisecenter". Servicestyrelsen.

Skytte, Marianne (2002) "Anbringelse af etniske minoritetsbørn – om socialarbejderes vurderinger og handlinger". Lund Dissertations in Social Work.

Socialforskningsinstituttet – Det nationale forskningscenter for velfærd (SFI) (2008) "Anbragte børns udvikling og vilkår – Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995". Schultz, København.

Socialforskningsinstituttet – Det nationale forskningscenter for velfærd (SFI) (2010) "Efterværn – støtte til tidligere anbragte unge". Schultz, København.

Styrelsen for Social Service (2010) "Undersøgelse om kommunerne og de ældre etniske borgere". Styrelsen for Social Service

Sundhedsstyrelsen (2010) "Narkosituationen i Danmark 2010". Rosendahls-Schultz Distribution, København.

UFC Handicap (2006) "Udviklingshæmmede med anden etnisk baggrund end dansk i botilbud". Ringsted.

U.S. Social Security Administration & International Social Security Association (2010a) "Social Security Programs Throughout the World: The Americas, 2009".

U.S. Social Security Administration & International Social Security Association (2010b) "Social Security Programs Throughout the World: Europe, 2010".

Bilag A. Udvalgte begreber og definitioner anvendt i rapporten

Associeringsaftale
En aftale mellem EU og et (eller flere, jf. nedenfor om EØS) land(e). En associeringsaftale vil typisk indeholde bestemmelse om betingelser for ret til adgang til arbejdsmarkedet og regler om social sikring.

Arbejdskraftens fri bevægelighed i EU/EØS (artikel 45 i TEUF)
Fri bevægelighed for varer, tjenesteydelser, personer og kapital er grundlæggende principper i EU.

Retten til fri bevægelighed for arbejdstagere fremgår af artikel 45 i TEUF der sikrer EU-arbejdstageres ret til at 1) søge faktisk tilbudte stillinger, 2) bevæge sig frit inden for medlemsstaternes område i dette øjemed, 3) tage ophold i en af medlemsstaterne for at have beskæftigelse i henhold til de ved lov eller administrativt fastsatte bestemmelser, der gælder for indenlandske arbejdstageres beskæftigelse, samt 4) blive boende på en medlemsstats område på de af Kommissionen ved gennemførselsforordninger fastsatte vilkår efter at have haft ansættelse der.

Artikel 45 er bl.a. udmøntet i Rådets forordning nr. 1612/68 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet, som sikrer statsborgere i medlemsstaterne ret til at tage arbejde i andre medlemslande uden at blive udsat for forskelsbehandling. Forordningen dækker adgangen til beskæftigelse, familiemedlemmers afledte rettigheder, retten til social og skattemæssig ligestilling samt adgangen til bolig.

Bilaterale og multilaterale konventioner
En konvention er i denne sammenhæng en juridisk bindende aftale (også benævnt ”overenskomst” eller ”traktat”) mellem lande.

En bilateral konvention indgås mellem to lande for at håndtere en konkret problemstilling, der berører de pågældende lande, som f.eks. en dobbeltbeskatningsoverenskomst eller en aftale om en broforbindelse. I denne rapport anvendes begrebet i forhold til aftaler om social sikring.

En multilateral konvention er en konvention, der omfatter flere lande, typisk ved at flere lande har ratificeret en konvention vedtaget af en international organisation, som f.eks. FN eller Europarådet. En sådan konvention vedtages efter de procedurer, der gælder i den pågældende organisation. Konventionen får kun virkning i forhold til et land, hvis landet beslutter sig for at ratificere konventionen, og det er typisk bestemt, at et vist antal lande skal have ratificeret konventionen, før den får virkning.

Direkte og indirekte forskelsbehandling
Direkte forskelsbehandling foreligger, når lovgivningen direkte kræver bestemt statsborgerskab eller national oprindelse som betingelse for en rettighed. Indirekte forskelsbehandling foreligger, når et kriterium er egnet til at ramme flere udenlandske end nationale borgere. Både direkte og indirekte forskelsbehandling er som udgangspunkt forbudt i medfør af EU-retten, men indirekte forskelsbehandling kan i særlige undtagelsestilfælde retfærdiggøres, hvis det er sagligt begrundet og i øvrigt proportionalt.

Eksportabilitetsprincippet
Dette princip er fastlagt i TEUF og i forordning 883/2004, og indebærer, at en kontant social sikringsydelse kan udbetales overalt inden for Unionen. Ydelsen udbetales af myndigheden i det land, hvor ydelser er erhvervet og efter lovgivningen i det land.

EØS
Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde. EØS-aftalen blev underskrevet den 2. maj 1992 og omfatter EU-landene samt Norge, Island og Liechtenstein (fra den 1. maj 1995). EØS er en vidtrækkende associeringsaftale, som videreføre de frihandelsaftaler, som fandtes mellem EF og EFTA. Det betyder, at bl.a. at EU's regler om fri bevægelighed for arbejdstagere finder anvendelse i forholdet mellem Danmark og disse lande.

Ligebehandlingsprincippet
Det forhold, at udlændinge skal stilles lige med statsborgere i den medlemsstat, hvor de bor eller arbejder for så vidt angår retten til sociale ydelser. For EU-borgere fremgår princippet af TEUF, af forordningerne vedr. vandrende arbejdstagere og af opholdsdirektivet.

Sammenlægningsprincippet
Dette princip er fastlagt i TEUF og forordning 883/2004, og anvendes både ved åbning af ret til ydelser (dvs. ophævelse af en karensperiode) og ved beregning af ydelser. Det betyder, at forsikrings-, bopæls- eller beskæftigelsesperioder, der er tilbagelagt under en anden medlemsstats lovgivning skal tages i betragtning, som om de var tilbagelagt efter den aktuelle medlemsstats lovgivning.

Social fordel
Begrebet "social fordel" fremgår af artikel 7, stk. 2 i forordning 1612/68. Det omfatter alle sociale ydelser, dvs. både forsorgsydelser (f.eks. kontanthjælp) og sikringsydelser (pension, familieydelser mv.).

Social sikring
En social ydelse, der er omfattet af forordning 883/2004, og de deri fastlagte koordineringsregler.

TEUF
Traktaten om den Europæiske Unions Funktionsmåde.

Tredjelandsborger
Begrebet bruges om borgere fra lande udenfor EF/EØS.

Unionsborgerskab
Unionsborgerskabet blev indført med Maastricht-Traktaten i 1993. Enhver, der er statsborger i et EU-land, har unionsborgerskab. Unionsborgerskabet er af EU-Domstolen blevet brugt som løftestang for tildeling af rettigheder.

Vandrende arbejdstager
En vandrende arbejdstager er i EU-rettens forstand en borger, der flytter fra et land til et andet for at påbegynde arbejde, jf. ovenfor om arbejdskraftens fri bevægelighed.

Økonomisk aktive og ikke-økonomisk aktive EU-borgere
Økonomisk aktive bruges som betegnelse for de EU-borgere, der har udnyttet retten til fri bevægelighed for at arbejde eller udøve selvstændig virksomhed. Ikke-økonomisk aktive betegner restgruppen, som har ret til ophold på et andet grundlag, dvs. studerende og personer, der har tilstrækkelige midler til at forsørge sig selv.

Bilag B. Bruttoliste over danske velfærdsydelser

Type af ydelse	Ydelse	Ressort
Sociale ydelser - indkomst-erstattende overfør-selsindkomst (mid-lertidige)	Barselsdagpenge	BM
	Dagpenge	BM
	Kontanthjælp	BM
	Ledighedsydelse	BM
	Revalidering	BM
	Starthjælp	BM
	Sygedagpenge	BM
	Introduktionsydelse	InM
	Kontante ydelser i asylsystemet - grundydelse - forsørgertillæg - tillægsydelse	InM
	SU i Danmark og udlandet - herunder transportrabat - herunder udlandsstipendium (til dækning af undervisningsafgift)	UVM
	SVU	UVM
	VEU-godtgodgørelse, herunder transportrabat	UVM
Sociale ydelser - indkomst-erstattende ydelser (permanente)	Efterløn	BM
	Fleksjob	BM
	Fleksydelse	BM
	Folkepension	BM
	Førtidspension	BM
	Reintegrationsbistand	InM
Serviceydelser - socialområdet, børn og unge	Dagtilbud (vuggestue, børnhave, dagpleje og lign,) herunder - tilskud og plads i opholdskommune - søskendetilskud - fripladstilskud - tilskud og plads i anden kommune - mad i daginstitutioner - tilskud til privatinstitutioner	SM
	Tilskud til pasning af egne børn	SM
	Tilskud til privatpasning	SM
	Fritidshjem, herunder - tilskud og plads i opholdskommunen - tilskud og plads i anden kommune - søskendetilskud - fripladstilskud - mad i fritidshjem - tilskud til kommunale og selvejendefri-tidshjem i kommunen - tilskud til privat fritidshjem	SM

	Klubtilbud og andre socialpædagogiske fritidstilbud til større børn og unge, herunder - tilskud og plads i opholdskommunen - tilskud og plads i anden kommune - fripladstilskud - søskendetilskud	SM
Serviceydelser - socialområdet, handicaphjælp	Aktivitets- og samværstilbud	SM
	Beskyttet beskæftigelse	SM
	Boligindretning	SM
	Borgerstyret personlig assistance	SM
	Forbrugsgoder	SM
	Hjælpemidler	SM
	Individuel befordring	SM
	Kontaktpersonordning til døvblinde	SM
	Ledsageordning, herunder - til unge ml. 16 og 18 - til voksne fra 18 år	SM
	Merudgiftsydelse - dækning af nødvendige merudgifter som følge af funktionsnedsættelse hos et barn med handicap - dækning af nødvendige merudgifter som følge af funktionsnedsættelse	SM
	Midlertidigt ophold i botilbud	SM
	Pasning af nærtstående med handicap eller alvorlig sygdom	SM
	Plejevederlag	SM
	Socialpædagogisk bistand	SM
	Støtte til køb af bil	SM
	Særlige dagtilbud til børn med handicap	SM
	Særlige klubtilbud til børn med handicap	SM
	Tabt arbejdsfortjeneste til forældre, der passer et barn i hjemmet	SM
	Tilbud af behandlingsmæssig karakter	SM
	Tilbud om gratis rådgivning til personer med nedsat fysisk eller psyksisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer.	SM
	Tolkning til personer med hørehandicap	SM
	Varigt ophold i boformer	SM
Serviceydelser-socialområdet, udsatte	Anbringelse uden for hjemmet, konsulentbistand, pædagogisk støtte i hjemmet, familiebehandling, aflastning, kontaktperson, formidling af praktiktilbud. (foranstaltninger for børn og unge)	SM
	Behandling af stofmisbrugere	SM
	Efterværn	SM
	Gratis familieorienteret rådgivning	SM

	Herberger og forsorgshjem	SM
	Kvindekrisecentre	SM
Serviceydelser - socialområdet, ældre	Friplejeboliger	SM
	Generelle tilbud med aktiverende og forebyggende sigte	SM
	Genoptræning	SM
	Hjemmehjælp, herunder - hjælp eller støtte til nødvendige praktiske opgaver i hjemmet - personlig hjælp og pleje - kontanttilskud til ansættelse af hjælper - madservice	SM
	Plejehjem og beskyttede boliger	SM
	Tilbud om afløsning eller aflastning til pårørende, der passer en person med nedsat funktionsevne.	SM
	Tilbud om forebyggende hjemmebesøg til alle borgere, der er fyldt 75 år.	SM
	Tilbud om midlertidig ophold til personer, der i en periode har et særligt behov for omsorg og pleje.	SM
	Vedligeholdelsestræning	SM
Serviceydelser - sundhedsområdet	Alkohol og stofmisbrugsbehandling	ISM
	Behandling hos alment praktiserende læger og praktiserende speciallæger	ISM
	Den offentlige rejsesygesikring	ISM
	Forebyggende sundhedsydelser, herunder sundhedsplejeske	ISM
	Genoptræning	ISM
	Hjemmesygepleje	ISM
	Kommunal tandpleje	ISM
	Regionstandpleje	ISM
	Sygehusbehandlinger	ISM
	Tilskud til behandling hos tandlæge, kiropraktor, fysioterapeut, fodterapeut og psykolog	ISM
	Tilskud til lægemidler	ISM
	Vaccinationer	ISM
	Verderlagsfri fysioterapi	ISM
Serviceydelser - undervisning	Erhvervsfaglige uddannelser - EUD - AER	UVM
	Grundskole - Folkeskolen - frie grundskoler - efterskoler - modersmålsundervisning	UVM

Tillægsydelser - sociale	Gymnasiale uddannelser - stx - hhx - htx - hf - IB (herunder IB-tilskud til IB-uddannelse i udlandet)	UVM
	SPS (specialpædagogisk støtte)	UVM
	Uddannelseskort (befordringsrabat til uddannelsessøgende i ungdomsuddannelse) – transport	UVM
	Videregående uddannelser - Erhvervsakademi-, professionsbachelor-uddannelser, bachelor- og kandidatuddannelser - fripladser og stipendie - udbud i udlandet	UVM/VTU
	Voksen- og efteruddannelse - AVU - FVU - AMU - akademi- og diplomuddannelser - folkehøjskoler	UVM
	Boligsikring	BM
	Boligydelse	BM
	Børnetilskud	BM
	Efterlevelseshjælp	BM
	Enkeltydelser efter aktivloven	BM
	Helbredstillæg	BM
	Personligt tillæg	BM
	Særlige regler om hjælp til visse persongrupper	BM
	Varmetillæg	BM
	Børne- og ungeydelsen (”børnecheck”)	SKM
	Flytte og etableringstilskud i Almenboligloven	SM
	Repatrieringsstøtte	InM
	Handicaptillæg til studerende	UVM
Tillægsydelser - sundhed	Befordring og befordringsgodtgørelse	ISM
	Begravelseshjælp	ISM
	Tilskud til ernæringspræparater	ISM
	Tolkebistand	ISM

Bilag C. Regelgennemgang i forhold til velfærdsydelser

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.1. SU: **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 14,5 mia. kr. FL11, **Antal:** stipendieårsværk (støttemodtagere med SU 12 mdr. i året): 254.100. **Udgift:** i 2009: 14,2 mia. kr., heraf 11,9 mia. kr. stipendium.: **Antal:** støttemodtagere: 334.100 **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** SU-loven, jf. LBK nr. 661 af 29. juni 2009 som ændret ved lov nr. 1524 af 27. december 2009, §§ 2 og 2 a (betingelser til den uddannelsessøgende), SU-bekendtgørelsen, jf. BEK nr. 455 af 8. juni 2009, §§ 1-4 (studieaktivitetsregler), §§ 22-25 (betingelser for forsørgere), §§ 26-30 (tillæg til grundstipendiet i ungdomsuddannelser), §§ 42-44 (egenindkomst og fribeløb) og §§ 66-69 om uddannelsessøgende, der ikke er danske statsborgere				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel* SU er en generel ydelse, der gives efter ansøgning til alle, der • Er indskrevet og gennemgår en uddannelse • Er studieaktive • Ikke får anden offentlig støtte, der tilsigter at dække leveomkostninger Se særlige betingelser vedr. alder, indkomst og statsborgerskab nedenfor	*Hovedregel:* SU er en fast ydelse – se dog nedenfor under husstandsafhængighed	*Hovedregel:* Det er en betingelse for løbende at modtage SU, at den uddannelsessøgende er studieaktiv. I ungdomsuddannelser betyder det, at eleven skal deltage i obligatorisk undervisning og foreskrevne prøver, aflevere opgaver m.v. efter de regler, der gælder for uddannelsen. I videregående uddannelser er den studerende studieaktiv indtil vedkommende er mere end 12 måneder forsinket i uddannelsen. Forsinkelsen er forskellen mellem forbrugte SU-klip og den studiemæssige fremgang målt i måneder.	*Hovedregel:* Udbetaling af SU kan genoptages efter en periode, hvor den uddannelsessøgende været erklæret studieinaktiv, når betingelserne for studieaktivitet er opfyldt.
B. Alder	*Hovedregel* Uddannelsessøgende kan få SU, når de er fyldt 18 år. *Undtagelse* Dette gælder dog ikke studerende i videregående uddannelser, der kan få SU før det fyldte 18. år.			
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* En af betingelserne for at modtage SU er, at den uddannelsessøgende ikke har for stor indkomst ved siden af SU. Fribeløbet udregnes på årsbasis. Satser for fribeløb (2011-satser): • Laveste fribeløb (måneder, hvor eleven modtager SU i ungdomsuddannelse): 6.980 kr. pr. måned • Laveste fribeløb (måneder, hvor den studerende modtager SU i videregående uddannelse): 8.625 kr. pr. måned			

	Mellemste og højeste fribeløb er ens for ungdoms- og videregående uddannelse • Mellemste fribeløb (måneder med fravalgt SU, orlov, lønnet praktik, erklæret studieinaktiv): 17.432 kr. pr. måned • Højeste fribeløb (måneder uden for uddannelse, ikke flere SU-klip i uddannelsen, modtager anden offentlig støtte, der skal dække leveomkostninger, endnu ikke er fyldt 18 år, går på en ikke SU-godkendt uddannelse eller ikke er dansk statsborger eller ligestillet med danske statsborgere til SU): 33.552 kr. pr. måned Hvis den uddannelsessøgende har børn forhøjes fribeløbet med 25.212 kr. om året pr. barn. Hvis den studerende modtager handicaptillæg nedsættes fribeløbet til 2.897 kr. pr. måned – se skema om handicaptillæg.			
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig	*Videregående uddannelser:* *Hovedregel:* SU i videregående uddannelse er uafhængig af forældrenes/husstandens indtægt. *Ungdomsuddannelser:* *Hovedregel:* SU til elever i ungdomsuddannelser er afhængig af forældrenes indkomst. *Undtagelse:* SU til elever over 20 år i ungdomsuddannelser er ikke afhængig af forældrenes indkomst. *Forsørgertillæg:* Forsøgertillæg er afhængig af husstandens sammensætning.	*Hovedregel:* *SU i ungdomsuddannelser* SU til elever under 20 år i ungdomsuddannelser er afhængig af forældrenes indkomst Alle elever i ungdomsuddannelser er berettiget til et grundstipendium. Elever, hvis forældre har en samlet årsindkomst på mellem 299.857 kr. og 639.906 kr. kan få et tillæg til grundstipendiet. Tillæggets størrelse er afhængig af forældrenes indkomst. *Forsørgertillæg* Forsørgertillægets størrelse er afhængig af husstandens sammensætning. Alle studerende, der er forsørgere har mulighed for at søge et supplerende SU-lån til forsørgere på: 1.405 kr. pr. måned Derudover kan der gives forsørgertillæg til enlige forsørgere: 5.486 kr. pr. måned og til forsørgere der bor sammen med en SU-modtager: 2.192 kr.		

		pr. måned		
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Uddannelsessøgende skal være danske statsborgere eller ligestillet med danske statsborgere for at have ret til SU, se nedenfor om særlige kriterier for udenlandske statsborgere.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* SU gives både til uddannelse i Danmark og i udlandet, herunder til både studiehold i udlandet som et led i en dansk uddannelse og til hele uddannelser i udlandet. Studieophold i Danmark betragtes i SU-sammenhæng som en del af den danske uddannelse, hvis opholdet er forhåndsgodkendt af den danske uddannelsesinstitution. Der gælder ikke bopælskrav/opholdstidskrav for SU til uddannelse i Danmark. Se særskilt skema for SU til hele uddannelser i udlandet (herunder udlandsstipendium til dækning af undervisningsafgift).			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	EU/EØS-statsborger og deres familiemedlemmer kan ligestilles til SU til uddannelse i Danmark og i udlandet, hvis de: • Er eller har været arbejdstager eller selvstændig erhvervsdrivende i Danmark, • Har været bosat i Danmark i 5 år, • Er barn (gælder også 3. lands statsborgere) af en EU/EØS-statsborger, der er arbejdstager eller selvstændig erhvervsdrivende i Danmark, • Er ægtefælle (gælder også 3. lands statsborgere) til en EU/EØS-statsborger, der er arbejdstager eller selvstændig erhvervsdrivende i Danmark, • Er forælder (gælder også 3. lands statsborgere) til en EU/EØS-statsborger, der er arbejdstager eller selvstændig erhvervsdrivende i Danmark, • Er familiemedlem (gælder også 3. lands statsborgere) til en EU/EØS-statsborger, og har været bosat i Danmark i mindst 5 år. Reglerne om ligestilling af EU/EØS-statsborgere og deres familiemedlemmer følger direkte af EU-retten. EU/EØS-statsborgere kan desuden ligestilles, hvis de opfylder en af de nationale danske betingelser for ligestilling (disse regler gælder for alle udenlandske statsborgere), se nedenfor under 3. lands statsborgere.			

	Ligestilling efter EU-retten gælder for den uddannelse, der søges SU til. Ligestillingen bortfalder, hvis uddannelsen afbrydes.
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	Udenlandske statsborgere (uanset nationalitet) kan ligestilles til SU til uddannelse i Danmark, hvis de er omfattet af integrationslovens § 2, stk. 2 og 3. Ligestilling af udenlandske statsborgere efter ovennævnte betingelser gælder for den uddannelse, der søges SU til. Ligestillingen bortfalder, hvis uddannelsen afbrydes. En uddannelsessøgende, der ligestilles, bevarer dog retten til støtte på samme betingelser som danske statsborgere til uddannelse i Danmark, hvis den uddannelsessøgende ikke har været udrejst af Danmark i en sammenhængende periode på mere end 2 år efter tidspunktet for meddelelsen om ligestilling.
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Udenlandske statsborgere (uanset nationalitet – gælder også EU/EØS-statsborgere, der ikke opfylder betingelserne for ligestilling efter EU-rettens regler) kan ligestilles til SU til uddannelse i Danmark, hvis de: • Tilhører det danske mindretal i Sydslesvig, • Er islandske statsborgere og var bosat i Danmark i perioden 1936-1946, • Er kommet til Danmark med forældrene før det 20. år, • Er gift med en dansk statsborger og bosat i Danmark i mindst 2 år, • Har boet i Danmark i mindst 2 år og har haft mindst 30 timers erhvervsarbejde i Danmark, eller • Har haft bopæl i Danmark i mindst 5 år uden at have taget ophold med henblik på uddannelse. Ligestilling af udenlandske statsborgere efter ovennævnte betingelser gælder for den uddannelse, der søges SU til. Ligestillingen bortfalder, hvis uddannelsen afbrydes. En uddannelsessøgende, der ligestilles, bevarer dog retten til støtte på samme betingelser som danske statsborgere til uddannelse i Danmark, hvis den uddannelsessøgende ikke har været udrejst af Danmark i en sammenhængende periode på mere end 2 år efter tidspunktet for meddelelsen om ligestilling.

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.1 Befordring, videregående uddannelser: **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: 35.800, Antal: **61,7 mio. kr.** **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** LBK nr 353 af 14/03/2007 som ændret ved LOV nr 1567 af 21/12/2010, BEK nr 348 af 20/04/2006 ændret ved BEK nr 1370 af 15/12/2008.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Studerende kan modtager rabat til den daglige transport mellem skole og hjem, hvis de skal er berettiget til at modtage SU til en videregående uddannelse. Det er muligt at bevare retten til rabat op til 12 måneder efter, at man ikke længere har ret til SU til en videregående uddannelse, forudsat at man fortsat er indskrevet på uddannelsen.	Man betaler selv 562 kr. om måneden. Rabatten udgør restprisen af et periodekort til den offentlige rabat uanset periodekortets pris. Periodekortets rejsestrækning er fra den studerendes hjem til uddannelses-institution, herunder forstået praktik-sted m.v.		
B. Alder	Der er ingen nedre aldersgrænse for hvornår man kan opnå ret til SU til en videregående uddannelse. Grundet optagelseskriterierne til videregående uddannelser er det dog yderst usædvanligt at opleve studerende under 18 år.			
C. Indkomst og formue	Ingen.	Som SU-modtager på en videregående uddannelse er der en øvre grænse for hvor meget man må tjene, uden at skulle tilbagebetale hele eller en del af sin SU. Dette berører ikke adgangen til transportrabat, da man blot skal være berettiget til at modtage SU, og således gerne må have fravalgt støtten.		
D. Ægtefælle-afhængighed	Ingen			
E. Husstandsafhængig	Ingen			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	Ingen			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	SU-berettigede personer har ret til transportrabat. Udenlandske stats-borgere kan ligestilles efter danske regler i SU-bekendtgørelsens § 66 eller EU-rettens regler i § 67, se oversigten vedrørende SU-			

	reglerne, se afsnit 4.2.1..			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Der er stilles ingen bopælskrav, og der gives transportrabat til rejser der krydser den danske grænse, eksempelvis til Sverige eller Tyskland. Rabatten kan dog kun gives, hvis en del af rejsen foregår inden for Danmarks grænser. Rabatten kan kun gives til den daglige transport, hvorfor det ikke vil være muligt at modtage rabat til lange internationale rejser, uagtet de starter eller slutter i Danmark.			
I. Opholdskrav	Skal være berettiget til SU			
J. Opholdstid	Se ovenstående.			
K. Kontingentkrav eller medlemskab	Ingen.			
L. Karensperiode	Ingen.			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Rabatten udgør den del af prisen på et 30-dages periodekort, der overstiger 562 kr. Den studerende betaler selv de 562 kr.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Skal være berettiget til SU			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	Skal være berettiget til SU			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Skal være berettiget til SU			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.1 SU til hele uddannelser i udlandet: **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang på videregående niveau:** Udgift: 145 mio. kr. i 2009. Antal: Ca. 3.500 modtog SU til videregående uddannelse i udlandet i 2009. **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang på ungdomsuddannelser:** Udgift: 5,1 mio. kr. i 2009. Antal: Ca. 200 modtog SU til en ungdomsuddannelse i udlandet i 2009. Der er ikke tildelt SU til uddannelser på folkeskoleniveau i udlandet. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om statens uddannelsesstøtte (SU-loven) jf. lovbekendtgørelse nr. 661 af 29. juni 2009. Bekendtgørelse om statens uddannelsesstøtte (S-bekendtgørelsen) jf. bekendtgørelse nr. 455 af 8. juni 2009 (Kapitel 17, §§ 54 - 65).				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Jf. de generelle SU-regler. Jf. beskrivelse nedenfor i **H**. **Bopælskrav.**	Videregående uddannelse: Man kan få SU med til udlandet i fire år (i Norden dog til hele uddannelses-forløbet). Ungdomsuddannelser: Man kan få SU med til udlandet i to år (i Norden dog hele uddannelsesforlø-bet).	Krav om at støttemodtageren hvert halvårlige kan dokumentere at han/hun er studieaktiv under hele uddannelsen.	Lever den studerende ikke op til kravet om halvårlig dokumentati-on, standses udbetalingen, og den SU, han/hun har modtaget siden sidste daterede dokumentation for studieaktivitet, skal betales tilba-ge.
B. Alder	Jf. de generelle SU-regler.			
C. Indkomst og formue	Jf. generelle SU-regler.			
D. Ægtefælle-afhængighed	Jf. generelle SU-regler.			
E. Husstandsafhængig	Jf. generelle SU-regler.			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	-			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Støttemodtagere skal være danske statsborgere for at kunne få SU. EU/EØS borgere og deres familier kan dog ligestilles med danske statsborgere og dermed blive godkendt til SU i udlandet, hvis de opfylder betingelserne efter EU-retten. Jf. særlige kriterier for EU/EØS borgere nedenfor			

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	For at være berettiget til SU til en hel uddannelse i udlandet, stilles der krav til ansøgeren om sammenhængende ophold i Danmark i mindst 2 år inden for 10 år forud for ansøgningstidspunktet.			
I. Opholdskrav	-			
J. Opholdstid	-			
K. Kontingentkrav eller medlemskab	-			
L. Karensperiode	-			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	-			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	- EU/EØS-statsborgere og deres familiemedlemmer, der opfylder betingelserne for ligestilling efter EU-retten, se beskrivelse af betingelser under afsnit 4.2.1.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.1 Udlandsstipendium til hele kandidatuddannelser i udlandet: **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** Udgift: ca. 12,1 mio. kr. i 2009. Antal: 420 modtog udlandsstipendium til en kandidatuddannelse i udlandet i 2009. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om statens uddannelsesstøtte (SU-loven) jf. lovbekendtgørelse nr. 661 af 29. juni 2009 (Afsnit 1a, Kapitel 11a, §§ 46 a – 46 h). Bekendtgørelse om statens uddannelsesstøtte (S-bekendtgørelsen) jf. bekendtgørelse nr. 455 af 8. juni 2009 (Afsnit II, §§ 81 - 95).				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Kravet for at modtage udlandsstipendium er at den enkelte støtte-modtager opfylder de generelle regler for at modtage SU i udlandet, herunder 2-års ophold i Danmark indenfor de sidste 10 år forud for ansøgningstidspunktet. Den studerende skal have 5 klip og/eller 5 slutlånsrater til rådighed for hver uddannelsesperiode der svarer til 30 ECTS-points ved uddannelsens start Derudover skal den uddannelse, som personen ønsker udlandsstipendium til være godkendt til SU i udlandet og fremgå af listen over godkendte uddannelser (positivlisten) på www.su.dk.	Udlandsstipendiet kan maksimalt udgøre den faktiske studieafgift, dog højst det årstaxameter en dansk uddannelsesinstitution ville modtage i tilskud for en tilsvarende uddannelsesaktivitet i Danmark. Taxametertaksterne fremgår af FL. På Videnskabsministeriets område var taksterne i 2009 på henholdsvis - 41.600 kr. (humaniora og økonomi) - 67.700 kr. (fx kommunikation mv.) - 99.000 kr. (naturvidenskab mv.)		
B. Alder	Der er ingen nedre aldersgrænse for, hvornår der kan tildeles udlandsstipendium til uddannelse i udlandet. Grundet optagelseskravene til de videregående uddannelser er det dog yderst usædvanligt at opleve studerende under 18 år.	Jf. de generelle regler for SU i udlandet.	Studerende som modtager udlandsstipendium til kandidatuddannelser i udlandet skal følge de samme krav til studieaktivitet, som der er til studerende der modtager SU i udlandet. For kandidatuddannelser med varighed på mere en 1 år, skal den studerende dokumentere studiefremdrift, før at udlandsstipendiet for 2 år af uddannelsen kan udbetales.	
C. Indkomst og formue	-			
D. Ægtefælle-afhængighed	-			
E. Husstandsafhængig	-			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	-			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Jf. reglerne for SU til udlandet.			

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Jf. reglerne for SU til udlandet.			
I. Opholdskrav	-			
J. Opholdstid	-			
K. Kontingentkrav eller medlemskab	-			
L. Karensperiode	-			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Studerende hvis studieafgift er højere end det taxametertilskud de kan modtage, vil have en egenfinansiering. I 2009 blev der tildelt 12,1 mio. kr. i udlandsstipendier, mens studieafgiften samlet set var 19,2 mio. kr. Dermed var der samlet set en egenfinansiering på 7,1 mio. kr. I gennemsnit havde hver enkelt studerende dermed en egenfinansiering på knapt 17.000 kr., mens deres tildeling af udlandsstipendium i gennemsnit var på knapt 29.000 kr. Dermed udgjorde tildelingen 63 % af studieafgiften.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Jf. reglerne for SU til udlandet			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	-			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	-			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.2. Kontanthjælp **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: kontanthjælp og starthjælp 14,6 mia. kr. FL11, **Antal:** 131.600 helårspersoner. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om aktiv social politik §§ 1-5, 7-45. §§ 88-97 om blandt andet udbetaling og tilbagebetaling er fælles for alle ydelserne i loven**.**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Der skal være indtrådt en social begivenhed jf. § 11, stk. 1, hvoraf det følger, at det er en betingelse for at modtag kontanthjælp, 1) at ansøgeren har været ude for ændringer i sine forhold, f.eks. i form af sygdom, arbejdsløshed eller samlivsophør, 2) at ændringerne bevirker, at ansøgeren ikke har mulighed for at skaffe det nødvendige til sin egen eller familiens forsørgelse, og 3) at behovet ikke kan dækkes gennem andre ydelser.		*Hovedregel:* Når den sociale begivenhed bortfalder, vil man ikke længere være berettiget til kontanthjælp.	*Hovedregel:* Man genoptjener ikke retten. Der skal være indtrådt en ny social begivenhed for igen at være berettiget til hjælp.
B. Alder	*Hovedregel:* Man skal som udgangspunkt være fyldt 18 for at kunne modtage ydelsen, idet børn indtil dette tidspunkt forsørges af deres forældre. *Undtagelse:* Kontanthjælp/starthjælp udgør det underste sociale sikkerhedsnet, har man ikke en forsøger, er man berettiget til at modtage hjælpen.	*Hovedregel:* Størrelsen på ydelsen varierer afhængig af, om man er over eller under 25, og om man er forsørger eller ej.		
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Kommunen kan ikke yde hjælp, hvis ansøgeren og ægtefællen har formue, som kan dække det økonomiske behov. *Undtagelse:* 1) Kommunen ser dog bort fra beløb på op til 10.000 kr., for ægtefæller 20.000 kr. 2) Der ses desuden bort fra den del af en formue, der er nødvendig for at kunne bevare eller opnå en nødvendig boligstandard, eller som bør bevares af hensyn til ansøgerens og familiens erhvervs- eller uddannelsesmuligheder. 3) Der skal tillige ses bort fra erstatning for tab af erhvervsevne, der udbetales som følge af personskade efter a)lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser, b)lov om erstatningsansvar eller c) lov om arbejdsskadesikring.		*Hovedregel:* Det følger af afgørelser fra Ankestyrelsen, at hvis man kommer til formue, skal man leve af denne formue, før man igen kan modtage kontanthjælp. *Undtagelse:* Har man forfalden gæld, kan formuen under særlige omstændigheder anvendes til at dække gælden.	*Hovedregel:* Formue over 10.000 kr., for ægtefæller 20.000 kr., skal være brugt.
D. Ægtefælle-afhængighed		*Hovedregel:* Ydelsen tildeles personen, men er en variabel af den anden ægtefælles indtægt.		

		Undtagelse: Ved skilsmisse og separation mv.		
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	*Hovedregel:* Der er ikke noget beskæftigelseskrav. *Undtagelse:* For personer, der ikke har opnået ret til kontanthjælp, men er eller ville være berettiget til starthjælp, er retten til kontanthjælp betinget af, at ansøgeren har haft ordinær beskæftigelse i landet i en tid, som sammenlagt svarer til fuldtidsbeskæftigelse i 2 år og 6 måneder inden for de seneste 8 år		*Hovedregel:* Vedkommende skal søge at udnytte sine arbejdsmuligheder, jf. § 13 i lov om aktiv socialpolitik.	*Hovedregel:* Har man fortabt retten til at modtage kontanthjælp på grund af manglende efterlevelse af kontanthjælpen – 450 timers kravet. Beregnes hjælpen igen efter stk. af ægtefællerne har haft 450 timers ordinært og ustøttet arbejde, jf. § 13, stk. 12.
G. Statsborgerskab				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Det er en betingelse for at modtage hjælpen, at man opholder sig i landet.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Enhver, der opholder sig lovligt her i landet, har ret til hjælp efter denne lov. Dog ikke nødvendigvis løbende hjælp til forsørgelse. *Undtagelse:* Ret til ophold i udlandet i forbindelse med samværsret med børn, der alene kan foregå i udlandet, og fx studieophold for revalidender.		*Hovedregel:* Forlader man landet, ophører retten til at modtage kontanthjælp som udgangspunkt.	
J. Opholdstid	*Hovedregel:* Retten til kontanthjælp er tillige betinget af, at ansøgeren har opholdt sig her i riget i sammenlagt 7 år inden for de seneste 8 år. *Undtagelse:* Ophold i udlandet på militær mission for den danske stat under instruktion af forsvaret, ligestilles med ophold her i riget. Det samme gælder ophold i udlandet, hvor personen af den danske stat er stillet til rådighed for militær mission under instruktion af udenlandsk eller international myndighed.			
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				

Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Kravet om, at ansøgeren skal have opholdt sig her i riget i sammenlagt 7 år inden for de seneste 8 år, og kravet om ordinær fuldtidsbeskæftigelse i Danmark i 2 år og 6 måneder inden for de seneste 8 år, gælder ikke for EU/EØS-borgere, i det omfang disse efter EU-retten er berettigede til hjælpen. Dette vil typisk være gældende for EU-arbejdstagere. EU/EØS-borgere kan opfylde bopælskravet ved sammenlægning af optjeningsperioder i andre EU/EØS lande.
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.3. Starthjælp **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** kontanthjælp og starthjælp 14,6 mia. kr. FL11, **Antal:** 131.600 helårspersoner **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om aktiv social politik §§ 1-5, 7-45. §§ 88-97 om blandt andet udbetaling og tilbagebetaling er fælles for alle ydelserne i loven**.**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Som ved kontanthjælp: Der skal være indtrådt en social begivenhed jf. § 11, stk. 1, hvoraf det følger, at det er en betingelse for at modtag kontanthjælp, 1) at ansøgeren har været ude for ændringer i sine forhold, f.eks. i form af sygdom, arbejdsløshed eller samlivsophør, 2) at ændringerne bevirker, at ansøgeren ikke har mulighed for at skaffe det nødvendige til sin egen eller familiens forsørgelse, og 3) at behovet ikke kan dækkes gennem andre ydelser.		*Hovedregel:* Når den sociale begivenhed bortfalder, vil man ikke længere være berettiget til starthjælp.	*Hovedregel:* Man genoptjener ikke retten. Der skal være indtrådt en ny social begivenhed for igen at være berettiget til hjælp.
B. Alder	*Hovedregel:* Som ved kontanthjælp: Man skal som udgangspunkt være fyldt 18 for at kunne modtage ydelsen, idet børn indtil dette tidspunkt forsørges af deres forældre. *Undtagelse:* Man kan godt undtagelsesvis modtage kontakthjælp/starthjælp selv om man er under 18 år, da kontanthjælp/starthjælp udgør det underste sociale sikkerhedsnet	*Hovedregel:* Størrelsen på ydelsen varierer afhængig af, om man er gift/ samlevende eller enlig/ugift, over eller under 25, og om man er forsørger. Der udbetales forsørgertillæg for op til to børn		
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Som ved kontanthjælp: Kommunen kan ikke yde hjælp, hvis ansøgeren og ægtefællen har formue, som kan dække det økonomiske behov. *Undtagelse:* 1) Kommunen ser dog bort fra beløb på op til 10.000 kr., for ægtefæller 20.000 kr. 2) Der ses desuden bort fra den del af en formue, der er nødvendig for at kunne bevare eller opnå en nødvendig boligstandard, eller som bør bevares af hensyn til ansøgerens og familiens erhvervs- eller uddannelsesmuligheder. 3) Der skal tillige ses bort fra erstatning for tab af erhvervsevne, der udbetales som følge af personskade efter a)lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser, b)lov om erstatningsansvar eller c) lov om arbejdsskadesikring.		*Hovedregel:* Det følger af afgørelser fra Ankestyrelsen, at hvis man kommer til formue, skal man leve af denne formue, før man igen kan modtage kontanthjælp. *Undtagelse:* Har man forfalden gæld, kan formuen under særlige omstændigheder anvendes til at dække gælden.	*Hovedregel:* Formue over 10.000 kr., for ægtefæller 20.000 kr., skal være brugt.
D. Ægtefælle-afhængighed		*Hovedregel:* Ydelsen tildeles personen, men afhænger af den anden ægtefælles indtægt.		

		Undtagelse: Ved skilsmisse og separation mv.		
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	*Hovedregel:* Som ved kontanthjælp: Der er ikke noget beskæftigelseskrav.		*Hovedregel:* Vedkommende skal søge at udnytte sine arbejdsmuligheder, jf. § 13 i lov om aktiv socialpolitik.	*Hovedregel:* Har en ansøger en periode mistet starthjælpen på grund af manglende rådighed, opnår ansøgeren retten igen, når denne atter står til rådighed.
G. Statsborgerskab				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Som ved kontanthjælp: Det er en pligt for at modtage hjælpen, at man opholder sig i landet.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Som ved kontanthjælp: Enhver, der opholder sig lovligt her i landet, har ret til hjælp efter denne lov. Dog ikke nødvendigvis løbende hjælp til forsørgelse. *Undtagelse:* Ret til ophold i udlandet i forbindelse med samværsret med børn, der alene kan foregå i udlandet, og fx studieophold for revalidender.		*Hovedregel:* Forlader man landet, ophører retten til at modtage starthjælp som udgangspunkt.	
J. Opholdstid	*Hovedregel:* Starthjælp udbetales til personer, der ikke har ret til kontanthjælp, fordi de ikke har opholdt sig her i riget i sammenlagt 7 år inden for de seneste 8 år. Starthjælpen er ikke afhængig af opholdstid.			
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				

Særlige kriterier i forhold til flygtninge	
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.4. Introduktionsydelse **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** Staten: 163,5 mio. kr., kommunerne: 163,5 mio. kr. **Antal:** 4.505 helårspersoner (FL2011) **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Integrationslovens kapitel 5				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Udlændinge, der tilbydes et integrationsprogram efter integrationslovens kapitel 4, og som ikke er i stand til at forsørge sig selv eller forsørges af andre, er berettiget til introduktionsydelse i op til 3 år, jf. integrationslovens § 25. Den integrationsansvarlige kommunalbestyrelse *skal* tilbyde nyankomne flygtninge og familiesammenførte udlændinge over 18 år et integrationsprogram, jf. integrationslovens § 16. Kommunalbestyrelsen *kan* tilbyde mindreårige uledsagede flygtninge et integrationsprogram. Hovedparten af ydelsesmodtagere er flygtninge og deres familiemedlemmer. *Undtagelse:* En udlænding, der er berettiget til SU eller social pension efter lov om social pension, er ikke berettiget til introduktionsydelse.	*Hovedregel:* Introduktionsydelsen udmåles efter faste takster fastsat i integrationsloven. Ydelsesniveauet svarer til starthjælp.	*Hovedregel:* Ydelsen bortfalder efter den 3-årige introduktionsperiode eller hvis udlændingen opnår et andet forsørgelsesgrundlag.	*Hovedregel:* Mister udlændingen sit forsørgelsesgrundlag inden for den 3-årige introduktionsperiode, vil den pågældende på ny være berettiget til introduktionsydelse. Den 3-årige periode forlænges dog ikke.
B. Alder	*Hovedregel:* Som udgangspunkt skal ydelsesmodtageren være fyldt 18 år. Der er ingen øvre aldersgrænse, men ydelsen er begrænset til den 3-årige introduktionsperiode. *Undtagelse:* Uledsagede mindreårige flygtninge, som tilbydes et integrationsprogram, er berettiget til introduktionsydelse.	*Hovedregel:* Størrelsen på ydelsen varierer afhængig af, om man er over eller under 25 år.		
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Kommunen kan ikke yde hjælp, hvis udlændingen og ægtefællen har formue, som kan dække det økonomiske behov. *Undtagelse:* 1) Kommunen ser dog bort fra beløb på op til 10.000 kr., for ægtefæller 20.000 kr. 2) Der ses desuden bort fra den del af en formue, der er nødvendig for at kunne bevare eller opnå en nødvendig boligstandard, eller som bør bevares af hensyn til ansøgerens og familiens erhvervs- eller uddannelsesmuligheder. 3) Der skal tillige ses bort fra erstatning for tab af erhvervsevne, der udbetales som følge af person-			*Hovedregel:* Formue over 10.000 kr., for ægtefæller 20.000 kr., skal være brugt.

	skade efter a)lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser, b)lov om erstatningsansvar eller c) lov om arbejdsskadesikring.			
D. Ægtefælle-afhængighed	*Hovedregel:* Det er en forudsætning for ydelsen, at udlændinge ikke kan forsørges af en evt. ægtefælle.	*Hovedregel:* Ydelsen tildeles udlændingen, men er en variabel af en evt. ægtefælles indtægt. *Undtagelse:* Ved separation og skilsmisse m.v.		
E. Husstandsafhængig		*Hovedregel:* Der ydes forsørgertillæg for udlændingens hjemmeboende børn under 18 år. Beløbet afhænger af, om udlændingen er enlig eller gift eller samlevende. Bor forældrene sammen kan der højst udbetales forsørgertillæg for 2 børn. *Undtagelse:* For ydelsesmodtagere under 25 år afhænger ydelsens størrelse af, om den pågældende er ude- eller hjemmeboende.		
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	*Hovedregel:* Det er en betingelse for at modtage introduktionsydelse, at udlændingen 1) står til rådighed for arbejdsmarkedet og tager imod ethvert rimeligt tilbud om arbejde, 2) tager imod tilbud som led i integrationsprogrammet (danskuddannelse og beskæftigelsesrettede tilbud), 3) aktivt søger at udnytte sine arbejdsmuligheder (jobsøgning)		*Hovedregel:* Udlændingen skal til stadighed opfylde rådighedskravet og aktivt søge at udnytte sine arbejdsmuligheder. Manglende opfyldelse heraf medfører økonomiske sanktioner i form af nedsættelse af, fradrag i eller ophør af introduktionsydelsen.	*Hovedregel:* Udlændinge kan på ny opnå ret til introduktionsydelse ved at leve op til rådighedskravet og kravet om at udnytte sine arbejdsmuligheder.
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Det er en forudsætning for at modtage introduktionsydelse, at udlændingen er omfattet af integrationslovens personkreds, og tilhører gruppen af flygtninge og familiesammenførte udlændinge, som disse grupper er defineret i integrationslovens § 2, stk. 2 og 3. Det er således en forudsætning, at der er tale om en udenlandsk statsborger med opholdstilladelse i Danmark.		*Hovedregel:* Mister udlændingen sin opholdstilladelse, er udlændingen ikke længere berettiget til introduktionsydelse.	

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Det er en forudsætning for at modtage introduktionsydelse, at udlændingen har bopæl i en kommune her i landet.		*Hovedregel:* Udlændingens opholdstilladelse og dermed ret til ydelse bortfalder, hvis udlændingen ikke længere har bopælsstatus i Danmark.	
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Udlændinge, der opholder sig i udlandet, kan ikke modtage introduktionsydelse. *Undtagelse:* Kommunen kan dog i særlige tilfælde give tilladelse til, at retten til introduktionsydelse bevares under korterevarende ophold i udlandet, i forbindelse med en friperiode i integrationsprogrammet eller i forbindelse med en rekognosceringsrejse med henblik på at træffe beslutning om senere repatriering.		*Hovedregel:* Udlændingen skal indhente kommunens tilladelse til at bevare retten til ydelsen forud for udlandsopholdet.	*Hovedregel:* Udlændingen kan på ny være berettiget til introduktionsydelse, såfremt den pågældende igen tager ophold i Danmark og opfylder sin rådighedsforpligtelse.
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	EU/EØS-borgere og statsborgere fra Schweiz samt deres medfølgende familie betragtes som indvandrere, som disse er defineret i integrationslovens § 2, stk. 4, og er ikke omfattet af integrationsprogrammet efter integrationslovens kapitel 4 og dermed heller ikke berettiget til introduktionsydelse efter lovens kapitel 5, jf. integrationslovens § 2, stk. 5.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Arbejdskraftindvandrere fra tredjelande og deres medfølgende familie betragtes som indvandrere, som disse er defineret i integrationslovens § 2, stk. 4, og er ikke omfattet af integrationsprogrammet efter integrationslovens kapitel 4 og dermed heller ikke berettiget til introduktionsydelse efter lovens kapitel 5, jf. integrationslovens § 2, stk. 5.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.4. Hjælp i særlige tilfælde og dækning af udgifter til deltagelse i integrationsprogram **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: Staten: 33,4 mio. kr., kommunerne: 33,4 mio. kr. (FL 2011) **Antal**: ca. 2.400 personer **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Integrationslovens kapitel 6 og § 23f				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Kommunen kan yde en udlænding hjælp i særlige tilfælde efter bestemmelserne i integrationslovens kapitel 6 samt hjælp til dækning af rimelige udgifter forbundet med deltagelse i integrationsprogrammet, jf. lovens § 23 f. Der kan ydes hjælp til dækning af o rimeligt begrundede enkeltudgifter, hvis udgifterne er opstået som følge af behov, der ikke har kunnet forudses, o udgifter til sygebehandling, medicin, tandbehandling eller lignende, o udgifter ved udøvelse af ret til samvær med egne børn under 18 år, som ikke bor hos udlændingen, o flytteudgifter, og o rimelige udgifter til deltagelse i integrationsprogrammet Rimelige udgifter til deltagelse i integrationsprogrammet kan f.eks. være udgifter til hjælpemidler eller transport. Der er tale om behovsbestemte ydelser, som tildeles efter en konkret vurdering af udlændingens behov og mulighed for selv at dække udgiften. Reglerne svarer i hovedtræk til reglerne for kontant- og starthjælpsmodtagere. Hovedparten af ydelsesmodtagere er flygtninge og deres familiemedlemmer.	Hjælpen ydes efter en konkret og individuel vurdering. Der er ikke noget loft over hjælpen, men udgiften skal være rimelig. Tandbehandling m.v. skal være nødvendig for at yde hjælp til dækning af udgiften. Som hovedregel ydes hjælpen kun til dækning af udgifter, som ikke allerede er afholdt.	Hjælpen kan kun ydes i den 3-årige introduktionsperiode.	
B. Alder				
C. Indkomst og formue	Kommunen kan ikke yde hjælp, hvis udlændingen og ægtefællen har indtægt eller formue, som gør muligt selv at afholde udgiften. Denne trangsvurdering foretages efter et konkret og individuelt skøn.			
D. Ægtefælle-afhængighed	Trangsvurderingen foretages som en samlet vurdering af udlændingen og ægtefællens økonomiske situation.			
E. Husstandsafhængig				

F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	Adgang til hjælp i særlige tilfælde forudsætter ikke, at udlændingen modtager introduktionsydelse.			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Det er en forudsætning for at modtage hjælpen, at udlændingen er omfattet af integrationslovens personkreds, og tilhører gruppen af flygtninge og familiesammenførte udlændinge, som disse grupper er defineret i integrationslovens § 2, stk. 2 og 3. Det er således en forudsætning, at der er tale om en udenlandsk statsborger med opholdstilladelse i Danmark.		Mister udlændingen sin opholdstilladelse, er udlændingen ikke længere berettiget til hjælpen.	
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Det er en forudsætning for at modtage hjælpen, at udlændingen har bopæl i en kommune her i landet.		Udlændingens opholdstilladelse og dermed ret til hjælpen bortfalder, hvis udlændingen ikke længere har bopælsstatus i Danmark.	
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Udlændinge, der opholder sig i udlandet, kan ikke modtage hjælpen. *Undtagelse:* Der kan ydes hjælp til flytning til udlandet, hvis ansøgeren er statsborger eller har særlig tilknytning til det pågældende land, eller ansøgerne er sikret varige arbejdsmuligheder i landet.			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	EU/EØS-borgere og deres medfølgende familie betragtes som indvandrere, som disse er defineret i integrationslovens § 2, stk. 4, og er ikke omfattet af reglerne om hjælp i særlige tilfælde, jf. integrationslovens § 2, stk. 5.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Arbejdskraftindvandrere fra tredjelande og deres medfølgende familie betragtes som indvandrere, som disse er defineret i integrationslovens § 2, stk. 4, og er ikke omfattet af reglerne om hjælp i særlige tilfælde, jf. integrationslovens § 2, stk. 5.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.5. Arbejdsløshedsdagpenge **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** Dagpenge: 12.679 mio. kr./Feriedagpenge: 594 mio. kr. (1. halvår 2010) **Antal:** 127.178 (uge 44, 2010) **Relevant lovgivning (herunder relevante §'er)** Lov om arbejdsløshedsforsikring m.v.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Retten til arbejdsløshedsdagpenge er betinget af, at man er medlem af en arbejdsløshedskasse, og at man enten er beskæftiget som lønmodtager, driver selvstændig virksomhed, arbejder i ægtefællens virksomhed, er under uddannelse, aftjener værnepligt, eller udøver kommunalt erhverv. Man kan optages som fuldtids- eller deltidsforsikret medlem, bortset fra hvis man driver selvstændig virksomhed, hvor man kun kan fuldtidsforsikres.	*Hovedregel:* Dagpengeperioden er 2 år inden for 3 år.	*Hovedregel:* Et medlem, der undlader at betale det fulde medlemsbidrag rettidigt, slettes som medlem af a-kassen med virkning fra det tidspunkt, indtil hvilket medlemmet har betalt medlemsbidrag, jf. A-lovens § 78, stk. 2.	
B. Alder	*Hovedregel:* Optagelse i en a-kasse kan ske fra det fyldte 18. år og indtil 2 år før folkepensionsalderen indtræder, jf. A-lovens § 41, stk. 1, nr. 1. Medlemskabet bortfalder senest ved udgangen af den måned, hvori medlemmet når folkepensionsalderen, jf. A-lovens § 43. *Undtagelse:* Dog kan en person, der har afsluttet en erhvervsmæssig uddannelse af mindst 18 måneders varighed optages, selv om pågældende ikke er fyldt 18 år, jf. A-lovens § 41, stk. 2.			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	*Hovedregel:* Ret til dagpenge som fuldtidsforsikret er betinget af, at medlemmet har haft beskæftigelse i mindst 52 uger (1924 timer) inden for de seneste 3 år (referenceperiode) eller i en tilsvarende periode har udøvet selvstændig erhvervsvirksomhed i væsentligt omfang, jf. A-lovens § 53, stk. 2, litra a.. Deltidsforsikrede medlemmer skal have haft arbejde i mindst 34 uger (1258 timer) inden for de seneste 3 år (referenceperiode), jf. A-lovens § 53, stk. 2, litra b. *Undtagelse:*		*Hovedregel:* Der kan kun udbetales dagpenge til et medlem, som står til rådighed for arbejdsmarkedet, jf. A-lovens § 62, stk. 1.	*Hovedregel:* Når retten til dagpenge er bortfaldet, kan man som fuldtidsforsikret medlem genoptjene en ny ret til dagpenge efter 26 ugers (962 timer) arbejde inden for 3 år, eller i en tilsvarende periode udøvet selvstændig virksomhed i væsentligt omfang, jf. A-lovens § 53, stk. 6, litra a.. Deltidsforsikrede medlemmer

	Referenceperioden kan på visse betingelser forlænges med sammenlagt op til 2 år, og ud over 2 år, hvor der ydes støtte til pasning af handicappet eller alvorligt sygt barn, jf. A-lovens § 57, stk. 7 og 8.			skal have haft mindst 17 ugers (629 timer) arbejde inden for de seneste 3 år, jf. A-lovens § 53, stk. 6, litra b.
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Det er bl.a. en betingelse for optagelse i en arbejdsløshedskasse, at man har bopæl og ophold i Danmark, jf. A-lovens § 41, stk. 1. *Undtagelse:* Som ledigt medlem af en a-kasse kan man søge arbejde i et andet EØS-land eller Schweiz og tage sine danske dagpenge med til det pågældende land i op til 3 måneder, mens man søger arbejde der, jf. forordning 883/04, artikel 64 og forordning 1408/71, artikel 69. Ligeledes følger det af artikel 65 i forordning 883/04 og artikel 71 i forordning 1408/71, at man som grænsearbejder/atypisk grænsearbejder, kan modtage supplerende dagpenge hvis man – bortset fra bopælskravet – opfylder de almindelige betingelser for ret til dagpenge.		For at bevare retten til dagpenge ved udløb af jobsøgningsperioden i udlandet, skal man vende hjem til Danmark og registrere sig som jobsøgende hos jobcenteret senest den sidste dag i perioden. Ellers kan retten genoptjenes efter 296 timers arbejde inden for 12 uger/ 3 måneder.	
I. Opholdskrav	Som under H.		Som under H.	
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab	*Hovedregel:* Et medlem skal betale et obligatorisk bidrag til arbejdsløshedsforsikringen, et administrationsbidrag, samt et bidrag til finansiering af indbetalinger til ATP, til de af a-kassen fastsatte tidspunkter. Medlemsbidraget skal vedrøre en nærmere angiven periode, jf. A-lovens § 78. *Undtagelse:* Der kan på visse betingelser ske kontingentfritagelse, jf. A-lovens § 77, stk. 10, i følgende tilfælde, - ved frihedsberøvelse, - til medlemmer under 30 år, som deltager i en erhvervsmæssig uddannelse, der berettiger til optagelse som medlem i en a-kasse, eller - når særlige omstændigheder taler herfor.			
L. Karensperiode	*Hovedregel:*	*Hovedregel:*		

	Ret til dagpenge opnås efter 1 års medlemskab af en anerkendt arbejdsløshedskasse, jf. A-lovens § 53. Til kravet om 1 års medlemskab, kan – under visse betingelser – medregnes perioder med arbejdsløshedsforsikring i et andet EØS-land, jf. artikel 61 i forordning 883/04 og artikel 67 i forordning 1408/71 og §§ 2-3 i bekendtgørelse nr. 470 af 29. april 2010. *Undtagelse:* Personer, der dimittendoptages, jf. A-lovens § 41, stk. 1, nr. 3, litra b opnår dog ret til dagpenge 1 måned efter uddannelsens afslutning, jf. § 54.	Ved selvforskyldt ledighed pålægges medlemmet en karantæne på 3 uger, jf. A-lovens § 63, stk. 4. Ved ophør med selvstændig virksomhed kan der ikke udbetales dagpenge i de første 3 uger efter ophøret, jf. A-lovens § 63, stk. 2. *Undtagelse*: Hvis ophøret med den selvstændige virksomhed skyldes konkurs, betalingsstandsning eller tvangsauktion, kan der udbetales dagpenge efter en uge, jf. A-lovens § 63, stk. 2.		
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Det er ifølge EF forordning 883/04 artikel 61og forordning 1408/71 artikel 67, muligt for EU/EØS borgere at medregne forsikrings- og arbejdsperioder fra et andet EØS-land for at opfylde betingelserne for ret til at modtage dagpenge i Danmark. Det er en betingelse, at EU/EØS borgeren har bopæl og opholder sig i Danmark. EU/EØS borgeren kan herefter frivilligt melde sig ind i en dansk a-kasse og modtage arbejdsløshedsdagpenge på samme betingelser som andre borgere i Danmark. Hvis EU/EØS borgeren skriftligt søger om optagelse i arbejdsløshedskassen inden 8 uger fra det tidspunkt, hvor pågældende ophørte med at være forsikret i det andet EU/EØS-land og opnår arbejde i Danmark i mindst 296 timer i løbet af 12 uger/3 måneder, kan forsikrings- og arbejdsperioder fra det andet EU/EØS-land overføres, jf. artikel 61 i forordning 883/04, artikel 67 i forordning 1408/71 og § 2 i bekendtgørelse nr. 470 af 29. april 2010. Dog følger det af artikel 4 i Nordisk Konvention, artikel 61, stk. 2, i forordning 883/04, artikel 67, stk. 3, i forordning 1408/71 og § 3 + § 4 i bekendtgørelse nr. 470 af 29. april 2010, at der ikke stilles krav om arbejde i Danmark for optagelse i en dansk a-kasse – men alene bopæl og ophold i Danmark – når man inden for de seneste 5 år har været medlem af dansk a-kasse, eller man er helt ledig grænsearbejder/atypisk grænsearbejder med bopæl i Danmark. Efter optagelse og medregning af forsikringsperioder skal pågældende opfylde de almindelige betingelser for retten til danske dagpenge.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	Indvandrere, der ikke er statsborgere i EU/EØS, flygtninge og statsløse kan ikke overføre forsikrings- og arbejdsperioder mellem EU/EØS-landene Konventionsflygtninge, dvs. flygtninge i henhold til artikel 1 i Geneve Konventionen (1951), og statsløse (artikel 1 i New York Konventionen (1954)), der bor i et EØS- land er dog omfattet af forordningens personkreds, og kan derfor overføre forsikrings- og arbejdsperioder.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	For alle med bopæl i et nordisk land, er der dog mulighed for overførsel af forsikrings- og arbejdsperioder mellem de nordiske lande, men det er ikke muligt at eksportere ret til arbejdsløshedsydelser til/fra Danmark og de øvrige nordiske lande for 3. lands statsborgere.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.6. Sygedagpenge **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgifter**: 14,3 mia. kr. i 2009. Omregnet til 2011-PL er beløbet 15,1 mia. kr. **Antal:** 90.027 helårspersoner i 2009. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Sygedagpengeloven (herunder bl.a. §§ 7 om uarbejdsdygtighed, 21 om bortfaldsreglerne, 30 og 32 om beskæftigelseskravet og 24 -27 om varighedsbegrænsningen, forlængelsesreglerne og genoptjening af sygedagpenge) og EF-forordning 883/2004				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Sygedagpenge ydes ved uarbejdsdygtighed på grund af egen sygdom hos lønmodtagere, selvstændige, ledige med ret til a-dagpenge og personer, der har pådraget sig en arbejdsskade omfattet af arbejdsskadelovgivningen		Den sygemeldte skal fortsat være uarbejdsdygtig på grund af egen sygdom. Den sygemeldte skal desuden medvirke i kommunens opfølgning, modtage nødvendig lægeerklæring og må ikke forhale helbredelsen. Sygedagpengene kan udbetales indtil sygdommen er stationær, og det ikke efter arbejdsevnemetoden skønnes, at den sygemeldte er berettiget til revalidering, visitation til fleksjob eller førtidspension. Som udgangspunkt kan sygedagpengene udbetales i 52 uger inden for de seneste 18 måneder. Der er imidlertid en række forlængelsesmuligheder. Udbetalingen af sygedagpenge kan forlænges, når 1) det på det foreliggende grundlag anses for overvejende sandsynligt, at der kan iværksættes en revalidering, herunder virksomhedspraktik, der kan føre til, at den sygemeldte kan vende tilbage til det ordinære arbejdsmarked, 2) det anses for nødvendigt at gennemføre virksomhedspraktik eller andre afklarende foranstaltninger	Hvis man opfylder beskæftigelseskravet over for arbejdsgiveren (beskrevet under punkt F), er man berettiget til sygedagpenge fra arbejdsgiveren, hvis man igen bliver uarbejdsdygtig på grund af sygdom. Hvis man opfylder beskæftigelseskravet overfor kommunen (beskrevet under punkt F) og ikke i de seneste 18 måneder har modtaget sygedagpenge i 52 uger, er man igen berettiget til sygedagpenge fra kommunen ved uarbejdsdygtighed på grund af sygdom. Hvis man tidligere har modtaget sygedagpenge, og ved fornyet sygdom stadig er omfattet af varighedsbegrænsningen, er man berettiget til sygedagpenge på ny, hvis beskæftigelseskravet og en af forlængelsesreglerne er opfyldt Dog er der et skærpet krav i de tilfælde, hvor den pågældende stadig er omfattet af varighedsbegrænsningen og nåede denne ved uarbejdsdygtighed i en samlet periode på 52 uger. I disse tilfælde skal den sygemeldte ud over at opfylde en af forlængelsesbestemmelserne opfylde det skær-

			med henblik på at klarlægge den sygemeldtes arbejdsevne, således at sygedagpengeperioden forlænges i op til 39 uger, 3) den sygemeldte er under eller venter på lægebehandling og den pågældende efter en lægelig vurdering skønnes at ville kunne genoptage erhvervsmæssig beskæftigelse inden for 2 gange 52 uger regnet fra varighedsbegrænsningens indtræden, 4) den sygemeldte ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på normale vilkår og dermed ikke kan vende tilbage til det ordinære arbejdsmarked, men det endnu ikke er endeligt afklaret, om den sygemeldte vil være berettiget til et fleksjob eller til førtidspension, således at sygedagpengeperioden forlænges i op til 26 uger, 5) den sygemeldte har en livstruende sygdom, hvor de lægelige behandlingsmuligheder anses for udtømte, 6) der er rejst sag om ret til erstatning efter lov om arbejdsskadesikring eller lov om sikring mod følger af arbejdsskade eller 7) der er påbegyndt en sag om førtidspension. Der er dog en særlig varighedsbegrænsning på 26 uger i de 12 forudgående kalendermåneder for personer der modtager førtidspension eller har nået folkepensionsalderen. Der er i disse tilfælde mulighed for at forlænge udbetalingen af sygedagpenge, når det efter en lægelig vurderings skønnes, at den sygemeldte inden højst 26 uger vil kunne stå til rådighed for arbejdsmarkedet.	pede krav, at vedkommende rent faktisk at have arbejdet eller stået til rådighed på arbejdsmarkedet. Det er således ikke tilstrækkeligt at være dagpengeberettiget medlem af en a-kasse.
B. Alder				

	Der er ingen aldersbegrænsning			
C. Indkomst og formue		Sygedagpengene til lønmodtagere beregnes på grundlag af indtægten som lønmodtager. Til selvstændige beregnes sygedagpengene på grundlag af arbejdsfortjenesten i virksomheden. Der kan dog maksimalt udbetales sygedagpengemaksimum pt. på 3.830 kr. pr uge v. fuld beskæftigelse.		
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	En lønmodtager er berettiget til sygedagpenge fra arbejdsgiveren, i 21 kalenderdage fra 1. fraværsdag, vedkommende har været ansat hos den pågældende arbejdsgiver uafbrudt i de seneste 8 uger før fraværet og i denne periode har været beskæftiget hos arbejdsgiveren i mindst 74 timer. Lønmodtagere kan også være berettiget til sygedagpenge fra arbejdsgiveren, hvis de tidligere har været beskæftiget hos den aktuelle arbejdsgiver og den samlede beskæftigelse udgør 74 timer indenfor de seneste 8 uger. En lønmodtager er berettiget til sygedagpenge fra kommunen, når den pågældende 1) har været tilknyttet arbejdsmarkedet uafbrudt i de seneste 13 uger før sygdommens indtræden og i denne periode har været beskæftiget i mindst 120 timer samt ikke har ret til sygedagpenge fra arbejdsgiveren for samme periode og beskæftigelsesforhold, 2) hvis uarbejdsdygtigheden ikke var indtrådt, ville have været berettiget til arbejdsløshedsdagpenge eller en ydelse, der træder i stedet herfor, jf. lov om arbejdsløshedsforsikring m.v., 3) inden for den seneste måned har afsluttet en erhvervsmæssig uddannelse af mindst 18 måneders varighed, 4) er elev i lønnet praktik i en uddannelse, der er reguleret ved eller i henhold til lov, eller 5) er ansat i fleksjob, jf. kapitel 13 i lov om en aktiv beskæftigelsesindsats. En selvstændig er berettiget til sygedagpenge efter 2 ugers sygdom, hvis der inden for de seneste 12 måneder har været udøvet selvstændig virksomhed i mindst 6 måneder, heraf den seneste måned forud for sygefraværet. Virksomheden skal have været udøvet i mindst halvdelen af den normale overenskomstmæssige ugentlige arbejdstid.			

G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Sygedagpengene kan ikke udbetales i /medtages til lande uden for EU. Dog kan der udbetales sygedagpenge i de tilfælde, hvor 1. den sygemeldte i tilknytning til en sygeperiode er på rekreationsophold med fast lægetilsyn og opholdet er anbefalet af en læge 2. den sygemeldte er under sygebehandling og Sundhedsstyrelsen eller en sygehusmyndighed har givet tilladelse til behandlingen 3. en person må udsætte hjemrejsen fra et ferieophold af helbredsmæssige grunde (sygedagpengene udbetales først ved hjemkomsten) 4. den sygemeldte er udsend til beskæftigelse i udlandet i højst 1 år af en arbejdsgiver med hjemsted i Danmark og har en indkomst, der kan beskattes i Danmark. 5. personer efter en international aftale om social sikring er omfattet af dansk lovgivning om social sikring og har ret til sygedagpenge, selv om de ikke har ophold i Danmark.			
I. Opholdskrav	Retten til sygedagpenge er som hovedregel betinget af, at personen lovligt har ophold i Danmark.			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab	Retten til sygedagpenge er betinget af at den indkomst, der indgår i beregningsgrundlaget kan beskattes i Danmark. Der er dog undtagelser fsa. indkomst beskattet på Grønland og Færøerne, og for personer, der efter en international aftale om social sikring er omfattet af dansk lovgivning om social sikring, selvom deres indkomst ikke beskattes i Danmark.			
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Der er et meget begrænset element af medfinansiering i forsikringsordningerne for selvstændige og for mindre private arbejdsgivere, der ved en statsstøttet forsikringsordning sikrer sig hhv. sygedagpenge i en egenperiode på 2 uger og sygedagpengerefusion til ansatte i arbejdsgiverperioden.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	På grundlag af princippet om sammenlægning af perioder (EF-forordning 883/2004) kan EU-borgere, der kommer direkte fra beskæftigelse i et andet EU-land opfylde beskæftigelseskravet i forhold til kommunen ved fx en dags beskæftigelse. Tilsvarende medregnes også perioder tilbagelagt i et andet EU-land ved opgørelsen af varighedsbegrænsningen. EU-borgere der har haft beskæftigelse i Danmark og således er omfattet af den danske sygedagpengelovgivning, er - hvis de opfylder sygedagpengelovens betingelser for at få sygedagpenge - berettiget til at få sygedagpengene udbetalt i et andet EU-land - herunder tage sygedagpengene med ved flytning til et andet EU-land. EF-Forordning 883/224 gælder ikke for personer, der ikke er statsborgere i et land, der er medlem af EØS, såkaldte tredjelandes statsborgere. Dog betyder den nordiske konvention, at fx en amerikansk statsborger, der er bosat i Sverige og arbejder i Danmark, vil være omfattet af den danske sygedagpengelovgivning, og derfor berettiget til sygedagpenge, hvis han opfylder sygedagpengelovens betingelser i øvrigt, herunder kravet om uarbejdsdygtighed og beskæftigelseskravet.			

Særlige kriterier i forhold til flygtninge	Da sygedagpengene ikke er baseret på statsborgerskab, men en tilknytning til arbejdsmarkedet (beskæftigelseskravet) vil en flygtning, der opfylder beskæftigelseskravet være berettiget til sygedagpenge på lige fod med danske statsborgere. Flygtninge kan ikke få udbetalt sygedagpengeydelse i hjemlandet (medmindre en af undtagelserne under pkt. H er opfyldt.)
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Da sygedagpengene ikke er baseret på statsborgerskab, men en tilknytning til arbejdsmarkedet (beskæftigelseskravet) vil en flygtning, der opfylder beskæftigelseskravet være berettiget til sygedagpenge på lige fod med danske statsborgere. 3.landsstatsboregere kan ikke få udbetalt sygedagpengeydelse i hjemlandet (medmindre en af undtagelserne under pkt. H er opfyldt.)

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.7. Barseldagpenge **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift** Godt 10 mia. kr., jf. 2009-regnskab (2011-pl) for stat og kommuner under ét., **Antal:** ca. 61.100 (pr. 1. april 2010). **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om ret til orlov og dagpenge ved barsel				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Der skal være født eller adopteret et barn, som ansøgeren er forælder til.	*Hovedregel:* Ydelsen udmåles i forhold til det ugentlige antal timer, der holdes orlov i forhold til ansøgerens normale beskæftigelse	*Hovedregel:* Antal orlovsuger må ikke være opbrugt, og barnet må ikke være fyldt 9 år. Antal uger, der er ret til: 14 uger til moren 2 uger til faren+ 32 uger til forældrene til deling	*Hovedregel:* Hvis antal orlovsuger på det første barn er opbrugt, skal der være født eller adopteret et nyt barn
B. Alder				
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Den indkomst, der indgår i beregningsgrundlaget efter lovens kapitel 8 kan beskattes i Danmark. *Undtagelse:* 1) Indkomsten kan beskattes på Færøerne eller i Grønland og vedkommende ikke har ret til ret barselsdagpenge eller erstatning fra Grønland mv. 2) Personer omfattet af EF-fordodning 1408 om social sikring 3) Personer, der er omfattet af en international aftale om social sikring	*Hovedregel:* Ydelsen udmåles efter den hidtidige indtægt op til et ugentligt maksimum på 3.830 kr. for 37 timeres ugentlig beskæftigelse *Undtagelse:* En nyuddannet har ret barseldagpenge, svarende til niveauet for arbejdsløshedsdagpenge *Hovedregel:* Der er fradrag for indtægter ved beskæftigelse under orlov	*Hovedregel:* Hvis orloven har været afbrudt og skal genoptages, udmåles ydelsen på baggrund af den seneste indkomst.	
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				

F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	*Hovedregel:* Ansøgeren skal opfylde et beskæftigelseskrav: 13 uger beskæftigelse, ret til arbejdsløshedsdagpenge eller afsluttet erhvervsuddannelse for lønmodtagere, 6 mdr. beskæftigelse for selvstændige		*Hovedregel:* Må ikke være beskæftiget i samme omfang som før orloven. Skal være i daglig kontakt med barnet.	*Hovedregel:* Samme som ved tildeling. Beskæftigelseskravet skal opfyldes.
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Lovligt ophold her i landet eller som EU/EØS-borger beskæftiget her i landet ved fraværsperiodens begyndelse *Undtagelse:* 1) Personen er udsendt af arbejdsgiver med hjemsted her i landet i højst 1 år og indkomsten kan beskattes i Danmark 2) Personen opholder sig i udlandet i en periode, som der kan ses bort fra i vurderingen af om beskæftigelseskravet er opfyldt. 3) Personen er omfattet af en international aftale om sociale sikring		Kriteriet om lovligt ophold i landet eller som EU/EØS-borger beskæftiget her i landet ved fraværsperiodens begyndelse gælder ikke i den resterende del af fraværsperioden	
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)				
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	EU/EØS-borgere opnår ret til barseldagpenge ved beskæftigelse her i landet Beskæftigelseskravet kan for EU/EØS borgere opfyldes ved sammenlægning af optjeningsperioder i andre EU/EØS lande.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.8. Revalideringsydelse **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** De samlede forsørgelsesudgifter til revalideringsydelse er på knap 2,4 mia. kr. i 2009 **Antal:** 21.000 berørte personer i 2009 **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Kapitel 6 i lov om aktiv socialpolitik				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Revalideringsydelse gives til personer, der skal gennemføre en revalidering med et erhvervsmæssigt sigte. Personens arbejdsevne skal være begrænset af fysiske, psykiske eller sociale årsager. Der skal være en realistisk mulighed for, at revalideringen kan føre til hel eller delvis selvforsørgelse. Der gives kun revalidering, hvis andre erhvervsrettede aktiviteter, fx aktivering, vurderes som utilstrækkelige i forhold til at få personen i job. Dette følger af, at revalidering er subsidiær i forhold til andre erhvervsrettede foranstaltninger.	*Hovedregel:* Der er ikke subjektive kriterier i forhold til størrelsen af ydelsen. Der er følgende objektive kriterier: Revalidender der er fyldt 25 år, modtager revalideringsydelse svarende til højeste dagpengesats, jf. lov om arbejdsløshedsforsikring m.v. Revalidender under 25 år modtager halvdelen af dette beløb. *Undtagelse:* Dog modtager revalidender under 25 år fuld revalideringsydelse, hvis de: 1) forsørger egne børn i hjemmet, eller 2) forinden revalideringens iværksættelse har haft arbejdsindtægter, som giver ret til højeste sygedagpenge.	*Hovedregel:* Revalideringsydelse bevares så længe revalideringen varer (normalt max 5 år). Revalideringen skal foregå i overensstemmelse med en fastlagt jobplan. Når revalideringen er gennemført, eller hvis den afbrydes, bortfalder revalideringsydelse.	*Hovedregel:* Man genoptjener ikke retten. Efter endt revalidering vil man normalt være selvforsørgende.
B. Alder	*Hovedregel:* Man skal som udgangspunkt være fyldt 18 år for at kunne modtage ydelsen, idet børn under 18 år forsørges af deres forældre.	*Hovedregel:* Størrelsen på ydelsen varierer afhængigt af, om man er over eller under 25 år, og om man har forsørgelsespligt overfor børn eller ej.		
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Revalideringsydelsen nedsættes med indtægter fra andet arbejde, dog kun hvis disse overstiger 12.000. pr. år. Revalideringsydelsen nedsættes med indtægter fra løbende udbetalinger for forsikringer og pensionsordninger, herunder løbende udbetaling af erhvervsevnetabserstatning efter lov om arbejdsskadesikring. Dog kun hvis de sammen med revalideringsydelsen overstiger revalidendens hidtidige arbejdsindtægter.			

	Revalideringsydelse er uafhængig af personens formue.			
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	*Hovedregel:* Det er et krav, at revalideringen sker i overensstemmelse med en fastlagt jobplan. Der er ikke herudover nogen rådighedspligt.			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Det følger af § 3 i lov om aktiv socialpolitik, at enhver, der opholder sig lovligt her i landet, har ret til hjælp efter denne lov, hvis betingelserne i øvrigt er opfyldt..			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Det er en betingelse for at modtage hjælpen, at man opholder sig i landet, dvs. at man er bosiddende i landet. Der er ikke mulighed for at gennemføre en revalidering i udlandet efter danske revalideringsregler. *Undtagelse:* Opholdskommunen vil dog kunne beslutte, at en revalidend, der bor i Danmark, vil kunne bevare revalideringsydelsen under kortere ophold i udlandet, såfremt opholdet er et led i revalideringen. Det er en betingelse, at personen er bosat her i landet på det tidspunkt, hvor uddannelsen iværksættes, og at kommunen kan følge uddannelsesforløbet under udlandsopholdet.			
I. Opholdskrav	Se under H.			
J. Opholdstid	*Hovedregel:* Der er ikke krav til længden af ophold i Danmark, før man kan få revalideringsydelse.			
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				

Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.9. Ledighedsydelse **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: 2,457 mia. kr. FL11, **Antal**: 11.760 helårspersoner. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om aktiv social politik §§ 74-74i. §§ 88-97 om blandt andet udbetaling og tilbagebetaling er fælles for alle ydelserne i loven**.**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Ledighedsydelse udbetales af kommunen til personer, der er berettiget til fleksjob. Ledighedsydelse kan udbetales 1) i perioden efter visitationen, indtil den pågældende ansættes i fleksjob, 2) ved ledighed efter et fleksjob, 3) i perioder med sygdom eller barsel, 4) ved afholdelse af ferie eller 5) ved midlertidige afbrydelser i arbejdet, som ikke kan tilregnes den pågældende. Ledighedsydelse udbetales af kommunen til personer, der har været berettiget til ledighedsydelse eller har været ansat i fleksjob, men som er overgået til ansættelse i ustøttet beskæftigelse. Ledighedsydelsen kan udbetales 1) ved ledighed, der indtræffer efter ansættelse i ustøttet beskæftigelse, 2) i perioder med sygdom eller barsel, 3) ved afholdelse af ferie eller 4) ved midlertidige afbrydelser i arbejdet, som ikke kan tilregnes den pågældende Det er en betingelse for at kunne ledighedsydelse, at personen på visitationstidspunktet: 1) ville være berettiget til at modtage dagpenge efter lov om sygedagpenge eller lov om ret til orlov og dagpenge ved barsel 2) modtager sygedagpenge 3) deltager i revalidering efter en jobplan efter § 27 og § 28, stk. 2, i lov om en aktiv beskæftigelsesindsatsmodtager ledighedsydelse efter ansættelse i ustøttet beskæftigelse Hvis en person ikke opfylder betingelserne for at modtage ledighedsydelse kan personen modtage kontanthjælp.	Ydelsen udgør et beløb, der svarer til, hvad den pågældende i gennemsnit har modtaget i arbejdsindtægt eller anden indtægt, der træder i stedet for arbejdsindtægt, i de forudgående 3 måneder. Perioder med revalidering medregnes ikke. Ydelsen kan dog ikke udgøre mere end 91 pct. eller mindre end 82 pct. af arbejdsløshedsdagpengenes højeste beløb, jf. § 47 i lov om arbejdsløshedsforsikring m.v.	*Hovedregel:* Den pågældende skal være berettiget til et fleksjob samt stå til rådighed for fleksjob og tilbud mv.	*Hovedregel:* Ansættelse i et fleksjob i 9 måneder inden for 18 måneder Hvis personen i en periode ikke har været omfattet af fleksjobordningen, skal pågældende på ny visiteres til fleksjob

	Hvis personen på grund af formue eller ægtefællens indtægter ikke er berettiget til kontanthjælp eller personen modtager starthjælp, vil personen være berettiget til særlig ydelse efter lov om aktiv socialpolitik, som svarer til ikke forsørgersats på kontanthjælp.			Pågældende bliver berettiget til ledighedsydelse, når personen har været ansat i fleksjob i 9 måneder inden for 18 måneder.
B. Alder	*Hovedregel:* Modtageren skal være fyldt 18 år. Personer, der har nået fleksydelsesalderen som fastsat i lov om fleksydelse, kan højst modtage ledighedsydelse i sammenlagt 6 måneder (60 år pt.).	*Hovedregel:* Ydelsen er ikke aldersafhængig.		
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	*Hovedregel:* Der er ikke noget beskæftigelseskrav, men en rådighedsforpligtelse. Det er således en forudsætning for udbetaling af ledighedsydelse, 1) at modtageren opfylder betingelserne for at få et fleksjob 2) at modtageren ikke har et rimeligt tilbud om ansættelse i fleksjob, 3) at modtageren tager imod et rimeligt tilbud efter lov om en aktiv beskæftigelsesindsats eller andre tilbud, der kan forbedre mulighederne for at få arbejde, 4) at modtageren ikke er selvforskyldt ledig efter et fleksjob og 5) at modtageren deltager i opfølgningssamtaler efter § 74 c (revurdering) og samtaler i et individuelt kontaktforløb. Personen har ikke pligt til at udnytte sine arbejdsmuligheder, hvis der foreligger et af de forhold, der er nævnt i lovens § 13, stk. 4. og 5 Opstår der tvivl om modtagerens rådighed, skal kommunen afprøve rådigheden. Dette kan ske ved tilbud efter kapitel 10 og 11 i lov om en aktiv beskæftigelsesindsats. De samme betingelser gælder for personer, der modtager særlig ydelse eller personer, der har været ansat i ustøttet beskæftigelse. For kontanthjælpsmodtagere gælder kontanthjælpsreglerne vedr. rådighed og sanktioner.		*Hovedregel:* Personen skal vedvarende opfylde rådighedsbetingelserne i lovens § 74 b. 74 g og 74 i, i lov om aktiv socialpolitik.	*Hovedregel:* Hvis kommunen har vurderet, at pågældende ikke står til rådighed, kan der først udbetales ledighedsydelse igen, når personen har haft ansættelse i et fleksjob i 9 måneder inden for 18 måneder. Hvis personen er selvforskyldt ledig efter et fleksjob, kan personen ikke modtage ledighedsydelse, før personen har haft ansættelse i et fleksjob i 9 måneder inden for 18 måneder. Hvis personen siger nej til et fleksjob uden gyldig grund mister pågældende retten til ledighedsydelse i 5 uger. Hvis dette gentager sig igen inden for 12 måneder, kan pågældende først få ledighedsydelse, når personen har været ansat i et fleksjob i 9 måneder inden for 18 måneder. Hvis personen afslår eller udebliver fra en opfølgningssamtale efter § 74 c eller en samtale i det

				individuelle kontaktforløb uden gyldig grund mister pågældende retten til ledighedsydelse i 3 uger. Hvis dette gentager sig igen inden for 12 måneder, kan pågældende først få ledighedsydelse, når personen har været ansat i et fleksjob i 9 måneder inden for 18 måneder.
G. Statsborgerskab				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Det følger af § 5 i lov om aktiv socialpolitik, at man skal opholde sig her i landet for at modtage ydelsen. *Undtagelse:* Dette gælder ikke, hvis en person modtager ledighedsydelse på baggrund af optjent ferie eller ferie med ledighedsydelse.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Det følger af § 5 og pligten til at stå til rådighed, at man skal opholde sig her i landet for at modtage ydelsen. Der er ikke krav om noget forudgående opholdskrav.		*Hovedregel:* Der kan som udgangspunkt ikke udbetales ledighedsydelse til personer, der opholder sig i udlandet.	
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.10. Statens voksenuddannelsesstøtte (SVU) og SVU til deltagerbetaling **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** SVU er en lovbunden ydelse. **Udgift:** Forventeligt at udgøre 745,1 mio.kr i 2011 (FF11) **Antal:** SVU til ca. 5.300 årselever. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lovbekendtgørelse nr. 554 af 8. juni 2009 om statens voksenuddannelsesstøtte (SVU) som ændret ved lov nr. 727 af 25. juni 2010 og lov nr. 1566 af 21. december 2010.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Uddannelsessøgende har ret til statens voksenuddannelsesstøtte (SVU), når de 1) er fyldt 25 år og indtil nået folkepensionsalder, 2) er beskæftigede uden offentligt tilskud som lønmodtagere, selvstændige erhvervsdrivende eller medarbejdende ægtefæller, 3) gennemgår en uddannelse, der giver ret til SVU, 4) er studieaktive, 5) er tilmeldt folkeregistret i Danmark eller er danske statsborgere, tilhører det danske mindretal i Sydslesvig eller i henhold til international overenskomst har ret til SVU på lige fod med danske statsborgere, 6) ikke får anden offentlig støtte, der tilsigter at dække leveomkostningerne, 7) ikke får ydelser, der skal dække udgifter til aflønning af medhjælper i uddannelsesperioden, og 8) ikke har ret til løn fra et praktiksted i uddannelsesperioden.	*Hovedregel:* SVU til heltidsuddannelse udgør et beløb pr. uge svarende til arbejdsløshedsdagpengenes højeste beløb, jf. § 47 i lov om arbejdsløshedsforsikring m.v.. Med virkning fra 4. april 2011 reduceres satsen til 80 pct. af arbejdsløshedsdagpengenes højeste beløb. Ved deltidsuddannelse nedsættes SVU forholdsmæssigt.	*Hovedregel:* For at bevare retten til støtten skal den uddannelsessøgende være studieaktiv. Støttemodtageren må ikke opsige sin stilling under uddannelsen. Opsiger den uddannelsessøgende sin stilling med virkning fra et tidspunkt under uddannelsen, kan der ikke gives SVU til den del af uddannelsen, der ligger efter fratrædelsestidspunktet. *Undtagelse:* Bliver den uddannelsessøgende afskediget under uddannelsen med SVU, kan den færdiggøres med SVU.	*Hovedregel:* Til den enkelte uddannelsessøgende kan der gives SVU til almen uddannelse svarende til heltidsuddannelse i højst 40 uger. SVU til videregående uddannelse gives i op til 52 uger (fra 1.1 2012 40 uger). *Undtagelse:* Den maksimale periode på 40 eller 52 uger kan fraviges, hvis støttemodtageren er blevet forsinket på grund af sygdom, barsel eller lignende.
B. Alder	*Hovedregel:* Den uddannelsessøgende (støttemodtageren) skal som udgangspunkt være fyldt 25 år og ikke have nået folkepensionsalderen ved uddannelsens start, jf. § 2, stk. 1, nr. 1. *Undtagelse:* Uddannelsessøgende, der er i alderen fra 20 år og op til 25 år, kan få SVU til forberedende voksenundervisning eller specialundervisning for voksne. Aldersbetingelsen kan ligeledes fraviges som led i en jobrotation, jf. § 2, stk. 2 og 6.			
C. Indkomst og formue	Se punkt F			
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				

F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	*Hovedregel:* Støttemodtageren skal være beskæftiget uden offentligt tilskud som lønmodtager, selvstændig erhvervsdrivende eller medarbejdende ægtefælle på en arbejdsplads i Danmark, jf. SVU-loven § 2, stk. 1, nr. 2. For støttemodtagere, der er i beskæftigelse som lønmodtagere, er det yderligere en betingelse, at lønmodtageren træffer aftale med sin nuværende arbejdsgiver om orlov til deltagelse i uddannelse. *Hovedregel:* For at få SVU til uddannelse på folkeskoleniveau eller gymnasial uddannelse er det en betingelse, at den uddannelsessøgende har været i beskæftigelse hos nuværende arbejdsgiver i mindst 26 uger, umiddelbart før uddannelsen begynder, jf. SVU-loven § 2, stk. 3. *Undtagelse:* Er den uddannelsessøgende sæsonarbejder, løsarbejder eller vikar, kan de 26 uger hos samme arbejdsgiver optjenes over en periode på 2 år. *Hovedregel:* For at få SVU til videregående uddannelse er det en betingelse, at den uddannelsessøgende inden for en periode på 5 år, før uddannelsen begynder, har været i beskæftigelse svarende til mindst 3 års fuldtidsbeskæftigelse. Er den uddannelsessøgende deltidsbeskæftiget, dog svarende til mindst 2 års fuldtidsbeskæftigelse, jf. § 2, stk. 4. Beskæftigelse i udlandet indgår i beregningen af den forudgående beskæftigelse.	*Hovedregel:* SVU-støtten gives som kompensation for tab af arbejdsindkomst som følge af deltagelse i uddannelse. Ved beregningen af støttens omfang indgår, jf. § 13: ▪ Den beregnede ugentlige uddannelsestid ▪ Den gennemsnitlige arbejdstid de sidste 10 uger før ansøgning om SVU og ▪ Den ugentlige nedsættelse af arbejdstiden som følge af deltagelse i uddannelse med ret til SVU. SVU til deltagerbetaling gives til uddannelse med SVU på folkeskoleniveau eller gymnasial uddannelse, og svarer til den faktiske deltagerbetaling, jf. § 7.		
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Støttemodtageren skal være tilmeldt folkeregistret i Danmark eller være dansk statsborger, tilhører det danske mindretal i Sydslesvig eller have ret til SVU på lige fod med danske statsborgere i henhold til EU-retten eller EØS-aftalen, jf. § 2, stk. 1, nr. 5.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Støttemodtageren skal, jf. pkt. F været beskæftiget på en arbejdsplads i Danmark. Der er ikke krav om bopæl i Danmark, jf. pkt. G. Den tildelte støtte kan medtages til bopælslandet.			
I. Opholdskrav	Se punkterne: A, F og G.			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				

L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Alle, uanset nationalitet, der er tilmeldt folkeregisteret i Danmark og i øvrigt opfylder betingelserne, kan modtage SVU. Derudover kan personer, der kan sidestilles med danske statsborgere i henhold til EU-retten eller EØS-aftalen, jf. pkt. G, tildeles støtte uanset de ikke er danske statsborgere eller tilmeldt folkeregisteret i Danmark.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	Alle, uanset nationalitet, der er tilmeldt folkeregisteret i Danmark og i øvrigt opfylder betingelserne, kan modtage SVU. Der er ikke fastsat regler om særlige kriterier i forhold til flygtninge.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Alle, uanset nationalitet, der er tilmeldt folkeregisteret i Danmark og i øvrigt opfylder betingelserne, kan modtage SVU. Der er ikke fastsat regler om særlige kriterier i forhold til 3. lands statsborgere.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.10. Tilskud til befordring ved deltagelse i arbejdsmarkedsuddannelser m.v. **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** Tilskud til befordring ventes i 2011 at udgøre ca. 76 mio. kr. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Frem til 1. juli 2011: Lov om arbejdsmarkedsuddannelser m.v., jf. lovbek. nr. 381 af 26. marts 2010. Fra 1. juli 2011: Lov nr. 639 af 14. juni 2010 om godtgørelse og tilskud til befordring ved deltagelse i erhvervsrettet voksen- og efteruddannelse.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Der kan alene ydes tilskud til befordring, når den pågældende deltager i arbejdsmarkedsuddannelser og enkeltfag, der er optaget i en fælles kompetencebeskrivelse, eller i individuel kompetencevurdering efter lov om arbejdsmarkedsuddannelser m.v., jf. lovens § 21, stk. 1. Det er desuden en betingelse, at den pågældende ikke har en uddannelse, der overstiger niveauet for erhvervsuddannelse, med mindre uddannelsen er forældet, jf. § 21, stk. 2.	*Hovedregel:* Tilskuddet udgør 0,95 kr. pr. km. i 2010-niveau, jf. § 1, stk. 4, i bek. nr. 1163 af 7. oktober 2010 om ændring af bekendtgørelse om tilskud til befordring ved deltagelse i arbejdsmarkedsuddannelser og enkeltfag optaget i en fælles kompetencebeskrivelse. *Undtagelse:* Der er en begrænsning således, at der maksimalt kan ydes tilskud for 576 km. pr. dag ved befordring mellem hjem og bopæl, jf. bek. § 1, stk. 5.	*Hovedregel:* Der kan ydes tilskud til befordring hver gang, den pågældende deltager i en uddannelse, der giver ret til tilskud til befordring.	
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	*Hovedregel:* Målgruppen er beskæftigede lønmodtagere, selvstændige erhvervsdrivende og personer, der hverken er berettigede til dagpenge eller ydelser efter lov om arbejdsløshedsforsikring m.v., eller modtager kontanthjælp eller starthjælp efter lov om en aktiv socialpolitik eller introduktionsydelse efter lov om integration af udlændinge i Danmark, jf. lovens § 21, stk. 1.			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)				
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Personer, der modtager introduktionsydelse efter lov om integration af udlændinge i Danmark, kan ikke modtage tilskud til befordring.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	Personer, der modtager introduktionsydelse efter lov om integration af udlændinge i Danmark, kan ikke modtage tilskud til befordring.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Personer, der modtager introduktionsydelse efter lov om integration af udlændinge i Danmark, kan ikke modtage tilskud til befordring.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.10. Godtgørelse ved deltagelse i erhvervsrettet voksen- og efteruddannelse (VEU) **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** Staten har det styrings- og indholdsmæssige ansvar for godtgørelsen, men modtager et bidrag til hel eller delvis dækning af denne udgift fra Arbejdsgivernes Elevrefusion, dvs. at ordningen overvejende er arbejdsgiverfinansieret. **Udgift:** Forventes at udgøre ca. 1,3 mia. kr. i 2011, **Antal:** Godtgørelse til ca. 9.600 årselever i 2011. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lovbekendtgørelse nr. 555 af 8. juni 2009 og bekendtgørelse nr. 564 af 8. juni 2009 om godtgørelse ved deltagelse i erhvervsrettet voksen- og efteruddannelse. Ny hovedlov træder i kraft 1. juli 2011, lov om godtgørelse og tilskud til befordring ved deltagelse i erhvervsrettet voksen- og efteruddannelse, lov nr. 639 af 14. juni 2010.				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	*Hovedregel:* Følgende betingelser skal opfyldes - at der er tale om enten beskæftigede lønmodtagere eller selvstændige erhvervsdrivende (§ 2, stk. 1) - at den pågældende kun har en uddannelse til og med erhvervsuddannelsesniveau eller en forældet uddannelse (§ 2, stk. 2) - og at den pågældende deltager i en uddannelse, der berettiger til godtgørelse (§ 3)	*Hovedregel:* Der tages udgangspunkt i højeste dagpengesats, jf. lov om arbejdsløshedsforsikring m.v. § 47. Med virkning fra 7. februar 2011 vil det maksimale beløb udgøre 80 pct. af højeste dagpengesats. Der udsendes snarest en ændringsbekendtgørelse til bek. nr. 564 af 8. juni 2009.	*Hovedregel:* Den pågældende skal have været til stede ved undervisningen, jf. § 16 i bek. nr. 564 af 8. juni 2009.	
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	*Hovedregel:* Det er en betingelse, at den pågældende er i beskæftigelse, jf. lovens § 2			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Nej. Det er alene et krav, at den pågældende er beskæftiget hos en arbejdsgiver, der har et dansk CVR-nummer, eller – for de selvstændiges vedkommende – selv har et dansk CVR-nummer. Pendlere fra typisk Tyskland og Sverige er, uanset deres nationalitet, således også omfattet af ordningen. Disse pendlere kan medtage godtgørelsen til bopælslandet.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.11. Grundydelse til asylansøgere m.fl. **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: 25,6 mio. kr. i 2009:, **Antal** indkvarterede helårspersoner i 2009: 2.368 (bemærk, at ikke alle indkvarterede i 2009 nødvendigvis har modtaget grundydelsen) **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Udlændingelovens § 42 b, stk. 1 og 2.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* I medfør af udlændingelovens § 42 b, stk. 1, skal udlændingen være • omfattet af Udlændingeservices forsørgelsespligt, jf. udlændingelovens § 42 a, stk. 1 eller 2, og • indkvarteret på et asylcenter, hvor der ikke er en vederlagsfri bespisningsordning, for at have ret til grundydelsen.	*Hovedregel:* Grundydelsen udbetales efter lovfastsatte niveauer, jf. udlændingelovens § 42 b, stk. 2.	*Hovedregel:* Udlændingen mister retten til grundydelsen, når den pågældende ikke længere er omfattet af Udlændingeservices forsørgelsespligt, det vil typisk sige, hvis udlændingen meddeles opholdstilladelse i Danmark eller udrejser af landet igen.	
B. Alder	*Hovedregel:* Grundydelsen udbetales uafhængigt af alder. Dog får mindreårige børn, der ledsages af sine forældre eller andre myndige personer, som kan anses for at være trådt i forældrenes sted, ikke udbetalt kontante ydelser.			
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Udlændingeservice kan bestemme, at en udlænding samt eventuelt udlændingens familie ikke skal have udbetalt kontante ydelser m.v., hvis den pågældende har tilstrækkelige midler til sit eget underhold, jf. udlændingelovens § 42 a, stk. 4.			
D. Ægtefælle-afhængighed		*Hovedregel:* Ydelsen er reduceret for udlændinge, der samlever i ægteskab eller samlivsforhold, jf. udlændingelovens § 42 b, stk. 2, nr. 1.		
E. Husstandsafhængig				

F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Ydelsen udbetales kun til udlændinge, dvs. til 1. asylansøgere, og 2. udlændinge, der ikke har ret til at opholde sig her i landet, hvis det er nødvendigt til forsørgelsen af udlændingen, jf. udlændingelovens § 42 a, stk. 1 og 2.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)				
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.11. Tillægsydelse til asylansøgere m.fl. **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 9,5 mio. kr. i 2009:, **Antal** indkvarterede helårspersoner i 2009: 2.368 (bemærk, at ikke alle indkvarterede i 2009 nødvendigvis har modtaget tillægsydelsen) **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Udlændingelovens § 42 a, stk. 10-11 og § 42 b, stk. 8-10.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* I medfør af udlændingelovens § 42 b, stk. 8, skal udlændingen være: • omfattet af Udlændingeservices forsørgelsespligt, jf. udlændingelovens § 42 a, stk. 1 eller 2, samt • overholde en kontrakt om udførelsen af nødvendige opgaver, deltagelse i undervisning og aktivering m.v., som indgås mellem udlændingen og den operatør, som driver asylcentret, jf. udlændingelovens § 42 c, for at have ret til tillægsydelsen.	*Hovedregel:* Tillægsydelsen udbetales efter lovfastsatte niveauer, jf. udlændingelovens § 42 b, stk. 10. Tillægsydelsen reduceres, hvis den pågældende ikke er registreret som asylansøger, dvs. befinder sig i den fase af asylsagsbehandlingen (fase 1), hvor det vurderes, om der efter Dublinforordningen er grundlag for at overføre den pågældende til et andet EU-land, jf. udlændingelovens § 42 b, stk. 10.	*Hovedregel:* Udlændingen mister retten til tillægsydelsen, når den pågældende ikke længere er omfattet af Udlændingeservices forsørgelsespligt, det vil typisk sige, hvis udlændingen meddeles opholdstilladelse i Danmark eller udrejser af landet igen. Endvidere kan Udlændingeservice bestemme, at tillægsydelsen ikke udbetales til en udlænding, som ikke opfylder visse betingelser, jf. udlændingelovens § 42 a, stk. 10, nr. 1-6. F.eks. udbetales tillægsydelsen ikke til en udlænding, der uden rimelig grund udebliver fra en afhøring med Udlændingeservice eller politiet, hvortil den pågældende er indkaldt. Endelig udbetales tillægsydelsen ikke til f.eks. afviste asylansøgere, der ikke medvirker til udrejsen, eller asylansøgere, der ikke medvirker til asylsagens oplysning, jf. udlændingelovens § 42 a, stk. 11.	
B. Alder	*Hovedregel:* Tillægsydelsen udbetales som udgangspunkt til udlændinge over 18 år, jf. udlændingelovens § 42 b, stk. 8, men kan også udbetales til f.eks. uledsagede mindreårige asylansøgere, jf. udlændingelovens § 42 b, stk. 9.			
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:*			

	Udlændingeservice kan bestemme, at en udlænding samt eventuelt udlændingens familie ikke skal have udbetalt kontante ydelser m.v., hvis den pågældende har tilstrækkelige midler til sit eget underhold, jf. udlændingelovens § 42 a, stk. 4.			
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Ydelsen udbetales kun til udlændinge, dvs. til 3. asylansøgere, og 4. udlændinge, der ikke har ret til at opholde sig her i landet, hvis det er nødvendigt til forsørgelsen af udlændingen, jf. udlændingelovens § 42 a, stk. 1 og 2.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)				
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.2.11. Forsørgertillæg til asylansøgere m.fl. **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 7,9 mio. kr. i 2009:, **Antal** indkvarterede helårspersoner i 2009: 2.368 (bemærk, at ikke alle indkvarterede i 2009 nødvendigvis modtaget forsørgertillægget) **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Udlændingelovens § 42 a, stk. 13 og § 42 b, stk. 3-7.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Det følger af udlændingelovens § 42 b, stk. 3, at udlændingen skal • være omfattet af Udlændingeservices forsørgelsespligt, jf. udlændingelovens § 42 a, stk. 1 eller 2, og, • have forsørgelsespligt over for et barn under 18 år, for at have ret til forsørgertillægget. Der udbetales et forsørgelsestillæg pr. barn for de første to børn.	*Hovedregel:* Forsørgertillægget udbetales efter lovfastsatte niveauer, jf. udlændingelovens § 42 b, stk. 4-6. Forsørgertillægget reduceres, hvis den pågældende: • bor på et asylcenter med vederlagsfri bespisningsordning, jf. udlændingelovens § 42 b, stk. 3, 2. pkt, og stk. 4, • ikke er registreret som asylansøger, dvs. befinder sig i den fase af asylsagsbehandlingen (fase 1), hvor det vurderes, om der efter Dublinforordningen er grundlag for at overføre den pågældende til et andet EU-land, jf. udlændingelovens § 42 b, stk. 5, eller • er omfattet af udlændingelovens § 42 a, stk. 10 eller 11 (f.eks. afviste asylansøgere, der ikke medvirker til udrejsen), jf. udlændingelovens 42 a, stk. 13. Endvidere modtager udlændingen et nedsat forsørgertillæg, hvis den pågældende har forsørgelsespligt for mere end to børn, jf. udlændingelovens § 42 b, stk. 3, 5. pkt. og stk. 6. Der udbetales kun nedsatte forsørgertillæg for det tredje og fjerde barn.	*Hovedregel:* Udlændingen mister retten til forsørgertillægget, når den pågældende ikke længere er omfattet af Udlændingeservices forsørgelsespligt, det vil typisk sige, hvis udlændingen meddeles opholdstilladelse i Danmark eller udrejser af landet igen.	

B. Alder	*Hovedregel:* Forsørgertillægget udbetales til udlændinge, der har forsørgelsespligten over for et barn under 18 år, herunder også hvis forsørgeren er under 18 år.			
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Udlændingeservice kan bestemme, at en udlænding samt eventuelt udlændingens familie ikke skal have udbetalt kontante ydelser m.v., hvis den pågældende har tilstrækkelige midler til sit eget underhold, jf. udlændingelovens § 42 a, stk. 4.			
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Ydelsen udbetales kun til udlændinge, dvs. til 5. asylansøgere, og 6. udlændinge, der ikke har ret til at opholde sig her i landet, hvis det er nødvendigt til forsørgelsen af udlændingen, jf. udlændingelovens § 42 a, stk. 1 og 2.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)				
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				

Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.3.1. Fleksjob **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: 9,5 mia. kr. FL11, **Antal**: 53.730 helårspersoner. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om en aktiv beskæftigelsesindsats §§ 69-75**.** Kommunen kan bestemme, at løntilskud til arbejdsgiveren ikke udbetales eller skal tilbagebetales, jf. bekendtgørelse om fleksjob § 13.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Borgeren skal have en væsentlig og varig begrænsning i arbejdsevnen og må ikke modtage førtidspension. Alle relevante tilbud efter lov om en aktiv beskæftigelsesindsats samt andre foranstaltninger, herunder forsøg på omplacering på arbejdspladsen, skal være afprøvet for at bringe eller fastholde personen i ordinær beskæftigelse før der kan gives tilbud om fleksjob. Når en person er bevilget et fleksjob ydes der tilskud til lønnen til arbejdsgiveren på enten ½ eller 2/3 af lønnen.	*Hovedregel:* Tilskuddet til lønnen beregnes på baggrund af den nedsatte arbejdsevne i forhold til det konkrete job og kan udgøre ½ eller 2/3 af lønnen. Tilskuddet kan ikke overstige ½ eller 2/3 af den mindste overenskomstmæssige timeløn på det aktuelle ansættelsesområde eller af den løn, som sædvanligvis gælder for tilsvarende arbejde. *Undtagelse:* Der kan højest beregnes tilskud af en løn på 453.444 kr. årligt eller 235,67 per time (2011-satser)		
B. Alder	Der kan ydes tilskud til lønnen frem til folkepensionsalderen, pt. 65 år.			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab				

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Fleksjob kan etableres hos en arbejdsgiver med hjemsted i Danmark Udgangspunktet er, at den fleksjobansatte skal have bopæl i Danmark. Hvis pågældende allerede er ansat i et fleksjob i Danmark og flytter til fx Sverige eller Tyskland, men dagligt arbejder i Danmark, kan fleksjobbet og arbejdsgiverens tilskud til lønnen bevares. En person kan udstationeres til et andet land i et år, hvis: 1) den fleksjobvisiterede er ansat hos en arbejdsgiver med hjemsted i Danmark, 2) ansættelsen er frivillig for personen, 3) der ydes danske overenskomstmæssige løn- og arbejdsvilkår, 4) udstationeringen højst er af et års varighed, og 5) den ansatte er sikret hjemrejse.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.3.2. Førtidspension **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: Knap 40 mia. kr. FL11, **Antal:** I uge 1 2010 var der ca. 242.600 personer, der modtog førtidspension **Relevant lovgivning:** Lov om social pension (ny ordning), Lov om højeste, mellemste, forhøjet almindelig og almindelig førtidspension m.v. (gammel ordning) **Særligt om betingelse A:** Betingelse A beskriver kun reglerne for ny ordning – der er ikke længere tilgang til den gamle ordning og visitationskrav og andre subjektive betingelser for denne ordning beskrives derfor ikke. **Særligt om principperne i C og D:** Principperne i C og D er med de nødvendige justeringer gældende for både ny og gammel ordning – G til M er ens for både ny og gammel ordning, men den væsentlige undtagelse er, at personer på gammel ordning ikke kan tage pensionstillæg med (med mindre der er tale om borgere omfattet af EF forordning 883/04 om social sikring). Pensionister på ny ordning kan tage hele det optjente pensionsbeløb med til udlandet, hvis betingelserne i øvrigt er opfyldt. En række ØES-lande er ikke om fattet af den nye EF forordning 883/04 om koordinering af sociale sikringsordninger, men af en gammel EF forordning om sociale sikringsordninger EF-forordning 1408/71. Dette er ikke beskrevet i skemaet.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Borgerens arbejdsevne skal være varigt nedsat i et sådan omfang, at man ikke vil være i stand til at blive selvforsørgende ved indtægtsgivende arbejde, herunder for eksempel i et fleksjob. Arbejdsevnen skal være varigt nedsat i forhold til ethvert erhverv.		*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om frakendelse af førtidspension, hvis der er sket en væsentlig forbedring af arbejdsevnen, som medfører, at pensionisten vedvarende kan være selvforsørgende ved indtægtsgivende arbejde. I den forbindelse træffer kommunalbestyrelsen afgørelse om, hvorvidt pensionen skal bevares. Som alternativ til frakendelse kan kommunen gøre pensionen hvilende (med eller uden tidsbegrænsning). Det betyder, at pensionsudbetalingen ophører, men at der er adgang til at få pensionsudbetalingen genoptaget ved henvendelse til kommunen. Det kan fx ske, hvis det viser sig, at forudsætningerne om erhvervsindtægtens størrelse ikke holder. Der skal således ikke søges om og til-	*Hovedregel:* Personen skal igen opfylde kriterierne for at få tilkendt førtidspension (varig og væsentlig nedsat arbejdsevne), hvis pensionen har været frakendt.

			kendes pension på ny. Reglen er en beskyttelsesforanstaltning, og dens formål er at støtte pensionistens forsøg på at gå i arbejde. Ved ordningen skabes der tryghed for, at der er et stabilt forsørgelsesgrundlag at falde tilbage på, hvis bestræbelserne mislykkes. Bestemmelsen om hvilende pension anvendes, når den pågældende har erhvervsindtægt, eller et forestående arbejdsforsøg kan antages at føre til en sådan indtægt. Der skal være tale om erhvervsindtægter, der er så store, at pensionen ikke kan bevares, selv om de helbredsmæssige forhold isoleret betragtet giver grundlag for pensionen. Baggrunden kan også være, at det anses for tvivlsomt, om den pågældende efter sin helbredstilstand at dømme vil være i stand til varigt at have en erhvervsindtægt af en sådan størrelse, at pensionen må frakendes.	
B. Alder	*Hovedregel:* 18 år til folkepensionsalderen			
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Har ingen betydning for retten til førtidspension.	*Hovedregel:* Personens egne og en evt. ægtefælle eller samlevers indkomst (personlig indkomst, kapital indkomst og aktie indkomst) over en vis størrelse har betydning for udmåling af pensionen. Der er et loft over, hvor stor en del af en evt. ægtefælles eller samlevers indtægt, der kan indgå i beregning af pensionen. Dette sikrer pensionisten selv en minimumspension uanset at ægtefællen eller samleveren har en meget høj indkomst. Har førtidspensionisten selv en meget høj supplerende indkomst bliver pensionen bortreguleret.	*Hovedregel:* Størrelsen af en evt. supplerende indkomst eller formue har ikke i sig selv betydning for pensionistens ret til førtidspension. Men hvis en pensionist mod forventning er blevet i stand til at arbejde i større omfang end forudsat ved tilkendelsen af førtidspension, og pensionisten gennem en længere periode derved har vist, at arbejdsevnen er blevet forbedret, skal kommunen tage sagen op med henblik på en vurdering af pensionistens arbejdsevne og evt. træffe afgørelse om at frakende pensionen.	

			Undtagelse: Pensionen kan i en periode som alternativ til frakendelse gøres hvilende. Se under punkt A om hvilende pension.	
D. Ægtefælle-afhængighed		*Hovedregel:* Se under C		
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse		*Hovedregel:* Beskæftigelse i Danmark kan have relevans for personer, som ikke samtidig har bopæl i Danmark, jf. nedenfor under optjening.		
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Dansk statsborgerskab *Undtagelse:* 1) Hvis man har haft bopæl i riget i mindst 10 år mellem det fyldte 15. år og det 65. år, heraf mindst 5 år inden pensionen ydes. 2) Udlændinge, der har fået opholdstilladelse i Danmark efter § 7 eller § 8 i udlændingeloven. 3) Særregler for diplomater. 4) Borgere omfattet af EF forordning 883/04 om koordinering af sociale sikringsordninger (EU/EØS og Schweiz). 5) Hvis man kommer fra et land, som Danmark, har indgået overenskomst med om social sikring. 6) Borgere, som er omfattet af nordisk konvention.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* ”Fast bopæl” her i riget eller hyre på dansk skib *Undtagelse:* 1) Dansk statsborger med 10 års bopæl her i riget fra det fyldte 15. år (skal være opfyldt umiddelbart inden pensionen ydes). 2) Dansk statsborger med bopæl i mindst ¼ af tiden fra det fyldte 15. år og indtil det tidspunkt, hvorfra pensionen ydes (skal være opfyldt umiddelbart inden pensionen ydes). 3) Særlig dispensation fra Pensionsstyrelsen. 4): arbejdstagere omfattet af EF forordning 883/04 om koordinering	*Hovedregel:* Førtidspensionens størrelse afhænger af bopælstiden, dvs. antallet af år med fast bopæl i Danmark eller hyre på dansk skib i optjeningsperioden. Optjeningsperioden for førtidspensionister tælles fra det fyldte 15. år til det tidspunkt, hvorfra der ydes førtidspension. Retten til fuld førtidspension er betinget af fast bopæl i Danmark i 4/5 af		

	af sociale sikringsordninger (EU/EØS og Schweiz) 5): borgere, som kommer fra et land, som DK har indgået aftale om social sikring med 6): borgere, som er omfattet af nordisk konvention Bopælstid i Færøerne og Grønland regnes ikke med 1) og 2). Der er praksis for at anse kravet om fast bopæl her i riget for opfyldt under pensionistens midlertidige ophold i udlandet, hvis pensionisten har bevaret en reel faktisk bopæl her i landet. Som midlertidigt ophold i udlandet anses ophold i almindelighed af indtil 1 års varighed. Gentagne udlandsophold anses normalt kun for midlertidige, hvis de ikke strækker sig over mere end 3-4 måneder pr. gang, og de samlede udlandsophold ikke strækker sig udover 6 måneder i løbet af 1 år. OBS: Ved fast bopæl her i riget forstås, at personen har sit hjem i Danmark – dette beror på en konkret vurdering, hvor der blandet andet ses på om personen er tilmeldt folkeregistret, om personen har til hensigt at forblive i landet og hvor længe, om den pågældende har arbejde og betaler skat i landet. Det er ikke tilstrækkeligt, at personen af og til benytter en bolig, hvis personen i øvrigt har fast bopæl med familien i et andet land.	optjeningsperioden. Hvis bopælstiden er mindre end 4/5, fastsættes en brøkpension svarende til forholdet mellem bopælstiden og 4/5 ag optjeningsperioden. Retten til fuld førtidspension er betinget af, at bopælstiden i Danmark i optjeningsperioden udgør mindst 4/5 af optjeningsperioden. Hvis bopælstiden er mindre fastsættes en brøkpension svarende til forholdet mellem bopælstiden og 4/5 af optjeningsperioden. Ovennævnte regler gælder for alle, dvs. både danske statsborgere og udlændinge. *Undtagelse:* Ved opgørelsen af bopælstiden sidestilles bopæl i udlandet dog i visse tilfælde med bopæl her i riget: 1. Ophold i udlandet, som er i dansk interesse (forhyring på dansk skib, som udsendt repræsentant for dansk offentlig myndighed, som beskæftiget i offentlig dansk interesse, som ansat i dansk firmas filial eller datterselskab, med henblik på uddannelse), sidestilles med bopæl her i Riget. Det gælder i de fleste tilfælde også ægtefæller eller børn til personer, der optjener ret efter denne bestemmelse. 2) Flygtninge efter udlændingelovens § 7 og § 8 kan få godskrevet opholdstid i oprindelseslandet 3) Personer kan være udstationerede efter FO 883/04 eller efter vores bilaterale konventioner og forblive under dansk lovgivning 4) Borgere omfattet af EF forordning 883/04 om koordinering af sociale sikringsordninger (EU/EØS og Schweiz) optjener ret til dansk pension selvom de ikke har bopæl i Danmark,		

		hvis de udøver lønnet beskæftigelse eller selvstændig virksomhed under dansk lovgivning. Ved udøvelse af lønnet beskæftigelse forstås en person, der som beskæftiget i en arbejdsgivers tjeneste, er omfattet af lovgivningen om Arbejdsmarkedets tilllægspension. Ved udøvelse af selvstændig virksomhed forstås en person, der er medfør af sygedagpengeloven har ret til sygedagpenge på grundlag af anden erhvervsindtægt end lønindtægt.		
I. Opholdskrav	Der er ikke et opholdskrav, men et bopælskrav, jf. H.			
J. Opholdstid	*Hovedregel:* Tre års fast bopæl i Danmark mellem 15 år og 65. år *Undtagelse:* *1)* Flygtninge omfattet af § 7 og § 8 (får medregnet bopæl i oprindelseslandet og et andet land, hvor de anses for at være flygtninge). *2)* Borgere omfattet af EF forordning 883/04 om koordinering af sociale sikringsordninger (EU/EØS og Schweiz). 3) Hvis man kommer fra et land, som Danmark, har indgået overenskomst med om social sikring. Bopæl afgøres som beskrevet under H.			
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Se de enkelte punkter G H I J. Som det fremgår heraf, stilles der for personer omfattet af EF-forordning 883/2004 ikke krav om dansk statsborgerskab eller om bopæl i Danmark som betingelse for at modtage førtidspension. Optjeningstid i et anden medlemsland kan medregnes ved opgørelse af mindstebopælskravet på 3 år, dvs. der kan udbetales førtidspension på grundlag af ned til 1 års bopæl i Danmark, da denne periode kan regnes med ved opgørelsen. Borgere omfattet af EF-forordning 883/04 om koordinering af sociale sikringsordninger (EU/EØS og Schweiz) optjener ret til dansk pension (medregnes i opholdstid efter J og optjening på baggrund af bopæl som grundlag for udmåling af pensionen) selvom de ikke har bopæl i Danmark, hvis de udøver lønnet beskæftigelse eller selvstændig virksomhed under dansk lovgivning. Ved udøvelse af lønnet beskæftigelse forstås en person, der som beskæftiget i en arbejdsgivers tjeneste, er omfattet af lovgivningen om Arbejdsmarkedets tillægspension. Ved udøvelse af			

	selvstændig virksomhed forstås en person, der er medfør af sygedagpengeloven har ret til sygedagpenge på grundlag af anden erhvervsindtægt end lønindtægt.
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	Se de enkelte punkter G H I J J Udlændinge, der har fået opholdstilladelse som flygtninge efter udlændingelovens § 7 og § 8, har ret til folke- og førtidspension uanset statsborgerskab og ved opgørelse af bopælstiden i Danmark medregnes bopælstid i oprindelseslandet fva. kravet om 3 års bopæl her i riget mellem det 15 og 65 år og i forbindelse med udmåling af pensionen på baggrund af bopælsperioden i Danmark. Det samme gælder bopælstid i andre lande, hvori den pågældende har haft bopæl på et grundlag svarende til udlændingelovens § 7. Reglen gælder uanset om pågældende har eller får dansk indfødsret. Medregning af bopælstiden i oprindelseslandet finder kun anvendelse, så længe den pågældende har fast bopæl her i riget. Dog har flygtninge, der er omfattet af EF-forordningerne, krav på at få tider fra hjemlandet regnet med i bopolstiden ved flytning til et land inden for EU/EØS-området eller Schweiz eller til et land som Danmark har indgået aftale om social sikring med (undtagen Autralien). Medregning af bopælstiden i oprindelseslandet finder ikke anvendelse for perioder, hvor der er ret til pension fra oprindelseslandet eller andre lande, hvor den pågældende har haft bopæl på et grundlag svarende til udlændingelovens § 7. Efter udlændingelovens § 7, stk. 1, gives der efter ansøgning opholdstilladelse til en udlænding, hvis udlændingen er omfattet af flygtningekonventionen af 28. juli 1951 (konventionsstatus). Efter udlændingelovens § 7, stk. 2, gives der efter ansøgning opholdstilladelse til en udlænding, hvis udlændingen ved en tilbagevenden til sit hjemland risikerer dødsstraf eller at blive underkastet tortur eller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf (beskyttelsesstatus). En flygtning, der befinder sig uden for Danmark, kan blive genbosat i Danmark efter aftale med De Forenede Nationers Højkommissær for Flygtninge (UNHCR) eller lignende international organisation. Det sker på baggrund af udlændingelovens § 8. Reglerne for flygtninge er ifølge lovforarbejderne indført ”For at sikre at optjening af pension for flygtninge, som får opholdstilladelse efter udlændingeloven, ikke bliver ringere end optjeningstiden for danske statsborgere, foreslår regeringen, at disses bopælstid i oprindelseslandet og andre lande, hvori de pågældende er anerkendt af landets myndigheder efter principper, der i det væsentlige svarer til § 7 i udlændingeloven, sidestilles med bopælstid her i riget, sålænge de har fast bopæl i Danmark. Det samme foreslås at gælde, uanset om de pågældende opnår dansk indfødsret. Ligestilling gælder ikke for perioder, hvor der er optjent ret til pension fra oprindelseslandet og andre lande, hvori de pågældende senere har haft bopæl.” Muligheden for at fjerne de særlige kriterier for flygtninge skal sammenholdes med Danmarks internationale forpligtelser efter blandt andet FN´s flygtningekonvention og den Europæiske menneskerettighedskonvention. Der kan i de konventioner om social sikring, som Danmark har indgået aftale med være fastsat særlige regler for danske statsborgere og flygtninge, for så vidt angår retten til at tage optjent pension pensionen med til konventionslandet. Danmark har indgået aftale om social sikring med følgende lande: Australien, Bosnien-Hercegovina, Canada, Chile, Israel, Kroatien, Makedonien (FYROM), Marokko, Montenegro, New Zealand, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og USA.
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Se de enkelte punkter G H I J. Kravet om statsborgerskab kan være fraveget for udlændinge med mindst 10 års bopæl i Danmark, udlændingen med opholdstilladelse efter udlændingen lovens § 7 og 8 samt borgere, der kommer fra et land, som har indgået en aftale om social sikring med Danmark og er omfattet af konventionens personkreds. Bopælskravet og kravet om 3 år fast bopæl i Danmark mellem det 15. og 65. år kan ligeledes være fraveget for borgere, der kommer fra et land, som har indgået en aftale om social sikring med Danmark, hvis borgeren er omfattet af konventionskreds. Flygtningen omfattet af udlændingelovens § 7 og 8, kan få medregnet bopælstid i oprindelseslandet ved opgørelsen af de 3 år. Danmark har indgået aftale om social sikring med følgende lande: Australien, Bosnien-Hercegovina, Canada, Chile, Israel, Kroatien, Makedonien (FYROM), Marokko, Montenegro, New Zealand, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og USA.

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.3.3. Efterløn **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** Knap 22 mia. kr. (ekskl. skattefri præmie, men inkl. egenbetaling) for stat og kommuner under ét, jf. 2009-regnskabet (2011-pl).**Antal**: 127.300 helårspersoner. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om arbejdsløshedsforsikring m.v.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel: Man skal* • have nået efterlønsalderen, jf. B • have været medlem af en a-kasse i mindst 30 år • have indbetalt efterlønsbidrag i sammenlagt 30 år. • kunne opfylde betingelserne for ret til dagpenge ved ledighed • have indberettet værdien af sin pensionsformue • have bopæl hér i riget, et andet EU/EØS-land eller Schweiz *Overgangsbestemmelser vedr. personer født før 1. januar 1978:* • Personer, der er født før den 1. marts 1952, skal uafbrudt være medlem af en a-kasse fra den 31. marts 1992 til mindst det tidspunkt, hvor medlemmet når efterlønsalderen. Medlemsperioden skal dog mindst udgøre 10 år inden for de sidste 15 år. Personen skal have indbetalt efterlønsbidrag uafbrudt fra den 1. april 1999. • Personer, der er født før den 1. januar 1959, skal uafbrudt være medlem af en a-kasse og indbetale efterlønsbidrag fra den 1. juli 1999 til mindst det tidspunkt, hvor medlemmet når efterlønsalderen. Perioden med medlemskab og indbetaling af efterlønsbidrag skal dog mindst udgøre 20 år inden for de sidste 25 år. For personer, som har indbetalt efterlønsbidrag uafbrudt fra den 1. april 1999, er det tilstrækkeligt, at medlemsperioden udgør mindst 20 år inden for de sidste 25 år. • Personer, der er født i perioden fra den 1. januar 1959 til den 31. december 1975, skal være medlem af en a-kasse og have indbetalt efterlønsbidrag i mindst 25 år. Personen skal desuden uafbrudt have været medlem af en a-kasse og have indbetalt efterlønsbidrag fra den 1. januar 2008 til mindst det tidspunkt, hvor medlemmet når efterlønsalderen. For personer, der er født før den 1. juli 1964, og som uafbrudt har været medlem af en a-kasse og betalt efterlønsbidrag		*Hovedregel:* Man skal bevare medlemskabet af en a-kasse i hele efterlønsperioden. Man skal dog ikke betale efterlønsbidrag efter udstedelsen af efterlønsbeviset eller overgangen til efterløn.	*Hovedregel:* Hvis man udtræder af efterlønsordningen, når man modtager efterløn, kan man ikke genindtræde i ordningen. *Fortrydelsesordning:* En person, der har fravalgt efterlønsordningen og som derfor ikke vil kunne opnå ret til efterløn, kan blive tilmeldt via fortrydelsesordningen, hvis følgende betingelser er opfyldt: • Man er født den 1. juli 1960 eller senere • Hvis man er født før den 1. januar 1973, skal man have været uafbrudt medlem af en a-kasse, fra man fyldte 24 år. • Man må ikke kunne få ret til efterløn inden folkepensionsalderen efter de normale tilmeldingsregler • Man skal betale efterlønsbidrag i mindst 15 år • Man skal tilmeldes efterlønsordningen mindst 15 år før efterlønsalde-

	siden den 1. juli 1999, er det dog tilstrækkeligt, at perioden udgør mindst 20 år inden for de sidste 25 år. • Personer der er født i perioden 1. januar 1976 til 31. december 1977 kunne vente med at starte efterlønsindbetalinger til de fyldte 32 år.			ren. Personer, der er tilmeldt efterløn via fortrydelsesordningen i stedet for gennem den almindelige tilmelding, kan få en reduceret efterlønssats, og der kan ske en nedsættelse af værdien af den skattefri præmie. Størrelsen af nedsættelsen afhænger af, hvor mange år man mangler at betale til efterlønnen i forhold til den almindelige ordning.
B. Alder	*Hovedregel:* Personer, der er født før den 1. januar 1959 skal være fyldt 60 år, før de kan få efterløn. *Undtagelse:* For personer, der er født i perioden 1. januar -30. juni 1959 er efterlønsalderen 60½ år. For personer, der er født i perioden 1. juli -31. december 1959 er efterlønsalderen 61 år. For personer, der er født i perioden 1. januar -30. juni 1960 er efterlønsalderen 61½ år. For personer, der er født i perioden 1. juli 1960 -31. december 1962 er efterlønsalderen 62 år. For personer, der er født efter den 31. december 1962 kan efterlønsalderen blive forhøjet. Beregningen af forhøjelsen finder sted første gang i 2015 og herefter hvert 5. år. Forhøjelsen kan højst ske med 1 år da gangen.			
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Efterlønnen beregnes efter regler om beregning af dagpengesatsen for lønmodtagere eller reglerne om fremgangsmåden ved beregning af arbejdsfortjenesten for selvstændige erhvervsdrivende**.**	*Hovedregel:* Hvis man ikke opfylder 2 års-reglen er efterlønnen 90 pct. af hidtidig arbejdsindtægt, dog højst 91. pct. af dagpengenes højeste beløb. Hvis man opfylder 2 års-reglen er efterlønnen 90 pct. af hidtidig arbejdsindtægt, dog højst et beløb, der svarer til dagpengenes højeste beløb.		
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				

F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	*Hovedregel:* Retten til at overgå til efterløn er bl.a. betinget af, at man opfylder betingelserne for ret til dagpenge ved ledighed. Herunder skal beskæftigelseskravet for ret til dagpenge være opfyldt og man skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet efter de almindelige dagpengeregler.	*Hovedregel:* Hvis man udskyder overgangen til efterløn med mindst 2 år efter udstedelsen af efterlønsbeviset og arbejder mindst 3.120 timer som lønmodtager eller 104 uger i væsentligt omfang som selvstændig erhvervsdrivende, kan man opnå en højere efterlønssats og et lempeligere pensionsfradrag.	*Hovedregel:* Efter overgang til efterløn skal man ikke længere opfylde et beskæftigelseskrav og man skal ikke stå til rådighed for arbejdsmarkedet.	
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Man kan frit tage ophold i et andet EØS-land (og Schweiz) og få udbetalt efterløn. Man kan få udbetalt efterløn, hvis man opholder sig uden for EØS og Schweiz i sammenlagt op til 3 måneder pr. kalenderår. Man kan dog bevare retten til efterløn ved ophold ud over 3 måneder, hvis opholdet strækker sig hen over et årsskifte Det gælder dog ikke, hvis man på forhånd har planlagt at tage fast ophold uden for EØS-området og Schweiz.		*Hovedregel:* Hvis man overskrider 3-måneders grænsen for ophold i et land uden for EØS-området eller Schweiz, kan man ikke længere få udbetalt efterløn..	*Hovedregel:* Fortabes retten til efterløn fordi, at man overskrider 3-måneders grænsen for ophold i et land uden for EØS-området, kan udbetalingen genoptages, når man igen tager ophold inden for EØS eller Schweiz
I. Opholdskrav	*Se under H*			
J. Opholdstid	Ingen krav til opholdstid. Hvis man opfylder betingelserne, der er nævnt under A, har man ret til efterløn.			
K. Kontingentkrav eller medlemskab	Se under A			
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Der skal, som nævnt under A, betales et efterlønsbidrag for at optjene ret til efterløn. Efterlønsbidraget udgør et beløb, der pr. år svarer til 7 gange dagpengenes højeste beløb.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
<u>4.3.4. Fleksydelse</u> **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 1,05 mia. kr. FL11, **Antal:** 6.500 helårspersoner. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om fleksydelse				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Man skal • have nået fleksydelsesalderen, jf. B • før overgang til fleksydelse være visiteret til fleksjob, • betaler fleksydelsesbidrag, • senest fra det 30. år have indbetalt fleksydelsesbidrag eller været medlem af en anerkendt arbejdsløshedskasse og har indbetalt efterlønsbidrag, som ikke senere er tilbagebetalt, i sammenlagt mindst 30 år, • har fået indberettet værdien af pensionsformuen, og • har bopæl her i riget eller i et andet EU/EØS-land. *Overgangsbestemmelser vedr. indbetalinger:* • Personer, der er født før den 1. marts 1952, kan opfylde kravet til optjeningstid ved uafbrudt medlemskab af en a-kasse fra den 31. marts 1992 eller betaling af fleksydelsesbidrag til mindst det tidspunkt, hvor personen når fleksydelsesalderen. Den uafbrudte optjeningstid skal mindst udgøre 10 år inden for de seneste 15 år. Personen skal have betalt efterlønsbidrag fra den 1. april 1999 og fleksydelsesbidrag fra tilmeldingen til fleksydelsesordningen. • Personer, der er født før den 1. januar 1959, kan opfylde kravet til optjeningstid ved medlemskab af en a-kasse og uafbrudt indbetaling af efterlønsbidrag fra den 1. juli 1999 og fleksydelsesbidrag fra tilmeldingen til fleksydelsesordningen til mindst det tidspunkt, hvor personen når fleksydelsesalderen. Optjeningstiden skal mindst udgøre 20 år inden for de sidste 25 år. • Personer, der er født i perioden fra den 1. januar 1959 til den 31. december 1975, kan opfylde kravet til optjeningstid ved uafbrudt medlemskab af en a-kasse og indbetaling af efterlønsbidrag eller fleksydelsesbidrag fra den 1. januar 2008 til mindst det tidspunkt, hvor personen når fleksydelsesalderen. Optjeningstiden skal mindst udgøre 25 år. For		*Hovedregel:* Man skal fortsætte med at betale fleksydelsesbidrag i hele fleksydelsesperioden.	*Hovedregel:* Der er ikke fastsat regler om muligheden for genindtræden i fleksydelsesordningen, hvis man er trådt ud af den. *Fortrydelsesordning:* En person, der har fravalgt fleksydelsesordningen og som derfor ikke vil kunne opnå ret til fleksydelse, kan blive tilmeldt via fortrydelsesordningen, hvis følgende betingelser er opfyldt: • Man skal tilmeldes, samtidig med at man bliver vurderet egnet til fleksjob • man er født den 1. juli 1960 eller senere • hvis man er født før den 1. januar 1973, skal man have været uafbrudt medlem af en a-kasse, fra man fyldte 24 år. • man må ikke kunne få ret til efterløn inden folkepensionsalderen efter de normale tilmeldingsregler • man skal betale efterlønsbidrag i mindst 15

	personer, der er født før den 1. juli 1964, og som har været uafbrudt medlem af en anerkendt arbejdsløshedskasse og uafbrudt har betalt efterlønsbidrag fra den 1. juli 1999 og fleksydelsesbidrag fra tilmeldingen til fleksydelsesordningen, er det dog tilstrækkeligt, at perioden udgør mindst 20 år inden for de sidste 25 år.			år • man skal tilmeldes efterlønsordningen mindst 15 år før efterlønsalderen. Personer, der er tilmeldt fleksydelse via fortrydelsesordningen i stedet for gennem den almindelige tilmelding, kan få en reduceret fleksydelsessats, og der kan ske en nedsættelse af værdien af den skattefri præmie. Størrelsen af nedsættelsen afhænger af, hvor mange år man mangler at betale til fleksydelse i forhold til den almindelige ordning.
B. Alder	*Hovedregel:* Personer, der er født før den 1. januar 1959 skal være fyldt 60 år, før de kan få fleksydelse. For personer, der er født i perioden 1. januar -30. juni 1959 er fleksydelsesalderen 60½ år. For personer, der er født i perioden 1. juli -31. december 1959 er fleksydelsesalderen 61 år. For personer, der er født i perioden 1. januar -30. juni 1960 er fleksydelsesalderen 61½ år. For personer, der er født i perioden 1. juli 1960 -31. december 1962 er fleksydelsesalderen 62 år. For personer, der er født efter den 31. december 1962 kan fleksydelsesalderen blive forhøjet. Beregningen af forhøjelsen finder sted første gang i 2015 og herefter hvert 5. år. Forhøjelsen kan højst ske med 1 år da gangen.			
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Fleksydelsen svarer til den indtægt, som man bl.a. har haft i lønindtægt i fleksjob, har modtaget i ledighedsydelse, kontanthjælp eller sygedagpenge i de sidste 12 måneder før overgangen til fleksydelse. Fleksydelsen kan dog højst udgøre et beløb, der svarer til 91 pct. af sygedagpengenes højeste beløb. *Undtagelse:* Der gælder særlige beregningsregler for selvstændige erhvervsdrivende			
D. Ægtefælle-				

afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Man kan frit tage ophold i et andet EU/EØS-land (og Schweiz) og få udbetalt fleksydelse. Man kan få udbetalt fleksydelse, hvis man opholder sig uden for EØS og Schweiz i sammenlagt op til 3 måneder pr. kalenderår. Man kan dog bevare retten til fleksydelse ved ophold ud over 3 måneder, hvis opholdet strækker sig hen over et årsskifte Det gælder dog ikke, hvis man på forhånd har planlagt at tage fast ophold uden for EU/EØS -området og Schweiz.	-	-	Hvis man overskrider 3-måneders grænsen for ophold i et land uden for EU/EØS-området eller Schweiz, kan man ikke længere få udbetalt fleksydelse. Udbetalingen kan genoptages, når man igen tager ophold inden for EU/EØS-områdeteller Schweiz.
I. Opholdskrav	*Se under H*	-	-	-
J. Opholdstid	Ingen krav til opholdstid. Hvis man opfylder betingelserne, der er nævnt under A, har man ret til fleksydelse.	-	-	-
K. Kontingentkrav eller medlemskab	Se under A			
L. Karensperiode		-	-	-
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Som nævnt under A skal man betale et fleksydelsesbidrag for at optjene ret til fleksydelse. Fleksydelsesbidraget udgør et beløb, der pr. år svarer til 7 gange sygedagpengenes højeste beløb (5.360 kr. i 2011)	-	-	-
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.3.5. Folkepension **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** ca. 102 mia. kr. i 2011 (FL11), **Antal:** ca. 845.000 helårspersoner **Relevant lovgivning (herunder relevante §) § 1-13 og 27-32 i** Lov om social pension En række ØES-lande er ikke om fattet af den nye EF forordning 883/04 om koordinering af sociale sikringsordninger, men af en gammel EF forordning om sociale sikringsordninger EF-forordning 1408/71. Dette er ikke beskrevet i skemaet.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)				*Hovedregel:* Der kan ikke genoptjenes ret til ydelsen. Der er tale om en permanent ydelse.
B. Alder	*Hovedregel:* Personen skal have nået den folkepensionsalder, der er fastsat efter loven.			
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Indkomst og formue har ingen betydning for retten til folkepension. *Undtagelse:* Ydelse af den supplerende pensionsydelse (ældrecheck) er betinget af, at den likvide formue er under en vis grænse.	*Hovedregel:* Folkepension består af et grundbeløb og et pensionstillæg. Herudover kan der efter lovens ydes supplerende pensionsydelse (ældrecheck). - Grundbeløbet indtægtsreguleres på grundlag af pensionistens egne arbejdsindtægter. - Pensionstillæg og supplerende pensionsydelse indtægtsreguleres på grundlag af summen af pensionistens og en eventuelt ægtefælles /samlevers supplerende indtægter. - Ydelse af den supplerende pensionsydelse er betinget af, at pensionistens og en eventuel ægtefælles /samlevers samlede likvide formue ikke overstiger et vist beløb.		
D. Ægtefælle-afhængighed		*Hovedregel:* Folkepensionens grundbeløb er ens for alle. Pensionstillægget er forskelligt for enlige og gifte/samlevende. Pensionstillægget og den supplerende pensionsydelse (ældrecheck) beregnes på grundlag af summen af pensionistens og en ægtefælles/samlevers indkomster		

E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Dansk statsborgerskab *Undtagelse:* 1) Hvis man har haft bopæl i riget i mindst 10 år mellem det fyldte 15. år og folkepensionsalderen heraf mindst 5 år umiddelbart inden folkepensionsalderen. 2) Flygtninge, der har fået opholdstilladelse i Danmark efter § 7 eller § 8 i udlændingeloven 3) Særregler for diplomater 4) Personer omfattet af EF forordning 883/2004 om koordinering af sociale sikringsordninger (EU/EØS og Schweiz) 5) Statsborgere fra et land som Danmark har indgået en konvention med om social sikring og i øvrigt opfylder konventionens betingelser. 6) Personer omfattet af nordisk konvention			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Fast bopæl her i riget eller hyre på dansk skib *Undtagelse:* 1) Dansk statsborger med 30 års bopælstid fra det 15. år til folkepensionsalderen. 2) Personer omfattet af EF forordning 883/2004 om koordinering af sociale sikringsordninger (EU/EØS og Schweiz) 3) Statsborgere fra et land, som DK har indgået en konvention med om social sikring. 4)Borgere, som er omfattet af nordisk konvention. 5)Dansk statsborger med 10 års bopæl her i riget i en periode umiddelbart op til folkepensionsalderen kan medtage pensionen til udlandet 6) Mulighed for dispensation fra Pensionsstyrelsen med hensyn til at medtage pensionen til udlandet.	*Hovedregel:* Retten til fuld folkepension er betinget af 40 års fast bopæl i Danmark i perioden fra det fyldte 15. år til folkepensionsalderen (optjeningsperioden). Hvis bopælstiden er mindre end 40 år, fastsættes en brøkpension svarende til forholdet mellem bopælstiden og 40 år. Ovennævnte regler gælder for alle, dvs. både danske statsborgere og udlændinge. *Undtagelse:* Ved opgørelsen af bopælstiden side-		

	Folkepension består af et grundbeløb og et pensionstillæg. Herudover kan der efter lovens ydes supplerende pensionsydelse (ældrecheck). Pensionstillægget og den supplerende pensionsydelse (ældrecheck) kan som hovedregel ikke udbetales til folkepensionister med bopæl i udlandet. Undtagelse: folkepensionister med ophold i et EU/EØS land eller Schweiz eller nordisk land omfattet af EF-forordning 883/2004 eller nordisk konvention kan også få udbetalt pensionstillæg og supplerende pensionsydelse. Der er praksis for at anse kravet om fast bopæl her i riget for opfyldt under pensionistens midlertidige ophold i udlandet, hvis pensionisten har bevaret en reel faktisk bopæl her i landet. Som midlertidigt ophold i udlandet anses ophold i almindelighed af indtil 1 års varighed. Gentagne udlandsophold anses normalt kun for midlertidige, hvis de ikke strækker sig over mere end 3-4 måneder pr. gang, og de samlede udlandsophold ikke strækker sig udover 6 måneder i løbet af 1 år. OBS: Ved fast bopæl her i riget forstås, at personen har sit hjem i Danmark – dette beror på en konkret vurdering, hvor der blandet andet ses på om personen er tilmeldt folkeregistret, om personen har til hensigt at forblive i landet og hvor længe, om den pågældende har arbejde og betaler skat i landet. Det er ikke tilstrækkeligt, at personen af og til benytter en bolig, hvis personen i øvrigt har fast bopæl med familien i et andet land.	stilles bopæl i udlandet i visse tilfælde med bopæl her i riget, når opholdet i udlandet er i dansk interesse. Borgere omfattet af EF forordning 883/04 om koordinering af sociale sikringsordninger (EU/EØS og Schweiz) optjener ret til dansk pension (medregnes i opholdstid efter J og optjening på baggrund af bopæl som grundlag for udmåling af pensionen) selvom de ikke har bopæl i Danmark, hvis de udøver lønnet beskæftigelse eller selvstændig virksomhed under dansk lovgivning. Ved udøvelse af lønnet beskæftigelse forstås en person, der som beskæftiget i en arbejdsgivers tjeneste, er omfattet af lovgivningen om Arbejdsmarkedets tillægspension. Ved udøvelse af selvstændig virksomhed forstås en person, der er medfør af sygedagpengeloven har ret til sygedagpenge på grundlag af anden erhvervsindtægt end lønindtægt. Førtidspensionister modtager efter overgang til folkepension pension med samme brøk, som førtidspensionen blev beregnet med		
I. Opholdskrav	Der er ikke et opholdskrav, men et bopælskrav jf. H			
J. Opholdstid	*Hovedregel:* Minimum tre års bopæl i Danmark mellem 15 år og 65. år *Undtagelse:* Borgere omfattet af EF forordning 883/2004 om koordinering af sociale sikring i EU/EØS og Schweiz får medregnet optjeningstid i et andet medlemsland ved afgørelse af om 3-års kravet er opfyldt. Hvis man kommer fra et land, som Danmark, har indgået overenskomst med om social sikring. Bopæl afgøres som beskrevet under H.			

K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Se de enkelte punkter G H I J. Som det fremgår heraf, stilles der for personer omfattet af EF-forordning 883/2004 ikke krav om dansk statsborgerskab eller om bopæl i Danmark som betingelse for at modtage folkepension. Endvidere kan de pågældende få udbetalt pensionstillæg og supplerende pensionsydelse, når de opholder sig i et andet medlemsland. Optjeningstid i et anden medlemsland kan endelig medregnes ved opgørelse af mindstebopælskravet på 3 år, dvs. der kan udbetales folkepension på grundlag af ned til 1 års bopæl i Danmark. Ved udøvelse af lønnet beskæftigelse forstås en person, der som beskæftiget i en arbejdsgivers tjeneste, er omfattet af lovgivningen om Arbejdsmarkedets tillægspension. Ved udøvelse af selvstændig virksomhed forstås en person, der er medfør af sygedagpengeloven har ret til sygedagpenge på grundlag af anden erhvervsindtægt end lønindtægt.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	Se pkt. G. Som det fremgår heraf stilles der ikke krav om danske statsborgerskab for flygtninge. (Med virkning fra 1. januar 2011 er de særlige optjeningsregler for flygtninge afskaffet for nytilkomne flygtninge). Den hidtil gældende bestemmelse om at sidestille bopæl i oprindelseslandet finder anvendelse for flygtninge, der er ankommet til Danmark inden 1. januar 2011, og som har opnået folkepensionsalderen før den 1. januar 2021.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Se de enkelte punkter G H I J. Kravet om statsborgerskab kan være fraveget for udlændinge med mindst 10 års bopæl i Danmark, udlændingen med opholdstilladelse efter udlændingen lovens § 7 og 8 samt borgere, der kommer fra et land, som har indgået en aftale om social sikring med Danmark og er omfattet af konventionens personkreds. Bopælskravet og kravet om 3 år fast bopæl i Danmark mellem det 15. og folkepensionsalderen kan ligeledes være fraveget for borgere, der kommer fra et land, som har indgået en aftale om social sikring med Danmark, hvis borgeren er omfattet af konventionskreds. Danmark har indgået aftale om social sikring med følgende lande: Australien, Bosnien-Hercegovina, Canada, Chile, Israel, Kroatien, Makedonien (FYROM), Marokko, Montenegro, New Zealand, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og USA.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.3.6. Reintegrationsbistand **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: 6,2 mio. kr. (FL 11) **Antal**: 210 **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Repatrieringslovens §§ 3 og 10, bekendtgørelse om betingelserne for og fremgangsmåden ved udbetaling af reintegrationsbistand				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Udlændinge, som er omfattet af personkredsen i lovens § 3, stk. 1 eller 7, og som frivilligt ønsker at vende tilbage til sit hjemland eller tidligere opholdsland med henblik på at tage varig bopæl, er berettiget til repatrieringsstøtte. Det drejer sig om flygtninge, familiesammenførte til flygtninge og andre familiesammenførte under nærmere angivne betingelser.	*Hovedregel:* Ydelsens størrelse er afhængig af, hvilket land udlændingen repatrierer til. De enkelte lande er opdelt i to landegrupper opdelt efter leveomkostningsniveauet i det pågældende land. Udlændingen kan vælge enten at modtage ydelsen hver måned i 5 år eller 80 % af ydelsen livslangt. Gruppe 1: 2.500 kr. pr. måned (5 år) Gruppe 2: 4.500 kr. pr. måned (5 år)		*Hovedregel:* En udlænding, der én gang har modtaget repatrieringsstøtte, jf. lovens § 7, og/eller reintegrationsbistand, jf. § 10, og som har fortrudt repatriering og er vendt tilbage til Danmark, kan godt ved forsøg på ny repatriering modtage reintegrationsbistand på ny.
B. Alder	*Hovedregel:* Udlændingen skal være fyldt 55 år, eller opfylde betingelser for at modtage førtidspension eller være fyldt 50 år og på grund af sin helbredstilstand eller lignende forhold ikke antages at kunne skaffe sig et forsørgelsesgrundlag i hjemlandet.			
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Det er en betingelse for at yde reintegrationsbistand, at udlændingen ikke selv er i besiddelse af tilstrækkelige midler, der kan dække behovet dertil, jf. bekendtgørelsens § 4, stk. 1. *Modif:* 1) Kommunen ser bort fra formuebeløb på halvdelen af det beløb, som udlændingen ville kunne modtage i reintegrationsbistand i 5 år. 2) Der ses endvidere desuden bort fra den del af en formue, der er nødvendig for at kunne bevare eller opnå en nødvendig boligstandard, eller som bør bevares af hensyn til udlændingens eller familiens erhvervs- og uddannelsesmuligheder. 3) Der ses desuden bort fra erstatning for tab af erhvervsevne, der udbetales som følge af personskade efter lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser, lov om erstatningsansvar eller lov om forsikring som følge af arbejdsskader. 4) Der ses endvidere bort fra formue, der er opstået som følge af udbetaling af godtgørelse for varigt mén og ikke-økonomisk skade	*Hovedregel:* Pension, der medtages ved repatriering i medfør af lov om social pension, lov om højeste, mellemste, forhøjet almindelig og almindelig førtidspension m.v. eller bilaterale aftaler om social sikring mellem Danmark og andre lande, fradrages i reintegrationsbistanden, jf. lovens § 10, stk. 4.		

	samt ydelser fra godkendte sociale fonde, stiftelser, foreninger m.v., der er fritaget for beskatning for modtageren, jf. ligningslovens § 7, nr. 22. 5) Der ses endelig bort fra løbende indtægter på op til det beløb, den pågældende vil kunne modtage i reintegrationsbistand om måneden, jf. bekendtgørelsens § 4, stk. 2-6.			
D. Ægtefælle-afhængighed	Ægtefællers økonomiske situation vurderes samlet, jf. bekendtgørelsens § 4, stk. 7.			
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Udlændinge med opholdstilladelse som flygtning m.v., familiesammenført til flygtninge m.v. eller som familiesammenført til andre end flygtninge m.v., jf. § 3, stk. 2-4, jf. stk. 1, er omfattet af repatrieringslovens personkreds. Udlændinge, der har opholdstilladelse på andet grundlag end nævnt i § 3, stk. 2-4, kan ansøge integrationsministeren om at blive anset for omfattet af loven, jf. § 3, stk. 7. Bestemmelsen tager sigte på de udlændinge, der har fået opholdstilladelse før udlændingeloven fra 1983 samt deres efterkommere (f.eks. gæstearbejdere). Arbejdskraftsindvandrere fra 3. lande er som udgangspunkt ikke omfattet af repatrieringsloven, jf. dog § 3, stk. 7. Deres familiemedlemmer, som har haft opholdstilladelse i 5 år, er omfattet af repatrieringsloven, jf. § 3, stk. 4. Danske og nordiske statsborgere samt statsborgere fra EU/EØS-landene og Schweiz kan ikke modtage hjælp til repatriering.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Det er en betingelse for at modtage reintegrationsbistand, at udlændingen opgiver sin bopæl, hvorved opholdstilladelsen i Danmark som udgangspunkt bortfalder. Flygtninge m.v. har dog en 12 måneders fortrydelsesret efter udlændingelovens § 17 a, som indebærer, at opholdstilladelsen ikke anses for bortfaldet. Fortrydelsesretten kan efter ansøgning forlænges i yderligere 12 måneder.		Bistanden udbetales først efter udrejsen fra Danmark og de løbende udbetalinger fordrer, at udlændingen fortsat opholder sig i hjemlandet eller det tidligere opholdsland.	

	Ydelsen kan i sagens natur medtages til hjemlandet.			
I. Opholdskrav	Udlændingen skal som udgangspunkt opholde sig i Danmark, når ansøgningen indgives.			
J. Opholdstid	Ansøger skal have haft opholdstilladelse i Danmark i mindst 5 år, jf. lovens § 10, stk. 1, nr. 3.			
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Danske og nordiske statsborgere samt statsborgere fra EU/EØS-landene og Schweiz kan ikke modtage reintegrationsbistand.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
<u>4.4.1. Hjælp efter §§ 27 og 27 a i lov om aktiv socialpolitik</u> **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 176 mio. kr. FL11, **Antal:** 2.300 helårspersoner. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om aktiv socialpolitik §§ 27 og 27 a ect.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Der skal være indtrådt en social begivenhed jf. § 11, stk. 1, hvoraf det følger, at det er en betingelse for at modtag kontanthjælp, 1) at ansøgeren har været ude for ændringer i sine forhold, fx i form af sygdom, arbejdsløshed eller samlivsophør, 2) at ændringerne bevirker, at ansøgeren ikke har mulighed for at skaffe det nødvendige til sin egen eller familiens forsørgelse, og 3) at behovet ikke kan dækkes gennem andre ydelser. *Undtagelse:*		*Hovedregel:* Når den sociale begivenhed bortfalder, vil man ikke længere være berettiget til kontanthjælp.	*Hovedregel:* Man genoptjener ikke retten. Der skal være indtrådt en ny social begivenhed for igen at være berettiget til hjælp.
B. Alder	*Hovedregel:* **§ 27** For at få hjælp efter § 27, skal personen tillige have nået efterlønsalderen. Til personens børn under 18 år, der ikke er berettiget til børnetilskud, ydes ét månedligt støttebeløb, uanset antallet af børn. **§ 27 a** For at få hjælp efter § 27 a, skal personen have ret til en brøkførtidspension. Denne ret kan tidligst ske med virkning fra det fyldte 18 år og kan længst ydes indtil folkepensionsalderen.	*Hovedregel:* **§ 27** Hjælpen udgør et månedligt beløb, der svarer til, hvad der ydes en gift folkepensionist uden andre indtægter end folkepensionen. **§ 27 a** Ankestyrelsen har truffet principafgørelserne 1-11 til 3-11 om udmåling af supplement til brøkpension. Herefter er en brøkførtidspensionist berettiget til at få suppleret brøkpensionen til niveauet for den hjælp, som pågældende ville have været berettiget til, hvis hjælpen skulle udmåles efter aktivlovens almindelige regler om løbende hjælp til forsørgelse. Kommunen skal beregne hjælpen. Kommunen skal efterfølgende efter en konkret vurdering af de økonomiske forhold tage stilling til, om der er ret til yderligere supplement til brøkpensionen, dog højst op til fuld førtidspension.		
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Kommunen kan ikke yde hjælp, hvis ansøgeren og ægtefællen har		*Hovedregel:* Det følger af afgørelser fra Ankesty-	*Hovedregel:* Formue over 10.000 kr., for ægte-

	formue eller indkomst, som kan dække det økonomiske behov. *Undtagelse:* 1) Kommunen ser dog bort fra beløb på op til 10.000 kr., for ægtefæller 20.000 kr. 2) Der ses desuden bort fra den del af en formue, der er nødvendig for at kunne bevare eller opnå en nødvendig boligstandard, eller som bør bevares af hensyn til ansøgerens og familiens erhvervs- eller uddannelsesmuligheder. 3) Der skal tillige ses bort fra erstatning for tab af erhvervsevne, der udbetales som følge af personskade efter a)lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser, b)lov om erstatningsansvar eller c) lov om arbejdsskadesikring.		relsen, at hvis man kommer til formue, skal man leve af denne formue, før man igen kan modtage kontanthjælp. *Undtagelse:* Har man forfalden gæld, kan formuen under særlige omstændigheder anvendes til at dække gælden.	fæller 20.000 kr., skal være brugt.
D. Ægtefælle-afhængighed		*Hovedregel:* Ydelsen tildeles personen, men er en variabel af den anden ægtefælles indtægt. *Undtagelse*: Ved skilsmisse og separation mv.		
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Det følger af § 3 i lov om aktiv socialpolitik, at enhver, der opholder sig lovligt her i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Det er en pligt for at modtage hjælpen, at man opholder sig i landet. Det følger således indirekte heraf, at man skal være bosiddende i Danmark.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Enhver, der opholder sig lovligt her i landet, har ret til hjælp efter denne lov, hvis betingelserne i øvrigt er opfyldt. *Undtagelse:* Ret til ophold i udlandet i helt særlige situationer.		*Hovedregel:* Forlader man landet, ophører retten til at modtage hjælp efter §§ 27 eller 27 a.	

J. Opholdstid	*Hovedregel:* Til personer, der ikke opfylder opholdskravet, kan der ikke ydes hjælp efter § 27, men der kan i stedet udbetales starthjælp. Retten til hjælp efter § 27 er tillige betinget af, at ansøgeren har opholdt sig her i riget i sammenlagt 7 år inden for de seneste 8 år. Retten til hjælp efter § 27 a med et beløb op til størrelsen af kontant-hjælp er tillige betinget af, at ansøgeren har opholdt sig her i riget i sammenlagt 7 år inden for de seneste 8 år. Til personer, der ikke opfylder opholdskravet, kan hjælpen efter § 27 a, udbetales med et beløb op til størrelsen af starthjælpen. *Undtagelse:* Ophold i udlandet på militær mission for den danske stat under instruktion af forsvaret, ligestilles med ophold her i riget. Det samme gælder ophold i udlandet, hvor personen af den danske stat er stillet til rådighed for militær mission under instruktion af udenlandsk eller international myndighed (reglen er endnu ikke vedtaget, men forventes at træde i kraft d. 1. 1. 2011)			
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Kravet om, at ansøgeren skal have opholdt sig her i riget i sammenlagt 7 år inden for de seneste 8 år, og kravet om ordinær fuldtidsbeskæftigelse i Danmark i 2 år og 6 måneder inden for de seneste 8 år, gælder ikke for EU/EØS-borgere, i det omfang disse efter EU-retten er berettigede til hjælpen. Dette vil typisk være gældende for EU-arbejdstagere. EU/EØS-borgere kan opfylde bopælskravet ved sammenlægning af optjeningsperioder i andre EU/EØS lande.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.4.2. Børne- og ungeydelse **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 14,5 mia. (FL11), **Antal:** 1,2 mio. børn (FL11) fordelt på ca. 685.000 familier **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om en børne- og ungeydelse (børne- og ungeydelsesloven)				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	En ydelsesmodtager skal have et eller flere børn i alderen 0-17 år.	Se B.2.	En ydelsesmodtager skal blive ved med at have et eller flere børn i alderen 0-17 år.	En ydelsesmodtager får et eller flere børn.
B. Alder	Der er ingen minimumsalder for ydelsesmodtageren, men vedkommendes barn skal være mellem 0 og 17 år.	Ydelsesniveauet differentieres afhængigt af barnets alder. For 0-2- årige gives mest, mens der for 3-6-årige udbetales mindre og mindst til 7-14-årige og 15-17-årige.	-	-
C. Indkomst og formue	Indkomst- og formueuafhængig.	Se B.2.	-	-
D. Ægtefælle-afhængighed	Ingen	Se B.2.	-	-
E. Husstandsafhængig	-	Se B.2.	-	-
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	*Hovedregel:* Fra januar 2012 skal enhver ydelsesmodtager have boet eller arbejdet i Danmark i 2 år inden for de seneste 10 år for at opnå ret til fuld ydelse. Ved arbejde eller bopæl i minimum 6 måneder udbetales dog et forholdsmæssigt beløb af den fulde ydelse afhængigt af bopæls- eller opholdstidens længde.	Se B.2.	Fra 2012 skal ydelsesmodtageren løbende opfylde kravet om 2 års bopæl eller arbejde i Danmark inden for de seneste 10 år for at modtage fuld ydelse. Er man f.eks. i 2012 berettiget til fuld ydelse, vil man ikke kunne kræve samme ret, hvis man rejser ud af landet og først kommer tilbage 11 år efter uden i øvrigt at have arbejdet i landet.	For at optjene ret til fuld ydelse, skal vedkommende tage bopæl eller arbejde i landet i 2 år inden for de seneste 10 år.
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Ingen særlige krav. *Undtagelse:* Flygtninge m.v. skal som minimum have opholdstilladelse i Danmark.	Se B.2.	-	-
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Barnet skal faktisk opholde sig her i landet. *Undtagelse 1:* Gælder ikke børn af EU/EØS-borgere. *Undtagelse 2:*	Se B.2.	-	Hvis barnet kommer tilbage til Danmark, vil der igen være grundlag for at udbetale børne- og ungeydelse.

	Gælder ikke ved ferieophold af kortere varighed samt uddannelsesmæssige udenlandsophold, som f.eks. high school-ophold.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Den person der har forældremyndigheden over barnet eller har taget barnet i pleje med henblik på adoption, skal være fuldt skattepligtig efter kildeskatteloven § 1. Af kildeskatteloven § 1 fremgår bl.a., at de personer er skattepligtige til Danmark, er personer der har bopæl her i landet, personer der opholder sig i et tidsrum af mindst 6 måneder, danske statsborgere der gør tjeneste uden for landet m.v.	Se B.2.	-	-
J. Opholdstid	*Hovedregel:* I dag er der ikke krav til opholdstiden. Har en ydelsesberettigede kun opfyldt betingelserne for udbetaling i en del af et kvartal, udbetales ydelsen forholdsmæssigt. *Nye regler fra 2012:* Fra januar 2012 skal enhver ydelsesmodtager have boet eller arbejdet i Danmark i 2 år inden for de seneste 10 år for at opnå ret til fuld ydelse. Ved arbejde eller bopæl i minimum 6 mdr. udbetales dog et forholdsmæssigt beløb af den fulde ydelse. *Undtagelse:* Overgangsreglerne	Se B.2.	-	-
K. Kontingentkrav eller medlemskab	-	Se B.2.	-	-
L. Karensperiode	Se J.1.	Se B.2.	-	-
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	-	Se B.2.	-	-
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	EU/EØS-borgere kan i henhold til forordning 883/04 fravige betingelserne i § 2 i lov om en børne- og ungeydelse for at få udbetalt ydelsen. EU/EØS-borgere er derfor berettigede til at modtage fuld børne- og ungeydelse, når de er omfattet af dansk arbejdsmarkedslovgivning, dvs. når de fysiske arbejdstagere i Danmark. Hermed fraviges også kravet om, at barnet/børnene skal opholde sig her i landet.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	*Hovedregel:* Flygtninge m.v. skal som minimum have opholdstilladelse for at være ydelsesberettiget. Der er ikke særegne regler for denne gruppe i øvrigt.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Tredjelandsstatsborgere er ikke omfattet af forordning 833/04 og skal derfor opfylde ordlyden af kravene for udbetaling i lov om en børne- og ungeydelse § 2.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.4.3. Børnetilskudsloven Samlede offentlige udgift og evt. personomfang: **Udgift:** Samlet udgiftsbevilling 2.267,6 mio. kr. Note: Statens udgift til forskudsvis udbetaling af børnebidrag for 2009: 425 mio. kr. Relevant lovgivning pr. 10. januar 2011: Lovbekendtgørelse nr. 439 af 14. maj 2009 om børnetilskud og forskudsvis udbetaling af børnebidrag. Lov nr. 1609 af 22. december 2010 om ændring af lov om en børnefamilieydelse og lov om børnetilskud og forskudsvis udbetaling af børnebidrag.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Lovens ydelser er faste sociale ydelser, der i særlige tilfælde kan ydes til børn under 18 år. Der findes 3 slags generelle børnetilskud: • Ordinært børneskud som ydes til børn af enlige forsørgere og af forældre, der begge modtager folkepension eller førtidspension. • Ekstra børnetilskud, som ydes til enlige forsørgere, der har barnet hos sig. Der ydes kun et ekstra børnetilskud, uanset antal børn. • Særligt børnetilskud, som bl.a. ydes til børn, hvor den ene eller begge forældre er døde eller hvis faderskabet ikke kan fastslås. Hertil kommer specielle ydelser til særlige grupper, flerbørnstilskud, adoptionstilskud og et særligt tilskud til forældre under uddannelse.	Der er tale om faste sociale ydelser. Fra 1. januar 2012 gælder et optjeningsprincip for børnetilskud. Med lov (nr. 1609 af 22. december 2010) indføres et optjeningsprincip, hvorefter mindst en af de personer, der har forsørgelsespligt over for barnet skal have haft bopæl eller beskæftigelse Danmark i 2 år inden for de seneste 10 år for at få fuld ydelse. Der vil være optjent ret til 25 pct. af den fulde ydelse efter et halvt års bopæl eller beskæftigelse i Danmark og 50 pct. efter 1 år osv. Efter 2 års bopæl i Danmark vil der således været optjent ret til fuld ydelse.	*Hovedregel:* Når man ikke længere er reelt enlig bortfalder retten til børnetilskud.	*Hovedregel:* Hvis man igen kan anses for at være reelt enlig forsørger, kan man igen få ret til børnetilskud.
B. Alder	Der kan ydes børnetilskud til børn under 18 år.			
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Der er tale om faste sociale ydelser.			
D. Ægtefælle-afhængighed	Der er ikke ret til ydelser efter loven, hvis barnet har indgået ægteskab.			
E. Husstandsafhængig	Retten til ydelser berøres ikke af, at en ung selv har et barn, der kan have ret til ydelser efter loven.			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Se punkt I og J.			

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel* Efter de gældende regler for børnetilskud er det et krav, at barnet eller mindst en af forældrene har fast bopæl i Danmark i 1 år. For særligt børnetilskud kræves fast bopæl i de seneste 3 år. Ved fast bopæl forstås efter børnetilskudsloven, at en person har sit hjem i Danmark. Det afgørende er, at opholdet har fast karakter, og der lægges vægt på, at pågældende er tilmeldt folkeregisteret. Kravet om fast bopæl anses efter praksis for opfyldt under midlertidigt ophold i udlandet af indtil 1 års varighed. Gentagne udlandsophold anses for midlertidige, hvis de ikke strækker sig over mere end 3-4 måneder pr. gang, dog således at de samlede udlandsophold ikke overstiger 6 måneder inder for 1 år. *Undtagelse:* Kravet om bopæl fraviges i forhold til EU-retten. Det betyder at EU-borgere, som tager bopæl i Danmark, straks ved tilflytningen til Danmark, sidestilles med danske statsborgere i forhold til retten til optjening af børnetilskud. Det betyder f. eks., at en EU/EØS-borger kan optjene 25 pct. af fuldt børnetilskud efter 6 måneders beskæftigelse eller bopæl i Danmark, selv om vedkommende bevarer sin faste bopæl i sit hjemland.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Barnet eller den af forældrene, der har forældremyndigheden over barnet har danske indfødsret eller mht. ordinært og ekstra børnetilskud har haft fast bopæl her i landet i det seneste år. *Undtagelse:* Betingelsen om dansk indfødsret/fast bopæl gælder dog ikke for udlændinge, som har fået opholdstilladelse i Danmark efter § 7 (de facto flygtninge) eller § 8 (kvoteflygtninge) i udlændingeloven. Betingelsen om dansk indfødsret/fast gælder også for EU/EØS borgere. Personer med hjemsted i et hvilket som helst EU/EØS-land optjener ret til dansk børnefamilieydelse og børnetilskud, når de tager arbejde her i landet.	*Hovedregel:* Hvis EU-borgeren, som er arbejdstager i Danmark, har en ægtefælle, der er beskæftiget i sit hjemland indenfor EU, skal Danmark alene udbetale forskellen mellem det beløb, ægtefællen har krav på fra sit hjemland, og den danske ydelse.	*Hovedregel:* En ret erhvervet ved fast bopæl bevares uanset senere fravær, når pågældende på ny får fast bopæl her.	
J. Opholdstid	*Hovedregel:* Indførelse af et optjeningsprincip for børnetilskud betyder at borgere der skal opfylde bopælskravet, der åbner for retten til børnetilskud, samtidig skal opfylde optjeningsprincippet på 2 års bopæl eller be-			

	skæftigelse (for ret til fuld ydelse, jf. beskrivelsen af optjeningsprincippet under punkt A) *Undtagelse:* Der henvises til de undtagelse, der er nævnt under punkt I.			
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Som følge af EU-retten ligestilles lønnet beskæftigelse og udøvelse af selvstændig erhvervsvirksomhed med bopæl i Danmark. Personer med hjemsted i et hvilket som helst EU/EØS-land optjener derfor ret til dansk børnetilskud, når de tager arbejde her i landet.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	Personer, der får opholdstilladelse efter udlændingelovens øvrige bestemmelser (dvs. ud over udlændingelovens § 7 og § 8) må som andres udlændinge opfylde lovens krav om fast bopæl her i landet på hhv. 1 og 3 år for ret til ydelser efter børnetilskudsloven. Der henvises desuden til optjeningsprincippet, som er beskrevet under punkt A)			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Der henvises til punkt J.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.4.4. Boligstøtte: **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 11,7 mia. kr. FL11**, Antal:** 516.000 (1. april 2010). **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om individuel boligstøtte**.**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Individuel boligstøtte ydes med det generelle sigte at sikre befolkningsgrupper med lavere indtægter, herunder børnerige familier og pensionister, mulighed for at skaffe sig og opretholde en rimelig bolig. Boligstøtte beregnes på grundlag af lejens størrelse, husstandens indkomst samt boligens areal og husstandens sammensætning.		*Hovedregel:* Betingelserne skal kontinuerligt være opfyldt.	*Hovedregel:* Hvis betingelserne på ny er opfyldt, kan den pågældende igen få boligstøtte
B. Alder	*Hovedregel:* Man skal som udgangspunkt være fyldt 18 for at kunne modtage boligstøtte. *Undtagelse:* Hvor værgen underskriver. Ifølge gældende praksis, kan en person under 18 år leje en bolig og modtage boligstøtte, hvis forældrene/værge skriver under på lejekontrakt og boligstøtteansøgning.			
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Husstandens indkomst og formue indgår i beregningen af boligstøtte.			
D. Ægtefælle-afhængighed	*Hovedregel:* Ægtefællen medregnes som medlem af husstanden ved beregning af boligstøtte			
E. Husstandsafhængig	*Hovedregel:* Som medlem af husstanden medregnes: ansøgeren, dennes ægtefælle, hjemmeværende børn og andre, der har fast ophold i lejligheden uden at være logerende. *Undtagelse:* Personer, der alene opholder sig i en bolig på grund af en ansøgning om opholdstilladelse efter udlændingeloven, anses ikke for at have fast bopæl her i landet og betragtes hverken som husstandsmedlem eller logerende.	*Hovedregel:* Hvis der efter lov om børne- og ungeydelse træffes afgørelse om, at et barns ophold her i landet ikke er opfyldt, medregnes barnet ikke i beregningen af boligstøtte.		*Hovedregel:* Når betingelsen om barnets ophold her i landet opfyldes igen, medregnes barnet igen i boligstøtten.

F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Er ikke reguleret i loven. Udenlandske statsborgere kan få boligstøtte på lige fod med danske statsborgere, såfremt de har fast bopæl her i landet. Retten til boligydelse (til pensionister) er betinget af, at personen samtidig ikke alene har opnået ret til udbetaling af, men faktisk modtager dansk social pension.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Retten til boligstøtte er betinget af, at ansøgeren har fast bopæl her i landet og at ansøgeren benytter en bolig her i landet til helårsbeboelse. *Undtagelse:* Personer, der opholder sig i Danmark alene på grundlag af en ansøgning om opholdstilladelse efter udlændingeloven – herunder asylansøgere – har ikke fast bopæl her i landet og kan derfor ikke som støtteansøgere opnå boligstøtte. Udbetaling af boligstøtte forudsætter, at den pågældende har fået enten varig eller midlertidig opholdstilladelse efter udlændingeloven. Ved midlertidigt ophold i udlandet – normalt ikke over 6 måneder – er formodningen for, at der stadig er tale om fast bopæl.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Se under pkt. H. om bopælspligt.			
J. Opholdstid	*Hovedregel:* Se under pkt. H om bopælspligt			
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Ejere eller andelshavere i private andelshavere, der modtager folkepension, har efter ansøgning ret til boligstøtte. Retten omfatter tillige personer, der har bopæl i Danmark, og som modtager en tilsvarende udenlandsk alderspension, som EF-forordninger om koordinering af de sociale sikringsordninger finder anvendelse på.			

	Retten til boligstøtte for førtidspensionister omfatter tillige personer, der har bopæl i Danmark, og som modtager en tilsvarende udenlandsk pension, som EF-forordninger om koordinering af de sociale sikringsordninger finder anvendelse på.
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	Særlige regler om beboerindskudslån (kommunal garantistillelse) men ikke i forhold til boligydelse eller boligsikring.
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
<u>4.4.5. Enkeltydelser efter aktivlovens kapitel 10, §§ 81-85</u> **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 492 mio. kr. i 2011 (FL 2011**) Antal:** 59.000 helårsmodtagere **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om aktiv socialpolitik kapitel 10: § 81 – upåregnelige enkeltudgifter § 82 – sygebehandling, medicin o.lign. §§ 83-84 – særlig hjælp vedr. børn § 85 – hjælp til flytning				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Der skal være indtrådt en social begivenhed, jf. lovens § 11, stk. 1. Hjælpen ydes efter en konkret, individuel vurdering af det økonomiske behov og udgiftens nødvendighed. Hjælpen er trangsbestemt og subsidiær i forhold til andre støttemuligheder. *Undtagelse:* Hjælp efter § 81 forudsætter som udgangspunkt, at ansøgeren har været ude for ændringer i sine forhold (social begivenhed) og at udgiften har været upåregnelig. Efter samme bestemmelse kan der undtagelsesvis i helt særlige tilfælde ydes hjælp til enkeltudgifter der har kunnet forudses, hvis afholdelse af udgiften er helt afgørende for ansøgeren og dennes familie.	a) Økonomiske kriterier – den der søger hjælp, og/eller dennes ægtefælle, skal være afskåret fra selv at kunne dække udgiften. b)Trangsvurdering, som foretages af kommunen, skal godtgøre, at udgiften er rimeligt begrundet og nødvendig.	*Hovedregel:* Der er tale om skattefri éngangsydelser – dvs. der skal foretages en ny, konkret og individuel vurdering hver gang et behov måtte opstå.	*Hovedregel:* Se forudgående rubrik
B. Alder	*Hovedregel:* Man skal som udgangspunkt være fyldt 18 år *Undtagelse:* Folkepensionister og førtidspensionister på gl. ordning kan ikke søge hjælp efter §§ 81-85, da pensionisten kan søge udgifterne dækket via helbredstillæg og personligt tillæg efter lov om social pension og lov om højeste, mellemste, forhøjet almindelig og almindelig førtidspension mv.			
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Man skal som udgangspunkt være afskåret fra selv at kunne dække udgiften – hvis man har formue kan hjælpen ikke ydes *Undtagelse:* Se skema vedr. kontanthjælp (mulighed for at bortse fra mindre formue – op til 10.000 for enlige, 20.000 for ægtefæller)			Se forudgående rubrik

D. Ægtefælle-afhængighed	Ja	*Hovedregel:* Hvis ægtefællen har økonomisk mulighed for at dække udgiften, kan hjælp ikke opnås. Hvis ægtefællen kan dække en del af udgiften nedsættes hjælpen.		
E. Husstandsafhængig	Der tages hensyn til familiens samlede behov, idet der ses på både ansøgerens og families samlede behov og muligheder for at klare sig			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Forudsætter lovligt ophold (processuelt ophold er omfattet).			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Betingelse for at modtage hjælp, at man opholder sig her i landet – dvs. indirekte krav om bopæl, jf. skema om kontanthjælp.			
I. Opholdskrav	*Hovedreglen:* Enhver der opholder sig lovligt i DK, har ret til hjælp efter loven *Undtagelser:* 1. Der kan under visse betingelser ydes hjælp til rejseudgifter i forbindelse med samvær med børn, der er ført til udlandet uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren, § 83, stk. 2. 2. Under visse betingelser kan der ydes hjælp til flytning til udlandet, hvis tilknytning til vedkommende land, § 85, stk. 2			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Nej, almindelige regler som skitseret			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	Nej, almindelige regler som skitseret			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Nej, almindelige regler som skitseret			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.4.6. Efterlevelseshjælp **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 1,5 mio. kr. (2011), **Antal:** ingen tilgængelige tal for antal modtagere **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om aktiv socialpolitik kap, 10 a, § 85 a				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Ægtefælle eller samlever, med hvem der har været samliv og fælles bopæl her i landet de seneste 3 år, afgået ved døden	*Hovedregel:* Hjælpen udmåles på baggrund af økonomiske kriterier, og reguleres i forhold til indkomst og formue, jf. nedenfor pkt. C 2		
B. Alder	*Hovedregel:* Fyldt 18 år *Undtagelse:* Efterlevende ægtefæller/samlevere med ret til efterlevelsespension efter § 48 i lov om social pension, eller § 47 i lov om højeste, mellemste, forhøjet almindelig og almindelig førtidspension			
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Efterlevelseshjælpen kan ikke ydes, hvis den efterlevende ægtefælle/samlevers årsindtægt er 336.059 kr. (2011) eller derover.	*Hovedregel:* Efterlevelseshjælpen er et engangsbeløb, der afhænger af den efterlevendes indtægt og formue. Efterlevelseshjælpen kan højst udgøre 13.064 kr. Hvis den beregnede årsindtægt er større end 215.080 kr. nedsættes hjælpen. I beregningen af årsindtægten indgår også et formuetillæg, hvis formuen overstiger 134.422 kr.		
D. Ægtefælle-afhængighed	*Hovedregel:* Der skal have været et samlivsforhold på fælles bopæl, men ikke nødvendigvis ægteskab			
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Efter § 3 i lov om aktiv socialpolitik, har enhver, der opholder sig lovligt her i landet, ret til hjælp efter loven. *Undtagelse:* Opholdskravet fraviges for EU/EØS borgere, jf. nedenfor			

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Fælles bopæl med afdøde her i landet i mindst 3 år. *Undtagelse:* Bopælskravet fraviges for EU/EØS-borgere omfattet af forordning 883/04. Efterlevelseshjælp kan udbetales til danske og EU/EØS borgere med bopæl i et EU/EØS-land			
I. Opholdskrav	Ja, i et EU/EØS-land			
J. Opholdstid	Krav om sammnenlagt 3 års samliv i EU/EØS-land			
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Ja, fravigelse af bopælskravet for personer omfattet af EF-forordning 883/04 og/eller 1408/71. Kan opfylde kravet om 3 års fælles bopæl med bopælstid inden for EU/EØS området.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	Nej omfattet af almindelige regler			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Nej, omfattet af almindelige regler			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.4.7. Varmetillæg **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 460,4 mio kr. i 2011 – **Antal**: 250.000 modtagere **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om social pension, § 14, stk. 1 Lov om højeste, mellemstem forhøjet almindelig og almindelig førtidspension m.v. § 17				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Kan ydes til folkepensionister og førtidspensionister på den gamle ordning	Kommunen beregner varmetillægget på grundlag af gennemsnittet af tre års dokumenterede udgifter til varme.	Beløbet ændres kun, hvis der sker væsentlige ændringer i varmeudgiften	Se pkt. A 3
B. Alder	Nået folkepensionsalderen eller tilkendt førtidspension efter reglerne gældende før 1. januar 2003			
C. Indkomst og formue	Den personlige tillægsprocent afgør, hvor stor en del af det beregnede varmetillæg, der kan udbetales. For at få udbetalt et varmetillæg, skal den personlige tillægsprocent være større end 0. Er tillægsprocenten 100, får pensionisten hele det beregnede varmetillæg. Er tillægs-procenten sat ned, får pensionisten udbetalt mindre i varmetillæg. Formuen har ingen betydning for muligheden for varmetillæg, som kan ydes både til ejere og lejere. Der kan ikke ydes tillæg til udgifter til drift og vedligeholdelse af varmekilden, fx reparation af fyr. .	Pensionisten skal selv betale en del af varmeudgiften. Enlige skal selv betale de første 4.400 kr. om året (2011). Hvis pensionisten er gift eller samlevende, er beløbet 6.600 kr. (2011). Desuden er der et maksimum på 20.700 kr. (2011)for, hvor stor en varmeudgift, der kan ydes tillæg til. Beregningen af tillæg medtager derfor kun varmeudgifter op til 20.700 kr. Hvis der er mere end to voksne i boligen, sættes varmeudgiftens maksimum op med 6.200 kr. (2011) pr. person over 18 år.	Konkret beregning – udbetales indtil der sker væsentlige ændringer	Se pkt. C 3.
D. Ægtefælle-afhængighed	Ja, hvis pensionisten er gift eller samlevende, kan pensionisten og partneren kun få udbetalt ét varmetillæg tilsammen.			
E. Husstandsafhængig	Ja, er der mere end to personer over 18 år i husstanden, forhøjes maksimumbeløbet med 6.200 kroner pr. person ud over to.			

F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Betingelserne for at at få folkepension/gl. førtidspenion skal være opfyldt for at få ret til tillægget (se skema om folkepension)			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel* Krav om bopæl i DK *Undtagelse* 1. Danske pensionister der opfylder betingelserne for at kunne medtage pensionen til udlandet, kan også modtage varmetillæg i udlandet (både EU/EØS og øvrige udland). 2. Borgere omfattet af EF-forordning 1408/71 eller 883/2004, der modtager dansk pension, vil kunne modtage varmetillæg ved bopæl i andet EU/EØS-land.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Krav om ophold i DK *Undtagelser:* Se pkt. H			
J. Opholdstid	*Hovedregel:* Minimum tre års bopæl i Danmark mellem 15 år og 65. år *Undtagelse:* Borgere omfattet af EF forordning 883/2004 om koordinering af sociale sikring i EU/EØS og Schweiz får medregnet optjeningstid i et andet medlemsland ved afgørelse af om 3-års kravet er opfyldt			
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Pensionisten skal selv betale en andel af varmeudgiften, se pkt. C., 2.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	EU/EØS-borgere, der modtager dansk pension vil også kunne modtage varmetillæg og medtage tillægget ved bopæl i andet EU/EØS-land.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	Nej, har ret til varmetillæg hvis de opfylder de almindelige betingelser for ret til folkepension /gl. førtidspension.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Nej, har ret til varmetillæg hvis de opfylder de almindelige betingelser for ret til folkepension/gl. førtidspension			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.4.8. Personligt tillæg **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** De samlede offentlige udgifter til personligt tillæg skønnes i 2011 at være på 128,5 mio. kr. **Antal:** Ingen tilgængelige tal for antal modtagere **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om social pension, § 14 Lov om højeste, mellemste, forhøjet almindelig og almindelig førtidspension, § 17, stk. 2				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Personligt tillæg kan efter ansøgning ydes til pensionister, hvis økonomiske forhold er særlig vanskelige. Kommunen træffer afgørelse om berettigelsen efter en konkret, individuel vurdering af de økonomiske forhold. Personligt tillæg kan kun ydes, når det økonomiske behov ikke kan dækkes gennem private midler eller støtte efter anden lovgivning. Personligt tillæg kan søges til dækning af alle typer udgifter, fx kan brøkpensionister søge at få dækket et ekstra hjælpebehov, eller der kan søges om dækning af egen betalingen af varrmeudgifter.	Kommunen kan anvende vejledende formuegrænser og rådighedsbeløb, når den vurderer, om pensionisten er i en økonomisk vanskelig situation. Retningslinjerne må kun være vejledende, og kommunen skal kunne fravige dem efter en konkret vurdering.	Tillægget kan ydes som et løbende tillæg eller som et éngangsbeløb	Hvis det personlige tillæg er givet som et éngangsbeløb, skal der søges på ny ved nyt behov.
B. Alder	Nået folkepensionsalderen eller være tildelt førtidspension efter reglerne fra før 1. januar 2003			
C. Indkomst og formue	I kommunens konkrete vurdering af behovet indgår pensionistens formue, den sociale pension og alle andre indtægter. Kommunen vurderer formue og indtægt i forhold til den udgift, som pensionisten gerne vil have dækket. Personligt tillæg kan kun fås, hvis det ikke er muligt at dække udgiften helt eller delvist på anden måde.	Der er ikke på forhånd fastsatte indkomst-/ formuegrænser – beror på samlet vurdering af behovet mv.	Hvis tillægget ydes som løbende tillæg, skal kommunen følge pensionistens forhold, for eksempel ved at fastsætte et tidspunkt for ny vurdering af sagen samtidig med afgørelsen om tildeling.	Se pkt.C 3
D. Ægtefælle-afhængighed	Ja, gælder også samlevende, samlet trangsvurdering			
E. Husstandsafhængig	Udgifter til forsørgelse af pensionisters børn kan dækkes efter reglerne om personligt tillæg, hvis pensionisten har forsørgelsespligt over for dem, og betingelserne i øvrigt er opfyldt.			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel* Dansk statsborgerskab *Undtagelse:* 1) Hvis man har haft bopæl i riget i mindst 10 år mellem det fyldte			

	15. år og folkepensionsalderen heraf mindst 5 år umiddelbart inden folkepensionsalderen. 2) Flygtninge, der har fået opholdstilladelse i Danmark efter § 7 eller § 8 i udlændingeloven 3) Særregler for diplomater 4) Personer omfattet af EF forordning 883/2004 om koordinering af sociale sikringsordninger (EU/EØS og Schweiz) 5) Statsborgere fra et land som Danmark har indgået en konvention med om social sikring og i øvrigt opfylder konventionens betingelser. 6) Personer omfattet af nordisk konvention			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Fast bopæl her i riget eller hyre på dansk skib *Undtagelse:* 1) Dansk statsborger med 30 års bopælstid fra det 15. år til folkepensionsalderen. 2) Personer omfattet af EF forordning 883/2004 om koordinering af sociale sikringsordninger (EU/EØS og Schweiz) 3) Statsborgere fra et land, som DK har indgået en konvention med om social sikring. 4)Borgere, som er omfattet af nordisk konvention. 5)Dansk statsborger med 10 års bopæl her i riget i en periode umiddelbart op til folkepensionsalderen kan medtage pensionen til udlandet 6) Mulighed for dispensation fra Pensionsstyrelsen med hensyn til at medtage pensionen til udlandet. Pensionister med bopæl i et EU/EØS land eller Schweiz eller nordisk land omfattet af EF-forordning 883/2004 eller nordisk konvention kan også søge personligt tillæg efter den danske pensionslovgivning			
I. Opholdskrav	*Hovedregel* Krav om ophold i Danmark *Undtagelse* 1) Tillægget kan bevares ved pensionistens midlertidige ophold i udlandet 2) Pensionister der opfylder betingelserne for at kunne medtage pensionen til udlandet, jf. pkt. H 1, vil kunne søge personligt tillæg efter dansk pensionslov, hvis der ikke kan ydes hjælp efter den sociale lovgivning i bopælslandet			
J. Opholdstid	*Hovedregel:* Minimum tre års bopæl i Danmark mellem 15 år og 65. år			

	Undtagelse: Borgere omfattet af EF forordning 883/2004 om koordinering af sociale sikring i EU/EØS og Schweiz får medregnet optjeningstid i et andet medlemsland ved afgørelse af om 3-års kravet er opfyldt.			
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Ja, personer der er omfattet af EF-forordning 883/04 har ret til at få udbetalt pension inden for EU/EØS området og Schweiz på samme vilkår som danske statsborgere. Disse personer kan søge personligt tillæg på samme vilkår som danske statsborgere.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	Hvis flygtningen opfylder de almindelige betingelser for ret til folkepension/gl. førtidspension, kan der søges om personligt tillæg på samme vilkår som alle andre.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Nej, hvis de almindelige betingelser for ret til folkepension/førtidspension er opfyldt, kan der søges om personligt tillæg på samme vilkår som alle andre.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.4.9. Helbredstillæg **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** De samlede offentlige udgifter til helbredstillæg skønnes i 2011 at være på 952,3 mio. kr. **Antal:** Ingen tilgængelige tal for antal modtagere **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om social pension, § 14 a Lov om højeste, mellemste, forhøjet almindelig og almindelig førtidspension m.v., § 18				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Helbredstillæg kan søges af folkepensionister og førtidspensionister på gammel ordning. Der findes to typer helbredstillæg: Almindeligt helbredstillæg som kan søges til dækning af egne udgifter til de ydelser og medicintyper, som regionsrådet yder tilskud til efter sundhedsloven, og udvidet helbredstillæg, som kan søges til dækning af øvrige nødvendige helbredsrelaterede udgifter, som der ikke ydes tilskud til efter sundhedsloven. Begge typer helbredstillæg ydes målrettet til de pensionister, der har større helbredsrelaterede udgifter, men begrænsede indtægter og formue ved siden af pensionen.	*Hovedregel:* Personens egen og en evt. ægtefælles/samlevers indtægt og formue har betydning for retten til begge typer helbredstillæg. Retten til udvidet helbredstillæg beror tillige på kommunens vurdering af, om udgiften er rimelig og nødvendig. Tillægget er skattefrit.	*Hovedregel:* Almindeligt helbredstillæg er et løbende tilskud, som fornyes automatisk hvert år med mindre der sker væsentlige ændringer i pensionistens økonomiske eller helbredsmæssige forhold. Udvidet helbredstillæg er et engangstilskud, som skal søges igen hvis behovet opstår.	*Hovedregel:* Almindeligt helbredstillæg – se rubrik 3. Udvidet helbredstillæg – skal søges på ny, beror på konkret vurdering af behovet fra gang til gang
B. Alder	***Hovedregel:*** Nået folkepensionsalderen. *Undtagelse:* Førtidspensionister på den gamle ordning (tilkendt efter regler før 1. januar 2003).			
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Den likvide formue må ikke overstige 75.500 kr. (2011-sats), og den personlige tillægsprocent skal være større end 0. Hvis ansøgeren er gift eller samlevende, er det den samlede likvide formue, som ikke må være større end 75.500 kr. Tillægsprocenten er som udgangspunkt 100, men bliver sat ned, hvis ansøgeren og den eventuelle ægtefælle/samlever har betydelige indtægter ved siden af pensionen. Er tillægsprocenten 100, kan man få fuldt helbredstillæg - er tillægsprocenten sat ned, bliver helbredstillægget nedsat tilsvarende.	*Hovedregel:* Almindeligt helbredstillæg – økonomiske kriterier Udvidet helbredstillæg – økonomiske kriterier samt en konkret vurdering af behovet/nødvendigheden af udgiften	*Hovedregel:* Almindeligt helbredstillæg - Hvis indkomst og formueforhold ændres, kan pensionisten miste retten til tillægget. Udvidet helbredstillæg – ikke relevant, éngangsydelse .	*Hovedregel:* Genoptjenes ikke – kræver ny ansøgning, hvis bortfaldet.
D. Ægtefælle-	*Hovedregel:*			

afhængighed	Se pkt. C 1			
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Skal opfylde de almindelige betingelser for ret til folkepension/gl. førtidspension (se skema om folkepension), samt have lovligt ophold i Danmark			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Helbredstillæg kan ikke udbetales til pensionister med bopæl i udlandet. *Undtagelse:* Pensionister, der tager ophold i DK, og som modtager dansk pension og/eller pension fra et EU/EØS land eller Schweiz eller nordisk land omfattet af EU forordning 883/2004 eller nordisk konvention.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Krav om ophold i DK. Helbredstillægget er i henhold til EU-retten en naturalydelse ved sydom, der kan ydes til pensionister, der bor eller opholder sig i DK jf. ovenfor. *Undtagelse:* 1) Tillægget kan bevares ved pensionistens midlertidige ophold i udlandet, hvis pensionisten har bevaret en reel bopæl her i landet 2) Pensionister, som bor i DK, men modtager behandling i et andet EU/EØS-land, kan alene få helbredstillæg hvis behandlingen er tilskudsberettiget efter sundhedsloven.			
J. Opholdstid	*Hovedregel* Minimum tre års bopæl i Danmark mellem 15 år og 65. år *Undtagelse:* Borgere omfattet af EF forordning 883/2004 om koordinering af sociale sikring i EU/EØS og Schweiz får medregnet optjeningstid i et andet medlemsland ved afgørelse af om 3-års kravet er opfyldt.			
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	*Hovedregel:* Pensionisten skal selv afholde 15 % af udgiften. Begge helbredstillæg dækker op til 85 pct. af udgifterne. Kommunen kan indgå prisaf-	Se pkt. M 1		

	taler med leverandører om levering af tandproteser, briller og fodbehandling. Har kommunen indgået en sådan prisaftale, beregnes helbredstillægget på grundlag af den aftalte pris i prisaftalen. Det gælder også, hvis pensionisten vælger en anden og dyrere leverandør.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Ja, pensionister omfattet af forordning 883/04 har ret til tillægget, hvis de bor eller opholder sig i DK, jf. ovenfor pkt. I 1.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	Nej, flygtninge, der opfylder de almindelige betingelser for ret til folkepension eller gl. førtidspension, kan søge om helbredstillæg på samme vilkår som danske statsborgere.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Nej, hvis de almindelige betingelser for ret til folkepension eller gl. førtidspension er opfyldt, kan der søges om helbredstillæg på samme vilkår, som gælder for danske statsborgere.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.4.10. Tillægsstipendium (handicaptillæg). **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang i 2009:** **Udgift:** 159,5 mio. kr. **Antal:** 2490 **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** SU-loven § 7, stk. 3, jf. lovbekendtgørelse nr. 661 af 29. juni 2009. SU-bekendtgørelsen § 21, jf. bekendtgørelse nr. 455 af 8. juni 2009.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Studerende som modtager SU og går på en videregående uddannelse kan søge om tillægsstipendium (handicaptillæg), hvis den studerende pga. en varig og betydelig funktionsnedsættelse har meget betydelige fysiske eller psykiske begrænsninger i evnen til at påtage sig erhvervsarbejde.	*Hovedregel:* Den studerende skal have en varig og betydelig fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse. Funktionsnedsættelsen skal være beskrevet fyldestgørende af relevant speciallæge.	*Hovedregel:* Er den studerende godkendt til handicaptillæg, udbetales tillægget så længe den studerende modtager SU og går på en videregående uddannelse.	
B. Alder	*Hovedregel:* Man skal som udgangspunkt være fyldt 18 år for at kunne modtage SU.	*Hovedregel:* Handicaptillægget er en fast ydelse.		
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Hvis den studerende er i stand til at have en lønindkomst, kan man som udgangspunkt ikke modtage handicaptillæg. Lønindkomst, børnepension og renteindtægter bliver betragtet som en indkomst. *Undtagelse:* I tilfælde af, at den studerende ønsker at afprøve sin erhvervsevne kan den pågældende dog have et erhvervsarbejde i mindre omfang.	*Hovedregel:* Når den studerende modtager handicaptillæg, har man et reduceret fribeløb på 2.897 kr. i de måneder handicaptillægget udbetales.		
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Udenlandske statsborgere, som er ligestillet og modtager SU, kan søge handicaptillæg. Se betingelser for ligestilling til SU under 4.2.1.			

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Studerende som går på en videregående uddannelse i udlandet, og som samtidig modtager SU, kan også modtage handicaptillæg i udlandet. Uddannelsen godkendes af Styrelsen for Statens Uddannelsesstøtte.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Se punkt G.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	Se punkt G.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Se punkt G.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.4.11. Udvidet flyttehjælp **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 20 mio. kr. i perioden 2011-2014 afsat fra satspuljen til refusion for kommuner med ghettoområder, andre kommuner kan have udgifter til tilskud til flyttehjælp, men de faktiske kommunale udgifter kendes ikke **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **Lov om almene boliger § 63**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Beboere i boligområder med behov for at stimulere fraflytningen kan, hvis kommunalbestyrelsen har besluttet det, modtage flyttetilskud og tilskud til etablering i ny bolig i et andet boligområde i kommunen. Det er frivilligt for kommunerne om de vil indføre muligheden for at yde flyttetilskud i boligområder med behov for at stimulere fraflytningen. Kommunen fastsætter selv de øvrige retningslinjer for tildeling af flyttetilskud. Det vil sige, hvem kan modtage tilskud og hvilke boligområder kan de flytte til etc. Tilskuddet vil typisk blive givet til beboere der bidrager til en ensidig beboersammensætning. Dvs. beboere udenfor arbejdsmarkedet, med en lav indkomst eller andre problematiske personlige forhold.	Med henblik på at lette kommunens administration fastsætter kommunen et fast tilskud, der dog skal have sammenhæng med de gennemsnitlige udgifter til flytning og etablering i kommunen. Den fraflyttende skal ikke godtgøre for faktiske udgifter, da der ikke er tale om en trangsbestemt ydelse. I fastsættelsen af tilskuddets størrelse skal der dog tages hensyn til antal husstandsmedlemmer og boligens størrelse, ligesom udgifter til indskud i den nye bolig kan indgå i fastsættelsen af tilskuddets størrelse.	Ydelsen kan kun tildeles i forbindelse med flytning fra et boligområde med behov for fraflytning.	Irrelevant i denne sammenhæng, da kommunen ikke vil yde flyttetilskud til flytning til et andet udsat boligområde i kommunen.
B. Alder	Ydelsen tildeles en husstand, dvs. voksne beboere	-	-	-
C. Indkomst og formue	Kommunen har i fastsættelse af kriterier mulighed for at fastsætte en indkomstgrænse, men der er ingen centrale kriterier herfor.	-	-	-
D. Ægtefælle-afhængighed	Ydelsen tildeles husstanden	-	-	-
E. Husstandsafhængig	Ydelsen tildeles husstanden	-	-	-
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	-	-	-	-

G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Der er ikke krav om statsborgerskab, men modtagere af ydelsen skal opholde sig lovligt i Danmark	-	-	-
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Ydelsen tildeles kun beboere der flytter fra et udsat boligområde i kommunen til et boligområde med en mere afbalanceret beboersammensætning.	-	-	-
I. Opholdskrav	Jf. punkt. H.	-	-	-
J. Opholdstid	-	-	-	-
K. Kontingentkrav eller medlemskab	Flyttetilskud ydes kun til fraflytning fra et alment boligområde, dvs. til almene lejere	-	-	-
L. Karensperiode	-			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Ydelsen svarer ikke til de faktiske ydelser, det er altså muligt, at en familie har flere udgifter til en flytning end tilskuddet dækker, men det omvendte kan også være tilfældet. Kommuner med ghettoområder kan søge staten om refusion for udgifter til tildeling af flyttetilskud, dog max 75 pct., ligesom det samlede tilskud en husstand kan modtage er 50.000 kr.	-	-	-
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	-			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	-			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	-			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.4.11. Flytte- og etableringstilskud **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: 20 mio. kr. i perioden 2011-2014 afsat fra satspuljen til refusion for kommuner med ghettoområder, andre kommuner kan have udgifter til tilskud til flyttehjælp, men de faktiske kommunale udgifter kendes ikke **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **Lov om almene boliger § 63**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Beboere i boligområder med behov for at stimulere fraflytningen kan, hvis kommunalbestyrelsen har besluttet det, modtage flyttetilskud og tilskud til etablering i ny bolig i et andet boligområde i kommunen. Det er frivilligt for kommunerne om de vil indføre muligheden for at yde flyttetilskud i boligområder med behov for at stimulere fraflytningen. Kommunen fastsætter selv de øvrige retningslinjer for tildeling af flyttetilskud. Det vil sige, hvem kan modtage tilskud og hvilke boligområder kan de flytte til etc. Tilskuddet vil typisk blive givet til beboere der bidrager til en ensidig beboersammensætning. Dvs. beboere udenfor arbejdsmarkedet, med en lav indkomst eller andre problematiske personlige forhold.	Med henblik på at lette kommunens administration fastsætter kommunen et fast tilskud, der dog skal have sammenhæng med de gennemsnitlige udgifter til flytning og etablering i kommunen. Den fraflyttende skal ikke godtgøre for faktiske udgifter, da der ikke er tale om en trangsbestemt ydelse. I fastsættelsen af tilskuddets størrelse skal der dog tages hensyn til antal husstandsmedlemmer og boligens størrelse, ligesom udgifter til indskud i den nye bolig kan indgå i fastsættelsen af tilskuddets størrelse.	Ydelsen kan kun tildeles i forbindelse med flytning fra et boligområde med behov for fraflytning.	Irrelevant i denne sammenhæng, da kommunen ikke vil yde flyttetilskud til flytning til et andet udsat boligområde i kommunen.
B. Alder	Ydelsen tildeles en husstand, dvs. voksne beboere	-	-	-
C. Indkomst og formue	Kommunen har i fastsættelse af kriterier mulighed for at fastsætte en indkomstgrænse, men der er ingen centrale kriterier herfor.	-	-	-
D. Ægtefælle-afhængighed	Ydelsen tildeles husstanden	-	-	-
E. Husstandsafhængig	Ydelsen tildeles husstanden	-	-	-
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	-	-	-	-
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Der er ikke krav om statsborgerskab, men modtagere af ydelsen skal opholde sig lovligt i Danmark	-	-	-

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Ydelsen tildeles kun beboere der flytter fra et udsat boligområde i kommunen til et boligområde med en mere afbalanceret beboersammensætning.	-	-	-
I. Opholdskrav	Jf. punkt. H.	-	-	-
J. Opholdstid	-	-	-	-
K. Kontingentkrav eller medlemskab	Flyttetilskud ydes kun til fraflytning fra et alment boligområde, dvs. til almene lejere	-	-	-
L. Karensperiode	-			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Ydelsen svarer ikke til de faktiske ydelser, det er altså muligt, at en familie har flere udgifter til en flytning end tilskuddet dækker, men det omvendte kan også være tilfældet. Kommuner med ghettoområder kan søge staten om refusion for udgifter til tildeling af flyttetilskud, dog max 75 pct., ligesom det samlede tilskud en husstand kan modtage er 50.000 kr.	-	-	-
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	-			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	-			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	-			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.4.12. Repatrieringsstøtte **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: 39.9 mio. kr. (FL 11) **Antal**: 350 **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Repatrieringslovens §§ 3 og 7				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Udlændinge, som er omfattet af personkredsen i lovens § 3, stk. 1 eller 7, og som frivilligt ønsker at vende tilbage til sit hjemland eller tidligere opholdsland med henblik på at tage varig bopæl, er berettiget til repatrieringsstøtte. Det drejer sig om flygtninge, familiesammenførte til flygtninge og andre familiesammenførte under nærmere angivne betingelser. Der kan ydes hjælp til: - Udgifter til rejsen fra Danmark hjemlandet eller det tidligere opholdsland - Udgifter til transport af personlige ejendele op til 2 m3 pr. person - Udgifter på højst 13.872 kr. til transport af udstyr, der er nødvendigt for den pågældende udlændings eller den pågældendes families erhverv i hjemlandet eller tidligere opholdsland - Hjælp til etablering hjemlandet eller det tidligere opholdsland på op til 119.815 kr. pr. person, der er fyldt 18 år, og op til 36.541 kr. pr. person, der ikke er fyldt 18 år - Udgifter på højst 13.872 kr. til køb af erhvervsudstyr, der vil være egnet til at fremme den pågældendes beskæftigelsesmuligheder og genopbygningen af hjemlandet eller det tidligere opholdsland, samt udgifter på højst 17.915 kr. til transport af udstyret - Udgifter til sygeforsikring i 1 år i hjemlandet eller det tidligere opholdsland, hvis der ikke på anden måde er etableret en sådan forsikring - Udgifter til medbragt lægeordineret medicin til højst 1 års forbrug - Udgifter til medbragte nødvendige personlige hjælpemidler (f.eks. stomiposer, kørestol eller rollator), dog højst i alt 5.854 kr., samt hjælp til nødvendige vaccinationer i Danmark.	*Hovedregel:* Der dækkes kun dokumenterede udgifter, og der skal tages skyldige økonomiske hensyn (f.eks. skal der som udgangspunkt benyttes de billigste flybilletter m.v.). Etableringshjælp ydes dog uden dokumentation for udgifter.	*Hovedregel:* Hvis en udlænding, der har fortrydelsesret efter udlændingelovens § 17 a, fortryder repatriering og flytter tilbage til Danmark, kan kommunen kræve den udbetalte støtte tilbagebetalt, såfremt der ikke er sket et reelt forsøg på repatriering, jf. § 9. Størstedelen af etableringshjælpen efter § 7, stk. 2, nr. 4 udbetales først tidligst ét år efter udrejsen fra Danmark, og kun såfremt den pågældende udlænding fortsat er repatrieret.	
B. Alder		Størrelsen på etableringshjælpen efter		

		§ 7, stk. 2, nr. 4, afhænger af, om man er over eller under 18 år. Beløbet udgør 119.815 kr. for udlændinge over 18 år og 36.541 kr. for udlændinge under 18 år.		
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Det er en betingelse for at yde hjælp til repatriering, at udlændingen ikke selv er i besiddelse af tilstrækkelige midler hertil. *Modif:* 1) Kommunen ser bort fra formuebeløb på op til 20.000 kr. for enlige og op til 40.000 kr. for ægtefæller. 2) Kommunen ser endvidere bort fra visse former for formålsbestemt formue, såsom formue til brug for uddannelse, erstatning for tab er erhvervsevne, godtgørelsen for varigt mén, ydelser for godkendte sociale fonde, stiftelser, foreninger m.v. En eventuel børneopsparing betragtes som børnenes ejendom og indgår ikke i vurderingen af familiens økonomiske forhold.	*Hovedregel:* Såfremt en udlænding er i besiddelse af formue over beløbsgrænsen på 20.000/40.000 kr., fradrages dette forholdsmæssigt i repatrieringsstøtten.		
D. Ægtefælle-afhængighed	*Hovedregel:* Ydelsen tildeles den enkelte person, men er afhængig af ægtefællens formue			
E. Husstandsafhængig	*Hovedregel:* En families økonomiske forhold vurderes samlet			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Udlændinge med opholdstilladelse som flygtninge m.v., familie-sammenførte til flygtninge m.v. eller familiesammenførte til andre end flygtninge m.v., jf. § 3, stk. 2-4, jf. stk. 1, er omfattet af repatrie-ringslovens personkreds. Udlændinge, der har opholdstilladelse på andet grundlag end nævnt i § 3, stk. 2-4, kan ansøge integrationsministeren om at blive anset for omfattet af loven, jf. § 3, stk. 7. Bestemmelsen tager sigte på de udlændinge, der har fået opholdstilladelse før udlændingeloven fra 1983 samt deres efterkommere. Arbejdskraftsindvandrere fra 3. lande er som udgangspunkt ikke omfattet af repatrieringsloven, jf. dog § 3, stk. 7. Deres familiemed-			

	lemmer, som har haft opholdstilladelse i 5 år, er omfattet af repatrieringsloven, jf. § 3, stk. 4. Danske og nordiske statsborgere samt statsborgere fra EU/EØS-landene og Schweiz kan ikke modtage hjælp til repatriering.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Det er en betingelse for at modtage repatrieringsstøtte, at udlændingen opgiver sin bopæl, hvorved opholdstilladelsen i Danmark som udgangspunkt bortfalder. Flygtninge m.v. har dog en 12 måneders fortrydelsesret efter udlændingelovens § 17 a, som indebærer, at opholdstilladelsen ikke anses for bortfaldet. Fortrydelsesretten kan efter ansøgning forlænges i yderligere 12 måneder. Ydelsen kan i sagens natur medtages til hjemlandet.		En mindre del af hjælpen til repatriering udbetales i forbindelse med udrejsen, mens det resterende beløb – 101.900 kr. – først udbetales ét år efter udrejsen, eller efter udløbet af udlændingens fortrydelsesret efter udlændingeloven, dvs. at udbetalingen heraf kræver, at den pågældende fortsat opholder sig i hjemlandet eller det tidligere opholdsland.	Det er kun muligt at modtage hjælp til repatriering én gang, jf. § 7, stk. 5.
I. Opholdskrav	Udlændingen skal som udgangspunkt opholde sig i Danmark, når ansøgningen indgives.			
J. Opholdstid	Familiesammenførte udlændinge til andre end flygtninge m.v. skal have haft opholdstilladelse i Danmark i mindst 5 år, jf. § 3, stk. 4. For flygtninge m.v. samt familiesammenførte flygtninge m.v., jf. § 3, stk. 2-3, gælder der ikke krav til opholdstiden i Danmark.			
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Danske og nordiske statsborgere samt statsborgere fra EU/EØS-landene og Schweiz kan ikke modtage hjælp til repatriering.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.5.1. Tilskud til ernæringspræparater **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift 2009:** ca. 83 mio., kilde Lægemiddelstyrelsen. **Antal**: 49.650 personer (i alt 1.301.382 pakninger) **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Sundhedsloven § 159				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Regionsrådet yder tilskud til ernæringspræparater, som er ordineret af en læge i forbindelse med sygdom eller alvorlig svækkelse.			
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Bopæl i DK. Eksportabilitetsprincippet: Efter EU-rettens koordineringsregler har man som dansk sikret ret til offentlige sundhedsydelser ved ophold/bopæl i et andet EU-/EØS-land på samme vilkår som dette lands offentligt sikrede, men til udgift for Danmark(statslig udgift). Dette gælder også for medforsikrede familiemedlemmer, fx til en grænsearbejder, der arbejder i Danmark og bor i Tyskland. Regionerne/kommunerne kan principielt opkræve udgifter til danske sundhedsydelser, der gives til sikrede fra andre EU-/EØS-lande, som bor i eller opholder sig i Danmark.			

	EU-/EØS-landene kan indgå aftaler om undladelse af mellemstatslig afregning af ovennævnte udgifter til sundhedsydelser.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	*Hovedregel:* Borgeren betaler for ernæringspræparaterne minus tilskuddet.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Som følge af EU-rettens ligebehandlingskriterium kan der ikke fastsættes andre kriterier for adgang til sundhedsydelser for EU-/EØS-statsborgere end for danske statsborgere. For EU-/EØS-statsborgere - som ifølge EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser, skal dansk socialt sikres, typisk gennem udøvelse af beskæftigelse i Danmark - gælder et princip om sammenlægning af forsikringstid tilbagelagt i et andet EU-/EØS-land, hvorved en eventuel karenstid på ret til danske sundhedsydelser vil skulle nedbringes.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også for flygtninge/statsløse omfattet af Genevekonventionen fra 1951/konventionen om statsløse personers retsstilling fra 1954, som bevæger sig mellem EU-/EØS-lande, og mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium gælder også for konventionsflygtninge mellem Danmark og Quebec, jf. Danmarks bilaterale aftaler.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser også gælder også for familiemedlemmer til EU-/EØS-statsborgere, uanset disse familiemedlemmers nationalitet, i det omfang familiemedlemmerne er medforsikrede under EU-/EØS-statsborgere. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til Danmark fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande. EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også i relationer mellem EU-/EØS-lande og Schweiz, jf. aftale herom indgået mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium og regler om sammenlægning af forsikringstid er også indeholdt i Danmarks bilaterale sikringsaftaler indgået med Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Makedonien, Marokko, Montenegro, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og Quebec.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.5.2. Begravelseshjælp **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 2009: ca. 134 mio.kr **Antal:** Ikke oplyst **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Sundhedsloven § 160				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen yder begravelses-hjælp.			
B. Alder				
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* Begravelseshjælpens størrelse afhænger af afdødes og den efterlevende ægtefæl-les formue og formuerettigheder.	*Hovedregel:* Begravelseshjælpen efter personer, der ikke var fyldt 18 år ved dødsfaldet, udgør 7.200 kr. (Grundbeløb i 2007-niveau). I 2011 udgør beløbet 8.050 kr. Begravelseshjælpen efter personer, der var fyldt 18 år ved dødsfaldet, udgør højst 8.600 kr. (Grundbeløb i 2007-niveau). I 2011 udgør beløbet højst 9.650. Begravelseshjælpen efter en person, der efterlader ægtefælle eller børn under 18 år, nedsættes med det beløb, hvormed afdødes og den efterlevende ægtefælles formue og formuerettigheder overstiger 28.750 kr. (Grundbeløb i 2007-niveau), således at begravelseshjælpen bortfalder ved en formue på 37.350 kr. (Grundbe-løb i 2007-niveau). I 2011 udgør for-muegrænsen 32.250 kr. således at begra-velseshjælpen bortfalder ved en formue på 41.900 kr. Begravelseshjælpen efter en person, der ikke efterlader ægtefælle eller børn under 18 år, nedsættes med det beløb, hvormed afdødes formue og formueret-tigheder overstiger 14.400 kr. (Grundbe-		

		løb i 2007-niveau), således at begravelseshjælpen bortfalder ved en formue på 23.000 kr. (Grundbeløb i 2007-niveau). I 2011 udgør formuegrænsen 16.150 kr. således at begravelseshjælpen bortfalder ved en formue på 25.800 kr. Formuegrundlaget er formuen på dødsdagen med tillæg af engangsudbetalinger til boet og ægtefællen i anledning af dødsfaldet fra pensionsordninger, forsikringer o.l. Begravelseshjælp i henhold til sundhedsloven og efterlevelseshjælp, der ydes den efterlevende ægtefælle i medfør af § 85 a, stk. 9, i lov om aktiv socialpolitik, indgår ikke i beregningen af formuen.		
D. Ægtefælle-afhængighed		ja		
E. Husstandsafhængig		Jf. beskrivelsen af betingelserne for begravelseshjælp ovenfor		
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab/ lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Bopæl i DK Eksportabilitetsprincippet: Efter EU-rettens koordineringsregler udbetales dansk begravelseshjælp efter dansk sikrede, herunder danske pensionister med bopæl i et andet EU-/EØS-land. Dette gælder også for medforsikrede familiemedlemmer, fx til en grænsearbejder, der arbejder i Danmark og bor i TY. For sikrede fra andre EU-/EØS-lande med bopæl i Danmark skal begravelseshjælp udbetales fra deres udenlandske forsikringsinstitution. Pensionister fra andre EU-/EØS-lande med bopæl i Danmark, der ikke har ret til begravelseshjælp fra en udenlandsk forsikring, har ret til dansk begravelseshjælp på samme vilkår som andre bosatte i Dan-			

	mark. Dette gælder også for medforsikrede familiemedlemmer, fx til en grænsearbejder, der arbejder i Danmark og bor i Tyskland. EU-/EØS-landene kan indgå aftaler om undladelse af mellemstatslig afregning af ovennævnte udgifter til sundhedsydelser.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Som følge af EU-rettens ligebehandlingskriterium kan der ikke fastsættes andre kriterier for adgang til sundhedsydelser for EU-/EØS-statsborgere end for danske statsborgere. For EU-/EØS-statsborgere - som ifølge EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser, skal dansk socialt sikres, typisk gennem udøvelse af beskæftigelse i DK - gælder et princip om sammenlægning af forsikringstid tilbagelagt i et andet EU-/EØS-land, hvorved en eventuel karenstid på ret til danske sundhedsydelser vil skulle nedbringes.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser også gælder også for familiemedlemmer til EU-/EØS-statsborgere, uanset disse familiemedlemmers nationalitet, i det omfang familiemedlemmerne er medforsikrede under EU-/EØS-statsborgere. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til DK fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande. EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også i relationer mellem EU-/EØS-lande og Schweiz, jf. aftale herom indgået mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium og regler om sammenlægning af forsikringstid er også indeholdt i DKs bilaterale sikringsaftaler indgået med Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Makedonien, Marokko, Montenegro, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og Quebec.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.5.3.Tolkebistand **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift 2009:** Regionernes estimerede udgifter til fremmedsprogstolkning i sygehus- og praksissektoren var 120 mio. kr.. Hertil kommer en udgift på 14 mio. kr. i 2009 til dækning af honorar til alment praktiserende læger og praktiserende speciallæger for at tilkalde tolk til patienter med brug for tolkning. **Antal:** Ikke oplyst. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Sundhedsloven § 50				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Regionsrådet yder vederlagsfri tolkebistand til personer, som har ret til lovens ydelser, og som har behov herfor i forbindelse med behandling hos alment praktiserende læge og praktiserende speciallæge samt sygehusbehandling. Regionerne opkræver fra 1. juni 2011 gebyr for tolkebistand fra personer, der har boet her i landet i mere end 7 år. Der opkræves gebyr for hver behandling på sygehus eller hos læge, hvor der benyttes tolk. Indenrigs- og sundhedsministeren kan fastsætte nærmere regler om beregning af bopælsperioden, gebyrets størrelse og opkrævning af gebyr, herunder om at nærmere bestemte persongrupper ikke skal betale gebyr, hvor særlige hensyn taler for det. Bemyndigelsen er endnu ikke udmøntet.			
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				

G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Bopæl i DK. Eksportabilitetsprincippet: Efter EU-rettens koordineringsregler har man som dansk sikret ret til offentlige sundhedsydelser ved ophold/bopæl i et andet EU-/EØS-land på samme vilkår som dette lands offentligt sikrede, men til udgift for Danmark(statslig udgift). Dette gælder også for medforsikrede familiemedlemmer, fx til en grænsearbejder, der arbejder i Danmark og bor i Tyskland. Regionerne/kommunerne kan principielt opkræve udgifter til danske sundhedsydelser, der gives til sikrede fra andre EU-/EØS-lande, som bor i eller opholder sig i DK. EU-/EØS-landene kan indgå aftaler om undladelse af mellemstatslig afregning af ovennævnte udgifter til sundhedsydelser.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Ophold i DK i forbindelse med akut sygehusbehandling			
J. Opholdstid	*Hovedregel:* Har personen boet her i landet i mere end 7 år, skal der betales gebyr for tolkebistand, der stilles til rådighed i forbindelse med lægebehandling/sygehusbehandling. Regler om beregning af bopælsperioden vil skulle fastsættes i bekendtgørelse, der træder i kraft den 1. juni 2011.			
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Som følge af EU-rettens ligebehandlingskriterium kan der ikke fastsættes andre kriterier for adgang til sundhedsydelser for EU-/EØS-statsborgere end for danske statsborgere. For EU-/EØS-statsborgere - som ifølge EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser, skal dansk socialt sikres, typisk gennem udøvelse af beskæftigelse i DK - gælder et princip om sammenlægning af forsikringstid tilbagelagt i et andet EU-/EØS-land, hvorved en eventuel karenstid på ret til danske sundhedsydelser vil skulle nedbringes.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også for flygtninge/statsløse omfattet af Genevekonventionen fra 1951/konventionen om statsløse personers retsstilling fra 1954, som bevæger sig mellem EU-/EØS-lande, og mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium gælder også for konventionsflygtninge mellem DK og Quebec, jf. DKs bilaterale aftaler.			

Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	EEU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser også gælder også for familiemedlemmer til EU-/EØS-statsborgere, uanset disse familiemedlemmers nationalitet, i det omfang familiemedlemmerne er medforsikrede under EU-/EØS-statsborgere. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til DK fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande. EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også i relationer mellem EU-/EØS-lande og Schweiz, jf. aftale herom indgået mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium og regler om sammenlægning af forsikringstid er også indeholdt i DKs bilaterale sikringsaftaler indgået med Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Makedonien, Marokko, Montenegro, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og Quebec. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til DK fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande.

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
4.5.4. Befordring og befordringsgodtgørelse **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** Et skøn: 1,2 mia. kr. (eksklusiv udgifter til befordring med ambulance og særlige sygekøretøjer, som indgår i tallene for regionernes udgifter til sygehusbehandling, **Antal:** Kan ikke opgøres. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Sundhedsloven §§ 170-173				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen yder i sygdomstilfælde godtgørelse for nødvendig befordring til og fra alment praktiserende læge til personer, der er omfattet af sikringsgruppe 1, og som modtager social pension, hvis personen modtager behandling for regionens regning efter denne lov. Kommunalbestyrelsen yder i sygdomstilfælde godtgørelse til disse personer for nødvendig befordring til og fra speciallæge, hvis personen modtager behandling for regionens regning efter denne lov efter henvisning fra alment praktiserende læge eller speciallæge, eller i særlige tilfælde uden henvisning, og behandlingen ydes af den speciallæge inden for vedkommende speciale, der har konsultationssted nærmest ved patientens opholdssted. Kommunalbestyrelsen yder godtgørelse for nødvendig befordring med ambulance eller særligt sygekøretøj til og fra akut skadebehandling hos alment praktiserende læge eller speciallæge til de nævnte personer, hvis behandlingen finder sted for regionens regning efter sundhedsloven. Kommunalbestyrelsen yder godtgørelse for nødvendig befordring til og fra speciallæge, hvis afstanden mellem personens bopæl og speciallægen overstiger 50 km. Regionsrådet yder befordring eller befordringsgodtgørelse til personer, der har ret til vederlagsfri sygehusbehandling,hvis personen opfylder en af følgende betingelser: 1) personen modtager social pension 2) afstanden til sygehuset, hvor den nødvendige behandling kan finde sted efter regionsrådets visitationskriterier overstiger 50 km. 3) personens tilstand udelukker befordring med offentlige transportmidler og personen indkaldes til videre ambulant behandling eller hjemsendes af sygehuset på kortere weekendophold eller lignende.	Befordring, for hvilken der ydes godtgørelse, skal ske med det efter forholdene billigste forsvarlige befordringsmiddel og ydes kun, når befordringsudgiften til behandlingsstedet overstiger en nærmere fastsat grænse.		

	Befordring og befordringsgodtgørelse ydes til behandling på regionens egne sygehuse eller samarbejdssygehuse mv. eller til et sygehus med specialiserede funktioner. Regionsrådet yder befordring med ambulance eller særligt sygekøretøj til personer, der har ret til vederlagsfri sygehusbehandling, hvis deres tilstand gør det nødvendigt. Kommunalbestyrelsen yder befordring eller befordringsgodtgørelse til genoptræning til personer, der har behov for genoptræning efter endt behandling på sygehus.			
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Bopæl i DK.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering	*Hovedregel:*			

(fx brugerbetaling)	Egenfinansiering, hvis man vælger en dyrere transportform, af differencen mellem befordringsudgiften og befordringsgodtgørelsen.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Bopæl i DK. Eksportabilitetsprincippet: Efter EU-rettens koordineringsregler har man som dansk sikret ret til offentlige sundhedsydelser ved ophold/bopæl i et andet EU-/EØS-land på samme vilkår som dette lands offentligt sikrede, men til udgift for Danmark(statslig udgift). Dette gælder også for medforsikrede familiemedlemmer, fx til en grænsearbejder, der arbejder i Danmark og bor i Tyskland. Regionerne/kommunerne kan principielt opkræve udgifter til danske sundhedsydelser, der gives til sikrede fra andre EU-/EØS-lande, som bor i eller opholder sig i DK. EU-/EØS-landene kan indgå aftaler om undladelse af mellemstatslig afregning af ovennævnte udgifter til sundhedsydelser.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også for flygtninge/statsløse omfattet af Genevekonventionen fra 1951/konventionen om statsløse personers retsstilling fra 1954, som bevæger sig mellem EU-/EØS-lande, og mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium gælder også for konventionsflygtninge mellem DK og Quebec, jf. DKs bilaterale aftaler.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser også gælder også for familiemedlemmer til EU-/EØS-statsborgere, uanset disse familiemedlemmers nationalitet, i det omfang familiemedlemmerne er medforsikrede under EU-/EØS-statsborgere. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til DK fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande. EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også i relationer mellem EU-/EØS-lande og Schweiz, jf. aftale herom indgået mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium og regler om sammenlægning af forsikringstid er også indeholdt i DKs bilaterale sikringsaftaler indgået med Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Makedonien, Marokko, Montenegro, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og Quebec.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.2.2. Sygehusbehandling **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift 2009:** Regionernes samlede udgifter til sygehus mv. 73,3 mia. kr. **Antal:** I alt blev 2,23 mio. behandlet på sygehusene, herunder var der ca. 6,6 mio. ambulante besøg, ca. 1,3 mio. udskrivninger efter indlæggelse og ca. 660.000 opererede. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Sundhedsloven §§ 79, 80 og § 87				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Regionsrådet yder vederlagsfri sygehusbehandling til personer, der har bopæl i regionen, ved sit sygehusvæsen, herunder på privathospitaler, som de har indgået aftale med, samt ved andre regioners sygehuse. Regionsrådet yder sygehusbehandling til personer, der har bopæl i regionen, ved følgende private specialsygehuse m.fl.: Sankt Lukas Hospice, Diakonissestiftelsens Hospice, Sct. Maria Hospice, rehabiliteringscentrene for traumatiserede flygtninge OASIS, RCT i København og RCT-Jylland, Epilepsihospitalet i Dianalund, Sclerosecenter Haslev, Sclerosecenter Ry, PTU's Rehabiliterings-Center, Center for sundhed og træning i Middelfart, Center for sundhed og træning i Århus, Center for sundhed og træning i Skælskør, RehabiliteringsCenter for Muskelsvind, Vejlefjord og Center for Hjerneskade. *Undtagelse:* Regionsrådet yder akut behandling til personer, som ikke har bopæl her i landet, men som midlertidigt opholder sig i regionen, i tilfælde af ulykke, pludseligt opstået sygdom og fødsel eller forværring af kronisk sygdom m.v. Behandlingen m.v. ydes på samme vilkår som til personer med bopæl her i landet. Regionen yder herudover sygehusbehandling m.v., når det under de foreliggende omstændigheder ikke skønnes rimeligt at henvise personen til behandling i hjemlandet, herunder Færøerne og Grønland, eller personen ikke tåler at blive flyttet til et sygehus i hjemlandet, herunder Færøerne og Grønland. For behandlingen kan regionen opkræve betaling, men den kan også ydes vederlagsfrit, når regionen under de foreliggende omstændigheder skønner det rimeligt.	*Hovedregel:* Sundhedsfaglig vurdering af patientens behov for undersøgelse, diagnosticering, sygdomsbehandling, fødselshjælp, genoptræning, sundhedsfaglig pleje samt forebyggelse og sundhedsfremme i forhold til den enkelte patient. *Undtagelse:* Lægefaglig vurdering af om behovet for behandling er akut. Regionen foretager en skønsmæssig vurdering ud fra rimelighedshensyn.		
B. Alder				
C. Indkomst og formue				

D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Ophold i DK ved akutte sygehusydelser.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Bopæl i DK ved fulde sygehusydelser. Eksportabilitetsprincippet: Efter EU-rettens koordineringsregler har man som dansk sikret ret til offentlige sundhedsydelser ved ophold/bopæl i et andet EU-/EØS-land på samme vilkår som dette lands offentligt sikrede, men til udgift for Danmark(statslig udgift). Dette gælder også for medforsikrede familiemedlemmer, fx til en grænsearbejder, der arbejder i Danmark og bor i Tyskland. Regionerne/kommunerne kan principielt opkræve udgifter til danske sundhedsydelser, der gives til sikrede fra andre EU-/EØS-lande, som bor i eller opholder sig i DK. EU-/EØS-landene kan indgå aftaler om undladelse af mellemstatslig afregning af ovennævnte udgifter til sundhedsydelser.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Opholdskrav ved adgang til akutte sygehusydelser			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Som følge af EU-rettens ligebehandlingskriterium kan der ikke fastsættes andre kriterier for adgang til sundhedsydelser for EU-/EØS-statsborgere end for danske statsborgere.			

	For EU-/EØS-statsborgere - som ifølge EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser, skal dansk socialt sikres, typisk gennem udøvelse af beskæftigelse i DK - gælder et princip om sammenlægning af forsikringstid tilbagelagt i et andet EU-/EØS-land.
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også for flygtninge/statsløse omfattet af Genevekonventionen fra 1951/konventionen om statsløse personers retsstilling fra 1954, som bevæger sig mellem EU-/EØS-lande, og mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium gælder også for konventionsflygtninge mellem DK og Quebec, jf. DKs bilaterale aftaler.
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser også gælder også for familiemedlemmer til EU-/EØS-statsborgere, uanset disse familiemedlemmers nationalitet, i det omfang familiemedlemmerne er medforsikrede under EU-/EØS-statsborgere. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til DK fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande. EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også i relationer mellem EU-/EØS-lande og Schweiz, jf. aftale herom indgået mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium og regler om sammenlægning af forsikringstid er også indeholdt i DKs bilaterale sikringsaftaler indgået med Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Makedonien, Marokko, Montenegro, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og Quebec.

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.2.3. Alment praktiserende læge og speciallæge og tilskud til sygesikringsgr. 2 **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgifter**: udgjorde i 2009 11 mia. kr., heraf 8 mia. kr. til almen praktiserende læger. **Antal:** af kontakter til alment praktiserende læger ca. 37 mio. Antallet af kontakter til praktiserende speciallæger ca. 5 mio. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Sundhedsloven §§ 60 og 64				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Regionsrådet yder vederlagsfri behandling hos den valgte alment praktiserende læge til personer, der er omfattet af sikringsgruppe 1. Regionsrådet yder vederlagsfri behandling hos praktiserende speciallæge til personer, der er omfattet af sikringsgruppe 1. Til personer, der er omfattet af sikringsgruppe 2, yder regionsrådet tilskud til behandling hos alment praktiserende læge med samme beløb, som afholdes for tilsvarende lægehjælp til personer omfattet af sikringsgruppe 1. Til personer, der er omfattet af sikringsgruppe 2, yder regionsrådet tilskud til behandling hos praktiserende speciallæge med samme beløb, som afholdes for tilsvarende lægehjælp til personer, der er omfattet af sikringsgruppe 1. Ved behandling eller undersøgelse, der efter henvisning fra alment praktiserende læge ydes af en speciallæge, inden for hvis speciale der ikke findes en overenskomst med det offentlige, yder regionsrådet tilskud til delvis dækning af udgiften efter nærmere regler.	*Hovedregel:* Behandling hos speciallæger, bortset fra speciallæger i hhv. øjensygdomme og hals, øre- og næsesygdomme, kræver lægehenvisning for sikringsgruppe 1. *Undtagelse*: Behandling hos speciallæger kræver ikke lægehenvisning for sikringsgruppe 2.		
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Bopæl i DK. Eksportabilitetsprincippet: Efter EU-rettens koordineringsregler har man som dansk sikret ret til offentlige sundhedsydelser ved ophold/bopæl i et andet EU-/EØS-land på samme vilkår som dette lands offentligt sikrede, men til udgift for Danmark(statslig udgift). Dette gælder også for medforsikrede familiemedlemmer, fx til en grænsearbejder, der arbejder i Danmark og bor i Tyskland. Regionerne/kommunerne kan principielt opkræve udgifter til danske sundhedsydelser, der gives til sikrede fra andre EU-/EØS-lande, som bor i eller opholder sig i DK. EU-/EØS-landene kan indgå aftaler om undladelse af mellemstatslig afregning af ovennævnte udgifter til sundhedsydelser.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	*Hovedregel:* Sikringsgruppe 2 betaler selv differencen mellem prisen for behandlingen og tilskuddet.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Som følge af EU-rettens ligebehandlingskriterium kan der ikke fastsættes andre kriterier for adgang til sundhedsydelser for EU-/EØS-statsborgere end for danske statsborgere. For EU-/EØS-statsborgere - som ifølge EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser, skal dansk socialt sikres, typisk gennem udøvelse af beskæftigelse i DK - gælder et princip om sammenlægning af forsikringstid tilbagelagt i et andet EU-/EØS-land.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også for flygtninge/statsløse omfattet af Genevekonventionen fra 1951/konventionen om statsløse personers retsstilling fra 1954, som bevæger sig mellem EU-/EØS-lande, og mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium gælder også for konventionsflygtninge mellem DK og Quebec, jf. DKs bilaterale aftaler.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser også gælder også for familiemedlemmer til EU-/EØS-statsborgere, uanset disse familiemedlemmers nationalitet, i det omfang familiemedlemmerne er medforsikrede under EU-/EØS-statsborgere. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til DK fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande. EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også i relationer mellem EU-/EØS-lande og Schweiz, jf. aftale herom indgået mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium og regler om sammenlægning af forsikringstid er også indeholdt i DKs bilaterale sikringsaftaler indgået med Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Makedonien, Marokko, Montenegro, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og Quebec.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)

5.2.4. Tilskud til behandling hos tandlæge, kiropraktor, fysioterapeut, fodterapeut og psykolog

Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:

Udgift 2009:

Sektor	Udgift i mio.	Antal i 1.000
Tandlæge	1.422	2.702
Kiropraktor	107	332
Fysioterapeut	344	378
Fodterapeut	95	92*
Psykolog	179	66

Anm.: Fysioterapi inkluderer ridefysioterapi. *Antallet er anslået, da der ikke registreres fuldstændigt i Landspatientregistret pga. manglende overenskomst på området i 2009.
Kilde: Danske Regioner anm.: Fysioterapi inkludere ridefysioterapi.
(Antallet af personer, der modtager fodterapi med offentligt tilskud er ikke registeret pga. manglende overenskomst.)

Relevant lovgivning (herunder relevante §)

Sundhedsloven §§ 65-69

A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	Regionsrådet yder tilskud til behandling hos tandlæge, kiropraktor, fysioterapeut, fodterapeut og psykolog	Der er ikke krav om lægehenvisning for at få tilskud til ydelser hos tandlæge og kiropraktor. Tilskud til behandling hos følgende grupper kræver lægehenvisning: fysioterapeut, fodterapeut og psykolog.		
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				

F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Bopæl i DK. Eksportabilitetsprincippet: Efter EU-rettens koordineringsregler har man som dansk sikret ret til offentlige sundhedsydelser ved ophold/bopæl i et andet EU-/EØS-land på samme vilkår som dette lands offentligt sikrede, men til udgift for Danmark(statslig udgift). Dette gælder også for medforsikrede familiemedlemmer, fx til en grænsearbejder, der arbejder i Danmark og bor i Tyskland. Regionerne/kommunerne kan principielt opkræve udgifter til danske sundhedsydelser, der gives til sikrede fra andre EU-/EØS-lande, som bor i eller opholder sig i DK. EU-/EØS-landene kan indgå aftaler om undladelse af mellemstatslig afregning af ovennævnte udgifter til sundhedsydelser.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Som følge af EU-rettens ligebehandlingskriterium kan der ikke fastsættes andre kriterier for adgang til sundhedsydelser for EU-/EØS-statsborgere end for danske statsborgere. For EU-/EØS-statsborgere - som ifølge EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser, skal dansk socialt sikres, typisk gennem udøvelse af beskæftigelse i DK - gælder et princip om sammenlægning af forsikringstid tilbagelagt i et andet EU-/EØS-land.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også for flygtninge/statsløse omfattet af Genevekonventionen fra 1951/konventionen om statsløse personers retsstilling fra 1954, som bevæger sig mellem EU-/EØS-lande, og mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium gælder også for konventionsflygtninge mellem DK eller Quebec, jf. DKs bilaterale aftaler.			

Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser også gælder også for familiemedlemmer til EU-/EØS-statsborgere, uanset disse familiemedlemmers nationalitet, i det omfang familiemedlemmerne er medforsikrede under EU-/EØS-statsborgere. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til DK fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande. EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også i relationer mellem EU-/EØS-lande og Schweiz, jf. aftale herom indgået mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium og regler om sammenlægning af forsikringstid er også indeholdt i DKs bilaterale sikringsaftaler indgået med Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Makedonien, Marokko, Montenegro, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og Quebec.

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.2.5. Vederlagsfri fysioterapi **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift 2009**: 683 mio.kr**. Antal:** 55.890 - i alt 7.398.941 ydelser. Blandt patienter, som modtog vederlagsfri fysioterapi i 2009, var der 5 med bopæl i udlandet. Disse patienter modtog i alt 655 ydelser til en samlet udgift på 24.511 kr. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Sundhedsloven § 140 a				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen tilbyder vederlagsfri behandling hos en fysio-terapeut i praksissektoren.	*Hovedregel:* Tilskud til behandling kræver læge-henvisning.		
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlan-det)	*Hovedregel:* Bopæl i DK. Eksportabilitetsprincippet: Efter EU-rettens koordineringsregler har man som dansk statsborger sikret ret til offentlige sundhedsydelser ved ophold/bopæl i et andet EU-/EØS-land på samme vilkår som dette lands offentligt sikrede, men til udgift for Danmark(statslig udgift). Dette gælder også for medforsikrede familiemedlemmer, fx til en grænsearbejder, der arbejder i Danmark og bor i Tyskland.			

	Regionerne/kommunerne kan principielt opkræve udgifter til danske sundhedsydelser, der gives til sikrede fra andre EU-/EØS-lande, som bor i eller opholder sig i DK. EU-/EØS-landene kan indgå aftaler om undladelse af mellemstatslig afregning af ovennævnte udgifter til sundhedsydelser.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Som følge af EU-rettens ligebehandlingskriterium kan der ikke fastsættes andre kriterier for adgang til sundhedsydelser for EU-/EØS-statsborgere end for danske statsborgere. For EU-/EØS-statsborgere - som ifølge EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser, skal dansk socialt sikres, typisk gennem udøvelse af beskæftigelse i DK - gælder et princip om sammenlægning af forsikringstid tilbagelagt i et andet EU-/EØS-land.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også for flygtninge/statsløse omfattet af Genevekonventionen fra 1951/konventionen om statsløse personers retsstilling fra 1954, som bevæger sig mellem EU-/EØS-lande, og mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium gælder også for konventionsflygtninge mellem DK og Quebec, jf. DKs bilaterale aftaler.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser også gælder også for familiemedlemmer til EU-/EØS-statsborgere, uanset disse familiemedlemmers nationalitet, i det omfang familiemedlemmerne er medforsikrede under EU-/EØS-statsborgere. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til DK fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande. EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også i relationer mellem EU-/EØS-lande og Schweiz, jf. aftale herom indgået mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium og regler om sammenlægning af forsikringstid er også indeholdt i DKs bilaterale sikringsaftaler indgået med Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Makedonien, Marokko, Montenegro, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og Quebec.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.2.6.Tilskud til lægemidler **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift 2009**: Godt 7 mia. kr. **Antal:** Uoplyst **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Sundhedsloven § 143				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Regionsrådet yder tilskud til køb af lægemidler, som er ordineret af en læge, og som Lægemiddelstyrelsen har meddelt tilskud efter nærmere regler.			
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlan-det)	*Hovedregel:* Bopæl i DK. Eksportabilitetsprincippet: Efter EU-rettens koordineringsregler har man som dansk sikret ret til offentlige sundhedsydelser ved ophold/bopæl i et andet EU-/EØS-land på samme vilkår som dette lands offentligt sikrede, men til udgift for Danmark(statslig udgift). Dette gælder også for medforsik-rede familiemedlemmer, fx til en grænsearbejder, der arbejder i Danmark og bor i Tyskland. Regionerne/kommunerne kan principielt opkræve udgifter til danske sundhedsydelser, der gives til sikrede fra andre EU-/EØS-lande, som bor i eller opholder sig i DK.			

	EU-/EØS-landene kan indgå aftaler om undladelse af mellemstatslig afregning af ovennævnte udgifter til sundhedsydelser.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Borgeren betaler for lægemidlet minus tilskuddet			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Som følge af EU-rettens ligebehandlingskriterium kan der ikke fastsættes andre kriterier for adgang til sundhedsydelser for EU-/EØS-statsborgere end for danske statsborgere. For EU-/EØS-statsborgere - som ifølge EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser, skal dansk socialt sikres, typisk gennem udøvelse af beskæftigelse i DK - gælder et princip om sammenlægning af forsikringstid tilbagelagt i et andet EU-/EØS-land.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også for flygtninge/statsløse omfattet af Genevekonventionen fra 1951/konventionen om statsløse personers retsstilling fra 1954, som bevæger sig mellem EU-/EØS-lande, og mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium gælder også for konventionsflygtninge mellem DK og Quebec, jf. DKs bilaterale aftaler.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser også gælder også for familiemedlemmer til EU-/EØS-statsborgere, uanset disse familiemedlemmers nationalitet, i det omfang familiemedlemmerne er medforsikrede under EU-/EØS-statsborgere. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til DK fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande. EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også i relationer mellem EU-/EØS-lande og Schweiz, jf. aftale herom indgået mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium og regler om sammenlægning af forsikringstid er også indeholdt i DKs bilaterale sikringsaftaler indgået med Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Makedonien, Marokko, Montenegro, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og Quebec.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.2.7. Hjemmesygepleje **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift 2009**: kommunernes nettodriftsudgifter til hjemmesygepleje er spredt ud over en række funktioner vedrørende kommunernes sociale indsats. På den autoriserede konto-plan optræder nettodriftsudgifterne vedr. hjemmesygepleje under flere unktioner og grupperinger, og der kan derfor ikke foretages en nøjagtig opgørelse af udgiften til hjemmesygepleje. Ifølge konto 5.32.32 Pleje og omsorg mv. af ældre og handicappede, Grp. 004: "Hjemmesygepleje", der beskrives som: " Her registreres udgifter og indtægter vedrørende hjemmesygepleje, jf. sundhedslovens kap. 38, herunder udgifter og indtægter til private leverandører af hjemmesygepleje.", var udgifterne til hjemmesygepleje på 2,69 mia. kr. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Sundhedsloven § 138				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen yder vederlagsfri hjemmesygepleje til personer med ophold i kommunen, herunder omsorg og almen sundhedsvejledning, afpasset efter patientens behov samt vejledning og bistand, herunder opsøgende arbejde, i samarbejde med lægelig og social sagkundskab til personer eller familier, der har særlige behov herfor. Hjemmesygepleje ydes til patienter i alle aldre i tilfælde af akut eller kronisk sygdom, hvor sygeplejefaglig indsats er påkrævet. Ansvar for tildeling af hjemmesygepleje påhviler kommunalbestyrelsen.	*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen er ansvarlig for, at der ydes vederlagsfri hjemmesygepleje efter lægehenvisning. Kommunen kan herudover træffe afgørelse om tildeling af hjemmesygepleje til personer med ophold i kommunen, uafhængig af boform.		
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Bopæl i DK. Eksportabilitetsprincippet: Efter EU-rettens koordineringsregler har man som dansk sikret ret til offentlige sundhedsydelser ved ophold/bopæl i et andet EU-/EØS-land på samme vilkår som dette lands offentligt sikrede, men til udgift for Danmark(statslig udgift). Dette gælder også for medforsikrede familiemedlemmer, fx til en grænsearbejder, der arbejder i			

	Danmark og bor i Tyskland. Regionerne/kommunerne kan principielt opkræve udgifter til danske sundhedsydelser, der gives til sikrede fra andre EU-/EØS-lande, som bor i eller opholder sig i DK. EU-/EØS-landene kan indgå aftaler om undladelse af mellemstatslig afregning af ovennævnte udgifter til sundhedsydelser.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Som følge af EU-rettens ligebehandlingskriterium kan der ikke fastsættes andre kriterier for adgang til sundhedsydelser for EU-/EØS-statsborgere end for danske statsborgere. For EU-/EØS-statsborgere - som ifølge EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser, skal dansk socialt sikres, typisk gennem udøvelse af beskæftigelse i DK - gælder et princip om sammenlægning af forsikringstid tilbagelagt i et andet EU-/EØS-land.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også for flygtninge/statsløse omfattet af Genevekonventionen fra 1951/konventionen om statsløse personers retsstilling fra 1954, som bevæger sig mellem EU-/EØS-lande, og mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium gælder også for konventionsflygtninge mellem DK og Quebec, jf. DKs bilaterale aftaler.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser også gælder også for familiemedlemmer til EU-/EØS-statsborgere, uanset disse familiemedlemmers nationalitet, i det omfang familiemedlemmerne er medforsikrede under EU-/EØS-statsborgere. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til DK fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande. EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også i relationer mellem EU-/EØS-lande og Schweiz, jf. aftale herom indgået mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium og regler om sammenlægning af forsikringstid er også indeholdt i DKs bilaterale sikringsaftaler indgået med Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Makedonien, Marokko, Montenegro, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og Quebec.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.2.8. Forebyggende sundhedsydelser til børn og unge, herunder sundhedsplejerske **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift 2009**: 898 mio. kr. **Antal:** Er ukendt **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Sundhedslovens §§ 120 - 124				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen tilbyder alle børn og unge vederlagsfri sundhedsvejledning, bistand samt funktionsundersøgelse ved en sundhedsplejerske. Kommunalbestyrelsen tilbyder alle børn og unge i den undervisningspligtige alder to vederlagsfri forebyggende helbredsundersøgelser ved en læge eller sundhedsplejerske. Kommunalbestyrelsen skal vederlagsfrit tilbyde alle børn og unge med særlige behov en øget indsats indtil undervisningspligtens ophør. (Kommunalbestyrelsen bistår vederlagsfrit skoler, daginstitutioner for børn og unge og den kommunalt formidlede dagpleje med vejledning om almene sundhedsfremmende og sygdomsforebyggende foranstaltninger).			
B. Alder	*Hovedregel:* Småbørn/indtil undervisningspligtens ophør.			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Bopæl i DK. Eksportabilitetsprincippet: Efter EU-rettens koordineringsregler har man som dansk sikret ret til offentlige sundhedsydelser ved ophold/bopæl i et andet EU-/EØS-land på samme vilkår som dette lands offentligt sikrede, men til udgift for Danmark(statslig udgift). Dette gælder også for medforsik-			

	rede familiemedlemmer, fx til en grænsearbejder, der arbejder i Danmark og bor i Tyskland. Regionerne/kommunerne kan principielt opkræve udgifter til danske sundhedsydelser, der gives til sikrede fra andre EU-/EØS-lande, som bor i eller opholder sig i DK. EU-/EØS-landene kan indgå aftaler om undladelse af mellemstatslig afregning af ovennævnte udgifter til sundhedsydelser.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Som følge af EU-rettens ligebehandlingskriterium kan der ikke fastsættes andre kriterier for adgang til sundhedsydelser for EU-/EØS-statsborgere end for danske statsborgere. For EU-/EØS-statsborgere - som ifølge EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser, skal dansk socialt sikres, typisk gennem udøvelse af beskæftigelse i DK - gælder et princip om sammenlægning af forsikringstid tilbagelagt i et andet EU-/EØS-land.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også for flygtninge/statsløse omfattet af Genevekonventionen fra 1951/konventionen om statsløse personers retsstilling fra 1954, som bevæger sig mellem EU-/EØS-lande, og mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium gælder også for konventionsflygtninge mellem DK og Quebec, jf. DKs bilaterale aftaler.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser også gælder også for familiemedlemmer til EU-/EØS-statsborgere, uanset disse familiemedlemmers nationalitet, i det omfang familiemedlemmerne er medforsikrede under EU-/EØS-statsborgere. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til DK fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande. EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også i relationer mellem EU-/EØS-lande og Schweiz, jf. aftale herom indgået mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium og regler om sammenlægning af forsikringstid er også indeholdt i DKs bilaterale sikringsaftaler indgået med Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Makedonien, Marokko, Montenegro, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og Quebec.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.2.9.Genoptræning **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** Budget 2009: 899 mio. kr. (Kilde: Særlige budget indberetninger til ISM). **Antal:** 91.429 genoptræningsplaner (unikke patienter) til almindelig og specialiseret genoptræning (kilde: Sundhedsstyrelsens monitorering af genoptræningsområdet). **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Sundhedsloven § 140				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen tilbyder vederlagsfri genoptræning til personer, der efter udskrivning fra sygehus har et lægefagligt begrundet behov for genoptræning.	*Hovedregel:* Kræver en genoptræningsplan fra et sygehus.		
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Bopæl i DK. Eksportabilitetsprincippet: Efter EU-rettens koordineringsregler har man som dansk sikret ret til offentlige sundhedsydelser ved ophold/bopæl i et andet EU-/EØS-land på samme vilkår som dette lands offentligt sikrede, men til udgift for Danmark(statslig udgift). Dette gælder også for medforsikrede familiemedlemmer, fx til en grænsearbejder, der arbejder i Danmark og bor i Tyskland. Regionerne/kommunerne kan principielt opkræve udgifter til danske sundhedsydelser, der gives til sikrede fra andre EU-/EØS-lande, som bor i eller opholder sig i DK. EU-/EØS-landene kan indgå aftaler om undladelse af mellemstatslig afregning af ovennævnte udgifter til sundhedsydelser.			
I. Opholdskrav				

J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Som følge af EU-rettens ligebehandlingskriterium kan der ikke fastsættes andre kriterier for adgang til sundhedsydelser for EU-/EØS-statsborgere end for danske statsborgere. For EU-/EØS-statsborgere - som ifølge EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser, skal dansk socialt sikres, typisk gennem udøvelse af beskæftigelse i DK - gælder et princip om sammenlægning af forsikringstid tilbagelagt i et andet EU-/EØS-land.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også for flygtninge/statsløse omfattet af Genevekonventionen fra 1951/konventionen om statsløse personers retsstilling fra 1954, som bevæger sig mellem EU-/EØS-lande, og mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium gælder også for konventionsflygtninge mellem DK og Quebec, jf. DKs bilaterale aftaler.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser også gælder også for familiemedlemmer til EU-/EØS-statsborgere, uanset disse familiemedlemmers nationalitet, i det omfang familiemedlemmerne er medforsikrede under EU-/EØS-statsborgere. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til DK fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande. EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også i relationer mellem EU-/EØS-lande og Schweiz, jf. aftale herom indgået mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium og regler om sammenlægning af forsikringstid er også indeholdt i DKs bilaterale sikringsaftaler indgået med Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Makedonien, Marokko, Montenegro, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og Quebec.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.2.10. Kommunal tandpleje **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift 2009:** De samlede udgifter til kommunal tandpleje udgjorde ca. 2,1 mia. kr. i 2009. 1,251 mio. personer var i 2009 tilmeldt den kommunale børne- og ungetandpleje. **Antal:** 29.913 personer har i 2008 modtaget omsorgstandpleje. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Sundhedsloven §§ 127 og 129				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen tilbyder alle børn og unge under 18 år med bopæl i kommunen vederlagsfri forebyggende og behandlende tandpleje.	*Hovedregel:* Børn og unge under 18 år, der ønsker et andet tandplejetilbud end det, kommunalbestyrelsen vederlagsfrit stiller til rådighed, kan vælge at modtage børne- og ungdomstandpleje i privat tandlægepraksis efter eget valg eller på en anden kommunes tandklinik. Kommunalbestyrelsen yder tilskud til tandpleje til børn under 16 år, der modtager børnetandpleje i privat tandlægepraksis, hvor dette ikke er en del af det tilbud, som kommunalbestyrelsen stiller vederlagsfrit til rådighed.	*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen er ansvarlig for færdiggørelse af påbegyndte behandlinger ud over det fyldte 18. år.	
B. Alder	*Hovedregel:* Børn og unge under 18 år, henholdsvis 16 år			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Bopæl i DK. Eksportabilitetsprincippet: Efter EU-rettens koordineringsregler har man som dansk sikret ret til offentlige sundhedsydelser ved ophold/bopæl i et andet EU-/EØS-land på samme vilkår som dette lands offentligt sikrede, men til udgift for Danmark(statslig udgift). Dette gælder også for medforsikrede familiemedlemmer, fx til en grænsearbejder, der arbejder i Danmark og bor i Tyskland. Regionerne/kommunerne kan principielt opkræve udgifter til danske sundhedsydelser, der gives til sikrede fra andre EU-/EØS-lande, som bor i eller opholder sig i DK. EU-/EØS-landene kan indgå aftaler om undladelse af mellemstatslig afregning af ovennævnte udgifter til sundhedsydelser.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	*Hovedregel:* For børn og unge under 18 år, der vælger tandpleje på en anden kommunes tandklinik, der er dyrere end børne- og ungdomstandplejen i bopælskommunen, kan behandlerkommunen opkræve en egenbetaling, der svarer til forskellen mellem den gennemsnitlige udgift pr. barn i den kommunale tandpleje i henholdsvis behandlerkommunen og bopælskommunen.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Som følge af EU-rettens ligebehandlingskriterium kan der ikke fastsættes andre kriterier for adgang til sundhedsydelser for EU-/EØS-statsborgere end for danske statsborgere. For EU-/EØS-statsborgere - som ifølge EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser, skal dansk socialt sikres, typisk gennem udøvelse af beskæftigelse i DK - gælder et princip om sammenlægning af forsikringstid tilbagelagt i et andet EU-/EØS-land.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også for flygtninge/statsløse omfattet af Genevekonventionen fra 1951/konventionen om statsløse personers retsstilling fra 1954, som bevæger sig mellem EU-/EØS-lande, og mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium gælder også for konventionsflygtninge mellem DK og Quebec, jf. DKs bilaterale aftaler.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser også gælder også for familiemedlemmer til EU-/EØS-statsborgere, uanset disse familiemedlemmers nationalitet, i det omfang familiemedlemmerne er medforsikrede under EU-/EØS-statsborgere. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til DK fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande.			

	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også i relationer mellem EU-/EØS-lande og Schweiz, jf. aftale herom indgået mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium og regler om sammenlægning af forsikringstid er også indeholdt i DKs bilaterale sikringsaftaler indgået med Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Makedonien, Marokko, Montenegro, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og Quebec. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til DK fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande.

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.2.11. Regionstandpleje **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift 2009:** (anslået) 41,2 mio. kr.. (Kilde: Anslået på baggrund af tal fra Region Syddanmark) **Antal:** Anslået 6.000 personer. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Sundhedsloven §§ 162, 163 og 166				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Regionsrådet tilbyder børn og unge under 18 år med odontologiske lidelser, der ubehandlede medfører varig funktionsnedsættelse, et vederlagsfrit specialiseret tandplejetilbud. Herudover skal regionsrådet tilbyde vederlagsfrit højt specialiseret behandling til de børn og unge, der har behov for det. Regionsrådet tilbyder vederlagsfrit højt specialiseret odontologisk rådgivning, udredning og behandling af patienter med sjældne sygdomme og handicaps, hos hvem den til grund liggende tilstand giver anledning til specielle problemer i tænder, mund eller kæber, samt højt specialiseret rådgivning eller behandling af børn. Regionsrådet yder et særligt tilskud til tandpleje til: - kræftpatienter, der på grund af strålebehandling i hoved eller halsregionen eller på grund af kemoterapi har betydelige dokumenterede tandproblemer - personer, der på grund af Sjøgrens Syndrom har betydelige dokumenterede tandproblemer.		*Hovedregel:* Til disse børn og unge skal regionsrådet også tilbyde vederlagsfri specialbehandling efter det fyldte 18. år, indtil fysisk modenhed muliggør, at den pågældende behandling kan færdiggøres.	
B. Alder	*Hovedregel:* Børn og unge under 18 år/alle			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Bopæl i DK. Eksportabilitetsprincippet: Efter EU-rettens koordineringsregler har man som dansk sikret ret til offentlige sundhedsydelser ved ophold/bopæl i et andet EU-/EØS-land på samme vilkår som dette lands offentligt sikrede, men til udgift for Danmark(statslig udgift). Dette gælder også for medforsikrede familiemedlemmer, fx til en grænsearbejder, der arbejder i Danmark og bor i Tyskland. Regionerne/kommunerne kan principielt opkræve udgifter til danske sundhedsydelser, der gives til sikrede fra andre EU-/EØS-lande, som bor i eller opholder sig i DK. EU-/EØS-landene kan indgå aftaler om undladelse af mellemstatslig afregning af ovennævnte udgifter til sundhedsydelser.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Som følge af EU-rettens ligebehandlingskriterium kan der ikke fastsættes andre kriterier for adgang til sundhedsydelser for EU-/EØS-statsborgere end for danske statsborgere. For EU-/EØS-statsborgere - som ifølge EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser, skal dansk socialt sikres, typisk gennem udøvelse af beskæftigelse i DK - gælder et princip om sammenlægning af forsikringstid tilbagelagt i et andet EU-/EØS-land.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også for flygtninge/statsløse omfattet af Genevekonventionen fra 1951/konventionen om statsløse personers retsstilling fra 1954, som bevæger sig mellem EU-/EØS-lande, og mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium gælder også for konventionsflygtninge mellem DK og Quebec, jf. DKs bilaterale aftaler.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser også gælder også for familiemedlemmer til EU-/EØS-statsborgere, uanset disse familiemedlemmers nationalitet, i det omfang familiemedlemmerne er medforsikrede under EU-/EØS-statsborgere. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til DK fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande. EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også i relationer mellem EU-/EØS-lande og Schweiz, jf. aftale herom indgået mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium og regler om sammenlægning af forsikringstid er også indeholdt i DKs bilaterale sikringsaftaler indgået med Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Makedonien, Marokko, Montenegro, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og Quebec.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.2.12. Vaccinationer - børnevaccinationsprogrammet **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift 2009**: Se tabel. **Antal:** Se tabel **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Sundhedsloven §§ 158				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Regionsrådet yder vederlagsfri vaccination mod visse smitsomme sygdomme m.v.: - Børnevaccinationsprogrammet, herunder Hpv-vaccination - Hepatitisvaccination til særlig udsatte grupper - Influenzavaccinationer			
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Børnevaccinationsprogrammet kræver bopæl i Danmark, dansk statsborgerskab eller rettigheder efter EU-retten.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Hepatitis B-vaccination samt influenzavaccination kræver bopæl i Danmark. Eksportabilitetsprincippet: Efter EU-rettens koordineringsregler har man som dansk sikret ret til offentlige sundhedsydelser ved ophold/bopæl i et andet EU-/EØS-land på samme vilkår som dette lands offentligt sikrede, men til udgift for Danmark(statslig udgift). Dette gælder også for medforsikrede familiemedlemmer, fx til en grænsearbejder, der arbejder i DK og bor i TY.			

	Udgift	Antal
Børnevaccinationer	492 mio. kr.	812.000
Hepatitis B-vaccinationer	Ca. 0,5 mio.kr.	Ca. 3.300
Influenzavaccinationer	80 mio. kr.	588.000

	Regionerne/kommunerne kan principielt opkræve udgifter til danske sundhedsydelser, der gives til sikrede fra andre EU-/EØS-lande, som bor i eller opholder sig i DK. EU-/EØS-landene kan indgå aftaler om undladelse af mellemstatslig afregning af ovennævnte udgifter til sundhedsydelser.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Som følge af EU-rettens ligebehandlingskriterium kan der ikke fastsættes andre kriterier for adgang til vaccinationer for EU-/EØS-statsborgere end for danske statsborgere. For EU-/EØS-statsborgere - som ifølge EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser, skal dansk socialt sikres, typisk gennem udøvelse af beskæftigelse i DK - gælder et princip om sammenlægning af forsikringstid tilbagelagt i et andet EU-/EØS-land.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også for flygtninge/statsløse omfattet af Genevekonventionen fra 1951/konventionen om statsløse personers retsstilling fra 1954, som bevæger sig mellem EU-/EØS-lande, og mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium gælder også for konventionsflygtninge mellem DK og Quebec, jf. DKs bilaterale aftaler.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser også gælder også for familiemedlemmer til EU-/EØS-statsborgere, uanset disse familiemedlemmers nationalitet, i det omfang familiemedlemmerne er medforsikrede under EU-/EØS-statsborgere. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til DK fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande. EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også i relationer mellem EU-/EØS-lande og Schweiz, jf. aftale herom indgået mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium og regler om sammenlægning af forsikringstid er også indeholdt i DKs bilaterale sikringsaftaler indgået med Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Makedonien, Marokko, Montenegro, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og Quebec.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.2.13. Alkohol- og stofmisbrugsbehandling **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift 2009:** Kommunal alkoholbehandling ca. 272 mio.kr**.** (Kommunale og regionale regnskaber, 2009). **Antal**: anslået 7800 Kommunal stofmisbrugsbehandling (både den lægelig og sociale behandling) 909,6 mio. kr. Udgifterne til den lægelige stofmisbrugsbehandling kan ikke særskilt uddrages af de kommunale budgetter og regnskaber **Antal:** anslået 7.275 i substitutionsbehandling ifølge Sundhedsstyrelsens register over stofmisbrugere. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Sundhedsloven §§ 141 og 142				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen tilbyder vederlagsfri behandling til alkohol-misbrugere. Kommunalbestyrelsen tilbyder vederlagsfri lægelig behandling med afhængighedsskabende lægemidler til stofmisbrugere efter nærmere af Sundhedsstyrelsen fastsatte kriterier.			
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlan-det)	*Hovedregel:* Bopæl i DK. Eksportabilitetsprincippet: Efter EU-rettens koordineringsregler har man som dansk sikret ret til offentlige sundhedsydelser ved ophold/bopæl i et andet EU-/EØS-land på samme vilkår som dette lands offentligt sikrede, men til udgift for Danmark(statslig udgift). Dette gælder også for medforsik-rede familiemedlemmer, fx til en grænsearbejder, der arbejder i Danmark og bor i Tyskland. Regionerne/kommunerne kan principielt opkræve udgifter til danske sundhedsydelser, der gives til sikrede fra andre EU-/EØS-lande, som bor i eller opholder sig i DK.			

	EU-/EØS-landene kan indgå aftaler om undladelse af mellemstatslig afregning af ovennævnte udgifter til sundhedsydelser.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Som følge af EU-rettens ligebehandlingskriterium kan der ikke fastsættes andre kriterier for adgang til sundhedsydelser for EU-/EØS-statsborgere end for danske statsborgere. For EU-/EØS-statsborgere - som ifølge EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser, skal dansk socialt sikres, typisk gennem udøvelse af beskæftigelse i DK - gælder et princip om sammenlægning af forsikringstid tilbagelagt i et andet EU-/EØS-land.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også for flygtninge/statsløse omfattet af Genevekonventionen fra 1951/konventionen om statsløse personers retsstilling fra 1954, som bevæger sig mellem EU-/EØS-lande, og mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium gælder også for konventionsflygtninge mellem DK eller Quebec, jf. DKs bilaterale aftaler.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser også gælder også for familiemedlemmer til EU-/EØS-statsborgere, uanset disse familiemedlemmers nationalitet, i det omfang familiemedlemmerne er medforsikrede under EU-/EØS-statsborgere. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til DK fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande. EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også i relationer mellem EU-/EØS-lande og Schweiz, jf. aftale herom indgået mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium og regler om sammenlægning af forsikringstid er også indeholdt i DKs bilaterale sikringsaftaler indgået med Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Makedonien, Marokko, Montenegro, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og Quebec.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.2.14. Den offentlige rejsesygesikring **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift 2008**: 134 mio. kr. **Antal:** Knap 46.000 skadeanmeldelser. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Sundhedsloven § 167				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	*Hovedregel:* Regionsrådet kan yde tilskud til sygehjælp m.v. til personer under midlertidigt ophold i udlandet, på Færøerne og i Grønland efter nærmere regler.	*Hovedregel:* Dækker udgifter til læge- og hospitalsbehandling, medicin m.m. i forbindelse med akut sygdom eller skadestilfælde opstået under den første måned af en ferie- eller studierejse i andre EU/EØS-lande, Færøerne, Grønland m.m.		
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Bopæl i DK			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	*Hovedregel:* Borgeren betaler for behandlingen m.v. minus tilskuddet.			

Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Som følge af EU-rettens ligebehandlingskriterium kan der ikke fastsættes andre kriterier for EU-/EØS-statsborgere end for danske statsborgere. For EU-/EØS-statsborgere, som ifølge EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser, skal dansk socialt sikres, typisk gennem udøvelse af beskæftigelse i DK, gælder et princip om sammenlægning af forsikringstid tilbagelagt i et andet EU-/EØS-land.
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også for flygtninge/statsløse omfattet af Genevekonventionen fra 1951/konventionen om statsløse personers retsstilling fra 1954, som bevæger sig mellem EU-/EØS-lande, og mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium gælder også for konventionsflygtninge mellem DK og Quebec, jf. DKs bilaterale aftaler.
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser også gælder også for familiemedlemmer til EU-/EØS-statsborgere, uanset disse familiemedlemmers nationalitet, i det omfang familiemedlemmerne er medforsikrede under EU-/EØS-statsborgere. For så vidt angår 3. lands statsborgere, der flytter til DK fra et andet nordisk land, henvises til det ovenfor anførte, idet EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser tilsvarende finder anvendelse på 3. landeborgere, der rejser mellem de nordiske lande. EU-rettens regler om koordinering af sociale sikringsydelser gælder også i relationer mellem EU-/EØS-lande og Schweiz, jf. aftale herom indgået mellem EU-/EØS-landene og Schweiz. Et ligebehandlingskriterium og regler om sammenlægning af forsikringstid er også indeholdt i DKs bilaterale sikringsaftaler indgået med Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Makedonien, Marokko, Montenegro, Pakistan, Serbien, Tyrkiet og Quebec.

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.3.2. Plads i dagtilbud **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 22.528,4 mio. kr., **Antal**: 321.882 børn **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Dagtilbudsloven §§ 7-44				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	*Hovedregel* Forsyningsforpligtelsen betyder, at kommunalbestyrelsen har pligt til at sikre, at der i kommunen er det nødvendige antal pladser i dagtilbud, så alle børn i kommunen kan få en dagtilbudsplads. Forsyningsforpligtelsen dækker alene forældre med børn i kommunen. Pasningsgarantien er central på dagtilbudsområdet og betyder, at kommunen skal tilbyde garanti for plads i et dagtilbud til børn i alderen 6 måneder og indtil barnets skolestart. Pasningsgarantien indebærer ikke en garanti for en plads i et bestemt dagtilbud. Kommunalbestyrelsen kan således under iagttagelse af kravet om et aldersvarende dagtilbud og kommunens retningslinjer for optagelse opfylde pasningsgarantien inden for en vifte af dagtilbud. Forældre kan ligeledes vælge et tilskud til en plads i en privatinstitution eller en plads i en anden kommune.	*Hovedregel* Forældrenes egenbetaling for en plads i et dagtilbud (se nedenfor), kan nedsættes gennem evt. søskende og fripladstilskud. For søskendetilskud gælder, at kommunen skal give et søskendetilskud til forældre med flere børn i tilbud ved siden af kommunens grundtilskud og eventuelle økonomiske fripladstilskud. Søskendetilskud gives til børn i dagtilbud med søskende i: – Dagtilbud og fritidshjem. – Dagtilbud og fritidshjem i en anden kommune. – Privat pasning. – Skolefritidsordning efter folkeskoleloven. – Klubtilbud m.v., hvis kommunalbestyrelsen har besluttet, at klubtilbud m.v. er omfattet af reglerne om søskendetilskud. For fripladstilskud gælder, at forældre kan få nedsat betalingen med enten økonomisk fripladstilskud (se nedenfor), behandlingsmæssigt fripladstilskud eller socialpædagogisk fripladstilskud.	*Hovedregel* Betingelser for retten til en plads i et dagtilbud samt betingelser for modtagelse af fripladstilskud skal være opfyldt for at have adgang til ydelserne.	
B. Alder	*Hovedregel* Målgruppen er børn i alderen 6 måneder og indtil skolestart. Kommunalbestyrelsen kan herudover beslutte, at forældrenes egen-			

	betaling (og kommunens tilskud) inden for det/de enkelte dagtilbud skal fastsættes, så den varierer med børnenes alder, forudsat at udgifterne vedrørende de enkelte aldersgrupper kan udskilles. Beslutter kommunalbestyrelsen dette, skal de gennemsnitlige budgetterede bruttodriftsudgifter for den pågældende aldersgruppe anvendes ved beregningen af forældrenes egenbetaling (og kommunens tilskud) til aldersgruppen. Inden for disse rammer kan kommunalbestyrelsen afgøre, om forældrenes egenbetaling (og tilskudsprocenten) skal være den samme i forhold til alle typer af tilbud og alle aldersgrupper. <u>Tilskud til privatinstitution og plads i anden kommune</u> Kommunens tilskud til en plads i en privatinstitution og plads i anden kommune beregnes som udgangspunkt pba. opholdskommunens gennemsnitlige udgifter til aldersgruppen.			
C. Indkomst og formue	*Hovedregel* Som beskrevet ovenfor kan forældrenes egenbetaling nedsættes gennem et økonomisk fripladstilskud, hvis forældrenes aktuelle indkomst ligger indenfor grænserne i fripladsskalaen. Der gælder særlige regler for enlige forsørgere (se nedenfor). Derudover fremgår det af dagtilbudsbekendtgørelsens § 26, stk. 3, at hvis der er mere end et barn under 18 år i hjemmet, hos den eller de forældre, der har retten til fripladstilskuddet, forhøjes fripladsskalaens indtægtsgrænser med kr. 7.000 for hvert barn ud over det første barn.	*Hovedregel* Der tages udgangspunkt i forældrenes aktuelle indkomst, som beregnes pba: 1) personlig indkomst efter § 3 i personskatteloven med tillæg af positiv nettokapitalindkomst, der anvendes til beregning af indkomstskat efter § 7 i personskatteloven, dog før det deri nævnte grundbeløb og bundfradrag, og 2) aktieindkomst, der beskattes efter § 8 a, stk. 1 og 2, i personskatteloven, bortset fra udbytteindkomst op til kr. 5.000. *Undtagelse* Når den faktiske indtægt er væsentlig større eller mindre end den aktuelle indtægt, beregnet pba. ovenstående, træffer kommunalbestyrelsen afgørelse om økonomisk fripladstilskud på baggrund af en samlet vurdering af familiens økonomiske og sociale forhold.	*Hovedregel* Forældre har pligt til at oplyse kommunalbestyrelsen om varige stigninger i deres indtægter i årets løb eller andre forhold, der har betydning for bortfald eller nedsættelse af forældrebetalingen som følge af et økonomisk fripladstilskud. Forældre har pligt til at underrette kommunen om varige stigninger i deres faktiske indtægter eller andre forhold i årets løb, der har betydning for forældrenes ret til at modtage økonomisk fripladstilskud. Når forældrene har en indtægtsfremgang på over 10 pct., kan kommunen regulere det økonomiske fripladstilskud og dermed indirekte forældrenes egenbetaling med tilbagevirkende kraft fra det tidspunkt, hvor forældrenes forhold har ændret sig. Kravet om tilbagebetaling forudsætter, at ydelsesmodtageren har modtaget ydelsen mod bedre vidende. Der er ikke mulighed for at efterregulere det økonomiske fripladstilskud, hvis forældrene har	*Hovedregel* Ved en indtægtsnedgang skal forældrene derfor på ny ansøge om økonomisk fripladstilskud og dokumentere deres ændrede indtægtsforhold. Forældre kan på et hvilket som helst tidspunkt i løbet af året indgive ansøgning om økonomisk fripladstilskud og dermed få foretaget en ny vurdering af deres indtægtsforhold.

			haft en indtægtsnedgang.	
D. Ægtefælle-afhængighed	*Hovedregel* Som nævnt ovenfor gælder der særlige regler for økonomisk fripladstilskud til enlige forsørgere. Forældre der er reelt enlige kan få forhøjet fripladsgrænserne med 52.988 kr. (2011-niveau)	*Hovedregel* En forælder, der ønsker fripladstilskud som enlig forsørger, skal ansøge kommunen herom. Kommunen kan beslutte, at forælderen allerede ved ansøgningen skal dokumentere sin aktuelle indtægt samt sin status som enlig forsørger. Det vil i udgangspunktet være tilstrækkeligt, at ansøgeren ved indgivelse af ansøgningen dokumenterer sin ret til at få fripladstilskud som enlig forsørger ved en erklæring om, at pågældende er reelt enlig. Finder kommunen, at ansøgeren er reelt enlig, har kommunen pligt til at forhøje fripladsgrænserne med 52.988 kr. (2011-niveau) med virkning fra begyndelsen af den måned, der følger efter datoen for ansøgningen om forhøjelse af fripladsgrænserne til kommunen.	*Hovedregel* Status som enlig forsørger skal opretholdes for at have adgang til ydelsen. Den enlige forsørger har pligt til at oplyse kommunen om ændring i status. Kommunalbestyrelsen kan efterregulere med tilbagevirkende kraft til det tidspunkt, ændringen har fundet sted. Kravet om tilbagebetaling forudsætter, at ydelsesmodtageren har modtaget ydelsen mod bedre vidende.	*Hovedregel* Forældre kan på et hvilket som helst tidspunkt i løbet af året indgive ansøgning om økonomisk fripladstilskud til enlige forsørgere.
E. Husstandsafhængig	*Hovedregel* Ift. økonomisk fripladstilskud er det forældrenes samlede aktuelle indkomst, der ligges til grund. Barnets egne indtægter skal ikke indgå i indkomstgrundlaget for beregningen af økonomisk fripladstilskud. Da et privatretligt børnebidrag er en indtægt for barnet, kan dette altså ikke have indflydelse på beregningen af økonomisk fripladstilskud. En eventuel indtægt fra andre børn i husstanden skal ligeledes ikke indgå i beregningsgrundlaget for økonomisk fripladstilskud.			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel* Der gælder som betingelse at forældre skal have lovligt opholdssted i landet.		***Hovedregel*** For begge tilskud gælder, at forældrene skal opretholde lovligt opholdssted i landet for at modtage ydelsen.	

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel* Der gælder særlige regler for grænsegængere (se nedenfor)			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	*Hovedregel* Kommunalbestyrelsens tilskud til en plads i dagtilbud skal mindst udgøre 75 pct. af de budgetterede bruttodriftsudgifter ved driften af det enkelte dagtilbud pr. barn eller af de budgetterede gennemsnitlige bruttodriftsudgifter ved driften af dagtilbud pr. barn af samme type i kommunen. Forældrenes betaling for en plads i dagtilbud til børn i alderen 0 år og til skolestart må højst udgøre 25 pct. af de budgetterede bruttodriftsudgifter pr. barn ved driften af det enkelte dagtilbud eller af de gennemsnitlige budgetterede bruttodriftsudgifter ved driften af dagtilbud pr. barn af samme type i kommunen. Forældrenes egenbetaling kan yderligere nedsættes gennem evt. søskende- og fripladstilskud (se ovenfor). <u>Tilskud og egenbetaling til plads i privatinstitution</u> Tilskuddet, som privatinstitutionen modtager fra kommunalbestyrelsen pr. barn optaget i privatinstitutionen, er fastsat ud fra objektive kriterier og udgøres af summen af: • Driftstilskud (dagtilbudslovens § 36) • Bygningstilskud (dagtilbudslovens § 37) • Administrationstilskud (dagtilbudslovens § 38) Størrelsen af tilskuddet til den løbende drift fastsættes, så det svarer til de gennemsnitlige budgetterede nettodriftsudgifter pr. barn, eksklusive udgifter til støttepædagog, i et alderssvarende dagtilbud i den enkelte kommune. Tilskuddet vægtes efter antal pladser i de forskellige dagtilbudstyper i kommunen. Der er ikke loft over forældrebetalingen i privatinstitutioner.			

	<u>Tilskud til plads i anden kommune</u> Tilskud til plads i dagtilbud i en anden kommune beregnes som den billigste af a) eller b), hvor a) er opholdskommunens gennemsnitlige nettodriftsudgift for alders-gruppen, som barnet tilhører, og b) er det beløb, som svarer til opholdskommunens gennemsnitlige samlede tilskudsprocent af institutionskommunens bruttodriftsudgift pr. barn (pr. plads) for det benyttede dagtilbud. Kommunalbestyrelsen kan beslutte at give et ekstra tilskud med til pladsen. Forældrenes egenbetaling udgør forskellen mellem opholdskommu-nens tilskud og udgiften til den benyttede plads.			
Særlige kriterier i for-hold til EU/EØS borgere	Personer, der er statsborgere i et EU/EØS land og arbejder i Danmark, er omfattet af de særlige regler, der følger af EU-retten. Disse personer betegnes grænsegængere. Kommunalbestyrel-sen er således forpligtet til at stille en plads i et dag-, fritids- eller klubtilbud m.v. til rådighed for grænsegængere med bopæl i f.eks. Tyskland eller Sverige, der er beskæftiget i Danmark.			
Særlige kriterier i for-hold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.3.3. Tilskud til privat pasning **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 268 mio. kr., **Antal:** 4.963 børn **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Dagtilbudslovens §§ 80-85				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	*Hovedregel* Tilskud til privat pasning Kommunalbestyrelsen skal give forældre med børn i alderen 24 uger og indtil skolestart mulighed for at vælge et tilskud til privat pasning i stedet for at benytte et dagtilbud	*Hovedregel* Tilskud til privat pasning Det er den enkelte kommunalbestyrelse, der fastsætter kommunens tilskud til privat pasning, jf. M. Tilskuddet pr. barn skal fastsættes ens for alle børn i samme aldersgruppe.	*Hovedregel* Tilskud til privat pasning Ift. borgeren er der tale om en privatretlig aftale mellem borgeren og pasningsordningen. Misligholdelse af aftalen er således et anliggende mellem borgeren og ordningen. Derudover gælder A.1. Kommunen skal løbende føre tilsyn med den private pasning. Hvis den private pasning ikke lever op til centralt og lokalt fastsatte krav, kan aftalen opsiges.	
B. Alder	Tilskud til privat pasning Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at tilskuddet kun gives til en bestemt del af aldersgruppen. F.eks. kan kommunalbestyrelsen beslutte, at tilskuddet alene gives, til børn i alderen 1/2 til 3 år, eller at tilskuddet gives indtil barnet almindeligvis optages i børnehave. Kommunalbestyrelsen har dermed mulighed for at tilpasse ordningen til de lokale forhold. Derudover kan KB i særlige tilfælde yde tilskud under barsel eller orlov, dvs. før den 24. uge, jf. C 1.	*Hovedregel* Tilskud til privat pasning Tilskuddet pr. barn skal fastsættes ens for alle børn i samme aldersgruppe. Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at tilskuddet kun gives til en bestemt del af aldersgruppen. F.eks. kan kommunalbestyrelsen beslutte, at tilskuddet alene gives, til børn i alderen 1/2 til 3 år, eller at tilskuddet gives indtil barnet almindeligvis optages i børnehave. Kommunalbestyrelsen har dermed mulighed for at tilpasse ordningen til de lokale forhold.	*Hovedregel* Tilskud til privat pasning For retten til tilskuddet gælder, at børn som udgangspunkt skal være indenfor alderen 24 uger til skolestart. Dette kan dog variere pba. lokale retningslinjer.	
C. Indkomst og formue	*Hovedregel* Tilskud til privat pasning Der ydes ikke økonomisk fripladstilskud til de to tilskudsformer. Indkomst og formue spiller dermed ingen direkte rolle.		*Hovedregler* Tilskud til privat pasning Adgangen til tilskuddet afhænger i et vist omfang af forældrenes even-	

	Kommunalbestyrelsen kan i særlige tilfælde efter en konkret vurdering give tilskud til privat pasning samtidig med, at forældre for samme barn modtager barseldagpenge i medfør af lov om ret til orlov og dagpenge ved barsel eller orlovsydelse i medfør af lov om børnepasningsorlov. Ifølge § 3 i lov om børnepasningsorlov er adgangen til brug af dagtilbud under afholdelse af børnepasningsorlov begrænset til en halvtidsplads i et dagtilbud for børn i alderen 3 - 8 år. For børn under 3 år kan der ikke benyttes dagtilbud. Det er imidlertid kommunalbestyrelsen, der fastlægger, hvorvidt der udbydes halvtidspladser, og bestemmelsen giver ikke ret til en sådan.		tuelle modtagelse af øvrige ydelser (se boks til venstre).	
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	*Hovedregel* <u>Tilskud til pasning af egne børn</u> Tilskud til pasning af egne børn er et alternativ til at være til rådighed og have tilknytning til arbejdsmarkedet. Det er altså ikke hensigten, at tilskuddet til pasning af egne børn skal være et supplerende forsørgelsesgrundlag til en offentlig overførselsindkomst eller en arbejdsindtægt. Der kan ikke ydes tilskud til pasning af egne børn til en person, der ikke udnytter sine arbejdsmuligheder efter lov om aktiv socialpolitik § 13, stk. 7 og 8, jf. § 26, stk. 5 og 8, i lov om aktiv socialpolitik.			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel* <u>Tilskud til privat pasning</u> Der gælder for retten til tilskuddet, at forældre skal have lovligt opholdssted i landet.		***Hovedregel*** <u>Tilskud til privat pasning</u> For retten til tilskuddet gælder, at forældrene skal opretholde lovligt opholdssted i landet for at modtage ydelsen.	
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel* <u>Tilskud til privat pasning</u> Der gælder særlige regler for grænsegængere (se nedenfor)			
I. Opholdskrav	*Hovedregel* <u>Tilskud til privat pasning</u> Tilskuddet til privat pasning skal i udgangspunktet anvendes til pasning i Danmark, og tilskuddet kan derfor i udgangspunktet ikke			

	tages med til brug for betaling af pasning under ophold i udlandet.			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	*Hovedregel* <u>Tilskud til privat pasning</u> Tilskuddet skal mindst udgøre 75 pct. af den billigste budgetterede nettodriftsudgift pr. plads eksklusive støttepædagog i et dagtilbud til samme aldersgruppe i kommunen. Kommunalbestyrelsens tilskud må dog højst udgøre 75 pct. af forældrenes dokumenterede udgifter til den private pasning. Herved forpligtes forældrene til at have en forældrebetaling på min. 25 pct. af udgifterne svarende til forældrebetalingsandelen i et dagtilbud efter lovens §§ 19 og 21.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	<u>Tilskud til privat pasning</u> Generelt for retten til ydelser efter dagtilbudsloven gælder, at personer, der er statsborgere i et EU/EØS land og arbejder i Danmark, er omfattet af de særlige regler, der følger af EU-retten. Disse personer betegnes grænsegængere. Kommunalbestyrelsen er således forpligtet til at stille en plads i et dag-, fritids- eller klubtilbud m.v. til rådighed for grænsegængere med bopæl i f.eks. Tyskland eller Sverige, der er beskæftiget i Danmark.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.3.4. <u>Tilskud til pasning af egne børn</u> **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgif**t: 24,8 mio. kr., **Antal**: 859 børn **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Dagtilbudslovens §§ 86-91				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel* <u>Tilskud til pasning af egne børn</u> Efter dagtilbudsloven er det under visse betingelser muligt for forældre at vælge at passe deres barn hjemme i stedet for at få en plads i et dagtilbud til barnet. Tilskud til pasning af egne børn kan gives for en periode på minimum 8 uger og maksimalt et år. Kommunalbestyrelsen kan fastsætte en længere minimumsperiode og en kortere maksimumsperiode. Der kan maksimalt udbetales tre tilskud til samme husstand.	*Hovedregel* <u>Tilskud til pasning af egne børn</u> Det er kommunalbestyrelsen, der afgør, om muligheden skal gives til forældre i kommunen.	*Hovedregel* <u>Tilskud til pasning af egne børn</u> Kommunerne har efter dagtilbudslovens § 95 adgang til at bringe udbetaling af tilskud til pasning af eget barn til ophør i forhold til personer, der bevidst unddrager sig strafforfølgning eller straffuldbyrdelse her i landet. <u>Derudover gælder A.1.</u>	
B. Alder	<u>Tilskud til pasning af egne børn</u> Kommunalbestyrelsen kan beslutte at tilbyde forældre et økonomisk tilskud til pasning af egne børn i alderen fra 24 uger og op til skolestart.	*Hovedregel* <u>Tilskud til pasning af egne børn</u> Hvis kommunalbestyrelsen beslutter at tilbyde forældre mulighed for økonomisk tilskud til pasning af egne børn, kan kommunalbestyrelsen beslutte, at tilbuddet skal gælde for alle børn mellem 24 uger og op til skolestart, eller at tilbuddet kun skal gælde børn i en bestemt aldersgruppe inden for aldersgrænsen 24 uger og op til skolestart. Kommunalbestyrelsen kan dermed afgrænse aldersgruppen, til hvem tilskud kan gives. Dermed har de mulighed for at tilpasse ordningen til de lokale forhold.	*Hovedregel* <u>Tilskud til pasning af egne børn</u> For ret til tilskuddet gælder, at børn som udgangspunkt skal være indenfor alderen 24 uger til skolestart. Dette kan dog variere pba. lokale retningslinjer.	
C. Indkomst og formue	*Hovedregel* <u>Tilskud til pasning af egne børn</u> Der ydes ikke økonomisk fripladstilskud ift. tilskud til pasning af egne børn. Indkomst og formue spiller dermed ingen direkte rolle.		*Hovedregler* <u>Tilskud til pasning af egne børn</u> Adgangen til tilskuddet afhænger i et vist omfang af forældrenes eventuelle modtagelse af øvrige ydelser	

	Den forælder, der ansøger om tilskud til pasning af eget barn, kan ikke modtage tilskud til pasning af egne børn samtidig med, at han/hun modtager offentlig overførselsindkomst (f.eks. barseldagpenge, orlovsydelse, kontanthjælp, førtidspension og SU) eller har en arbejdsindtægt.		(se boks til venstre).	
D. Ægtefælle-afhængighed	*Hovedregel* <u>Tilskud til pasning af egne børn</u> Tilskud til pasning af egne børn er sidestillet med en offentlig forsørgelsesydelse efter § 26, stk. 2, i lov om aktiv socialpolitik. Hvis en tilskudsmodtagers ægtefælle modtager kontanthjælp med videre, fradrages tilskuddet til børnepasning i kontanthjælpen, hvis denne overstiger den kontanthjælp, som tilskudsmodtageren ville have været berettiget til, hvis pågældende ikke havde fået tilskud til pasning af egne børn. Hvis tilskuddet til pasning af egne børn er lavere end kontanthjælpen, suppleres tilskuddet ikke op til kontanthjælpsniveauet.			
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	*Hovedregel* <u>Tilskud til pasning af egne børn</u> Tilskud til pasning af egne børn er et alternativ til at være til rådighed og have tilknytning til arbejdsmarkedet. Det er altså ikke hensigten, at tilskuddet til pasning af egne børn skal være et supplerende forsørgelsesgrundlag til en offentlig overførselsindkomst eller en arbejdsindtægt. Der kan ikke ydes tilskud til pasning af egne børn til en person, der ikke udnytter sine arbejdsmuligheder efter lov om aktiv socialpolitik § 13, stk. 7 og 8, jf. § 26, stk. 5 og 8, i lov om aktiv socialpolitik.			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel* <u>Tilskud til pasning af egne børn</u> Der gælder for retten til tilskuddet, at forældrene skal have lovligt opholdssted i landet.		***Hovedregel*** <u>Tilskud til pasning af egne børn</u> For retten til tilskuddet gælder, at forældrene skal opretholde lovligt opholdssted i landet for at modtage ydelsen.	
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel*			
I. Opholdskrav	*Hovedregel*			

	Tilskud til pasning af egne børn Kommunalbestyrelsen kan alene udbetale tilskud til pasning af egne børn til en forælder, der har opholdt sig i Danmark i 7 ud af de seneste 8 år. Dette gælder også for danske statsborgere, der i en årrække har opholdt sig uden for Danmark.			
J. Opholdstid	*Hovedregel* Tilskud til pasning af egne børn Kommunalbestyrelsen kan alene udbetale tilskud til pasning af egne børn til en forælder, der har opholdt sig i Danmark i 7 ud af de seneste 8 år. Dette gælder også for danske statsborgere, der i en årrække har opholdt sig uden for Danmark.			***Hovedregel*** Tilskud til pasning af egne børn Danske statsborgere, som grundet udlandsophold ikke længere er berettiget til ydelsen, kan genoptjene retten efter ophold i landet 7 af 8 år.
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	*Hovedregel* Tilskud til pasning af egne børn Kommunalbestyrelsens tilskud pr. barn kan maksimalt udgøre 85 pct. af den billigste nettodriftsudgift pr. plads i et dagtilbud til samme aldersgruppe.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Generelt for retten til ydelser efter dagtilbudsloven gælder, at personer, der er statsborgere i et EU/EØS land og arbejder i Danmark, er omfattet af de særlige regler, der følger af EU-retten. Disse personer betegnes grænsegængere. Kommunalbestyrelsen er således forpligtet til at stille en plads i et dag-, fritids- eller klubtilbud m.v. til rådighed for grænsegængere med bopæl i f.eks. Tyskland eller Sverige, der er beskæftiget i Danmark. Tilskud til pasning af egne børn Kravet om ophold gælder dog ikke for personer, der er omfattet af EU-retten. Dette skyldes, at tilskud til pasning af egne børn er en ydelse, der er omfattet af EU-retten. Dette betyder, at kravet om 7 års ophold skal fraviges for så vidt angår personer, herunder EØS-borgere, der er omfattet af forordning 1408/71 og 1612/68, samt borgere fra Schweiz.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.3.5. Plads i fritidshjem **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: 533,3 mio. kr., **Antal:** 16.911 børn **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Dagtilbudsloven §§ 45-64				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	*Hovedregel* Forsyningsforpligtelsen betyder, at kommunalbestyrelsen har pligt til at sikre, at der i er det nødvendige udbud af pladser i fritidshjem i kommunen til aldersgruppen. Forældre kan ligeledes vælge et tilskud til en plads i et privat fritidshjem eller en plads i en anden kommune.	*Hovedregel* Forældrenes egenbetaling for en plads i et fritidshjem (se nedenfor), kan nedsættes gennem evt. søskende og fripladstilskud. For søskendetilskud gælder, at kommunen skal give et søskendetilskud til forældre med flere børn i tilbud ved siden af kommunens grundtilskud og eventuelle økonomiske fripladstilskud. Søskendetilskud gives til børn i fritidshjem med søskende i: – Dagtilbud og fritidshjem. – Dagtilbud og fritidshjem i en anden kommune. – Privat pasning. – Skolefritidsordning efter folkeskoleloven. – Klubtilbud m.v., hvis kommunalbestyrelsen har besluttet, at klubtilbud m.v. er omfattet af reglerne om søskendetilskud. For fripladstilskud gælder, at forældre kan få nedsat betalingen med enten økonomisk fripladstilskud (se nedenfor), behandlingsmæssigt fripladstilskud eller socialpædagogisk fripladstilskud.	*Hovedregel* Betingelser for retten til en plads i et fritidshjem samt betingelser for modtagelse af fripladstilskud skal være opfyldt for at have adgang til ydelserne.	
B. Alder	*Hovedregel* Målgruppen er børn i skolealderen.			

C. Indkomst og formue	*Hovedregel* Som beskrevet ovenfor kan forældrenes egenbetaling nedsættes gennem et økonomisk fripladstilskud, hvis forældrenes aktuelle indkomst ligger indenfor grænserne i fripladsskalaen. Der gælder særlige regler for enlige forsørgere (se nedenfor). Derudover fremgår det af dagtilbudsbekendtgørelsen, at hvis der er mere end et barn under 18 år i hjemmet, hos den eller de forældre, der har retten til fripladstilskuddet, forhøjes fripladsskalaens indtægtsgrænser med kr. 7.000 for hvert barn ud over det første barn.	*Hovedregel* Der tages udgangspunkt i forældrenes aktuelle indkomst, som beregnes pba: 1) personlig indkomst efter § 3 i personskatteloven med tillæg af positiv nettokapitalindkomst, der anvendes til beregning af indkomstskat efter § 7 i personskatteloven, dog før det deri nævnte grundbeløb og bundfradrag, og 2) aktieindkomst, der beskattes efter § 8 a, stk. 1 og 2, i personskatteloven, bortset fra udbytteindkomst op til kr. 5.000. *Undtagelse* Når den faktiske indtægt er væsentlig større eller mindre end den aktuelle indtægt, beregnet pba. ovenstående, træffer kommunalbestyrelsen afgørelse om økonomisk fripladstilskud på baggrund af en samlet vurdering af familiens økonomiske og sociale forhold.	*Hovedregel* Forældre har pligt til at oplyse kommunalbestyrelsen om varige stigninger i deres indtægter i årets løb eller andre forhold, der har betydning for bortfald eller nedsættelse af forældrebetalingen som følge af et økonomisk fripladstilskud. Forældre har pligt til at underrette kommunen om varige stigninger i deres faktiske indtægter eller andre forhold i årets løb, der har betydning for forældrenes ret til at modtage økonomisk fripladstilskud. Når forældrene har en indtægtsfremgang på over 10 pct., kan kommunen regulere det økonomiske fripladstilskud og dermed indirekte forældrenes egenbetaling med tilbagevirkende kraft fra det tidspunkt, hvor forældrenes forhold har ændret sig. Kravet om tilbagebetaling forudsætter, at ydelsesmodtageren har modtaget ydelsen mod bedre vidende. Der er ikke mulighed for at efterregulere det økonomiske fripladstilskud, hvis forældrene har haft en indtægtsnedgang.	*Hovedregel* Ved en indtægtsnedgang skal forældrene derfor på ny ansøge om økonomisk fripladstilskud og dokumentere deres ændrede indtægtsforhold. Forældre kan på et hvilket som helst tidspunkt i løbet af året indgive ansøgning om økonomisk fripladstilskud og dermed få foretaget en ny vurdering af deres indtægtsforhold.
D. Ægtefælle-afhængighed	*Hovedregel* Som nævnt ovenfor gælder der særlige regler for økonomisk fripladstilskud til enlige forsørgere. Forældre der er reelt enlige kan få forhøjet fripladsgrænserne med 52.988 kr. (2011-niveau)	*Hovedregel* En forælder, der ønsker fripladstilskud som enlig forsørger, skal ansøge kommunen herom. Kommunen kan beslutte, at forælderen allerede ved ansøgningen skal dokumentere sin aktuelle indtægt samt sin status som enlig forsørger. Det vil i udgangspunktet være tilstrækkeligt, at ansøgeren ved indgivelse af ansøgningen dokumenterer sin ret til at få fripladstilskud som enlig forsørger ved en erklæring om, at pågæl-	*Hovedregel* Status som enlig forsørger skal opretholdes for at have adgang til ydelsen. Den enlige forsørger har pligt til at oplyse kommunen om ændring i status. Kommunalbestyrelsen kan efterregulere med tilbagevirkende kraft til det tidspunkt, ændringen har fundet sted. Kravet om tilbagebetaling forudsætter, at ydelsesmodtageren har modtaget ydelsen mod bedre vidende.	*Hovedregel* Forældre kan på et hvilket som helst tidspunkt i løbet af året indgive ansøgning om økonomisk fripladstilskud til enlige forsørgere.

		dende er reelt enlig. Finder kommunen, at ansøgeren er reelt enlig, har kommunen pligt til at forhøje fripladsgrænserne med 52.988 kr. (2011-niveau) med virkning fra begyndelsen af den måned, der følger efter datoen for ansøgningen om forhøjelse af fripladsgrænserne til kommunen.		
E. Husstandsafhængig	*Hovedregel* Ift. økonomisk fripladstilskud er det forældrenes samlede aktuelle indkomst, der ligges til grund. Barnets egne indtægter skal ikke indgå i indkomstgrundlaget for beregningen af økonomisk fripladstilskud. Da et privatretligt børnebidrag er en indtægt for barnet, kan dette altså ikke have indflydelse på beregningen af økonomisk fripladstilskud. En eventuel indtægt fra andre børn i husstanden skal ligeledes ikke indgå i beregningsgrundlaget for økonomisk fripladstilskud.			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel* Der gælder som betingelse at forældre skal have lovligt opholdssted i landet.		***Hovedregel*** For begge tilskud gælder, at forældrene skal opretholde lovligt opholdssted i landet for at modtage ydelsen.	
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel* Der gælder særlige regler for grænsegængere (se nedenfor).			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	*Hovedregel* Kommunalbestyrelsens tilskud til en plads i fritidshjem skal mindst udgøre 70 pct. af de budgetterede bruttodriftsudgifter ved driften af det enkelte fritidshjem pr. barn eller af de budgetterede gennemsnitlige bruttodriftsudgifter ved driften af fritidshjem pr. barn af samme type i kommunen. Forældrenes betaling for en plads i fritidshjem må derfor højst udgøre 30 pct. af de budgetterede bruttodriftsudgifter pr. barn ved driften			

	af det enkelte fritidshjem eller af de gennemsnitlige budgetterede bruttodriftsudgifter ved driften af fritidshjem pr. barn af samme type i kommunen. Forældrenes egenbetaling kan yderligere nedsættes gennem evt. søskende- og fripladstilskud (se ovenfor). <u>Tilskud og egenbetaling til plads i privat fritidshjem</u> Kommunalbestyrelsen er forpligtet til at give tilskud til forældre, der får plads i et privat fritidshjem, hvis kommunalbestyrelsen har indgået en aftale med det private fritidshjem i kommunen og dermed har private fritidshjem som tilbud til aldersgruppen. Kommunalbestyrelsen fastsætter størrelsen af tilskuddet til private fritidshjem i kommunen. Tilskuddets størrelse er et vilkår i aftalen mellem kommunalbestyrelsen og det private fritidshjem. Der er ikke loft over forældrebetalingen i private fritidshjem. <u>Tilskud til plads i anden kommune</u> Kommunalbestyrelsen i et barns opholdskommune skal som udgangspunkt give et tilskud til børn, der optages i et fritidshjem i en anden kommune. I de tilfælde, hvor opholdskommunen ikke har fritidshjem, er kommunalbestyrelsen imidlertid ikke forpligtet til at give tilskud til brug for et fritidshjem i en anden kommune. Reglerne om opholdskommunens tilskud og beregning heraf i øvrigt, ekstratilskud og moms er de samme for fritidshjem som for dagtilbud.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Personer, der er statsborgere i et EU/EØS land og arbejder i Danmark, er omfattet af de særlige regler, der følger af EU-retten. Disse personer betegnes grænsegængere. Kommunalbestyrelsen er således forpligtet til at stille en plads i et dag-, fritids- eller klubtilbud m.v. til rådighed for grænsegængere med bopæl i f.eks. Tyskland eller Sverige, der er beskæftiget i Danmark.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.3.6. Plads i klubtilbud og andre socialpædagogiske tilbud til større børn og unge **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 1.220,6 mio. kr., **Antal**: 76.959 børn **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Dagtilbudsloven §§ 65-77				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel* Forsyningsforpligtelsen betyder, at kommunalbestyrelsen har pligt til at sikre, at der i er det nødvendige udbud af pladser i klubtilbud mv. i kommunen til aldersgruppen. Forældre kan ligeledes vælge et tilskud til en plads i et privat klubtilbud eller en plads i en anden kommune.	*Hovedregel* Forældrenes egenbetaling for en plads i et klubtilbud (se nedenfor), kan nedsættes gennem evt. søskende og fripladstilskud. For søskendetilskud gælder, at kommunen kan give et søskendetilskud til forældre med flere børn i tilbud ved siden af kommunens grundtilskud og eventuelle økonomiske fripladstilskud. Søskendetilskud kan gives til børn i klubtilbud mv. med søskende i: – Dagtilbud og fritidshjem. – Dagtilbud og fritidshjem i en anden kommune. – Privat pasning. – Skolefritidsordning efter folkeskoleloven. – Klubtilbud m.v., hvis kommunalbestyrelsen har besluttet, at klubtilbud m.v. er omfattet af reglerne om søskendetilskud. For fripladstilskud gælder, at forældre kan få nedsat betalingen med enten økonomisk fripladstilskud (se nedenfor) eller socialpædagogisk fripladstilskud.	*Hovedregel* Betingelser for retten til en plads i et klubtilbud mv. samt betingelser for modtagelse af fripladstilskud skal være opfyldt for at have adgang til ydelserne.	
B. Alder	*Hovedregel* Målgruppen er større børn og unge. Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at forældrenes egenbetaling inden for det enkelte klubtilbud/de enkelte klubtilbud skal fastsættes,			

	så den varierer med børnenes og de unges alder eller klassetrin, forudsat at udgifterne vedrørende de enkelte aldersgrupper kan udskilles.			
C. Indkomst og formue	*Hovedregel* Som beskrevet ovenfor kan forældrenes egenbetaling nedsættes gennem et økonomisk fripladstilskud, hvis forældrenes aktuelle indkomst ligger indenfor grænserne i fripladsskalaen. Der gælder særlige regler for enlige forsørgere (se nedenfor). Derudover fremgår det af dagtilbudsbekendtgørelsen, at hvis der er mere end et barn under 18 år i hjemmet, hos den eller de forældre, der har retten til fripladstilskuddet, forhøjes fripladsskalaens indtægtsgrænser med kr. 7.000 for hvert barn ud over det første barn.	*Hovedregel* Der tages udgangspunkt i forældrenes aktuelle indkomst, som beregnes pba: 1) personlig indkomst efter § 3 i personskatteloven med tillæg af positiv nettokapitalindkomst, der anvendes til beregning af indkomstskat efter § 7 i personskatteloven, dog før det deri nævnte grundbeløb og bundfradrag, og 2) aktieindkomst, der beskattes efter § 8 a, stk. 1 og 2, i personskatteloven, bortset fra udbytteindkomst op til kr. 5.000. *Undtagelse* Når den faktiske indtægt er væsentlig større eller mindre end den aktuelle indtægt, beregnet pba. ovenstående, træffer kommunalbestyrelsen afgørelse om økonomisk fripladstilskud på baggrund af en samlet vurdering af familiens økonomiske og sociale forhold.	*Hovedregel* Forældre har pligt til at oplyse kommunalbestyrelsen om varige stigninger i deres indtægter i årets løb eller andre forhold, der har betydning for bortfald eller nedsættelse af forældrebetalingen som følge af et økonomisk fripladstilskud. Forældre har pligt til at underrette kommunen om varige stigninger i deres faktiske indtægter eller andre forhold i årets løb, der har betydning for forældrenes ret til at modtage økonomisk fripladstilskud. Når forældrene har en indtægtsfremgang på over 10 pct., kan kommunen regulere det økonomiske fripladstilskud og dermed indirekte forældrenes egenbetaling med tilbagevirkende kraft fra det tidspunkt, hvor forældrenes forhold har ændret sig. Kravet om tilbagebetaling forudsætter, at ydelsesmodtageren har modtaget ydelsen mod bedre viden-de. Der er ikke mulighed for at efterregulere det økonomiske fripladstilskud, hvis forældrene har haft en indtægtsnedgang.	*Hovedregel* Ved en indtægtsnedgang skal forældrene derfor på ny ansøge om økonomisk fripladstilskud og dokumentere deres ændrede indtægtsforhold. Forældre kan på et hvilket som helst tidspunkt i løbet af året indgive ansøgning om økonomisk fripladstilskud og dermed få foretaget en ny vurdering af deres indtægtsforhold.
D. Ægtefælle-afhængighed	*Hovedregel* Som nævnt ovenfor gælder der særlige regler for økonomisk fripladstilskud til enlige forsørgere. Forældre der er reelt enlige kan få forhøjet fripladsgrænserne med 52.988 kr. (2011-niveau)	*Hovedregel* En forælder, der ønsker fripladstilskud som enlig forsørger, skal ansøge kommunen herom. Kommunen kan beslutte, at forælderen allerede ved ansøgningen skal dokumentere sin aktuelle indtægt samt sin status som enlig forsørger.	*Hovedregel* Status som enlig forsørger skal opretholdes for at have adgang til ydelsen. Den enlige forsørger har pligt til at oplyse kommunen om ændring i status. Kommunalbestyrelsen kan efterregulere med tilbagevirkende	*Hovedregel* Forældre kan på et hvilket som helst tidspunkt i løbet af året indgive ansøgning om økonomisk fripladstilskud til enlige forsørgere.

		Det vil i udgangspunktet være tilstrækkeligt, at ansøgeren ved indgivelse af ansøgningen dokumenterer sin ret til at få fripladstilskud som enlig forsørger ved en erklæring om, at pågældende er reelt enlig. Finder kommunen, at ansøgeren er reelt enlig, har kommunen pligt til at forhøje fripladsgrænserne med 52.988 kr. (2011-niveau) med virkning fra begyndelsen af den måned, der følger efter datoen for ansøgningen om forhøjelse af fripladsgrænserne til kommunen.	kraft til det tidspunkt, ændringen har fundet sted. Kravet om tilbagebetaling forudsætter, at ydelsesmodtageren har modtaget ydelsen mod bedre vidende.	
E. Husstandsafhængig	*Hovedregel* Ift. økonomisk fripladstilskud er det forældrenes samlede aktuelle indkomst, der ligges til grund. Barnets egne indtægter skal ikke indgå i indkomstgrundlaget for beregningen af økonomisk fripladstilskud. Da et privatretligt børnebidrag er en indtægt for barnet, kan dette altså ikke have indflydelse på beregningen af økonomisk fripladstilskud. En eventuel indtægt fra andre børn i husstanden skal ligeledes ikke indgå i beregningsgrundlaget for økonomisk fripladstilskud.			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel* Der gælder som betingelse at forældre skal have lovligt opholdssted i landet.		***Hovedregel*** Forældrene skal opretholde lovligt opholdssted i landet for at modtage ydelsen.	
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel* Der gælder særlige regler for grænsegængere (se nedenfor)			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	*Hovedregel* Kommunalbestyrelsens tilskud til en plads i et kommunalt eller selvejende klubtilbud m.v. skal mindst udgøre 80 pct. af de budgette-			

	rede bruttodriftsudgifter ved driften af det enkelte klubtilbud m.v. eller af de budgetterede gennemsnitlige bruttodriftsudgifter ved driften af klubtilbud m.v. af samme type i kommunen. Forældrenes betaling for en plads i klubtilbud m.v. må højst udgøre 20 pct. af de budgetterede bruttodriftsudgifter ved driften af det enkelte klubtilbud m.v. eller af de gennemsnitlige budgetterede bruttodriftsudgifter ved driften af klubtilbud m.v. af samme type i kommunen. Forældrene kan opkræves 50 pct. af udgiften til materialer og op til den udgift for forplejning. Forældrenes egenbetaling kan yderligere nedsættes gennem evt. søskende- og fripladstilskud (se ovenfor). <u>Tilskud og egenbetaling til plads i privat klubtilbud</u> Kommunalbestyrelsen skal give et tilskud pr. barn eller ung, der er optaget i et privat klubtilbud efter § 66, stk. 4, som kommunalbestyrelsen har indgået en aftale med. Hvis kommunalbestyrelsen indgår en aftale om driften af et privat klubtilbud, skal kommunalbestyrelsen give et tilskud til driften af tilbuddet. Kommunalbestyrelsen fastsætter størrelsen af tilskuddet til et privat klubtilbud, og tilskuddets størrelse afhænger derfor af den konkrete aftale mellem kommunalbestyrelsen og det private klubtilbud. Tilskuddet fastsættes med udgangspunkt i det enkelte private klubtilbuds budget. Private klubtilbud kan vælge at finansiere en del af deres driftsudgifter via private midler. Private klubtilbud er ikke sikret, at kommunen dækker den fulde driftsudgift for tilbuddet. Der er med andre ord mulighed for, at andre end kommunen og forældrene kan deltage i finansieringen af ordningens drift. Finansiering via private midler skal fremgå af driftsaftalen mellem kommunen og det private klubtilbud og af tilbuddets budgetter. Forældrenes egenbetaling for en plads i et privat klubtilbud kan maksimalt udgøre 20 pct. af det private klubtilbuds budgetterede bruttodriftsudgifter, som de er aftalt med kommunalbestyrelsen. Ved fastsættelse af forældrenes egenbetaling tages udgangspunkt i det enkelte private klubtilbuds budget. <u>Tilskud til plads i anden kommune</u> Kommunalbestyrelsen i et barns opholdskommune skal som ud-			

	gangspunkt give et tilskud til større børn og unge, der optages i et klubtilbud i en anden kommune. I de tilfælde, hvor opholdskommunen ikke har klubtilbud, er kommunalbestyrelsen imidlertid ikke forpligtet til at give tilskud til brug for et klubtilbud i en anden kommune. Reglerne om forældrenes egenbetaling for en plads i et klubtilbud i en anden kommune svarer til reglerne om forældrenes egenbetaling for en plads i dagtilbud i en anden kommune.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Personer, der er statsborgere i et EU/EØS land og arbejder i Danmark, er omfattet af de særlige regler, der følger af EU-retten. Disse personer betegnes grænsegængere. Kommunalbestyrelsen er således forpligtet til at stille en plads i et dag-, fritids- eller klubtilbud m.v. til rådighed for grænsegængere med bopæl i f.eks. Tyskland eller Sverige, der er beskæftiget i Danmark.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.4.2. Gratis familieorienteret rådgivning samt gratis rådgivning, vejledning og behandling af børn og unge med adfærdsvanskeligheder eller nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne og deres familier. **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: 648 mio. kr., **Antal**: Opgøres ikke. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Servicelovens § 11				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Gratis familieorienteret rådgivning, jf. servicelovens § 11, stk. 1: forældrene skal sørge for et barn. Behandling, rådgivning eller vejledning jf. § 11, stk. 3: barnet skal have adfærdsvanskeligheder eller have nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.			
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Lovligt ophold, jf. servicelovens § 2			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Ophold i Danmark			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Ophold i Danmark			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering				

(fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
<u>5.4.3. og 5.4.4. Foranstaltninger til børn og unge samt efterværn til unge i alderen 18 – 23 år.</u> **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **§ 52 - Anbragte:** Udgift: ca. 9.600 mio. kr. , Antal: 12.770 § **52 - Forebyggende foranstaltninger:** Udgift: 3.900 mio. kr., Antal: Børn og unge: 12.841. Familierettet: knap 32.900 **§ 76: Efterværn** Udgift: Opgøres ikke (er en del af udgifterne til anbringelse), Antal: Opgøres ikke i øjeblikket. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Servicelovens §§ 52, stk. 3 og 76				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om foranstaltninger efter servicelovens § 52, stk. 3, når det må anses for at være af væsentlig betydning for barnet eller den unges særlige behov for støtte. Kommunalbestyrelsen kan iværksætte hjælp inden for følgende typer af tilbud: 1) Konsulentbistand med hensyn til barnets eller den unges forhold. Kommunalbestyrelsen kan herunder bestemme, at barnet eller den unge skal søge dagtilbud, fritidshjem, ungdomsklub, uddannelsessted eller lignende. 2) Praktisk, pædagogisk eller anden støtte i hjemmet. 3) Familiebehandling eller behandling af barnets eller den unges problemer. 4) Døgnophold, jf. § 55, for både forældremyndighedsindehaveren, barnet eller den unge og andre medlemmer af familien i en plejefamilie, på et godkendt opholdssted eller på en døgninstitution, jf. § 66, nr. 1, 4 og 5, eller i et botilbud, jf. § 107, eller § 144. 5) Aflastningsordning, jf. § 55, i en netværksplejefamilie, i en plejefamilie, på et godkendt opholdssted eller på en døgninstitution, jf. § 66, nr. 1, 2, 4 og 5. 6) Udpegning af en personlig rådgiver for barnet eller den unge. 7) Udpegning af en fast kontaktperson for barnet eller den unge og for hele familien. 8) Anbringelse af barnet eller den unge uden for hjemmet på et anbringelsessted, jf. § 66. 9) Formidling af praktiktilbud hos en offentlig eller privat arbejdsgiver for den unge og i den forbindelse udbetaling af godtgørelse til den unge. 10) Anden hjælp, der har til formål at yde rådgivning, behandling og praktisk og pædagogisk støtte Kommunalbestyrelsen skal tilbyde hjælp efter § 76, stk. 2 og 3, til unge i alderen fra 18 til 22 år (efterværn), når det må anses for at	Afgørelser som særligt støtte til børn og unge skal træffes på baggrund af en konkret og individuel vurdering på grundlag af den børnefaglige undersøgelse, som efter servicelovens § 50 skal udarbejdes for børn og unge, der må antages at behov for særlig støtte. Serviceloven indeholder herunder følgende kriterier for valg af støtte og for støttens omfang: Kommunalbestyrelsen skal vælge ”*den eller de foranstaltninger, som bedst kan løse barnets eller den unges problemer og behov*” (§ 52, stk. 1), ”*Støtten skal være tidlig og helhedsorienteret, så problemer så vidt muligt kan forebygges og afhjælpes i hjemmet eller i det nære miljø*” (§ 46, stk. 2), Kommunen skal, hvor der træffes afgørelse om anbringelse af barnet eller den unge uden for hjemmet, ved valg af anbringelsessted lægge vægt på ”*anbringelsesstedets mulighed for at tilbyde nære og stabile voksenrelationer og herunder vurdere, om en anbringelse i en plejefamilier er mest hensigtsmæssig*” (§ 68 b, stk. 2).	At barnet eller den unge fortsat har behov for særlig støtte ift. § 52 At fortsat hjælp er af væsentlig betydning af hensyn til den unges behov for støtte efter § 76.	Ingen genoptjeningskrav. Ydelsen kan etableres, når borgeren opfylder de materielle betingelser.

	være af væsentlig betydning af hensyn til den unges behov for støtte og når den unge har været anbragt uden for hjemmet eller har haft kontaktperson umiddelbart frem til det fyldte 18. år. .			
B. Alder	§ 52, stk. 3: 0-18 år § 76: 18-22 år.			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Lovligt ophold, jf. servicelovens § 2.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Kommunalbestyrelsen kan kun iværksætte foranstaltninger efter servicelovens § 52 og § 76 til børn og unge, der opholder sig i Danmark.			
I. Opholdskrav	Lovligt ophold			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Efter bekendtgørelse nr. 610 af 15. juni 2006 om betaling for ophold i anbringelsessteder for børn og unge under 18 år m.v. kan både forældre og det anbragte barn pålægges at bidrage til kommunalbestyrelsen udgifter til anbringelsen.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.4.5. Garanti for social behandling for stofmisbrug **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 882,2 mio. kr., **Antal:** 13.688. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **Lov om social service § 101**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Kommunalbestyrelsen har efter servicelovens § 101 pligt til at tilbyde sociale behandlingstilbud til stofmisbrugere, som skal iværksættes senest 14 dage efter henvendelse til kommunen.	Det er op til kommunalbestyrelsen at træffe beslutning om, hvordan behandlingen efter § 101 skal tilrettelægges. En stofmisbruger forstås som en person, der er fysisk og/eller psykisk afhængig af et eller flere bevidstheds-ændrende stoffer (rusmidler) i en sådan grad, at det medfører skader eller problemer for vedkommende selv og/eller nærtstående samt samfundet.	Så længe der er behov for ydelsen, opretholdes retten hertil.	Så snart der opstår eller genopstår et behov, er man berettiget til denne ydelse.
B. Alder	Personer over 18 år.			
C. Indkomst og formue	Ingen betydning.			
D. Ægtefælle-afhængighed	Ægtefælleafhængighed har ingen indflydelse på retten til denne ydelse.			
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Lovligt ophold.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Ydelsen kan ikke medtages til udlandet.			

I. Opholdskrav	Lovligt ophold.			
J. Opholdstid	Ikke krav om opholdstid..			
K. Kontingentkrav eller medlemskab	Ingen.			
L. Karensperiode	Ingen.			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Ingen.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.4.6. Midlertidigt ophold i boformer til personer med særlige sociale problemer, som ikke har eller ikke kan opholde sig i egen bolig, og som har behov for botilbud og for tilbud om aktiverende støtte, omsorg og efterfølgende hjælp (herberger) **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: knap 700 mio. kr., **Antal:** 6.353. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **Lov om social service § 110**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Servicelovens § 110 beskriver midlertidigt døgnophold i botilbud til voksne, som ikke har eller kan opholde sig i egen bolig af fysisk, psykisk eller sociale årsager (hjemløse). Optagelse i boformer kan ske ved egen henvendelse (selvmøderprincippet) eller ved henvisning fra offentlige myndigheder. Uanset om henvendelsen sker ved egen henvendelse eller ved henvisning er det lederen af boformen, der træffer afgørelse om optagelse på baggrund af, om personen hører til målgruppen. Der er tale om en skal-bestemmelse, idet lederen ikke kan afvise en person med henvisning til pladsmangel, med mindre der kan tilbydes anden passende hjælp i en anden § 110-boform.	Det er lederen på den enkelte boform, der træffer afgørelse af, om borgeren skal tilbydes midlertidigt ophold på boformen, ud fra en individuel og konkret vurdering. Samtidig med lederens afgørelse om optagelse af en borger i et § 110 tilbud, der udgør en fysisk ramme(bolig), træffes der reelt også afgørelse om en række af de ydelser der indeholdes i et ophold på et forsorgshjem, f.eks. om relevant socialpædagogisk bistand, beskæftigelse mv. Med et ophold på et § 110 tilbud vil det også indgå i hvilket omfang, der vil være grundlag for at kommunalbestyrelsen udarbejder en handleplan efter servicelovens § 141.	Så længe der er behov for ydelsen, opretholdes retten hertil.	Så snart der opstår eller genopstår et behov, er man berettiget til denne ydelse.
B. Alder	Personer over 18 år			
C. Indkomst og formue	Ingen betydning på retten til denne ydelse.			
D. Ægtefælle-afhængighed	Ingen betydning.			
E. Husstandsafhængig	Hovedforudsætningen er at borgeren ikke har eller kan opholde sig i egen bolig. Husstanden derfor uden betydning.			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				

G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Lovligt ophold.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Ydelsen kan ikke medtages til udlandet.			
I. Opholdskrav	Lovligt ophold.			
J. Opholdstid	Ingen krav om opholdstid..			
K. Kontingentkrav eller medlemskab	Ingen			
L. Karensperiode	Ingen			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Personer, der har ophold i en § 110-boform, betaler af sine indkomst kost og logi mv. efter sel. § 163.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.4.7. Midlertidigt ophold til kvinder, som har været udsat for vold, trusler om vold eller tilsvarende krise i relation til familie- eller samlivsforhold (kvindekrisecentre) **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** godt 180 mio. kr., **Antal**: 1900. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **Lov om social service § 109**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Kommunalbestyrelsen skal tilbyde midlertidigt ophold i boformer til kvinder, som har været udsat for vold, trusler om vold eller tilsvarende krise i relation til familie- eller samlivsforhold. Kvinderne kan være ledsaget af børn, og de modtager under opholdet omsorg og støtte. Optagelse i krisecenter kan ske anonymt, ved egen henvendelse (selvvisitation) eller ved henvisning fra offentlige myndigheder. Det er krisecenterets leder, der konkret træffer afgørelse om optagelse, jf. § 109, stk. 3. I forbindelse med ophold på et krisecenter skal kvinder, der medbringer børn tilbydes familierådgivning, jf. § 109, stk. 4 og der skal tilbydes psykologbehandling til alle børn, som ledsager moderen under dennes ophold i krisecentret, jf. § 109, stk. 5. Psykologbehandlingen skal tilbydes af autoriseret psykolog. Tilbuddet om psykologbehandling skal iværksættes under selve opholdet i krisecentret eller umiddelbart i forlængelse heraf.	Der kan henvises fra kommunen, eller der kan være tale om a kvinden selv opsøger tilbuddet og anmoder om optagelse, såkaldt "selvvisitation". Det er lederen af kvindekrisecentret, der konkret har kompetencen til at træffe afgørelse om optagelse, jf. sel. § 109, stk. 3.derne selv henvender sig til krisecentrene. Familierådgivningen skal tilbydes kvinder med børn på krisecenter og finder stede i forbindelse med og umiddelbart efter udslusning fra krisecentret. Psykologtilbuddet til børn på krisecenter omfatter fra 4 til 10 timers behandling.	Så længe der er behov for ydelsen, opretholdes retten hertil.	Så snart der opstår eller genopstår et behov, er man berettiget til denne ydelse.
B. Alder	Personer over 18 år (og medfølgende børn)			
C. Indkomst og formue	Ingen indflydelse på retten til denne ydelse.			
D. Ægtefælle-afhængighed	Ingen indflydelse.			
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Lovligt ophold.			

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Ydelsen kan ikke medtages til udlandet.			
I. Opholdskrav	Lovligt ophold.			
J. Opholdstid	Der er ingen krav om opholdstid i forbindelse med retten til denne ydelse.			
K. Kontingentkrav eller medlemskab	Ingen			
L. Karensperiode	Ingen			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Kvinden betaler af sin indkomst for opholdet, både en huslejedel og for udgifter til kost, vask, personlige fornødenheder etc.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.5.2. Tilbud om forebyggende hjemmebesøg **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 150 mio. kr., **Antal:** 129.671. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om Social Service § 79 a				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen skal tilbyde mindst et årligt forebyggende hjemmebesøg til alle personer over 75 år. *Undtagelse:* Kommunalbestyrelsen kan vælge at undtage de borgere, som modtager personlig og praktisk hjælp efter § 83, fra ordningen om forebyggende hjemmebesøg.			
B. Alder	*Hovedregel:* Alle over 75 år			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Man skal opholde sig i landet. Ydelsen kan i hovedreglen ikke medtages til udlandet.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				

Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.5.3. Generelle tilbud med aktiverende og forebyggende sigte **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 774,2 mio. kr., **Antal** (brugere uge 16 2009): Dagcentre/daghjem uden visitation: 15.872. Øvrige tilbud: opgøres ikke. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **Servicelovens § 79**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Kommunalbestyrelsen kan efter servicelovens § 79 iværksætte eller yde støtte til generelle tilbud med aktiverende og forebyggende sigte. Kommunalbestyrelsen afgør ud fra lokale forhold, om, og i hvilket omfang, den vil udnytte muligheden for at iværksætte tilbud, der generelt stilles til rådighed for bestemte persongrupper, fx en bestemt aldersgruppe eller fx målrettet i forhold til mænd, kvinder, mennesker med demens mv.. Tilbuddene skal være generelle og dermed tilgængelige for hele den afgrænsede målgruppe, uden at der er foretaget en konkret og individuel vurdering af den enkelte borgers behov for tilbuddet. Det vil sige, at alle borgere, der indgår i den persongruppe, som tilbuddet er rettet imod, har ret til at benytte tilbuddet uden foregående visitation mv.	Tilbuddene tilrettelægges af kommunalbestyrelsen i den enkelte kommune.		
B. Alder	Voksne			
C. Indkomst og formue	Uafhængig heraf			
D. Ægtefælle-afhængighed	Nej			
E. Husstandsafhængig	Nej			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	Nej			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Se ovenfor under pkt. G. Ydelsen kan i hovedreglen ikke medtages til udlandet.			
I. Opholdskrav	Ja. Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
J. Opholdstid	*Ingen krav*			
K. Kontingentkrav eller medlemskab	Nej			
L. Karensperiode	Nej			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Kommunalbestyrelsen træffer beslutning om betaling for tilbud efter servicelovens § 79. Ved fastsættelsen af betalingen kan højst medregnes kommunens gennemsnitlige, langsigtede omkostninger, der kan henføres til produktion og levering af tilbuddet.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.5.4. Personlig og praktisk hjælp samt madservice **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** Udgift § 83 i alt: ca. 33.000,0 mio. kr., Antal § 83 i alt: ca. 227.000. (inkl beboere i plejeboliger m.v.) Udgift § 83 i alt: ca. 16.000,0 mio. kr., Antal § 83 i alt: ca. 182.000. (ekskl. beboere i plejeboliger m.v.) **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **Servicelovens § 83, stk. 1, nr. 1, 2 og 3**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om personlig og praktisk hjælp samt madservice efter servicelovens § 83 til borgere, som midlertidigt eller varigt ikke kan eller har meget svært ved at udføre opgaverne selv grundet fysisk eller psykisk nedsat funktionsevne eller særlige sociale problemer. Afgørelser om hjælp skal, jf. servicelovens § 88, træffes på baggrund af en konkret og individuel vurdering af borgerens behov for hjælp. Ved vurdering skal der tages stilling til alle borgerens anmodninger om hjælp.	Der findes ikke i serviceloven nærmere bestemmelser om indhold og omfang af den hjælp, som kommunalbestyrelsen skal tilbyde efter § 83. Kommunalbestyrelsen skal beslutte, hvilke tilbud der skal stilles til rådighed for borgerne, og hvilke kriterier kommunen (visitator) skal anvende ved tildeling og udmåling af hjælpen. Som led i fastsættelsen af et kommunalt serviceniveau på området for personlig og praktisk hjælp samt madservice *skal* kommunalbestyrelsen udarbejde kvalitetsstandarder for hjælp efter servicelovens § 83, jf. bekendtgørelse om kvalitetsstandarder og frit valg af leverandør af personlig og praktisk hjælp. Uanset det af kommunalbestyrelsen fastsatte serviceniveau gælder det, at kommunalbestyrelsen skal tilbyde borgeren den hjælp, som der er truffet afgørelse om, at vedkommende har behov for på baggrund af den konkrete og individuelle vurdering.	Hjælpen skal ydes, så længe kommunalbestyrelsen vurdere, at der er behov for hjælp. Kommunalbestyrelsen skal løbende følge op på, om borgeren får den hjælp, som vedkommende har behov for.	
B. Alder	Gælder alle. Bestemmelsen i § 83 finder tilsvarende anvendelse vedrørende børn, der har behov herfor, jf. servicelovens § 44.			
C. Indkomst og formue	Uafhængig heraf			
D. Ægtefælle-afhængighed		Se nedenfor under pkt. E.		
E. Husstandsafhængig		Hovedregel: Ved vurdering af det konkrete behov		

		for hjælp skal kommunen bedømme ansøgerens samlede situation. Der skal bl.a. tages hensyn til ansøgerens samlede netværk, og det forudsættes, at eventuelle øvrige medlemmer af den fælles husstand deltager i opgaveudførelsen i hjemmet.		
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Se ovenfor under pkt. G. Ydelsen kan i hovedreglen ikke medtages til udlandet.			
I. Opholdskrav	Ja. Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
J. Opholdstid	*Ingen krav*			
K. Kontingentkrav eller medlemskab	Nej			
L. Karensperiode	Nej			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Det følger af bekendtgørelse om betaling for generelle tilbud og for tilbud om personlig og praktisk hjælp m.v. efter servicelovens §§ 79, 83 og 84, at kommunalbestyrelsen træffer beslutning om betaling for tilbud efter servicelovens §§ 79, 83 og 84. Ved fastsættelsen af betalingen kan højst medregnes kommunens gennemsnitlige, langsigtede omkostninger, der kan henføres til produktion og levering af tilbuddet. Kommunalbestyrelsen træffer endvidere beslutning om, hvorvidt der skal opkræves betaling for hjælp, der ydes midlertidigt efter servicelovens § 83, stk. 1, herunder om der opkræves betaling for enkelte			

	ydelseskategorier, og om der skal fastsættes en minimumsgrænse for, hvornår der opkræves betaling. På området for madservice gælder, at den maksimale betaling højst kan udgøre 3.111 kr. pr. måned (2010 niveau) for fuld forplejning for beboere i plejebolig og plejehjem, botilbud efter servicelovens §§ 107 og 108 og lignende boligenheder, hvortil der er knyttet omsorgs- og servicefunktioner med tilhørende personale, herunder friplejeboliger, jf. § 1, stk. 3 i bekendtgørelsen. For modtagere af madservice, som er omfattet af frit valg af leverandør efter servicelovens §§ 91 og 92, gælder, at de skal tilbydes mindst ét dagligt måltid mad i form af en hovedret til maksimalt 45 kr. pr. måltid (2010 niveau) uanset borgerens valg blandt kommunens leverandører, jf. § 1, stk. 4, i bekendtgørelsen. Nærmere regler for beregning af egenbetaling er fastsat i bekendtgørelse om betaling for generelle tilbud og for tilbud om personlig og praktisk hjælp m.v. efter servicelovens §§ 79, 83 og 84.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.5.4. Personlig og praktisk hjælp samt madservice **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift** § 95 i alt: 337,9 mio. kr. ., **Antal** § 95 i alt: 705 personer **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **Servicelovens § 95, stk. 1-5**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om personlig og praktisk hjælp efter servicelovens § 83 til borgere, som midlertidigt eller varigt ikke kan eller har meget svært ved at udføre opgaverne selv grundet fysisk eller psykisk nedsat funktionsevne eller særlige sociale problemer. Hvis borgeren har mere end 20 timers hjælp efter § 83 eller hvis kommunen ikke kan stille den nødvendige hjælp til rådighed, har borgeren efter servicelovens § 95 en ret til at få udbetalt hjælpen i form af et kontant tilskud, hvorefter borgeren selv ansætter sin hjælpere. Det er en betingelse for at kunne få hjælpen i form af et kontant tilskud efter § 95, at borgeren kan fungere som arbejdsgiver for hjælperne, hvis ikke tilskuddet er overført til en forening, et firma eller en nærtstående.	Der findes ikke i serviceloven nærmere bestemmelser om indhold og omfang af den hjælp, som kommunalbestyrelsen skal tilbyde efter § 83. Kommunalbestyrelsen skal beslutte, hvilke tilbud der skal stilles til rådighed for borgerne, og hvilke kriterier kommunen (visitator) skal anvende ved tildeling og udmåling af hjælpen. Som led i fastsættelsen af et kommunalt serviceniveau på området for personlig og praktisk hjælp samt madservice *skal* kommunalbestyrelsen udarbejde kvalitetsstandarder for hjælp efter servicelovens § 83, jf. bekendtgørelse om kvalitetsstandarder og frit valg af leverandør af personlig og praktisk hjælp. Uanset det af kommunalbestyrelsen fastsatte serviceniveau gælder det, at kommunalbestyrelsen skal tilbyde borgeren den hjælp, som der er truffet afgørelse om, at vedkommende har behov for på baggrund af den konkrete og individuelle vurdering.	Hjælpen skal ydes, så længe kommunalbestyrelsen vurdere, at der er behov for hjælp. Kommunalbestyrelsen skal løbende følge op på, om borgeren får den hjælp, som vedkommende har behov for.	
B. Alder	Gælder alle.			
C. Indkomst og formue	Uafhængig heraf			
D. Ægtefælle-afhængighed		Se nedenfor under pkt. E.		
E. Husstandsafhængig		Hovedregel: Ved vurdering af det konkrete behov for hjælp skal kommunen bedømme ansøgerens samlede situation. Der skal bl.a. tages hensyn til ansøgerens sam-		

		lede netværk, og det forudsættes, at eventuelle øvrige medlemmer af den fælles husstand deltager i opgaveudfø-relsen i hjemmet.		
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	Nej			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlan-det)	Se ovenfor under pkt. G. Ydelsen kan i hovedreglen ikke medtages til udlandet.			
I. Opholdskrav	Ja. Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
J. Opholdstid	*Ingen krav*			
K. Kontingentkrav eller medlemskab	Nej			
L. Karensperiode	Nej			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Det følger af bekendtgørelse om betaling for generelle tilbud og for tilbud om personlig og praktisk hjælp m.v. efter servicelovens §§ 79, 83 og 84, at kommunalbestyrelsen træffer beslutning om betaling for tilbud efter servicelovens §§ 79, 83 og 84. Ved fastsættelsen af beta-lingen kan højst medregnes kommunens gennemsnitlige, langsigtede omkostninger, der kan henføres til produktion og levering af tilbud-det. Kommunalbestyrelsen træffer endvidere beslutning om, hvorvidt der skal opkræves betaling for hjælp, der ydes midlertidigt efter service-lovens § 83, stk. 1, herunder om der opkræves betaling for enkelte ydelseskategorier, og om der skal fastsættes en minimumsgrænse for, hvornår der opkræves betaling.			

Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.5.5. Tilbud om midlertidigt ophold **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** Opgøres ikke særskilt, **Antal** (pladser): 2.648. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **Serviceloven § 84, stk. 2**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Kommunalbestyrelsen kan efter servicelovens § 84, stk. 2, tilbyde midlertidige ophold, fx i plejehjem, plejeboliger mv., til personer, der i en periode har et særligt behov for omsorg og pleje. Bestemmelsen gælder personer, der i en periode har et særligt behov for omsorg og pleje. Det er op til de enkelte kommuner, om de vil tilbyde midlertidige ophold, og i givet fald hvilke personer, der skal have tilbud om midlertidige ophold. Serviceloven opstiller derfor ikke nærmere kriterier herfor.	Fastsættes af kommunalbestyrelsen i den enkelte kommune.	Fastsættes af kommunalbestyrelsen i den enkelte kommune.	
B. Alder	Alle Bestemmelsen i § 84 finder tilsvarende anvendelse vedrørende børn, der har behov herfor, jf. servicelovens § 44.			
C. Indkomst og formue	Uafhængig heraf			
D. Ægtefælle-afhængighed	*Nej*			
E. Husstandsafhængig	*Nej*			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Se ovenfor under pkt. G. Ydelsen kan i hovedreglen ikke medtages til udlandet.			
I. Opholdskrav	Ja. Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
J. Opholdstid	*Ingen krav*			
K. Kontingentkrav eller medlemskab	Ingen krav			
L. Karensperiode	Nej			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Kommunalbestyrelsen træffer beslutning om betaling for tilbud efter servicelovens § 84. Ved fastsættelsen af betalingen kan højst medregnes kommunens gennemsnitlige, langsigtede omkostninger, der kan henføres til produktion og levering af tilbuddet. Nærmere regler for beregning af egenbetaling er fastsat i bekendtgørelse om betaling for generelle tilbud og for tilbud om personlig og praktisk hjælp m.v. efter servicelovens §§ 79, 83 og 84.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.5.6. Genoptræning **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **§ 86 i alt: Udgift:** Opgøres ikke særskilt (Udgift 1.220,8 mio. inkl. udgifter til genoptræning efter sundhedsloven og vedligeholdelsestræning.), **Antal:** ca. 36.000 (genoptræning og vedligeholdelsestræning) **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **Servicelovens § 86, stk. 1**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Kommunalbestyrelsen skal efter servicelovens § 86, stk. 1, tilbyde borgere med funktionsnedsættelse forårsaget af sygdom, der *ikke* er behandlet i forbindelse med en sygehusindlæggelse, genoptræning. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde genoptræning efter en konkret og individuel vurdering af træningsbehovet hos den enkelte borger.	Kommunalbestyrelsen skal, jf. servicelovens § 88, stk. 3, træffe afgørelse om, hvilken form for genoptræning der skal iværksættes, og genoptræningstilbuddet skal gives med henblik på så vidt muligt at bringe borgeren op på det funktionsniveau, som den pågældende havde inden sygdommen. Der findes ikke i serviceloven nærmere bestemmelser om indhold og omfang af den hjælp, som kommunalbestyrelsen skal tilbyde efter § 86**.** Kommunalbestyrelsen skal fastsætte en kvalitetsstandard for kommunens tilbud om genoptræning, jf. bekendtgørelse om kvalitetsstandarder og frit valg af leverandør af personlig og praktisk hjælp. Kvalitetsstandarden skal offentliggøres og revideres mindst én gang årligt.	Genoptræning efter servicelovens § 86, stk. 1, er tidsmæssigt begrænset til den periode, hvor funktionsniveauet fortsat kan forbedres gennem yderligere træning. Derudover skal der tilbydes genoptræning, hvis der fortsat er udsigt til, at funktionsevnen kan forbedres gennem en målrettet genoptrænings-indsats.	
B. Alder	Det følger af forarbejderne til § 86, stk. 1, at målgruppen for kommunal genoptræning efter serviceloven typisk vil være ældre borgere, der efter sygdom, som ikke er behandlet i sygehusregi, er midlertidigt svækket. Udover denne målgruppe vil også andre voksne i begrænset omfang kunne omfattes af kommunal genoptræning efter § 86, stk. 1.			
C. Indkomst og formue	Ingen krav			
D. Ægtefælle-afhængighed	*Nej*			
E. Husstandsafhængig	*Nej*			

F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Se ovenfor under pkt. G. Ydelsen kan i hovedreglen ikke medtages til udlandet.			
I. Opholdskrav	Ja. Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
J. Opholdstid	*Ingen krav*			
K. Kontingentkrav eller medlemskab	Nej			
L. Karensperiode	Nej			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Nej			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.5.7 Vedligeholdelsestræning **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **§ 86 i alt: Udgift:** Opgøres ikke særskilt (Udgift 1.220, 8 mio inkl udgifter til genoptræning efter serviceloven og sundhedsloven) **Antal**: ca. 36.000 (genoptræning og vedligeholdelsestræning) **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **Servicelovens § 86, stk. 2**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Kommunalbestyrelsen skal efter servicelovens § 86, stk. 2, tilbyde vedligeholdelsestræning til borgere, der grundet nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer har behov for at vedligeholde fysiske og psykiske færdigheder. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om vedligeholdelsestræning på baggrund af en konkret og individuel vurdering af borgerens behov for en individuel træningsindsats, jf. servicelovens § 88, stk. 3.	Der findes ikke i serviceloven nærmere bestemmelser om indhold og omfang af den hjælp, som kommunalbestyrelsen skal tilbyde efter § 86, stk.2. Kommunalbestyrelsen skal fastsætte en kvalitetsstandard for kommunens tilbud om vedligeholdelsestræning, jf. bekendtgørelse om kvalitetsstandarder og frit valg af leverandør af personlig og praktisk hjælp. Kvalitetsstandarden skal offentliggøres og revideres mindst én gang årligt.		
B. Alder	Alle Bestemmelsen i § 86, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse vedrørende børn, der har behov herfor, jf. servicelovens § 44.			
C. Indkomst og formue	Ingen krav			
D. Ægtefælle-afhængighed	Nej			
E. Husstandsafhængig	Nej			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	Nej			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Se ovenfor under pkt. G. Ydelsen kan i hovedreglen ikke medtages til udlandet			
I. Opholdskrav	Ja. Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
J. Opholdstid	*Ingen krav*			
K. Kontingentkrav eller medlemskab	Ingen krav			
L. Karensperiode	Nej			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Nej			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.5.8. Tilbud om afløsning og aflastning **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** Opgøres ikke særskilt, **Antal:** ca. 2.600 uge 16 2009 **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **Servicelovens § 84, stk. 1**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Kommunalbestyrelsen skal efter servicelovens § 84, stk. 1, tilbyde afløsning eller aflastning til ægtefælle, forældre eller andre nære pårørende, der passer en person med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Tilbud om afløsning og aflastning gives på baggrund af en konkret og individuel vurdering af behovet.	Fastsættes af kommunalbestyrelsen i den enkelte kommune.		
B. Alder	Alle Bestemmelsen i § 84 finder tilsvarende anvendelse vedrørende børn, der har behov herfor, jf. servicelovens § 44.			
C. Indkomst og formue	Uafhængig heraf			
D. Ægtefælle-afhængighed	*Nej*			
E. Husstandsafhængig	*Nej*			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Se ovenfor under pkt. G. Ydelsen kan i hovedreglen ikke medtages til udlandet.			
I. Opholdskrav	Ja. Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
J. Opholdstid	*Ingen krav*			
K. Kontingentkrav eller medlemskab	Nej			
L. Karensperiode	Nej			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Kommunalbestyrelsen træffer beslutning om betaling for tilbud efter servicelovens § 84. Ved fastsættelsen af betalingen kan højst medregnes kommunens gennemsnitlige, langsigtede omkostninger, der kan henføres til produktion og levering af tilbuddet. Nærmere regler for beregning af egenbetaling er fastsat i bekendtgørelse om betaling for generelle tilbud og for tilbud om personlig og praktisk hjælp m.v. efter servicelovens §§ 79, 83 og 84.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.5.9. Plejehjem og beskyttede boliger **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift** (kun boligudgifter): 706,5 mio. kr., **Antal**: 10.672. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **Servicelovens § 192**				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	*Hovedregel:* Plads på plejehjem eller i beskyttet bolig tilbydes til personer, der på baggrund af en konkret og individuel vurdering, har behov herfor. Det drejer sig typisk om personer, som har et meget omfattende behov for hjælp eller støtte efter serviceloven. Kommunalbestyrelsen skal på grundlag af de lokale forhold fastlægge, hvilke kriterier der skal tillægges vægt, når der anvises til ledige boliger.			
B. Alder	*Hovedregel:* Målgruppen er voksne			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig	j			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Bopæl her i landet. Ydelsen kan ikke medtages til udlandet.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:*			

	Lovligt ophold.			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Der gælder de samme regler for betaling af ydelser efter serviceloven i plejehjem og beskyttede boliger, som i øvrigt gælder for betaling for ydelser efter serviceloven, jf. servicelovens § 161 (se pkt. M om egenbetaling for servicelovens §§ 83, 84 og 79). Udgifterne hertil indgår i skemaerne herom Beboeren betaler for boligen. Der er fastsat nærmere regler for beregning af betaling for boligen i bekendtgørelse om plejehjem og beskyttede boliger. Betalingen udgør et beløb der er sammensat af en del, der er afhængig af boligens omkostninger og en del, der er afhængig af beboerens husstandsindkomst. Beboeren skal dog maksimalt betale boligens omkostninger. Den offentlige støtte udgør differencen mellem den beregnede boligbetaling og boligens omkostninger.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.5.10 Friplejeboliger (ydelser efter serviceloven i) **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:**. **Antal:** 503. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **Lov om friplejeboliger**				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	Tilbud om fx plejehjemsplads, plads i plejebolig eller i friplejebolig tildeles på baggrund af kommunalbestyrelsen konkrete og individuelle vurdering af behovet hos den enkelte borger. Det drejer sig typisk om personer, som har et meget omfattende behov for hjælp eller støtte efter serviceloven. Kommunalbestyrelsen skal på grundlag af de lokale forhold fastlægge, hvilke kriterier der skal tillægges vægt, når der anvises til ledige boliger.			
B. Alder	Målgruppen er voksne.			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Se ovenfor under pkt. G. Ydelsen kan i hovedreglen ikke medtages til udlandet.			
I. Opholdskrav	Ja. Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
J. Opholdstid				

K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Der gælder de samme regler for betaling af ydelser efter serviceloven i friplejeboliger, som i øvrigt gælder for betaling for ydelser efter serviceloven, jf. servicelovens § 161 (se pkt. M om egenbetaling for servicelovens §§ 83, 84 og 79). (Udgifterne til beboere i friplejeboliger konteres særskilt og indgår derfor ikke i skemaerne vedrørende disse ydelser) Friplejeboliger er private udlejningsboliger. Forholdet mellem friplejeboligleverandøren (udlejeren) og lejeren vedrørende boligen reguleres af lov om leje med en række undtagelser, jf. lov om friplejeboliger § 34. Betaling for boligen sker efter lejelovgivningen med mulighed for offentlig støtte i form af individuel boligstøtte efter lovgivningen herom.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.2. Tilbud om gratis rådgivning til voksne med nedsat funktionsevne eller særlige sociale problemer **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** Opgøres ikke, **Antal:** Opgøres ikke. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om social service § 12				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen skal sørge for tilbud om gratis rådgivning til personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer. Tilbuddet om rådgivning skal også omfatte opsøgende arbejde.	*Hovedregel:* Rådgivningsforpligtelsen efter servicelovens § 12 forudsætter, at der kan konstateres et særligt behov. Årsagerne til dette særlige behov er derimod ikke afgørende.	*Hovedregel:* Så længe der er behov for rådgivning, opretholdes retten hertil.	*Hovedregel:* Så snart der opstår eller genopstår et behov, er man berettiget til at modtage rådgivning.
B. Alder	*Hovedregel:* Personer over 18 år.			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Lovligt ophold.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Ydelsen kan ikke medtages til udlandet.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Lovligt ophold.			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i for-				

hold til flygtninge	
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.3. Særlige dagtilbud til børn og unge med handicap **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 1.032,3 mio. kr., (samlet udgift for særlige dagtilbud og klubtilbud) **Antal:** Opgøres ikke. **Relevant lovgivning:** Servicelovens § 32				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Målgruppen for bestemmelsen er børn og unge under 18 år med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, som har et sådant behov for støtte og behandling (behov for hjælp eller særlig støtte), at der skal iværksættes et særligt tilbud til barnet eller den unge.	*Hovedregel:* Barnets eller den unges individuelle behov. I forhold til hjemmetræning efter servicelovens § 32, stk. 6, er det bl.a. barnets behov, som er afgørende for omfanget af hjemmetræningen. *Undtagelse:* Der ydes 100 pct. tilskud til ophold, hvis barnet eller den unge er optaget alene eller i hovedsagen af behandlingsmæssige grunde.	*Hovedregel:* Betingelserne for ydelsen skal løbende være opfyldt.	
B. Alder	*Hovedregel:* Børn og unge under 18 år.			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt her i landet, har ret til hjælp efter serviceloven.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Jf. pkt. G så er der krav om lovligt ophold her i landet. Ydelsen er ikke omfattet af den såkaldte udenlandsbekendtgørelse om ydelser efter lov om social service under midlertidige ophold i udlandet.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				

K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.3. Særlige klubtilbud til større børn og unge med handicap **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 1.032,3 mio. kr., (samlet udgift for særlige dagtilbud og klubtilbud) **Antal:** Opgøres ikke. **Relevant lovgivning er** Servicelovens § 36				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Større børn og unge under 18 år med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, som har et særligt behov for støtte, behandling mv., der ikke kan dækkes gennem deltagelse i et af de tilbud, der er nævnt i §§ 65 og 66 i dagtilbudsloven. *Undtagelse:* Kommunens forpligtelse efter servicelovens § 36 antages kun at omfatte meget små og helt specielle handicapgrupper.	*Hovedregel:* Barnets eller den unges individuelle behov. *Undtagelse:* Der ydes 100 pct. tilskud til ophold, hvis barnet eller den unge er optaget alene eller i hovedsagen af behandlingsmæssige grunde.	*Hovedregel:* Betingelserne for ydelsen skal løbende være opfyldt.	
B. Alder	*Hovedregel:* Større børn og unge under 18 år.			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt her i landet, har ret til hjælp efter serviceloven.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Jf. pkt. G så er der krav om lovligt ophold her i landet. Ydelsen er ikke omfattet af den såkaldte udenlandsbekendtgørelse om ydelser efter lov om social service under midlertidige ophold i udlandet.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				

Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.4. Dækning af tabt arbejdsfortjeneste til forældre, der passer et barn i hjemmet med handicap **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 1.279,2 mio. kr**., Antal:** 18.779. **Relevant lovgivning er** Servicelovens § 42				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Det følger af visitationsbestemmelsen i § 42, stk. 1, at kommunalbestyrelsen skal yde dækning af tabt arbejdsfortjeneste til personer, der i hjemmet forsøger et barn under 18 år med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller indgribende kronisk eller langvarig lidelse. Målgruppen for bestemmelsen er således personer, som i hjemmet forsørger børn og unge under 18 år med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller indgribende kronisk eller langvarig lidelse. Det er samtidig en betingelse, at det er en nødvendig konsekvens af den nedsatte funktionsevne, at barnet passes i hjemmet, og at det er mest hensigtsmæssigt, at det er moderen eller faderen, der passer det. Kommunen skal yde dækning af tabt arbejdsfortjeneste, når de anførte betingelser er opfyldt. De i reglen indbyggede betingelser er dog meget skønsmæssige og inddrager i høj grad faglige vurderinger.	*Hovedregel:* Der er trådt nye regler i kraft d. 1. januar 2011. Disse vedrører udmålingen af ydelsen. Ydelsen fastsættes herefter på baggrund af den tidligere bruttoindtægt, dog højst med et beløb på 19.613 kr. om måneden. Maksimumsbeløbet reduceres i forhold til den andel, de visiterede timer til tabt arbejdsfortjeneste udgør af den samlede arbejdstid. Der beregnes bidrag til pensionsordning, som udgør 10 pct. af bruttoydelsen Kommunen indbetaler efter reglerne i lov om Arbejdsmarkedets Tillægspension ATP-bidrag af hjælp til dækning af tabt arbejdsfortjeneste. Ydelsesmodtageren skal betale 1/3 af ATP-bidraget, og kommunen skal betale 2/3 af bidraget. For personer, der har fået udbetalt tabt arbejdsfortjeneste i løbet af 2010, fastsættes ydelsen efter de hidtil gældende regler. Efter disse regler fastsættes ydelsen på baggrund af den tidligere bruttoindtægt. Der indregnes bidrag til pensionsordning, efter nærmere fastsatte procentsatser, dog maksimalt svarende til det hidtidige arbejdsgiverbidrag. *Undtagelse:* 1) Bidraget kan dog højst udgøre et	*Hovedregel:* Betingelserne for ydelsen skal løbende være opfyldt.	

		beløb svarende til det hidtidige arbejdsgiverbidrag. 2) Undtagelser til hovedreglen kan forekomme i tilfælde, hvor en borger endnu ikke har opnået nogen tilknytning til arbejdsmarkedet. I sådanne tilfælde skal kommunen skønne over, hvad forsørgeren efter sine forhold i øvrigt ville have kunnet opnå af lønindtægt.		
B. Alder	*Hovedregel:* Forældre til børn og unge under 18 år.			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt her i landet, har ret til hjælp efter serviceloven.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Jf. pkt. G så er der krav om lovligt ophold her i landet. Ydelsen er omfattet af den såkaldte udenlandsbekendtgørelse om ydelser efter lov om social service under midlertidige ophold i udlandet.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.5. Ledsageordning **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 184,5 mio. kr., (samlet udgift for ledsagerordningerne efter servicelovens §§ 45 og 97)**Antal:** 30. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Servicelovens § 45				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Det følger af visitationsbestemmelsen i § 45, stk. 1, at kommunalbestyrelsen skal tilbyde 15 timers ledsagelse om måneden til unge mellem 16 og 18 år, der ikke kan færdes alene på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Det er et krav, at støttemodtageren kan efterspørge individuel ledsagelse, enten verbalt eller non-verbalt. Kommunalbestyrelsen kan efter § 45, stk. 5, dække modtagerens udgifter til ledsagerens befordring mv. Det følger af § 45, stk. 2, at en person, der er berettiget til ledsagelse, har ret til selv at udpege en person til at udføre opgaven. Kommunen skal dog godkende og ansætte personen inden for visse rammer, fx kan der normalt ikke ske ansættelse af en person med meget nær tilknytning til den støtteberettigede.		*Hovedregel:* Den unge, mellem 16 og 18 år, skal ikke kunne færdes alene på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Støttemodtageren skal kunne efterspørge individuel ledsagelse, enten verbalt eller non-verbalt.	
B. Alder	*Hovedregel:* Unge mellem 16 og 18 år. Ledsageordningen er rettet mod unge hjemmeboende.			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				

G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der har lovligt ophold her i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Ledsagelse bevares under et midlertidigt ophold i udlandet. Hvis udlandsopholdet ikke overstiger en måned, bevares ledsagelsen uden forudgående ansøgning herom. Overstiger opholdet en måned, skal borgeren forudgående ansøge kommunalbestyrelsen om at måtte medtage ledsageordningen.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.5. Ledsageordning **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: 184,5 mio. kr., (samlet udgift for ledsagerordningerne efter servicelovens §§ 45 og 97)) **Antal:** 7.784. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Servicelovens § 97				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	Det følger af visitationsbestemmelsen i § 97, stk. 1, at kommunalbestyrelsen skal tilbyde 15 timers ledsagelse om måneden til personer mellem 18 år og folkepensionsalderen (dog minimalt 67 år), der ikke kan færdes alene på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Det er et krav, at støttemodtageren kan efterspørge individuel ledsagelse, enten verbalt eller non-verbalt. Kommunalbestyrelsen kan efter § 97, stk. 7, dække modtagerens udgifter til ledsagerens befordring mv. Hvis kommunen vælger at dække modtagerens udgifter til ledsagerens befordring mv., dækkes udgifterne med et fast årligt beløb. Ledsagelse ydes med 15 timer om måneden. Kommunen kan vælge at tilbyde personer, som er berettiget til ledsagelse, at ydelsen udbetales som et kontant tilskud, som pågældende anvender til selv at ansætte en ledsager. Det er frivilligt for støttemodtageren, om vedkommende vil benytte tilbuddet. Det følger af § 97, stk. 3, at en person, der er berettiget til ledsagelse, har ret til selv at udpege en person til at udføre opgaven. Kommunen skal dog godkende og ansætte personen inden for visse rammer, fx kan der normalt ikke ske ansættelse af en person med meget nær tilknytning til den støtteberettigede.	*Hovedregel:* Ledsagelse ydes uanset boform, og adskiller sig dermed fra ledsageordningen til de 16-18-årige, jf. § 45. Hvis en person modtager ledsagelse i en form, der svarer til § 97, fx i forbindelse med et botilbud, fraregnes denne ledsagelse i de 15 timers ledsagelse om måneden. En person kan altså maksimalt få 15 timers individuel ledsagelse om måneden. *Undtagelse:* Modtageren kan efter aftale med kommunen opspare timer inden for en periode på seks måneder. Ved opsparing af ledsagertimer skal kommunen hver måned registrere, hvor mange opsparede timer borgeren har, så der udelukkende er opsparede timer for de sidste seks måneder.	Personer mellem 18 år og folkepensionsalderen (dog minimalt 67 år), der ikke kan færdes alene på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Det er endvidere et krav, at støttemodtageren kan efterspørge individuel ledsagelse, enten verbalt eller non-verbalt. For personer over folkepensionsalderen er det en forudsætning for at beholde ordningen, at ydelsen er tilkendt før folkepensionsalderens indtræden.	-
B. Alder	*Hovedregel:* Over 18 år. Som udgangspunkt ikke til personer over folkepensionsalderen, med mindre de har fået ydelsen tilkendt forinden.		*Hovedregel:* Personer, der har fået bevilget ledsagelse før folkepensionsalderen, bevarer denne herefter	
C. Indkomst og formue	-			
D. Ægtefælle-afhængighed	-			
E. Husstandsafhængig	-			

F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	-			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der har lovligt ophold her i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Ledsagelse bevares under et midlertidigt ophold i udlandet. Hvis opholdet ikke overstiger en måned, kan ledsagelse bevares uden forudgående ansøgning herom. Hvis opholdet overstiger en måned, skal der indgives en forudgående ansøgning til kommunalbestyrelsen om bevarelse af ordningen.			
I. Opholdskrav	-			
J. Opholdstid	-			
K. Kontingentkrav eller medlemskab	-			
L. Karensperiode	-			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	-			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	-			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	-			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	-			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.6. Socialpædagogisk bistand **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 3.016,7 mio. kr. (udgiften omfatter tillige afløsning og aflastning efter § 82 samt midlertidige ophold efter § 84), **Antal:** 24.186. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om social service § 85				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen skal efter servicelovens § 85 tilbyde hjælp, omsorg eller støtte samt genoptræning og hjælp til udvikling af færdigheder til personer, der har behov for det på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer.	*Hovedregel:* Støtten efter § 85 er pligtmæssig, og rammerne for det retlige skøn er, at det skal vurderes, dels om borgeren har en betydelig nedsat fysisk og/eller psykisk funktionsevne og/eller særlige sociale problemer, dels om personen har behov. Hjælpen skal tage udgangspunkt i den enkeltes individuelle livssituation og funktionsevne mv. med respekt for dennes behov og ressourcer. Kommunen skal således foretage en konkret individuel vurdering af den enkeltes behov for støtte, hvorefter der træffes afgørelse om indhold og omfang af støtten.	*Hovedregel:* Så længe der er behov for ydelsen, opretholdes retten hertil.	*Hovedregel:* Så snart der opstår eller genopstår et behov, er man berettiget til denne ydelse.
B. Alder	*Hovedregel:* Personer over 18 år.			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig	*Hovedregel:* Bistanden efter servicelovens § 85 ydes uafhængigt af boformen. Støtten vil således blandt andet kunne ydes til beboere i de særlige boformer efter servicelovens kapitel 20 samt til beboere i handicapegnede boliger efter lov om almene boliger mv. Hvis det ud fra en konkret vurdering af formålet med hjælpen skønnes tilfredsstillende, at hjælpen ydes i pågældendes eget hjem, vil dette også være muligt. Kommunerne vil således kunne tilrettelægge den nødvendige bistand i form af fx besøg fra hjemmevejledere og lignende socialpædagogiske tilbud på en fleksibel og hensigtsmæssig måde.			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				

G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Lovligt ophold.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Ydelsen kan ikke medtages til udlandet.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Modtageren skal opholde sig i Danmark.			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.7. Borgerstyret personlig assistance **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 1.140,3 mio. kr**., Antal:** 1.242. **Relevant lovgivning (herunder relevante §) Servicelovens § 96**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Borgeren skal have et omfattende hjælpebehov, der nødvendiggør at yde hjælpen i form af borgerstyret personlig assistance. Hjælpen skal gives i form af et kontant tilskud (§ 96, stk.1), hvorefter borgeren selv ansætter sine hjælpere eller overfører tilskuddet til en forening eller et firma. Kommunen kan derved ikke være arbejdsgiver for hjælperne eller levere hjælpen. Borgeren skal kunne fungere som arbejdsgiver, hvis ikke borgeren overfører tilskuddet til en forening, firma eller en nærtstående, hvorefter borgeren forsat skal kunne fungere for arbejdsleder Der er ikke krav til omfanget af hjælpen, herunder antallet af timer eller minimumsbeløb for udmåling af det kontante tilskud. Det fremgår alene, at kommunen i deres udmåling skal tage højde for en række i bekendtgørelsen definerede elementer. Det kontante tilskud skal imidlertid gøre det muligt for borgeren at ansætte de nødvendige hjælpere. *Undtagelse:* Det fremgår af udmålingsbekendtgørelsens § 3, stk.3 og st. 4, at hjælpen maksimalt kan udgøre de faktiske omkostninger og maksimalt kan udgøre de langsigtede omkostninger til levering af hjælpen efter §§ 83, 84 og 97.	*Hovedregel:* Udmålingen sker på baggrund af en konkret individuel vurdering af, hvilke opgaver borgeren har behov for hjælp til og hvornår hjælpen forventes at ligge. Det kontante tilskud fastsættes ud fra udmålingsbekendtgørelsen. Udmålingsbekendtgørelsen indeholder nogle krav, som beskriver en række minimumsvilkår for udmåling af det kontante tilskud. • Kommunen skal beregne et kontant tilskud på baggrund af udmålingsbekendtgørelsen. Bekendtgørelsen normerer, at kommunen skal dække en række nærmere beskrevne omkostninger ved at modtage BPA i form af et kontant tilskud • Der skal udarbejdes et budget, der beskriver fordelingen af de enkelte poster. Dette skal gøre det muligt at påse, at kommunen i sin udmåling har taget højde for alle elementer i bekendtgørelsen. • Kommunalbestyrelsen skal dække en række omkostninger efter regning. • Kommunalbestyrelsen skal udbetale tilskud månedsvis forud.	*Hovedregel:* Man skal kunne fungere som arbejdsgiver/leder (dvs. opfylde betingelserne for ydelsen).	

B. Alder	*Hovedregel:* Man skal være 18 år for at modtage ydelsen, men der er ingen øvre aldersgrænse			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Lovligt ophold jf. servicelovens § 2.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Ydelsen kan medtages under midlertidige ophold i udlandet jf. udlandsbekendtgørelsens § 1 (bekendtgørelse nr. 1296 af 15. december 2009).			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.8. Kontaktpersonordning for døvblinde **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 36,9 mio. kr., **Antal**: 255. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Serviceloven § 98				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen skal i fornødent omfang tilbyde hjælp i form af en særlig kontaktperson til personer, som er døvblinde. Kontaktpersonordningen skal medvirke til at bryde den isolation, som døvblinde ofte oplever, og bidrage til, at den døvblinde kan leve et så normalt liv som muligt, på trods af et svært kommunikations-handicap og massivt ledsagebehov.			
B. Alder	*Hovedregel:* Personer over 18 år, som er funktionelt døvblinde, har ret til at få hjælp af en særlig kontaktperson i fornødent omfang.			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der har lovligt ophold her i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlan-det)	*Hovedregel:* Der er ikke bopælskrav, men ydelsen kan ikke tages med til udlan-det.			
I. Opholdskrav				

J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	-			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	-			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.9 Plejevederlag **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **§§ 118 og 119 tilsammen: Udgift**: 158,7 mio. kr., **Antal** § 119 ca. 2500 personer. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **Serviceloven § 119**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Personer, som passer en nærtstående, der ønsker at dø i eget hjem, er efter ansøgning berettiget til plejevederlag som nævnt i servicelovens § 120. Betingelser: • at hospitalsbehandling efter en lægelig vurdering må anses for udsigtsløs, og at den syges tilstand ikke i øvrigt nødvendiggør indlæggelse eller forbliven på sygehus eller ophold i plejehjem, plejebolig el.lign. • at prognosen er kort levetid, oftest 2 til 6 måneder. • at den syge er plejekrævende og indforstået med plejeforholdet.	Plejevederlaget udgør enten et beløb, som beregnes ud fra det dagpengebeløb, som plejeren ville være berettiget til i tilfælde af egen sygdom, se lovens § 120, stk.1, eller et i loven fastsat beløb på 13.340 kr. i 2010-niveau (basisbeløbet), se lovens § 120, stk. 2. Personer, der er berettiget til at få beregnet plejevederlag på grundlag af sygedagpengebeløbet, kan vælge i stedet at få udbetalt basisbeløbet, hvis dette skønnes mere fordelagtigt. Personer, der ikke er berettiget til sygedagpenge i tilfælde af egen sygdom, får udbetalt basisbeløbet. Hvis de forud modtog en anden offentlig forsørgelsesydelse, som f.eks. social pension, efterløn mv. forudsættes denne at ophøre i den periode, hvor de modtager plejevederlag.	Plejevederlaget udbetales så længe betingelserne herfor er til stede. Plejevederlaget ophører ved den plejekrævendes død. Plejeren har dog ret til at få udbetalt plejevederlag indtil 14 dage efter dødsfaldet. Udbetaling af plejevederlag kan bringes til ophør, når betingelserne for ydelse af plejevederlag ikke længere er til stede. Hvis plejeforholdet ophører af andre grunde end den plejekrævendes død, ophører plejevederlaget, når plejeforholdet afsluttes.	
B. Alder	Ingen krav.			
C. Indkomst og formue	Plejevederlaget er uafhængigt af indkomst og formue, men træder dog i stedet for anden indkomst, enten lønindtægt eller anden offentlig forsørgelsesydelse.			
D. Ægtefælle-afhængighed	*Nej*			
E. Husstandsafhængig	*Nej*			

F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	Se pkt. A.2.			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel når plejeren bor i udlandet, og den døende bor i Danmark:* Enhver, der opholder sig lovligt i Danmark, har ret til hjælp efter serviceloven. En pårørende med bopæl i udlandet, som har mulighed for at tage lovligt ophold i Danmark, vil derfor kunne få plejevederlag ved pasning af en herboende døende.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel når den døende bor i udlandet:* Der kan som hovedregel ikke udbetales plejevederlag til pleje af en døende i udlandet. EU-retten betyder dog, at der i nogle tilfælde er ret til plejevederlag ved pasning af en døende, der bor inden for EU, EØS og Schweiz. Hvis den døende bor inden for EU, EØS og Schweiz, og modtageren af plejevederlaget er arbejdstager eller selvstændig erhvervsdrivende og i medfør af forordning nr. 883/2004 er omfattet af dansk lovgivning om social sikring, eller som pensionist har ret til sygeforsikring for dansk regning, vil fællesskabsrettens regler medføre, at plejevederlaget kan udbetales inden for EU, EØS og Schweiz. *Hovedregel når både den døende og plejeren bor i udlandet:* Der kan i dette tilfælde være ret til plejevederlag, hvis den døende bor inden for EU, EØS og Schweiz området, og plejeren i medfør af fællesskabsretten er omfattet af dansk lovgivning om social sikring, eller som pensionist har ret til sygeforsikring for dansk regning.			
I. Opholdskrav	Se ovenfor under pkt. G. og H.			
J. Opholdstid	*Ingen krav hertil*			
K. Kontingentkrav eller medlemskab	Nej			
L. Karensperiode	Nej			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Nej			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	**Se ovenfor under pkt. G. og H.**			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				

Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.10 Pasning af nærtstående med handicap eller alvorlig sygdom **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **§§ 118 og 119 tilsammen: Udgift:** 158,7 mio. kr., **Antal** § 118 140. **Relevant lovgivning (herunder relevante §): Servicelovens § 118**				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	§ 118 omfatter både børn, voksne og ældre, der har varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, herunder også demente. Bestemmelsen omfatter desuden personer med kronisk eller langvarig, herunder uhelbredelig, alvorlig sygdom. Det er en betingelse for etablering af pasningsordningen at alternativet til pasning i hjemmet er døgnophold uden for hjemmet eller plejebehovet svarer til fuldtidsarbejde. Der skal være enighed mellem parterne om etablering af pasningsforholdet. Der må ikke være afgørende hensyn, der taler imod, at det er den pågældende person, der passer den nærtstående.	Pasningsordningen kan have en varighed af indtil 6 måneder. En pasningsordning kan forlænges med indtil 3 måneder, hvis særlige forhold taler herfor.	-	Personer, der har været passet efter ordningen, vil kunne blive omfattet af en ny pasningsordning, hvis der tilstøder den pågældende en anden alvorlig sygdom eller handicap, og betingelserne for etablering af ordningen i øvrigt er opfyldt.
B. Alder	Se punkt F-	-	-	-
C. Indkomst og formue	-	-	-	-
D. Ægtefælle-afhængighed	-	-	-	-
E. Husstandsafhængig	-	-	-	-
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	Den person der skal ansættes til pasning af en nærtstående skal have tilknytning til arbejdsmarkedet.	-	-	-
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Det følger af servicelovens § 2, at enhver der har lovligt ophold i landet har ret til hjælp efter denne lov.	-	-	-
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	§ 118 er omfattet af bestemmelserne i bekendtgørelse om ydelser efter lov om social service under midlertidige ophold i udlandet, , jf. pkt 5.6.1..	-	-	-

I. Opholdskrav	-	-	-	-
J. Opholdstid	-	-	-	-
K. Kontingentkrav eller medlemskab	-	-	-	-
L. Karensperiode	-	-	-	-
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	-	-	-	-
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.10 Pasning af nærtstående med handicap eller alvorlig sygdom **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **§§ 118 og 119 tilsammen: Udgift:** 158,7 mio. kr., **Antal** § 118 140. **Relevant lovgivning (herunder relevante §): Servicelovens § 118**				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	§ 118 omfatter både børn, voksne og ældre, der har varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, herunder også demente. Bestemmelsen omfatter desuden personer med kronisk eller langvarig, herunder uhelbredelig, alvorlig sygdom. Det er en betingelse for etablering af pasningsordningen at alternativet til pasning i hjemmet er døgnophold uden for hjemmet eller plejebehovet svarer til fuldtidsarbejde. Der skal være enighed mellem parterne om etablering af pasningsforholdet. Der må ikke være afgørende hensyn, der taler imod, at det er den pågældende person, der passer den nærtstående.	Pasningsordningen kan have en varighed af indtil 6 måneder. En pasningsordning kan forlænges med indtil 3 måneder, hvis særlige forhold taler herfor.	-	Personer, der har været passet efter ordningen, vil kunne blive omfattet af en ny pasningsordning, hvis der tilstøder den pågældende en anden alvorlig sygdom eller handicap, og betingelserne for etablering af ordningen i øvrigt er opfyldt.
B. Alder	Se punkt F-	-	-	-
C. Indkomst og formue	-	-	-	-
D. Ægtefælle-afhængighed	-	-	-	-
E. Husstandsafhængig	-	-	-	-
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	Den person der skal ansættes til pasning af en nærtstående skal have tilknytning til arbejdsmarkedet.	-	-	-
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Det følger af servicelovens § 2, at enhver der har lovligt ophold i landet har ret til hjælp efter denne lov.	-	-	-
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	§ 118 er omfattet af bestemmelserne i bekendtgørelse om ydelser efter lov om social service under midlertidige ophold i udlandet, , jf. pkt 5.6.1..	-	-	-

I. Opholdskrav	-	-	-	-
J. Opholdstid	-	-	-	-
K. Kontingentkrav eller medlemskab	-	-	-	-
L. Karensperiode	-	-	-	-
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	-	-	-	-
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.11 Lov om tolkning til personer med hørehandicap: Tidsubegrænset tegnsprogstolkning til en række aktiviteter, samt en timebank på et fast årligt antal timers tegnsprogstolkning til selvvalgte aktiviteter, til personer med hørehandicap, der som følge af hørehandicappet har behov for tegnsprogstolk for at kunne kommunikere med andre. **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** :Forbrug i 2010: ca. 18 mio. kr. Budget 2011: 48,7 mio. kr. (2011 pl), Antal registrerede brugere: 2.500 personer: **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov nr. 1503 af 27. december 2009: Lov om tolkning til personer med hørehandicap				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	Målgruppen for den fælles tolkeløsning er døve, døvblevne, døvblinde samt svært hørehæmmede, der har et hørehandicap i en grad, der medfører, at de har behov for en tegnsprogstolk for at kunne kommunikere med andre. Den nationale tolkemyndighed træffer efter ansøgning afgørelse om at blive omfattet af den fælles tolkeløsning. Hvis tolkemyndigheden træffer afgørelse om, at en borger bliver omfattet af den fælles tolkeløsning, har vedkommende fremover mulighed for at gøre brug af den fælles tolkeløsning. Loven finder ikke anvendelse på tegnsprogstolkning, der er reguleret af anden lovgivning.	Der ydes tidsubegrænset tegnsprogstolkning til aktiviteter, der er nødvendige for, at personer med hørehandicap kan deltage i samfundslivet på lige fod med andre borgere Brugeren, der er omfattet af den fælles tolkeløsning, tildeles årligt et antal timer til brug for tegnsprogstolkning, der ikke er omfattet af tidsubegrænset tegnsprogstolkning. Timerne placeres i en timebank	Så længe man er en del af målgruppen har man ret til ydelsen. Som bruger har man en timebank, der gælder i et kalenderår. Ubrugte timer kan ikke overføres fra et kalenderår til et andet.	Ingen Man tildeles årligt en ny timebank
B. Alder	Loven gælder uanset tegnsprogstolkebrugerens alder.			
C. Indkomst og formue	Ingen			
D. Ægtefælle-afhængighed	Ingen			
E. Husstandsafhængig	Ingen			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	Ingen			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Intet krav om statsborgerskab, jf. H			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Hjælp efter tolkeloven kan som hovedregel ikke medtages til udlandet. Socialministeren har dog godkendt et forsøg med en ansøgningspulje på 1 mio. kr. til deltagelse i handicappolitiske aktiviteter i udlandet. Støtten ydes på baggrund af en konkret ansøgning fra tolkebrugeren til tolkemyndigheden, der administrerer ansøgningspuljen.			

I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.12 Tilbud af behandlingsmæssig karakter <u>som ikke ydes efter anden lovgivning</u> **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** Opgøres ikke særslilt (indgår i beløbet under servicelovens § 85), **Antal:** 222. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **Lov om social service § 102**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Kommunalbestyrelsen kan ud over tilbud efter § 85 give tilbud af behandlingsmæssig karakter til borgere med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer. Tilbuddet gives, når dette er nødvendigt med henblik på at bevare eller forbedre borgerens fysiske, psykiske eller sociale funktioner, og når dette ikke kan opnås gennem de behandlingstilbud, der kan tilbyde efter anden lovgivning. Der kan fx være tale om behandlingsmæssige tilbud i situationer, hvor brugerens behov kræver en særlig indretning af det behandlingsmæssige tilbud, at det ikke rummes i det generelle behandlingsmæssige system, eller at der kræves en indsats som ikke indgår i det behandlingsmæssige system.	Kommunalbestyrelsen træffer efter en konkret individuel vurdering afgørelse om ydelsens omfang og indhold.	Så længe der er behov for ydelsen, opretholdes retten hertil.	Så snart der opstår eller genopstår et behov, er man berettiget til denne ydelse.
B. Alder	Personer over 18 år.			
C. Indkomst og formue	Indkomst og formue har ingen indflydelse på retten til denne ydelse.			
D. Ægtefælle-afhængighed	Ingen betydning.			
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Lovligt ophold.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Ydelsen kan ikke medtages til udlandet.			

I. Opholdskrav	Lovligt ophold.			
J. Opholdstid	Ingen krav om opholdstid.			
K. Kontingentkrav eller medlemskab	Ingen			
L. Karensperiode	Ingen			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Ingen			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.13. Aktivitets- og samværstilbud **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 2.224,9 mio. kr., **Antal:** 22.455 **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Servicelovens § 104				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen skal tilbyde aktivitets- og samværstilbud til personer med betydeligt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer til opretholdelse eller forbedring af personlige færdigheder eller livsvilkårene. Der kan både være tale om tilbud med visitation og åbne tilbud uden visitation. Tilbud med visitation vil typisk være tilbud til personer med betydelig nedsat fysisk og psykisk funktionsevne, mens tilbud til personer med særlige sociale problemer ofte vil være tilbud uden visitation. Tilbuddet vil ofte blive givet til borgere, der er optaget i sociale boformer efter §§ 107, 108 eller 110, men kan også gives til borgere, der ikke bor i sociale boformer.	*Hovedregel:* Det enkelte tilbud kan tilrettelægges, så de imødekommer bestemte målgruppers behov f.eks. aktiverende støtte og omsorg, herunder træning i almindelige daglige levefunktioner (ADL - træning), sprogstimulation og lystbetonede aktiviteter, rene omsorgsmæssige foranstaltninger såsom mad, kaffe, vask, uddeling af tøj, rådgivning og socialt samvær, hvor der ikke stilles andre krav, end at personen kan møde frem og overholde almindelige husordensregler for tilbuddet. Et tilbud kan også bestå i noget mere aktiverende, såsom udflugter, idrætsog motionsaktiviteter, fritidstilbud i form af film, foredrag, daghøjskolelignende tilbud, sundhedstilbud og involvering i samfundsspørgsmål og brugerorganiseringer. Der er således ikke klare krav til ydelsens niveau og karakter, men der er lagt op til, at brugerne har valgmuligheder og medindflydelse.	*Hovedregel:* At borgeren opfylder kravet om støtte efter bestemmelsen.	*Hovedregel:* Ingen genoptjeningskrav. Ydelsen kan etableres, når borgeren opfylder de materielle betingelser. Ud fra målgruppen vil der oftest være tale om at borgeren varigt eller langvarigt opfylder betingelserne.
B. Alder	*Hovedregel:* Borgere inden for målgruppen, der er fyldt 18 år.			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				

F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Lovligt ophold			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Bopæl her i landet. Ydelsen kan ikke medtages til udlandet.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Modtageren skal opholde sig i Danmark.			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	*Hovedregel:* Kommunen kan jf. bek. nr. 628 af 15. juli 2006, § 6, beslutte, at personer der er visiteret til aktivitets- og samværstilbud, skal betale helt eller delvist for materialer, der ikke medgår til en produktion. Tilsvarende gælder vedrørende udflugter for de pågældende.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.13. Beskyttet beskæftigelse **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: 1.096,7 mio. kr., **Antal**: 8.865. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **Lov om social service § 103**				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen skal tilbyde beskyttet beskæftigelse til personer under folkepensionsalderen med begrænsninger i arbejdsevnen, som ikke er i stand til at opnå eller fastholde beskæftigelse på normale vilkår på arbejdsmarkedet, og som ikke kan benytte tilbud efter anden lovgivning. Dertil kommer, at kommunalbestyrelsen kan tilbyde særligt tilrettelagte beskæftigelsesforløb til personer med særlige sociale problemer. Beskæftigelsesforløbet kan tilbydes borgere med behov derfor unaset deres boform, herunder f.eks. også til borgere, der bor i forsorgshjem efter § 110 eller i sociale boformer efter §§ 107 og 108. Tilbuddet kan imidlertid også etableres uafhængigt af botilbud f.eks. i forbindelse med aktivitets- og samværstilbud efter servicelovens § 104.	*Hovedregel:* Målgruppen for bestemmelsen er personer under folkepensionsalderen med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne og personer med særlige sociale problemer, som f.eks. hjemløse, sindslidende og misbrugere, som ikke kan påtage sig et ordinært arbejde eller deltage i et tilbud om aktivering eller revalidering eller opnå ansættelse i et fleksjob eller i et job med løntilskud for førtidspensionister. For denne gruppe skal kommunen tilbyde beskyttet beskæftigelse. Efter en konkret, individuel vurdering træffer kommunalbestyrelsen beslutning om indhold og omfang af beskæftigelsen.	*Hovedregel:* Så længe der er behov for ydelsen, opretholdes retten hertil.	*Hovedregel:* Så snart et behov opstår eller genopstår, er man berettiget til denne ydelse.
B. Alder	*Hovedregel:* Personer over 18 år og under folkepensionsalderen			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				

G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Lovligt ophold, jf. servicelovens § 2			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Ydelsen kan ikke medtages til udlandet			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Modtageren skal opholde sig i Danmark			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.14. Støtte til køb af bil **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: 382,6 mio. kr., **Antal:** 1.873. **Relevant lovgivning:** Servicelovens § 114				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Det fremgår af § 114, at kommunalbestyrelsen skal yde støtte til køb af bil til personer med en varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, når en række betingelser er opfyldt. Det er en grundlæggende betingelse, at der er behov for kørsel: Til og fra arbejde, hvor ansøgeren skaffer sig et væsentligt bidrag til sin eller eventuelle families forsørgelse, og hvor funktionsnedsættelsen vanskeliggør muligheden for at opnå eller fastholde arbejdet uden brug af bil. Til og fra en uddannelse, der ud fra et overordnet uddannelsesforløb sigter mod fremtidige arbejds- og indtægtsmuligheder, og hvor funktionsnedsættelsen vanskeliggør muligheden for at gennemføre uddannelsen uden brug af bil, eller Bilen skal i væsentlig grad kunne afhjælpe følgerne af ansøgerens funktionsevnenedsættelse i tilfælde, hvor funktionsevnenedsættelsen forringer evnen til at færdes, og hvor personen har aktiviteter uden for hjemmet, som medfører et betydeligt behov for kørsel med bil (trivselsbil). Afgørelsen om støtte til køb af bil skal baseres på en samlet vurdering af ansøgerens helbredsmæssige og sociale forhold, og ansøgerens kørselsbehov. Det skal indgå i kommunens skøn, hvorvidt ansøgeren kan forventes at blive selvhjulpen ved brug af egen bil. Hvis ansøgerne ikke selv kan føre bilen, skal ansøgeren have en person til at køre for sig i et omfang, så det samlede daglige kørselsbehov kan dækkes. *Undtagelse:* Der ydes ikke støtte til køb af bil, hvis ansøgerens samlede kørselsbehov ud fra en samlet vurdering mere hensigtsmæssigt kan dækkes ved andre kørselsordninger.	*Hovedregel:* Støtten ydes som et rentefrit lån inden for en ramme på 163.000 kr. (2011 pl) Foreligger der ganske særlige forhold i forbindelse med den nedsatte funktionsevne, kan der ydes et rente- og afdragsfrit lån til betaling af forskellen mellem rammen på 163.000 kr. og bilens anskaffelsessum. Som udgangspunkt ydes støtten til køb af en fabriksny bil. Der kan dog ydes støtte til køb af en bil, der er købt af ansøgeren eller en person i ansøgerens husstand, inden for det sidste år. Der kan desuden ydes støtte til køb af en bil, der tidligere er bevilget med støtte efter § 114, og som er maksimalt to år gammel.	*Hovedregel:* Betingelserne for ydelsen skal løbende være opfyldt.	*Hovedregel:* Der kan tidligst ydes fornyet støtte til køb af bil efter seks år, med mindre bilen er totalskadet, eller ændringer i funktionsnedsættelsen betyder, at bilen ikke længere er egnet.

	Kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om fritagelse for afgifter for vægtafgift og brændstofforbrug. Kommunalbestyrelsen træffer desuden afgørelse om fritagelse for registreringsafgift for kørestolsbrugere, der som følge af funktionsnedsættelsen har behov for en bil med plads til ti sæder. Der kan ydes støtte til særlig indretning, der er nødvendig som følge af borgerens funktionsnedsættelse. Hvis der er ydet støtte til særlig indretning, ydes der efter behov støtte til reparation eller udskiftning af den særlige indretning.			
B. Alder	*Hovedregel:* Ingen alder. Både børn og voksne kan få bevilget støtte til køb af bil.			
C. Indkomst og formue	*Hovedregel:* For personer med et indkomstgrundlag under 191.000 kr. (2010-pl) udgør halvdelen af lånet inden for rammen på 160.000 kr. et rentefrit afdragspligtigt lån, som vedkommende skal betale tilbage i løbet af seks år, fra støtten er ydet. Den anden halvdel af lånet er et rente- og afdragsfrit lån, som kommunen skal afskrive over de seks år. For personer med et indkomstgrundlag over 191.000 kr. forhøjes den rentefrie og afdragspligtige del af lånet med 20 % af den indkomst, der oversiger 191.000 kr.			
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt her i landet, har ret til hjælp efter serviceloven.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Jf. pkt. G så er der krav om lovligt ophold her i landet. Ydelsen er omfattet af den såkaldte udenlandsbekendtgørelse om ydelser efter lov om social service under midlertidige ophold i udlandet. Det betyder, at bilen kan medtages under midlertidige ophold i udlandet.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Modtageren skal opholde sig i Danmark.			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller				

medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.15. Boligindretning **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 187,3 mio. kr**., Antal:** 165. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Servicelovens § 116 og bekendtgørelse nr. 1076 af 14. september 2010.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Kommunen skal efter § 116, stk. 1, om boligindretning vurdere: Om borgeren har varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne og Om boligindretningen er nødvendig for at gøre boligen bedre egnet som opholdssted for den enkelte. Kommunen skal efter § 116, stk. 4, om boligskift vurdere: Om borgeren har betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Om hjælp til boligindretning efter § 116, stk. 1, ikke er tilstrækkelig til at gøre boligen bedre egnet som opholdssted, og Om der ikke kan anvises en anden bolig, som dækker den pågældendes behov. *Undtagelse:* Borgere, der modtager social pension, er ikke omfattet af personkredsen, med mindre de har borgerstyret personlig assistance efter servicelovens § 96.	*Hovedregel:* Udmålingen sker på baggrund af en konkret individuel helhedsvurdering af borgerens hjælpebehov. Hjælp til boligindretning efter § 116, stk. 1, er en naturalydelse. Kommunen vælger, hvilken håndværker der skal udføre boligindretningen, og hvilke materialer der skal anvendes. Hjælpen har efter lovforarbejderne til formål at sikre, at borgeren kan forblive i den hidtidige bolig. Det beror på en konkret og individuel vurdering i hver enkelt sag, hvilken boligindretning, der er nødvendig, for at imødekomme formålet. Hjælp til boligskift efter § 116, stk. 4, gives i form af et kontant tilskud. Hjælpen omfatter dækning af udgifter til anskaffelse af en anden bolig. Der ydes ikke hjælp til løbende forhøjede udgifter til fx ekstra varme og el. *Undtagelse:* 1) Der ydes efter praksis ikke hjælp til boligindretning, der har karakter af modernisering eller almindelig vedligeholdelse. 2) Det gælder for begge bestemmelser, at kommunen under visse betingelser skal vurdere, om hjælpen kan gøres tilbagebetalingspligtig, og om kravet kan sikres ved pant i ejendommen.		
B. Alder				

C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Lovligt ophold jf. servicelovens § 2			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Ydelsen lægger sig til hjemmet, og det er således en forudsætning for at få ydelsen, at man har bopæl i Danmark.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.16 Individuel befordring **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 65,4 mio. kr., **Antal:** Opgøres ikke **Relevant lovgivning (herunder relevante §)**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Det fremgår af servicelovens § 117, stk. 1, at kommunalbestyrelsen kan yde til skud til personer, som på grund af varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne har behov for befordring med individuelle transportmidler. Der er således sat rammer for personkredsen i kraft af, at befordringen udelukkende kan anvendes til personer, som på grund af varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne har behov for befordring med individuelle transportmidler. Det er op til kommunen at beslutte, hvorvidt de vil anvende bestemmelsen.	-	-	-
B. Alder	Bestemmelsen er placeret i voksenafsnittet af serviceloven.			
C. Indkomst og formue	-			
D. Ægtefælle-afhængighed	-			
E. Husstandsafhængig	-			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	-			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der har lovligt ophold her i landet, har ret til hjælp efter denne lov.			

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Der er ikke bopælskrav, men ydelsen kan ikke tages med til udlandet.			
I. Opholdskrav	-			
J. Opholdstid	-			
K. Kontingentkrav eller medlemskab	-			
L. Karensperiode	-			
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	-			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	-			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	-			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	-			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.17 Forbrugsgoder **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 19,1 mio. kr., **Antal:** opgøres ikke. **Relevant lovgivning (herunder relevante §) Servicelovens § 113 og hjælpemiddelbekendtgørelsen, jf. ovenfor om § 112**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Kommunen skal yde støtte til forbrugsgoder Kommunen skal vurdere om borgeren har en varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, og om forbrugsgodet i væsentlig grad kan afhjælpe de varige følger af den nedsatte funktionsevne, i væsentlig grad kan lette den daglige tilværelse i hjemmet eller er nødvendigt for, at den pågældende kan udøve et erhverv. Forbrugsgoder omfatter efter hjælpemiddelbekendtgørelsen produkter, der er fremstillet og forhandles bredt med henblik på sædvanligt forbrug hos befolkningen i almindelighed.	Udmålingen sker på baggrund af en konkret individuel helhedsvurdering af borgeren og borgerens hjælpebehov. Der er fastsat en bagatelgrænse på 500 kr. for det enkelte forbrugsgode. Støtte til forbrugsgoder ydes i form af et kontant tilskud, der som hovedregel udgør 50 pct. af prisen på et standardprodukt af den pågældende art. Der ydes ikke støtte til forbrugsgoder, der normalt indgår i sædvanligt indbo. Ved sædvanligt indbo forstås efter hjælpemiddelbekendtgørelsen produkter, der forefindes i ethvert hjem, der måtte ønske det. Hvis det på grund af den nedsatte funktionsevne er nødvendigt med et forbrugsgode, der er dyrere end et almindeligt standardprodukt, eller hvis funktionsnedsættelsen nødvendiggør særlig indretning af forbrugsgodet, betaler kommunen de nødvendige merudgifter. Hvis forbrugsgodet udelukkende fungerer som et hjælpemiddel til at afhjælpe funktionsnedsættelsen betaler kommunen de fulde anskaffelsesudgifter. Hjælpen kan i dette tilfælde alternativt ydes som udlån.		

		Kommunen skal derfor vurdere, hvilken kategori det konkrete forbrugsgode tilhører for at kunne udmåle støtten i det enkelte tilfælde.		
B. Alder	Ingen aldersgrænse.			
C. Indkomst og formue	Ydelsen gives uafhængigt af formue og indkomst.			
D. Ægtefælle-afhængighed	Ingen krav..			
E. Husstandsafhængig	Ingen krav			
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	Ingen krav.			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Lovligt ophold jf. servicelovens § 2.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Jf. EU-retten. Ydelsen kan desuden medtages under midlertidige ophold i udlandet jf. udlandsbekendtgørelsens § 1 (bekendtgørelse nr. 1296 af 15. december 2009).			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.17 Hjælpemidler **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: ca.2934,5, **Antal:** Opgøres ikke. **Relevant lovgivning (herunder relevante §) Servicelovens § 112 og hjælpemiddelbekendtgørelsen (bekg nr. 1674 af 22. december 2010).**				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	Kommunen skal yde støtte til hjælpemidler. Kommunen skal vurdere om borgeren har en varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, og om hjælpemidlet i væsentlig grad kan afhjælpe de varige følger af den nedsatte funktionsevne, i væsentlig grad kan lette den daglige tilværelse i hjemmet eller er nødvendigt for, at den pågældende kan udøve et erhverv. Ved hjælpemidler forstås produkter, der er fremstillet specielt med henblik på at afhjælpe følgerne af en funktionsnedsættelse	Udmålingen sker på baggrund af en konkret individuel helhedsvurdering af borgerens hjælpebehov. Hjælpemidler ydes normalt som et udlån. Hjælpen kan dog ydes som et kontant tilskud efter reglerne om frit valg, jf. hjælpemiddelbekendtgørelsen.	Man skal have lovligt ophold i DK.	
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	Ingen krav			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel* Lovligt ophold jf. servicelovens § 2.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel* Ydelsen kan desuden medtages under midlertidige ophold i udlandet jf. udlandsbekendtgørelsens § 1 (bekendtgørelse nr. 1296 af 15. december 2009).			
I. Opholdskrav	*Hovedregel*			

	Modtageren skal opholde sig i Danmark			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.18. Botilbud til voksne til midlertidigt ophold **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 3.948,3 mio. kr. , **Antal:** 5.857. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om social service § 107				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen skal tilbyde ophold i et botilbud til midlertidigt ophold 1) til personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der har behov for omfattende hjælp til almindelige daglige funktioner eller for pleje, eller som i en periode har behov for særlig behandlingsmæssig støtte, og 2) til personer med nedsat psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer, der har behov for pleje eller behandling, og som på grund af disse vanskeligheder ikke kan klare sig uden støtte. Tilbuddet skal gives med henblik på, at afhjælpe borgerens behov, fx stofmisbrugsbehandling efter § 101, eller med henblik på, at det udredes og afklares, hvilke behov og hvilke indsatser, der behov for over for den enkelte. Det kan f.eks. være i forhold til personer med erhvervet hjerneskade eller sindslidelser. Der ligger således forudsætningsvis i afgørelsen om visitation af en borger til et botilbud, at der ud over de fysiske rammer, som et botilbud udgør, også skal træffes afgørelse om andre indsatser, f.eks. personlig og praktisk hjælp, socialpædagogisk bistand med videre.	*Hovedregel:* Udgangspunktet for tildeling af botilbud er, at borgeren skal sanktionere kommunalbestyrelsens tilbud om at tildele borgeren et botilbud. Ved visitation til et botilbud efter § 107 gælder, jf. servicelovens § 3, stk. 2, at afgørelsen om optagelse i botilbuddet skal indeholde oplysninger om den konkrete indsats, som iværksættes og formålet hermed. Generelt opfattes mulighederne for at visitere en borger til et botilbud efter serviceloven, som en mulighed, for at kommunalbestyrelsen lettere kan sikre, at den pågældende borger får den nødvendige personlige pleje og bistand og socialpædagogiske bistand mv., som borgeren har behov for og er visiteret til.	*Hovedregel:* Så længe der er behov for ydelsen, opretholdes retten hertil.	*Hovedregel:* Så snart der opstår eller genopstår et behov, er man berettiget til denne ydelse.
B. Alder	*Hovedregel:* Personer over 18 år.			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Lovligt ophold.			

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Ydelsen kan ikke medtages til udlandet.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Modtageren skal opholde sig i Danmark.			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	*Hovedregel:* Beboeren betaler af sin indkomst selv for kost og logi, vask m.m. samt for personlige fornødenheder.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.18. Varigt ophold i boformer **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 8.279,9 mio. kr., **Antal:** 10.138. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om social service § 108				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Kommunalbestyrelsen skal tilbyde ophold i et botilbud egnet til længerevarende ophold, til personer som på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne har behov for omfattende hjælp til almindelige daglige funktioner eller pleje, omsorg eller behandling, og som ikke kan få dækket disse behov på anden vis. Er borgeren omfattet personkredsen, og ønsker borgeren et § 108 botilbud, vil borgeren have et retskrav herpå. For varigt botilbud gælder servicelovens § 3, stk. 2: Afgørelsen om optagelse i botilbuddet skal indeholde oplysninger om den konkrete indsats, som iværksættes og formålet hermed. Hvis den konkrete indsats ændres væsentligt, finder forvaltningsloven anvendelse ved kommunalbestyrelsens beslutning herom, ligesom afgørelser om ændringer vil kunne ankes, jf. kap. 10 i retssikkerhedsloven. Der ligger således forudsætningsvis i afgørelsen om visitation af en borger til et botilbud, at der ud over de fysiske rammer, som et botilbud udgør, også skal træffes afgørelse om andre indsatser, f.eks. personlig og praktisk hjælp, socialpædagogisk bistand med videre. Kommunalbestyrelsens forpligtigelse til, efter retslig kendelse, at sikre botilbud til personer inden for målgruppen, ligger endvidere i sel. § 108.	*Hovedregel:* Ved visitation til et botilbud efter § 108, skal reglen i servicelovens § 3, stk.2, iagttages. Der vil samtidig med visitationen til botilbuddet, skulle tages stilling til formålet med opholdet i botilbuddet, og de ydelser, som borgeren skal modtage, som led i opholdet. Den støtte, der skal ydes i botilbuddet, skal udmåles efter de konkrete bestemmelser i serviceloven (fx §§ 83 og 85 m.fl.) og skal afspejle borgerens individuelle behov. Meget ofte vil indsatsen herudover være beskrevet i forbindelse med pågældendes handlingsplan, jf. servicelovens § 141, stk. 2. Der er ikke i serviceloven fastsat konkrete krav til, hvordan kommunalbestyrelsen skal nå frem til afgørelsen om at tilbyde et botilbud.	*Hovedregel:* Der er tale om tilbud til længerevarende eller varigt, hvor der foreligger en forudgående udredning som grundlag for visitationen.	*Hovedregel:* Der er tale om en visitation til en varig eller længerevarende ydelse. Spørgsmålet om genoptjening er derfor i praksis ikke relevant.
B. Alder	*Hovedregel:* Personer over 18 år.			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed	*Hovedregel:* Ægtefælleafhængighed har som sådan ingen indflydelse på retten til denne ydelse. Har borgeren en ægtefælle eller samlever eller registreret partner, som pågældende deler husstand med, omfatter retten til frit valg, at det pågældende botilbud skal kunne rumme husstanden			
E. Husstandsafhængig	*Hovedregel:* Se oven for D 1.			

F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Lovligt ophold.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Bopæl her i landet. Ydelsen kan ikke medtages til udlandet.			
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Modtageren skal opholde sig i Danmark.			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	*Hovedregel:* Beboeren betaler husleje og andre ydelser, der hænger sammen med forsørgelsen, fx udgifter til kost og andre fornødenheder af sine indkomster efter gældende regler.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.19. Dækning af nødvendige merudgifter som følge af funktionsnedsættelse hos et barn med handicap. **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 1.036,8 mio. kr**., Antal:** 33.300. **Relevant lovgivning er** Servicelovens § 41				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Det følger af visitationsbestemmelsen i § 41, stk. 1, at kommunalbestyrelsen skal yde dækning af nødvendige merudgifter ved forsørgelse i hjemmet af et barn under 18 år med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller indgribende kronisk eller langvarig lidelse. Målgruppen for bestemmelsen er personer, som i hjemmet forsøger børn og unge under 18 år med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller indgribende kronisk eller langvarig lidelse. Det er samtidig en betingelse, at merudgifterne er en konsekvens af den nedsatte funktionsevne.	*Hovedregel:* Hjælpen efter servicelovens § 41 er i høj grad præget af bestemmelsens udtrykkelige rammer, idet merudgiftsydelsen fastsættes med udgangspunkt i et månedligt standardbeløb. Ydelsen beregnes på grundlag af det konkrete behov og udbetales med en eller flere ottendedele af standardbeløbet. Merudgiftsydelsen kan tildeles med mere end ét standardbeløb. Ydelsen udgør mindst 1/8 af standardbeløbet. Forsørgeren skal sandsynliggøre merudgifter svarende til 12 gange 1/8 af standardbeløbet inden for et år, før merudgiftsydelsen kan komme til udbetaling.	*Hovedregel:* Betingelserne for ydelsen skal løbende være opfyldt.	
B. Alder	*Hovedregel:* Forældre til børn og unge under 18 år.			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Det følger af servicelovens § 2, at enhver, der opholder sig lovligt her i landet, har ret til hjælp efter serviceloven.			

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Jf. pkt. G så er der krav om lovligt ophold her i landet. Ydelsen er omfattet af den såkaldte udenlandsbekendtgørelse om ydelser efter lov om social service under midlertidige ophold i udlandet.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.6.19. Merudgiftsydelse **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 277 mio. kr., **Antal:** 10.167 (helårspersoner) **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Servicelovens § 100				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Kommunen skal vurdere: • Om borgeren har en varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Ved varigt nedsat funktionsevne forstås en langvarig lidelse, hvis konsekvenser er af indgribende karakter i den daglige tilværelse, og som ofte medfører, at der må sættes ind med ikke uvæsentlige hjælpeforanstaltninger. • Om der er tale om en nødvendig merudgift ved den daglige livsførelse. Behovet vurderes, jf. merudgiftsbekendtgørelsen i forhold til ikke-handicappede personer på samme alder og i samme livssituation. Om udgiften kan dækkes efter anden lovgivning eller andre bestemmelser i serviceloven. • Om merudgiften er en konsekvens af den nedsatte funktionsevne	*Hovedregel:* Udmålingen sker på baggrund af en konkret individuel helhedsvurdering af borgerens hjælpebehov. Ydelsen tildeles på baggrund af sandsynliggjorte merudgifter. Dækning af merudgifter kan først ydes, når de skønnede merudgifter udgør mindst 6.000 kr. pr. år. Tilskuddet beregnes med et basisbeløb på 1.500 kr. pr. måned når de skønnede merudgifter udgør mellem 500-1.749 kr. Beløbet øges med 500 kr. pr. måned, hver gang merudgifterne stiger henholdsvis 6.000 kr. pr. år/500 kr. pr. måned. Tilskuddet afrundes til nærmeste hele beløb, der er deleligt med 500.	*Hovedregel:* De sandsynliggjorte merudgifter skal årligt udgøre mindst 6.000 kr.	
B. Alder	*Hovedregel:* Aldersgrænsen for ydelsen er fastsat til personer mellem 18 år og folkepensionsalderen, med mindre borgeren har opsat udbetalingen af folkepension, jf. § 15 a i lov om social pension. *Undtagelse:* Borgere, der modtager førtidspension efter de før 1. januar 2003 gældende regler kan desuden kun modtage merudgiftsydelse, hvis de samtidig modtager hjælp efter servicelovens § 96 (BPA – kontant tilskud til ansættelse af handicaphjælpere).			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				

F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Undtagelse:* Lovligt ophold jf. servicelovens § 2			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Undtagelse:* Ydelsen kan medtages under midlertidige ophold i udlandet jf. udlandsbekendtgørelsens § 1 (bekendtgørelse nr. 1296 af 15. december 2009)			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.7.1. Grundskole (Frie grundskoler m.v., efterskoler og folkeskoler) **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** Udgift: I 2009 var de kommunale driftsudgifter til folkeskolen på 39,9 mia. kr. Det statslige taxametertilskud til de frie grundskoler og efterskoler var hhv. 4,8 mia. kr. og 1,8 mia. kr. Antal (2009): 716.170 elever. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Grundloven, § 76 Bekendtgørelse af lov nr. 998 af 16. august 2010 af Lov om folkeskolen. Bekendtgørelse nr. 755 af 24. juni 2010 af Lov om friskoler og private grundskoler m.v. Bekendtgørelse nr. 662 af 14. juni 2010 af lov om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie kostskoler)				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	Elever i folkeskolen (dog ikke 10. klasse) skal være i den undervisningspligtige alder, jf. folkeskolelovens § 34 og bo i Danmark. Elever på efterskoler skal have afsluttet 8 års skolegang, 7. klasse eller være fyldt 14 år. Elever, der er fyldt 18 år, kan i særlige tilfælde medregnes efter regler fastsat af ministeren. Undervisningssproget er dansk. Der er undtagelse for de tyske mindretalsskoler (15 skoler) og internationale skoler, der har fået godkendt et andet undervisningssprog (17 frie grundskoler).	Efter grundlovens § 76 er undervisning i folkeskolen fri (gratis for forældrene) Undervisningen i frie grundskoler er finansieret af taxametertilskud, puljer og egendækning, typisk i form af forældrebetaling. Statstilskud til frie grundskoler og efterskoler ydes som grundtilskud samt som taxametertilskud på grundlag af antallet af årselever på skolen. Eleverne på efterskoler skal yde elevbetaling i overensstemmelse med § 11 i bekendtgørelse nr. 662 af 14. juni 2010 af lov om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie kostskoler). Taxametertilskud ydes til skoler og ikke til borgere. Statslig elevstøtte til nedsættelse af elevernes egenbetaling på efterskoler ydes som indkomstbestemt elevstøtte ud fra et indkomstgrundlag. For elever under 19 år beregnes elevstøtten på grundlag af forældrenes samlede indkomstgrundlag. For elever, der er fyldt 19 år, beregnes elevstøtten på grundlag af elevens indkomstgrundlag.	Eleven på en fri grundskole skal opfylde sin undervisningspligt. Hvis eleven er tilmeldt skolen, men ikke opfylder sin undervisningspligt, skal det indberettes til kommunen, der så skal foranstalte et andet undervisningstilbud. Elever på efterskoler skal deltage i en hel uges undervisning for at kunne udløse statstilskud til efterskolen for den pågældende uge. Statstilskud efter § 23 a i lov om frie kostskoler til efterskoler til særligt prioriterede elevgrupper ydes kun for elever, der har gennemført 12 uger af et kursus.	

B. Alder	Folkeskolelovens § 34, stk. 1, undervisningspligten indtræder den 1. august i det kalenderår, hvor barnet fylder 6 år, og ophører den 31. juli ved afslutningen af undervisningen på 9. klassetrin. Undervisningspligten ophører dog senest den 31. juli i det kalenderår, hvor barnet fylder 17 år, eller har afsluttet en uddannelse, der er ligestillet med grundskolen, jf. § 33, stk. 2-7. Der er ingen optagelseskrav som sådan i lov om friskoler og private grundskoler m.v. Skolerne afgør selv, hvilke elever de vil have på skolen. Eleven skal dog indplaceres på et alderssvarende klassetrin. Det betyder fx, at en elev tidligst kan starte i børnehaveklasse, når eleven er 4 år og 10 måneder. Krav om at eleven er fyldt 14 år på efterskoler.	En elev på en fri grundskole m.v. kan kun udløse statstilskud, hvis eleven er mindst 4 år og 10 måneder.		
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	§ 32. Ethvert barn, der bor her i landet, er undervisningspligtig efter reglerne i §§ 33-35 i folkeskoleloven, medmindre det omfattes af bestemmelserne om undervisningspligt i anden lovgivning. Det samme gælder børn, der skal opholde sig her i landet i mindst 6 måneder. Der stilles ikke krav om statsborgerskab for optagelse på frie grundskoler m.v. Dog må det antages, at eleverne skal have lovligt ophold i landet.	Tilskudsbetingelse for at efterskolen kan opnå **statstilskud** til kurset: Efterskolekurset skal gennemføres med et flertal af danske elever og personer, der efter EU-retten eller EØS-traktaten skal sidestilles med danske statsborgere. § 14 i bekendtgørelse nr. 604 af 24. juni 2009 om tilskud m.v. til folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie kostskoler): Kurset skal gennemføres med et flertal af danske statsborgere eller elever, der kan sidestilles hermed, jf. stk. 2. Flertallet skal opnås blandt de elever, der gennemfører hele kurset. Desuden skal der i hver enkelt kursusuge være et flertal af danske statsborgere eller elever, der kan sidestilles hermed, jf. stk. 2.		

		Stk. 2. Med danske statsborgere sidestilles elever, der ved kursets begyndelse 1) tilhører det danske mindretal i Sydslesvig, 2) har tidsubegrænset opholdstilladelse i Danmark, 3) er statsborgere i de øvrige nordiske lande og kan godtgøre at have haft ubrudt og lovlig bopæl i Danmark i mindst to år op til kursets begyndelse, 4) er omfattet af lov om integration af udlændinge i Danmark (integrationsloven), 5) er statsborger i et andet EU- eller EØS-land, hvis eleven har lønnet beskæftigelse eller selvstændig erhvervsvirksomhed i Danmark, eller eleven i øvrigt er omfattet af Rådets forordning af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed indenfor Fællesskabet (1612/68), eller 6) forsørges af en forælder, der er omfattet af nummer 5. Stk. 3. Kravet i stk. 1 gælder ikke for den Internationale Højskole og Den Tyske Efterskole i Tinglev. Betingelser for ydelse af **statslig elevstøtte** til nedbringelse af elevens egenbetaling: Til elever på efterskoler i Danmark yder staten en indkomstbestemt elevstøtte til nedsættelse af elevbetalingen. En elev kan efter ansøgning til efterskolen opnå elevstøtte, når eleven er dansk statsborger eller efter international overenskomst har ret til elevstøtte på lige fod med danske statsborgere eller i støttemæssig henseende ligestilles med danske statsborgere efter regler fastsat af undervisningsministeren, jf. § 30, stk. 2, nr. 1, i bekendtgørelse nr. 662 af 14. juni 2010 om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie		

		kostskoler). § 1 i bekendtgørelse nr. 921 af 20. 11. 2003 om statslig elevstøtte til elever på efterskoler: **§ 1.** Til nedsættelse af elevbetalingen for deltagelse i kurser på efterskoler, og hvor betingelserne i lovens § 30, stk. 1 og 2, er opfyldt, ydes indkomstbestemt statslig elevstøtte til elever med dansk statsborgerskab. Tilsvarende ydes elevstøtte til elever uden dansk statsborgerskab, hvis en af følgende betingelser er opfyldt: 1) Eleven, eller elevens forældre hvis eleven er under 19 år ved kursets begyndelse, har haft ubrudt og lovligt ophold i Danmark i mindst 2 år op til kursets begyndelse. 2) Eleven er omfattet af lov om integration af udlændinge i Danmark (integrationsloven). 3) Eleven forsørges af en forælder, der er statsborger i et andet EU- eller EØS-land , hvis den pågældende forælder har lønnet beskæftigelse eller selvstændig erhvervsvirksomhed i Danmark, eller eleven i øvrigt er omfattet af Rådets forordning af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (1612/68). *Stk. 2.* Til udenlandske elever, der ikke opfylder en af betingelserne i stk. 1, nr. 1 - 3, men hvor en eller begge af elevens forældre har eller tidligere har haft dansk statsborgerskab, godkender skolen, at der ydes grundstøttebeløb, jf. lovens § 30.		

H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Skal bo i Danmark (folkeskolelovens § 32) Der er ikke krav om bopæl i Danmark for at kunne optages på en fri grundskole. Det er dog en tilskudsbetingelse. Der ydes udelukkende statstilskud til efterskoler i Danmark. Statslig elevstøtte ydes udelukkende til ophold på efterskoler i Danmark.	For at eleven på en fri grundskole m.v. kan udløse statstilskud til skolen, skal eleven have bopæl i Danmark. Forældrene skal have bopæl i Danmark, være danske statsborgere eller have haft opholdstilladelse i Danmark i mere end 5 år. § 12 i bekendtgørelse nr. 604 af 24. juni 2009 om tilskud til folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie kostskoler): Efterskoler må kun optage dagelever, når det er godkendt af ministeriet.		
I. Opholdskrav	Skal opholde sig i Danmark i mindst 6 måneder (folkeskolelovens § 32) Der stilles ikke krav om ophold i Danmark for at kunne optages på en fri grundskole.	Se ovenfor om bopælskrav mht. statstilskud til frie grundskoler m.v.		
J. Opholdstid	Skal opholde sig i Danmark i mindst 6 måneder (folkeskolelovens § 32) Der stilles ikke krav om ophold i Danmark for at kunne optages på en fri grundskole.	Se ovenfor under H.2. om forældrenes forudgående ophold i Danmark, som en alternativ opfyldelse af kravet om bopæl på frie grundskoler m.v.. Statsborgere i de øvrige nordiske lande, som kan godtgøre at have haft ubrudt og lovlig bopæl i Danmark i mindst to år op til kursets begyndelse, kan dog sidestilles med danskere i forbindelse med opfyldelse af kravet om et flertal af danskere på et kursus, jf. § 14, stk. 2, nr. 3, i bekendtgørelse nr. 604 af 24. juni 2009 om tilskud m.v. til folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie kostskoler) og ved berettigelse til statslig elevstøtte, jf. § 1, stk. 1, nr. 3, i bekendtgørelse nr. 921 af 20. 11. 2003 om statslig elevstøtte til elever på efterskoler.. Se nærmere under pkt. G.		
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				

M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Folkeskolelovens § 5, stk. 7, om sproglig støtte til børn fra EU/EØS For elever på frie grundskoler m.v. stilles ikke krav om, at forældrene skal have bopæl i Danmark, være danske statsborgere eller have haft opholdstilladelse i Danmark i mere end 5 år. For efterskoler, se felt G2			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	Hvis der er indgivet ansøgning om opholdstilladelse anses barnet som omfattet reglerne om undervisningspligt, jf. folkeskolelovens § 32 For elever på frie grundskoler m.v., der er kommet til Danmark, som asylansøgere uden deres forældre og efterfølgende har fået opholdstilladelse stilles ikke krav om, at forældrene skal have bopæl i Danmark, være danske statsborgere eller have haft opholdstilladelse i Danmark i mere end 5 år. For efterskoler, se felt G2			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Hvis der er indgivet ansøgning om opholdstilladelse anses barnet som omfattet reglerne om undervisningspligt, jf. folkeskolelovens § 32 For udenlandske elever på frie grundskoler m.v. med opholdstilladelse med henblik på skolegang i Danmark stilles ikke krav om, at forældrene skal have bopæl i Danmark, være danske statsborgere eller have haft opholdstilladelse i Danmark i mere end 5 år. For efterskoler, se felt G2			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.7.2. Gymnasiale uddannelser **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** Det statslige taxametertilskud i 2009 var på 5,6 mia. kr. til stx og hf. Udgifterne til htx og hhx var 2,4 mia. kr. Taxametertilskuddet til de private gymnasier, studenterkurser og hf-kurser var 336 mio. kr. **Antal:** 126.124 elever i 2009. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov om uddannelsen til studentereksamen (stx) (gymnasieloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 860 af 5. juli 2010 Lov om uddannelserne til højere handelseksamen (hhx) og højere teknisk eksamen (htx), jf. lovbekendtgørelse nr. 861 af 5. juli 2010 Lov om uddannelsen til højere forberedelseseksamen (hf-loven), jf. lovbekendtgørelse nr. 862 af 5. juli 2010. Lov om institutioner for almengymnasiale uddannelser og almen voksenuddannelse m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 937 af 22. september 2008 med senere ændringer Lov om institutioner for erhvervsrettet uddannelse, jf. lovbekendtgørelse nr. 951 af 2. oktober 2009 med senere ændringer Lov om private gymnasieskoler, studenterkurser og kurser til højere forberedelseseksamen (hf-kurser), jf. lovbekendtgørelse nr. 670 af 21. juni 2010.				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	Reglerne om optagelse i de gymnasiale uddannelser findes i optagelsesbekendtgørelsen - p.t. bekendtgørelse nr. 694 af 25. juni 2009, som ændret ved bekendtgørelse nr. 1245 af 8. november 2010. Ifølge de almindelige regler skal man have gået ni år i dansk folkeskole eller have gennemført en undervisning, der står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen, og have aflagt folkeskolens afgangsprøver efter 9. klasse (herunder i faget dansk) for at få et såkaldt retskrav på optagelse i de treårige gymnasiale uddannelser, dvs. uddannelserne til stx, hhx eller htx, jf. nærmere bekendtgørelsens kapitel 2. Tilsvarende skal man have gået i 10. klasse og aflagt 10. klasseprøver og afgangsprøver fra folkeskolen for at få retskrav på optagelse i uddannelsen til hf, jf. nærmere bekendtgørelsens kapitel 3. Man skal endvidere være anset for uddannelsesparat. De almindelige regler rummer også en mulighed for, at man kan blive optaget i de gymnasiale uddannelser, selvom man ikke har retskrav på det. Det sker i givet fald på baggrund af en konkret individuel vurdering af éns kvalifikationer m.v., jf. bekendtgørelsens § 15. Dvs. den gymnasiale institutions leder vil skulle vurdere individuelt, om man må forventes at kunne følge undervisningen på tilfredsstillende måde og fuldføre uddannelsen på normal tid. Til brug for den individuelle vurdering kan der afholdes en faglig test i ét eller flere fag. Hvis man ikke i grundskolen eller 10. klasse har aflagt alle de prøver, der kræves, skal man imidlertid til obligatorisk optagelsesprøve, jf. § 15, stk. 2.	Undervisningen på offentlige gymnasier er vederlagsfri. Statstilskud ydes som grundtilskud samt som taxametertilskud på grundlag af antallet af årselever på skolen. Tilskud udbetales til skolen. Undervisningen på private gymnasier er finansieret af taxametertilskud, puljer og egendækning, typisk i form af forældrebetaling.	Eleverne/kursisterne har pligt til at deltage aktivt i undervisningen. Institutionen afgør selv, hvornår overtrædelse heraf skal indebære bortvisning eller fradrag af SU.	

	En ansøger fra Færøerne eller Grønland, som er omfattet af den nordiske overenskomst om uddannelsesfællesskab på gymnasialt niveau, som har gennemført den færøske, henholdsvis den grønlandske grundskole, og som efter den ansøgte institutions leders vurdering har kvalifikationer svarende til de krav, der stilles i optagelsesbekendtgørelsens §§ 5-12, har krav på optagelse i stx, hhx, htx og det toårige hf. En ansøger fra Europaskolerne, som er oprykket i Europaskolens 5. sekundærklasse, har krav på optagelse i stx, hhx, htx og det toårige hf. En ansøger fra Finland, Island, Norge og Sverige, der er omfattet af den nordiske overenskomst om uddannelsesfællesskab på gymnasialt niveau, og som har kvalifikationer svarende til de krav, der stilles i optagelsesbekendtgørelsens § 5-12, har krav på optagelse i uddannelserne til stx, hhx, htx og det toårige hf. En ansøger fra en udenlandsk skole har krav på optagelse i stx, hhx, htx og det toårige hf, hvis ansøgerens skoleuddannelse i niveau kan sidestilles med en afsluttet 9. eller 10. klasse efter reglerne i lov om vurdering af udenlandske uddannelseskvalifikationer m.v. For alle fire grupper gælder det, at de ikke skal opfylde betingelserne om aflæggelse af folkeskolens prøver og er ikke omfattet af kravet om obligatorisk optagelsesprøve, men skal med de tilpasninger, der følger af deres særlige skolegang, opfylde de øvrige betingelser i optagelsesbekendtgørelsen, herunder en konkret vurdering og en eventuel faglig test. Det fremgår af uddannelsesbekendtgørelserne for hf, stx, hhx og htx, at undervisningssproget i de danske gymnasiale uddannelser er dansk. Undervisningsministeren kan dog i konkrete tilfælde godkende, at undervisningssproget er engelsk, tysk eller fransk. Der er ikke fastsat optagelsesregler for International Baccalaureate (IB), idet IB er en privat, international uddannelse. Studerende på gymnasiale uddannelser i udlandet kan udover SU fra det fyldte 18 år også søge om tilskud til delvis dækning af undervisningsafgiften på følgende internationale uddannelser: - International Baccalaureate (IB) - Den europæiske studentereksamen ved Europaskolerne - Option Internationale du Baccalauréat			

	Studerende kan få tilskud til undervisningsafgift, hvis: - uddannelsen er godkendt og står på IBO's liste over godkendte uddannelser eller hvis uddannelsen foregår på en af Europaskolerne - den studerende har gennemført 1.g i Danmark - den danske skole forventer, at den studerende kan gennemføre uddannelsen - den studerende tilkendegiver, at han/hun har til hensigt at tage en hel uddannelse - den studerende er studieaktiv			
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Uddannelsesreglerne giver mulighed for, at dele af uddannelsestiden kan anvendes til undervisning, der ikke forudsætter samtidig fælles tilstedeværelse af lærer og elever (virtuel undervisning). For uddannelserne til stx, hhx og htx gælder det, at det i grundforløbet højst kan være 10. pct. af uddannelsestiden og i studieretningsforløbet højst 25 pct. i hvert fag. For den toårige hf-uddannelse er det indtil 20. pct. af uddannelsestiden. For hf-uddannelsen tilrettelagt som enkeltfagsundervisning for voksne er der ingen procentuel grænse. Herved vil dele af undervisningen kunne følges fra udlandet. For tilskud til undervisningsafgift på IB for studerende på gymnasiale uddannelser i udlandet gælder, at hvis den studerende er under 18 år, skal forældrene (forældremyndighedens indehavere) have haft fast bopæl i Danmark i en sammenhængende periode på mindst to år umiddelbart før ansøgningstidspunktet.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid	For tilskud til undervisningsafgift på IB for studerende på gymnasiale uddannelser i udlandet gælder, at hvis den studerende er fyldt 18 år, skal han/hun selv skal have haft fast ophold i Danmark i en sammenhængende periode på mindst to år umiddelbart før ansøgningstidspunktet.			

K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.7.3. Erhvervsfaglige uddannelser inkl. elevhenførbare ydelser fra Arbejdsgivernes Elevrefusion (AER) og institutioner for erhvervsrettet uddannelse **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift** Det statslige taxametertilskud til erhvervsuddanelserne var 5,5 mia. kr. i 2009. **Antal:** Bestanden i 2009 var på 128.130 elever. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Bekendtgørelse nr. 510 af 19. maj 2010 af lov om erhvervsuddannelser med ændringer. Bekendtgørelse nr. 591 af 2. oktober 2009 af lov om institutioner for erhvervsrettet uddannelse Lovbekendtgørelse nr. 775 af 24. juni 2010 om lov om Arbejdsgivernes Elevrefusion, som ændret ved lov nr. 1230 af 2. november 2010, lov nr. 1311 af 30. november 2010 og lov nr. 1615 af 22. december 2010.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Opfyldt undervisningspligten efter folkeskoleloven Indgået uddannelsesaftale med en virksomhed Der henvises til lovens § 5. Skolen kan fastsætte krav til ansøgernes danskkundskaber ved optagelsen. Kravene kan højst omfatte sprogkundskaber svarende til Prøve i Dansk 3, jf. bekendtgørelse om prøver inden for danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl. eller Prøve i Dansk 2, jf. samme bekendtgørelse, suppleret med mindst 6 måneders erhvervserfaring inden for det relevante beskæftigelsesområde. Kravene kan dog ikke stilles til elever, der har indgået en uddannelsesaftale. Eleven skal have efter skolens vurdering have forudsætningerne for med al til rådighed værende faglig og personlig støtte at kunne gennemføre den konkrete erhvervsuddannelse eller have indgået uddannelsesaftale med en virksomhed. Elever uden praktikplads kan evt. optages til skolepraktik med en skoleydelse, hvis størrelse fastsættes på de årlige finanslove. **AER** Eleven skal være under erhvervsuddannelse (eud)/ en uddannelse sidestillet hermed (for tiden erhvervsfiskeruddannelsen, farmakonomuddannelsen og lokomotivføreruddannelsen), erhvervsuddannelse plus (eud+) eller erhvervsgrunduddannelse (egu), alt efter hvilken type ydelse, der er tale om.	Undervisningen finansieres af statstilskud, der ydes som grundtilskud samt som taxametertilskud på grundlag af antallet af årselever på skolen. Tilskud udbetales til skolen.	Pligt til deltagelse i skoleundervisning og praktikuddannelse, jf. lovens §§ 49 og 51 – 62.	
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				

F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	Beskæftigelse i form af praktikuddannelse på grundlag af ansættelse (uddannelsesaftale) indgår som hovedregel i uddannelserne.			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	I medfør af lov nr. 1615 af 22. december 2010 blev det bestemt, at retten til elevhenførbare ydelser fra AER og institutioner for erhvervsrettet uddannelse er betinget af, at eleven opfylder betingelserne for at udløse taxametertilskud til sin institution, jf. § 19, stk. 2 og 3, i lov om erhvervsuddannelser og § 15, stk. 5 og 6 i lov om institutioner for erhvervsrettet. Undtagelsen hertil er AER-lovens § 16 a om løntilskud under egupraktik, som ikke opstiller et sådant krav. Ej heller skoleydelse til elever i produktionsskolebaseret erhvervsuddannelse, jf. kapitel 7 c i lov om erhvervsuddannelser som indført ved lov nr. 580 af 1. juni 2010, er omfattet af begrænsningen	Hovedreglen er, at kun danske statsborgere og statsborgere fra EU/EØS udløser taxametertilskud. Skolepraktikydelse, befordringstilskud og diverse tilskud til værktøj og værnemidler mv. ydes som hovedregel kun til danske statsborgere og statsborgere fra EU/EØS.		
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Praktikuddannelse kan efter særlige regler gennemføres i udlandet. Skolepraktikydelse kan medbringes ved virksomhedsforlagt skolepraktik. **AER** 1) <u>Praktik i udlandet</u> Visse ydelser gives til eud-elever og skolepraktikelever under praktik hos en arbejdsgiver i udlandet. Der er tale om bl.a. rejsehjælp og tilskud til boligudgifter til eleven, jf. AER-lovens § 9, og godtgørelse til elever i hovedforløbet, der er optaget på grundlag af praktik i udlandet (PIU-ordningen), jf. AER-lovens § 11. AER dækker elevens rejseudgifter til samtalen, dog højst tre rejser til samtaler. Har eleven et ansættelsesbrev i hånden om en praktikplads i udlandet, dækker AER udgifter til rejse ud og hjem, også til skoleophold, samt befordring under skoleopholdet svarende til billigste offentlige transport • Udgifter til flytning ud og hjem • Halvdelen af elevens boligudgifter - højest 1.800 kr. om måneden			

	• Tilskud til eksempelvis indskud eller gebyr til en ejendomsmægler • Godtgørelse - under danske obligatoriske skoleophold Udover godtgørelsen under skoleophold, kan AER give eud-eleven op til 25.000 kr. per kalenderår i refundering af udgifter. AER udbetaler ikke støtte til praktikophold i lande eller geografisk afgrænsede områder, hvis området på grund af krig eller lignende må antages at udgøre en risiko for eleven. Udenrigsministeriets rejsevejledninger anvendes ved AER's vurdering af, om praktikopholdet udgør en risiko for eleven. AER kan afvise at udbetale tilskud for den periode, hvori Udenrigsministeriet har udarbejdet en rejsevejledning for et land eller et geografisk område, jf. § 5, stk. 7 og 8 i bekendtgørelse nr. 1121 af 27. september 2007 om udbetaling af økonomisk støtte til praktikophold i udlandet m.v. fra Arbejdsgivernes Elevrefusion. 2) <u>Udstationering</u> AER yder hel eller delvis refusion af udgifter, en arbejdsgiver omfattet af lov om Arbejdsmarkedets Tillægspension har haft i forbindelse med eud-elevens udstationering i udlandet, jf. AER-lovens § 10. Arbejdsgiveren kan få refunderet følgende, når eud-elevens udstationering er af mindst 1 måneds varighed: • Forskellen mellem den danske overenskomstmæssige elevløn og den udenlandske løn • Rejseudgifter - til og fra udstationeringsstedet • Rejseudgifter - ved obligatoriske skoleophold i Danmark • Flytteudgifter - til og fra udstationeringsstedet Hvis den udenlandske arbejdsgiver ikke betaler løn, vil AER fratrække 3.500 kr. pr. måned, før der bliver udbetalt refusion. Arbejdsgiveren kan få dækket rejseudgifter i forbindelse med elevens ferier, når eleven er udstationeret i mindst 3 måneder. Det drejer sig om påske-, sommer- og juleferie. Udrejse og hjemrejse skal ligge uden for udstationeringsperioden, da rejsetiden ikke bliver regnet med i perioden. Både under punkt 1 og punkt 2 skal eleven opfylde betingelserne for at udløse taxametertilskud til sin institution, jf. § 19, stk. 2 og 3, i lov om erhvervsuddannelser og § 15, stk. 5 og 6 i lov om institutioner			

	for erhvervsrettet uddannelse - se skemaets punkter G og J.			
I. Opholdskrav	Opholdstilladelse til at følge erhvervsuddannelse kan kun gives for et år med mulighed for forlængelse med max et år. jf. udlændingeloven. Institutionens udbud af uddannelse til udenlandske elever sker som indtægtsdækket virksomhed, idet der dog ydes statstilskud til udenlandske elever, såfremt: 1) de er meddelt tidsubegrænset opholdstilladelse eller tidsbegrænset opholdstilladelse med mulighed for varigt ophold i Danmark, 2) de er meddelt opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9 c, stk. 1, som medfølgende barn af en udlænding, som dels er statsborger i et land, der ikke er tilsluttet Den Europæiske Union eller omfattet af EØS-aftalen, dels er meddelt opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9 a. En udenlandsk elev er omfattet af denne regel, uanset at forælderens opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9 a ophører efter tidspunktet for påbegyndelsen af uddannelsen. 3) de er udvekslet med danske elever efter aftale mellem institutionen og en institution i udlandet, eller 4) de efter EU-retten, herunder EØS-aftalen, eller internationale aftaler, som Danmark har indgået, har krav på ligestilling med danske statsborgere. Se punkt G fsva. AER.			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Statsborgere fra EU/EØS sidestilles med danske statsborgere. Skolepraktikydelse, befordringstilskud og diverse tilskud til værktøj og værnemidler mv. ydes til statsborgere og statsborgere fra EU/EØS.			
Særlige kriterier i for-	For elever med permanent opholdstilladelse eller tidsbegrænset opholdstilladelse med mulighed for varigt ophold i Danmark kan der gives taxametertilskud.			

hold til flygtninge	For elever med permanent opholdstilladelse eller tidsbegrænset opholdstilladelse med mulighed for varigt ophold i Danmark kan der gives skolepraktikydelse, befordringstilskud og diverse tilskud til værktøj og værnemidler mv.
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	For elever, der er udvekslet 1:1 efter aftale med en institution i udlandet, kan der gives taxametertilskud, skolepraktikydelse, befordringstilskud og diverse tilskud til værktøj og værnemidler mv. Det forudsættes dog, at den danske elev er rejst ud for samme periode som den tilkomne udenlandske elev. Elever med opholdstilladelse efter § 9 c, stk. 1 i udlændingeloven som medfølgende barn af en 3. landsstatsborger med opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9 a kan også udløse taxametertilskud, skolepraktikydelse, befordringstilskud og diverse tilskud til værktøj og værnemidler mv. Schweiziske statsborgere sidestilles med danske statsborgere.

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.7.4. Videregående uddannelser (erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser) **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** Udgift: I 2009 var det statslige taxametertilskud til erhvervsakademiuddannelserne 856 mio. kr. Tilskuddet til professionsbacheloruddannelserne var 3 mia. kr. I 2009 var bestanden på 83.361 studerende, heraf havde 87 procent dansk statsborgerskab. 6,1 procent var EU/EØS-borgere og 6,9 procent havde andet statsborgerskab. Studerende med andet statsborgerskab udløser ikke nødvendigvis statstilskud. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Lov nr. 207 af 31. marts 2008 om erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser og andre love Bekendtgørelse nr. 850 af 8. september 2009 om lov om erhvervsakademier for videregående uddannelse Bekendtgørelse nr. 849 af 8. september 2009 om lov om professionshøjskoler Lov nr. 590 af 26. juni 2009 om ændring af forskellige love på Undervisningsministeriets område, § 3, nr. 1 og 2. Bekendtgørelse nr. 239 af 15. marts 2010 om adgang, indskrivning og orlov. Bekendtgørelse nr. 904 af 4. juli 2007 om meddelelse af opholds- og arbejdstilladelse til studerende Lovbekendtgørelse 1061 af 18. august 2010 bekendtgørelse af Udlændingeloven. Lov om medie- og journalisthøjskolen Lov nr. 1507 af 27. december 2009 om friplads og stipendium til visse udenlandske studerende ved erhvervsakademier og professionsuddannelser				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Den studerende optages på grundlag af de adgangskrav, som funder anvendelse for såvel danske som udenlandske studerende i bekendtgørelse nr. 239 af 15/3 2010 om adgang, indskrivning og orlov. Institutionen kan kræve, at udenlandske ansøgere eller ansøgere med udenlandsk adgangsgrundlag senest 5. juli i ansøgningsåret har bestået Studieprøven i dansk eller dokumenteret tilsvarende kundskaber i dansk. Udenlandske studerende med friplads eller stipendium skal opfylde de almindelige adgangs- og optagelseskrav for den enkelte uddannelse. Friplads og stipendium kan gives til højt kvalificerede udenlandske studerende, der ikke må være - udvekslet med danske studerende efter aftale mellem den danske institution og en institution i udlandet, - ligestillet med danske studerende efter EU-retten, herunder EØS-aftalen, eller internationale aftaler indgået af Danmark eller - meddelt opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9 c, stk. 1, § 9 a, og som er statsborger i et land, der ikke er tilsluttet EU eller omfattet af EØS-aftalen	Undervisningen finansieres af statstilskud, der ydes som grundtilskud samt som taxametertilskud på grundlag af antallet af studenterårsværk på uddannelsesinstitutionen. Tilskud udbetales til uddannelsesinstitutionen. Udbud i udlandet udløser ikke statstilskud, men gennemføres som indtægtsdækket virksomhed af danske institutioner. Friplads omfatter tilskud, svarende til det taxameter, institutionen modtager til en normal studieplads inkl. moms. Stipendium omfatter summen af satsen for SU til udeboende studerende og SU-lån.	Der er deltagelsespligt, herunder mødepligt på 1. år, på lærer- og pædagoguddannelsen. Institutionen kan fastsætte regler om, at indskrivningen bringes til ophør for studerende, der ikke har været studieaktive i en sammenhængende periode på mindst 2 år. Det skal af reglerne fremgå, hvilke krav der stilles for at være studieaktiv. For erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser generelt har den studerende pligt til at deltage i uddannelsesforløbet efter regler fastsat i studeordningen, herunder regler om eventuel mødepligt til dele af uddannelsen. Udenlandske studerende fra lande uden for EU/EØS skal jf. bekendtgørelse nr. 904 af 4. juli 2007 om meddelelse af opholds- og arbejdstilladelse til studerende være studieaktive for at bevare deres opholdstil-	

			ladelse. Manglende studieaktivitet skal indberettes til Udlændingeservice.	
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold		Hovedreglen er, at kun danske statsborgere og EU/EØS-borgere udløser taxametertilskud.		
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)				
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Statsborgere fra EU/EØS sidestilles med danske statsborgere.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	For studerende med permanent opholdstilladelse eller tidsbegrænset opholdstilladelse med mulighed for varigt ophold i Danmark kan der gives taxametertilskud.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Udenlandske studerende fra lande uden for EU/EØS udløser ikke taxametertilskud. For studerende, der er udvekslet 1:1 efter aftale med en institution i udlandet, kan der gives taxametertilskud. Det forudsættes dog, at den danske studerende er rejst ud for samme periode som den tilkomne udenlandske studerende.			

	Studerende med opholdstilladelse efter § 9 c, stk. 1 i udlændingeloven som medfølgende barn af en 3. landsstatsborger med opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9 a kan også udløse taxametertilskud. Schweiziske statsborgere sidestilles med danske statsborgere. Lov om friplads og stipendium til visse udenlandske studerende ved erhvervsakademier og professionsuddannelser er beregnet på 3. lands statsborgere.

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.7.4. Udenlandske studerende på heltids- og deltidsuddannelser på universitetsområdet , som udløser tilskud (bachelor-, kandidat- og masteruddannelser) **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** ? **, Antal**: 8.649 + 5.234 udvekslingsstuderende, disse studerende har typisk ikke studeret et helt år i Danmark. Tallene er fra studieåret 2008-2009 og heri indgår også studerende under friplads- og stipendieordningen samt et ukendt antal selvbetalere. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Bekendtgørelse nr. 754 af 17. juni 2010 af lov om universiteter Bekendtgørelse nr. 1373 af 10. december 2007 med senere ændringer om tilskud og regnskab m.v. ved universiteterne, § 1, stk. 4, nr. 1-5				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	Følgende studerende udløser tilskud: Studerende som: a) Er udvekslet med danske studerende efter aftale mellem universitetet og et universitet i udlandet eller er på studieophold ved et dansk universitet formidlet via Fulbright, Denmarks International Study Program (DIS) eller Rotary Ambassadorial Scholarships. b) Gennemfører dele af en Erasmus Mundus-kandidatuddannelse i Danmark og er omfattet af nr. 3 (EU-borgere mv).			
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)				

I. Opholdskrav	Studerende som: a) Har tidsubegrænset opholdstilladelse eller tidsbegrænset opholds-tilladelse med mulighed for varigt ophold i Danmark b) Har opholdstilladelse i medfør af udlændingelovens § 9 c som medfølgende barn til en udlænding, der har opholdstilladelse på grundlag af beskæftigelse m.v., jf. udlændingelovens § 9 a.			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i for-hold til EU/EØS borgere	**Studerende, som efter EU-retten, herunder internationale EØS-aftalen, eller internationale aftaler, herunder kulturaftaler, som Danmark har indgået, har krav på ligestilling med danske statsborgere udløser tilskud på lige vilkår som danske studerende.**			
Særlige kriterier i for-hold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.7.5. Fri uddannelse **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgif**t: Ikke oplyst , **Antal:** 8.649 + 5.234 udvekslingsstuderende, disse studerende har typisk ikke studeret et helt år i Danmark. Tallene er fra studieåret 2008-2009 og heri indgår også studerende under friplads- og stipendieordningen. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Bekendtgørelse nr. 1373 af 10. december 2007 med senere ændringer om tilskud og regnskab m.v. ved universiteterne, § 1, stk. 4, nr. 1-5				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* a) Er udvekslet med danske studerende efter aftale mellem universitetet og et universitet i udlandet eller er på studieophold ved et dansk universitet formidlet via Fulbright, Denmarks International Study Program (DIS) eller Rotary Ambassadorial Scholarships. b) Gennemfører dele af en Erasmus Mundus-kandidatuddannelse i Danmark og er omfattet af nr. 3 (EU-borgere mv).			
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)				
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* a) Tidsubegrænset opholdstilladelse eller tidsbegrænset opholdstilla-			

	delse med mulighed for varigt ophold i Danmark b) Har opholdstilladelse i medfør af udlændingelovens § 9 c som medfølgende barn til en udlænding, der har opholdstilladelse på grundlag af beskæftigelse m.v., jf. udlændingelovens § 9 a.			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Efter EU-retten, herunder internationale EØS-aftalen, eller internationale aftaler, herunder kulturaftaler, som Danmark har indgået, har krav på ligestilling med danske statsborgere			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.7.5. Mulighed for at modtage friplads- og stipendier på universitetsområdet (bachelor og kandidatuddannelser). **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: 59 mio. FL 2011, **Antal:** ? **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **Bekendtgørelse nr. 754 af 17. juni 2010 af lov om universiteter** **Bekendtgørelse nr. 776 af 11. august 2009 om fripladser med stipendium som støtte til leveomkostninger ved universiteterne (friplads- og stipendiebekendtgørelsen)**				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Universiteterne tildeler hele eller delvise fripladser enten uden stipendium eller med helt eller delvist stipendium som støtte til at dække leveomkostninger til visse udenlandske studerende, mens de gennemfører en del af eller en hel bachelor- eller kandidatuddannelse ved et dansk universitet. Ydelserne tildeles de fagligt bedst kvalificerede udenlandske ansøgere, eller tildeles i forbindelse med indgåelse af aftale med udenlandsk universiteter om strategiske alliancer med henblik på at fastholde og udbygge universitetets internationale konkurrenceposition og høje kvalitetsniveau.. Den studerende skal opfylde adgangs- og optagelseskravene til den pågældende uddannelse.	Universitets- og Bygningsstyrelsen fastsætter en fast økonomisk ramme til fripladser og stipendier. Universiteterne disponerer frit over midlerne inden for rammerne i ordningen.	Hel eller delvis friplads med eller uden stipendium tildeles for maksimalt 36 måneder for bacheloruddannelser og maksimalt 24 måneder for kandidatuddannelsen, dog højst uddannelsens normerede studietid. Den studerende skal være studieaktiv for at oppebære ydelsen. Stipendiet kan forlænges med indtil 6 måneder i tilfælde af, at den studerende er blevet forsinket i uddannelsen pga. langvarig, dokumenteret sygdom eller andre særlige forhold. Ydelsen kan tilbagekaldes, hvis den er givet på et urigtigt grundlag.	
B. Alder				
C. Indkomst og formue	Den studerende må ikke have ret til SU eller anden offentlig dansk støtte.			
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				

G. Statsborgerskab /lovligt ophold				
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)				
I. Opholdskrav	Tidsbegrænset opholdstilladelse med henblik på midlertidigt ophold til uddannelse.			
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	**Studerende, som efter EU-retten, herunder EØS-aftalen, eller internationale aftaler, som Danmark har indgået, har krav på ligestilling med danske statsborgere, kan ikke opnå ydelsen, da de allerede har ret til gratis uddannelse, jf. tilskuds- og regnskabsbekendtgørelsen.**			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	**Ordningen finder kun anvendelse for tredjelandsborgere, dvs. ikke danske og EU/EØS-borgere)**			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.7.6. Voksen- og efteruddannelse **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** Det statslige taxametertilskud til erhvervsrettet voksen- og efteruddannelse var 1,7 mia. kr. i 2009.Tilskuddet til almene voksenuddannelse var 1,5 mia. kr. (Finansministeriets regnskabsdatabase). **Antal:** I 2009 var der 1,22 mio. kursister. **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** Bekendtgørelse nr. 662 af 14. juni 2010 af lov om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie kostskoler) Bekendtgørelse nr. 16 af 7. januar 2005 af lov om forberedende voksenundervisning (FVU-loven) med senere ændringer Lov om arbejdsmarkedsuddannelser m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 381 af 23. marts 2010 som ændret ved lov nr. 639 af 14. juni 2010. Lov nr. 311 af 30. april 2008 om almen voksenuddannelse og om anerkendelse af realkompetence i forhold til fag i almen voksenuddannelse, i hf-uddannelsen og i uddannelsen til studentereksamen (avu-loven) med senere ændringer Bekendtgørelse nr. 1049 af 9. september 2009 om lov om erhvervsrettet grunduddannelse og videregående uddannelse for voksne. Bekendtgørelse nr. 952 af 2. oktober 2009 af lov om åben uddannelse (erhvervsrettet voksenuddannelse) m.v.				
A. Subjektive forhold (herunder visitationskrav)	Alle, der er fyldt 18 år, og som har forudsætninger for at følge undervisningen med udbytte, har adgang til forberedende voksenundervisning (FVU). Ved optagelsen vurderes det indledningsvis om FVU skønnes at være det rette tilbud. Vurderes FVU at være det rette tilbud, skal kursisten gennemføre en obligatorisk test. På baggrund af testresultatet og den indledende vurdering træffes afgørelse om optagelse til FVU og trinindplacering. Alle har adgang til almen voksenuddannelse efter en konkret vurdering af ansøgerens forudsætninger for at kunne følge undervisningen. For så vidt angår arbejdsmarkedsuddannelse, hvor der udstedes certifikat, skal deltageren opfylde eventuelle adgangskrav fastsat som led i myndighedskrav. For at sikre at ansøgeren sprogligt vil være i stand til at følge undervisningen med tilfredsstillende resultat, kan det forud for optagelse til arbejdsmarkedsuddannelse pålægges ansøgeren at gennemføre en test i undervisningssproget eller undervisningssprogene. Optagelse til arbejdsmarkedsuddannelse kan afslås, hvis en ansøger har deltaget i flere arbejdsmarkedsuddannelser eller enkeltfag optaget i en fælles kompetencebeskrivelse end nødvendigt af erhvervsmæssige årsager. Studerende på akademi- og diplomuddannelser optages på grundlag af de adgangskrav, som funder anvendelse for såvel danske som udenlandske studerende i bekendtgørelse nr. 1049 af 9. november 2009 om erhvervsrettet grunduddannelse og videregående uddannel-	Statstilskud til folkehøjskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler ydes som grundtilskud samt som taxametertilskud på grundlag af antallet af årselever på efterskolen. Eleverne skal yde elevbetaling i overensstemmelse med § 11 i Bekendtgørelse nr. 662 af 14. juni 2010 om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie kostskoler). Undervisningen på FVU finansieres af statsligt taxameter på baggrund af tilrettelæggelse og varighed. Der er ikke deltagerbetaling. Tilskud til arbejdsmarkedsuddannelser udløses på baggrund af årselever, dvs. gennemført uddannelsesaktivitet. En årselev under AMU svarer til undervisning i 40 uger, 37 timer om ugen. Almen voksenuddannelse, akademi- og diplomuddannelser finansieres af statsligt taxameter. Der er deltagerbetaling.	FVU-undervisningsmodulerne er korte kurser med flexibel længde. Timetallene varierer ml. 30 og 80 timer. Der er ikke i FVU-regelsættet særlige deltagelseskrav eller studieaktivitetskrav. Der udstedes prøvebevis ved bestået prøve og deltagerbevis ved min. 85% fremmøde. Kursisterne på almen voksenuddannelse har pligt til at deltage aktivt i undervisningen. Institutionen afgør selv, hvornår overtrædelse heraf skal indebære bortvisning eller fradrag af SU.	

	se for voksne.			
B. Alder	På folkehøjskoler skal elever være fyldt 17½ år ved kursets begyndelse. Elever på husholdningsskoler og håndarbejdsskoler skal have afsluttet 10 års skolegang, 9. klasse eller være fyldt 16 år. På forberedende voksenuddannelse og almen voksenuddannelser er hovedreglen, at deltageren skal være fyldt 18 år.			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse	På arbejdsmarkedsuddannelserne kræves reel og faktisk beskæftigelse i Danmark af personer uden fast bopæl i Danmark. For at blive optaget på en akademi- eller diplomuddannelse skal ansøgeren have mindst 2 års relevant erhvervserfaring.			
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	På arbejdsmarkedsuddannelserne stilles krav om fast bopæl i Danmark som alternativ til reel og faktisk beskæftigelse i Danmark, jf. ovenfor.	Kurser på folkehøjskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler skal gennemføres med et flertal af danske elever og personer, der efter EU-retten eller EØS-traktaten skal sidestilles med danske statsborgere. § 14 i bekendtgørelse nr. 604 af 24. juni 2009 om tilskud m.v. til folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie kostskoler): Kurset skal gennemføres med et flertal af danske statsborgere eller elever, der kan sidestilles hermed, jf. stk. 2. Flertallet skal opnås blandt de elever, der gennemfører hele kurset. Desuden skal der i hver enkelt kursusuge være et flertal af danske statsborgere eller elever, der kan sidestilles hermed, jf. stk. 2. Stk. 2. Med danske statsborgere side-	Hovedreglen er, at kun danske statsborgere og EU/EØS-borgere udløser taxametertilskud på akademi- og diplomuddannelser.	

		stilles elever, der ved kursets begyndelse 1) tilhører det danske mindretal i Sydslesvig, 2) har tidsubegrænset opholdstilladelse i Danmark, 3) er statsborgere i de øvrige nordiske lande og kan godtgøre at have haft ubrudt og lovlig bopæl i Danmark i mindst to år op til kursets begyndelse, 4) er omfattet af lov om integration af udlændinge i Danmark (integrationsloven), 5) er statsborger i et andet EU- eller EØS-land, hvis eleven har lønnet beskæftigelse eller selvstændig erhvervsvirksomhed i Danmark, eller eleven i øvrigt er omfattet af Rådets forordning af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed indenfor Fællesskabet (1612/68), eller 6) forsørges af en forælder, der er omfattet af nummer 5. Stk. 3. Kravet i stk. 1 gælder ikke for den Internationale Højskole og Den Tyske Efterskole i Tinglev.		
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	§ 12 i bekendtgørelse nr. 604 af 24. juni 2009 om tilskud m.v. til folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie kostskoler): På folkehøjskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler må elever, der ikke bor på skolen (dagelever), højst udgøre 15 procent af årselevtallet. Dagelever herudover tæller ikke med i årselevtallet. Denne begrænsning gælder ikke Borups Højskole. FVU tilbydes i Danmark af VUC-centre og en række institutioner med driftsoverenskomst, eksempelvis folkeoplysende foreninger, sprogcentre, erhvervsuddannelser, daghøjskoler og kommunalt forankrede specialundervisningsinstitutioner mv. Efter praksis gennemføres arbejdsmarkedsuddannelser i Danmark, men hvis deltageren har reel og faktisk beskæftigelse i Danmark, kræves der ikke fast bopæl her i landet. Undervisningsydelsen på almen voksenuddannelse kan medtages til udlandet som virtuel undervisning, der ikke kræver fysisk tilstedeværelse på uddannelsesinstitutionen. Der er ikke fastsat regler om dette.			

I. Opholdskrav	§ 12 i bekendtgørelse nr. 604 af 24. juni 2009 om tilskud m.v. til folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie kostskoler): På folkehøjskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler må elever, der ikke bor på skolen (dagelever), højst udgøre 15 procent af årselevtallet. Dagelever herudover tæller ikke med i årselevtallet. Denne begrænsning gælder ikke Borups Højskole.			
J. Opholdstid		For folkehøjskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler gælder, at statsborgere i de øvrige nordiske lande, som kan godtgøre at have haft ubrudt og lovlig bopæl i Danmark i mindst to år op til kursets begyndelse, kan sidestilles med danskere i forbindelse med opfyldelse af kravet om et flertal af danskere på et kursus, jf. § 14, stk. 2, nr. 3, i bekendtgørelse nr. 604 af 24. juni 2009 om tilskud m.v. til folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie kostskoler). Se nærmere under pkt. G.		
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere	Se G2 vedr. folkehøjskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler. På akademi- og diplomuddannelser er statsborgere fra EU/EØS sidestillet med danske statsborgere.			
Særlige kriterier i forhold til flygtninge	Se G2 vedr. folkehøjskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler. For studerende på akademi- og diplomuddannelser med permanent opholdstilladelse eller tidsbegrænset opholdstilladelse med mulighed for varigt ophold i Danmark kan der gives taxametertilskud.			
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	Se G2 vedr. folkehøjskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler. Udenlandske studerende på akademi- og diplomuddannelser fra lande uden for EU/EØS udløser ikke taxametertilskud. For elever, der er udvekslet 1:1 efter aftale med en institution i udlandet, kan der gives taxametertilskud. Det forudsættes dog, at den danske elev er rejst ud for samme periode som den tilkomne udenlandske elev. Elever med opholdstilladelse efter § 9 c, stk. 1 i udlændingeloven som medfølgende barn af en 3. landsstatsborger med opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9 a kan også udløse taxametertilskud. Schweiziske statsborgere sidestilles med danske statsborgere.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.7.7. Særlige tilskud til specialpædagogisk bistand ved ungdomsuddannelser m.v. **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:**, 119,5 mio. kr. i 2009 **Antal:** 6.800 støttemodtagere i 2009 **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** **BEK nr. 873 af 1. september 2008** § 1 og indledningen hertil samt §§ 2, 3, 4, 5 og 10.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* Institutioner kan få særlige tilskud til institutionernes udgifter til elever og kursister, der efter § 40 i lov om uddannelsen til studenter-eksamen (stx) (gymnasieloven), §36 i lov om uddannelsen til højere forberedelseseksamen (hf-loven), §29 i lov om erhvervsuddannelser og § 40 i lov om uddannelserne til højere handelseksamen (hhx) og højere teknisk eksamen (htx) skal have tilbud om specialpædagogisk bistand.	*Hovedregel:* Institutionen kan efter ansøgning få SPS til elever og kursister, der 1) som følge af fysisk eller psykisk handicap eller tilsvarende svære vanskeligheder har behov for specialpædagogisk bistand for at gennemføre uddannelsen, 2) er optaget på og gennemgår en uddannelse, der er omfattet af de uddannelseslove, der er nævnt i § 1, stk. 1 og 3) er uddannelsesaktive SPS kan ydes, hvis styrelsen vurderer, at 1) bistanden er fagligt velbegrundet og nødvendig for at kompensere handicap eller tilsvarende svære vanskeligheder i forbindelse med at gennemføre uddannelsen 2) handicappet eller tilsvarende svære vanskeligheder kan kompenseres og 3) bistanden er praktisk mulig at anskaffe	*Hovedregel:* Institutionen stiller den specialpædagogiske bistand, der er anskaffet med tilskud, til rådighed for den enkelte elev eller kursist, så længe den pågældende har behov for det til sin uddannelse på institutionen eller i forbindelse med obligatoriske praktikophold.	*Hovedregel:* Opstart på støtteberettigende uddannelse fx efter endt orlov.
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				

G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* Der stilles ikke krav om nationalitet som betingelse for SPS, men eleverne skal være optaget på og gennemgå en uddannelse, der er omfattet af de nævnte uddannelseslove, jf. ovenfor. Hvis der stilles særlige krav i forbindelse med adgang til uddannelsen vil disse derfor også få betydning for tildeling af SPS.	*Hovedregel:* Afhænger af bestemmelser i de uddannelses- og institutionslovgivninger, som bekendtgørelsen knytter an til.	*Hovedregel:* Afhænger af bestemmelser i de uddannelses- og institutionslovgivninger, som bekendtgørelsen knytter an til.	*Hovedregel:* Afhænger af bestemmelser i de uddannelses- og institutionslovgivninger, som bekendtgørelsen knytter an til.
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* SPS kan anvendes i forbindelse med den almindelige undervisning på institutionen, i obligatorisk praktik, eller, når det er nødvendigt, i forbindelse med prøver og eksaminer samt uddannelsesophold, obligatoriske praktikophold og studierejser i udlandet, der gennemføres som led i tilskudsberettigende uddannelse efter de uddannelseslove, der er nævnt i §1, stk. 1.	*Hovedregel:* I forbindelse med uddannelsesophold, obligatoriske praktikophold og studierejser i udlandet, der gennemføres som led i tilskudsberettigende uddannelse efter de uddannelseslove, der er nævnt i §1, stk. 1 er SPS til de i stk. 1 nævnte former dog begrænset til det økonomiske niveau for ydelse af SPS i Danmark		
I. Opholdskrav	*Hovedregel:* Afhænger af bestemmelser i de uddannelses- og institutionslovgivninger, som bekendtgørelsen knytter an til. Se evt. G1.	*Hovedregel:* Afhænger af bestemmelser i de uddannelses- og institutionslovgivninger, som bekendtgørelsen knytter an til.	*Hovedregel:* Afhænger af bestemmelser i de uddannelses- og institutionslovgivninger, som bekendtgørelsen knytter an til.	*Hovedregel:* Afhænger af bestemmelser i de uddannelses- og institutionslovgivninger, som bekendtgørelsen knytter an til.
J. Opholdstid	*Hovedregel:* Afhænger af bestemmelser i de uddannelses- og institutionslovgivninger, som bekendtgørelsen knytter an til. Se evt. G1.	*Hovedregel:* Afhænger af bestemmelser i de uddannelses- og institutionslovgivninger, som bekendtgørelsen knytter an til.	*Hovedregel:* Afhænger af bestemmelser i de uddannelses- og institutionslovgivninger, som bekendtgørelsen knytter an til.	*Hovedregel:* Afhænger af bestemmelser i de uddannelses- og institutionslovgivninger, som bekendtgørelsen knytter an til.
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opfyldt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelsen)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer retten til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
<u>5.7.7. Specialpædagogisk Støtte – videregående uddannelser</u> **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift:** 62,6 mio. kr. i 2009 **Antal:** 2.100 støttemodtagere i 2009 **Relevant lovgivning (herunder relevante §)** LBK nr. 210 af 1. marts 2007: §2 nr. 3 og 5 samt 1, §4 nr. 3 og 4 samt 1, samt BEK nr. 819 af 2. juli 2007: §1, stk. 1, 2 og 3, §2, stk. 1, 2 og 3, §3, stk. 3.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	*Hovedregel:* En studerende kan efter ansøgning få specialpædagogisk støtte, når vedkommende 1) på grund af fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse har behov for støtte for at kunne gennemføre uddannelsen, jf. § 3, 2) er indskrevet på og gennemgår en uddannelse, hvortil der kan ydes støtte, jf. § 4, 3) har dansk statsborgerskab, efter international overenskomst har ret til støtte på lige fod med danske statsborgere eller i støttemæssig henseende ved uddannelser i Danmark ligestilles med danske statsborgere efter undervisningsministerens bestemmelse, 4) ikke overskrider støtterammen og støttetiden, jf. §§ 10 og 11 5) er studieaktiv, jf. §§10 og 11.	*Hovedregel:* Støtten skal sikre at studerende med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, der er optaget på en videregående uddannelse, uanset funktionsnedsættelsen kan gennemføre uddannelsen i lighed med andre studerende. Specialpædagogisk støtte kan ydes i en eller flere støtteformer, hvis 1) støtte er nødvendig for at kompensere fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse i forbindelse med gennemførelse af uddannelsen, 2) 2) funktionsnedsættelsen kan kompenseres og 3) Det er praktisk muligt at tilvejebringe den nødvendige støtte.	*Hovedregel:* Den studerende skal være indskrevet på og gennemgå en uddannelse, hvortil der kan ydes støtte, jf. §4. Den studerende må ikke overskride støtterammen og støttetiden, jf. §§5-9. Den studerende skal være studieaktiv, jf. §§ 10 og 11.	*Hovedregel:* Opstart på støtteberettigende uddannelse fx efter endt orlov.
B. Alder				
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				
G. Statsborgerskab /lovligt ophold	*Hovedregel:* En studerende kan efter ansøgning få specialpædagogisk støtte, når vedkommende har dansk statsborgerskab, efter internationale overenskomst har ret til støtte på lige fod med danske statsborgere eller i støttemæssig henseende ved uddannelser i Danmark ligestilles med danske statsborgere efter undervisningsministerens bestemmelse.			

	Fra BEK 819 af 2. juli 2007: Styrelsen for Statens Uddannelsesstøtte (styrelsen) kan efter ansøgning yde specialpædagogisk støtte til studerende med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, der 1) er danske statsborgere, 2) er EU- eller EØS-borgere eller 3) opfylder særlige betingelser, svarende til betingelserne i SU - bekendtgørelsens kapitel 20, undtagen § 67, jf. dog stk. 2. Styrelsen kan dispensere fra betingelsen om forudgående erhvervsarbejde for ikke danske statsborgere, når den studerende på grund af funktionsnedsættelse ikke eller kun vanskeligt har kunnet påtage sig eller opnå erhvervsarbejde. Ud over støtte til studerende på de i lovens § 4 nævnte uddannelser kan der ydes støtte til studerende, der er indskrevet på og gennemgår offentligt anerkendte videregående uddannelser indtil kandidatgrad og magisterkonferensgrad, som hører under Kirkeministeriet, Kulturministeriet og Økonomi- og Erhvervsministeriet, og som berettiger til statens uddannelsesstøtte, herunder obligatoriske praktikperioder i disse uddannelser, selv om de ikke berettiger til statens uddannelsesstøtte.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	*Hovedregel:* Der kan gives støtte til uddannelse i udlandet, som af en dansk uddannelsesinstitution er godkendt som led i en uddannelse, der er omfattet af nr. 1 (offentlig anerkendt videregående uddannelse indtil kandidatgrad og magisterkonferensgrad samt sidefagssupplering), og som den studerende er i gang med, og uddannelse i udlandet, som ikke er omfattet af nr. 3, men som der kan ydes statens uddannelsesstøtte til. Det er en yderligere betingelse for at få specialpædagogisk støtte til uddannelse i udlandet, jf. § 4, stk. 1, nr. 4, at den studerende har haft sammenhængende ophold i Danmark i mindst 2 år inden for de sidste 10 år forud for ansøgningstidspunktet. Der kan desuden i uddannelses-/institutionsregler være yderligere begrænsninger.	*Hovedregel:* Støtte under studierejser og praktikperioder i udlandet, jf. lovens § 4, stk. 1, nr. 1, samt under uddannelse i udlandet, jf. lovens § 4, stk. 1, nr. 3 og 4, kan ikke overstige det økonomiske niveau for den støtte, som den studerende får eller ville kunne få under uddannelse i Danmark.		
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				

M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)				
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere	3. landsborgere har adgang til SPS i det omfang de opfylder de særlige betingelser i SU-bekendtgørelsens kapitel 20, undtagen § 67, jf. dog stk. 2. Se mere om de særlige betingelser efter SU-bekendtgørelse i afsnit 4.2.1.			

Betingelser for adgang til og brug af ydelsen	1. Adgangskriterier (Hvilke kriterier kræves opflydt for at få adgang til ydelsen)	2. Udmålingskriterier (Hvilke kriterier benyttes i forhold til at udmåle størrelsen af ydelse)	3. Fastholdelseskriterier (Hvilke kriterier skal være opflydt for, at man bevarer rette til ydelsen)	4. Genoptjeningskriterier (Hvilke kriterier skal være opfyldt for, at man kan genoptjene en mistet ret til ydelsen)
5.7.8. Uddannelseskort (Befordringsrabat til ungdomsuddannelser) **Samlede offentlige udgift og evt. personomfang:** **Udgift**: Godt 200 mio. kr. **Antal**: 90.300 Relevant lovgivning (herunder relevante §) Lovbekendtgørelse nr. 170 af 24. februar 2009 som ændret ved Lov nr. 1567 af 21. december 2010, Bekendtgørelse nr. 804 af 29. juli 2008.				
A. Subjektive forhold (herunder visitations-krav)	Man kan modtage rabat til den daglige transport mellem skole og hjem. Man skal være indskrevet på og gennemgå en ungdomsuddannelse – dvs. en uddannelse på gymnasiet, handelsskole, VUC, produktionsskole eller lignende.	Man betaler selv 562 kr. om måneden. Rabatten udgør restprisen af et periodekort til den offentlige rabat, til rejsen mellem skole og hjem, uanset periodekortets pris. I det tilfælde, at den offentlige transport ikke kan dække transportbehovet, kan der i stedet udbetales godtgørelse efter en kilometersats. Kilometerpenge udgør for øjeblikket 0,76 kr., per kilometer per fremmødedag.	Man bevarer retten til rabat så længe man er indskrevet på og gennemgår en ungdomsuddannelser.	
B. Alder	Der er ingen alderskrav, men da man normalt skal have gennemført folkeskolen før man kan optages på en ungdomsuddannelse, er det usædvanligt, at rabatmodtagerne er under 15 år.			
C. Indkomst og formue				
D. Ægtefælle-afhængighed				
E. Husstandsafhængig				
F. Beskæftigelseskrav og rådighedsforpligtelse				

G. Statsborgerskab /lovligt ophold	Der stilles ikke krav til statsborgerskab eller lovligt ophold i Danmark. Man skal dog være indskrevet på en ungdomsuddannelse, med de formelle krav til sprogkundskaber og evt. deltagerbetaling, der måtte være.			
H. Bopælskrav (herunder om ydelsen kan medtages til udlandet)	Der er stilles ingen bopælskrav, og der gives transportrabat til rejser der krydser den danske grænse, eksempelvis til Sverige eller Tyskland. Det er ikke muligt at modtage transportrabat til rent udenlandske rejser. Rabatten kan kun gives til den daglige transport, hvorfor det ikke vil være muligt at modtage rabat til lange internationale rejser, uagtet de starter eller slutter i Danmark.			
I. Opholdskrav				
J. Opholdstid				
K. Kontingentkrav eller medlemskab				
L. Karensperiode				
M. Medfinansiering (fx brugerbetaling)	Den uddannelsessøgende skal altid betale de første 562 kr. om måneden. Rabatten udgør restbeløbet af prisen på et periodekort til rejsen mellem uddannelsesinstitution og den uddannelsessøgendes bolig. Er der tildelt kilometerpenge fratrækkes egenbetalingen på 562 kr. om måneden fra det samlede beløb der udbetales.			
Særlige kriterier i forhold til EU/EØS borgere				
Særlige kriterier i forhold til flygtninge				
Særlig kriterier i forhold til 3. lands statsborgere				

Bilag D. Talgrundlag for udlændinges brug af velfærdsydelser

D.1. Indledning og sammenfatning

I rapporten analyseres mulighederne for at indføre optjeningsprincipper for EU/EØS-borgere, borgere fra 3. lande og flygtninges adgang til danske velfærdsydelser. Det er derfor relevant at få afdækket deres brug af velfærdsydelser. Det gælder dels i forhold til den samlede forbrug af velfærdsydelser, men også fordelt på borgernes opholdsgrundlag, dvs. om de er kommet til Danmark som arbejdstagere eller studerende mv. I dette bilag beskrives, hvordan talgrundlaget, der ligger til grund for rapportens opgørelser, er fremkommet.

Ingen ensartede opgørelser af udlændinges brug af velfærdsydelser

Der eksisterer ikke landsdækkende og ensartede opgørelser eller statistikker af udlændinges brug af danske velfærdsydelser. Typisk haves der kun oplysninger om, hvordan indvandrere og efterkommere med bopæl i Danmark er fordelt på de forskellige velfærdsydelser. Der findes således ingen statistiske opgørelser, der på en ensartet måde opgør danskere, EU/EØS-borgere, borgere fra 3. lande og flygtninges brug af indkomsterstattende ydelser, tillægsydelser og serviceydelser.

I forbindelse med en skriftlig høring er alle relevante ministerier og styrelser blevet anmodet om at opgøre det generelle brug samt antallet af udlændinge, der modtager de velfærdsydelser, som de pågældende myndigheder har ansvaret for. Gennemgangen af disse høringssvar har bekræftet, at der kun findes begrænsede ensartede opgørelser af udlændinges brug af indkomsterstattende ydelser, tillægsydelser og serviceydelser.

Skøn over udlændinges brug af velfærdsydelser

Omfanget af udlændinges brug af det danske velfærdssystem er imidlertid vigtigt at få afdækket, hvis man skal overveje at indføre optjeningsprincipper for adgangen til forskellige velfærdsydelser. Som et supplement til talbidragene fra de relevante ministerier og styrelser er der derfor udarbejdet et *skøn* over udlændinges brug af velfærdsydelser på baggrund af en række administrative dataregistre. Disse skøn skal tolkes med forsigtighed, da der ikke er tale om egentlig statistik. Skønnene har dog den fordel, at man på en nogenlunde ensartet måde kan danne sig et overblik over etniske danskere, EU/EØS-borgere, borgere fra 3. lande og flygtninges brug af velfærdsydelser.

Når der ikke er blevet udarbejdet egentlige statistiske beregninger eller indhentet specifikke bidrag fra f.eks. kommunal sagsbehandling, fra hospitaler mv. om udlændinges brug af de offentlige velfærdsydelser i Danmark i forbindelse med udvalgsarbejdet, skal det ses i sammenhæng med, at der ikke har været afsat midler hertil. Der har således ikke været mulighed for køb af registerdata hos eksempelvis Danmarks Statistik. Den relative korte tidshorisont for udvalgets arbejde, har udgjort den væsentligste barriere for at fremskaffe/bestille et mere ensartet og konsolideret datagrundlag.

Udlændinge udgør knap 6 procent af befolkningen

I 2009 skønnes der at være godt 320.000 udlændinge svarende til knap 6 procent af befolkning med bopæl i Danmark, og det er som udgangspunkt for disse personer, hvor det har været muligt at udarbejde et skøn over brug af danske velfærdsydelser. De godt 320.000 udlændinge omfatter ca. 127.000 personer fra andre EU/EØS-lande, omkring 143.000 udlændinge fra såkaldte 3. lande, og ca. 52.500 er flygtninge.
Blandt de udlændinge, hvor den seneste indvandringsdato er kendt, skønnes omkring 130.000 personer at have opholdt sig i Danmark i op til 5 år. Det betyder, at ca. halvdelen af samtlige udlændinge har opholdt sig i Danmark i mindre end 6 år.

Kigger man på ind- og udvandringsmønstret i Danmark, er der en tendens til, at mange af de danskere, der udvandrer, vender på et senere tidspunkt tilbage til Danmark. Eksempelvis var mere end 3 ud af 4 af de danske statsborgere, der udvandrede i 1999, genindvandret ti år senere. Og alene inden for et år er halvdelen af danskerne genindvandret. Blandt udenlandske statsborgere, er der kun godt 2 ud af 10 udenlandske statsborgere, der udvandrer af Danmark, som vender tilbage til Danmark inden for 10 år.

Ikke alle udlændinge indgår i opgørelserne

Det skal bemærkes, at de administrative dataregistre, som skønnene er baseret på, generelt kun omfatter personer med et CPR-nummer, dvs. typisk personer med fast bopæl i Danmark. Det betyder, at nogle udlændinge, der opholder sig i Danmark, ikke indgår ikke opgørelsen over udlændinges brug af velfærdsydelser.

Det er bl.a. grænsependlere med arbejde i Danmark, EU-borgere med kort ophold i Danmark eller udstationerede fra en udenlandsk virksomhed. Desuden er det generelt ikke muligt at opgøre i hvilket omfang udlændinge forbruger deres danske velfærdsydelser i udlandet, da der typisk ikke findes registeroplysninger om dette.[30]

D.2. Talbidrag fra relevante ministerier og styrelser

I forbindelse med en skriftlig høring fra december 2009 blev alle relevante ministerier og styrelser anmodet om at opgøre det generelle brug samt antallet af udlændinge, der benytter sig af de offentlige velfærdsydelser, som de har ansvaret for. Disse opgørelser skal bruges til at få et overblik over udlændinges brug af de forskellige velfærdsydelser.

Som det indledningsvis blev nævnt, findes der ikke landsdækkende og ensartede opgørelser af udlændinges brug af danske velfærdsydelser. Det har gennemgangen af høringssvarene fra de forskellige ministerier og styrelser også bekræftet. I nogle tilfælde er antallet af udlændinge på velfærdsydelserne opgjort på baggrund af oprindelse (indvandrere og efterkommere), mens udlændinges brug af ydelsen i andre tilfælde er opgjort på baggrund af statsborgerskab. I flere tilfælde har det slet ikke været muligt at opgøre udlændinges brug af velfærdsydelsen.

Det gælder således, at der ikke eksisterer nogen ensartet opgørelse af etniske danskeres, EU/EØS-borgeres, borgeres fra 3. lande og flygtninges brug af velfærdsydelser. En sådan opgørelse af dette er imidlertid vigtigt for at få afdækket, hvor det kan være relevant at indføre optjeningsprincipper for udlændinges adgang til indkomsterstattende ydelser, tillægsydelser og serviceydelser.

Skøn over udlændinges brug af danske velfærdsydelser

For at supplere talbidragene fra ministerierne og styrelserne, er der derfor også udarbejdet et *skøn* over udlændinges brug af offentlige velfærdsydelser ud fra en række administrative dataregistre fordelt på EU/EØS-borgere, borgere fra 3. lande og flygtninge. Det er bl.a. for at sikre ensartethed i datagrundlaget.

Det er disse tre befolkningsgrupper, som er relevante at få belyst i forhold til indførelsen af eventuelle optjeningsprincipper, da der typisk gælder forskellige regelsæt for disse tre grupper. Det skal bemærkes, at skønnene over udlændinges brug af velfærdsydelser skal tolkes med forsigtighed, da der ikke er tale om egentlige statistiske beregninger.

[30] For nogle af de indkomsterstattende ydelser, heriblandt førtidspension, efterløn, sygedagpenge og barselsdagpenge, er det dog muligt at opgøre hvor mange personer, som modtager deres ydelse i udlandet.

Sammenhæng mellem kapitel 4 og 5 samt bilag C
Brugen af de danske velfærdsydelser er både beskrevet i kapitel 4 og 5 samt bilag C. Tallene i kapitel 4 og 5 kan dog variere fra tallene i bilag C. Årsagen til dette skyldes, at kapitlerne og bilag C har forskellige formål.

Bilag C har til formål at give en detaljeret og systematisk faktuel beskrivelse af regelgrundlaget for hver velfærdsydelse. I den forbindelse er den generelle brug af den pågældende ydelse oplyst, således at man hurtigt kan danne sig et overblik over brugen af velfærdsydelsen. Disse tal vil typisk være baseret på tal fra finansloven eller Danmarks Statistik mv. Formålet med kapitel 4 og 5 er derimod bl.a. at analysere/give et skøn over udlændinges brug af de forskellige velfærdsydelser for herved at afdække områder, hvor det eventuelt kunne være relevant at indføre optjeningsprincipper.

For at kunne analysere udlændinges brug af velfærdsydelser vil der ofte være behov for at sammenkøre forskellige dataregistre. Det kan imidlertid have den konsekvens, at den samlede brug af en given velfærdsydelse ikke nødvendigvis kan opgøres på samme måde som tallene i bilag C. Eksempelvis kan der være forskelle i hvilken periode tallene er opgjort, ligesom der kan være forskelle i om tallene er opgjort i fuldtidspersoner eller berørte. Der kan også være forskelle i forhold til om tallene f.eks. indeholder de samlede udgifter til ydelsen eller kun indregner forsørgelsesudgifterne.

Eftersom tallene i kapitel 4 og 5 samt bilag C for nogle velfærdsydelser er forskellige, kan det have betydning for hvilke tal, man bør anvende. Har man eksempelvis brug for oplysninger om den overordnede brug af den pågældende velfærdsydelse, vil bilag C være det naturlige sted at finde disse oplysninger. Ønsker man derimod at få et skøn over udlændinges brug af velfærdsydelsen, skal man derimod kigge i kapitel 4 eller 5.

D.3. Udarbejdelse af skøn over udlændings brug velfærdsydelser

Som supplement til talbidragene fra de relevante ministerier og styrelser er der udarbejdet et skøn over udlændinges brug af velfærdsydelser på baggrund af forskellige administrative dataregistre. Til dette anvendes i de fleste tilfælde den såkaldte Lovmodel. Lovmodellen bygger på en stikprøve af den danske befolkning, som er dannet ud fra en lang række administrative dataregistre. Den største stikprøve er på en tredjedel af befolkningen.[31]

I Lovmodellen er det muligt at få oplysninger om eksempelvis hvor mange personer, der er i gang med en uddannelse, antallet af personer der modtager boligstøtte, antallet af personer med børnefamilieydelse, antallet af besøg hos praktiserende læge og en lang række andre oplysninger. Disse oplysninger kan fås over en lang årrække, men typisk med nogen forsinkelse. De seneste data i Lovmodellen er således for 2009, men for nogle velfærdsydelser vil data være endnu ældre.

Registrene i Lovmodellen kan sammenkøres med Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase, DREAM, hvilket gør det muligt at få oplysninger om udlændinges brug af forskellige indkomsterstattende ydelser.

[31] Lovmodellen giver adgang til omfattende registre på individniveau, som gør det muligt at foretage avancerede analyser og opgørelser på en lang række områder. Datagrundlaget består af en anonymiseret stikprøve, som dannes hvert år, samt en række tilknyttede registre. Disse registre omfatter bl.a. oplysninger om demografiske forhold, indkomster, skatter samt en lang række overførelser. Registrene er dannet således, at de kan sammenkøres, og på den baggrund er det muligt at få en lang rækkes oplysninger om bl.a. udlændinges brug af danske velfærdsydelser.

På baggrund af Lovmodellen og Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase, DREAM, er det således muligt at beregne et skøn over udlændinges brug af en lang række velfærdsydelser. Der er dog flere velfærdsydelser, som der ikke haves oplysninger om i Lovmodellen. Det er derfor i mindre grad muligt at opgøre udlændinges brug af danske tillægs- eller serviceydelser, mens der findes flere registeroplysninger om udlændinges modtagelse af indkomsterstattende ydelser. Det gælder dog, at der indenfor de forskellige hovedområder såsom eksempelvis indkomsterstattende ydelser, uddannelse, sundhed og pleje mv. typisk findes oplysninger, der giver en indikation af udlændinges brug af velfærdsydelsen.

Definition af udlændinge i Lovmodellen

I forbindelse med opgørelsen af udlændinges brug af offentlige velfærdsydelser ved hjælp af Lovmodellen defineres udlændinge på baggrund af deres oprindelsesland. Det betyder, at hvis ens oprindelsesland ikke er Danmark, bliver man kategoriseret som udlænding. Herefter betinges der på, at man ikke har et dansk statsborgerskab. Det sikrer, at kun udlændinge, som er ikke-danske statsborgere, betragtes.

Ud fra oprindelseslandet opdeles udlændinge på de tre ovennævnte kategorier. Det vil sige, at hvis ens oprindelsesland er et EU/EØS-land, bliver man kategoriseret som EU/EØS-borger. Er man ikke EU/EØS-borger, defineres man som udlænding fra et 3. verdensland. Denne inddeling bliver dog overskrevet/erstattet med en flygtningestatus, hvis man er flygtning. Flygtninge vil hermed typisk være en undergruppe af personer 3. lande, da flygtninge ofte kommer fra 3. lande.

Der findes ikke ensartede registeroplysninger om, hvorvidt en borger er kommet til Danmark som flygtning. Hvis man definerer flygtninge som personer, der er indvandret til Danmark fra typiske flygtningelande, er det ud fra personernes oprindelsesland og indrejsedato muligt at lave en flygtningeindikator. Nogenlunde samme fremgangsmåde anvender Danmarks Statistik også.

Fremgangsmåden betyder, at flygtninge defineres som personer, der er indvandret til Danmark fra et givent land i den periode, hvor der typisk indrejste flygtninge fra landet. I den forbindelse forudsættes det således, at personens oprindelsesland og indrejsedato er relateret til hinanden. Denne fremgangsmåde medfører, at en person, der eksempelvis er indvandret til Danmark fra det tidligere Jugoslavien i midten af 1990'erne, vil blive karakteriseret som flygtning.

Det skal bemærkes, at opgørelsen af flygtningestatus er behæftet med en vis usikkerhed. Dels fordi, der kun findes oplysninger om indrejse efter 1985, og dels fordi kun den seneste indvandringsdato fremgår. En udlænding kan imidlertid være indvandret for mange år siden og alligevel være registreret med en væsentlig senere indrejsedato. Dette gør sig gældende, når personen har været udvandret og så på et senere tidspunkt er vendt tilbage.

Godt 320.000 udlændinge i Danmark i 2009

Når man anvender ovenstående definition af udlændinge, fås det, at godt 320.000 udlændinge havde fast bopæl i Danmark i 2009, dvs. personer som hverken er af dansk oprindelse eller har dansk statsborgerskab.[32]

Ud af de godt 320.000 udlændinge var ca. 127.000 personer fra andre EU/EØS-lande, hvilket svarer til omkring 4 ud af 10 udlændinge. Der var omkring 143.000 udlændinge fra såkaldte

[32] Det kan både være indvandrere og efterkommere, som hverken er af dansk oprindelse eller har et dansk statsborgerskab.

3. lande svarende til 44 procent. Den resterende del består primært af flygtninge, som er på ca. 52.500 personer eller 16 procent, jf. tabel 1.

Med under 500 personer er der kun ganske få udlændinge, hvis oprindelse er uoplyst. Når der i denne rapport er opgjort i hvor høj grad udlændinge modtager offentlige velfærdsydelser, ses der bort fra denne persongruppe. Det skyldes, at en fordeling af disse personer på forskellige velfærdsydelser vil være for usikker.

Tabel D.1. Skøn over udlændinge i Danmark i 2009

	Antal	Andel i procent
EU/EØS-lande	127.000	39 pct.
3. lande	143.000	44 pct.
Flygtninge	52.500	16 pct.
Uoplyst	Under 500	Under 0,1 pct.
I alt	**322.500**	**100 pct.**

Anm.: Skøn over antallet af udlændinge i Danmark er beregnet udfra en stikprøve af befolkningen på 33 pct. og derfor behæftet med generel stikprøveusikkerhed. Kategorien "Uoplyst" omfatter her personer, hvor oprindelseslandet er helt uoplyst eller oprindelseslandet er uoplyst, men fra Europa. Personer med uoplyst oprindelse fra Afrika, Asien eller Nord-, Syd- og Mellemamerika defineres her som borgere fra 3. lande.
Kilde: Lovmodellen og egne beregninger.

Danmarks Statistik har opgjort antallet af flygtninge i Danmark til 106.000 personer i 2009, mens ovenstående opgørelse viser, at der var knap 53.000 flygtninge i Danmark. Årsagen til forskellen er, at Danmarks Statistik opgør antallet af flygtninge på baggrund af deres første statsborgerskabsland.

Det betyder, at Danmarks Statistiks opgørelse omfatter flygtninge, som senere er blevet danske statsborgere. Eftersom udlændinge i denne rapport defineres som udlændinge, der hverken er af dansk oprindelse eller har dansk statsborger, betragtes der i denne rapport kun flygtninge, som ikke er danske statsborgere. Det betyder, at der fås et lavere antal flygtninge end Danmarks Statistiks beregninger.[33]

Udlændinge udgør knap 6 procent af den danske befolkning

I 2009 var der lidt over 5,5 mio. personer i den danske befolkning. Heraf var langt hovedparten etniske danskere. Danskere er her defineret som personer af dansk oprindelse og med dansk statsborgerskab. Med knap 5 mio. danskere er det således ca. 9 ud af 10 personer i befolkningen, som er danskere.

De godt 320.000 udlændinge i Danmark i 2009 udgør samlet set knap 6 procent af den danske befolkning. Blandt udlændinge udgør personer fra 3. lande med 2,6 procent den største andel af den danske befolkning efterfulgt af personer fra EU/EØS-lande, som udgør 2,3 procent af befolkningen. Flygtninge udgør lidt under 1 procent af befolkningen.

Foruden danskere og udlændinge er der knap 230.000 øvrige personer. Disse udgør ca. 4 pct. af befolkningen, jf. tabel 2. De 230.000 personer er personer, som enten er danske statsborgere, men ikke af dansk oprindelse eller personer af dansk oprindelse, der ikke har et dansk

[33] Hvis der anvendes nogenlunde samme fremgangsmåde som Danmarks Statistik, fås det, at der i 2009 var der lidt over 110.000 flygtninge i Danmark. Når antallet af flygtninge er en anelse højere end Danmarks Statistiks opgørelse skyldes det, at Danmarks Statistik i perioden 1997 til 2005 har oplysninger om opholdsgrundlag og herved frasorter personer, som er ikke er indvandret til Danmark som flygtninge. Opgørelsen af antallet af flygtninge i denne rapport kan således være en anelse overvurderet, men synes ellers at være i overensstemmelse med Danmarks Statistiks beregninger.

statsborgerskab. Langt hovedparten af de 230.000 personer er personer, som er danske statsborgere, men ikke af dansk oprindelse.

Tabel D.2. Skøn over antal udlændinge i forhold til den danske befolkning i 2009

	Antal	Andel af befolkning
Danskere	**4.987.500**	**90,1pct.**
Udlændinge i alt	**322.500**	**5,8 pct.**
Heraf fra EU/EØS-lande	127.000	2,3 pct.
Heraf fra 3. lande	143.000	2,6 pct.
Heraf flygtning	52.500	0,9 pct.
Heraf uoplyst	Under 500	Under 0,1 pct.
Øvrige	**227.500**	**4,1 pct.**
Den danske befolkning i alt	**5.537.500**	**100 pct.**

Anm.: Skøn over antallet af udlændinge i Danmark er beregnet udfra en stikprøve af befolkningen på 33 pct. og derfor behæftet med generel stikprøveusikkerhed.
Kilde: Lovmodellen og egne beregninger.

Omkring 130.000 udlændinge har været i Danmark i op til 5 år

I Lovmodellen findes der ikke oplysninger af udlændinges opholdstid i Danmark. På baggrund af oplysninger om indrejse efter 1985 er det imidlertid muligt at udarbejde et skøn over længden af udlændinges ophold i Danmark. Det skal bemærkes, at længden af udlændinges ophold i Danmark kun kan beregnes for personer, som er indvandret til Danmark fra 1985. Blandt de udlændinge, hvor den seneste indrejsedato er kendt, skønnes omkring 130.000 personer at have opholdt sig i Danmark i op til 5 år. Det betyder, at ca. halvdelen af samtlige udlændinge har opholdt sig i Danmark i mindre end 6 år.

Det er særligt EU/EØS-borgere, som har opholdt sig i Danmark i op til 5 år. Her er det 2 ud af 3 personer, som har været i Danmark i mindre end 6 år. Herefter følger personer fra 3. lande, hvor halvdelen har opholdt sig i Danmark i op til 5 år. Blandt flygtninge gælder det, at under 20 procent har været i Danmark i mindre end 6 år. Det gælder således, at flygtninge generelt har opholdt sig i længere tid i Danmark end EU/EØS-borgere og personer fra 3. lande, jf. tabel 3.

Tabel D.3. Skøn over længden af udlændinges opholdstid i Danmark, 2009

	0-5 år	6-10 år	11-15 år	16-20 år	Over 20 år	I alt
Danskere	86.000	65.000	63.000	54.000	22.000	**290.000**
Udlændinge i alt	132.000	58.000	41.000	20.000	9.000	**260.000**
Heraf fra EU/EØS-lande	71.000	14.000	11.000	7.000	3.000	**106.000**
Heraf fra 3. lande	53.000	25.000	14.000	10.000	5.000	**107.000**
Heraf flygtninge	8.000	19.000	15.000	3.000	1.000	**47.000**
Øvrige	**12.000**	**10.000**	**28.000**	**24.000**	**16.000**	**90.000**

Anm.: Det er ikke taget højde for, at nogle personer kan være udvandret igen eller døde. De udlændinge, hvor indrejsedatoen er uoplyst, indgår ikke i opgørelsen. Derfor afviger antallet af udlændinge fra det samlede antal udlændinge på 322.500 personer i tabel 1og 2.
Kilde: Lovmodellen og egne beregninger.

Omkring 24.000 danske statsborgere udvandrer årligt fra Danmark

Hvert år er der omkring 24.000 danske statsborgere, som udvandrer fra Danmark. Denne udvikling har været nogenlunde stabilt gennem de seneste 20 år. I samme periode har der typisk været ca. 22.000 danske statsborgere, der indvandrede, jf. figur 1.

Gennem de seneste 20 år har der været en stigende tendens i både antallet af udenlandske statsborgere, der indvandrer og udvandrer af Danmark. Generelt har antallet udenlandske statsborgere, der indvandrer til Danmark været højere end antallet af udenlandske statsborgere, der genudvandrer fra Danmark, jf. figur 2.

Figur D.1. Udvandringer samt indvandringer for *danske statsborgere*, 1989-2009

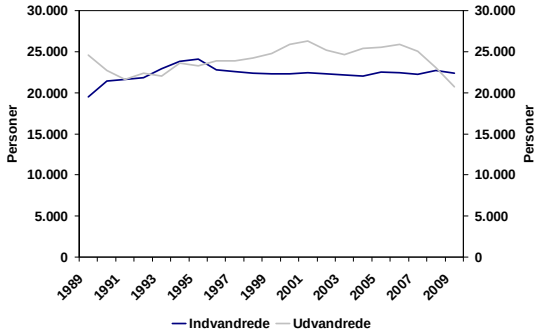

Figur D.2. Udvandringer samt indvandringer for *udenlandske statsborgere*, 1989-2009

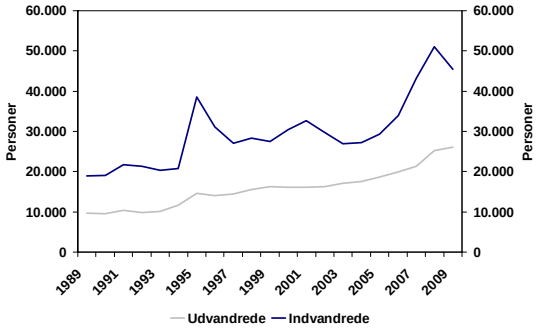

Kilde: Danmarks Statistik "Befolkningens udvikling 2009".

Mere end 3 ud af 4 danskere er genindvandret inden for 10 år

Mange af de danskere, der udvandrer, vender på et senere tidspunkt tilbage til Danmark. Eksempelvis var mere end 3 ud af 4 af de danske statsborgere, der udvandrede i 1999, genindvandret ti år senere. Godt 7 ud af 10 udvandrede danskere var faktisk genindvandret inden for 5 år, og alene inden for et år er halvdelen af danskerne genindvandret, jf. figur 3.

Genindvandringsmønsteret for danskere har været relativt konstant over en årrække. I perioden fra 1989 til 2004 var det eksempelvis typisk omkring 7 ud af 10 danske statsborgere, som udvandrede, der genindvandrede inden for 5 år. Ligeledes har det over en længere årrække gjort sig gældende, at knap halvdelen af de udvandrede danskere allerede er genindvandret inden for et år.

Kigger man på udenlandske statsborgere, er der kun godt 2 ud af 10 udenlandske statsborgere, der udvandrer af Danmark, som vender tilbage til Danmark inden for 10 år.

Figur D.3. Danske statsborgere, der udvandrede i 1999, fordelt på tidspunkt for genindvandring

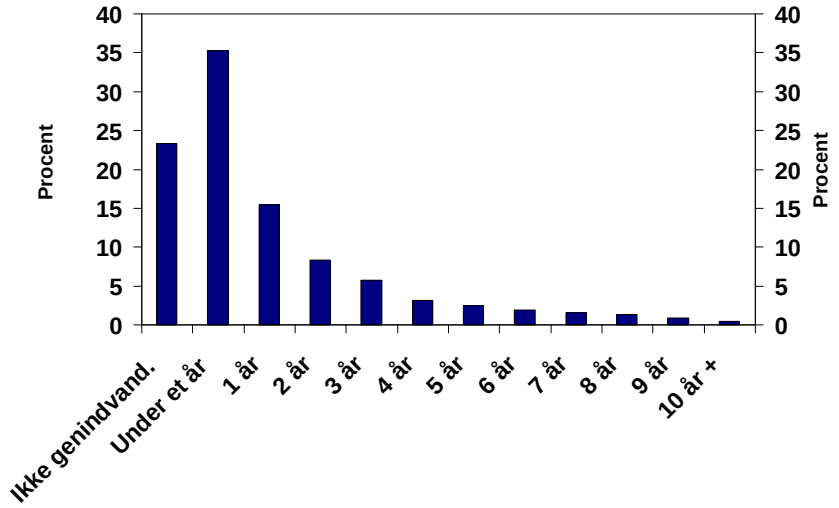

Kilde: Danmarks Statistik "Befolkningens udvikling 2009".

Ikke registeroplysninger om alle udlændinge i Danmark
Sekretariatets skøn over udlændinges brug af offentlige velfærdsydelser er baseret på administrative dataregistre, hvor kun personer med et CPR-nummer indgår. De godt 322.000 udlændinge omfatter derfor kun udlændinge med et CPR-nummer og med registeret bopæl i Danmark.

Der er således nogle udlændinge, hvor det ikke er muligt at opgøre deres brug af velfærdsydelser. Det kan bl.a. være grænsependlere med arbejde i Danmark, udstationerede fra en udenlandsk virksomhed eller EU-borgere med kort ophold i Danmark.

Samtidig gælder det, at der ikke eksisterer nogen central registrering af om udlændinge, der modtager danske velfærdsydelser, tager ydelsen med til deres hjemland. Det kan være udlændinge, der efter et ophold i Danmark, er blevet berettiget til og modtager eksempelvis børnefamilieydelse mv., og som efterfølgende er taget tilbage til deres hjemland. Det betyder, at det typisk ikke er muligt at opgøre, i hvilket omfang udlændinge forbruger deres velfærdsydelser i udlandet. For nogle af de indkomsterstattende ydelser, heriblandt førtidspension, efterløn, sygedagpenge og barselsdagpenge, er det dog muligt at opgøre hvor mange personer, som modtager deres ydelse i udlandet.[34]

Kigger man på antallet af grænsependlere i Danmark, var der ifølge Danmarks Statistik knap 64.000 grænsearbejdere i Danmark i 2. kvartal 2010.[35] Gennem det seneste halvandet år har antallet af grænsearbejdere ligget stabilt omkring dette niveau, jf. figur 4.

Figur D.4. Skøn over grænsearbejdere i Danmark, 1. kvt. 2000 til 2. kvt. 2010

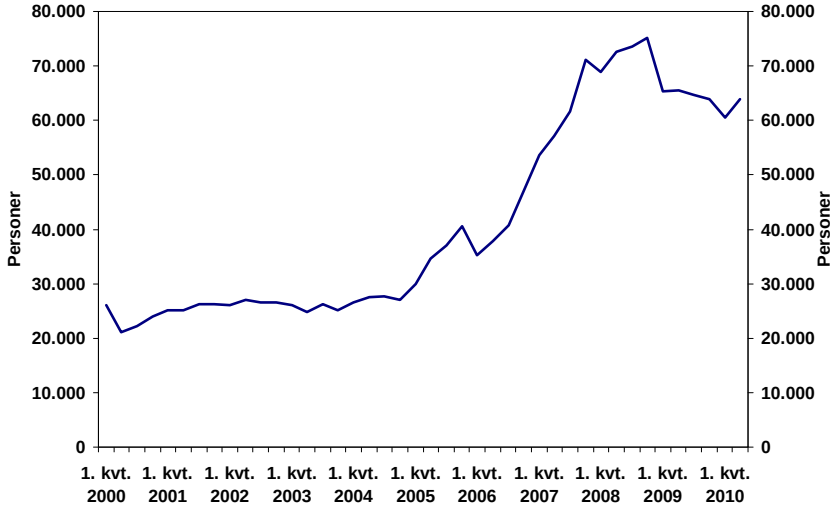

Kilde: Danmarks Statistik.

[34] Opgørelsen af antallet af personer, som modtager indkomsterstattende ydelse i udlandet, er beregnet på baggrund af oplysninger om personernes folkeregisteradresse i CPR-registret. Hvis personerne ikke har en dansk folkeregisteradresse, betegnes de som bosiddende i udlandet. Personer, som er tilmeldt kommunen, men ikke har en dansk adresse, betegnes dog som bosiddende i Danmark. Opgørelsen skal betragtes som et groft skøn over antallet af personer bosiddende i udlandet, da der kan være nogle personer, som hverken har en folkeregisteradresse eller er tilmeldt kommunen, som alligevel opholder sig i Danmark.
[35] Danmarks Statistik beregner antallet af grænsearbejdere ud fra betalingsbalancen, hvor der er oplysninger om lønudbetalinger til udlandet. Disse oplysninger sættes i forhold til oplysninger om en (korrigeret) gennemsnitligt lønindkomst for danske lønmodtagere, hvorved der opnås et skøn over antallet af grænsearbejdere i Danmark.

Der findes ikke nogen præcis opgørelse over antallet af udenlandske arbejdstagere, som er udstationeret i Danmark. Rockwool Fonden skønner, at der i 2007 var godt 16.000 årsværk (helårspersoner) udstationeret i Danmark, mens FAOS vurderer, at der var omkring 75.000 personer (berørte) udstationerede i Danmark i 2008 og ca. 44.000 udstationerede i 2010, jf. boks 1.

Boks D.1. Udvalgte undersøgelser om udstationerede i Danmark

Der findes endnu ikke nogen præcis opgørelse for antallet af udstationerede udenlandske arbejdstagere i Danmark. Registret for udenlandske tjenesteydere (RUT), der har eksisteret siden 1. maj 2008 skulle i princippet råde bod herpå. Reglerne vedr. håndhævelsen af pligten til at sende anmeldelse til RUT har dog været mangelfulde, og der er derfor indført stramninger, senest d. 1. januar 2011, ligesom der fra denne dato er adgang til online-anmeldelse.

Udenlandske arbejdstagere kan udstationeres til Danmark på 3 måder (jf. definitionen af udstationering i udstationeringsloven): I forbindelse med levering af en tjenesteydelse (f.eks. når et udenlandsk firmaer har en byggeopgave), som koncernintern udstationering (f.eks. når et udenlandsk placeret moderselskab med et datterselskab i Danmark udstationerer en medarbejder i Danmark), eller ved at en arbejdstager stilles til rådighed for en dansk brugervirksomhed men bevarer ansættelsesforholdet til den udenlandske virksomhed, typisk som vikarbureauansat.

Tidligere skøn over antallet af udstationerede arbejdstagere i Danmark har typisk været baseret på skatteoplysninger for udenlandske virksomheder, der leverer tjenesteydelser i Danmark. Det skyldes, at udenlandske virksomheder, der sælger tjenesteydelser i Danmark, tidligere skulle skal lade sig registrere ved SKAT, idet virksomheden var momspligtig i Danmark (denne pligt gælder nu kun ved levering af tjenesteydelser til private, ikke-momspligtige modtagere af tjenesteydelsen, idet hovedreglen nu er, at den danske modtager at tjenesteydelsen skal afregne momsen, såkaldt omvendt moms).

Gennem antallet af udenlandske momspligtige virksomheder i Danmark har det været muligt at skønne over antallet af udstationerede udenlandske arbejdstagere. Generelt er det dog uvist, hvor mange udenlandske arbejdstagere udenlandske virksomheder i gennemsnit medbringer til Danmark. Rockwoolfonden og FAOS har begge på baggrund af skatteoplysninger fra udenlandske virksomheder, der leverer tjenesteydelser i Danmark, forsøgt at skønne over antallet af udstationerede udenlandske arbejdstagere i Danmark.

Rockwoolfonden skønner, at der var omkring 16.000 udstationerede udenlandske arbejdstagere i Danmark i 2007 målt i årsværk. Dette antal har været kraftigt stigende over en årrække, jf. tabel 1. I 2001 var der således kun knap 1.000 udstationerede udenlandske arbejdstagere i Danmark målt i årsværk. Rockwoolfondens skøn for omfanget af udstationerede udenlandske arbejdstagere i Danmark kan være behæftet med usikkerhed. Skønnet er bl.a. baseret på en antagelse om udenlandske arbejdstageres produktivitet er på linje med danske arbejdstagere.

Tabel D.4. Skøn over antallet af udstationerede udenlandske arbejdstagere (årsværk) i Danmark

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Udstationerede	765	8.994	2.882	5.198	8.714	13.063	16.124

Anm.: Antallet af virksomheder, som har udenlandske arbejdstagere, der opererer i Danmark er hentet fra Tønderregisteret og Det Erhvervsstatistiske Register. Der er foretaget overlapsbehandling mellem de to registre. Virksomheder, hvor ejeren er en del af befolkningen det pågældende år, eller virksomheder, som har en dansk arbejdsplads tilknyttet, er desuden sorteret fra. Efterfølgende er antallet af udenlandske arbejdstagere (årsværk) beregnet på baggrund af branchespecifikke estimerede produktionsfunktioner.
Kilde: Rockwoolfonden.

FAOS vurderer, at der i løbet af 2008 var omkring 75.000 udstationerede udenlandske arbejdstagere i Danmark fra andre EU-lande. Skønnet dækker over berørte personer i modsætning til Rockwoolfondens skøn, som opgør antallet af udstationerede udenlandske arbejdstagere i årsværk.

Skønnet fra FAOS er baseret på interviews med 46 danske virksomheder inden for bygge- og anlægsområdet med udenlandske underleverandører, hvor underleverandørerne i gennemsnit havde hver 15 ansatte. Ud fra antallet af momsbetalende virksomheder i Tønderregisteret i 2008, hvor omkring 5.000

virksomheder var registreret, skønner FAOS således, at der var 75.000 udstationerede udenlandske arbejdstagere fra EU i Danmark. Skønnet fra FAOS er også behæftet med usikkerhed og er sandsynligvis et overkantskøn over antallet af udstationerede i Danmark. Det skyldes bl.a., at det langt fra er sikkert, at udenlandske virksomheder, der udbyder tjenesteydelser i Danmark, gennemsnitligt medbringer 15 udenlandske arbejdstagere.

FAOS har også opgjort antallet af udenlandske arbejdstagere uden dansk folkeregisteradresse, men eksklusiv grænsependlere fra Norge og Sverige. Ifølge denne opgørelse, der blandt andet er beregnet på baggrund af den samlede lønsum og gennemsnitslønnen for en udenlandsk arbejdstager, var der omkring 44.000 udstationerede arbejdere i Danmark i 2010 fra andre lande. Skønnet dækker både udenlandske arbejdstagere fra EU og uden for EU, dog vurderer FAOS, at hovedparten af de 44.000 arbejdstagere kommer inden for EU.

Kilde: Rockwoolfonden, "Det danske arbejdsmarked og EU-udvidelsen mod øst", 2009. FAOS, "Det udvidede EU og den fri bevægelighed for østtjenesteydere", 2008. FAOS omtalt i Avisen.dk, "Nye tal: 44.000 østarbejdere i Danmark", d. 26. juli 2010.

Så vidt vides, findes der ikke nogen statistikker eller analyser, der belyser omfanget af EU-borgere med kort ophold i Danmark.

Ingen central registrering af opholdsgrundlag

Afslutningsvis har det ikke været muligt at beregne udlændinges brug af velfærdsydelser fordelt på opholdsgrundlag. Det skyldes, at det siden 2006 ikke har været muligt at sammenkøre data fra Udlændingeregistret, der bl.a. indeholder oplysninger om udlændinges opholdsgrundlag, med CPR-registret.

Sammenkørsel af data fra Udlændingeregistret med data i CPR-registret blev frem til og med 2006 foretaget af Danmarks Statistik på baggrund af dataudtræk fra Udlændingeregistret. Dataleverancerne fra Integrationsministeriet ophørte, idet der ved kobling af data viste sig at være for mange tilfælde, hvor der manglede match med opholdsgrundlag i dataudtrækket fra Udlændingeregistret, dvs. et for stort antal af de indvandrede personer optrådte uden et opholdsgrundlag. De manglende match skyldtes bl.a. dårlig datakvalitet i Integrationsministeriets stamdata-register (CARL), hvor der har vist sig fejl tilknyttet et antal udlændinges CPR-nummer, som var nøglen til sammenkørslen af data i Danmarks Statistik.

Der findes på nuværende tidspunkt således ikke oplysninger om udlændinges opholdsgrundlag på CPR-niveau efter 2006, der muliggør sammenkørsel med andre dataregistre. Integrationsministeriet arbejder med udvikling og forbedring af datakvalitet, således at sammenkørsel med CPR-registret kan foretages. Det forventes, at det i løbet af 2011 vil være muligt at køre Udlændingeregistret sammen med CPR-registret, således at der fremadrettet kan foretages statistiske beregninger på baggrund af CPR-niveau på baggrund af udlændinges opholdsgrundlag.

Det skal dog bemærkes, at Udlændingeregistret primært er tænkt som et arbejdsregister for udlændingemyndighederne, og er derfor ikke designet som et egentligt statistiksystem. Statistiske udtræk fra Udlændingeregistret kan således betragtes som administrative sagsstatistikker, der angiver, hvor mange afgørelser der er truffet på forskellige sagsområder.

Samtidig er der også en række usikkerhedselementer forbundet med at beregne udlændinges brug af velfærdsydelser fordelt på deres opholdsgrundlag. Følgende punkter kan bl.a. fremhæves:

- Personer kan over tid optræde flere steder i opgørelserne, både med afgørelser på forskellige sagsområder eller inden for samme sagsområde.

- Statsborgere fra de øvrige nordiske lande kan desuden frit indrejse, opholde sig eller arbejde i Danmark. Der findes således ikke nødvendigvis oplysninger om deres opholdsgrundlag.

På baggrund af disse usikkerhedselementer forbundet med oplysninger om udlændinges opholdsgrundlag samt problemer med datakvalitet er det derfor ikke hensigtsmæssigt at anvende data om opholdsgrundlag fra eksempelvis 2006, og herefter sammenkøres dette med andre registre for at foretage en opgørelse over udlændinge, som f.eks. modtog indkomsterstattende overførsler i 2010. Det skyldes bl.a., at flere udlændinge vil have skiftet opholdsgrundlag fra 2006 til 2010. Eksempelvis kan en udlænding, som er kommet til Danmark med en

studieopholdstilladelse, efterfølgende have fået en arbejdstilladelse.[36] Det vil derfor være uhensigtsmæssigt at anvende data for opholdsgrundlaget fra 2006 eller tidligere til nyere opgørelser af udlændinges brug af velfærdsydelser.

I forbindelse med indførelse af eventuelle optjeningsprincipper for udlændinges adgang til danske velfærdsydelser, er det imidlertid også mere centralt at have oplysninger, om udlændinge kommer til Danmark som EU/EØS-borgere, personer fra 3. lande eller flygtninge, end at have oplysninger om deres opholdsgrundlag i øvrigt. Det skyldes, at der gælder forskellige regelsæt for EU/EØS-borgere, personer fra 3. lande eller flygtninge i forhold til at indføre optjeningsprincipper.

På baggrund af ovenstående er det derfor prioriteret i denne rapport at udarbejde skøn over udlændinges brug af velfærdsydelser fordelt på EU/EØS-borgere, personer fra 3. lande og flygtninge frem for en opgørelse af udlændinges brug fordelt på opholdsgrundlag baseret på data fra 2006 eller før.

[36] Integrationsministeriets foreløbige beregninger viser f.eks., at ca. 10 pct. af de opholdstilladelser, der blev givet fra 2006 til 2008 på erhvervs- og studieområdet, i samme periode blev ændret mindst en gang til anden type opholdsgrundlag end det første, der blev givet. Opholdstilladelser på erhvervs- og studieområdet omfatter eksempelvis arbejdstilladelser vedr. beløbsordningen, positivlisten, lønarbejde og selvstændigt erhvervsdrivende samt tilladelser som au pair, studerende, praktikant mv. Integrationsministeriets beregning omfatter desuden tilladelser givet til medfølgende familiemedlemmer.

Bilag E. Oversigt over gensidige overenskomster med 3. lande

Danmark har indgået en række overenskomster med bl.a. 3. lande om social sikring.
De lande, som ofte omtaltes som "konventionslande", er de lande uden for EU/EØS, som Danmark har indgået en tosidig konvention eller overenskomst med. Der er følgende lande:

Australien
Bekendtgørelse af overenskomst af 1. juli 1999 med Australien om social sikring med tilhørende administrativ aftale (bekendtgørelse nr. 6 af 22. februar 2001)
Vejledning om overenskomst mellem Danmark og Australien om social sikring (vejledning nr. 209 af 5. december 2000)

Bosnien-Herzegovina
Bekendtgørelse af konvention af 22. juni 1977 med Jugoslavien (Statssuccession) om social sikring (bekendtgørelse nr. 87 af 9. juli 1979)
Cirkulære om konvention mellem Danmark og Jugoslavien (Statssuccession) om social sikring (cirkulære nr. 9 af 18. januar 1979)

Canada
Bekendtgørelse af overenskomst af 12. april 1985 med Canada om social sikring (bekendtgørelse nr. 107 af 11. november 1986)
Vejledning om overenskomst mellem Danmark og Canada om social sikring (vejledning nr. 19065 af 20. december 1985)

Chile
Bekendtgørelse af overenskomst af 8. marts 1995 med Chile om social sikring (bekendtgørelse nr. 147 af 30. november 1995)

Bekendtgørelse af administrativ aftale af 28. oktober 1996 med Chile om gennemførelse af overenskomst af 8. marts 1995 med Chile om social sikring (bekendtgørelse nr. 98 af 9. oktober 1997)
Vejledning om konvention mellem Danmark og Chile om social sikring (vejledning nr. 19250 af 16. november 1995)

Israel
Bekendtgørelse af overenskomst af 3. juli 1995 med Israel om social sikring (bekendtgørelse nr. 91 af 12. september 1996)
Vejledning om konvention mellem Danmark og Israel om social sikring (vejledning nr. 19050 af 25. marts 1996)

Jugoslavien (statssuccession)
Bekendtgørelse af konvention af 22. juni 1977 med Jugoslavien (Statssuccession) om social sikring (bekendtgørelse nr. 87 af 9. juli 1979)
Cirkulære om konvention mellem Danmark og Jugoslavien (Statssuccession) om social sikring (cirkulære nr. 9 af 18. januar 1979)

Kroatien
Bekendtgørelse af overenskomst af 21. april 2005 med Kroatien om social sikring med tilhørende administrativ aftale.
Vejledning om overenskomst mellem Danmark og Kroatien om social sikring (af 23.oktober 2006)

Makedonien (FYROM)
Bekendtgørelse af konvention af 22. juni 1977 med Jugoslavien (Statssuccession) om social sikring (bekendtgørelse nr. 87 af 9. juli 1979)
Cirkulære om konvention mellem Danmark og Jugoslavien (Statssuccession) om social sikring (cirkulære nr. 9 af 18. januar 1979)

Marokko
Vejledning om konvention mellem Danmark og Marokko om social sikring (vejledning nr. 19260 af 26. april 1988)

Montenegro
Bekendtgørelse af konvention af 22. juni 1977 med Jugoslavien (Statssuccession) om social sikring (bekendtgørelse nr. 87 af 9. juli 1979)
Cirkulære om konvention mellem Danmark og Jugoslavien (Statssuccession) om social sikring (cirkulære nr. 9 af 18. januar 1979)

New Zealand
Bekendtgørelse af Overenskomst af 6. maj 1997 med New Zealand om social sikring med tilhørende administrativ aftale (bekendtgørelse nr. 1 af 7. januar 1999)
Vejledning om overenskomst mellem Danmark og New Zealand om social sikring (vejledning nr. 19275 af 14. august 1997)

Pakistan
Bekendtgørelse af konvention af 1. marts 1982 med Pakistan om social sikring (bekendtgørelse nr. 75 af 19. august 1983)
Cirkulære om konvention mellem Danmark og Pakistan om social sikring (cirkulære nr. 42 af 11. april 1983)

Quebec
Bekendtgørelse om overenskomst af 13. november 1987 med den canadiske provins Quebec om social sikring (bekendtgørelse nr. 99 af 14. september 1989)
Vejledning om overenskomst mellem Danmark og Quebec om social sikring (vejledning nr. 19248 af 22. marts 1988)

Serbien
Bekendtgørelse af konvention af 22. juni 1977 med Jugoslavien (Statssuccession) om social sikring (bekendtgørelse nr. 87 af 9. juli 1979)
Cirkulære om konvention mellem Danmark og Jugoslavien (Statssuccession) om social sikring (cirkulære nr. 9 af 18. januar 1979)

Tyrkiet
Bekendtgørelse af konvention af 22. januar 1976 med Tyrkiet om social sikring (bekendtgørelse nr. 44 af 30. juni 1978)
Bekendtgørelse af noteveksling af 9. og 13, februar 1979 om et tillæg til konventionen af 22. januar 1976 med Tyrkiet om social sikring (bekendtgørelse nr. 76 af 12. juni 1979)
Vejledning om Konvention mellem Danmark og Tyrkiet om social sikring (vejledning af 10. maj 2004)

Cirkulære om konvention mellem Danmark og Tyrkiet om social sikring (cirkulære nr. 9 af 18. januar 1978)

USA

Overenskomst om social sikring mellem Kongeriget Danmark og Amerikas Forenede Stater af 13. juni 2007

Vejledning om overenskomst mellem Danmark og USA om social sikring af 8. august 2008

Bilag F. International sammenligning

Eksempler på optjeningskriterier for udvalgte overførselsindkomster

Midlertidige overførselsindkomster

Sygedagpenge

Tabel F.1. Kriterier for adgang til sygedagpenge

	Danmark	Sverige	Norge	Tyskland	Storbritannien		Canada	Nederlandene
					Statutory sick pay [11]	Employment and support allowance [14]		
Bopæl*								
Beskæftigelse*	x [1) 2)]		x [7)]		x [11)]		x [16)]	
Indbetaling*		x [5)]	x	x [8) 9)]		x [15)]	x	x
Karensperiode*								
- Arbejdsgiverperiode	x	x	x	x				
- Anden karensperiode	x [3)]	x [6)]			x [12)]	x [12)]	x [17)]	
Alder	x [4)]				x [13)]			x [19)]
Formue						x		
Indkomstafhængig	x	x	x	x	x [11)]	x	x [18)]	x
Familieafhængig				x [10)]		x	x [18)]	
Andet								

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. 1) For at være berettiget til ydelsen skal personen have mindst 120 timers arbejde inden for 13 uger. 2) For arbejdsgiver finansieret sygefravær skal personen have mindst 74 timers beskæftigelse inden for de sidste 8 uger. 3) For selvstændige er der en karensperiode, ligesom der er en arbejdsgiverperiode for lønmodtagere. Selvstændige kan frivilligt forsikre sig, så de modtager sygedagpenge denne karens. 4) Perioden man kan modtage ydelsen reduceres, når man fylder 65 år. 5) Personen skal være registreret hos Forsäkringskassan. 6) 1 fraværsdag skal man selv betale. 7) For at være berettiget til ydelsen skal man have mindst 28 dages (4uger) beskæftigelse eller selvstændig. 8) Forsikringsordning, hvor man betaler ved vis indkomst. Visse grupper kan frivilligt lade sig forsikre. Nogle kan selv vælge den ønskede dækning. 9) beskæftigede der tjener under 400 euro om måneden, er ikke obligatorisk forsikret. 10) Personens ægtefælle og børn kan være dækket. 11) Arbejdsgiveren betaler denne ydelse til personer, der har en gennemsnitlig ugentlig indkomst på mindst £97. Arbejdsgiveren betaler dog ikke hele ydelsen, hvis der er høj risiko for sygefravær. 12) 3 dages venteperiode 13) Personen skal være yngre end 65 år. 14) Alle beskæftigede og selvstændige, der ikke er berettigede til "statutory sick pay" og ledige og ikke beskæftigede personer, som overholder betingelserne. 15) I visse tilfælde kan der udbetales ydelse, selv om personen ikke opfylder bidragskravet. 16) Den forsikrede må have mindst 600 timers dækket beskæftigelse in de forudgående 52 uger eller siden sidste fordring. 17) 2 ugers venteperiode. 18) Hvis familie indkomsten er lav eller middel indkomst med uforsørgede børn kan familien modtage et tillæg. 19) Personer under 65 år.
Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Nordsoc, Missoc (januar 2010).

Barselsdagpenge

Tabel F.2. Kriterier for adgang til barselsdagpenge

	Danmark	Sverige	Norge		Tyskland
			Foreldrepenger	Engangsstøned ved fødsel [8) 9)]	
Bopæl*		x		x	
Beskæftigelse*	x [1)]	(x) [3)]	x [5)]		
Indbetaling*		x	x		x [10)]
Karensperiode*					
Alder					
Formue					
Indkomstafhængig	x	x	x [6)]		x
Familieafhængig	(x)[2)]	(x) [4)]	(x) [7)]		x [11)]
Andet					

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. 1)For at være berettiget til ydelsen skal personen have mindst 120 timers beskæftigelse inden for 13 uger. Andre f.eks. dagpengemodtagere og fleksjobbere kan også få barselsdagpenge. 2) En del af orloven kan deles mellem moderen og faderen. Kvinden har ret til 4 ugers barselsorlov før fødslen og 14 uger efter. Mænd har ret til 2 ugers orlov i løbet af de første 14 uger. Herefter har hver forældre ret 32 ugers forældreorlov, som frit kan deles. Forældrene kan dog kun samlet set få dagpenge i 32 uger af forældreorloven. 3) Hvis man har beskæftigelse og indkomst over et vist niveau kan man få en ydelse over minimumsgrænsen for ydelsen. 4) Som udgangspunkt har forældrene halvdelen af orloven hver. Men der kan ske en overførsel, dog med undtagelse af 60 dage, som er reserveret til hver forælder. 5) Den forsikrede skal i 6 ud af de seneste 10 måneder have været i beskæftigelse eller været selvstændig. 6) Man skal have en indkomst på mindst 36.440 NOK for at få denne ydelse. 7) En del af orloven er reserveret til hhv. moderen og faderen. Herudover afhænger orlovens længde af om begge forældre er berettiget til ydelsen. 8) Personer, der ikke er berettiget til *foreldrepenger* får denne ydelse. 9) Udover *foreldrepenger* og *engangsstøned ved fødsel* kan bl.a. enker og fraskilte få et ekstra tilskud. 10) Hvis personen ikke er forsikret i kan hun modtage barselsdagpenge fra Federal State. 11) Man kan være forsikret via ægtefælle eller forældre.
Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Nordsoc, Missoc (januar 2010).

Tabel F.3. Kriterier for adgang til barselsdagpenge

	Storbritannien			Canada [14)]	Nederlandene
	Statutory maternity pay	Statutory paternity pay	Maternity allowance [13)]		
Bopæl*					
Beskæftigelse*	x [12)]	x [12)]	x [13)]	x [15)]	
Indbetaling*	x	x	x	x	x
Karensperiode*					
Alder					
Formue					
Indkomstafhængig	x	x	x	x [16)]	x
Familieafhængig				x [16)]	
Andet					

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. 12) Personen skal være sammenhængende beskæftiget i mindst 26 uger hos den samme arbejdgiver op til og inklusiv 15 uge før den forventede uge, hvor fødslen finder sted. 13) Til alle beskæftigede og selvstændige, som opfylder visse betingelser, men ikke er berettigede til Statutory maternity pay. 14) Reglerne er lidt anderledes i Quebec. 15) Den forsikrede skal have mindst 600 timers dækket beskæftigelse in de forudgående 52 uger eller siden sidste fordring. 16) Hvis familie indkomsten er lav eller middel indkomst med uforsørgede børn kan familien modtage et tillæg.
Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Missoc (januar 2010).

Ledighed (dagpenge og kontanthjælpslignende ydelser)

Tabel F.4. Kriterier for adgang til dagpengeligningende ydelser

	Danmark	Sverige		Norge	Tyskland	Storbritannien	Canada	Nederlandene
		Inkomstbortfallsförsäkring	Grundförsäkring					
Bopæl*	x [1)]			x				
Beskæftigelse*	x [2)]	x [7)]	x [7)]				x [31)]	x [34)]
Indbetaling*	x [3)]	x [8)]		x [14)]	x [20)]	x [24)]	x	x
Karensperiode*	x [4)]	x [9)]	x [9)]	x [15)]		x [25)]	x [32)]	
Alder	x [5)]	x [10)]	x [13)]	x [16)]	x [21)]	x [26)]		x [35)]
Formue								
Indkomstafhængig	x [6)]	x [11)]		x [17) 18)]	x [22)]		x [33)]	x [36)]
Familieafhængig		x [12)]	x [12)]	x [19)]	x [23)]		x [33)]	
Andet								

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. 1) Man skal have bopæl og ophold i Danmark. Ydelsen kan dog tages med til udlandet. 2) Kvalificerende periode: Minimum 52 ugers fuldtidsbeskæftigelse gennem foregående 3 år. 3) 1 års medlemskab. 4) 4 ugers venteperiode for selvstændige. 5) Man kan få dagpenge, når man er mellem 18 og 65 år. 6) Ydelsen er afhængig af tidligere indkomst, men med loft. 7) Beskæftigelseskrav for at være berettiget til ydelsen. 8) Man skal man have 12 måneders medlemskab for at være berettiget til ydelsen. (pga. den økonomiske krise talte månederne i 2009 dobbelt). 9) 7 dages venteperiode. 10) Man skal være under 65 år. 11) Ydelsen afhænger af indkomsten de seneste 12 måneder. For selvstændige beskattet indkomst de seneste 3 år. 80 procent af indkomsten i 200 dage, herefter 70 procent af indkomsten i 100 dage. Men med loft. 12) Ydelsesperioden kan udvides med 150 dage, hvis ansøgeren har børn under 18. 13) Man kan få ydelsen, hvis man er mellem 20 og 65 år. 14) National Insurance Scheme (Folketrygden). 15) venteperiode: Man skal være registreret som ledig i 3 dage ud af de sidste 15 dage (undtagen lørdag og søndag) Venteperioden forlænges til 8 uger, hvis personen frivilligt eller pga. egen forseelse er blevet ledig. Længere venteperiode ved gentagelse inden for 12 måneder. 16) For beskæftigede personer under 67 år. For visse grupper af selvstændige fra de er 64 år. 17) For at være kvalificeret til ydelsen skal man have haft en indkomst over en vis grænse det foregående kalender år eller over en gennemsnit grænse pr. de sidste 3 kalender år. 18) Ydelsen påvirkes at tidligere indkomst men med loft. Ydelsens varighed påvirkes også af tidligere indkomst. 104 uger, hvis over grænse og 52 hvis under. 19) Ydelsens størrelse påvirkes af antallet af afhængige børn. 20) Obligatorisk forsikringsordning. For at være berettiget til ydelsen skal man have obligatorisk bidrag i mindst 12 måneder i løbet af de seneste 2 år. 21) Varigheden af ydelsen afhænger af varigheden af den forsikrede periode og alderen på ansøgeren. Man kan få ydelsen indtil man fylder 65 år. 22) Ydelsen afhænger af tidligere indkomst. 23) Ydelsen afhænger af om man har børn. 24) Man skal have ydet et vist bidrag gennem de seneste 2 år for at være berettiget til ydelsen. 25) 3 dages venteperiode. 26) Ydelsens størrelse afhænger af alder. For at få ydelsen skal man være yngre end pensionsalderen. 31) Beskæftigelseskravet varierer fra 420 timer til 700 timers dækket beskæftigelse sidste år afhængig af den regionale ledighedsprocent. Personer, der er nye eller genindtræder i arbejdsstyrken, skal have 910 timer beskæftigelse. 32) 2 ugers venteperiode. 33) Ydelsens størrelse afhænger af indkomsten de seneste 26 uger. Der er et familietillæg for personer med lav indkomst eller moderat indkomst med afhængige børn. 34) En person, der mindst har været beskæftiget i 26 ud af 36 uger før den første ledigheds dag, kvalificerer sig til 3 måneders ydelse. En person, der har modtaget løn i mindst 52 uger i 4 ud af 5 seneste kalender år forud for det år, hvor personen bliver ledig, kvalificerer sig til en ydelse i et antal måneder, der afspejler antallet af beskæftigede måneder (maks 38 måneder). 35) Skal være under 65 år. 36) Ydelsen afhænger af tidligere indkomst.

Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Missoc (juli 2010).

Tabel F.5. Kriterier for adgang til kontanthjælpslignende ydelser

	Danmark	Sverige	Norge	Tyskland	Storbritannien	Nederlandene Investment in the Young Act [8]	Nederlandene Work and Social Assistance Act [9]
Bopæl*	x [1]	x	x	x	x [6]	x	x
Beskæftigelse*							
Indbetaling*							
Karensperiode*					x [7]		
Alder	x [2]			x		x [8]	x [9]
Formue	x [3]	x	x	x	x	x	x
Indkomstafhængig		x	x	x	x	x	x
Familieafhængig	x [4]	x [5]	x	x	x	x	x
Andet							

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. 1) Ydelsesniveauet afhænger af opholdsperioden. For at kunne få kontanthjælp skal man have haft bopæl i Danmark i 7 ud af de sidste 8 år. Ellers vil personen få starthjælp, som er et lavere beløb. 2) Ydelsen afhænger af om personen er under eller over 25 år. 3) Ingen ydelse, hvis formue over 10.000 kr (20.000 for ægtepar). 4) Ydelsens størrelse afhænger af om man har børn og er gift/samlevende. 5) Ydelsens størrelse afhænger af om man er enlig, par, om man har børn og børnenes alder, samt størrelsen af husholdningen. 6) Personen skal jævnligt være bosiddende i Storbritannien. Personer, der har boet uden for Storbritannien gennem en 2 årig periode før ansøgningen om ydelsen, må opfylde en test om jævnlig bopæl. 7) 3 dages venteperiode. 8) Denne ydelse kan man få, hvis man er i aldersgruppen 16-27 år. I aldersgruppen 16-27 år kan man få et arbejds eller uddannelses tilbud. Når man er 18-27 år kan man få indkomstforsørgelse. 9) Denne ydelse kan man få, hvis man er over 27 år.
Kilder: Missoc (juli 2010).

Uddannelsesstøtte

Tabel F.6. Kriterier for adgang til SU[1]

	Danmark	Sverige	Norge	Finland	Nederlandene
Bopæl*					
Beskæftigelse*					
Indbetaling*					
Karensperiode*					
Alder	[2]	x[3]	x[4]	x[5]	x[6]
Formue					
Indkomstafhængig	x	x	x	x	x
Familieafhængig	*	*	x[7]	*	x[8]

Anm.: 1) Der er store forskelle på indretningen af uddannelsesstøttesystemer i de forskellige EU-lande. De to hovedtyper af offentlig "uddannelsesstøtte" i Europa er henholdsvis direkte støtte og indirekte støtte. Direkte støtte udbetales til den studerende selv i form af stipendier og/eller lån til leveomkostninger og til dækning af en eventuel studieafgift samt i form af rabat ved køb af befordring og andre ydelser, fripladser og madordninger. Indirekte støtte gives typisk til den studerendes forældre i form af familieydelser eller skattefordele. Denne sammenstilling tager udgangspunkt i lande, der er alle primært yder direkte støtte til den studerende selv. 2) Ingen alderskrav for studerende i videregående uddannelser. Elever i ungdomsuddannelser kan tidligst søge SU kvartalet efter de fylder 18 år. 3) Studerende skal være mellem 16 år og 54 år for at kunne søge uddannelsesstøtte. 4) Studerende over 65 år har ikke adgang til uddannelsesstøtte. 5) Studerende skal være mellem 17 år og 65 år for at kunne søge uddannelsesstøtte. 6) Studerende i videregående uddannelser skal være under 30 år for at modtage uddannelsesstøtte. Elever i erhvervsuddannelser skal være mellem 18 år og 30 år for at være berettiget til uddannelsesstøtte. 7) For en ansøgere, som har fået uddannelsesstøtte, kan ægtefællens formue medføre, at stipendium ændres til lån, hvis den studerende og ægtefællens formue overstiger en vis grænse. 8) Der gives et grundstipendium, der er uafhængigt af forældrenes indtægt. Studerende hvis forældre har en indtægt på under € 33.000 har desuden mulighed for at få et tillægsstipendium. *) Uddannelsesstøtte for studerende i videregående uddannelser er ikke afhængig af forældrenes indkomst.

Tillægsydelser - Børnefamilieydelsen (”børnecheck”)

Tabel F.7. Kriterier for adgang til ydelser der ligner børnefamilieydelsen

	Danmark	Sverige	Norge	Tyskland	Storbritannien		Canada	Neder-landene
					Child bene-fit	Child tax benefit		
Bopæl*	x [1) 2) 3)]	x [6)]	x [9)]	x [12) 13)]	x [17) 18)]	x [21) 22)]	x [26) 27)]	x [31) 32)]
Beskæftigelse*								
Indbetaling*								
Karensperiode*								
Alder	x [4)]	x [7)]	x [10)]	x [14)]	x [19)]	x [23)]	x [28)]	x [33)]
Formue								
Indkomstafhængig				x [15)]		x [25)]	x [29)]	(x) [34)]
Familieafhængig	(x) [5)]	x [8)]	x [11)]	x [16)]	x [20)]	x [24)]	x [30)]	x [35)]
Andet								

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. 1) Barnet skal som udgangspunkt bo i Danmark, men særlige regler for EU/EØS-borgere 2) Forælderen med forældremyndigheden skal betale skat i Danmark. 3) Hvis personen ikke har dansk statsborgerskab er der et bopælskrav. 4) Barnet skal være under 18 år. Ydelsensniveauet afhænger af barnets alder. 5) Der kan fåes forskellige tillæg, hvis forældrene f.eks.. er pensonister eller studerende. 6) Barnet skal være bosiddende i Sverige. Forlader barnet sverige i mindre end 6 måneder får man stadig ydelsen. 7) 16 år, men en anden tilsvarende ydelse gives til børn i upper secondary school. 8) Der er tillæg, som afhænger af familiens størrelse. 9) Barnet skal bo i Norge 10) Barnet skal være under 18 år. Ydelsen afhænger ikke af barnets alder, men enlige med børn under 3 år kan få småbarnstillegg. 11) Enlige får for et barn mere, end den enlige har. Herudover kan bl.a. ledige og pensionister få tillæg. 12) Forældrene skal bo i Tyskland eller betaler indkomst skat. 13) Barnet skal bo i Tyskland, eller et andet EU/EØS land eller Schweiz. 14) Aldersgrænsen er normalt 18 år. Kan forlænges til 21 år, hvis barnet er ledigt. Ved visse former for uddannelse kan aldersgrænsen udvides til 25 år. Ved handicap er der ingen aldersgrænse, hvis bl.a. handicappet er kommet inden det 25 år. 15) Har barnet indkomst kan det få betydning for ydelsens størrelse. Forældrene kan, hvis de har en indkomst indenfor en vis grænse få et tillæg. 16) Ydelsens størrelse afhænger af antallet af børn. 17) Generelt skal barnet være bosiddende i Storbritannien. Ansøgeren skal være bosiddende og have ret til ophold. 18) Ansøgerens immigrations status har ikke betydning for begrænsninger og betingelser, men der er undtagelser for flygtninge, EØS-statsborgere og deres familier og dem der er dækket af relevante aftaler landene imellem. 19) Normalt er aldersgrænsen 16 år, men fortsætter barnet i ikke-videregående uddannelse eller modtager en godkendt faguddannelse, så indtil 20 år. 20) Ydelsens størrelse afhænger af antallet af børn. 21),22), 23), og 24) svarer til den anden ydelse for UK. 25) Ydelsen består af forskellige elementer, som eksempelvis afhænger af om barnet er baby eller handicappet. En vis del af denne ydelse kan afhænge af indkomst. 26) Ydelsen gives via indkomstskattesystemet. Forælderen skal udfylde en årlig selvangivelse for at være berettiget. 27) barnet skal bo hos den primære pårørende, der skal være canadisk statsborger eller have permanent ophold, være flygtning eller have "visitor status". 28) barnet skal være under 18 år. 29) Ydelsen er indkomst tested og afhænger af familieindkomsten det foregående år. Ydelsen har to komponenter: a) Base tax benefit, der gives til lav og mellem indkomst familier med børn. b) National child benefit supplement, der ydes til lavindkomst familier med børn. 30) Ydelsens størrelse pr. barn afhænger af antallet af børn. 31) Udbetales også til børn der bor i EU/EØS eller i lande, hvor Nederlandene har en social sikrings aftale. 32) Alle der arbejder i Nederlandene og derved betaler skat er også dækket. 33) Barnet skal være under 18 år. Men 16-17 årige skal bl.a. opfylde nogle krav ifht skolesystem for at forældrene får ydelsen. Ydelsen fås ikke, hvis den unge har mere end 16 timers beskæftigelse om ugen eller modtager studielån/støtte. 34) Ydelsen er ikke indkomst afhængig, men forældre med en indkomst under en vis grænse kan få et tillæg. 35) Ydelsens størrelse afhænger af antallet af børn.

Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Missoc (juli 2010).

Permanente overførselsindkomster

Førtidspension

Tabel F.8. Kriterier for adgang til førtidspension

	Danmark	Sverige		
		Sickness [4] and Activity [5] Compensation	Garanti benefits	Disability allowance
Bopæl*	x [1]	x	x [8]	X
Beskæftigelse*		x [6]		
Indbetaling*				
Karensperiode*				
Alder	x [2]	x [4], [5]		X
Formue				
Indkomstafhængig	x [3]	x [7]	x [9]	
Familieafhængig	x [3]			
Andet				

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. 1) For at være berettiget til førtidspension, skal man have haft bopæl i Danmark i en vis perioden. Periodens længde afhænger af statsborgerskab. Herudover kommer ydelsens størrelse til at afhænge af bopælsperioden.2) 18-65 år 3) Ydelsens størrelse afhænger af bl.a. arbejdsindkomst ved siden af førtidspensionen, samt om man er enlig eller gift/samboende. 4) Gælder for personer i alderen 30-64 år. 5) Gælder for personer i alderen 19-29 år. 6) Personen skal have mindst et års pensionsberettiget indkomst (indkomst fra lønnet beskæftigelse, indkomst fra visse andre overførstler såsom overførsler ved sygdom, ledighed og barsel) i en given perioden umiddelbart før det år,hvor personen bliver uarbejdsdygtig. Længden af denne periode afhænger af alderen. Hvis personen har haft en lav eller ingen indkomst, kan Garanti Benefits eventuelt modtages. 7) Om man er berettiget til ydelsen afhænger også af tidligere indkomst, jf. 6). Herudover afhænger ydelsens størrelse af tidligere indkomst. 8) Man skal have haft bopæl i 3 år for at være berettiget. Herudover kommer ydelses størrelse til at afhænge af bopælsperioden. 9) Personer med lav eller ingen Sickness eller Activity compemsation, kan gå garanti benefits.
Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Missoc (januar 2010), nav.no

Tabel F.9. Kriterier for adgang til førtidspension

					Nederlandene		
	Norge	Tyskland	Storbritannien	Canada	IVA[27)]	WGA[27)]	WAJONI[27)]
Bopæl*	x[10)]						x[28)]
Beskæftigelse*	x[11)]		x[19)]	x[23)]	x[29)]	x[29)]	
Indbetaling*	x[12)]	x[16)]	x[19)]	x[23)]	x[29)]	x[29)]	
Karensperiode*					x[30)]	x[30)]	x[30)]
Alder	x[13)]	x[17)]	x[20)]	x[24)]	x[31)]	x[31)]	x[31)]
Formue			x[21)]				
Indkomstafhæn-gig	x[14)]	x[18)]	x[22)]	x[25)]	x[32)]	x[32)]	
Familieafhængig	x[15)]		x[22)]	x[26)]			
Andet							x[33)]

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. 10) Det er en betingelse for at modtage ydelsen, at man bor eller arbejder i Norge. 11) Ydelsen består af en grundpension og en tillægspension. Tillægspensionen er alene til personer der har været i beskæftigelse. Personer der modtager en lille eller ingen tillægspension har mulighed for at modtage et særtillæg. 12) For at være berettiget til ydelsen skal man have været medlem af Folketrygden i de seneste 3 år inden handicappet opstår. Der gælder særregler bl.a. for unge under 26 år 13) 18-67 år 14) Tillægspensionen beregnes ud fra personens tidligere indkomst, som reflekteres i det optjente antal pensionspoint. Der gælder særlige regler for unge under 26 år. Det er muligt at have en indkomst ved siden af ydelsen svarende til grundbeløbet. Indkomst ud over grundbeløbet vil medvirke en reduktion af ydelsen. Der gælder undtagelser hertil. 15) Det er muligt at modtage et forsøgertillæg hvis ydelsesmodtageren skal forsørge en ægtefælle eller børn under 18 år. Dette bliver også reguleret efter bopælstid og evt. indkomst. 16) Der skal mindst være indbetalt i 5 år i alt og 36 måneders bidrag skal være betalt i løbet af de sidste 5 år. 17) Der kan indbetales frivilligt fra man er 16 år. Når man fylder 65 år overgår man til alderspension. 18) Pensionen beregnes bl.a. ud fra den indkomst personen har haft inden. Pensionen kan blive reduceret eller helt bortfalde hvis personens indkomst ved siden af overstiger et fastsat beløb. 19) For at være berettiget til ydelsen skal man have indbetalt bidrag. Man indbetaler hvis man er beskæftiget mellem 16-65 år (mænd) eller 16-60 år (kvinder). Personer der ikke lever op til kravene vil muligvis få udbetalt en ikke bidrags pligtig ydelse. 20) Når man når alderspensionen (65 år i øjeblikket) kan man ikke længere modtage ydelsen. 21) Hvis personen har en vis formue (16.000 pund) kan vedkommende ikke modtage ydelsen. 22) Hvis ydelsesmodtagerens partner arbejder mere end 24 timer/ugen er det ikke muligt at modtage ydelsen. 23) For at være berettiget til ydelsen skal personen have indbetalt bidrag i 4 år ud af de sidste 6 år. Det er alene muligt, at indbetale bidrag hvis man har en vis indkomst. 24) Når personen bliver 65 år overgår man til alderspension. 25) Størrelsen på ydelsen beregnes til dels ud fra personens tidligere indkomst. 26) Det er muligt at få et tillæg hvis man har børn under 18 år. Hvis barnet studerer er det muligt at modtage tillæg frem til barnet fylder 25 år. 27) I Holland er der en ordning som kaldes WIA. Denne ordning indeholder to dele. IVA som er en ordning for dem der er mere end 80 pct. Uarbejdsdygtige og WGA som er for dem der er mellem 35 pct. Og 80 pct. Uarbejdsdygtige. Derudover findes der en særlig ordning for unge og studerende under 30 år. Denne ordning kaldes WAJONG. 28) WAJONG er en ydelse rettet mod unge eller studerende. Personen skal have bopæl i Holland og enten have været uarbejdsdygtig siden vedkommende var 17 år eller være højst 30 år og have været studerende i 6 mdr. i året op til at vedkommende blev uarbejdsdygtig. 29) For at være berettiget til IVA eller WGA, skal man være beskæftiget eller have modtaget ydelser inden 2006. Arbejdsgiverne indbetaler bidrag. 30) Der er en periode på 104 uger fra man bliver uarbejdsdygtig til at man kan modtage ydelserne. I denne periode betaler en evt. arbejdsgiver løn. Arbejdsgiveren modtager tilskud hertil. 31) Alle der opfylder betingelserne om beskæftigelse eller har modtaget ydelser inden 2006 kan modtage disse ydelser til de fylder 65 år. WAJONG er alene for unge og studerende under 30 år, se fodnote 29. 32) Ydelsens størrelse afhænger bl.a. af den tidligere lønindkomst. Personer som arbejder men er delvist uarbejdsdygtige kan modtage et supplement til lønnen. 33) WAJONG beregnes ud fra minimumslønnen.

Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Missoc (januar 2010), nav.no.

Alderspension (folkepension)

Tabel F.10. Kriterier for adgang til alderspension (Folkepension)

	Danmark		Sverige				Norge		
	Social pension	ATP	Indkomst pension	Præmie-pension	Tillægs-pension	Garanti-pensi-on[19]	Grunn-pensjon	Tilleggs pensjon	Særtillegg[29]
Bopæl*	x [1) 2)]					x [20)]	x [22)]		x [22)]
Beskæftigelse*		x [7)]						x [26)]	
Indbetaling*		x [7)]	x [10)]	x [14)]	x [16)]				
Karensperiode*									
Alder	x [3)]	x [8)]	x [11)]	x [11)]	x [17)]	x [21)]	x [23)]	x [27)]	x [23)]
Formue									
Indkomstafhæn-gig	x [4)]	x [9)]	x [12)]	x [15)]	x [18)]	(x) [19)]		x [28)]	
Familieafhængig	x [5)]						x [24)]		
Andet	x [6)]		x [13)]	x [13)]	x [13)]		x [25)]		

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. 1) For at være berettiget til ydelsen skal danske statsborgere mindst have haft 3 år bopæl i Danmark i alderen 15-65 år. For ikke danske statsborgere: 10 års bopæl i Danmark i, 5 år umiddelbart før pensioneringen. 2) Ydelsen afhænger af varigheden af bopæl. Fuld pension efter 40 års bopæl i alderen 15-65 år. 3) Pensionsalderen er 65 år. 4) Ydelsen reduceres ved en vis indkomst, men afhænger ikke af indkomst før pensionering. 5) Ydelsesstørrelse afhænger af ægteskabeligstatus. 6) Ydelsen kan tages med til udlandet. 7) Obligatorisk medlemskab med bidrag fra beskæftigede, hvis de er over 16 år og arbejder 9 timer eller mere ugentligt, og modtagere af f.eks.. sygedagpenge, dagpenge, barselsdagpenge, førtidspension. Andre grupper kan eventuelt frivillig være medlemmer. 8) Man skal være 16 år for at betale bidrag. Man kan først få ydelsen fra man fylder 65 år. 9) Ydelsen afhænger af bidraget og varigheden af tilknytningen. Der er 6 bidragsniveauer. 10) Man indbetaler 16 procent af lønnen. 11) Ydelsens størrelse afhænger af alderen ved tilbagetrækning. Der er en fleksibel tilbagetrækningsalder fra 61 år. Mulighed for at arbejde til over 67 år med arbejdsgiverens samtykke. 12) Ydelsen afhænger af livtidsindkomst. Der indbetales 16 procent af lønnen. 13) Ydelsen kan tages med til udlandet. 14) Der indbetales 2,5 procent af lønnen på individuel konto. 15) Ydelsens størrelse afhænger af livsindkomsten. Der indbetales 2,5 procent. 16) Kræver 3 årigt pensionsbærende indkomst. 17) Ydelsen afhænger af alder ved tilbagetrækning 18) Ydelsen er indkomstafhængig, men finansieret Pay-as-you-go. Man skal have 30 år med pensionsgivende indkomst for fuld pension. I beregningen indgår kun de 15 år med højst indkomst. 19) Garanti-pension udbetales til alle personer med en lav eller ingen indkomstafhængig pension. 20) Man skal minimum have 3 års bopæl i Sverige for at få ydelsen. Fuld ydelse kræver 40 år bopæl i Sverige. For hvert år bopæl mindre end 40 år reduceres ydelsen med 1/40. 21) Aldersgrænsen er 65 år. 22) For at være berettiget til ydelsen, skal man have 3 års bopæl mellem 16 og slutningen af kalenderåret, hvor personen fylder 66 år. Fuldpension kræver 40 års bopæl. Proportional reduktion, hvis færre år. 23) Pensionsalderen er 67 år. 24) Ydelsesstørrelse er afhængig af ægteskabeligstatus. 25) Ydelsen kan under visse betingelser tages med til udlandet. 26) Denne ydelse afhænger af optjening af pensionspoint, som er indkomstafhængige. Man skal minimum have pensionspoint for 3 kalenderår. Fuld pension fås ved 40 år point. 27) pensionsalderen er 67 år. Pointene kan optjenes mellem 17 og 75 år. 28) Pensionpointene afspejler indkomstniveauet. Niveauet for pensionspoint i de 20 bedste år bruges til beregningen af tillægget. 29) Til dem der ikke er berettiget til tilleggspensjon eller tilleggspensjon under niveau, hvor forskel-len betales.

Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Missoc (juli 2010).

Tabel F.11. Kriterier for adgang til alderspension (Folkepension)

	Tyskland	Storbritannien		Canada		Nederlandene
		Basic State Pension 34)	State Second Pension 39)	Old-age security	Canada Pension Plan	
Bopæl*				x 41) 44)		
Beskæftigelse*						
Indbetaling*	x 30) 31)	x 35)	x		x 45)	x 48)
Karensperiode*						
Alder	x 32)	x 36)	x 36)	x 42)	x 46)	x 49)
Formue						
Indkomstafhængig	x 33)	x 37)	x 40)	x 43)		
Familieafhængig						x 50)
Andet		x 38)	x 38)	x 44)	x 47)	x 51)

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. 30) Obligatorisk ordning for beskæftigede med indkomst over en vis grænse og visse grupper af selvstændige. Der er mulighed for frivillligt bidrag. 31) For at få pension kræver det 5 års bidrag og substitutions periode. 32) Pensionsalderen er 65 år, men hæves til 67 år i perioden 2012-2029. Efter 2012 vil det være muligt for forsikrede, at trække sig tilbage som 65 årige uden reduktion i pensionen, hvis de har 45 års obligatorisk bidrag fra bl.a. beskæftigelse og opfostrelse af børn. Alderen kan være lavere, hvis foreksempel handicappet eller minearbejder. 33) Ydelsens størrelse afhænger af størrelsen af indkomsten gennem bidragsperioden (op til loft). 34) Ordningen blev ændret pr. 6. april 2010. Beskrivelsen gælder reglene efter dette tidspunkt. 35) Man skal generelt have betalt bidrag eller fået kredit i mindst 1 kvalificerende år. For at få den fulde ydelse skal man have betalt bidrag eller have modtaget kredit i 30 år. Man får en rate på 1/30 af den fulde pension for hvert års bidrag eller kredit. 36) Pensionsalder er 65 år for mænd og 60 år for kvinder (øges til 65 år i perioden 2010-2020). Tillæg, når man fylder 80 år. 37) Man indbetaler kun til ordningen, hvis man har indkomst over en vis grænse. 38) Ydelsen kan tages med til udlandet, men justeres kun hvis bor i EU eller lande med en gensidig aftale. 39) Der findes også andre pensioner end de to nævnt for Storbritannien, men nogle er udeladt, da de kræver optjening i en bestemt tidsperiode, som er overstået. 40) Tillæg til State Pension for personer med lav eller moderat indkomst. Man skal dog tjene over et vist niveau for at være berettiget bidrage. 41) For at få ydelsen kræves mindst 10 års bopæl i Canada efter personen er fyldt 18 år. For hvert års bopæl i Canada efter man er fyldt 18 år får man 1/40 af maksimum, op til 40 års bopæl. 42) pensionsalderen er 65 år. 43) Der er mulighed for tillæg ved lav familieindkomst. Tilsvarende kan der være fradrag ved høj indkomst. 44) Ydelsen kan tages med til udlandet, hvis bopæl i Canada i mindst 20 år siden fyldt 18 år. 45) Ordningen omfatter beskæftigede og selvstændige personer, der arbejder i Canada. Beskæftigede, selvstændige og arbejdsgiveren betaler en andel af indkomsten. 46) Man kan få ydelsen, hvis man er 60 år med mindst et bidrag. Hvis yngre end 65 år, skal den forsikrede helt eller i stort omfang have ophørt med at arbejde. Hvis 65 år eller derover er det ikke nødvendigt at være ophørt med at arbejde. 47) Ydelsen kan tages med til udlandet. 48) Alle der bor i Nederlandene eller arbejder og betaler skat. Ydelsens størrelse påvirkes af længden af den forsikrede periode. Berettigelse til ydelsen er akummuleret med 2 % for hvert års forsikring. Man skal således have 50 års forsikring mellem 15 og 65 år for at få fuld dækning. Ellers reduceres ydelsen proportionalt. 49) Pensionsalderen er 65 år. 50) Ydelsensstørrelse afhænger af bl.a. ægteskabeligstatus, samt ægtefællens alder og indkomst. 51) Kan tages med til andre EU-lande eller ved gensidig aftale.
Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Missoc (juli 2010).

Eksempler for optjeningskriterier for udvalgte serviceydelser

Sundhedsvæsnet

Tabel F.12. Kriterier for adgang til sundhedsvæsnet

	Danmark	Sverige	Norge	Tyskland	Storbritannien [7]	Canada	Nederlandene
Bopæl*	x	x	x [3]		x	x [9]	x [11]
Beskæftigelse*							
Indbetaling*				x			x [11]
Karensperiode*							
Alder		x [1]	x [4]	x [5]	x [8]	x [10]	x [12]
Formue							
Indkomstafhængig		x [2]			(x) [8]		
Familieafhængig				x [6]			
Andet							

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. 1) Gratis tandlæge til og med det år, hvor man fylder 19 år. 2) Egenbetalingen på hospitaler kan afhænge af indkomst. 3) Sømænd på norske skibe er også dækket 4) Børn under 16 år skal ikke betale ved lægebesøg. Aldersgrænsen er 18 ved tandlægebesøg og 12 ved medicin. 5) Egenbetaling kan på visse ydelser såsom tandregulering og hospitalsindlæggelse afhænge af, om man er under 18 år. 6) Man kan være forsikret via sin ægtefælle eller som barn via sine forældre. 7) Missoc angiver, at informationen kun dækker England. 8) Der er en vis egenbetaling på tandlæge og medicin, men med undtagelser. Der er bl.a. undtagelser for visse med en lav indkomst og for børn under 16 for ved medicin og 18 år for tandlæge. 9) Alle personer, der bor i Canada, der opfylder føderale og provensielle støtteberettigelse og forsikret status. Næsten hele befolkningen er dækket. 10) I nogle provinser kan bl.a. personer over 65 år få gratis medicin, briller osv. 11) Hvis man har bopæl skal man have en obligatorisk sundhedsforsikring. Man kan også være dækket, hvis man arbejder og betaler indkomstskat i Nederlandene. 12) For de fleste typer ydelser er der en vis egenbetaling for personer over 18 år. Tandlæge er gratis til 22 år.
Kilder: SSA og ISSA (2010a), SSA og ISSA (2010b), Missoc (januar 2010).

Tabel F.13. Kriterier for adgang til pleje (long-term care)

	Danmark	Sverige	Norge	Tyskland [2]	Storbritannien [4]	Nederlandene
Bopæl*	x	x	x		x	x [7]
Beskæftigelse*						
Indbetaling*				x		x [7]
Karensperiode*				x [3]		
Alder					x [5]	
Formue						
Indkomstafhængig					(x) [6]	
Familieafhængig						
Andet	x [1]	x [1]	x [1]	x [1]	x [1]	x [1]

Anm.: * markerer, at kriteriet kan være et optjeningsprincip, dvs. en aktivitet, personen skal opfylde henover en periode for at være berettiget til velfærdsydelsen. 1) Man skal visiteres til servicen. 2) Hovedparten af befolkningen er dækket af en forsikringsordning. Det er den der er taget udgangspunkt i at beskrive nedenfor. 3) 2 års karensperiode. 4) Dette gælder kun England. 5) man skal være over 18 år 6) Brugerbetaling for ikke-plejehjem (social care) afhænger af skøn fra de lokale myndigheder af evnen til at betale. Kontantydelser for personer, der behøver hjælp med personlig pleje, er ikke meanstested. 7) Alle med bopæl og uden bopæl, men som betaler skat, bidrager til ordningen.
Kilder: Missoc (juli 2010).